ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 1 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4158

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ ԿՆՔԵՑԻՆ

ՔԱՐՏԷԶԷՆ ՍՐԲԵԼՈՎ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

ԵՒ ՀԻՄԱ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ «ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ» ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ, ԵԹԷ ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՄԵՐԺԵՆ

ԷՍԹՈՆԻԱՆ ԱԼ ԻՆԿԱՒ ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒԾԻՆ ՏԱԿ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, որ Մոսկուա գացած էր 38 խորհրդականներու հետ, վերադարձաւ Պերլին, երկու դաշնագիրներ եւս դնելով գրպանը,— շատ աւելի լայն քան 1939 օգոստոս 23ի դաշինքը։

Թարգմանենք անմիջապէս,—

1. Յայտարարութիւն գերմանական կառավարութեան եւ խորհրդային կառավարութեան, 1939 Սեպտեմբեր 28ի.—

ՅՕԴ. Ա.— Գերմանիոյ կառավարութիւնը եւ Խ. Միութեան կառավարութիւնը այսօր ստորագրուած համաձայնութեամբ վերջնապէս կարգադրած ըլլալով լեհական պետութեան կազմալուծումէն ծագած խնդիրները եւ այսպէս ապահոված խարիսխ մը ստեղծած ըլլալով տեւական խաղաղութեան մը համար արեւելեան Եւրոպայի մէջ, միաձայնաբար այն կարծիքը կը յայտնեն թէ բոլոր ազգերու ճշմարիտ շահերուն պիտի համապատասխանէր վերջ տալ պատերազմի վիճակին որ կը տիրէ մէկ կողմէ Գերմանիոյ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ։

Ուստի երկու կառավարութիւնները հաւաքաբար ձեռնարկներ պիտի կատարեն, պատեհ ժամուն, համախորհուրդ՝ ուրիշ բարեկամ պետութեանց հետ, կարելի եղածին չափ արագօրէն այդ նպատակին հասնելու համար։

Եթէ, սակայն, երկու կառավարութեանց ջանքերը յաջողութեան չյանգին, այն ատեն պիտի հաստատուի թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատասխանատու են պատերազմին շարունակութեան համար։ Այդ շարունակութեան պարագային, Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան կառավարութիւնները փոխադարձաբար պիտի խորհրդակցին, անհրաժեշտ միջոցներու մասին։— Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Մոլոթով։

2.— Գերմանեւխորհրդային դաշնագիր սահմանագլուխներու կարգադրութեան եւ բարեկամութեան.—

Գերմանիոյ կառավարութիւնը եւ Խ. Միութեան կառավարութիւնը, լեհական նախկին պետութեան փլուզումէն վերջը, տարամերժօրէն իրենց վերաբերեալ գործ մը կը նկատեն վերահաստատել բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը այդ երկրամասերուն մէջ եւ հոն հաստատուած ժողովուրդներուն ապահովել խաղաղ գոյութիւն մը, համաձայն իրենց ցեղային ծագման։

Այդ առաջադրութեամբ, երկու կառավարութիւնները հետեւեալ համաձայնութեան յանգած են.—

ՅՕԴ. Ա.— Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան կառավարութիւնները նախկին լեհական պետութեան հողամասին վրայ իբրեւ կայսերական փոխադարձ շահերու սահմանագլուխ կը նշանակեն այն գիծը որ գծուած է յարակից քարտէսին վրայ եւ որ աւելի մանրամասնօրէն պիտի յայտնուի լրացուցիչ պայմանագրութեամբ մը։

ՅՕԴ. 2.— Երկու կողմերը վերջնական կը նկատեն առաջին յօդուածով նշանակուած կայսերական փոխադարձ շահերու սահմանագլուխը, եւ պիտի մերժեն որ եւ է միջամտութիւն երրորդ պետութեան մը կողմէ այս կարգադրութեան մէջ։

ՅՕԴ. 3.— Քաղաքական անհրաժեշտ վերահաստատման միջոցները ձեռք պիտի առնուին, Ա. յօդուածով նշանակուած գծին արեւմտեան շրջանին մէջ՝ Գերմանիոյ կառավարութեան կողմէ, իսկ այդ գծին արեւելեան շրջանին մէջ՝ Խ. Միութեան կառավարութեան կողմէ։

ՅՕԴ. 4.— Երկու կառավարութիւնները ներկայ կարգադրութիւնը կը նկատեն հաստատուն հիմք մը իրենց երկու ժողովուրդներուն բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման եւ յառաջդիմութեան համար։

ՅՕԴ. 5.— Այս դաշնագիրը պիտի վաւերացուի եւ վաւերաթուղթերը պիտի փոխանակուին կարելի եղածին չափ շուտ։ Դաշնագիրը գործադրելի է ստորագրութեան թուականէն։

*** Յարակից պայմանագրութիւն մը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ սահմանագլուխը.— Սահմանագիծը կը սկսի Լիթուանիոյ հարաւային ծայրէն եւ անկէ արեւմտեան ուղղութեամբ կ'երթայ, Աւկուսթովոյի հիւսիսակողմէն դէպի Գերմանիոյ սահմանագլուխը եւ այդ գծին կը հետեւի մինչեւ Փիզիա գետը։ Անկէ գետի ընթացքին կը հետեւի մինչեւ Օսթրոլէնքօ, յետոյ Պուկ գետին կը հետեւի մինչեւ Քէյլնովոլ, կը դառնայ դէպի արեւմուտք եւ կ'ուղղուի Ռավա-Ռուսքայի եւ Լուպացովի հիւսիսակողմը, մինչեւ Սան գետը։ Յետոյ գետին կը հետեւի մինչեւ ակունքը։

3.— Գերմանեւխորհրդային տնտեսական ծրագիր.—

Խ. Միութեան վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Մոլոթով, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ուղղեց հետեւեալ նամակը.—

«Մեր խօսակցութեանց առթիւ, պատիւ ունիմ հաստատելու թէ Խ. Միութեան կառավարութիւնը, ընդհանուր քաղաքականութեան մասին մեր միջեւ գոյացած համաձայնութեան բերումով, տրամադիր է բոլոր միջոցներով զարգացնելու տնտեսական յարաբերութիւնները եւ ապրանքներու փոխանակութիւնը Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ։ Այս առաջադրութեամբ, երկու կողմերը պիտի յօրինեն տնտեսական ծրագիր մը, որուն համաձայն Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ պիտի հայթայթէ նախանիւթեր, որոնց փոխարէն Գերմանիա պիտի յանձնէ ճարտարագործական արտադրութիւններ, երկար տեւողութեամբ։ Երկու կողմերը այս տնտեսական ծրագրին պիտի տան այնպիսի ձեւ մը որ ապրանքներու գերմանեւխորհրդային փոխանակութիւնը նորէն հասնի անցեալին եղած առաւելագոյն չափին։ Երկու կառավարութիւններն անյապաղ պիտի տան անհրաժեշտ հրահանգները, վերոյիշեալ միջոցներու գործադրութեան համար եւ պիտի հսկեն որ բանակցութիւնները կատարուին եւ վերջանան կարելի եղածին չափ շուտ»։

Գերմանիոյ արտաքին նախարարն ալ իր կարգին Խ. Միութեան վարչապետին ուղղեց նամակ մը, որով կը հաստատէ այս նամակին ստացումը եւ կը յայտարարէ թէ գերմանական կառավարութիւնն ալ իր կարգին ձեռք պիտի առնէ անհրաժեշտ միջոցները։

*** Հավաս կ'իմանայ թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, որ Մոսկուա կը գտնուի, յանուն պալքանեան պետութեանց լուսաբանութիւններ խնդրած է Պ. Մոլոթովէն, գերմանեւխորհրդային դաշնագրի եւ մանաւանդ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի ազդեցութեան շրջանակներու մասին։ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ չէ տեսակցած Սարաճօղլուի հետ։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գերմանեւխորհրդային դաշնագիրներու կնքումէն անմիջապէս վերջը, Պ. Տալատիէ խորհրդակցութեան հրաւիրեց իր անմիջական գործակիցները։ Այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ սպարապետին հետ։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ, Պ. Չէմպըրլէն երկուշաբթի օր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս դաշնագրի մասին։

*** Մոսկուայի համաձայնութեանց ստորագրութենէն վերջը, Աժանս Հավաս ցեկոյց մը հրատարակեց որ ներկայացնելով լաւատեղեակ շրջանակներու տպաւորութիւնը, կ'ըսէ թէ Գերմանիա «այնքան ուժգնօրէն բողոքէ վերջ Վերսայլի բանաձեւին եւ ժողովուրդներու իրաւունքներուն կարծեցեալ բռնաբարման դէմ, այժմ տեւական խաղաղութեան մը հիմ կը նկատէ լեհ ազգին կործանումը։ Ի՞նչպէս կարելի է պաշտպանել այն տեսակէտը թէ Լեհաստանի կործանումը կրնայ անհետացնել ընդհարման ամէն պատճառ Արեւելքի մէջ... Ի՞նչ ապագայ կը ձգէ այս տեսակէտը ուրիշ ազգերու համար... Արդարեւ, Փարիզի լաւատեղեակ շրջանակները զիտել կուտան թէ Լեհաստանի բաժանումը միայն մէկն է ներկայ ընդհարման հետեւանքով ծագած խնդիրներէն։ Այդ ընդհարման հիմնական պատճառն է Գերմանիոյ յառաջխաղացութիւնը դէպի Եւրոպայի տիրապետութիւնը։ Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ կցումէն վերջը, որուն դէմ Ռուսիա այնքան ուժգնօրէն բողոքած էր, ահա Լեհաստանի բաժանումը Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Ֆրանսա եւ Անգլիա պատերազմի մտան խափանելու համար Գերմանիոյ գերակայութեան իրականացումը։ Անոնք կը կռուին իրենց եւ բոլոր քաղաքակիրթ պետութեանց ապահովութեան համար, որոնց կը սպառնայ Գերմանիոյ տիրապետութեան կամքը, աւելի կամ նուազ կարճ ժամանակով։ Միեւնոյն շրջանակները կը պնդեն թէ գերմանեւխորհրդային համաձայնութիւնը ներկայ ընդհարումը կը դրկէ որ եւ է գաղափարական հանգամանքէ։ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը չի բխիր վարչաձեւերու համերաշխութենէն կամ ներքին քաղաքականութեան նկատումներէ. այլ կը ձգտի պաշտպանել ոչ միայն իր կենսական շահերը, այլեւ ապահովութիւնը եւ անկախութիւնը այն բոլոր ազգերուն որոնց վրայ հիմնուած է Եւրոպայի քաղաքակրթութիւնը»։

*** Պ. Ժան Ժիռօտու, տեղեկութեանց վերատեսուչը, իր կարգին ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, զիտել տուաւ թէ Լեհաստանի բաժանումը տեղի կ'ունենայ Միւնիխի համաձայնութենէն ճիշդ մէկ տարի վերջը (Սեպտ. 29)։ Այս առթիւ խստօրէն ճաղկեց Գերմանիոյ վարիչներուն «անպարկեշտութիւնը, նենգութիւնը, եւ Հիթլէրի զօշաքաղութիւնները, ուրացումները, դաւաճանութիւնները, հակասութիւնները։ Համայնավարութեան ախոյեան թշնամին համայնավարութիւնը բերաւ հաստատեց Եւրոպայի մէջ։ Այլեւս վարչաձեւի խնդիր չկայ Գերմանիոյ մէջ. այլեւս արժէք չունի նացիական վարդապետութիւնը։ Այլ կայ միայն սարսուռ ժողովուրդ մը զոր կ'առաջնորդեն թէ խաթարում մտքի եւ մարդկային պատիւի։ Մոսկուայի դաշնագրին դէմ, Հիթլէրի եւ Սթալինի ըմբռնած հաշտութեան դէմ, բարբարոսութեան դէմ է որ վերջնապէս կը ծառանան Ֆրանսա եւ Անգլիա»։

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕԳՈՍՏՈՍ 23—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 28

Մէկ ամիս ալ տեւած չեղաւ լեհական պատերազմը։ Իսկ խորհրդային միջամտութենէն վերջը՝ ոչ իսկ տասը օր։

Հիթլէրական Գերմանիան Լեհաստանի վրայ յարձակեցաւ Սեպտեմբեր 1ին, չորս տարբեր կէտերէ, առանց պատերազմի յայտարարութեան։ Միեւնոյն ատեն հռչակեց Տանցիկի կցումը, շռնդալից հանդիսաւորութեամբ։

Այս առթիւ պայթուցիկ ճառ մը խօսեցաւ Հիթլէր, խորհրդարանին մէջ, եւ իր յաջորդներն ալ նշանակելով, սուրաց դէպի ռազմադաշտ։

Յաջորդ օրը, 2 Սեպտեմբեր, Ֆրանսա եւ Անգլիա ընդհ. զօրաշարժ հռչակեցին։ Իսկ Սեպտեմբեր 3ին դատ - դատ վերջնագիրներ ուղղեցին Գերմանիոյ, պահանջելով որ դադրեցնէ զինուորական գործողութիւնները Լեհաստանի մէջ։ Անգլիա պայմանաժամ սահմանած էր մինչեւ նոյն օրուան (կիրակի) ժամը 11, Ֆրանսա՝ ժամը 5։

Հիթլէր չպատասխանեց այս վերջնագիրներուն, եւ երկու պետութիւնները հարկադրուեցան պատերազմ հռչակել Գերմանիոյ դէմ։ Այս առթիւ Պ. Չէմպըրլէն յուզումնալից ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, կը մաղթէր որ «կարենայ ապրիլ, տեսնելու համար հիթլէրականութեան խորտակումը եւ ազատ Եւրոպայի մը վերահաստատման օրը»։ Եւ պատերազմին պատասխանատուն կը հռչակէր մէկ հոգի,— Ատոլֆ Հիթլէր։

Ու մինչ զինուորական գործողութիւնները յառաջ կը տարուէին, եւ Լեհաստան կատաղօրէն կը մաքառէր իր գոյութեան համար, յոյսը դնելով իր հզօր դաշնակիցներուն եւ սեպտեմբերի անձրեւներուն վրայ, մինչ Գերմանիա վերջնագիր կը յանձնէր Վարշաւայի, 12 ժամէն անձնատուր ըլլալու համար, ահա լախտի հարուած մը եւս,—

Սեպտեմբեր 17ին Մոսկուա, որ արդէն չորս միլիոն զինուոր համախմբած էր Լեհաստանի սահմանին վրայ, կռնակէն կը զարնէր արիւնլուայ գոհը, հիւսիսէն հարաւ, «բարեկարգութիւնը վերահաստատելու, ինչպէս եւ ուկրայնացի եւ սպիտակ ռուս ժողովուրդները պաշտպանելու համար, իբրեւ ցեղակիցներ»։ (Կարելի չէ՞ր այս բանաձեւը յարմարցնել նաեւ Թուրքիոյ, եւ առնելով գոնէ 1914ի սահմանները,—Կարս, Օլթի, Կաղզուան, Արտահան եւ մնացեալը, որոնք պարզեւ տրուեցան այնքան խորդախօրէն...)։

Անակնկա՞լ մը, արկա՞ծ մըն էր այս նենգ հարուածը Մոսկուայի կողմէ, Լեհաստանի դէմ։

Ի՛նչ միամտութիւն։ Դէպքերը վճռապէս հաստատեցին թէ խորհրդային միջամտութիւնը ծրագրուած էր դեռ Օգոստոս 23ին, երբ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Մոսկուա սուրալով, ոչ - յարձակման դաշնագիր մը կը ստորագրէր, 24 ժամուան մէջ, եւ տասը տարուան համար։

Ուշադրութեամբ կարդացէք,— ոչ-յարձակում՝ փոխադարձաբար։ Ուրիշ խօսքով, յարձակում երրորդի մը վրայ, աւար բաժնելու համար։

Եւ ահաւասիկ ճակատագրական եզրը,— ճիշդ այն պահուն երբ հերոսական Վարշաւան զինադադար կ'առաջարկէր, անձնատուր ըլլալու համար, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը նորէն Մոսկուա սուրալով, դաշնագիր մը կը կնքէր Սթալինի հետ, (Օգոստոս 28), քարտէսէն սրբելով Լեհաստանը։ Եւ հիմա երկու զինակիցները սպառնալից կը կարդան միւս երկու զինակիցներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, հաշտութիւն կնքելու համար...

Ե՞րբ։ Զաճապարենք։ Ֆրանսա եւ Անգլիա քանիցս յայտարարեցին իրենց մղած պատերազմին նպատակները,— ոչնչացնել բռնութիւնը, ապահովել արդարութիւնը, ժողովուրդներու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը, իբրեւ երաշխիք տեւական խաղաղութեան։

1914ի պատերազմին ալ այս նշանախօսքերը արձակուեցան, բայց ալեկոծութիւնը շարունակուեցաւ, նոր փոթորիկի մը յանգելով 25 տարի վերջը։

Հաւատա՞նք թէ այս անգամ իսկապէս պիտի հանդստանայ Եւրոպան, խնայելով աներեւակայելի արիւնահեղութիւններ։— Շ.

*** Լոնտոնի մէջ ալ տեղեկութեանց նախարարութիւնը եւ մամուլը լուսաբանութիւններ հրատարակեցին, երեւան հանելով գերմանեւխորհրդային համաձայնութեանց նենգութիւնը։ Մանաւանդ որ, դեռ քանի մը օր առաջ Լոտոնի խորհրդային դեսպանը կը հաւաստէր Լորտ Հալիֆաքսի թէ Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ իր «չէզոքութիւնը» ներկայ պատերազմին մէջ։ Անգլիոյ իրաւասու շրջանակները խրտուիլակ մը կը նկատեն Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հաշտութեան ծրագիրը, մէջտեղ նետուած՝ ահաբեկելու համար դաշնակիցները։

Նոր յաջողութիւններ արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական ցեկոյցները հրատարակուեցան.—

Ցեկոյց թիւ 51, Սեպտեմբեր 29, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանրապէս։ Գործունէութիւն մեր յառաջապահ զօրամասերուն կողմէ, մանաւանդ Սարրպրուքի արեւմտեան կողմը։

Ցեկոյց թիւ 52, իրիկուն.— Թշնամի հրետաձգութիւն Սարի արեւելեան կողմը, մանաւանդ Ցէօ – Փոնի եւ Փիրմասանի հարաւակողմը։ Գործունէութիւն հետապօտիչ օդանաւերու, երկու կողմէն ալ։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ արեւմտեան ճակատի գործողութիւնները կեդրոնացած են Մոզէլի շրջանին մէջ, ուր ֆրանսական զօրքը շեշտեց իր մեթոտիկ յառաջխաղացութիւնը, նպաստաւոր դիրքեր գրաւելով եւ գերիներ բռնելով։ Յարձակման մասնակցեցան հրասայլեր եւ հետեւակազօրքի փոքր ջոկատներ, առաջնորդութեամբ թնդանօթներու կրակին։ Գերմանացիները յայտնապէս անակնկալի գալով, եւ մղուեցան փոքր անտառէ մը, ուր ամէն տեսակ մեքենաշարժ աւերիչ հնարքներ հաստատած էին, բայց սրբուեցան ֆրանսական թնդանօթներու ռումբերէն եւ գերման զօրքը հարկադրուեցաւ նահանջել։ Ֆրանսացիները գերիներ բռնեցին, որոնց մէջ վիրաւորներ ալ կային։ Մոզէլի այս շրջանին մէջ ֆրանսական ճակատը շատ հեռու է Մաժինոյի գիծէն։ Ֆրանսական յարձակումը կատարուեցաւ աւելի քան 7 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, Մոզէլի եւ Զարիկ միջեւ, եւ տեղ-տեղ յառաջխմութիւնը եղաւ աւելի քան 1500 մեթր։

*** Անգլիական օդանաւերը բուռն ռմբակոծութիւն մը կատարեցին գեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

մանական մարտանաւերուն վրայ, որոնք ապաստանած էին Հելիկոլանտի ծոցը: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ գերման մարտանաւերը «աճարկու» կրակ մը տեղացին, բայց յարձակող օդանաւերը զարկին բաւական ցած իջնելով: Եւ կ'աւելցնէ.— «Մեր քանի մը օդանաւերը չեն վերադարձած տակաւին»: Կը կարծուի թէ վար առնուած են: Գերմանացիները կ'ըսեն թէ անգլիական յարձակումը անյաջող անցաւ եւ թէ հինգ օդանաւեր վար առնուեցան:

Վարշաւայի անձնատուութիւնը եւ էսթոնիոյ զիջումները

Վարշաւայի անձնատուութիւնը վերջացաւ, երեք շաբթուան պաշարումէ մը վերջը: Գերմանական զօրքը պաշտօնապէս քաղաք պիտի մտնէ վաղը, երկուշաբթի: Գերմանական հրամանատարութիւնը հաւանեցաւ զինուորական պատիւներ ընծայել սպաներուն, բոլորովին զինաթափ չընելով զանոնք: Կ'ըսուի թէ 120,000 լեհ զինուորներ կը գտնուին քաղաքին մէջ:

Փարիզի լեհական դեսպանը ծանուցագիր մը ուղղեց ֆրանսական կառավարութեան, բողոքելով Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագրին դէմ, որ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կը բաժնէ իրենց երկիրը:

*** Խ. Միութիւնը միեւնոյն ատեն դաշինք մը կնքեց փոքրիկ Էսթոնիոյ հետ, փոխադարձ աջակցութեան սկզբունքով: Էսթոնիա Մոսկուայի կը ձգէ կարգ մը կղզիներ եւ քաղաք մը, նաւակայաններ եւ օդակայաններ հաստատելու համար: Այս համաձայնութեան շնորհիւ Խ. Միութիւնը տիրական դիրք մը կը գրաւէ Ֆինլանտայի ծոցին մէջ:

Պ. Մոլոթով Պերլին պիտի երթայ մօտերս:— Կը հաստատուի թէ գերմանական «Պրէմէն» շոգենաւը եւ ուրիշ 42 նաւեր ռուսական Մուրմանսքի նաւահանգիստը ապաստանած են:

ԱՆՊԱՇՏՕՆ ԳՈՐԾԻՉԸ, ՅԱԿՈԲ ԿՈՐՈՅԵԱՆ

»»» · «««

Վերջերս Նիւ Եորքի մէջ յանկարծամահ եղաւ ընկեր Յակոբ Կորոյեան: «Հայրենիք» բացառիկ թիւ մը նուիրած է ողբացեալ ընկերոջ, որ շատ սիրուած եւ յարգուած դէմք մըն էր Ամերիկայի մէջ: Այդ առթիւ գրուած խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ տողերը.

— «Հրապարակային բեմերէն երբեք չէր խօսած, ոչ ալ շատ ուրիշներու նման յաճախ երեւցած էր մեր մամուլի մէջ, որ իր անունը կուսակցական նեղ շրջանակէն դուրս յայտնի դառնար: Բայց 1904էն սկսած է, երբ մտած էր Ամերիկայի մեր շարքերուն մէջ, մինչեւ իր վերջին հիւանդութիւնը, որ զինքը գերեզման տարաւ, ընկեր Յ. Կորոյեան եղաւ այս շրջանի մէջ տեսակ մը անպաշտօն գործիչ, որ լուռ ու մունջ աշխատեցաւ իր կուսակցութեան համար: Ան եղաւ այս շրջանի մեր կազմակերպութեան մէկ արթուն պահակը, որ ինքնաբերաբար չարունակ հսկեց իր սիրած կուսակցութեան ներքին կեանքին, ապրեցաւ անոր հոգերով ու խնդիրներով, յոյզերով ու երազներով:

Ընկեր Յ. Կորոյեան, որ շատ երիտասարդ ժամանակ երկրի մէջ ամուսնացած էր եւ շատ շուտով կորսնցուցած իր կինը, Ամերիկա գաղթելէն յետոյ մօտ 45 տարի ապրեցաւ առանց ընտանիքի, առանց կնոջական սէր փնտռելու, առանց նոր ընտանիք մը կազմել ձգտելու: Եւ այդ ըրաւ ու կրցաւ ընել այն պատճառով միայն, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ գտած էր իր ընտանեկան օճախը, իր անձնական երջանկութեան աղբիւրը, իր սէրերն ու մտահոգութիւնները: Եւ ինչպէս որ ընտանիքի մը սրտցաւ ու պարտաճանաչ հարազատ անդամը իր սրտին մօտ կ'ընդունի իր ընտանիքին ու անոր բոլոր անդամներուն վերաբերող ամէն ինչ, այնպէս ալ Յ. Կորոյեան հարազատ հօր մը, եղբօր մը կամ զաւակի մը զուրգուրանքով, իր հոգիի ամբողջ խորքով ապրեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքի կեանքով, տանջուեցաւ անոր ցաւերուն եւ ձախողանքներուն համար եւ ուրախացաւ անոր յաջողութիւններով ու նուաճումներով:

Ըլլալով օրինակելի Դաշնակցական մը՝ Յ. Կորոյեան եղաւ նաեւ լաւ, տիպար Հայ մը:

Ուրիշ կուսակցութեանց վրայ ան չնայեցաւ անհաշտ թշնամանքով եւ կոյր նախապաշարումով, ինչպէս եւ աչք չգոցեց երբեք իր կուսակցութեան կամ իր կուսակցական ընկերներու թերութեանց ու սխալներուն համար:

Ան միշտ եղաւ ջերմ ջատագով մը ազգային միութեան ու համերաշխ գործակցութեան: Ատոր համար ալ հայութեան, մանաւանդ ամերիկահայ գաղութի վերջին տարիներու պառակտումը խորունկ անհատական ողբերգութեան մը համեմատութիւններն առաւ իրեն համար:

Ընկեր Յ. Կորոյեան բացառիկ կարողութիւններու կամ փայլուն ընդունակութիւններու տէր մէկը չէր: Իր ոյժերը շատ համեստ էին: Ո եւ է հաւաքոյթի մէջ ան հազիւ թէ ռեւէ բանով աչքի իյնար:

Սակայն, Յ. Կորոյեան ունէր այն, ինչ որ ամէնէն թանկագինն է մարդու մէջ, այն է՝ տաքուն, պարկեշտ եւ անխարդախ նկարագիր մը:

Ան ողջմիտ եւ արդարամիտ էր: Ան ունէր զգայուն, կարեկից սիրտ: Ան ընդունակ էր ապրիլ իր մերձաւորի, իր ընկերոջ ցաւով: Ան չիտակ, անկեղծ ու անշահախնդիր էր: Հաւատաւոր զինուորի մը մոլեռանդութեամբ եւ անձնուիրութեամբ ան ծառայեց իր պատկանած կուսակցութեան եւ օգնեց իր ընկերներուն՝ ինչով որ կարող էր: Եւ իր այդ համեստ ու յաճախ անտեսանելի ծառայութեան մէջ ան փնտռեց իր անձնական երջանկութիւնը:

Մտաւորական մը չէր բառին սովորական առումով, բայց մտաւորականի մը չափ սիրեց գիրն ու գրականութիւնը, սիրեց մանաւանդ մտքի վաստակաւոր մշակները եւ գուրգուրաց անոնց վրայ:

Յ. Կորոյեան, անկասկած, տիպար Դաշնակցական մըն էր, այսինքն՝ իր մէջ կը մարմնաւորէր այն բոլոր անդրին բարոյական յատկութիւնները, որոնցմով այնքան զմայլելի կերպով օժտուած է Դաշնակցական զանգուածը,— այն զանգուածը, որ գլխաւոր հիմն ու աղբիւրն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ոյժին ու հմայքին եւ որուն պարտական է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր անխորտակելի կազմակերպութեամբ, զոհաբերութեան իր անսահման պատրաստակամութեամբ»:

Ռումբ եւ գիրք

Մինչ թնդանօթները կը քանդեն մարդկային ստեղծագործութեան լաւագոյն յիշատակարանները, աղդին հրատարակիչները կը շարունակեն իրենց քաղաքակրթական գործը:

«Փարի – Միտի»ի աշխատակիցներէն մին ուզեր է հասկնալ Փարիզի հրատարակչական տուներուն կարծիքը գրաքննութեան կամ պատերազմին յարուցած դժուարութեանց մասին: Ստացուած պատասխաններէն դատելով, կարելի է ըսել թէ հրատարակիչները գանգատելու պատճառ չունին գրաքննութենէն: Գրաքննութիւնը շատ բարեացակամութիւն ցոյց կուտայ, «փորձերը» հազիւ 48 ժամ կը պահէ:

Հրատարակիչները, բնական գտնելով գրաքննութեան հակակշիռը, որուն վարժուած էին արդէն 1914 — 1918ին, կ'աւելցնեն սակայն որ պատերազմին ստեղծած տագնապը հարկադրեց որ դանդաղ դառնայ տպագրական մեքենան:

«Նուվէլ Ռըվիւ Ֆրանսէզ» եւ «Պէռնար Կրասէ» գաւառ փոխադրած են իրենց կարգ մը սպասարկութիւնները, որպէսզի որ եւ է ժամանակ չկասի իրենց գործունէութիւնը: «Ֆլամարիոն» կը յայտարարէ թէ գրաքննութիւնը երբեք դժուարութիւն չէ յարուցած, միայն հունգարական համալսարանի դասախօսներէն Տոքթ. Իվոն Լայոսի գիրքը, Ճշմարտութիւնը գերմանական բանակին մասին, երկար քննութեան առարկայ դարձած է տպագրութեան արտօնութիւն տրուելէ առաջ:

Այս գիրքը Հունգարիոյ մէջ աննախընթաց յաջողութիւն գտաւ, քանի մը օրուան ընթացքին սպառեցաւ 100,000 օրինակ: Նոյն յաջողութիւնը գտաւ նաեւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Գերմանները շատ դժգոհ են այդ գրքին գտած յաջողութենէն:

«Ֆլամարիոն» հրատարակչական տունը ներկայիս կը տպագրէ մանաւորաբար քաղաքական եւ պատմական գիրքեր:

«Ֆայար» եւս ուժ կուտայ պատմական գործերու հրատարակութեան, շուտով լոյս կ'ընծայէ Հ. Թրուայայի ուսումնասիրութիւնը Տոսթոյեւսքիի մասին:

«Փլոն» ներկայիս դադրեցուցած է վէպերու հրատարակութիւնը: Այժմ սկսած է տպագրել Զօր. Մորտաքի եւ Զօր. Նիսէլի պատերազմական տեսութիւններն ու յուշերը, Պրիանի կենսագրութիւնը, Զօր. Նիսէլի «Պրեսթ-Լիթովսքի դաշնագիրը, բոլշեւիզմին յաղթանակը», Փրոֆ. Ռէյնոլտսի «Ուրկէ կուգայ Գերմանիան»:

«Լա Նուվէլ Ռըվիւ Ֆրանսէզ» սկսած է տպագրել «Մեր ժամանակներու յայտնութեան գիրքը», Հէրման Ռաուշնինկի «Նիհիլիզմի ըմբոստութիւնը»:

Այսպէս, ուրեմն, կը բանին տպագրական մեքենաներն ու թնդանօթները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Ոստիկանական Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այն օտարականները որոնց ինքնութեան թուղթերու պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, պարտաւոր են լրացումէն երեք ամիս առաջ ներկայանալ Avenue de Prado, թիւ 20, օտարականներու անձնագրի բաժնին, հետեւեալ այբուբենական կարգով, հոկտեմբեր 1էն սկսեալ.—

A. հոկտեմբեր 1էն 7.— B. հոկտ. 8—14.— C. հոկտեմբեր 15—21.— D. E. F. հոկտեմբեր 22—28.— G. H. I. հոկտեմբեր 29էն նոյեմբեր 4.— J. K. L. նոյեմբեր 5—11.— M. Նոյեմբեր 12—18.— N. O. նոյեմբեր 19—25.— P. նոյեմբեր 26էն դեկտեմբեր 2.— Q. R. դեկտեմբեր 3—9.— S. դեկտեմբեր 10—16.— T. U. դեկտեմբեր 17—24.— V. X. Y. Z դեկտեմբեր 25—30:

Վարձու աշխատաւորները պէտք է միասին տանին.— 1. Անձնագրի վերանորոգման խնդրագիր մը 6 ֆրանքնոց դրոշմաւոր թուղթի վրայ.— 2. Նորոգուելիք անձնագիրը.— 3. Աշխատանքի վկայական մը որ հաստատէ արհեստը եւ ստացած աշխատավարձքը: Գործատէրին ստորագրութիւնը պէտք է վաւերացուի թաղին ոստիկանական տեսուչին կողմէ.— 4. Հինգ լուսանկար, 4×4 սանթիմ մեծութեամբ, ճակատէն քաշուած եւ առանց գլխարկի.— 5. Երկու լուսանկար 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր տղու համար, 4×4 սանթիմ մեծութեամբ եւ ճակատէն քաշուած, առանց գլխարկի:

Անոնք որ վարձու աշխատաւոր չեն, պէտք է տանին.— 1. վերանորոգման խնդրագիր մը 6 ֆրանքնոց դրոշմաւոր թուղթի վրայ.— 2. Նորոգուելիք անձնագիրը.— 3. Հինգ լուսանկար 4×4 սանթիմ մեծութեամբ, դէմքէն քաշուած եւ առանց գլխարկի.— 4. Երկու լուսանկար նոյն մեծութեամբ եւ դէմքէն քաշուած, առանց գլխարկի, 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր տղու համար:

Համայնավարները կը փոխեն իրենց անունը

Պաշտօնաթերթը ուրբաթ օր տեղեկութիւն մը հրատարակեց, որուն համաձայն Երեսփ. Ժողովին համայնավար անդամները ջնջելով «կոմունիստ» բառը, այսուհետեւ պիտի կոչուին բանուորա - գիւղացիական խմբակցութիւն: Այս յայտարարութիւնը ստորագրած են միայն 43 երեսփոխաններ, մինչդեռ բուն թիւը 71 է: Բացակայ 28էն երեքը հրաժարած են, իսկ միւսները զինուոր գացած են կամ Փարիզ չեն գտնուիր:

*** Վերջին պահուն կուսակցութենէն հրաժարեցաւ չորրորդ բոլշեւիկ երեսփոխան մը, Մարսէլ Պրու (Սէն), յայտարարելով թէ իր ստորագրութիւնը դրուած է առանց իր հաւանութեան:

*** Տեղական թերթերը վերլուծելով համայնավար կուսակցութեան այս դիմափոխութիւնը, կը պահանջեն վերջ տալ այս երկդիմութեան: «Նոր պիտակը մարդ չի կրնար խաբել, կ'ազդարարէ «Թան»: Նոր խմբակցութեան եւ նախկին խմբակցութեան անդամները ճիշդ միեւնոյն մարդիկն են: Ոչ անհատապէս, ոչ ալ հաւաքաբար, անոնք չուրացան նախկին համայնավար կուսակցութեան սկզբունքները, վարդապետութիւնները եւ գործելակերպը: Անոնք այսօր ալ, ինչպէս առաջ, կապուած կը մնան Գ. Միջազգայինի: Անոնք իրենց նշանախօսքերը կը ստանան միեւնոյն տէրերէն: Վերջապէս միեւնոյն ամօթապարտ լուծը կը կրեն: Եթէ այսպիսի վիճակ մը շարունակուի, համայնավար կուսակցութեան լուծումը որ եւ է հետեւանք պիտի չունենայ եւ նոյն անապահովութիւնը պիտի տիրէ: Մանաւանդ երեսփ. Ժողովին մէջ խորհրդարանական հսկողութիւնը պիտի չկրնայ գործադրուիլ ազատօրէն»:

*** Խուզարկութիւնները եւ հետապնդումները կը շարունակուին Փարիզի եւ գաւառի մէջ: Վերջին անգամ խիստ հետապնդումներ կատարուեցան Լիոնի, Նիսի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՀԱԶԱՆԳԸ (երկրորդը՝ ցերեկ ատեն), հնչեց ուրբաթ առտու ժամը 11.20ին, տեւելով մինչեւ 12: Պատճառը այն է որ գերմանական հետազօտիչ օդանաւ մը թռած էր շատ բարձրէն: Ժողովուրդը զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ նոյն հանդարտութեամբ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ առջի օր այցելեց հիւսիս - արեւելեան սահմանագլուխը, ընկերակցութեամբ Շան գ'Էլիզէի զինուորական հրամանատարին:

ՉԵԽԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿ ՄԸ կը կազմակերպուի Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան արտօնութեամբ: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին մէջ, չեխական դեսպանը ըսաւ թէ 46,000 հոգի բանտարկուած են իր հայրենիքին մէջ,— նախարարներ, երեսփոխաններ, քահանաներ, ուսուցիչներ, սպաներ, առեւտրական եւ ճարտարագործական ներկայացուցիչներ եւն.: «Մարտ 1էն ի վեր Պ. Հախա ոչ թէ չեխական հանրապետութեան նախագահն է, այլ Հիթլէրի գերին, գերի մը որ լաւ կը կերակրուի, բայց եւ այնպէս պարզ սարուկ մըն է: Այս մարդն է որ քանի մը օր առաջ կը հրաւիրէր չեխ ժողովուրդը չլսել Ֆրանսայի չեխական ձայնասփիւռը եւ ոսկական անհատներու խորհուրդները»:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ արտադրութեան առթիւ, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտադրութիւնը անցեալ օգոստոսին կը գերազանցէր գերմանականը: «Գերմանիոյ համար չափազանց դժուար է արագացնել իր արտադրութիւնը, մինչդեռ Անգլիա եւ Ֆրանսա ամէն օր մղում կուտան իրենց արտադրութեան»:— Նոր տեղեկութեանց համաձայն, անցեալ կիրակի օրուան օդանաւային ճակատամարտին մէջ խորտակուած են գերմանական երեք օդանաւեր, ֆրանսական երկուքի դէմ: Այդ օրը գերմանական ինը օդանաւեր յարձակեցան ֆրանսական հինգ օդանաւերու վրայ, գերմանական գիծերուն վրայ: Առաջին ամբախօսութեան մէջ Ֆրանսացիները խորտակեցին երկու թշնամի օդանաւեր, երկու հատ ալ վար իջնելու ստիպեցին: Երկրորդ հարուածին գերմանական օդանաւ մըն ալ խորտակուեցաւ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ դահլիճը վերակազմուեցաւ վարչապետութեամբ Պ. Արկէթոյանուի: Նախորդ դահլիճը, որ կազմուած էր Պ. Գալինէսքուի սպանութենէն անմիջապէս վերջը, տեւած եղաւ միայն եօթը օր, վարելու համար ընթացիկ գործերը:

ԵՐԹԵՒԵԿԻ օրէնքին գործադրութիւնը կը սկսի այսօր, 1 հոկտեմբեր: Այն օտարականները որ կ'ուզեն ինքնաշարժով կամ մոթոսիքլէթով ճամբորդել, պէտք է արտօնագիր մը ունենան (կարմիր): Այս արտօնագիրը ստանալու համար պէտք է խնդրագիր ներկայացնել բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, համապատասխան թուղթերով եւ լուսանկարներով: Արտօնագիրներու ստացման ժամանակը նուազագոյն երեք օր է Ֆրանսացիներու համար, իսկ անորոշ՝ օտարականներու համար: Տեւողութեան առաւելագոյն պայմանաժամն է երեք ամիս:

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆԻ գործադուրկ բանուորները եւ պաշտօնեաները կը հրաւիրուին Տեղաւորման վարչութեան հանդերձեղէնի գրասենեակը, 25 Rue de la Rochefoucault:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ձանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

—— ✻ ——

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ զինուորական ուժերու մասին խօսելով, մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Գերմանիա ունի 100—110 զօրաբաժին, ռազմական անհաւասար արժէքով, ինչպէս եւ 12 մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրաբաժիններ որոնք կրնան գործածուիլ արեւմտեան ճակատին վրայ: Մինչդեռ 1918ին գերմանական սպարապետութիւնը պահ մը տրամադրելի ունեցաւ մինչեւ 240 զօրաբաժին: Յետոյ, գերմանական բանակը չունի բաւարար թիւով մարզուած պահեստիներ եւ սպաներ: Իր յոյսը գլխաւորաբար կեդրոնացած է մեքենաշարժ զօրաբաժիններուն, շարժուն զօրամասերուն եւ օդատորմիղին վրայ: Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, իբր 70 զօրաբաժիններ գործած են Լեհաստանի դէմ, առանց հաշուելու մեքենաշարժ զօրամասերը: Պատերազմը սկսած ատեն Զիկֆրիտի առջեւ կը գտնուէին 30—40 զօրաբաժիններ:

17—25 ՏԱՐԵԿԱՆ գերման կիներն ու աղջիկները «ազգային ծառայութեան» հրաւիրուած ըլլալով, 17 — 19 տարեկանները գործի ձեռնարկած են արդէն: Նոր կայաններ հաստատուած են 60,000 կիներու համար, որոնք առտուն կ'աշխատին ագարակներու մէջ: Կէս օրէն վերջը այս տիկինները դասեր կ'առնեն քաղաքական գիտելիքներու, ինչպէս եւ առտնին եւ գիւղական տնտեսութեան մասին, կամ մարզանքներով կը զբաղին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հաստատուած 1500 Գերմանացիներէն 830ը արգելափակուած են կեդրոնացման կայաններու մէջ:

«ԹՈՂ ԱԼԼԱՀԸ ՈՉՆՉԱՑՆԷ».— Մէքնէսի մէջ (Մարոք) 80 կրօնական պետեր ժողով գումարելով, աղօթեցին որ «Ալլահը ոչնչացնէ ամբարիշտ դրուժան Հիթլէրը»:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՅԹԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ խոզեր կը գործածուին ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, ինչպէս գրած էինք: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» պաշտօնական շրջանակներէ կ'իմանայ թէ հնարամիտ Ֆրանսացիները ուրիշ միջոցներ ալ գտած են, որպէսզի աւելորդ զոհեր չտան Զիկֆրիտի գծին առջեւ: Կորուստներու մանրամասնութիւնները չեն հաղորդուիր, բայց իրաւասու իշխանութիւնները կը հաւաստեն թէ առ նուազն քսան անգամ աւելի են եղած, նկատի առնելով ֆրանսական յառաջխաղացութեան խորութիւնը եւ գերմանական ականներուն խտութիւնը: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանացիները «արտակարգօրէն չարանենգ երեւակայութիւն» ցոյց տուած են, ականապաշտեր հաստատելով Զիկֆրիտի գծին առջեւ: Այսպէս, տեղ - տեղ թակարդներ լարած են, ինչպէս առիձներ որսալու պարագային, իսկ ուրիշ վայրերու մէջ գետինը տառապէս ծածկած են պայթուցիկներով, չորս անգամ աւելի մեծ քան սովորական ձեռնառումբերը: Գետնին երկայնքը ծածկուած թելեր կը պայթեցնեն այս ականները: Միայն մէկ կէտի վրայ ֆրանսական վաշտերը համրած են 285 ականներ: Պատերազմը սկսած ատեն, Ֆրանսացիները հնարքներ փորձեցին զանոնք անվնաս դարձնելու համար: Արձակեցին զինուոր մը ոչխարներ քշեց դէպի յառաջացեալ դիրքերը, ական պայթեցնելու համար: Ուրիշ մը երկար ձող մը յառաջ մղելով ութ ական պայթեցուց:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱՇԱՐԺԻ մասին խօսելով, «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Փարիզի մէջ ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառած է անոր արագ եւ կանոնաւոր իրականացումը: Աւելի քան 3,500,000 զինուորներ ճակատ ղըրկուած են, շատերը ամրութեանց մէջ, իսկ ուրիշներ ռազմագիտական կէտերու վրայ, ինչպէս եւ ներքին գաւառները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, հետապնդելու համար 2850 «ծանօթ համայնավարներ»: Այս առթիւ առաջարկ մը ներկայացուած է, օրէնքէ դուրս հռչակելու համար հիթլէրական եւ համայնավարական կազմակերպութիւններ, որովհետեւ «անոնք դիմակաւորներ են, լրտեսութիւններ եւ խափանարար գործեր կատարելու համար»:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ հրէական խանութները բռնագրաւման ենթարկուելով, կը յանձնուին ճակատէն դարձող զինուորներու, իբրեւ վարձատրութիւն: Բոլոր Հրեաները ազգային ծառայութեան ենթարկուած են:

ՓԱՐԻԶԻ հանրակառքերը դժուար կը զանազանուին ուրիշ կառքերէ, լոյսերը մարելէ վերջ: Որոշուեցաւ կարմիր, ճերմակ եւ կապոյտ լապտերներ կախել այսուհետեւ:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ յապաղումներու մասին բաց նամակ մը ուղղելով վարչապետին, «Փոփիւլէռ»ի մէջ, նախկին նախարար Պ. Մարքս Տորմուա կը գանգատի թէ Սեպտեմբեր 17ին ձգուած նամակներ զինուորներու հասած են Սեպտեմբեր 27ին,— տասը օրէն, 250 քիլոմեթր ճամբայ կտրելու համար: «Կ'ըմբռնենք այն դժուարութիւնները զոր հարկ է հարթել նամակները բաժնելու համար: Բայց ահա պատերազմի մէջ ենք մէկ ամիսէ ի վեր: Ինչ որ ըմբռնելի էր գործողութեանց առաջին օրերուն, այլեւս ընդունելի չէ այսօր»: (Գրութեան կէսը, որ ուրիշ հարցեր կը շօշափէ, գրաքննուած է):

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e) (ԲՐԹԻԻԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
3 Octobre
1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4159

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ՊԵՐԼԻՆ ՀՐԱՒԻՐԵՑ ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ԱՌԱՋԱՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆ ԼՍԵԼ ԱՆԳԱՄ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

250,000 ՆՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի դաշինքէն անմիջապէս վերջ, Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը նոր ռազմախաղ մը կը փորձեն,— «խաղաղութեան յարձակողական»: Կը թուի թէ այս փորձին միջնորդը պիտի ըլլայ Իտալիա, քանի որ անոր արտաքին նախարարը, կոմս Չիանօ, առիթողաբար Պերլին հրաւիրուեցաւ չաբաթ օր:

Կոմս Չիանօ անմիջապէս ճամբայ ելլելով Հռոմէն, Պերլին հասաւ եւ կիրակի օր առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ Հիթլէրի հետ: Հռոմի կայարանին մէջ ողջերթի գացած էին գերմանական դեսպանը, Լոնտոնի իտալական դեսպանը եւ ուրիշ երեւելիներ: Գերմանական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հիթլէրի եւ Կոմս Չիանոյի տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, որուն հետ արդէն տեսնուած էր ժամանումէն անմիջապէս վերջ:

Իտալական մամուլը բացարձակ լռութիւն կը պահէ ինչպէս գերմանեւ — խորհրդային համաձայնութեանց, նոյնպէս Պերլինի խորհրդակցութեանց մասին: Գերմանական թերթերը խօսելով այդ խորհրդակցութեանց մասին, շատ բնական կը գտնեն զանոնք, քանի որ «Իտալիա զինակիցն է Գերմանիոյ»: «Ֆէօլքիշէ Ցայթունգ»ի կարծիքով, «Գերմանիա, Ռուսիա եւ Իտալիա կը կազմեն միացեալ ճակատ մը, որուն որոշումներուն դէմ չեն կրնար պայքարիլ արեւմտեան պետութիւնները: Այդ պետութիւնները գործ չունին արեւելեան Եւրոպայի անցուդարձին հետ»:

Ամսթէրտամէն Ռիւթէրի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, որ հրատարակուած էր «Տէյլի Մէյլ»ի եւ «Մաթէն»ի մէջ, Հիթլէր հետեւեալ երկու առաջարկները պիտի ներկայացնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, Իտալիոյ միջոցաւ.—

1.— Լեհական պատուար - պետութիւն մը հաստատել, իբրեւ մայրաքաղաք պահելով Վարշաւան, եւ անոր սահմաններուն մէջ առնելով այն նահանգները ուր միայն Լեհեր կը բնակին: Այս պետութիւնը քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով կախում պիտի ունենայ միայն երկու հզօր դրացիներէն (Գերմանիա եւ Խ. Միութիւն):

2.— Խորհրդաժողով մը գումարել մասնակցութեամբ հինգ մեծ պետութեանց, կարգադրելու համար առկախ հարցերը, որոնց մէջ պիտի գտնուին Իտալիոյ պահանջները Միջերկրականի մէջ, գերմանական գաղթավայրերուն վերադարձը եւ Խ. Միութեան տենչերը Պալթեան պետութեանց մասին:

Գերմանական թերթերը կ'ըսեն թէ Ճափոնն ալ պիտի հրաւիրուի այս խորհրդաժողովին:

Կոմս Չիանոյի տեսակցութենէն վերջը, Հիթլէր այս շաբթու — այսօր կամ չորեքշաբթի— բացառիկ նիստի հրաւիրելով խորհրդարանը, ճառ մը պիտի խօսի եւ այս առթիւ Գերմանիոյ ժողովուրդին քուէարկութեան պիտի ենթարկէ իր տեսակէտները: Հիթլէր կ'ուզէ իր ճառը խօսիլ Չէյմպըլէնի յայտարարութենէն վերջը, անոր համեմատ պատասխանելու համար:

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնը վերլուծելով Ամսթէրտամի հեռագիրը՝ հաշտութեան պայմաններու մասին, կը յայտարարէ թէ Հիթլէր աւելորդ յոգնութիւն կրած է: «Եթէ ճիշդ են հաշտութեան պայմանները, ինչպէս անոնք համազօր են պարտեալ ազգի մը ուղղուած բռնավիճակի մը, ինչպէս պիտի ըսէր Հիթլէր: Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա այնքան հեռու են պարտուած ըլլալէ որ, արդէն իսկ յաղթութեան հիմերը դրուած են պատերազմի առաջին ամսուան ընթացքին»:

Փարիզի եւ մանաւանդ Լոնտոնի թերթերը շատ աւելի ուժգնօրէն կ'արտայայտուին, այժմէն անընդունելի համարելով հաշտութեան որ եւ է ձեռնարկ: Այս առթիւ ամէնէն ուժգին խմբագրականը հրատարակած էր ծանօթ «Թայմզ»ը, ազդարարելով.

— «Նախ եւ առաջ հաշտութիւն չի կրնար ըլլալ հիթլէրականութեան հետ. որովհետեւ խաղաղութիւնը անկարելի է Հիթլէրի հետ: Ինք եւ իր հաստատած կարգուսարքը միտք չունին պահպանելու խաղաղութիւնը»:

Խմբագրականը կը խօսի նաեւ Խ. Միութեան մասին, շեշտելով.— «Մենք գիտենք որ եւ է կերպ չփնտռեցինք Խ. Միութեան հետ: Կը մնայ գիտնալ թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ՞ կռիւ փնտռել մեզի հետ: Առ այժմ, կը թուի թէ նոր Ռուսիան առանց անտարբերութեամբ իր ալ դրացիները նետած է Տեւտոնին գիրկը»:

"Հաշտութեան ժամը մենք պիտի որոշենք,,

Իբրեւ գործնական պատասխան Պերլինի եւ Մոսկուայի հաշտութեան ձեռնարկին, Անգլիոյ Թագաւորը կիրակի օր հրամայեց զէնքի տակ առնել 250,000 նոր զինուորներ, 20 — 22 տարեկան: Արտասահման հաստատուած Անգլիացիներն ալ ենթակայ են այս հրամանին:

Այս հրամանէն մէկ ժամ վերջը, Պ. Չըրչիլ, Անգլիոյ ծովային նախարարը, զոր Հիթլէր եւ գերման. անթելը «արիւնկզակ ռազմատենչ» կը կոչեն, ճառախօսութիւն մը խօսեցաւ, ազդարարելով թէ Դաշնակիցները պիտի որոշեն հաշտութեան ժամանակը եւ եղանակը, եւ ոչ թէ Հիթլէր եւ Սթալին:

— «Հիթլէրի գործն էր ըսել թէ ե՛րբ պիտի սկսի պատերազմը. բայց իրեն կամ իր յաջորդներուն չիյնար ըսել թէ երբ պիտի վերջանայ: Պատերազմը սկսաւ երբ ան ուզեց եւ պիտի վերջանայ միայն այն ատեն երբ համոզուինք թէ ա՛լ ժամանակը հասած է: Կառավարութեան կողմէ հրահանգներ տրուած են, առ նուազն երեք տարուան պատերազմի մը պատրաստուելու համար: Այդ չի նշանակեր թէ յաղթանակը չի կրնար շահուիլ կարճ ժամանակի մը մէջ: Թէ որքան շուտ պիտի շահուի յաղթանակը, կախում ունի սա պարագայէն,— Հիթլէր եւ իր աւազակներու խմբակը, որոնց ձեռքերը արատաւորուած են արիւնով եւ ապականութեամբ, դեռ ո՛րքան ատեն կրնան իրենց թաթին տակ պահել Գերմանիոյ դժբախտ, հլու հնազանդ ժողովուրդը»:

Չըրչիլ ակնարկելով Խ. Միութեան, յայտարարեց թէ անոր բռնած դիրքը «հանելուկ» մըն է եւ եզրակացուց թէ կրնայ աւելի շուտ Գերմանիոյ դէմ ըլլալ քան Դաշնակիցներուն դէմ:

— «Չեմ կրնար նախատեսել թէ ի՛նչ պիտի ընէ Ռուսիա: Անծանօթ մըն է ան, պաշարուած չփոթութեան եւ անստուգութեան մշուշով, բայց թերեւս կայ բանալի մը,— ռուսական ազգային շահը: Ռուսիոյ ապահովութեան համար նպաստաւոր չի կրնար ըլլալ որ հիթլէրականԳերմանիան տեղաւորուի Պալթիկ ծովու ափերուն վրայ կամ ջախջախէ Պալթեան պետութիւնները եւ իր լուծին ենթարկէ հարաւային -արեւելեան Եւրոպայի սլաւն ժողովուրդները: Այդ բանը հակառակ պիտի ըլլար Ռուսիոյ պատմական եւ կենսական շահերուն, որոնք իրենց գլխաւոր գիծերով կը համապատասխանեն Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի շահերուն: Այս երեք պետութիւններէն ոչ մէկը չի կրնար թոյլ տալ որ Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Պուլկարիա եւ ամէն վեր՝ Թուրքիան իյնան հիթլէրական ծովահէններու կրունկին տակ: Իմ համոզումս այն է թէ պատերազմի առաջին ամսուան երկրորդ մեծ դէպքը այն է որ Հիթլէր եւ Հիթլէրի ծրագիրները հեռու պահուին արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան Եւրոպայէն»:

Վերջացնելով Հիթլէր ջերմապէս ներբողեց Լեհաստանի հերոսական պայքարը, եւ յոյս յայտնեց թէ շուտով բրիտանական նաւատորմը ի վիճակի պիտի ըլլայ գործակցութեան հրաւիրելու չէզոք պետութեանց նաւերը:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ ԴԵՌ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Թրքական պատուիրակութիւն մը դէպի Լոնտոն

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, որ Մոսկուա կը գտնուի Սեպտեմբեր 25էն ի վեր, յետաձգեց իր մեկնումը, խորհրդակցելու համար Մոլոթովի հետ:

Առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի իրիկուն: Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անցեալ չորեքշաբթի օր, երբ Սարաճօղլու տեսակցեցաւ Մոլոթովի հետ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ժամանումէն առաջ, առաջարկեց Թուրքեւխորհրդային նոր դաշինք մը կնքել, նկատի առնելով Թուրքիոյ յանձնառութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հանդէպ: Պ. Մոլոթով երէկ տուած պիտի ըլլար իր պատասխանը: Սարաճօղլու տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Մոսկուայի անգլիական դեսպանին եւ ֆրանսական դեսպանատան գործակատարին հետ:

Թուրք նախարարը Մոսկուայէն պիտի մեկնի Քոնսթանցայի ճամբով, տեսակցելու համար Ռումանիոյ արտաքին նախարարին հետ: Կը հերքուի այն լուրը թէ Ռումանիոյ նախարարը Մոսկուա պիտի այցելէ:

Տեղական թերթերը զանազան ենթադրութիւններ կ'ընեն Սարաճօղլուի այցելութեան արդիւնքի մասին, առանց ստոյգ տեղեկութիւն մը հաղորդելու: Լոնտոնի թերթերը կը կարծեն թէ Մոսկուայի եւ Անգարայի նոր դաշնագիրը պիտի չաղդէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ եղած համաձայնութեանց վրայ: Ուրիշներ կը կարծեն թէ Սարաճօղլու յուսախաբ ըրած է Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, քանի որ գերմանական թերթերը այլեւս չեն խօսիր Սաաճօղլուի այցելութեան մասին, որուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէին առաջ, նկատի առնելով Թուրքիոյ դերը Տարտանէլի պաշտպանման մէջ: Կ'ըսուի թէ Սարաճօղլու երկու օր չէ կրցած տեսակցիլ Մոլոթովի հետ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի Մոսկուա գտնուած ատեն: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Ռուսերը չեն ուզած որ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը տեսակցի Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ:

Մինչ այս մինչ այն, այս շաբթու Թուրք զինուորական պատուիրակութիւն մը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Լոնտոն, նախագահութեամբ Զօր. Օրպայի, քննելու համար զինուորական, տնտեսական եւ ելմտական համաձայնութիւնները: Թուրք զօրավարը քանի մը ամիս առաջ ալ Անգլիա գացած էր, նոյն նպատակով: Անգլիոյ մէջ շատ գոհ կ'երեւան Թուրքիոյ բռնած դիրքէն: Անգլիական մամուլին կարծիքով, Թուրքիա համոզուած է թէ Խ. Միութիւնը յարձակողական ձեռնարկներ պիտի չկատարէ Միջերկրականի եւ յարակից շրջաններու մէջ եւ թէ անոր ծաւալման գլխաւոր նպատակները ուղղուած են դէպի հիւսիս արեւելեան Եւրոպա եւ դէպի Պալթիկ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 53, Սեպտեմբեր 30, առաւօտ.— Գիշերը անցաւ առանց դէպքի: Պահակախումբերու գործունէութիւն Սարի արեւելեան ամբողջ շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 54, իրիկուն.— Թշնամի հրետաձգութիւն Մոզէլի անմիջապէս արեւելեան կողմը: Փոխադարձ կրակ մեր թնդանօթներուն կողմէ: Օդանաւային մեծ գործունէութիւն երկու կողմէն ալ:

Զեկոյց թիւ 55, հոկտեմբեր 1, առաւօտ.— Բարեյաջող մեր դիրքերու Սարլուիի հարաւային - արեւմտեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 56, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ: Թնդանօթաձգութիւն երկու կողմէն, Սարի արեւելեան կողմը:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ պատերազմի սկիզբէն ի վեր օդանաւային ամէնէն կատաղի կռիւները տեղի ունեցան կիրակի օր, արեւմտեան ճակատին վրայ: Ամբողջ շաբաթ օրը ֆրանսական եւ անգլ. հետազօտիչ օդանաւերը զարնուեցան գերմանական օդատորմիղին հետ, գերմանական գիծերուն վրայ, երբ անոնք կը փորձէին խանգարել հետազօտութիւնները: Կռիւները շարունակուեցան գրեթէ անընդհատ, կէս օրէն մինչեւ իրիկուան ժամը 7: Այս առթիւ մասնաւորապէս կը յիշուի քաջագործութիւնը ֆրանսացի օդանաւորդի մը: Յարձակում կրած ըլլալով գերմանական յառաջամարտիկ օդանաւերուն կողմէ, մեծ բարձրութեան մը վրայ, ֆրանսացի օդաչուն յաջողեցաւ սքանչելի ճարտարութեամբ ճեղքել գիծը, իր օդանաւը իջեցնելով գետնէն քանի մը հարիւր ոտք հեռու: Ցետոյ մագլցեցաւ թշնամի օդանաւերէն մէկուն տակ եւ վար առնելով զայն, ապահով հասաւ ֆրանսական գիծերը: Վար իջած ատեն հաստատուեցաւ որ գնդացիրի 40 գնդակներ զարնուած են օդանաւին: Անգլիական օդանաւերն ալ հետազօտութիւններ կատարելով, վար առին երկու գերմանական օդանաւեր, բոցերու մէջ:

Ֆրանսայի ցամաքային ուժերը կարեւոր գործողութիւններ կատարեցին, սրբագրելով իրենց գիծերը Սարլուիի հարաւային – արեւմտեան կողմը: Անակնկալ արշաւ մը կատարելով մէկ մղոն ճակատի մը վրայ, շրջանի մը մէջ ուր անգործութիւն կը տիրէր անցեալ շաբթու, Ֆրանսացիները յաջողեցան կարեւոր դիրքեր գրաւել որոնց շնորհիւ կ'իշխեն Սարի հովիտին վրայ:

Հիմա որ վերջացած է լեհական պատերազմը, բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է արեւմտեան ճակատին վրայ:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» եւ ուրիշ տեղական թերթեր զինուորական տեսութիւններ հրատարակելով այս մասին, կ'ըսեն թէ արեւմտեան ճակատին վրայ առաջին ամիսը անցաւ բերդային կռիւներով. Ֆրանսա գետին շահեցաւ, բայց երկու բանակներն ալ կը մնան անվթար, սպասելով ընդհանուր ճակատամարտին: Մէկ ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ, 1939ի գերմանական բանակը գլուխ հանեց այն ինչ որ Քայզէրին բանակները կրցեր էին ընել երեք տարիէն, 1914ին,— ջախջախել արեւելեան ճակատի թշնամին, ամբողջ ուժը փոխադրելու համար դէպի արեւմուտք:

Սպարապետ Կամլէն, ծովակալ Տարլան եւ Զօր. Վիւիլմէն, Ֆրանսայի միացեալ ուժերուն երեք հրամանատարները, շաբաթ առտու խորհրդակցութիւն մը ունեցան վարչապետին հետ, ռուսեւգերման համաձայնութեանց հետեւանքներու մասին:

Մասնագէտներ հաշուելով պատերազմի առաջին ամսուան կորուստները, կ'եզրակացնեն թէ Գերմանիա շատ աժան չշահեցաւ լեհական յաղթանակը: Գերմանիոյ կորուստները կը հաշուեն 150,000 մեռեալ եւ վիրաւոր: 600—700 օդանաւեր վար առնուած, ջախջախուած կամ բուն կռիւներէն մաշած են: «Փըթի Փարիզիէն» գերմանական կորուստները կը հաշուէ այսպէս. — Առնուազն 400 օդանաւ, 3 — 400 օդաչու, 15,000 զինուոր սպաննուած, համագումար 150.000 հոգի: Ընկղմած կամ բռնուած են 10—14 գերմանական սուզանաւեր, ինչպէս եւ 125,000 թոն տարողութեամբ շոգենաւ:

Արեւմտեան ճակատին վրայ կորուստները թեթեւ են: Քաղաքացիները շատոնց պարպուած էին սահմանամերձ շրջաններէն, երկու կողմէն ալ, այնպէս որ աննշան է քաղաքացիներու կորուստը: Հրետաձգութիւնը բուռն էր երկու կողմէն ալ, բայց առաւելապէս կեդրոնացած ճամբաներու, երկաթուղիներու եւ զինուորական հաստատութեանց վրայ. այնպէս որ նիւթական կորուստն ալ ծանր չէ:

Ֆրանսական բանակին կորուստը շատ թեթեւ եղած է, որովհետեւ սպարապետը, Զօր. Կամլէն չափազանց զգոյշ է: Գերմանական կորուստները աւելի ծանր եղած են, որովհետեւ ընդհ. սպայակոյտը կրկնակի հակայարձակումներ հրամայած է ֆրանսական գնդացիրներու եւ թնդանօթներու կրակին առջեւ, որոնք լաւ տեղաւորուած են գերմանական հողին վրայ. բայց գերմանական ամբողջ կորուստը եօթը վաշտէն աւելի չեն հաշուեր, կամ գրեթէ մէկ զօրաբաժին 110ի վրայ: Գերմանացիները 14 օդանաւ կորսնցուցած են արեւմտեան ճակատին վրայ, իսկ Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները՝ միայն տասը կէսը: Օդանաւային գործունէութիւնը սաստկացաւ վերջին շաբթուան ընթացքին: Երկու կողմերն ալ կը փութան օգտուիլ ներկայ լիալուսինէն, գիշերային հետազօտութիւններ կատարելու համար:

Անգլիական եւ ֆրանսական օդանաւերը գիշերանց Գերմանիոյ խորերը թափանցելով, յաջողած են ճշդել զինուորական համախմբումի գլխաւոր կեդրոնները եւ հարիւրաւոր լուսանկարներ քաշել, որոնցմէ մեծապէս օգտուած են երկու սպայակոյտները, իրենց քարտէսները ճշդելու համար:

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն անվերջ թռիչքներ կատարուած են Զիկֆրիտի գծին վրայ, վերջին ամսուան ընթացքին: Այս առթիւ քաշուած լուսանկարները «բովանդակալից պատկեր մը» կը կազմեն գերմանական ամրութեանց մասին, յստակօրէն ցուցնելով ամէնէն ամրացեալ գօտիները: Օդանաւերը թռած են մինչեւ 200 մեթր ցածէն, մղոններով տարածութեան վրայ, լուսանկարելով թնդանօթներու վայրերը եւ հրասայլերու թակարդները: Օդաչուները կրցեր են դիտել գերման բանուորներու աշխատանքը: Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— «Մենք կարգ մը կորուստներ կրեցինք: Թշնամի կորուստները յայտնի չեն»:

*** «Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը չի կարծեր որ Գերմանացիները անմիջական յարձակողականի մը ձեռնարկեն Մաժինոյի գծին դէմ կամ Զուիցերիոյ, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մէջէն: Պելժիա արդէն ողողած է սահմանագլուխին մէկ մասը, իսկ Հոլանտա կրնայ մէկ ազդանշանի վրայ ողողել երկիրը, բանալով սահանդուները:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կիրակի օր թղթակցութիւն մը հրատարակած էր Լոնտոնէն, հետեւեալ խորագրին տակ.— «Անգլիա փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր կ'առաջարկէ Թուրքիոյ»: Թղթակցութիւնը, որուն սկիզբը գլխատուած է գրաքննութեան կողմէ, կ'ըսէ թէ Թրքական պատուիրակութիւնը պիտի ջանայ համաձայնութեան մը յանգիլ, «զոնէ ազատ մուտք մը ապահովելու համար Դաշնակիցներուն դէպի Սեւ ծով եւ ռուսեւգերմանական ճակատի կոնակի դուռը, առանց նոր արշաւանք մը սարքելու Կէլիպոլուէն»: Պերլինէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, Ռուսիա ի դերեւ հանած է Անգլիոյ կողմէ կատարուած փորձը՝ Թուրքիան սիրաշահելու եւ թուրքեւխորհրդային յայտարարութիւն մը հրատարակելու, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի վարիչներուն եւ Սարաճօղլուի տեսակցութեանց: Լոնտոնի կիսապաշտօնական շրջանակներուն մէջ հաւատք չեն ընծայեր այս լուրերուն, «վախ ազդելու» սահմանուած համարելով զանոնք: Իբրեւ թէ այդ յայտարարութիւնը պարզապէս պիտի հաստատէ Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ տիրող համերաշխութիւնը եւ Ռուսիա պիտի կրկնէ թէ յարձակում պիտի չկատարէ ֆրանքեւանգլեւ-թուրք համաձայնութեամբ նշանակուած շրջաններուն մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կարենան երաշխաւորել Մօտաւոր Արեւելքի եւ Միջերկրականի ապահովութիւնը, դաշնակիցները շատ յառաջ չացած պիտի ըլլան, ապահովելու համար իրենց յաջողութիւնը Գերմանիոյ արեւմտեան ճակատին վրայ:

*** Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային իշխանութիւնը կը ճնշէ Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի Տարտանէլը փակէ անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերուն առջեւ, առանց որ եւ է պայմանի: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը այս լուրը հաղորդելով, կ'ըսէ թէ Սթալին եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ շատ աւելի լայն ծրագիր մըմշակած են արեւելեան Եւրոպայի խնդիրներուն կարգադրութեան համար, «սահմանագլուխի սրբագրութիւններ» նախատեսելով Ռումանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մասին:

*** Ռումանական կառավարութիւնը զինուորական միջոցներ ձեռք առաւ Պեսարապիոյ սահմանագլուխին վրայ, իմացած ըլլալով թէ Մոսկուա աչք տնկած է այդ հողամասին վրայ:

*** Թուրք թերթերը գրեթէ նոյն լեզուն կը գործածեն ռուսեւգերմանական համաձայնութեանց մասին: Նէճմէտտին Սատըք, «Ագշամ»ի նախկին խմբագրապետը եւ Ազգաժողովին մնայուն պատուիրակը, կ'ըսէ թէ այդ համաձայնութեանց նպատակն է օրէնքի կարգ անցընել բռնութեան եւ արշաւանքի քաղաքականութիւնը: Բայց եւ այնպէս, դիտել կուտան թէ Մոսկուա որ եւ է զինուորական յանձնառութիւն չէ ստանձնած Պերլինի հանդէպ, յառաջիկային ձգելով քննել այդ գործակցութիւնը: Մոսկուայի համաձայնութիւնները կ'ապացուցանեն թէ Գերմանիա կը վախնայ պատերազմին երկարաձգումէն: «Ագշամ» այս առթիւ կը յայտարարէ թէ որ եւ է փոփոխութիւն չէ կատարուած Թուրքիոյ քաղաքականութեան մէջ, եւ թէ քանիցս յստակօրէն եւ պաշտօնապէս պարզուեցան անոր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ:

*** «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.— «Խ. Միութեան եւ դրամատիրական պետութեանց յարաբերութիւնները հիմնուած են խիստ փոխադարձութեան վրայ: Սթալին յայտարարեց թէ մենք կուսակից ենք խաղաղութեան եւ իրատես յարաբերութեանց ուրիշ երկիրներու հետ: Այս դիրքը անփոփոխ կը մնայ: Ցորչափ ուրիշները չեն դպչիր մեր շահերուն, մենք պիտի չփոխենքմեր դիրքը անոնց հանդէպ»:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ «Փրաւտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, չի յիշեր գերմանեւխորհրդային դաշնագրին այն կէտը թէ «անհրաժեշտ միջոցները» պիտի քննուին, եթէ դաշնակիցները չընդունին հաշտութեան առաջարկը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԶԱՐՆԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐԸ

Անգլիոյ Տեղեկութեանց նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց, որ ծովային նախարարութեան կողմէ ուղղուած է բոլոր առեւտրական նաւերուն, որպէսզի անոր համեմատ պատրաստուին.

— «Գերմանական անթելը կը ծանուցանէ թէ «կարգ մը գերմանական սուզանաւեր այս օրերս յարձակում կրած են անգլիական առեւտրական նաւերու կողմէ: Մինչեւ հիմա գերմանական սուզանաւերը յարգած են միջազգային օրէնքը, միշտ ազդարարութիւն ուղղելով առեւտրական նաւերուն, յարձակելէ առաջ: Սակայն Գերմանիա պիտի հարկադրուի զսպողական միջոցներ ձեռք առնել, իբրեւ մարտանաւ համարելով անգլիական ամէն առեւտրական նաւ»:

«Գերմանական այս տեղեկութիւնը բոլորովին սուտ է, բայց կրնայ ըլլալ որ անմիջական փոփոխութիւն մը կը նշանակէ: Սուզանաւային քաղաքականութեան մէջ, ուստի պէտք է պատրաստ ըլլալ»:

*** Գերմանական անթելը կը ծանուցանէ թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր ոչնչացուցած են 37 ֆրանսական եւ 27 անգլիական օդանաւեր: Դաշնակից աղբիւրէ չեն հաստատեր այս տեղեկութիւնը: («Էնթրանսիժան»):

Ո՞վ ինչ շահեցաւ

Հավաս հեռագրական գործակալութեան քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ռուսեւգերմանական սահմանները ճշդուած էին Սեպտեմբեր 22ի համաձայնութեամբ, բայց սրբագրուեցան յետոյ Սեպտեմբեր 29ի համաձայնութեամբ ի նպաստ Գերմանիոյ:

Այս նոր սահմանագծումով, Գերմանիոյ ձեռքը կ'անցնին Լեհաստանի երկու կարեւոր քաղաքները, Լուպլին եւ Սիէտլցէ, որոնք սկիզբները տրուած էին Ռուսերուն: Այս ձեւով Վարշաւա եւ Վիսթուլա գետը կը հեռանան ռուսական սահմանէն, այնպէս որ Ռուսերը կըլքեն լեհական մայրաքաղաքի արուարձանը, Փրակա:

Այս նոր սահմանագծումը Գերմանացիներուն տիրապետութեան տակ կը ձգէ զուտ լեհ բնակչութեան գրեթէ ամբողջութիւնը: Գերմանացիները տէր կը դառնան նոյնպէս այն փոքրիկ հողամասին, որ կը գտնուի Լիթուանիոյ եւ Արեւելեան Փրուսիոյ անկիւնը, Սուվալքի քաղաքով:

Ռուսերուն ձեռքը կը մնայ Վիլնօ, զոր հաւանաբար պիտի պահեն ու պիտի չյանձնեն Լիթուանիոյ, որովհետեւ երկաթուղիի կարեւոր հանգոյց մըն է, ուր կը միանան հինգ գիծեր: Ռուսերուն ձեռքն են նոյնպէս Կրոտնօ, Պիալիսթօք, Պրեսթ-Լիթովսք, Լվով, Փրզէմիսլ:

Եթէ չհաշուենք հիւսուածեղէնի եւ շաքարագործութեան կեդրոնը՝ Լվով, քարիւղի արտադրութեան կեդրոնը՝ Արեւելեան Կալիցիա, ինչպէս նաեւ Սթանիսլավով, Տրոխոպիչ, Թարնոփոլ քաղաքները, որոնք կը գտնուին Ռուսերուն ձեռքը, ուրեմն Լեհաստանի ճարտարարուեստական բոլոր կեդրոնները կ'իյնան Գերմանիոյ տիրապետութեան տակ:

*** Էսթոնիայէն ստանալով նաւային, օդանաւային եւ զինուորական մենաշնորհը, Խ. Միութիւնը հզօր խարիսխներ կ'ապահովէ իր սուզանաւերուն եւ ռմբաձիգ օդանաւերուն համար, իսկ Գերմանիա կը կորսնցնէ Պալթիկ ծովու տիրապետութիւնը, ինչպէս կը բացատրեն մասնագէտներ: Էսթոնիոյ կառավարութիւնը Գերմանիոյ հաւանութեամբ Ռուսիոյ տուած է անսահման իրաւունքներ, միայն անուանական գերիշխանութիւն մը պահելով Տակօ եւ Օզէլ կղզիներուն վրայ, զոր Մոսկուա ազատ է Պալթիկեան Ճիպրալթարի մը մը վերածելու:

Երկու կղզիները, որոնց միացեալ տարածութիւնը Հոլանտայի մէկ չորրորդն է, կը գտնուին Ռիկայի ծոցին բերանը: Անոնք չեն սառիր ձմեռը, ինչպէս Ռուսաստանի նաւակայանները Ֆինլանտայի ծոցին մէջ: Սուզանաւերը եւ ուրիշ մարտանաւեր իբրեւ կայան ունենալով այդ կղզիները, պիտի կրնան նաւարկել տարուան բոլոր եղանակներուն: Կղզիները տափարակ են եւ ամայի, այնպէս որ շատ յարմար դետին մը կը կազմեն ծանր ռմբաձիգներու համար: Սթոքհոլմ կը գտնուի ուղղակի դէպի արեւելք, Պալթիկի մէջէն, իսկ Հէլսինկֆորս մէկ ժամ դէպ ի հիւսիս, օդանաւային թռիչքով: Փակելով Ռիկան եւ չէզոքացնելով Ալանտ կղզիները, ռուսական նոր կայանները յառաջիկային պիտի տիրապետեն Պոթնիայի եւ Ֆինլանտայի ծոցերուն, հետեւաբար եւ ամբողջ ծովային երթեւեկին վրայ՝ Էսթոնիայէն, Ֆինլանտայէն, Լաթվիայէն եւ Լիթուանիայէն:

Նոր դաշնագրով, Էսթոնիոյ կառավարութիւնը հաւանած է կղզիները Մոսկուայի վարձու տալ անուանական գումարի մը փոխարէն: Հոն հաստատուելիք ռուս զինուորներուն թիւը պիտի ճշդուի առանձին պայմանագրութեամբ մը. բայց Խ. Միութիւնը շատ դիւրութեամբ ստորագրել տուած ըլլալով դաշնագիրը, կը հետեւի թէ պիտի կրնայ ազատ գործել, պայմանաւ որ մրցակցութիւն չծագի Գերմանիոյ հետ, Պալթիկ ծովու տիրապետութեան մասին:

Այս զիջումին փոխարէն, Էսթոնիա այժմ կրնայ ցրուել իր բանակը, որ 100,000 զինուորի բարձրացած է եւ զայն իջեցնել խաղաղութեան ժամանակի չափին, 11,000: Չէ՞ որ Մոսկուա յանձն առած է «պաշտպանել» այս փոքր երկիրը, զէնք եւ ռազմանիւթ ճարելով: Այսպէս Էսթոնիա կը դառնայ Ռուսիոյ զինուորական հարկատուն:

Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ տիրանալով Էսթոնիոյ կղզիներուն, Խ. Միութիւնը պիտի ձեռնարկէ ընդարձակելու իր ծովային ուժը: Պալթիկ ծովու ռուսական տորմիղը մինչեւ հիմա կծկուած է ցարական հին կայանին՝ Քրոնշթատի մէջ, որ կը գտնուի Ֆինլանտայի ծոցին հարաւային ափերուն վրայ եւ ձմեռը կը սառի:

Շատ մը չէզոք մասնագէտներ համոզուած են թէ Ռուսիոյ յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ Ալանտ կղզիներու հարցը յարուցանել եւ անոնց ապազինումը կամ չէզոքացումը պարտադրել Ֆինլանտայի եւ Շուէտի, որոնք տարէ մը ի վեր կ'ամրացնեն զանոնք, հակառակ Մոսկուայի վերջին բողոքներուն:

Զինուորներուն ուշադրութեան

Պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ այն պահեստիները որ կապոյտ տետրակներ ունին (Բ. կարգի պահեստիներ), առ այժմ ենթակայ չեն զօրակոչի, հետեւաբար կրնան գործածուիլ զանազան ձեռնարկներու մէջ, համաձայն իրենց արհեստներուն:

*** Նոյն Նախարարութիւնը կրկին կը հրաւիրէ 1938ի եւ 1939ի զօրադասերուն (ծնած 1918 դեկտեմբեր 1էն 1919 դեկտեմբեր 31ի միջեւ), ինչպէս եւ

Գերմանիոյ կորուստները Սարի հովիտին մէջ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ իբրեւ հետեւանք ֆրանսական զօրքին յառաջխաղացութեան, չորս շաբաթուան ընթացքին, գլխաւորաբար Մօզէլի շրջանին մէջ, Գերմանիա կորսնցուցած է Սարի հովիտին ճարտարագործական արտադրութեան 4/5ը եւ հանքածուխի արտադրութեան գրեթէ կէսը: Արդ, Հիթլէրի պատերազմական մեքենան գլխաւորաբար հիմնուած ըլլալով հանքածուխի եւ երկաթի վրայ, ֆրանսական յառաջխաղացութիւնը լրջօրէն ջախջախած է Գերմանիոյ ռազմական արտադրութիւնը, ամէնէն կենսական կէտերէն մէկուն վրայ, քանի որ իր հանքերը, պողպատի եւ հիւսուածեղէնի գործարանները կը գտնուին ֆրանսական թնդանօթներու կրակին տակ:

Ֆրանսական զօրքին վերջին շարժումները նոր սպառնալիք մը կը կազմեն Ֆիշի եւ Սուլցի հանքածուխի հովիտներուն դէմ եւ ուղղակի սպառնալիք մը Նէօյնքիրխէնի եւ շարք մը հանքային քաղաքներու դէմ:

Սարի հանքածուխը Գերմանիոյ ամբողջ արտադրութեան 8 առ հարիւրը կը կազմէ, իսկ երկրին աղբիւրներուն 12 առ հարիւրը: Գերմանիոյ երկաթի, պողպատի, ապակիի եւ յախճապակիի արտադրութեան 3 առ հարիւրը Սարի գործարաններէն կուգայ:

Պատերազմի առաջին օրէն Պրիէյի աւազանէն (ֆրանսական Լոռէն) հանածոյ երկաթի փոխադրութիւնը դադրեցաւ, իսկ պողպատի գործարանները եւ երկաթի ձուլարանները շատ քիչ մթերք ունէին: Միայն պողպատը եւ յարակից ճարտարագործութիւնները գործ կը ճարէին 120,000 բանուորներու, Սարի մէջ, եւ ճատարագործական այս փոք աւազանը — ձուաձեւ տարածութիւն մը հազիւ 630 քառ. մղոն տարածութեամբ որ Եւրոպայի ամէնէն խիտ բնակչութիւնն ունի — տարեկան 150 միլիոն տոլարի արտադրութիւն ունէր, որուն մէկ հինգերորդը կ'արտածուէր:

Սարի 800,000 բնակիչները խմբուած են երկու գլխաւոր առանցքներու վրայ,— երկաթի եւ պողպատի առանցք մը որ գետին կը հետեւի Սարպրուքենէն, անցնելով Ֆոլքլինկէնը, Սարլուին եւ Տիլլինկէնը, եւ հանքածուխի առանցքը, դէպի հիւսիս-արեւելք, Սարպրուքենէն մինչեւ Նէօյնքիրխէն եւ Օթվայլէր: Այս վերջին շրջանը ամբողջովին կազմուած է հանքային դաշտերէ որոնց պահեստը, 9 միլիառ թոն, կրնայ սպառիլ 600 տարիէն:

Պատերազմի առաջին տասը օրերուն, երբ գերմանական բանակը գրաւած էր Լեհաստանի մէջ, ֆրանսական սպայակոյտը զօրքը յառաջ քշեց սահմանէն եւ գրաւեց անպաշտպան եւ «անտէր» տարածութիւնը սահմանագլուխին եւ Զիկֆրիտի գծին միջեւ, 2—8 մղոն խորութեամբ: Այս յառաջխաղացութեան շնորհիւ կարելի եղաւ թնդանօթները տեղաւորել այն բլուրներուն վրայ որ կ'իշխեն Սար գետին, եւ խափանեց երկաթի եւ պողպատի գործարաններու, ինչպէս եւ ապակիի եւ յախճապակիի հաստատութեանց գործունէութիւնը: Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին150,000 բանուորներ Սարէն սեղափոխուած են Ռուր եւ կ'աշխատին Քրուփի եւ ուրիշ գործարաններու մէջ, մղում տալու համար արտադրութեանց, որպէսզի լեցուի Սարի արտադրութեան պակասը:

Լեհական կառավարութիւն Ֆրանսայի մէջ

Փարիզի լեհական դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ հանրապետութեան նախագահը, որ Ռումանիա կը գտնուի, հրաժարած է Սեպտեմբեր 30ին: Հետեւաբար, համաձայն 1935 ապրիլ 23ի սահմանադրութեան, Պ. Վլատիսլաւ Ռացքէվիչ, ծերակոյտին նախկին նախագահը, որ իրեն յաջորդ նշանակուած էր Քուպիի մէջ, 1939 Սեպտեմբեր 17ին, ստանձնած է հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը: Նոր նախագահը երդում ըրաւ ի ներկայութեան Փարիզի դեսպանին, Ֆրանսայի լեհական բանակին ընդհ. հրամանատար Զօր. Սիքորսքիի եւ կառավարութեան անդամներուն, Սեպտեմբեր 30ին: Ետոյ հրաժարեալ հռչակելով Լեհաստանի նախկին կառավարութիւնը, վարչապետ եւ սպարապետ նշանակեց Զօր. Սիփորսքին, փոխ-վարչապետ՝ Փրոֆ. Սթանիսլաւ Աթրոնսքի, արտաքին նախարար՝ Զալէցքի, եւ տնտեսական՝ Ատամ Քոչ: Պիտի նշանակուին ուրիշ երեք նախարարներ ալ, մէկը ընկերվարական:

Նախորդ նախագահը, Պ. Մոսիքի, արգելափակուած է կեդրոնական Ռումանիոյ մէջ: Իր նախարարներն ալ արգելափակուած են, համաձայն չէզոքութեան օրէնքին:

Լեհական նոր դահլիճը իր առաջին նիստը գումարեց պանդոկի մը մէջ, Սէնի ձախ ափին վրայ:

բոլոր անոնք որ զօրակոչի պիտի ենթարկուին այս երկու դասերուն հետ եւ որոնք այլեւս չեն բնակիր իրենց սովորական բնակավայրին մէջ, անմիջապէս հաղորդել իրենց նոր հասցէն, իրենց պատկանած զինուորագրութեան ճիւղի հրամանատարին: Թերացողները պիտի պատժուին:

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ տպագրական մեքենաները անդադար կը բանին, միլիոնաւոր օրինակներ տպելու համար Կարլ Մարքսի, Էնգէլսի, Լէնինի եւ Սթալինի լուսանկարները, որոնք պիտի բաժնուին Լեհաստանի ռուսական շրջաններուն մէջ: Միւս կողմէ Սթալին հրամայած է հազարաւոր օրինակներ տպել Մոլոթովի մէկ տետրակը, որով վարչապետը կը ջանայ ժողովուրդին բացատրել Սթալինեան քաղաքականութեան փոփոխութիւնը հիթլէրական Գերմանիոյ հանդէպ: Միեւնոյն ատեն Սթալին աճապարանքով ժողովի հրաւիրած է բոլոր գործիչները, հրահանգներ տալու համար: Այդ հրահանգներէն մէկուն համաձայն, պաշտօնական ճառախօսները պէտք է բացատրեն բանուորներուն, գիւղացիներուն եւ զինուորներուն թէ Սթալին դաշնակցելով Հիթլէրի հետ, Խ. Միութիւնը կը փրկէ պատերազմէն: Վերջապէս, Կեդր. Կոմիտէն հրամայած է ստիպողաբար ձեռնարկել տեղական կազմակերպութեանց վերընտրութեան, հեռացնելու համար այն «միականինները» որ կը շարունակեն հակահիթլէրական քարոզութիւններ կատարել եւ չեն հասկնար նոր կացութեան իմաստը:— Հիթլէր ալ իր կարգին ազատ արձակել տուած է հազար բոլշեւիկ բանտարկեալներ:

ՆՈՐ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐ սկսան բանիլ երէկուընէ ի վեր, երկուքը՝ Մարսէյլի յատուկ: Վերահաստատուեցաւ ճեպընթաց երթեւեկը Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ միջեւ:

250 ԶԻՆՈՒՈՐՑՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ, որոնք պահուած էին Մարսէյլի մէջ, ձերբակալուեցան զինուորական իշխանութեանց յանձնուեցան:

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ եռամեայ մուրհակներու տոկոսը 3.50 առ հարիւրէն բարձրացաւ 4ի:

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ, արեւելքի ֆրանսական բանակին հրամանատարը, վերջերս պտոյտ մը կատարեց մասնաւորապէս Հալէպի, Դամասկոսի եւ Տրիպոլսոյ մէջ, եւ ամէն տեղ արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան: Զօրավարը երեւցած ատեն բազմութիւնը կը պոռար.— «Կեցցէ՛ Ֆրանսա»: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Իսլամ ներկայացուցիչները, հաւատարմութիւն յայտնելով հոգատար իշխանութեան:

ՊԵԼԺԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնն ալ լուծելու համար պայքար կը մղեն ազգայնական թերթերը, բացատրելով թէ անոր անդամները պարզապէս Մոսկուայի կը ծառայեն, ինչպէս ամէն տեղ:

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ չորեքշաբթի օր մանրամասնօրէն պիտի պարզէ կառավարութեան դիրքը երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնախումբին առջեւ, մասնաւորապէս շօշափելով հաշտութեան խնդիրը, որ անընդունելի կը համարուի:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ համար միայն Սէնի նահանգին մէջ ընդունուած են 102,000 խնդրագիրներ: Դիմումներ կատարուեցան, փութացնելու համար վճարումները:

Պետութիւնը կը գրաւէ բոլշեւիկներուն գոյքերը

Իբրեւ հետեւանք Սեպտեմբեր 26 թուակիր հրամանագրին որով կը լուծուէր համայնավար կուսակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ, պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց ներքին նախարարին հետեւեալ որոշումը.—

Համայնավար կուսակցութեան եւ Սեպտեմբեր 26ի հրամանագրին Բ. յօդուածով նախատեսուած բոլոր ընկերակցութեանց, ընկերութեանց, կազմակերպութեանց եւ խմբակցութեանց շարժուն եւ անշարժ գոյքերը հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին, համաձայն 1901 յուլիս 1ի օրէնքին 18րդ յօդուածին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Ոստիկանական Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այն օտարականները որոնց ինքնութեան թուղթերու պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, պարտաւոր են լրացումէն երեք ամիս առաջ ներկայանալ Avenue de Prado, թիւ 20, օտարականներու անձնագրի բաժնին, հետեւեալ այբուբենական կարգով, հոկտեմբեր 1էն սկսեալ.—

A. հոկտեմբեր 1էն 7.— B. հոկտ. 8—14.— C. հոկտեմբեր 15—21.— D. E. F. հոկտեմբեր 22—28.— G. H. I. հոկտեմբեր 29էն նոյեմբեր 4.— J. K. L. նոյեմբեր 5—11.— M. Նոյեմբեր 12—18.— N. O. նոյեմբեր 19—25.— P. նոյեմբեր 26էն դեկտեմբեր 2.— Q. R. դեկտեմբեր 3—9.— S. դեկտեմբեր 10—16.— T. U. դեկտեմբեր 17—24.— V. X. Y. Z դեկտեմբեր 25—30:

Վարձու աշխատաւորները պէտք է միասին տանին.— 1. Անձնագրի վերանորոգման խնդրագիր մը 6 ֆրանքնոց դրոշմաւոր թուղթի վրայ.— 2. Նորոգուելիք անձնագիրը.— 3. Աշխատանքի վկայական մը որ հաստատէ արհեստը եւ ստացած աշխատավարձքը: Գործատէրին ստորագրութիւնը պէտք է վաւերացուի թաղին ոստիկանական տեսուչին կողմէ.— 4. Հինգ լուսանկար 4×4 սանթիմ մեծութեամբ, ճակատէն քաշուած եւ առանց գլխարկի.— 5. Երկու լուսանկար 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր տղու համար, 4×4 սանթիմ մեծութեամբ եւ ճակատէն քաշուած, առանց գլխարկի:

Անոնք որ վարձու աշխատաւոր չեն, պէտք է տանին.— 1. վերանորոգման խնդրագիր մը 6 ֆրանքնոց դրոշմաւոր թուղթի վրայ.— 2. Նորոգուելիք անձնագիրը.— 3. Հինգ լուսանկար 4×4 սանթիմ մեծութեամբ, դէմքէն քաշուած եւ առանց գլխարկի.— 4. Երկու լուսանկար նոյն մեծութեամբ եւ դէմքէն քաշուած, առանց գլխարկի, 7էն 15 տարեկան իւրաքանչիւր տղու համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԻՐԹԻՒԵՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	160 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ MERCREDI 4 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4160

[illegible] Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ԱՆՍԱՍԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄՆԱՅ ՏԱԿԱՒԻՆ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՐՄԷ ԵՏԵՒԷ Կ'ՕՂԱԿԷ ՊԱԼԹԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 57, հոկտեմբեր 2, առաւօտ.— Գիշերը բաղդատաբար հանդարտ անցաւ: Պահակախումբերու յարձակումներ եւ զարանակալ գործողութիւններ ճակատի զանազան մասերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 58, իրիկուն.— Թշնամին տեղական յարձակումներ կատարեց, բայց ետ մղուեցաւ Սարլուիի հարաւակողմը եւ Սարի շրջանին մէջ: վերջին շրջանին մէջ թշնամի թնդանօթաձգութիւն գերմանական վայրերու վրայ, մեր գծին ետեւը:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով տեղական արշաւանքներու եւ զարանակալ գործողութեանց վրայ, կ'ըսէ թէ անոնք մեծ օգուտներ ունեցած են, գերիներ բռնելու եւ տեղեկութիւններ ստանալու համար: Այսպէս, քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանացիները 25 զօրաբաժիններ փոխադրած են Զիկֆրիտի գծին վրայ, վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին: Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ստուարաթիւ զօրամասեր հասած են Գերմանիոյ ներքին մասերէն, վերջին չորս - հինգ գիշերներու ընթացքին: Այս զինուորները գլխաւորապէս կեդրոնացած են Հոռնպախի եւ Մոզէլի միջեւ: Ֆրանսական շրջանակներու կարծիքով, այս օգնական ուժերու ժամանումը զուգադիպելով գերմանեւխորհրդային հաշտութեան առաջարկներուն հետ, այլեւս պատրանքներ չի ձգեր Հիթլէրի անկեղծութեան մասին:

Օդանաւային հետազօտութիւնները կը շարունակուին. բայց լայն ճակատամարտներ տեղի չեն ունեցած, ինչպէս շաբաթ օր: Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները կը հաւաստեն թէ յաջողած են բազմաթիւ լուսանկարներ քաշել Զիկֆրիտի ամրութեանց եւ գերմանական բանակի կեդրոնացման մասին, թէեւ օդանաւային ռմբակոծութիւնները չեն սկսած տակաւին: Գերմանացիները դեռ անշարժ կը մնան, միայն տեղական յարձակումներու պատասխանելով: Կը թուի թէ հրահանգ ստացած են պաշտպանողականի վրայ մնալու, մինչեւ որ հասկցուի հաշտութեան ձեռնարկին ելքը:

Ֆրանսայի ամրաշէն զօրամասերը տենդագին գործունէութիւն կը ցուցնեն, ամրապնդելով իրենց դիրքերը Զիկֆրիտի գծին առջեւ, ինչպէս եւ մաքրելով ականները: Այդ ականները այնքան խիտ ցանուած են որ, միայն Վարնթի անտառին մէջ—երեք քառ. քիլոմեթր— Ֆրանսացիները 3000 ականներ հաւաքած են: Բուն թիւը երկու անգամ աւելի կը հաշուեն մասնագէտներ: Այս առթիւ Ֆրանսացիները կ'ըսեն թէ գերմանական ականները այնքան ալ ճարտարութեամբ շինուած չեն եւ աւելի լաւ չեն քան ֆրանսականները:

*** Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտներուն կարծիքով, պատերազմի առաջին ամիսէն վերջը, Ֆրանսական բանակը գրաւած է 155 քառ. մղոն տարածութեամբ գերմանական հող, Մոզէլի եւ Հոռնպախի միջեւ: Իսկ աւելի լայն տարածութիւն մը կը գտնուի ֆրանսական թնդանօթներու կրակին տակ, Զիկֆրիտի գլխաւոր ամրութեանց առջեւ: Գրաւեալ տարածութիւնը այնքան յաջողութեամբ ամրացուած է որ, Մաժինոյի գծին հետ (կռնակը) կը կազմէ պաշտպանողական ամուր ցանց մը, խորտակելու համար որ եւ է թշնամի յարձակողական: Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Հիթլէր ի վերջոյ պիտի հարկադրուի Հոլանտա արշաւելու, արագ ելքի մը յանգելու համար: Գերմանացիները, նոյն մասնագէտներուն կարծիքով, չեն կրնար մեծ բան շահիլ Զուիցերիա կամ Պելժիա արշաւելով, մինչդեռ յաջող յարձակողական մը Հոլանտայի մէջէն՝ Գերմանիոյ օդանաւային կայանը ուղղակի պիտի մօտեցնէ Անգլիոյ:

«Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ ճիշդ Մոզէլի արեւելեան կողմը Ֆրանսացիները գերմանական հողին մէջ կը գտնուին մօտ չորս քիլոմեթր, նոյնքան ալ Սարլուիի հարաւային – արեւելեան կողմը: Ամէնէն կարեւոր յառաջխաղացումը կատարուած է Սարպրուքի հարաւային արեւելեան կողմը, ուր Ֆրանսացիները անցնելով Վարնթի անտառը, հասած են սահմանագլուխէն 12 քիլոմեթր անդին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսացիները անտառին մէջ գտած են 6000 ականներ: Հրետանին պայթեցուցած է ասոնց 3000ը, իսկ 3000ն ալ հաւաքած են: Ականներէն մէկը պայթելով, պայթեցուցած է ուրիշ հարիւրաւորներ:

Օդանաւային արշաւ Պերլինի վրայ

Անգլիական օդաչուները կիրակի օր արշաւ մը կատարեցին Պերլինի եւ Փոցտամի վրայ, շատ բարձրէն թռչելով: Այս անգամ ալ ռումբի տեղ թռուցիկներ ձգեցին եւ հետազօտութիւններ կատարեցին:

Անգլիական օդանաւերու երկրորդ այցելութիւնն էր այս: Օդանաւային նախարարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ արշաւը յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Կը թուի թէ Գերմանացիները անակնկալի եկան, որովհետեւ օդանաւերը կըրցան դիւրութեամբ քակել վար նետել իրենց թռուցիկներու կապոցները եւ Անգլիա վերադառնալ, երբ Գերմանացիները դեռ կրակ չէին բացած: Անգլիական օդանաւերը կտրած են 500 մղոն տարածութիւն:

Օդանաւային նախարարութեան ուրիշ մէկ զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ 15 օդաչուներ մեռած են մինչեւ հիմա: Շաբաթ օր անգլիական հինգ օդանաւեր բուռն ճակատամարտի մը բռնուեցան գերմանական 15 օդանաւերու հետ, 6—7000 մեթր բարձրութեան վրայ, 35 վայրկեան տեւողութեամբ: Անգլիական երեք օդանաւեր վար առնուեցան, չորրորդ մը հարկադրուեցաւ վար իջնել: Գերմանական 12 օդաչուներէն ութը յաջողեցան փախչիլ անկարգելներով: Գերմանական օդանաւ մը խորտակուեցաւ, ուրիշ մը վար ինկաւ, իսկ միւսները փախան:

Հաշտութեան խնդիրը եւ Թուրքիոյ բանակցութիւնները

Պ. Չէյմպըրլէն երէկ յայտարարութիւն մը ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, պարզելով քաղաքական եւ զինուորական կացութիւնը, այլ մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիրքը Հիթլէր հաշտութեան ծրագրին առթիւ: Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը նոյն իսկ պատրաստ է հրաժարելու, իր տեղը տալով մարաջախտ Կէօրինկի, որպէսզի հարթուի հաշտութեան ճամբան: Փարիզ եւ Լոնտոն չեն վստահիր այս ռազմախաղերուն, անսասան մնալով իրենց տեսակէտներուն վրայ: Անոնք տեւական խորհրդակցութեան մէջ են, հաշտութեան ծրագրին յայտնութենէն ի վեր:

Կոմս Չիանօ Պերլինէն Հռոմ վերադարձաւ, իր տեղեկագիրը ներկայացնելու համար Մուսոլինիի: Բացարձակ լռութիւն կը տիրէ թէ Պերլինի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց եւ թէ Իտալիոյ դիրքի մասին: Իտալական մամուլը բառ չի գրեր այս մասին: Կոմս Չիանօ ալ մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել: Կը կարծուի թէ Գերմանիա կը ճնշէ Իտալիոյ վրայ, որպէսզի մասնակցի պատերազմին: Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մերժեն հաշտութեան ծրագիրը, այն ատեն Գերմանիա անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ ուժգին յարձակողականի մը:

Հռոմի թերթերէն միայն «Ճոռնալէ տ'Իթալիա» կը կարծէ թէ Գերմանիա նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ եւ թէ Իտալիա ուժ պիտի տայ անոնց:

Նոյն լռութիւնը կը տիրէ նաեւ Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութեանց մասին: Անգլիա կը հաւատայ թէ Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր յանձնառութեանց, նոյն իսկ ստորագրելով դաշնագիրը եւ թէ Սարաճօղլու պիտի չխաբուի Մոսկուայի խաղերէն: Հարցը այն է որ Մոսկուայի վարիչները եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը բացարձակ լռութիւն կը պահեն կատարուած խորհրդակցութեանց մասին: Հոկտեմբեր 2ի խորհրդակցութիւնները տեւած են չորս ժամ: Սարաճօղլու այս առթիւ տեսակցեցաւ նաեւ Մոսկուայի անգլիական դեսպանին եւ ֆրանսական դեսպանատան գործակատարին հետ, բայց, ինչպէս կը գրէ «Մաթէն»ի թղթակիցը, «շատ չըացուեցաւ»: Ուշագրաւ է որ Սարաճօղլու տեսակցած է նաեւ Իրանի եւ Աֆղանիստանի դեսպաններուն հետ:

Ամէնէն նշանակալից պարագան այն է որ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը դեռ քանի մը օր ալ Մոսկուա պիտի մնայ: Եւ յետոյ, բոլոր թերթերն ալ մասնաւորապէս կը յիշեն թէ Սթալին միշտ կը մասնակցի բանակցութեանց, Մոլոթովի եւ Փոթէմքինի հետ:

Կը կարծուի թէ Սարաճօղլու նոր հրահանգներ կը սպասէ իր կառավարութենէն: Անգարայի մէջ ալ մեծ վերապահութիւն կը տիրէ Մոսկուայի բանակցութեանց մասին, թէեւ կարգ մը թերթեր կըկարծեն թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ մշակուած դաշնագիրները պիտի ստորագրուին, երբ Սարաճօղլու վերադառնայ:

*** Թրքական պատուիրակութիւնը Լոնտոն հասաւ երէկ, նախագահութեամբ Զօր. Օրպայի:

*** Խորհրդային իշխանութիւնը Մոսկուա հրաւիրեց Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ արտաքին նախարարները, զանազան առաջարկներ ներկայացնելու համար: Առաջին պետութենէն կը պահանջէ երկու նաւահանգիստներ, ճիշդ այնպէս ինչպէս պարտադրած էր Էսթոնիոյ: Այդ երկու պետութիւններն ալ անհարկիլէ եւ իր լուծին տակ առնելէ վերջ, Խ. Միութիւնը տիրական դիրք մը պիտի գրաւէ Պալթիկ ծովուն մէջ, ինչ որ այնքան ալ նպաստաւոր չէ Գերմանիոյ համար:

Մոսկուա արդէն իսկ զինուորական մասնագէտներ ղրկած է Էսթոնիա, կազմակերպելու համար իրեն ձգուած կղզիները: Մօտերս հոն պիտի հասնին 25,000 զինուորներ:

*** «Մաթէն» կը գրէ թէ Ռումանիոյ մէջ նոյն լաւատեսութիւնը չի տիրեր ռուսեւթուրք բանակցութեանց մասին ինչ որ Անգլիոյ մէջ: Ռումանացիները մասնաւորապէս մտահոգ են Պեսարապիոյ մասին: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Մոսկուա ծրագիր մը մշակած է, պալքանեան նոր միութիւն մը կազմելու համար, մէջն առնելով նաեւ Պուլկարիան:

Գերմանիան ալ սլաւական պետութիւն...

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Լեհաստանի բաժանումէն վերջը, գերմանական բաժինը կ'ըլլայ 185.000 քառ. քիլոմեթր, իսկ ռուսական բաժինը՝ 284.000 ք. ք.: Գերմանիոյ գրաւած մասը ունի 19 — 20 միլիոն բնակիչ, ռուսականը՝ 15—16 միլիոն: Ուրեմն Գերմանիոյ բնակչութեան թիւը պիտի ըլլայ 105 միլիոն:

Լեհաստանի կէսին կցումէն առաջ, Գերմանիա 86 միլիոն բնակչութեան վրայ կը հաշուէր 9 միլիոն Չեխեր, 1ուկէս միլիոն Լեհեր եւ իբր 500,000 Սլովաքներ, համագումար 11 միլիոն սլաւական փոքրամասնութիւն, ինչ որ պատկառելի համեմատութիւն մը կը կազմէ.— 12 առ հարիւր:

Լեհաստանի կէսին կցումով Գերմանիա ետ կ'առնէ 1ուկէս միլիոն Գերմաններ, մէջն ըլլալով Տանցիկը, բայց իր գլխուն կը փաթթուին 18 միլիոն Լեհեր: Այսպէս Գերմանիոյ մէջ սլաւացեղ օտարականներու թիւը կ'ըլլայ 29 միլիոն, այսինքն 28.6 առ հարիւր, առանց հաշուելու Սլովաքիան: Ուրեմն, այլեւս անիմաստ կը դառնայ Հիթլէրի նշանախօսքը.— «Մէկ ժողովուրդ, մէկ պետութիւն, մէկ Առաջնորդ»: Այս օրուան Գերմանիան Եւրոպայի երկրորդ սլաւական պետութիւնը կը դառնայ ժողովուրդով:

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

Պատերազմի առաջին ամիսը լրացաւ արդէն, բայց անոր ամէնէն ճակատագրական շրջանը կը բացուի այս շաբթու: Այսօր - վաղը:

Ինչ որ տեսանք, պարզապէս նախաբանն էր, որ վերջացաւ Լեհաստանի փլուզումով, իբրեւ հետեւանք ճակատէն եւ կռնակէն սարքուած դաւերու:

Մնացեալը, աշխարհասասան փոթորիկը, բուն պատերազմը դեռ նոր պիտի տեսնենք, եթէ հրաշք մը չպատահի:

Քիչեր կը հաւատան այդ հրաշքին: Եւ սակայն, գալիքը այնքան զարհուրելի հեռանկար մը կը պարզէ որ, մարդիկ անկարելին ալ կ'երազեն...

Երկու «Առաջնորդ»ներու հաշտութեան ծրագիրը մէկ անգամէն ըմբոստացուց դաշնակից պետութիւնները: Մասնաւորապէս բրիտանական մամուլը չանթեր տեղաց եւ կը տեղայ տակաւին, իսկ Անգլիոյ ծովային նախարարը, Չըրչիլ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ անսովոր ուժգնութեամբ, ազդարարելով թէ իրենք պիտի որոշեն հաշտութեան ժամանակը եւ եղանակը, եւ ոչ թէ Հիթլէր:

Երէկ, երեքշաբթի, Պ. Չէյմպըրլէն ալ իր շաբաթական զեկուցումը հաղորդեց երեսփ. ժողովին, անգամ մը եւս պարզելով Դաշնակիցներու նպատակները:

Մինչ այս մինչ այն, զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ, եւ մասնաւորապէս կ'աճի ու կը ծաւալի օդային գործունէութիւնը, ջլատելու համար գերմանական զօրքին համախմբումը:

Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ բանաձեւ մշակած են Հիթլէր եւ Սթալին, արժեցնելու համար իրենց հաշտութեան ծրագիրը:

Տարակոյս չկայ թէ անոնք իրենց յոյսը դրած են Մուսոլինիի վրայ, որ կը շարունակէ քար լռութիւն պահել. նոյն իսկ իր փեսին՝ Կոմս Չիանոյի Պերլին երթալ – գալէն վերջը:

Տասը օր առաջ խօսած ճառով, Մուսոլինի իր դիրքը ճշդած եղաւ Լեհաստանի մասին, հաշուեյարդարի ենթարկուած համարելով զայն:

Եւ սակայն, միայն Լեհաստանի խնդիրը չէ որ կը զբաղեցնէ օրուան վարիչները: Այդ անբախտ պետութեան կործանումէն ի վեր, երկու դիկտատուրաները, մէկը միւսէն անյագ, նոր աւարներ կամ նոր լուծեր կը սարքեն, իրենց տիրապետութեան ենթարկելու համար բոլոր փոքր պետութիւնները:

Այսպէս, Մոսկուա հազիւ իր «հովանին» փռած անճար Էսթոնիոյ վրայ, նոյն արագութեամբ Մոսկուա կը հրաւիրէ ուրիշ երկու փոքր պետութեանց՝ Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ արտաքին նախարարները, «փոխադարձ աջակցութեան» դաշնագիրներ կնքելու համար: «Մարդկութեան հանճարեղ Առաջնորդ»ը այդ երկու երկիրներէն ալ աւար կը պահանջէ,— սառելու վտանգէն ազատ նաւակայաններ, որպէսզի իր մարտանաւերը կարենան անարգել երթեւեկել Պալթիկ ծովուն մէջ:

Ի՛նչ տարակոյս որ այս անգամ ալ պիտի շահի, թուրը քաշած՝ երկու անտէր ժողովուրդներու գլխուն: Եւ այսպէս, վրացի Սթալինը աւելի ընդարձակ, անծայրածիր կայսրութիւն մը հաստատած պիտի ըլլայ, քան ռուս ցարերը:

Միւս կողմէ, Մոսկուա կը շարունակէ ճնշել Թուրքիոյ վրայ: Անոր արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, որ Մոսկուա կը գտնուի Սեպտեմբեր 25էն ի վեր եւ որ պիտի մեկնէր կիրակի օր, կը մնայ տակաւին: Քաղաքական աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի ռուսեւթուրք խորհրդակցութեանց, որոնց վերջինը տեւած է չորս ժամ, մասնակցութեամբ Սթալինի: Այս պարագան մտահոգութիւն կը պատճառէ մանաւանդ անոր համար որ, երկու կողմերն ալ բացարձակ լռութիւն կը պահեն:

Իտալական անթելը առջի օր կը ծանուցանէր թէ Սարաճօղլու ստորագրած է նոր դաշինքը: Բայց տեղական թերթերը բան մը չեն հրատարակեր այս մասին, եւ ընդհակառակն կը հաւաստեն թէ մօտերս պիտի ստորագրուի անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը:

Ամէն պարագայի մէջ, Պերլին եւ Մոսկուա լարած են իրենց բոլոր ուժերը, նորէն կատարուած իրողութեանց առջեւ դնելու համար Եւրոպան: Ուրիշ խօսքով, իրենց տիրապետութեան ենթարկելու համար ամբողջ հարաւային – արեւելեան Եւրոպան եւ Պալքանները:

Անշուշտ Փարիզ եւ Լոնտոն արթնութեամբ կը հսկեն այս խաղերուն վրայ: Ապացոյց՝ իրենց վճռական դիրքը «հաշտութեան յարձակողական»ին առթիւ, որ ռումբի մը պէս պայթեցաւ, առանց անոր տպաւորութիւնը գործելու:

Հարկ է քանի մը օր ալ սպասել, իմանալու համար վերջնական ելքը աշխարհակալութեան եւ գերակայութեան այս աննախընթաց ճակատամարտին:

Վճռական շաբաթ կոչեր էինք օգոստոսի վերջին շաբաթը,— եւ ահա գոռաց թնդանօթը, Սեպտեմբեր 1ին: Շատ աւելի մռայլ, իսկապէս ճակատագրական շաբաթ մըն է որ կը բացուի, այս անգամ:— Շ.

ՆՈՐ ԲԱՑՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

Երէկ Մարսէյլի Կեդր. Ցանձնախումբէն ստացանք 1108 ֆրանք, որ հաւաքուած է Պոմոնի մէջ, նախաձեռնութեամբ այդ արուարձանի Թաղ. խորհուրդին եւ հանգանակիչ մարմնին (Պ. Պ. Ս. Ճավուլեան, Օ. Ծզնաւորեան, Ա. Սահակեան, Ն. Էթմէքճեան եւ Մ. Անդրէասեան):

*** Պոլսեցի հայրենակից մը, Պ. Կիրակոս Սեթիկեան, խմբագրատուն հանդիպելով, մեզի յանձնեց իրեն համար անսպասելի գումար մը, 400 ֆր.:

Սեպտեմբեր 28ի ընդհ. գումարն էր **121,776 ֆրանք**: Այս երկու գումարներն ալ, (1108 + 400 = 1508) աւելցնելով, հանգանակութեան գումարը կը բարձրանայ **123,284 ֆրանքի**:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը անմիջապէս ճանչնալով Փարիզի մէջ կազմուած լեհական նոր կառավարութիւնը, յանձնարարեց Վարշաւայի դեսպանին որ շարունակէ իր պաշտօնը, Ֆրանսայի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 Սեպտեմբեր (Յառաջ) — Հայ անգործներու թիւը օրէ օր կը բազմանայ: Շատերը կատարեալ չուառութեան մատնուած են: Կան տարէց եւ աշխատունակ հայ գործաւորներ, կան արհեստաւորներ եւ փոքր գործատէրեր, որոնք անգործութեան ծանր հետեւանքներուն ենթարկուած են:

Միջոցներ չեն պակսիր հայ անգործներու կացութիւնը բարելաւելու համար, սակայն սրտցաւ եւ լեզուագէտ մարդոց անփութութիւնն ու անտարբերութիւնը պատճառ կը դառնան, որ կարգ մը հնարաւորութիւններ ալ անհնարին համարուին:

Հայ տարագիրներու առանձնայատուկ պայմաններուն տեղեակ չեն մաս մը գործատէրեր եւ նոյնիսկ կարգ մը պաշտօնեաներ:

Մարսէյլի հայութիւնն ալ, միւս գաւառաբնակ Հայերուն պէս, ամէն բան Փարիզէն կը սպասէ, յուսալով թէ «ազգային ջոջեր»ը կը մտածեն ու կ'ընեն հարկ եղածը:

Շատ մը Հայեր տեղեկութիւն չունին, չեն գիտեր նոյնիսկ որ Փարիզի հայ «մեծաւորներ»ը շատոնց փոխած են իրենց հասցէները:

Մարսէյլի Հայերու մեծ մասը այս օրերս բազմապիսի հոգեր ու ցաւեր ունի, որոնց մեծ մասին կարելի է դարմաններ գտնել, եթէ հայկական Փարիզի «մենծ»երը ըմբռնեն իրենց պատասխանատուութիւնը եւ քաջութիւնն ունենան այս տեսակ օրերուն ծառայելու մեր տառապած ժողովուրդի բեկորներուն:

Դատապարտելի անտարբերութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Մարսէյլի հայ միութիւնները, իրենք իրենց մտաւորականի, ղեկավարի, հանրային գործիչի հովեր տուողները, փոխանակ քով քովի գալու, ընդհանուր ցաւերն ու հոգերը քննելու եւ դարմաններ մտածելու:

Քանի մը օր առաջ, նաւահանգիստի հայ բանուորները Առաջնորդարան գալով յայտնեցին թէ իրենց գործ չի տրուիր:

Անոնք դիմեցին նաեւ Օֆիսի ներկայացուցիչ Պ. Թ. Կտիկեանի, որ փաստացի խնդրագիր մը ղրկեց պատկան պաշտօնատունը:

Շատ չանցած ստացուեցաւ գոհացուցիչ պատասխանը:

Այս օրինակը ինքնին կ'ապացուցանէ որ եթէ դիմումներ կատարուին, փաստացի եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ տրուին, մեր ժողովուրդի ցաւերուն եւ հոգերուն բաւարար դարմաններ կը ճարուին:

Ճիշդ է թէ մտահոգութիւններն ընդհանուր են, բայց ստոյգ է նաեւ որ մեր բանիմաց, գրոց–բրոց, լեզուագէտ տարրերուն մեծ մասը եւ ունեւոր դասը դեռ ազդուած չեն կամ աւելի ճիշդ ենթարկուած չեն տարբեր վիճակի:

Աղքատախնամի, Կ. Խաչի, Հայրենակցականներու եւ ուրիշ միութեանց գործելու, նուիրումի բուն ժամանակն է: Թող չըսուի թէ միութեանց անդամները նուազած են, անդամավճարները չեն գանձուիր, եկամուտի աղբիւրներ չկան: Ինչո՞ւ ամէն մարդ քաշուած է իր անկիւնը:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ բազմաթիւ հոգեր կան, որոնք առանց դրամի կը դարմանուին: Եթէ միայն մտածողներ, աշխատելու տրամադրութիւն յայտնողներ գտնուին:

Եւ սակայն, լաւ է ուշ քան երբեք:

Հայկական միութեանց ղեկավարներուն վրայ պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ: Պէտք է շարժիլ, քով քովի գալ, մեր ցաւերն ու հոգերը ուսումնասիրել, միջոցներ խորհիլ:

Այժմէն իսկ, Թաղային խորհուրդներուն կից եղբայրական օգնութեան մարմիններ պէտք է կազմել, եթէ Թաղական Խորհուրդները ի վիճակի չեն գոնէ իրենց թաղի հայ կարօտներուն օգնելու, անոնց տարրական պահանջները գոհացնելու:

Ասկէ զատ, պէտք է կազմակերպել հայկական միութիւններու ներկայացուցչական խորհուրդ մը, որ միացած Օֆիսներու ներկայացուցիչներուն եւ Առաջնորդարանին, լրջօրէն զբաղի մեր գաղութի հոգերով, դիմումներ կատարէ, լուսաբանութիւններ տալով պատկան իշխանութեանց, մեր առանձնայատուկ պայմաններու մասին:

Կան գործեր որ մենք Հայերս պէտք է կատարենք, աւելորդ նեղութիւն չպատճառելու համար պետական պաշտօնեաներուն: Եւ կան աշխատանքներ որ նիւթական մեծ զոհողութեանց եւ շատ ժամանակի չեն կարօտիր: — Դ.

*** Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ պատասխանելով նաւահանգիստի ընկերութեանց գրուած նամակի մը, նոյն հաստատութեանց տնօրէնները յայտնած են թէ առաջին օրերու շփոթութեանց հետեւանք է հայ բանուորներու մերժումը եւ թէ այսուհետեւ հայ աշխատաւորները նկատի պիտի առնուին գործի համար:

Երկու Օֆիսներուն վարիչներն ալ զօրակոչի ենթարկուած են: Առաջնորդարանը կը շարունակէ իր գործերը: Ազգ. վարչութեան 1—2 անդամներն ալ կանչուած են: Ամէն օր տասնեակներով հայրենակիցներ կը դիմեն Առաջնորդարան, դարման խնդրելու համար զանազան հոգերու: Այս առթիւ բոլորն ալ կը բողոքեն Փարիզի ազգ. շրջանակներուն անհոգութեան դէմ:

ՆՈՅՆ ՀՈԳԵՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 28 Սեպտեմբեր (Յառաջ) — Երկուքուկէս տարիէ ի վեր մեր հայ երիտասարդները իրենց զինուորական ծառայութիւնները լիովին կը կատարեն: Ընդհ. զօրակոչին ալ սիրով պատասխանեցին: Բուն զինուորները ար–

Զանազան լուրեր Հայաստանէն

Ստացած ենք Երեւանի թերթերը մինչեւ Սեպտեմբեր 5 թուակիր:

Հայաստանի Պետ. Ցատակագիծերու Յանձնաժողովի նախագահ նշանակուած է Արկադիա Մինասեան:

Թեթեւ արդիւնաբերութեան գործավար՝ Յակոբ Յակոբեան:

Հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան գործավար՝ Գուրգէն Յովհաննէսեան:

Թղթատարական գործավար՝ Բագրատ Նալբանդեան:

*** Երեւանի ձայնասփիւռի կայանէն (Ռատիօ), գրագէտ Դ. Դէմիրճեան դասախօսութիւն մը կարդաց Սեպտեմբերի սկիզբը, նիւթ ունենալով «Սասունցի Դաւիթը որպէս հայ ժողովրդի պատմութիւն եւ փիլիսոփայութիւն»: Փրոֆ. Մանուկ Աբեղեան՝ «Մեր վէպը» նիւթին մասին: Ակադեմական Յ. Մանանդեան, փրոֆ. Գ. Աբով եւ Գ. Լեւոնեան եւս դասախօսութիւններ կարդացին իրենց կարգին:

Երեւանի ձայնասփիւռի կայանը ամէն օր հատուածներ կը կարդար «Սասունցի Դաւիթ»էն հայերէն, ռուսերէն եւ թուրքերէն լեզուներով:

*** Երեւանի համալսարանը եւ բարձր. վարժարանները աւարտեցին մուտքի քննութիւնները: Ընդունուած են 2400 ուսանողներ: Բժշկական վարժարան մտած են 300 հոգի, բազմարուեստեան վարժարան՝ 200 հոգի:

*** «Սասունցի Դաւիթ»ի հանդիսութեանց առթիւ որոշուած է բարեզարդել Երեւանը: Այսպէս, կայարանը, Հարաւային պողոտան, Մարքսի փողոցը, Լէնինի եւ Շահումեանի հրապարակները, Ստալինի պողոտան, Պուշկինի պուրակը եւ Օրջոնիկիձէի պողոտան պիտի զարդարուին յարմար եղանակով մը: Ամէնէն զարդարուն մասը պիտի ըլլայ Լէնինի հրապարակը, ուր պիտի կատարուի «Սասունցի Դաւիթ»ի մեծ հանդիսութիւնը: Շրջակայ շէնքերը պիտի զարդարուին «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութեան դարաշրջանի նկարներով: Նոյն հրապարակին վրայ պիտի շինուին երկու բեմեր, մէկը կուսակցութեան եւ կառավարութեան մարդոց, միւսը հիւրերուն համար,— հրապարակին վրայ տեղ պիտի գտնեն 1500 հոգի: Մշակոյթի տան ճակատը ամբողջովին պիտի ծածկուի զանազան զարդանկարներով, որոնց կեդրոնը՝ լայնածաւալ կտաւ մը, որ պիտի ներկայացնէ Սասունցի Դաւթի կռիւը Մսրամելիքի դէմ: Պիտի շինուի նաեւ թատերաբեմ մը, որու վրայ պարի, երգի եւ նուագի վարպետները պիտի ներկայացնեն իրենց արուեստը: Կայարանէն քաղաք տանող ճամբուն եզերքը հսկայ սիւներ, որոնց վրայ «Սասունցի Դաւիթ»ը ձիով: Հարաւային պողոտան պիտի զարդարուի դիւցազներգութեան զանազան դրուագներով, դրօշներով ու կանանչութիւններով: Գրողներու տան ճակատը՝ Ժ. եւ ԺԱ. դարերու հայկական մանրանկարչական տառերով եւ «Սասունցի Դաւիթ»ի վէպէն հատուածներով: Ճարտարապետական կառուցումներուն վրայ պիտի հսկէ Մարկ Գրիգորեան:

*** Օգոստոս 21ին Թիֆլիզի մէջ մեռաւ Ովաննէս Տէր–Գրիգորեան, առաջին հայ երաժշտագէտ կինը, դասախօս Երեւանի Պետ. Երաժշտանոցին:

Գրագէտները բանակին մէջ

«Փարի–Միտի» մէկիկ մէկիկ կ'արձանագրէ թէ որ գրագէտը կամ արուեստագէտը ուր կը գտնուի, բանակին մէջ:

Այսպէս Ֆէռնանտէլ կը գտնուի Ավինեոնի զօրանոցը: Քլոտ Տօֆէն, էնթասպայ, կը գտնուի Փարիզի զօրանոցներէն մէկուն մէջ: Անտրէ Լիւկէ եւ Ժաք Էրվէն օդանաւորդութեան մէջ: Ապէլ Ժաքէն կրաւորական պաշտպանութեան մէջ: Անրի Ֆրէմիէօ այս օրերս կը մեկնի բանակ: Ալպէր Փրէժան օդանաւորդ սպայ է: Թինօ Ռոսի՝ պարզ զինուոր: Ռէ Վանթիւրա սպառազինութեան մէջ: Մօրիս Լէհման հետեւակազօրաց գունդի մէջ, Ֆոնթէնպլօ: Ժան Ռընուար եւ Անրի Շոմէթ կ'աշխատին բանակի շարժանկարչական բաժնին մէջ:

«Լէ Նուվէլ Լիթէրէր» կը հրատարակէ քերթուածները կամ տպաւորութիւնները այն երիտասարդ բանաստեղծներուն, որոնք կը գտնուին բանակին մէջ:

դէն կը ծառայեն Ֆրանսական բանակներուն մէջ, ուրիշ զօրադասեր կը սպասեն բժշկական քննութեան, որ մօտալուտ է:

Երկու շաբաթէ ի վեր, ուրիշ օտարականներու կարգին Հայերն ալ զրկուեցան իրենց գործերէն, նոյնիսկ 12--13 տարեկան տեւական աշխատաւորներ: Մեր կողմէ եղած դիմումները նկատի չեն առնուիր գործատէրերու կողմէ: Շուարած մեր աչքերը յառած ենք Փարիզ: Այսքա՞ն ալ անճարակ մնացած են մեր վերին մարմինները: — Ե.

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ, քանի որ հիթլէրական Գերմանիան եւ խորհրդային Ռուսաստանը այժմ սահմանակից են այդ երկրին: Կարգ մը թերթեր կը յանձնարարեն Հունգարիոյ քաղաքականութիւնը հիմնել Հռոմ–Պերլին առանցքին վրայ: «Ընդդիմութեան որ եւ է փորձ այդ առանցքին՝ համազօր է անձնասպանութեան»:

Մժեղը ամուսնացաւ փիղին հետ...

»»» · «««

«Ֆիկարօ»ի մէջ, Վ. տ'Օրմըսոն կը գրէ թէ Ստալին հրաժարած է համաշխարհային յեղափոխութեան երազէն եւ այժմ կը հետապնդէ ցարական քաղաքականութիւնը, որու երդուեալ թշնամին էր Կարլ Մարքս:

Այն օրերուն, երբ Գերմանիա աչք տնկած էր ռուսական Ուկրայնայի վրայ, Ստալին կը ծիծաղէր ու կ'ըսէր թէ Գերմանիա մժեղ մըն է որ ամուսնանալ կ'ուզէ փիղին հետ (Խորհ. Միութիւն):

Արդ, կ'ըսէ Վ. տ'Օրմըսոն, կատարուեցաւ այդ ամուսնութիւնը: Ստալին տրամադիր է նոյնիսկ ամբողջական ամուսնութիւն մը կնքել Գերմանիոյ հետ: Օժիտն ալ վճարած,— եւ ինչ օժիտ,— թոյլ տալով որ նացիները, որոնց դէմ ամէն օր նախատինք կը փսխէր, յարձակին Լեհաստանի վրայ:

Բայց Ստալին տրամադի՞ր է պատերազմի մտնելու, Գերմանիոյ կողքին: Դէպքերը այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ Ստալին փափաք չունի ուրիշին համար կռուելու: Իր զինուորները Լեհաստան մտան՝ հրացանները ուս-կախ, մինչ անդին Գերմանացիները երկու հարիւր հազար մեռեալ ու վիրաւոր ձգեցին կռուի դաշտին վրայ: Ստալին ինչո՞ւ փոխէ այս քաղաքականութիւնը:

Այսուհանդերձ կարելի է որ գերմանեւռուսական խնամութիւնը շարունակուի նոր համաձայնութեամբ մը: Կրնայ ըլլալ որ երկու երկիրները փոխադարձ պաշտպանութեան դաշինք մը կնքեն, նոր նուաճուած հողամասերու մասին: Այն ատեն գերմանական քաղաքականութեան դերը պիտի ըլլայ ընդարձակել այդ համերաշխութիւնը, իսկ ռուսական քաղաքականութեան դերը պիտի ըլլայ սահմանափակել»:

«Փոփիւլէր», խօսելով Ռուսիոյ եւ Էսթոնիոյ միջեւ կնքուած ոչ–յարձակման դաշինքին մասին, ծիծաղելի կը գտնէ այդ համաձայնութիւնը, որ Էսթոնիան կ'ենթարկէ Ռուսիոյ քաղաքական եւ տնտեսական տիրապետութեան: Երեւակայեցէք, «աշխարհի վեցերորդ մասը», Ռուսիան, եւ ֆրանսական քանի մը նահանգի մեծութիւնը ունեցող Էսթոնիան փոխադարձ օգնութեան դաշինք ալ կնքած են, հովանաւորութեամբ Գերմանիոյ: Էսթոնիան ի՞նչ ուժ է որ պիտի օգնէ «աշխարհի վեցերորդ մասին», եթէ այդ «օգնութիւնը» չի նշանակեր անձնատուութիւն,— արդարեւ Էսթոնիա հարկադրուած է Ռուսիոյ յանձնել իր Պալթեան կղզիները: Ինչ հակապատկեր, այն օրը երբ Վարշաւա անձնատուր կ'ըլլար հերոսական դիմադրութենէ մը վերջ, անդին Էսթոնիա եւս կը խոնարհէր առանց կռուի:

«Փոփիւլէր» կը վերջացնէ ըսելով թէ փառք կը համարի որ Ֆրանսա անոնցմէ չէ որոնք գերութիւնը կը նախընտրեն մահէն:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

—— ◎◎ ——

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ խորտակուեցաւ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ, Պրազիլիոյ բացերը, իր բեռներուն հետ: Շուէտական նաւ մըն ալ խորտակուեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, դարձեալ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ:

ՎԱՐՇԱՒԱ մտաւ գերմանական առաջին զօրամասը, առանց որ եւ է միջադէպի: Հիթլէր հրամայած է եօթը օր դրօշազարդել քաղաքը, ուր ինք ալ պիտի այցելէ: Լեհական դիմադրութեան վերջին կորիզը, Հէլա թերակղզիին մէջ, նոյնպէս անձնատուր եղաւ, իր 52 սպաները զէնքերը վար դրած ըլլալով:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ առեւտրական պատուիրակութիւնները վերջացուցին իրենց բանակցութիւնները, պայմանագիր մը կնքելով մէկ տարուան համար: Գերմանիա այս անգամ աւելի շատ ապրանք պիտի ստանայ:— Ուրիշ գերմանական պատուիրակութիւն մը Մոսկուա պիտի երթայ, տնտեսական համաձայնութեան մանրամասնութիւնները ճշդելու համար:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼՈՒ համար կոչ մը ուղղեցին Պելժիացի երեք ականաւոր գրագէտներ: Պրիւքսէլի թերթերը անմիջապէս դատապարտեցին այս կոչը, «անպատեհ» նկատելով զայն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Ոստիկանական Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այն օտարականները որոնց ինքնութեան թուղթերու պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, պարտաւոր են լրացումէն երեք ամիս առաջ ներկայանալ Avenue de Prado, թիւ 20, օտարականներու անձնագրի բաժնին, հետեւեալ այբուբենական կարգով, հոկտեմբեր 1էն սկսեալ.—

A. հոկտեմբեր 1էն 7.— B. հոկտ. 8—14.— C. հոկտեմբեր 15—21.— D. E. F. հոկտեմբեր 22—28.— G. H. I. հոկտեմբեր 29էն նոյեմբեր 4.— J. K. L. նոյեմբեր 5—11.— M. նոյեմբեր 12—18.— N. O. նոյեմբեր 19—25.— P. նոյեմբեր 26էն դեկտեմբեր 2.— Q. R. դեկտեմբեր 3—9.— S. դեկտեմբեր 10—16.— T. U. դեկտեմբեր 17—24.— V. X. Y. Z դեկտեմբեր 25—30:

"Յառաջ"ը Վալանսի մէջ

Վալանսի մեր գործակալը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով, թերթը այսուհետեւ կը ծախուի Mr. Prudhon*ի մօտ*, 19, Bld. d'Alsace:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

«Էքսէլսիոր»ի մէջ, Ժան–Փօլ Տիւփրէ յօդուածաշարքով մը կարգ մը յայտնութիւններ կը կատարէ, հաստատելով թէ ռուսեւգերմանական դաշնակցութիւնը նոր բան չէ, ընդհակառակն գոյութիւն ունէր 1917էն ի վեր, երբ Ռուսիա, դրժելով իր ուխտը որ զինք կը միացնէր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, զէնքը վար դրաւ եւ հաշտութիւն կնքեց Գերմանիոյ հետ:

— Դաշինքը, կ'ըսէ Տիւփրէ, զոր կնքեցին Գերմանացիները, Ռուսերուն հետ, շատերուն զարմանք պատճառեց առաջին առթիւ: Այս յօդուածաշարքով, անհերքելի դէպքերու կապուած վաւերաթուղթերու վրայ հիմնուելով, պիտի ներկայացնենք կարգ մը յայտնութիւններ, որոնք կը բացատրեն ամէն մութ կէտ:

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ յետ–պատերազմեան պատմութեան մէջ, ամէն դէպք եւ իրողութիւն շղթայի պէս կապուած են իրարու,— Պրէսթ-Լիթովսքի դաշինքը, Մոսկուայի դատավարութիւնը, գերմանեւռուս ներկայ համաձայնութիւնը:

Առաջին ակնարկով, որքան անհաւատալի կը թուի Խորհ. Ռուսիոյ կատարած գաղափարաբանական նահանջը, նոյնքան զարմանալի է Հիթլէրի գաղափարաբանական ընաշրջումը՝ այն օրէն ի վեր որ «Իմ Պայքարս» գրքին մէջ Խորհ. Ռուսիոյ վարիչները կ'անուանէր աւազակ եւ մարդասպան:

Վերջին տարիներու պատմութեան, մասնաւորաբար Խորհ. Միութեան մէջ պատահած են դէպքեր, որոնք կը թուին նոյնքան խորհրդաւոր եւ անբացատրելի,— օրինակ՝ Մոսկուայի դատավարութիւնները, գլխաւորաբար այդ դատավարութիւններէն առաջինը, որ, երեք տարի առաջ, զարմանք պատճառեց աշխարհի:

Եւ սակայն մեր տեղեկութիւնները բաւական են բացատրելու համար այդ խորհրդաւոր երկու դէպքերը, առաջինով՝ երկրորդը: Արդարեւ, բաւական է գիտնալ ներքին մանրամասնութիւնները այն բանակցութեանց, որոնք կատարուած էին 1936 Օգոստոսի դատավարութենէն առաջ, ըմբռնելու համար թէ ինչպէս Հիթլէր եւ Ստալին դաշնակցեցան այսքան յանկարծակի: Պիտի տեսնուի, որ այս ընաշրջումը այնքան ալ յանկարծակի կատարուած չէ: Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ գաղտնի եւ ուղղակի բանակցութիւնները սկսած են այն օրը, երբ Հիթլէր Ստալինի հաղորդեց իր ընկերներուն դաւաճանութեան փաստերը:

Դեռ ամէնուն յիշողութեան մէջ թարմ է այն ապշութիւնը, որ պատճառեց Ստալին՝ ձերբակալել տալով իր գլխաւոր աշխատակիցները, որոնց մէջ՝ Զինովիեւ եւ Քամենեւ: Դատավարութիւնը սկսաւ 1936 Օգոստոս 19ին: Օգոստոս 24ին մահուան դատապարտուած էին արդէն ամբաստանեալները, եւ գնդակահարուած՝ յաջորդ օրն իսկ:

Ըստ ամբաստանագրին, Զինովիեւ եւ ընկերները լրտեսութիւն էին ըրած ի հաշիւ Գերմանիոյ, եւ Թրոցքիի հետ համախորհուրդ՝ դաւ մը սարքած, տապալելու համար խորհրդային վարչաձեւը Ռուսիոյ մէջ նացի Գերմանիոյ օժանդակութեամբ: Նման ամբաստանութիւն մը յերիւրածոյ թուեցաւ բոլոր անկողմնակալ դիտողներուն, որովհետեւ կարելի չէր երեւակայել որ փորձուած կոմունիստներ դաւաճանեն խորհրդային վարչաձեւին դէմ ի հաշիւ Գերմանիոյ:

Այսուհանդերձ ճշմարտութիւն մը կար այս ամբաստանութեան մէջ, թէեւ ոչ ոք գիտէր ճշմարտութիւնը, ոչ իսկ Ստալին:

Ճիշդ էր որ Ստալինի ձեռքը կը գտնուէր Թրոցքիի եւ 16 ամբաստանեալներուն ու Գերմանիոյ ղեկավարներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը փաստը: Եւ այդ փաստը Ստալինի ձեռքը հասած էր ոչ թէ ռուս լրտեսական կազմակերպութեանց, այլ պարզապէս գերման լրտեսական կազմակերպութեանց կողմէ:

Կէփէուն անգամ տեղեակ չէր այդ իրողութեան:

Ահա թէ ինչպէս տեղի ունեցած էր դէպքը:

Գերման լրտեսական կազմակերպութիւնը, որ շատ լաւ կազմակերպուած էր Ռուսիոյ մէջ, Պերլին հաղորդեց թէ կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ ստեղծուած է ընդդիմադիր հոսանք մը Ստալինի դէմ, մասնաւորաբար Թրոցքիի հեռանալէն վերջ: Թրոցքի բազմաթիւ բարեկամներ ունէր անշուշտ Ռուսիոյ մէջ: Գերմանացիները, ուզելով օգտուիլ խորհրդային վարչաձեւին տկարութիւններէն, գտան ընդդիմադիր շարժման ամէնէն հեղինակաւոր դէմքերը՝ Զինովիեւ եւ Քամենեւ, որոնք գաղտնի հաղորդակցութիւն մը կը պահէին Թրոցքիի հետ, այս վերջինին տեղեկացուցին թէ ինչ խօսակցութիւն ունեցած են Գերմանացիներուն հետ:

Կոմունիստ կուսակցութեան մէջ աւանդութիւն էր դարձած չմերժել որ եւ է օգնութիւն, ուրկէ ալ գար: Եւ Ստալինի հակառակորդները, չմերժելով բանակցութեան մտնել Գերմանացիներուն հետ, անգամ մը եւս հաստատեցին այդ աւանդութիւնը: Կը յիշէք անշուշտ զրահապատ վակոնը, որու մէջ դնելով Լէնինը՝ Գերմանացիները Ռուսիա ղրկեցին: Ռուսական Յեղափոխութեան քուրմը, Լէնին, ինչ ձեւով որ օգտուեցաւ Գերմանացիներէն, նոյն ձեւով ուզեցին օգտուիլ Զինովիեւ, Քամենեւ, Սմիրնով եւ ընկերները:

(Շար.) (1)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻԻԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Ընդլայն եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 Octobre
1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4161

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ.-

"ՈՉ ՄԷԿ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՓՈԽԵԼ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ"

«ԵԹԷ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԸԼԼԱՆ, ՊԻՏԻ ՔՆՆԵՆՔ»

Պ. Չէմպըրլէն երեքշաբթի օր իր շաբաթական զեկուցումը տալով երեսփ. ժողովին առջեւ, մասնաւորապէս ծանրացաւ գերմանեւխորհրդային նոր դաշնագիրներու եւ հաշտութեան ծրագրին վրայ: Այս առթիւ ըսենք որ բոլոր թերթերուն մէջ ալ գրաքննուած մասեր կ'երեւան, այս եւ ուրիշ յայտարարութեանց առթիւ: Իսկ «Լ'Էօվր» կը գրէ թէ վարչապետին եւ ընդդիմադիրներու յայտարարութիւններէն վերջը, Պ. Լոյտ Ճորճ պահանջեց որ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ գումարէ, բայց Չէմպըրլէն յարմար չտեսաւ: Ուրիշ երեսփոխան մըն ալ, Պըքէնըն, (աշխատաւորական), «բուռն բողոքներու տեղի տուաւ, պաշտպանած ըլլալով բանակցութիւններ կատարելու գաղափարը»:

Ահաւասիկ Պ. Չէմպըրլէնի յայտարարութեանց ամփոփումը.

— «Անցեալ շաբթուան ընթացքին շատ կարեւոր դէպքեր պատահեցան միջազգային կեանքի մէջ»:

Այստեղ վարչապետը յիշեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարին այցելութիւնը Մոսկուա, եւ անոր երեք գլխաւոր արդիւնքները. Առաջին.— «Լեհաստանի չորրորդ բաժանումը»: Պ. Չէմպըրլէն հաստատեց թէ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան որոշած սահմանագիծը «շատ աւելի նպաստաւոր է Գերմանիոյ քան այն առժամեայ սահմանագլուխը որ գծուած էր նախապէս, զինուորական գրաւման ատեն»: Երկրորդ.— Գերմանական եւ խորհրդային կառավարութիւնները կը յայտնեն թէ իրենց համաձայնութեամբ տեւական խաղաղութեան մը հիմերը գտնուած են արեւելեան Եւրոպայի մէջ: «Իրենց հաւկացողութեամբ, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ ծագած ընդհարման հաշուեյարդարը կը համապատասխանէ բոլոր ազգերու շահերուն»:

Յետոյ Պ. Չէմպըրլէն ակնարկելով պատերազմի պատասխանատուութեան վրայ, որ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ պիտի ծանրանայ, եթէ պատերազմը շարունակուի, յիշեց Մոսկուայի բանակցութեանց երրորդ արդիւնքը,— երկու պետութեանց միջեւ կնքուած տնտեսական համաձայնութիւնը: Եւ շարունակեց.

— «Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ուզեն որ կառավարութիւնը ճշդէ իր դիրքը այս նոր կացութեան առջեւ: Բայց ես այս անցուդարձին մէջ չեմ տեսներ բան մը որ կարենայ այս երկիրը հարկադրել փոխելու իր բռնած դիրքը: Եթէ գերմանեւխորհրդային համաձայնութիւնը փոխած է կացութիւնը բուն Լեհաստանի մասին, առկէ չի հետեւիր թէ ձեռք առնուած միջոցները պէտք է ի վերջոյ գործեն ի նպաստ Գերմանիոյ, աւելի պակաս՝ ազդեն բրիտանական կառավարութեան առաջադրած նպատակներուն վրայ: Այդ համաձայնութեան մէջ չկայ բան մը որ կարենայ մեզ համոզել ընդունելու ուրիշ ուղեգիծ մը, քան մեր բռնած ուղղութիւնը, որով շարժման մէջ դրինք մեր եւ բրիտանական կայսրութեան բոլոր աղբիւրները, պատերազմը շարունակելու համար կարելի արդիւնաւորութեամբ: Արդարեւ, եթէ Լեհաստանը անմիջական առիթն եղաւ մեր մասնակցութեան՝ ներկայ պատերազմին, հիմնական պատճառը չէր այն: Այդ պատճառը այն համոզումն էր, խորապէս խարսխած՝ մեր եւ ֆրանսացի ժողովուրդին մէջ, թէ բացարձակապէս անհանդուրժելի կը դառնար կացութիւն մը ուր Եւրոպայի ազգերը հարկադրուած էին կա՛մ կորսնցնել իրենց ազատութիւնը եւ կամ պարբերաբար զօրաշարժ կատարել, պաշտպանելու համար այդ ազատութիւնը: Գերմանեւխորհրդային յայտարարութեան այն մասը որ կ'ակնարկէ թշնամութեանց դադարման, մութ է, անշուշտ, բայց կը թուի թէ կը պարունակէ ե՛ւ հաշտութեան առաջարկի մը գաղափարը ե՛ւ հազիւ քօղարկուած սպառնալիք մը, եթէ այդ առաջարկը մերժուի:

«Բնականաբար չեմ կրնար նախատեսել այդ առաջարկին էութիւնը. բայց այժմէն կրնամ հաւաստել թէ ոչ մէկ սպառնալիք պիտի կրնայ համոզել մեր երկիրը կամ Ֆրանսան՝ լքելու այն նպատակը զոր սահմանեցին պատերազմի մտած ատեն: Փորձել մեր վրայ նետել պատերազմին շարունակութեան պատասխանատուութիւնը,— ինչպէս կ'ընէ գերմանական քարոզութիւնը — պարզապէս անոր համար որ մենք տրամադիր չենք լքելու պայքարը, այդ նպատակին հասնելէ առաջ, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մէկ նոր օրինակը պատերազմի մէջ նետուած Գերմանիայի մը մեթոտներուն: Պատերազմին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ անոնց վրայ որ յղացան եւ կը շարունակեն յաջորդական նախայարձակումներու քաղաքականութիւնը. տակաւ պատասխանատուութիւն մըն է որմէ չեն կրնար խուսափիլ եւ զոր անկարելի է չքմեղացնել: Գերմանական արդի կառավարութեան կողմէ տրուած պարզ հաւաստիքներ չեն կրնար ընդունուիլ. որովհետեւ այդ կառավարութիւնը անցեալին մէջ շատ յաճախ ապացուցած է թէ իր յանձնառութիւնները որ եւ է արժէք չունին, երբ յարմար դատէ դրժել իր խոստումը: Հետեւաբար, եթէ առաջարկներ ըլլան, մենք պիտի չթերանանք քննելու զանոնք եւ պիտի քննենք այն լոյսին տակ զոր պարզեցի: Ոչ ոք այնքան կը մաղթէ որ պատերազմը պէտք եղածէն մէկ օր աւելի չտեւէ. բայց բրիտանական ժողովուրդին, եւ, վստահ եմ, Ֆրանսացի ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը վճռած է այնպէս շարժիլ որ վերջ տրուի բռնի ուժի տիրապետութեան եւ կառավարութիւնները այսուհետեւ յարգեն իրենց տուած խօսքը»:

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց զինուորական կացութեան մասին:

— «Բրիտանական կարեւոր բանակ մը փոխադրուած է Ֆրանսա, դիրք բռնելով մեր դաշնակիցներուն հետ: Մենք իրաւունք ունինք հպարտանալու այն պայմաններէն որոնց մէջ կատարուեցան այս գործողութիւնները: Ցերեկը եւ գիշերը կատարուած հետազօտիչ թռիչքները շարունակուեցան արքայական օդատորմիղին կողմէ Ֆրանսայի մէջ եւ արդէն իսկ հանդիպումներ տեղի ունեցած են թշնամի օդանաւային ուժերուն հետ»:

*** Վարչապետին ճառէն անմիջապէս վերջը խօսք առաւ աշխատաւորականներուն առաջնորդը, Էթլի, կատարեալ համաձայնութիւն յայտնելով անոր պարզած նպատակներու մասին: Այս առթիւ շեշտեց թէ Լեհաստան միայն առժամապէս գլետնուած է եւ թէ կարելի չէ տեւական խաղաղութիւն մը հաստատել աշխարհի մէջ, պարզապէս անցեալ տարուան վիճակին վերադառնալով: Յետոյ պահանջեց յառաջիկայ շաբթու վիճաբանութիւն մը բանալ Տեղեկութեանց նախարարութեան եւ գրաքննութեան մասին: Ազատականներուն ներկայացուցիչն ալ հաւանութիւն յայտնեց վարչապետին յայտարարութեանց եւ պահանջեց պատերազմը յառաջ տանիլ ծայրագոյն ուժգնութեամբ եւ փութացնել զօրաժողովը: «Անհրաժեշտ է մեր կարելին ի գործ դնել, առաւելագոյն օգնութիւնը հասցնելու համար ֆրանսական բանակին, որ պիտի կրէ պայքարին գլխաւոր ծանրութիւնը, յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին»: Աշխատաւորական երեսփոխան մը ճաղկեց խորհրդային իշխանութեան վատութիւնը, որով կռնակէն զարկաւ Լեհաստանը:

Նախկին բոլշեւիկները հաշտութիւն կ'առաջարկեն...

Տեղական թերթերը խստօրէն գրաքննուած տողերով կը հասկցնեն թէ Ֆրանսայի նախկին բոլշեւիկները, որոնք իրենց անունը փոխեցին «բանուորա-գիւղացիական» խմբակցութեան, նամակ մը ուղղած են երեսփ. ժողովի նախագահ Պ. Հէրիոյի, առաջարկելով անմիջապէս նիստի հրաւիրել խորհրդարանը, քննելու համար հաշտութեան խնդիրը: Բոլոր թերթերն ալ բուռն զայրոյթ կը յայտնեն այս ձեռնարկին առթիւ, զայն հռչակելով «մեղսակցութիւն թշնամի ուժերու հետ»: Երեսփ. ժողովի շրջանակներուն մէջ ալ խոր վրդովում պատճառած է այս ձեռնարկը: Բոլշեւիկներուն նամակը ստորագրած են Ռամէթ եւ Ֆլորիմոն Պոնթ, մէկը նախագահը, միւսը ընդհ. քարտուղար «բանուորա - գիւղացիական խմբակցութեան»: «Թան» կը գրէ թէ Պ. Հէրիոյի ուղղուած գիրը կ'առաջարկէ որ երեսփ. ժողովի նիստին մասնակցին նաեւ զինուոր գացած երեսփոխանները: Յետոյ կ'աւելցնէ.— «Գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար մեղսակիցները հանդիսանալով Պերլինի եւ Մոսկուայի կառավարութեանց, այս նամակին հեղինակները մասնաւորապէս կը գրեն.

— «Պէտք է բացարձակապէս արգիլել որ ի յառաջագունէ մերժուին հաշտութեան առաջարկները եւ առնուլ իսկ արկածախնդրութեանց եւ յոռեգոյն աղէտներու առաջնորդեն մեզ: Մենք մեր բոլոր ուժով կ'ուզենք արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը, եւ կը կարծենք թէ կարելի է ստանալ զայն արագօրէն, որովհետեւ, աշխարհակալ պատերազմի դրդիչներուն եւ հիթլէրական Գերմանիոյ դիմաց, որ մատնուած է ներքին հակասութեանց, կայ Խ. Միութեան ուժը, որ կրնայ դիւրացնել հաւաքական ապահովութեան քաղաքականութեան մը իրականացումը, ապահովելով խաղաղութիւնը եւ փրկելով Ֆրանսայի անկախութիւնը»:

«Թան» ալ կը բացատրէ թէ այս նամակին բովանդակութիւնը բուռն զայրոյթ պատճառեց: «Բոլոր հոսանքի երեսփոխաններն ալ զայթակղելի կը գտնեն որ բոլշեւիկ երեսփոխանները, ախոյեան հանդիսանալով Գերմանեւխորհրդային դաշինքին եւ անոր եղերական հետեւանքներուն, խաղաղութեան առաքեալներու դիմակ դնեն, եւ իրենց պատգամաւորի հանդամանքը եւ ֆրանսական բեմը գործածեն շարունակելու իրենց դարչելի քարոզութիւնը: Ուստի, կարգ մը միջոցներ նախատեսուած են, որպէսզի բանուորա-գիւղացիական խմբակցութեան անդամները չկարենան մասնակցիլ, եթէ յառաջիկային խորհրդակցութիւններ տեղի ունենան հաշտութեան առաջարկներու մասին»:

«Էքսէլսիոր» եւս խօսելով բոլշեւիկեան ձեռնարկի մասին, խստօրէն կը ճաղկէ զայն: Յետոյ կ'ըսէ թէ խորհրդարանի գումարման խնդիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդին մէջ: Իր կարծիքով, խորհրդարանը կամ նիստի պիտի հրաւիրուի մօտերս, եւ կամ պաշտօնաթերթին մէջ հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի, յայտարարելով թէ փակուած է Սեպտեմբեր 2ին բացուած արտակարգ նստաշրջանը:

ՀԻԹԼԷՐԻ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ երեւան հանուած է Պերլինի մէջ, եթէ հաւատանք անգլիական թերթի մը պատմութեան: Սարքուած դաւադրութեան համաձայն, Հիթլէր պիտի սպաննուէր անցեալ շաբթու, լեհական ճակատը գացած ատեն:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ «յաղթական մուտքը» յետաձգուեցաւ: «Թայմզ»ի կարծիքով, յետաձգման պատճառը այն է որ քաղաքը «այնքան զարհուրելի վիճակի մը մէջ կը գտնուի որ կարելի չէ յաղթական մուտք սարքել:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ազդարարութիւն մը ուղղեց ամերիկեան նաւերուն, որպէսզի յարգեն չէզոքութեան կանոնները, անգլիական եւ ֆրանսական ջուրերուն մէջ նաւարկած ատեն:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ, երկրին պաշտպանութեան համար: Հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ ձիերու, եզներու եւ կառքերու բռնագրաւման համար: Ուրիշ հրամանագիր մըն ալ կը յետաձգէ զէնքի տակ առնուած պահեստիներու պարտքերուն վճարումը:

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ քարոզութիւնները խափանելու համար, խումբ մը ազգայնական երեսփոխաններ զանազան առաջարկներ ներկայացուցին ներքին նախարարին: Պ. Սառօ անոնց հաղորդեց արդէն ձեռք առնուած միջոցները, Փարիզի թէ գաւառի մէջ:

ԿԱԹՈՂ. ԸՆԴՀ. ՓՈԽԱՆՈՐԴԻՆ

նոր նամակը "Յառաջ,,ի խմբագրութեան

Երէկ կիլիկիոյ կաթող. ընդհ. փոխանորդ Պետրոս արք. Սարաճեանէ ստացանք հետեւեալ նամակը, 1939 Սեպտ. 18 թուակիր (թիւ 1617).

— «Հետզհետէ ստացած ենք ձեր երեք նամակները, միշտ չէքերով բեռնաւորուած: Ձեր առաջին նամակով ստացանք 60,000 ֆրանք, զոր ղանձեցինք Պանք տը Սիրիէն, երկրորդ նամակով ստացանք 30,000 ֆրանք, զոր միեւնոյն պանքայէն ղանձեցինք եւ այս անգամ ձեր Սեպտեմբեր 2 թուակիր նամակով ստացանք 5000 ֆրանք, զոր պիտի ղանձենք Պանք տը Սիրիէն, որով ցարդ մեզ ղրկած կ'ըլլաք 95,000 ֆրանք, նոր կազմուելիք գիւղերուն դպրոցական շէնքերու կառուցման յատկացուելու համար:

Ընկալագիր կ'ուզէք, ո՞չ ապաքէն մեր նամակները ընկալագրի պաշտօնը կը կատարեն եւ կը հաստատեն թէ ձեր երեք անգամէն ղրկած, 60,000 ֆրանքը, յետոյ 30,000 ֆրանքը եւ վերջին անգամ 5000 ֆրանքը ստացած ենք եւ անձեռնմխելի կը պահենք նպատակին յատկացուելու համար:

Գաղթականները իրենց առժամանակեայ կայաններէն փոխադրուեցան Այն - Ճար եւ Րաս իւլ Այն կոչուած վայրերը, ուր պիտի շինուին տուներ, միայն թէ Հալէպէն եկող Սանճաքի գաղթականներէն 260 ընտանիք, չուզեցին, չհաւնեցան եւ չհաճեցան իրենց համար գնուած հողին վրայ հաստատուիլ, որուն հետեւանքով Բարձր Քոմիսէրութիւնը զիրենք լքեց եւ մերժեց անոնցմով զբաղիլ, եւ ահա ասոնք ալ Ազգին վրայ նոր ծանրութիւն մը եղան: Հաւատացէք որ Ազգ. Միութիւնը չուարած է, մանաւանդ որ պատերազմի հետեւանքով զանազան տեղերէ եկած հանդանակութեան արդիւնքը շատ ճղճիմ է բաղդատմամբ բազմատեսակ պէտքերուն: Օրհնեալ ըլլայ ֆրանսական կառավարութիւնը որ համապատասխան իր անուան ասպետականօրէն ամէն զոհողութիւն բրաւ եւ կ'ընէ գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման դժուարին գործին համար:

Մաղթելով ձեզ կարողութիւն եւ յայտնելով մեր շնորհակալութիւնները»:

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, չորրորդ չէք մը եւս ղրկած ենք Սեպտ. 5ին, 10,000 (տասը հազար) ֆրանքի: Համագումար 105,000 ֆրանք:

*** Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի հանգանակիչ յանձնախումբէն ստացանք Բ. ցանկին գումարը, 110 ֆրանք: Մասնակցողներն են.— Արթին Յարութիւնեան 50 ֆրանք, Այրի Տիկին Ադամեան 20, Յարութիւն Ճափարեան 25, Լութֆիկ Քէշիշեան 10, Այրի Տիկին Հայթաեան 5 ֆրանք, գումար 110 ֆրանք:

Երէկուան գումարն էր 123,284 ֆրանք: Ուրեմն ընդհ. գումարը կ'ըլլայ 123,394 ֆրանք:

Հ. Հ. ԳԱՂԹ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ի պատասխան Մարսէյլէն հաղորդուած զանգատներու, Պ. Ա. Խատիսեան հրահանգած է Օֆիսի վարիչին (Պ. Կէտիկեան), որպէսզի իրեն հաղորդէ այն հարցերը որ ընդհանուր հանգամանք ունին: Իսկ տեղական խնդիրներու առթիւ յանձնարարած է խորհրդակցիլ Ազգ. Վարչութեան հետ, ներկայացուցչական մարմին մը կազմելու եւ տեղական իշխանութեանց դիմելու համար:

*** Գաղթ. Գրասենեակին վարիչը Սեպտեմբեր 25ին դիմում կատարած էր պատերազմական նախարարութեան, խնդրելով որ հայ տարագիրներուն ալ կազարդել դիմակներ բաշխուին, համաձայն տրամադրելի մթերքին:

Նոյն նախարարութեան կրաւորական պաշտպանութեան վարչութիւնը Սեպտեմբեր 29 թուակիր նամակով մը կը պատասխանէ, յանուն նախարարին եւ անոր հրամանով.

1.— Զօրակոչի ենթարկուած հայ տարագիրներու ուղղակի ծնողները, կինը եւ զաւակները այժմ կրնան ստանալ կազարդել դիմակները, նոյն պայմաններով ինչպէս Ֆրանսացիները:

2.— Այն հայ տարագիրները որ չեն մտներ այս շարքին մէջ, յետագային պիտի կրնան ստանալ իրենց պաշտպանութեան անհրաժեշտ գործիքները, ծախքերը վճարելով:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 59, Հոկտեմբեր 3, առաւօտ.— Մեծ գործունէութիւն պահակախումբերու, երկու կողմէն ալ, գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 60, իրիկուն.— Թշնամի յարձակումներ ետ մղուեցան Մոզէլի եւ Սարի արեւելեան կողմը: Գործունէութիւն երկու կողմի հրետաններուն կողմէ, միեւնոյն շրջաններուն մէջ:

*** «Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ ֆրանսական զօրքը այժմ իր կրակին տակ կը պահէ վեց կարեւոր քաղաքներ,— Պէրկզապէրն, Փիրմասանս, Զվայպրուքէն, Սարպրուքէն, Սարլուի եւ Մէրցիկ, իսկ միւս կողմէ Գերմանացիները կը ռմբակոծեն իրենց գիւղերը, ամրութեանց գիծերուն ետեւ, այսպէս աւերելով իրենց իսկ երկիրը: Նոյն թերթը յիշելով թէ Գերմանացիները դանդաղեցուցած են իրենց գործողութիւնները թէ արեւմտեան ճակատին եւ թէ ծովու վրայ, կ'ենթադրէ թէ գերմանական կառավարութիւնը հրահանգած է սպայակոյտներուն առ այժմ կարեւոր գործողութիւններ չկատարել, մինչեւ հաշտութեան ձեռնարկին ելքը: Թերթը յետոյ կը վերլուծէ Գերմանիոյ օդանաւային ոաղմավարութիւնը՝ բրիտանական նաւատորմին վրայ կատարուած յարձակման առթիւ: Նախ կարգ մը յառաջամարտիկ օդանաւեր երեւան անգլիական մարտանաւերուն վրայ, 50 մեթր բարձրութեամբ, յետոյ 10 — 12 ռազմական օդանաւեր երեւցան, գնդացիրի կրակ մը բանալով, իսկ ամէնէն վերջը հասան 20ի չափ ռմբաձիգներ, 250 եւ 500 քիլոնոց ռումբեր ձգելով 4000 մեթր բարձրութենէ: Անգլիացիները կրակ բացին հակօդային թնդանօթներով եւ ետ մղեցին գերմանական օդանաւերը, որոնք թեթեւ վնասներ հասցուցած էին մարտանաւի մը: Գերմանական օդանաւ մը վար առնուեցաւ, իսկ ուրիշ մը ծանրապէս վնասուելով ջուրը իջաւ եւ օդաչուները գերի բռնուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

ԼԵՀԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՆՈՐ ԶԻՆԱՐՈՒԵՍՏԸ

»»» · «««

Արդիական պատերազմի երկու հզօր եւ նորագոյն զէնքերը կը հանդիսանան մեքենաշարժ զօրամասն ու սաւառնակը :

Սպանիական պատերազմի ընթացքին, այդ երկու ահարկու զէնքերը չկրցան հրապարակ բերել իրենց ամբողջ արտայայտութիւնը, ատոր համար ալ, զինուորական տեսաբաններ հակասական եզրակացութիւններ հանեցին, նոյն պատերազմի դասերէն :

Սպանիական պատերազմի ընթացքին, կարգ մը հրասայլեր իբրեւ յառաջապահ, երբ կը յաջողէին հասնիլ մինչեւ հակառակորդի դիրքերը կամ գիծերը, իսկոյն գերի կ՚իյնային հետեւակազօրքին կամ հեծելազօրքին ձեռքը, այն պարզ պատճառով որ շատ փոքրաթիւ էին : Սակայն Գերմանիոյ լեհական արշաւանքը լաւագոյն ապացոյցը տուաւ, այդ երկու ռազմական գործիքներու կատարած ահաւոր դերին, երբ անոնք ռազմաբեմ կը մտնէին զանգուածային կերպով :

Համաձայն զինուորական մասնագէտներուն, Գերմանիան Լեհաստանի դէմ շարժման մէջ դրաւ 70 հետեւակ զօրաբաժին, եւ 8 — 9 մեքենաշարժ զօրաբաժին : Անվարան կարելի է յայտնել թէ, արշաւանքի ծանրագոյն բաժինը համեմատաբար ինկաւ մեքենաշարժ զօրաբաժիններու վրայ :

Մեքենաշարժ զօրամասեր բսելով պէտք է հասկնալ հրասայլեր, մեքենաքարշ հրետանին, հակահրասայլային հրետանին, մեքենաքարշ գնդացիրներ եւայլն : Բոլոր այս զօրամասերը մօտօրիզէ են եւ զրահապատ : Այսպէս կարելի է զանոնք արագօրէն կեդրոնացնել եւ շարժման մէջ դնել որոշ ուղղութեամբ :

Արդարեւ, արշաւանքի առաջին տասը օրերուն այս զօրամասերը անարգել յառաջացան Լեհաստանի մէջ ամէն ուղղութեամբ, մինչեւ իսկ Վարշաւայի դուռներուն առջեւ, շատ աւելի առաջ գտնուելով իրենց բուն բանակէն : Այս զրահապատ ջոկատները կը կազմէին հին պատերազմներու այրուձին, որ անխոով կ՚ասպատակէր թշնամի երկիրները :

Գերմանական մեքենաշարժ զօրամասերը լեհական արշաւանքի ընթացքին յաջողեցան .— Ա . Դիւրացնել իրենց հետեւակ մասերու թափանցումն ու յառաջխաղացումը .— Բ . Կազմալուծել ոչ միայն լեհական առաջաւոր դիրքեր, այլեւ քայքայել թիկունքը, արգիլել կեդրոնացումները, չփոթի մատնել եւ սարսափեցնել ազգաբնակութիւնը :— Գ . Կապն ու հաղորդակցութիւնը կտրել լեհական զօրաբաժիններու եւ իրենց հրամանատարութեան միջեւ :

Համաձայն զինուորական թղթակիցներու, Գերմանիոյ յարձակումի պահուն, Լեհաստան դեռ չէր կրցած լրացնել իր զօրաշարժը : Ու պատահած է որ Գերմանիոյ մեքենաշարժ զօրամասերը մէկ կողմէն քշեն ու ցրուեն ճակատի գործօն բանակները, ու միւս կողմէն կասեցնեն երկրի ներսերէն եկող պահեստի ուժերը, խանգարելով անոնց միացումն ու կեդրոնացումը : Այս իսկ պատճառով, լեհական բանակը—ոչ նուազ քան 60 զօրաբաժին—չփոթի մատնուած, չկրցաւ երկար դիմադրութիւն կազմակերպել նախորոշուած գծի մը վրայ : Բոլորովին տարբեր կ՚ըլլար արդիւնքը, եթէ առաջին անգամ գերմանական հետեւակազօրքը կատարէր բախումը :

Լեհական արշաւանքը գերազանցօրէն շարժուն կռիւ եղաւ, շնորհիւ մեքենաշարժ մեծ զօրամասերու արագաշարժութեան : Զանազան տարրեր նպաստեցին այս «պողպատեայ գազաններու» յաջողութեան : Նախ որ հարթ տարածութեանց եւ լայն ճամբաներու վրայ գործեցին, յետոյ բնական մեծ արգելքներու եւ ամրութեանց չհանդիպեցան, ու նաեւ շատ նպաստաւոր եղանակի մը զուգադիպեցան : Երբ կռիւը տեղական հանգամանք առաւ Վարշաւայի առջեւ, մեքենաշարժ զօրամասերը դադրեցան վճռական ազդակ ըլլալէ : Անհրաժեշտ է ռազմական գնահատանքի եւ յարգանքի ամենամեծ տուրքը տալ լեհական զօրամասերու քաջագործութեանց :

Պակաս դեր չկատարեց նաեւ օդային դասը : Արդարեւ սաւառնակը ոչ միայն հետազօտութեան ծառայեց, այլեւ ահաւոր ռմբակոծութիւններ կատարեց ամէն տեղ : Ռմբակոծուեցան լեհական զօրամասեր, անոնց կեդրոնացումները, ճամբաները, կամուրջները, երկաթուղիները, գիւղեր, հիւանդանոցներ եւն . :

Օդանաւերը անթելով կը կապուէին նաեւ մեքենաշարժ զօրամասերու եւ հրետանիի հետ, ճշդելով անոնց նշանաձգութիւնը : Օդանաւի ուժերը առաւելաբար սարսափելի եղաւ Վարշաւայի համար, որու հերոսական դիմադրութիւնը ամենափայլուն էջը պիտի կազմէ լեհական պատերազմին :

Նմանութիւն մը չէ՞ք գտներ մեր եւ Լեհաստանի գլխուն եկած աղէտին միջեւ : 1920 Թուականին, մենք ալ երբ շնչասպառ եղած էինք Թրքական յարձակումին առջեւ, մեր թիկունքէն զարնել խրեց նորէն Ռուսաստանը :

Քանի մը խօսք ալ արեւմտեան ճակատի մասին :

« Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն, թէ երկու անխորտակելի պատնէշներ կանգնած են ֆրանքօ-գերմանական սահմանագլուխի երկայնքը : Երկու ամրութեանց գծերու միջեւ եղած հողային տարածութիւնը շատ քիչ է մեծ ուժերու շարժման եւ ռազմավարութեան համար : Մեքենաշարժ զօրամասերը նոյն շարժուն գործողութիւնը չեն կրնար կատարել այստեղ :

Այս գծին վրայ կռիւը տեղականացած հանգամանք ունի : Զինուորական մասնագէտները Գերմանիոյ ուժերը կը հաշուեն 20 զօրաբաժին, որոնց վրայ աւելցած են Լեհաստանէն փոխադրուած 20 նոր զօրաբաժիններ եւս . :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը սքանչելի ռազմագիտութեամբ եւ իմաստութեամբ կը շարժի այս ճակատի վրայ, մարդկային զոհերէ խուսափելու համար, որքան կարելի է : Նկատի պէտք է ունենալ որ իրար բաժնող հողային շերտերը լեցուած են զանազան պայթուցիկներով, արուեստական արգելքներով եւ ականներով :

Ֆրանսական զօրամասերը կամաց կամաց կը թափանցեն գերմանական հողամասի վրայ : — Տ · ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Լռութիւնը կը շարունակ ւի Հռոմի եւ Մոսկուայի մէջ

Կոմս Չիանոյի վերադարձէն անմիջապէս վերջը, Մուսոլինի նիստի հրաւիրեց նախարարական խորհուրդը : Բայց լռութիւնը կը շարունակուի նոյն խստութեամբ, այնպէս որ կարելի չէ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել : Զուիցերիական թերթերը կը գրեն թէ կոմս Չիանօ պարզապէս տեղեկութիւններ քաղած է Պերլինի մէջ, վերջին դէպքերու եւ հաշտութեան ձեռնարկի մասին : Բայց եւ այնպէս հաւանական կը նկատուի որ Մուսոլինի չօշափէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տրամադրութիւնները, Հիթլէրի ճառէն առաջ :

Հռոմի մէջ հրատարակուած զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ · · · Սիկիլիոյ վերաբերեալ հողային խնդիրներով : Պերլինի մէջ որեւէ զեկոյց չհրատարակուեցաւ կոմս Չիանոյի տեսակցութեանց մասին : Միայն թերթերուն հաղորդուած տեղեկութիւն մը կ՚ըսէ թէ «տեսակցութիւնները վերջացան գոհացուցիչ եղանակով » :

*** Նոյն լռութիւնը կը տիրէ Մոսկուայի բանակցութեանց մասին : Սարաճօղլու դեռ կը մնայ, սպասելով իր կառավարութեան հրահանգներուն : « Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ հրատարակուած տեղեկութեան մը համաձայն, Մոսկուայի մէջ հասկցուցած են Սարաճօղլուի թէ Խ · Միութեան կայսերական շահերը կը գերադասեն ուրիշ որ եւ է նկատում՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մէջ : Իսկ «Փոփիւլէռ» կը գրէ ·

— « Տակաւին չի գիտցուիր թէ Ռուսերը ինչ կ՚ուզեն ստանալ Թրքական կառավարութենէն : Կը կարծուի թէ Սարաճօղլու Մոսկուա հասած ատեն, Թուրքերը կարգ մը հաւաստիքներ տուած են դաշնակիցներուն, ապահովելով թէ պիտի չստորագրեն որ եւ է դաշնագիր որ հակառակ ըլլայ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ կնքուած յանձնառութեանց : Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Թուրքերը քաղաքական եւ ռազմագիտական տեսակէտով բաւական զօրաւոր են, որպէսզի Մոսկուա անոնց հետ չվարուի այնպէս ինչպէս Էսթոնիացիներուն եւ Լեթոնիացիներուն հետ : Թուրքիա ընտիր բանակ մը ունի : Բագուն հեռու չէ իր սահմանագլուխէն, եւ, ի հարկին բրիտանական տորմիղը կրնայ օգնութեան հասնիլ իրեն : Ուրեմն ամէնէն խորամանկ մեթոտները պիտի փորձուին, հետապնդուած նպատակին հասնելու համար» :

** *Թուրք զինուորական պատուիրակութիւնը Լոնտոն հասաւ, Փարիզ ալ հանդիպելով : Կը նշանակէ թէ Մոսկուա եւ Լոնտոն ամէն բան պիտի փորձեն, իրենց ազդեցութեան տակ պահելու համար Թուրքիան :

*** Մոսկուայի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ արտաքին նախարարներուն հետ : Խ · Միութիւնը կը պահանջէ Տինապուրկ նաւահանգիստը, որ ամէնէն ամուր կէտն է Պալթեան պետութեանց : Կը պահանջէ նաեւ Լիպաւ եւ Վինտաու նաւահանգիստները, իբրեւ խարիսխ : Տարակոյս չկայ թէ երկու փոքր պետութիւնները պիտի համակերպին, մանաւանդ որ «Իզվեստիա» խմբագրականով մը կ՚ազդարարէ որ Լեթոնիա, Լիթուանիա եւ Ֆինլանտա եւս հետեւին Էսթոնիոյ օրինակին, փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրներ կնքելով · · ·

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ անելի մը մատնուած են, ինչպէս կը բացատրէ «Փոփիւլէռ» : Շատերը բժշկական քննութեան ալ ենթարկուած եւ յարմար գտնուած են, բայց զօրակոչին սպասելով, չեն աշխատիր : «Ի՞նչպէս ապրին եւ ի՞նչով ապրին : Անկարելի է գործ գտնել կամ հին աշխատանքը վերսկսիլ, երբ գործատէրին կը պատասխանես թէ կամաւոր արձանագրուած ես» (engagé) :

ԵՐԹԵՒԵԿԻ օրէնքին գործադրութեան առթիւ, նորէն կը յիշեցնենք հետեւեալ պարագաները .— 1. Ցնոր տնօրինութիւն, ամէն Ֆրանսացի կրնայ ազատօրէն ճամբորդել ներքին շրջանները .— 2. Բանակի վերապահեալ շրջաններուն համար անհրաժեշտ է ազատ անցքի թուղթ մը, իսկ եթէ ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի ինքնաշարժով, մոթոսիքլէթով կամ նաւով, պէտք է ստանալ նաեւ մասնաւոր արտօնագիր մը, զինուորական իշխանութենէն .— 3. Օտարականներուն համար ինքնութեան թուղթ եւ ազատ անցքի թուղթ (sauf - conduit) կը պահանջուի, իրենց բնակավայրէն եւ սահմանակից շրջաններէն (Communes) դուրս ելած ատեն · նաեւ արտօնագիր մը՝ երբ ճամբորդութիւնը կը կատարուի օթոյով, մոթոյով կամ նաւով : Այս թուղթերը ստանալու համար պէտք է դիմել բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, իսկ եթէ չկայ՝ քաղաքապետութեան, որ խնդրագիրը կը յանձնեն ձեռնհաս իշխանութեան :

ԳԵՐՄԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ նորէն 1914ի ռազմաշունչ երգերը կ՚երգեն, փոխանակ Նացի բանաստեղծներու կողմէ յօրինուած բազմաթիւ երգերու :

Խ. Միութեան "ծրագիրները„

Լոնտոնի «Սընտէյ Տիմփէչ» թերթին դիւանագիտական խմբագիրը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ստալինի գաղտնի ծրագիրներու մասին .—

1.— Եւրոպայի մէջ վերստեղծել խորհրդային հանրապետութիւն մը աւելի ընդարձակ քան նախկին ցարական կայսրութիւնը :

2.— Բոլշեւիկացնել Գերմանիան, արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպան :

Թերթին կարծիքով, այս վիթխարի ծրագիրը կարելի կը համարուի գերմանեւխորհրդային համաձայնութեամբ եւ Լեհաստանի անդամահատումով, քանի որ Խ · Միութիւնը տիրական դիրք մը գրաւեց Պալթիկի մէջ : Մոսկուայի յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ իր լուծին ենթարկել Լեթոնիան, որուն նաւահանգիստները սառելու վտանգէն ազատ ըլլալով, կենսական արժէք ունին Պալթիկ ծովու նաւարկութեան համար, ինչպէս Էսթոնիոյ նաւակայանները : Աւելի վերջը, երբ իր դիրքը ամրապնդուի, Մոսկուա պիտի գրաւէ Ռումենիան (Կարպաթեան Ուկրայնա), Հունգարիան եւ Պեսարաբիան» :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, հետզհետէ պիտի հաստատուին .— 1. Լեհական Սովետ մը .— 2. Ուկրայնական Սովետ մը, միացած՝ արդէն խորհրդային Ուկրայնայի հետ .— 3. Սպիտակ ռուս Սովետ մը : Այս խորհրդային հանրապետութիւնները քարոզչական կորիզներ պիտի դառնան, բուն իսկ Գերմանիոյ եւ Պալթիկի մէջ :

*** Ռիւթէրի ստացած տեղեկութեանց համաձայն, եթէ Մոսկուա ուզէ անմիջապէս նոր արշաւանք մը կատարել, պիտի ընէ Պեսարաբիոյ դէմ : Հաւանական չի նկատուիր որ յարձակում մը փորձէ Հնդկաստանի վրայ կամ մասնակցի արեւմտեան ճակատի գործողութեանց :

Ի՞նչպէս կը հաւաքէին եւ կը ծախէին

« Մաթէն » կը գրէ թէ Ֆրանսացի համայնավարները գլխու պտոյտ պատճառող գումարներ կը ծախսէին, գիրք ու թերթ կը հրատարակէին, փրոփականտի ամէն ձեւ կ՚օգտագործէին, եւ երբեք դրամը չպակսեցաւ իրենց : Ճիշդ է թէ այդ հսկայական գումարները կուգային արտասահմանէն, բայց մաս մըն ալ կը հայթայթէր խեղճ Ֆրանսացի բանուորը :

Հաշուա՞ծ էք, թէ ինչ գումար կը ներկայացնէ իբրեւ անդամավճար կամ նուէր գանձուած դրամը, զոր կը վճարէին բանուորները, կտրելով իրենց հացագինէն, որպէսզի մեծամուն կամ անանուն փրոփականտիսթներ մսխէին անխնայ :

Երբ հաշուէք, պիտի տեսնէք որ կոմունիզմը նախ կողոպտեց Ֆրանսացի բանուորը, յետոյ մատնեց :

Ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութիւնը կազմուեցաւ Թուրի ընկերվարական համաժողովէն անմիջապէս վերջ (25 — 30 դեկտեմբեր 1920) : Լուծուեցաւ 1939 Սեպտեմբեր 27ին : Ուրեմն ապրեցաւ 19 տարի :

Սկզբնական տարիներուն, ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութիւնը ունէր 300,000 անդամ, յետոյ այդ թիւը ինկաւ մինչեւ 30,000, իսկ Ժող · Ճակատի օրերուն՝ բարձրացաւ դարձեալ մինչեւ 300,000 : Կարելի է ըսել թէ 19 տարուան ընթացքին անդամավճար տուողներուն թիւն էր 2 միլիոն 450,000 : Տարեկան 120 ֆրանք անդամավճար հաշուելով, կը ստանանք մօտաւորապէս 300 միլիոն ֆրանք :

Ամէնը այսքան չէ :

Ֆրանսական կոմունիստ կուսակցութիւնը 1921 Դեկտեմբերին յաջողեցաւ պառակտել Աշխատանքի Ընդհ · Դաշնակցութիւնը եւ 1922ին կազմեց C. G. T. U. կազմակերպութիւնը, որ դադրեցաւ գործելէ 1936ին, Թուլուզի համագումարէն վերջ : Միջին հաշիւով ունէր 500,000 անդամ : 14 տարուան ընթացքին անդամավճար վճարողներուն թիւն էր 7 միլիոն : Տարեկան 70 ֆրանք հաշուելով անդամավճարը, կը ստանանք 500 միլիոն ֆրանք :

Ուրեմն, ընդհ · գումար 800 միլիոն :

Կուսակցութիւնը սակայն ունէր հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ ալ,— հանգանակութիւն, նուիրատուութիւն, հօս - տուր, հօն - տուր, օգնութեան - հասիր, եւայլն, եւայլն : Այս ձեւով հաւաքուած գումարը կրկինն է վերի գումարին, ինչպէս կը վկայեն կոմունիստ կուսակցութեան բարքերուն ծանօթ մարդիկ : Գումարը կ՚ըլլայ 2400 միլիոն :

Կոմունիստ կուսակցութիւնը ունէր նաեւ երիտասարդական կազմակերպութիւններ, Կարմիր Օգնութեան սնտուկներ, եւայլն : Երբ այս ձեւով հաւաքուած գումարներն ալ հաշուենք, կ՚ունենանք ընդհ · գումար չորս միլիար ֆրանք : Մոսկուայի վճարած միլիարներն ալ ուրիշ :

Ռումանիոյ գործակալներուն եւ թղթակիցներուն

Պատերազմէն վերջն ալ շարունակեցինք ղրկել Ռումանիոյ գործակալներուն կապոցները (Պուքրէշ եւ Քոնսթանցա) : Բայց որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուեցանք առաքումը դադրեցնել Սեպտ · 19էն սկսեալ :

Կը շարունակենք միայն բաժանորդներուն թերթերը, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց :

Նոյն պատասխանը կը սպասենք նաեւ Իրանի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ Շ[...]ՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

ՊՐԵՍԹ - ԼԻԹՈՎՍՔԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԲՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Մենք ի վիճակի ենք անտիպ տեղեկութիւններ տալու ռուսեւգերման վարիչներու առաջին համաձայնութեան մասին : Մինչեւ այժմ լաւ լուսաբանուած չեն այն դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Պրեսթ—Լիթովսքի դաշնագրին կնքումէն առաջ : Այդ դաշնագրով, ռուսական բանակը դադրեցուց թշնամութիւնները Գերմանիոյ հետ, թոյլ տալով որ այս վերջինը իր զինուորական ուժերը փոխադրէ արեւմտեան ճակատ :

Ռուսիոյ անձնատուութենէն քանի մը շաբաթ առաջ, տարակարծութիւններ կային կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ այն մասին թէ ինչ դիրք պիտի բռնեն հանդէպ Գերմանիոյ : Լէնին կ՚ուզէր հաշտութիւն կնքել Գերմանիոյ հետ, իսկ Թրոցքի կը հակառակէր :

Այս տարակարծութիւնը քիչ մնաց պառակտում յառաջ բերէր, բայց ի վերջոյ յաղթանակը տարաւ Լէնին՝ օժանդակութեամբ Ստալինի :

Ի՞նչ պատճառ ունէր Լէնին, որ անպայման կ՚ուզէր հաշտութիւն կնքել Գերմանիոյ հետ, ընդունելով անոնց պայմանները : Այս յամառութիւնը զարմանալի կը թուէր, որովհետեւ ոչ ոք գիտէր, ոչ իսկ Թրոցքի, թէ Լէնին, վակոնով Ռուսիա դրկուելէ առաջ, խոստում մը տուած էր Գերմանացիներուն : Արդարեւ, Լէնին պատուոյ խօսք տուած էր գերման սպայակոյտի ներկայացուցիչներուն, որոնք զինք Ռուսիա պիտի մտցնէին իր ընկերներուն հետ, թէ ամէն բան պիտի փորձէր, իշխանութեան գլուխ անցնելէ վերջ, հաշտութիւն կնքելու համար Գերմանացիներուն հետ, առանց պայմաններուն մասին վիճելու :

Լէնին, այս խոստումը տալով, չէր կարծեր թէ կը դաւաճանէ Յեղափոխութեան, որովհետեւ, ինչպէս քանիցս յայտարարեց, արժէք չունէր խօսքը, ոչ ալ խոստումին իրագործումը,— հաշտութիւն ընքել՝ վերջ դնելով դրամատիրական պատերազմին : Ան կը կարծէր թէ կորսնցուցածը պիտի շահէր լայնօրէն, երբ կազմակերպէր յեղափոխութիւնը Ռուսիոյ ներսը, վերջը զայն արտածելու կամ փոխադրելու համար երկրէն դուրս, Եւրոպայի մէջ ամէն ուր, ինչպէս նաեւ Գերմանիա :

Լէնին կը կարծէր թէ դաւաճանութիւն չէ ըրածը, բայց եւ այնպէս չէր ուզեր որ հրապարակուի իր գաղտնի համաձայնութիւնը Գերմանացիներուն հետ : Այսուհանդերձ, գաղտնիքը յայտնեց Ստալինի, զոր շատ խելացի մարդու տեղ չէր դներ, բայց գիտէր որ անձնուիրութեամբ կապուած է իրեն : Եւ Ստալին ուժ տուաւ Լէնինի, վիճաբանութեանց ընթացքին : Թրոցքի, որ Ռուսիա մտած էր իր անհատական միջոցներով, Պալթիկ ծովու ճամբով, տեղեկութիւն չունէր թէ Լէնին յանձնառութիւններ ունի Գերմանացիներուն հետ : Լէնին կը զգուշանար անոր հաղորդել այդ պարագան : Ահա թէ ինչու Թրոցքի կատաղօրէն կը հակառակէր իրեն, պնդելով թէ չուզէր ծառայել իմպերիալիստ Գերմանիոյ շահերուն : Լէնինի տուած բացատրութիւնները եւս չփոթ են : Ահաւասիկ .—

« Մեր երկաթուղին կորսնցուցինք, իսկ Գերմանացիները մնացեալն ալ պիտի խլեն մեզմէ : Եթէ հաշտութիւնը չկնքենք, քանի մը շաբթէն խորհրդային վարչաձեւը կը դատապարտուի մահուան : Առաջարկուած հաշտութեան դաշինքին մէջ գլխ կը շահագրգռէ միայն այն կէտը, որ պայմանները չեն վընասեր խորհրդային իշխանութեան : Գերմանական յեղափոխութիւնը հասունցած չէ տակաւին : Ամիսներ պէտք են հասուննալու համար : Այնպէս որ մենք ժամանակ կը շահինք այսպէս : Պէտք է ընդունիլ հաշտութեան պայմանները» :

Զըսեր սակայն որ իր ստորագրած յանձնառութիւնը կը գտնուէր համբաւաւոր Նիքոլայի ձեռքը, գերման լրտեսակ · կազմակերպութեանց վարիչին, որ խոստացած էր երբեք չհրապարակել վաւերաթուղթը, եթէ հայրենիք վերադարձուած բոլշեւիկները դիւրացնէին աւելի արագ կնքել անջատ հաշտութեան դաշինքը Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ :

Առանց պատճառի չէր որ Լէնին չուզեց Թրոցքիի յայտնել իր յանձնառութիւնը : Որովհետեւ Թրոցքի, վարդապետութեամբ աւելի մաքուր քան Լէնինը, կը դատապարտէր մաքիավէլլական համաձայնութիւնները, նոյնիսկ եթէ այդ համաձայնութիւնը կատարուած ըլլար ի շահ յեղափոխութեան : Ստալինի համար, բոլորովին տարբեր էր պարագան : Լէնին գիտէր թէ կրնար վստահիլ Ստալինի վրայ, զոր կը նկատէր«Յեղափոխութեան պատեհապաշտը» :

Այսպէս, երբ 1935ին եւ 1936ին Թրոցքի գաղտնի գործակալներու միջոցով տեղեկութիւն առաւ թէ ինչ խօսակցութիւններ կատարուած են Մոսկուայի մէջ, մէկ կողմէ իր բարեկամներուն, միւս կողմէ գերման գաղտնի կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ, հակառակեցաւ եւ խորհուրդ տըւաւ իր ընկերներուն, որ ետ կենան : Անշուշտ իրեն փափաքելի էր գտնել կարելիութիւն մը տապալելու համար Ստալինը, զոր չափազանց վտանգաւոր կը համարէր, որու օգնութեամբ ալ ըլլար, նոյնիսկ սատանային, բայց եւ այնպէս կը կասկածէր Գերմանացիներուն ուղղամտութեան վրայ : Այսուհանդերձ, հեռու գտնուելով Խորհ · Միութենէն, չկրցաւ ուղղակի գործակցութիւն մը ունենալ, բայց որքան ալ մտահոգ՝ հեռուէն հետեւեցաւ շարունակուող խօսակցութեանց :

(Շար ·) (2)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 6 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4162

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՋՈՒՋԵՐ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՆՁՆԵԼ

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻՆ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր բացառիկ նիստ գումարեց նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահին եւ լսեց Պ. Տալատիէի զեկուցումը քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին: Այս առթիւ ստորագրուեցան շարք մը նոր հրամանագիր - օրէնքներ:

Թէեւ պաշտօնական զեկոյց չհրատարակուեցաւ, բայց վարչապետը խորհրդակցելով ներքին նախարարին հետ, որոշեց անմիջական միջոցներ ձեռք առնել այն համայնավար երեսփոխաններուն եւ քաղաքապետական խորհրդականներուն դէմ որոնք առաջարկած էին հաշտութիւն կնքել անմիջապէս: Այս առաջարկը ստորագրող 30 բոլշեւիկ երեսփոխանները պիտի հետապնդուին համաձայն զինուորական օրէնքին: Նոյն տնօրինութեան ենթակայ են 43 ոչ - զինուոր երեսփոխաններ եւ բոլշեւիկեան հարիւրաւոր քաղաքապետութեանց անդամները:

Այս հետապնդումները դիւրացնելու համար, խորհրդարանի արտակարգ նստաշրջանը փակուած հռչակուեցաւ երէկ, մասնաւոր հրամանագրով մը որ երէկ իսկ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Նախապէս կը խորհուէր երեսփ. ժողովը նիստի հրաւիրելով, բոլշեւիկ պատգամաւորները անվաւեր հռչակել քուէարկութեամբ: Սակայն այս ձեւը նպատակայարմար չհամարուեցաւ ներկայ պարագաներուն մէջ, քանի որ դուռ պիտի բանար հրապարակային վիճաբանութեանց:

Նախարարական խորհուրդի նիստէն վերջը, վարչապետութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.

— «Քանի մը օր առաջ, Փարիզի զինուորական կառավարիչին հրամանով նախաքննութիւն մը բացուեցաւ նահանջական տեսարկիմը—«Անմիջական հաշտութիւն»— հեղինակներուն դէմ: Երկու գլխաւոր պատասխանատուները ձերբակալուելով բանտարկուեցան: Քննութիւնը փութով յառաջ կը տարուի Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ»:

*** Նոյն օրը կէս օրէն վերջը վարչապետը երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին ներկայանալով, մանրամասնօրէն պարզեց կացութիւնը եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Զեկուցումը տեւեց ժամը 15.30էն 19: Բոլոր ժողովականները շատ գոհ մնացին տրուած բացատրութիւններէն եւ միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեցին կառավարութեան ուղեգծին:

Պ. Տալատիէ նախ պատասխանեց բազմաթիւ հարցումներու, յետոյ պարզեց պատերազմին ծագման պատճառները եւ այն դիւանագիտական ձեռնարկները որ կատարուած են պատերազմի սկիզբէն ի վեր: Առաջին հարցի մասին վարչապետը բացատրեց թէ պատերազմին անմիջական պատճառը գերմանեւ-լեհական վէճն էր, բայց անոր բուն պատճառը Գերմանիոյ տիրապետութեան տենչն է: Այս առթիւ յիշեց հիթլէրական աշխարհակալութեան յաջորդական քայլերը, Աւստրիոյ կցումէն մինչեւ Չեխոսլովաքիոյ ստրկացումը եւ Լեհաստանի դէմ կատարուած անարդարանալի յարձակումը: Յետոյ յիշեց Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ անդուլ ջանքերը՝ մանաւանդ օգոստոս 22էն ի վեր, խաղաղութեամբ կարգադրելու համար գերմանեւլեհ վէճը: Դժբախտաբար այդ ջանքերը հանդիպեցան ծրագրեալ ընդդիմութեան մը եւ ի վերջոյ Գերմանիոյ մէկ խաղին: Վարչապետը մասնաւորապէս գնահատեց նաեւ Մուսոլինիի ջանքերը՝ մինչեւ վերջին պահուն, կանխելու համար աղէտը:

"Ֆրանսա կը մերժէ խոնարհիլ բռնութեան առջեւ,,

Յետոյ պարզեց դիւանագիտական կացութիւնը, Լեհերու քաջութիւնը, Վարշաւայի հերոսական դիմադրութիւնը ահռելի ռմբակոծութեան մը տակ, վերջապէս ռուսական միջամտութիւնը Սեպտեմբեր 17ի առտուն: Այս առթիւ ակնարկելով ռուսեւգերման համաձայնութեան, յիշեց անոր հաւանական հետեւանքները հիւսիսային - արեւելեան եւ հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Չմոռցաւ նաեւ Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները, շեշտելով երկու կառավարութեանց բարեկամական ոգին եւ ուղղամտութիւնը՝ իրենց յարաբերութեանց մէջ: Գալով Իտալիոյ, Պ. Տալատիէ յիշեց այդ երկրի նախարարական խորհուրդին Սեպտեմբեր 1ի յայտարարութիւնը, ինչպէս եւ կոմս Չիանոյի այցելութիւնը Պերլին: Խօսեցաւ նաեւ Սպանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ եղած յարաբերութեանց մասին:

Ամէնէն վերջը, Պ. Տալատիէ ծանրանալով կառավարութեան ուղեգծին վրայ, բացատրեց թէ ինչու համար Ֆրանսա պարտաւոր է շարունակել իրենց պարտադրուած պատերազմը, սերտ եղբայրակցութեամբ անգլիացի զինակիցներուն հետ: Ահաւասիկ իր յայտարարութեանց ամփոփումը.

— Ֆրանսա այլեւս չուզեր ապրիլ վերջին տարիներու անապահովութեան մէջ: Ան կը մերժէ խոնարհիլ բռնութեան եւ կատարուած իրողութեան առջեւ: Ան երբեք չի հետապնդեր որ եւ է աշխարհակալութիւն կամ տիրապետութիւն: Իր ուզածն է ոչ թէ զինադադար մը երկու նախայարձակումներու միջեւ, այլ տեւական խաղաղութիւն մը որ բացարձակապէս երաշխաւորէ բոլոր ազգերուն ազգային ապահովութիւնը:

Պ. Տալատիէ այս առթիւ ազդարարեց թէ Ֆրանսա որ եւ է համաձայնութիւն պիտի չկնքէ Հիթլէրի կամ անոր արբանեակներէն ո եւ է մէկուն հետ, որովհետեւ, Միւնիխի համաձայնութենէն ի վեր, ինք անձամբ կչռած է Գերմանիոյ Առաջնորդին գրաւոր թէ բերանացի խօսքին արժէքը: Մէկ տարի անգամ չտեւեց որ եւ է մէկը այն խոստումներէն զոր Հիթլէր տուաւ Միւնիխի մէջ, իրեն եւ Պ. Չէմպըրլէնի, ի ներկայութեան Պ. Մուսոլինիի: Ընդհակառակն, այդ խոստումներէն շատերը անարժէք դարձան քանի մը ամիս վերջը:

Վարչապետը չէր ազդուած նաեւ Սթալինի յարձակողական ընթացքէն, եւ յայտարարեց որ եթէ Ռուսիա սպառնայ օգնել Գերմանիոյ, Ֆրանսա նորէն պիտի չշեղի այս պատերազմին համար առաջադրած նպատակէն: Միեւնոյն ատեն խոստացաւ Դեղին Տետրակ մը հրատարակել, անոր մէջ ամփոփելով ներկայ տագնապին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը:

Նորէն կարգ մը հարցումներ եղած ըլլալով, Պ. Տալատիէ ճշդեց թէ մինչեւ հիմա հաշտութեան առաջարկներ չեն եղած, այլ «օդապարիկներ արձակուած են» Պերլինի կառավարութեան կողմէ, իրարմէ անջատելու համար Ֆրանսան եւ Մեծն Բրիտանիան, որոնց համերաշխութիւնը եւ համամտութիւնը կը մնան աւելի քան երբեք սերտ եւ անվթար»:

— «Ամէն պարագայի մէջ, եթէ օր մը որոշ եւ իրական առաջարկներ ըլլան, կառավարութիւնը պիտի քննէ զանոնք, ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելով, բայց միեւնոյն ատեն պիտի խնդրէ որ խորհրդարանն ալ իր պատասխանատուութեան բաժինը ստանձնէ: Ես ռազմաճակատ գացի, տեսայ զինուորները եւ անոնց հոգեկան վիճակը: Անոնք այլեւս չեն ուզեր տարին 4 անգամ զօրաշարժի ենթարկուիլ: Անոնք պատուաւոր յաղթանակ մը եւ խաղաղութիւն կ'ուզեն: Կառավարութիւնն ալ ուրիշ բան չի կրնար ընել եթէ ոչ առաջնորդուիլ անոնց օրինակով եւ կամքով»:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հռոմի հեռագրական գործակալութիւնը, Սթէֆանի, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Հոկտեմբեր 4ին.—

Կարգ մը անգլիական թերթեր լուր մը հրատարակեցին, որուն համաձայն Առաջնորդը կ'ուսումնասիրէ հաշտութեան խորհրդաժողովի մը ծրագիրը, նոյնիսկ աւելցնելով ցանկը այն ազգերուն որ պիտի մասնակցին: Այս լուրը անհիմն է: Ներկայ պարագաներուն մէջ Իտալիա այդ կարգի որ եւ է նախաձեռնութիւն պիտի չստանձնէ:

«Թան»ի թղթակիցը, Փօլ Ժանթիզոն, կը գրէ Հռոմէն.—

Օրուան խօսակցութեանց գլխաւոր առարկան կոմս Չիանոյի այցելութիւնն է Պերլին: Մամուլը սակայն կը գոհանայ լուրը տալով: Բացառութիւն՝ «Ճիորնալէ տ'Իթալիա» թերթը, որ խմբագրականով կարգ մը խորհրդածութիւններ կը կատարէ:

Հետեւցնելով այս խմբագրականէն եւ Հռոմի մէջ շրջան ընող զրոյցներէ, կարելի է ըսել թէ Իտալիա, կոմս Չիանոյի բերնով, Պերլինի մէջ պաշտպանած է այն տեսակէտը թէ անհրաժեշտ է պահել լեհական ազգային պետութիւն մը: Այդ տեսակէտը կը համապատասխանէ իտալական հանրային կարծիքին գրեթէ առանց բացառութեան:

Այս տեսակէտը, սակայն, հիմնուած չէ մարդասիրական կամ զգացական պահանջներու վրայ: Իտալական կառավարութեան այս տեսակէտին հիմերէն մին քաղաքական է: Հռոմ, արդարեւ, կը կարծէ թէ 15 միլիոն ժողովուրդով Լեհաստանի մը կազմութիւնը պիտի դիւրացնէ բանակցութիւնները արեւմտեան պետութեանց հետ: Այդ ձեւով, Դուչէն աւելի շատ հաւանականութիւն կը գտնէ յաջողելու խաղաղութեան ի նպաստ իր ձեռնարկներուն մէջ, զորս կը կատարէ Օգոստոսի վերջին օրերէն ասդին, շարունակ: Վերջապէս, Հռոմ վստահ է թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա անդրդուելի պիտի մնան՝ եթէ Լեհաստան մը չվերահիմնուի: Առանց մեծ պատրանքներ սնուցանելու, ընդհակառակն ցեղագրական սահմաններու մէջ Լեհաստան մը հիմնուած պարագային, կը յուսացուի որ Փարիզ եւ Լոնտոն աւելի շատ զիջում ցոյց տան:

Այս ամէնէն կարելի է եզրակացնել, որ այս շաբաթ, երբ Գերմանիա յայտարարէ «խաղաղութեան գրոհը», Իտալիա ուժ պիտի տայ իր դիւանագիտութեամբ ու մամուլով:

Հռոմի այս դիրքը հիմնուած է շատ աւելի խոր պատճառներու վրայ, Իտալիոյ կենսական շահերուն վրայ: Այդ տեսակէտով, չափազանց պերճախօս է «Ճիորնալէ տ'Իթալիայ»ի խմբագրականին մէկ պարբերութիւնը: Արդարեւ, Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական թերթը յոյս յայտնելէ վերջ որ կարելի է վերահաստատել խաղաղութիւնը, քանի մը բառով կը ստորագծէ այն իրողութիւնը թէ Իտալիա աշխատած է որ պատերազմը չտարածուի մինչեւ Միջերկրական ու Պալքանները, «ուր այնքան կենսական շահեր ունի»:

Ուրիշ խօսքով, Իտալիա կը փափաքի խաղաղութեան, զգուշանալու համար որ ի վերջոյ պատերազմը չտարածուի մինչեւ հոն ուր կը գտնուին իր անմիջական շահերը: Այս տեսակէտով, յատկանշական է կարդալ գերման գործակալութեան տեղեկատու թերթին մէջ, կոմս Չիանոյի Պերլին այցելութեան առթիւ, այն լուրը թէ Իտալիա եւ Գերմանիա (Ռուսիոյ անունը չի տրուիր) կը փափաքին պահպանել խաղաղութիւնը Պալքաններուն մէջ: Ո՞վ չի գիտեր Հռոմի մէջ, որ եթէ Գերմանիա ստիպուի շարունակել պատերազմը, պարտաւոր է պարենաւորման նոր աղբիւրներ գտնել: Ռուսիան բաւական չէ, ինչպէս բացորոշ կը գրէ փաշական մամուլը (Ռէլացիոնի Ինթէրնացիոնալի): Հետեւաբար Գերմանիա, իրերու ճնշումին տակ, պիտի հարկադրուի զինուորական գործողութիւնները տարածել մինչեւ Պալքանները: Այդ պարագային, դէպքերու ընթացքը կրնայ վտանգել Իտալիոյ կենսական շահերը: Իտալիա պիտի կորսնցնէ Պալքաններու մէջ գրաւած իր դիրքերը, իբրեւ հետեւանք գերմանական թափանցումին կամ ռուսական միջամտութեան:

Իբրեւ եզրակացութիւն, ներկայիս գերմանեւիտալական համերաշխութիւնը, որ կ'ըսուէր թէ հիմնուած է «պողպատեայ դաշինքին» վրայ, ռազմաւարական համերաշխութիւն մը չէ, այլ խաղաղասիրական համերաշխութիւն մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԻՒԾԸ, ԳԱՅԼԸ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Այս մոլորահամ օրերուն, ամէնէն ախորժագրգիռ բանն է... կարդալ վարդան Այգեկցիի առակները:

Մեր կիլիկեցի վանականը առակով մը,— արուեստ քօղարկուած ձեւով ճշմարտութիւն մը յայտնելու,— կը պատմէ.

— Առիւծը, գայլը եւ աղուէսը եղբայրացան եւ որսի գացին: Շատ յոգնութիւն չկրեցին, որսալու համար խոյ մը, մաքի մը եւ գառնուկ մը: Կէս օր էր արդէն, ու նստան խնճոյքի:

Առիւծը ըսաւ գայլին.

— Բաժնէ որսը:

Եւ գայլը ըսաւ.

— Ո՛վ թագաւոր, Աստուած բաժներ է արդէն, խոյը քեզի, մաքին ինծի, գառնուկը աղուէսին:

Զայրացաւ առիւծը: Թաթը վերցուց եւ իջեցուց: Գայլին աչքերը դուրս թռան գլխէն, այնքան ծանր իջած էր հարուածը:

Եւ առիւծը յետոյ ըսաւ աղուէսին.

— Բաժնէ՛ որսը:

Եւ աղուէսը ըսաւ.

— Ո՛վ թագաւոր, Աստուած բաժներ է արդէն, խոյը քեզի՝ առտուան նախաճաշիդ համար, մաքին քեզի՝ կէսօրուան ճաշիդ համար, գառնուկը քեզի՝ երեկոյեան ընթրիքիդ համար:

Առիւծը ըսաւ.

— Աղուէ՛ս եղբայր, ե՞րբ սորվեցար այսքան ճիշդ բաժնել որսը:

— Այն պահուն՝ երբ գայլին աչքերը դուրս թռան գլխէն:

×

Հաշտութեան նոր սեղան յարդարել կ'առաջարկուի ներկայիս անո՛ր կողմէ, որ որսը բաժնելու իւրայատուկ եղանակ մը ունի՝ առանց նկատի առնելու անզէն ու փոքր ժողովուրդներու անկախութեան եւ ազատութեան իրաւունքը:

Հաշտութեան նոր դաշինք կնքել կ'առաջարկուի բաժնելու համար աշխարհը, ճիշդ ինչպէս որս մը:

Հայ ժողովուրդը, սկեպտիկ աւելի քան ուրիշ ո եւ է ժողովուրդ, առանց որսակիցի կամ որսաբաշխի պատիւն ունենալու, գիտէ թէ այդ գոյնզգոյն դաշինքները, հին կամ նոր, Առանցքի դաշինք կոչուին թէ հակակոմինտէրն դաշինք, կը մատնեն դաշնախտ մը (pactomanie), ինչպէս կը գրէ ֆրանսացի հրապարակագիր մը, քնարեր նուագ՝ որսանաշի վրայ:

Վա՛յ քնացողին:

ԱՐԱԶ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 61, Հոկտեմբեր 4, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Թնդանօթաձգութիւն երկու կողմէն, Տէօ-Փոնի հարաւային շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 62, իրիկուն.— Պահակախումբերու գործունէութիւն եւ զարանակալ գործողութիւններ ճակատի զանազան կէտերուն վրայ: Թշնամին անակնկալ յարձակում մը փորձեց Փիրմասանսի հարաւակողմը, բայց ետ մղուեցաւ: Մեր սուզանաւերէն մէկը գերմանական առեւտրական նաւ մը բռնելով նաւահանգիստ բերաւ:

*** Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Սեպտեմբերի ընթացքին արեւմտեան ճակատին վրայ վար առնուած են 24 — 30 գերմանական օդանաւեր: Իսկ Ֆրանսացիները կորսնցուցած են միայն 8 օդանաւ: Օդանաւային նախարարութեան տեղեկագիրը այս առթիւ ջերմապէս կը գովէ ֆրանսական օդաչուներուն քաջութիւնը եւ խանդավառութիւնը: Նոյն ամսուան ընթացքին հազարաւոր լուսանկարներ քաշուած են Զիկֆրիտի գծին վրայ:

*** Ռազմաճակատ մեկնած ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցները կը գրեն թէ ֆրանսական հրամանատարութիւնը չուզեր աճապարել Զիկֆրիտի գիծը ճեղքելու համար, որպէս զի աւելորդ զոհեր չտան: Մինչեւ հիմա կատարուած գործողութեանց շնորհիւ, Գերմանացիները այլեւս չեն կրնար շահագործել Սարի ածխահանքերը: Անոնք արդէն իսկ կորսնցուցած են 3000 հոգի, սպանեալ թէ վիրաւոր, իսկ ֆրանսական կորուստները շատ վար կը մնան: Ֆրանսացիները բռնած են նաեւ քանի մը հարիւր գերիներ:

Ֆրանսացի սպայ մը պատմեր է «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակցին թէ Վերսայլի դաշնագրով Ֆրանսա հասած էր 1815ի սահմանագլուխին: Այժմ ֆրանսական բանակը իր յամր այլ տեւական յառաջխաղացութեամբ ետ կ'առնէ այն սահմանագիծը զոր ունէր Վաթերլոյէն առաջ (1814), եւ որ չվերստացաւ Մեծ պատերազմէն վերջը:

*** Անգլիոյ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով Լորտերու ժողովին մէջ, կրկնեց վարչապետին յայտարարութիւնները պատերազմի նպատակներու մասին: Հաշտութեան առաջարկներուն առթիւ ըսաւ.

— «Այդ առաջարկները պիտի քննուին համաձայն հետեւեալ չափանիշին. — 1. Այն պայմանները որոնց մէջ պիտի ըլլան այդ առաջարկները.— 2. Այն կառավարութիւնը որուն միջոցաւ պիտի կատարուին.— 3. Այն երաշխաւորութիւնը որով պիտի ամրապնդուի որ եւ է համաձայնութիւն: Առաջին կէտի մասին, չկայ աւելի վտանգաւոր եղանակ մը քան բանակցութիւններ վարել սպառնալիքի տակ: Ոչ Ֆրանսա, ոչ ալ Մեծն Բրիտանիա պիտի չազդուին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

սպառնալիքներէ, լքելու համար այն սկզբունքները որոնց համար պատերազմի բռնուեցան»:

Խօսելով ռուսական միջամտութեան վրայ, լորտ Հալիֆաքս խոստովանեցաւ թէ չի կրնար որոշ բան ըսել: «Այս խնդիրը նիւթ մըն է որուն վրայ միայն ենթադրութիւններ կրնամ ընել, ինչ որ անօգուտ է ներկայ պարագաներուն մէջ: Գալով ռուսեւթուրք բանակցութեանց, անշուշտ մենք միշտ գոհ պիտի ըլլայինք, եթէ բարեկամական յարաբերութիւնները պահպանուէին երկու երկիրներուն միջեւ. յարաբերութիւններ որոնք երբեք չեն հակասեր աւելի սերտ յարաբերութեանց՝ մեր եւ Թուրքիոյ, ինչպէս եւ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ»:

Նախարարը այս առթիւ հաստատեց թէ կառավարութիւնը պիտի ճանչնայ Ֆրանսայի մէջ կազմուած լեհական նոր կառավարութիւնը:

Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները

«Փոփիւլէռ» կ'իմանայ թէ Սարաճօղլու մեկնած է Մոսկուայէն, առանց նոր տեսակցութիւն մը ունենալու Պ. Մոլոթովի հետ: (Այս վերջինը Պերլին կը սպասուի այսօր-վաղը: Կը կարծուէր թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը տակաւին Մոսկուա պիտի մնայ չորս հինգ օր, բայց կը թուի թէ Խ. Միութեան առաջարկները կը պահանջեն քննութիւն մը որ չէր կրնար կարգադրուիլ Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ փոխանակուած հեռագիրներով:

Որ եւ է զեկոյց չհրատարակուեցաւ Մոսկուայի բանակցութեանց մասին: Կարգ մը լուրերու համաձայն, խօսակցութիւնները կը շօշափէին հետեւեալ խնդիրները,— 1. Նեղուցներու հարց.— 2. Անգլեւթուրք եւ Ֆրանքեւթուրք համաձայնութիւնները.— 3. Պալքանեան համաձայնութիւն:

*** Թուրքիոյ զինուորական պատուիրակութիւնը Լոնտոն հասնելով, անմիջապէս ձեռնարկեց բանակցութեանց, որոնք շարունակուեցան երէկ ամբողջ օրը: Անգլիական կառավարութիւնը սեղան մը սարքեց ի պատիւ Թուրք պատուիրակներուն:

*** Ռումանիա միշտ մտահոգութեամբ կը հետեւի Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց, վախնալով որ Մոսկուա կը ճնշէ, փակել տալու համար Տարտանէլը՝ անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերուն առջեւ: Ցետաձգուեցան թուրքեւռումանական բանակցութիւնները առեւտրական դաշնագրի մը մասին, որ պիտի կնքուէր Պոլսոյ մէջ:

*** Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ արեւմտեան պետութիւնները պիտի քշուին Պալքաններէն, իրենց տեղը տալով Ռուսիոյ: «Բէօրսէնց Ցայթունկ» կը գրէ այս առթիւ.— «Երկար ատեն պալքանեան պետութիւնները ապաստարար նկատած են ցարական Ռուսիան: Այժմ Ռուսիան նոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ Եւրոպայի համար: Մէկ հարուածով փոխուեցաւ Պալքաններու կացութիւնը: Այլեւս ոչ մէկ բան կ'ընդդիմանայ որ մշակուի պատմական ապաստարարին յիշատակը». («Փոփիւլէռ»):

ՆՈՐ ՃԵՊԷԼ ՄՈՒՍԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (17 Սեպտ.).—

Այսպէս կը կոչեն այժմ հիւրընկալ Լիբանանի հողի այն մասը, ուր տեղափոխուած են ու պիտի տեղաւորուին Սուէտիոյ վեց գիւղերու Հայերը:

Պէքաայի դաշտին լաւագոյն մէկ անկիւնն է, ջրառատ ու ծառազարդ, ուր տարածուած են այժմ հարիւրաւոր վրաններ եւ անոնց տակ ու չուրջը ապրող Սուէտահայութիւնը, պատրաստ շինելու իր նոր բոյնը ֆրանսական կառավարութեան անսահման զոհողութեան եւ գուրգուրանքին, տեղացի ժողովուրդներու եղբայրական վերաբերումին շնորհիւ:

Մէկ շաբթուան ընթացքին, կարաւան առ կարաւան հասած է ժողովուրդը, յոգնած եւ ուժասպառ, բայց մէկ քանի օրն իսկ բաւական եղած է, որ անոնք գտնեն իրենց ուժն ու կորովը: Տեղի յարմարութիւնն ու առողջ կլիման, ֆրանսական մեծ ազգի եւ կառավարութեան ամէն գնահատութիւն եւ երախտագիտութիւն գերազանցող պաշտպանութիւնն ու գուրգուրանքը, տեղացի ժողովուրդներու եւ ազգակիցներու խնամքն ու սիրալիր ընդունելութիւնները մոռցուցած են անոնց կրած յոգնութիւններն ու զրկանքները, պատրաստ են նոր աշխատութեան եւ շինարարութեան:

Ահա նաեւ պաշտօնական անձերը.— Ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Տոքթ. Օննիկ Կէրկէրեան, որոնց առաջինը, իբրեւ օգնական՝ կը ներկայացնէ գնդապետ Քոլէն, իսկ երկրորդը՝ Ազգ. Միութիւնը:

Ներկայացուցիչները հազիւ ինքնաշարժէն վար իջած, կը շրջապատուին եւ կ'ընդունուին կեդրոնական յանձնախումբին կողմէ, որ ընտրուած է ժողովուրդին կողմէ եւ վաւերացուած կառավարութենէն:

Ձեւականութիւն մը չէ ներկայացուցիչներու այցը: Անոնք կեդրոնական յանձնախումբի առաջնորդութեամբ աչքէ կ'անցընեն բոլոր գաղթականները:

Շուտով կը հասնի նաեւ Նոր Ճէպէլ Մուսայի պաշտօնական բժիշկը, Տոքթ. Պօյաճեան, եւ կը սկսի իր զեկուցման: Կը պարզուի որ հակառակ Պասիտի անձրեւներուն եւ տեղահանութեան, հիւանդութիւնները շատ չեն: Հիւանդներու մեծագոյն մասը թեթեւ են եւ յոգնութեան արդիւնք միայն, համաճարակի որ եւ է հետք չկայ:

Ուրախ՝ այս կարեւոր զեկուցմէն, ներկայացուցիչները, բժիշկ եւ կեդրոնական յանձնախումբը կը նստին խորհրդակցութեան մը, ծառերու շուքին տակ, կանանչներու վրայ: Խորհրդակցութեան նիւթերն են ժողովուրդի պարենաւորման դիւրութիւնները, առողջապահական զգուշութիւնները եւ զանազան խնդիրներ:

Ներկայացուցիչները համբերութեամբ կը լսեն թէ յանձնախումբի եւ թէ հետզհետէ հասնող գիւղացիներու խնդրանքներն ու պահանջները: Երկու ժամ տեւող խորհրդակցութենէ մը վերջ, ժողովուրդի խանդավառ ու երախտագէտ տրամադրութիւններուն մէջ կը մեկնին ներկայացուցիչները, իրենց հետ տանելով վեց հազարի մօտ ժողովուրդի հանգիստին եւ տեղաւորման համար անհրաժեշտ խորհուրդներն ու որոշումները:

Այս առթիւ, գուրգուրանքի եւ խնամքի փաստերը ամբողջացնելու համար, յիշենք նաեւ մէկ շաբթուան ընթացքին հասնող կարաւաններուն եղած պաշտօնական թէ եղբայրական օգնութիւնները:

Պէքաայի ֆրանսական ներկայացուցիչը ամենամօտ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի հասնող ժողովուրդի հանգիստին եւ պէտքերուն, անձամբ ընդունելով բոլոր կարաւանները:

Հասնող կարաւաններու առողջապահական գործին մօտէն հետեւած են Զահլէի եւ Րայաքի Օգնութեան Խաչի մասնաճիւղերը իրենց վարչութիւններով, ներկայացուցիչ բժիշկներով՝ Տոքթ. Քիւփէլեան եւ Բրուտեան, կամաւոր հիւանդապահուհիներով՝ Տիկին Ալիս Մուրատեան եւ Օր. Ս. Պէտէլեան:

Օգնութեան Խաչի զոյգ մասնաճիւղերը հասնող կարաւանները դիմաւորած են անհրաժեշտ ուտելիքներով, լրացնելով Ազգ. Միութեան գործը:

Կարաւաններուն սնունդ հասցուցած են Րայաքի ազգայինները, Րայաքի տեղացի արաբ ժողովուրդը, կաթոլիկ համայնքը, միշտ Օգնութեան Խաչի նախաձեռնութեամբ եւ բաժանումի աշխատանքով: Րայաքի օգնութեան գործին գնահատելի բաժին մը բերած է ընկեր Միսաք Մահտեսեան: Սննդական օգնութեան՝ իրենց բաժինը բերած է նաեւ Թալապիէի արաբ ժողովուրդը: Օգնութեան Խաչի միջոցաւ:

Այժմ արագօրէն կը կատարուի վրաններու պատրաստութեան գործը, որ ժողովուրդը պիտի պատսպարէ մինչեւ բնակարաններու շինութիւնը:

*** Ուրիշ աշխատակից մը կը գրէ նոյն թերթին.—

Բոլորն ալ գոհ են գնուած վայրէն եւ շնորհակալ՝ ֆրանսական կառավարութեան: Ամէն կողմ կը ծածանի ֆրանսական դրօշը:

Հողին սահմանները որոշուած են: Պասիտի մէջ հիւանդացողները պէտք ունին լուրջ խնամքի: Ստիպողական անհրաժեշտ պէտք կայ քանի մը մնայուն բժիշկներու, դեղերու եւ հիւանդապահուհիներու, նաեւ հիւանդանոցի մը: Բարոյական կորովը բարձր է, հակառակ անոր որ տակաւին մեծ մասամբ բացօթեայ են, սակայն եւ այնպէս ոչ մէկ տրտնջացող կայ: Ծերերէն մինչեւ փոքրիկները, օրհնութիւն կը կարդան թէ ֆրանսական կառավարութեան եւ թէ իրենց համար աշխատող Արաբներուն եւ Հայերուն: Վրանները հետզհետէ կը հասնին:

Ուրիշներէ թունաւորուած մեր կարգ մը խալամ եղբայր հայրենակիցներն ալ, հետզհետէ կը համոզուին թէ իրենց նոր դրացիներուն հետ լաւ կապեր պիտի ունենան եւ պիտի օգտուին ամէն կերպով:

Այս ժողովուրդի կենսունակութեան եւ շինարար ոգիի մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ քիչ մը կենալ բաց դաշտին մէջ եւ տեսնել թէ որքան շուտ, ամէն ընտանիք կը շինէ իր ժամանակաւոր պատսպարանը: Մարդ ուրախութեան արցունքներ կը թափէ երբ կը տեսնէ որ ծերուններ, պառաւներ, հարսեր եւ աղջիկներ փայտ եւ ջուր կը կրեն բաւական հեռուներէն եւ չեն գիտեր յոգնիլ: Կարգ մը ընտանիքներ իրենց հետ բերած են կենդանիներ, հաւեր եւ աղաւնիներ: Իրենցմէ զատ, նոյնիսկ կ'ուզես սիրել այդ թռչունները եւ կենդանիներն ալ:

Ճէպէլ Մուսան է աչքիդ առջեւ, կ'ուզես իրենց հետ ապրիլ եւ իրենց հետ մեռնիլ: Մեր պատուական ժողովուրդը մեր մօտիկն է այսօր: Իւրաքանչիւր այցելուէն խապրիկ մը կ'ուզեն:

Պէտք է անոնց ցաւին եւ ուրախութեանց մասնակից ըլլանք:

Բազմաթիւ մանուկներ, Հնօրեայ քաղաքի մնացորդ քարերու վրայ կաքաւներու պէս թառած՝ հեռուները կը դիտեն: Կարծես Ճէպէլ Մուսան կը փնտռեն: Իրենց կը մօտենամ եւ կ'ուզեմ որ բարեկամանամ: Հարցումներուս կը պատասխանեն եւ իրենց հայրենի երգերէն երգ մը կ'երգեն:

Մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն

Մեր երիտասարդ թղթակիցներուն մեծ մասը զինուոր գացած ըլլալով, կը խնդրենք ոչ-զինուոր ընկերներէ եւ բարեկամներէ օգնել մեզի, շարունակելու համար «Յառաջ»ի ամէնէն կենդանի մէկ բաժինը, «Զայներ Գաւառէն»:

Կացութիւնը փոխուած է բոլորովին, եւ այսօր ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք օրը օրին հետեւելու մեր տարագիր բազմութեանց կեանքին,— զինուորական, ընկերային թէ տնտեսական:

Այս հրապարակային կոչը կը վերաբերի նաեւ մեր արտասահմանի աշխատակիցներուն եւ բարեկամներուն: Շատ համեստ է մեր սպասածը.— Քրոնիկներ օրուան կեանքէն եւ հոգերէն:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ հռչակուած է նաեւ Պուշ տիւ Ռօնի նահանգը (Մարսէյլ եւ գաւառներ):

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

ՀԻԹԼԷՐ իր ճառը պիտի խօսի ուրբաթ օր, արտակարգ նիստի հրաւիրելով խորհրդարանը, պարզելու համար իր հաշտութեան ծրագիրը: Ի հարկին հանրաքուէ մըն ալ պիտի սարքէ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ պրոնզեայ դրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին առժամապէս, ներկայ հինգնոցներուն տեղ, ալիւմինիոմով խառնուած: Արժէքը մէկ միլիառ ֆրանքէն աւելի պիտի չըլլայ:

ՃԱՓՈՆ որոշեց հրաժարիլ հակաբոլշեւիկ ուխտին գործադրութենէն, իբրեւ հետեւանք Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ գործակցութեան:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ ալ իր հովանաւորութեան տակ առնելու համար, Խ. Միութիւնը կը պատրաստուի ծանուցագիր մը ուղղել, ինչպէս ըրաւ Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարութեան օրկանը անուղղակի առաջարկ մը կը ներկայացնէ, որպէսզի Մ. Նահանգները միջամտեն, դադրեցնելու համար պատերազմը, կանխելով Եւրոպայի կործանումը:— Ուաշինկթընէն կը հերքեն այն լուրը թէ Իտալիա Մ. Նահանգներուն միջամտութիւնը խնդրած է, հաշտութիւն առաջարկելու համար:

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանն ալ իր կարգին լուծեց համայնավար կուսակցութիւնը, հոկտեմբեր 2ին, համաձայն ֆրանսական կառավարութեան որոշման: Անոնք որ համայնավարական գործունէութիւն կը կատարեն, պիտի դատապարտուին երեք տարի բանտարկութեան:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 10 առ հարիւր յաւելուածական տուրք մը պիտի գանձուի բոլոր պերճանքի առարկաներէն:

ՀԵՂՈՒԿ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ պաշարը բաւարար կը համարուի հոկտեմբերի համար, համաձայն հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէկ զեկոյցին: Նահանգապետութիւնները կրնան սեղմումներ հաստատել, եթէ հարկ գտնեն: Իսկ հոկտեմբերէն վերջը պաշարը չերաշխաւորուիր, մինչեւ որ տարբեր նիւթեր ճարուին: Կեդրոնական ջերմութեան համար ալ, կը յանձնարարուի գործածել միայն անհրաժեշտ քանակութեամբ վառելանիւթ, երբ վարձակալները նուազած են: Գեղական փուռերն ալ փայտ պիտի գործածեն, որքան կարելի է:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՍԷՆԻ պարենաւորումն ալ ապահովուած է եւ ամէն օր պաշար կը հասնի: Մասնաւորապէս կաթը բաւարար կը համարուի: Կեդրոնական մթերանոցը (Հալ) բաց պիտի մնայ մինչեւ ժամը 4: Բայց նահանգապետութիւնը յարմար չի գտներ որ բաց մնան ծածկուած շուկաները (մառշէ), մութը կոխելէ վերջը:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ անցագրի գործողութիւնները դիւրացնելու համար, կեդրոնական գրասենեակը փոխադրուեցաւ 1, Quai de l'Horloge, հոկտ. 4էն սկսեալ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐԸ անթելով տալու համար ծրագիր մը կազմած է կրթական նախարարութիւնը, նկատելով որ հազարաւոր աշակերտներ տեղափոխուած են: Աշակերտները այս դասերը պիտի լսեն իրենց նոր բնակավայրերուն մէջ եւ իրենց վարժութիւնները պիտի ղրկեն ամէնէն մօտաւոր կայանը, ուր սրբագրուելէ վերջ պիտի վերադարձուին: Իսկ սխալներու եւ սրբագրութեանց մասին ընդհանուր տեսութիւն մը պիտի ըլլայ յաջորդ անթելով տրուած դասին ատեն:

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ շարունակութիւնը որոշելու խնդիրը այժմ ուրիշներուն կ'իյնայ», կ'ազդարարէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան օրկանը, աւելցնելով.— «Մեծ պատերազմէն վերջը, արեւմտեան պետութեանց եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ քաղաքականութիւնը կը ձգտէր Գերմանիան խորտակել եւ Ռուսիան աւելի դէպի արեւելք քշել: Այս շրջանը վերջացած է այժմ: Մոսկուայի մէջ եղած կարգադրութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Գերմանիա ընդարձակութեան ծրագիրներ չի սնուցաներ, ինչպէս կ'ըսեն ուրիշներ: Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը յստակօրէն գծած են իրենց շահերուն սահմանները: Երկու պետութիւնները բացորոշապէս յայտարարեցին թէ արեւելեան Եւրոպայի մասին եղած կարգադրութենէն վերջ կ'ուզեն վերջացած տեսնել պատերազմը Արեւմուտքի մէջ»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նոր կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին, միութեան եւ համբերութեան յորդոր կարդալով: «Մենք ոչ մէկ ռազմաշունչ դիտում ունինք, մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք, բայց չենք կրնար հանդուրժել որ միւս ժողովուրդներէն ստորադաս վիճակի մը մէջ դրուինք: Մենք վստահ ենք թէ մեր երկիրը պիտի կրնայ յաղթահարել իր ճամբուն վրայ եղած ահագին դժուարութեանց. չենք տարակուսիր թէ պիտի կրնանք երկիրին խնայել պատերազմի մը դժբախտութիւնները եւ բացարձակ չէզոքութիւն պահել»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւահանգիստի աշխատաւորներն ալ որոշեցին իրենց կապերը խզել բոլշեւիկներուն հետ, այս առթիւ կոչ մը ուղղելով քարափի բոլոր բանուորներուն:

500 ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ յանցաւորներ ազատ արձակուեցան Պարսելոնայի բանտէն, Զօր. Ֆրանքոյի հրամանով:

ՎԻՐԱՒՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ փրկելու համար արիւն տալու տրամադիր քաղաքացիներ կը փնտռուին միշտ, առողջապահական նախարարութեան միջոցաւ: Կեդրոնը՝ Սէնթ Անթուան հիւանդանոց:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

Գերման գաղտնի գործակալութիւնը, բանակցութեան մտնելով Խորհ. Ռուսիոյ մէջ ապրող Թրոցկիստներու հետ, արդեօք թակարդի մէ՞ջ ուզեց ձգել խորհրդային վարչաձեւին ընդդիմադիրները: Հաւանական չէ այդ, ընդհակառակն սկիզբները կը մտածէր տկարացնել խորհրդային վարչաձեւը, զոր կը համարէր իր գլխաւոր թշնամիներէն մին: Բայց երբ Հիթլէրի տեղեկութիւն տրուեցաւ այդ խօսակցութեանց մասին, Ֆիւհրէր որոշեց օգտագործել այդ խօսակցութիւնները՝ տկարացնելու համար նոյն վարչաձեւը տարբեր եղանակով մը: Արդարեւ, Հիթլէր հաշիւ ըրաւ որ Թրոցքիի իշխանութեան տակ դրուած Ռուսիա մը նուազ վտանգաւոր չէր իր իշխանութեան համար, որքան Ստալինի իշխանութեան տակ դրուած Ռուսիան:

Երկու չարիքին մէջ նախընտրելին Ստալինն էր անշուշտ, մանաւանդ անոր համար որ այս վերջինը, քանի մը տարիներ առաջ, փորձեր կատարած էր իրեն մօտենալու:

Հիթլէր, ուրեմն, խորհեցաւ որ աւելի լաւ էր Ռուսիոյ տկարացման աշխատիլ Ստալինի ձեռքը մատնելով դաւադիրները, զայն պահելով իշխանութեան գլուխը: Այս մատնութիւնը պիտի խառնէր Խորհ. Միութեան ներքին կեանքը, իսկ արտասահմանի մէջ պիտի ստեղծէր վերապահութիւն մը Խորհ. Միութեան ուժին մասին: Ղեկավարներն անգամ պիտի սոսկային իրարմէ: Եւ Գերմանիոյ համար պիտի դիւրանար իր ցանկութեանց գործադրութիւնը:

Գերման լրտեսական կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը, Ռուսիոյ մէջ, կը մնար միշտ, ինչպէս պատերազմէն առաջ, Նիքոլայի ձեռքը: Զինք ուզեր երկար կանգ առնել այս խորհրդաւոր անձնաւորութեան գործունէութեան վրայ, ըսենք միայն որ 1905ի ռուսեւճափոնական պատերազմէն սկսեալ Գերմանիոյ մէջ Նիքոլա ճանչցուած էր իբրեւ ռուսական իրականութեանց քաջատեղեակ անձնաւորութիւն: 1914ին, իր գործունէութեան կեդրոնն էր Քէօնիկսպէրկ, «տեւտոնեան ասպետներու» մայրաքաղաքը, ուրկէ դէպի ցարական Ռուսիա կը ղրկէր իր գործակալները եւ ռուսական ամէն քաղաք կ'առնէր իր ցանցին մէջ: Պրեսթ-Լիթովսքէն վերջ, իրեն համար դիւրին էր վերականգնել այդ ցանցը օժանդակութեամբ հին լրտեսներու, ինչպէս նաեւ Գերման մարզիչ սպաներու եւ ճարտարագէտներու, որոնց պէտք ունէր Ռուսիա, պատերազմէն վերջ:

×

Եթէ Նիքոլան էր որ սկսաւ խօսակցութիւնները Ստալինի համայնավար ընդդիմադիրներուն հետ, ռուսական գործերու քաջատեղեակ ուրիշ անձնաւորութիւն մըն ալ Հիթլէրի թելադրեց Ստալինի ձեռքը մատնել իր ընդդիմադիրները: Այդ անձը կը կոչուէր Ալֆրէտ Ռոզէնպէրկ, նացիականութեան մեծ տեսաբանը, թէեւ վերջերը միայն գերմանացի դարձած: Արդարեւ, Ռոզէնպէրկ, բնիկ Պալթեան երկիրներէն, Ռուս էր պատերազմէն առաջ, սպայ՝ ցարական բանակին մէջ, նոյնիսկ կ'ըսուի թէ պատերազմի ժամանակ մասնաւոր առաքելութեամբ մը ղրկուած էր Փարիզ:

Ռոզէնպէրկ երկար ատենէ ի վեր յարաբերութեան մէջ կը գտնուէր Նիքոլայի կազմակերպութեան հետ: Պատերազմէն առաջ, ճանչցուած էր իբրեւ Գերմանիոյ ամէնէն հաւատարիմ լրտեսը, որ կը գործէր Ռուսիոյ մէջ, ի հաշիւ գերման լրտեսական կազմակերպութեան: Իր այդ գործունէութեամբ, ան չէր կարծեր թէ դաւաճանութիւն մը կը կատարէր, ընդհակառակն կը ծառայէր իր ազգին, քանի որ ինչպէս Պալթեան երկիրներու բազմաթիւ բնիկներ, իրենքզիրենք կը համարին սերունդ տեւտոնեան ասպետներու, եւ Ռուս՝ «արկածով»: Ռոզէնպէրկ, գիտնալով որ գերման բանակի իր ընկերները պիտի օժանդակեն իրեն, պատերազմէն վերջ գնաց հաստատուիլ Գերմանիոյ մէջ, ու դարձաւ առաքեալ մը նացի շարժումին, զոր կը հիմնաւորէր տեւտոնեան հին տեսութեան վրայ:

Ռոզէնպէրկ այսպէս կրցաւ մօտէն հետեւիլ Ռուսիոյ անցուդարձերուն եւ, Նիքոլայի հետ, դարձաւ Հիթլէրի գլխաւոր խորհրդականը ռուսական գործերու մասին: Ռոզէնպէրկն էր որ պատրաստեց այն ծրագիրը, որու համաձայն Ստալինի պիտի մատնուէին Զինովիեւ եւ ընկերները: Այնպէս մը կարգադրեցին, որ դաւադիրներուն ձեռքէն առնեն գրաւոր փաստեր պատրաստուած դաւին մասին: Ցետոյ այդ փաստերը ղրկեցին Ստալինի, մասնաւոր գործակալի մը միջոցաւ եւ ռումբը պայթեցաւ Մոսկուայի մէջ:

Ստալին այսպէս իմացաւ որ իր դէմ կը դաւէին իր կարգ մը ընկերները, բայց կարեւորն այն էր, որ միաժամանակ կը շահէր Նացիներու բարեկամութիւնը, որու այնքան կը ցանկար: Ու Հիթլէր եւ Ստալին դարձան բարեկամներ:

Արդարեւ այդ օրուընէ սկսեալ Ստալին վերջնապէս հակեցաւ դէպի Գերմանիոյ միահեծան տէրը: Պերլինի գաղտնի գործակալը իրեն բացատրեց թէ Հիթլէր երբեք չի փափաքիր որ վերջ գտնէ խորհրդային վարչաձեւը, ընդհակառակն համակրանք կը զգար հանդէպ այն երկրին, որ ստորագրած չէր Վերսայլի դաշնագիրը, բայց պաշտօնապէս հակահամայնավարական դիրք մը բռնած ըլլալով՝ չէր կրնար այլեւս իր համակրանքը յայտնել բացորոշ: Այսուհանդերձ, իբրեւ ապացոյց իր այդ զգացումներուն, ճախողութեան կը մատնէր անոնք որ կը դաւաճանէին Ստալինի, իրենց յոյսը Գերմանիոյ վրայ դրած:

(Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՆՈՒԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՈՒԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 7 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4163

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ՀԱՇՏՈՒԹԻ՞ՒՆ Կ'ՈՒԶԷ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երէկ հակասական լուրեր կը շրջէին Գերմանիոյ խորհրդարանին բացման եւ Հիթլէրի ճառի մասին: Նախ ըսուեցաւ թէ բացումը պիտի կատարուի շաբաթ օր, բայց տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր (երէկ): Յետոյ կ'ըսուէր թէ խորհրդարանին բացումը պիտի կատարուի ոչ թէ Պերլինի, այլ Տանցիկի մէջ, իբրեւ խորհրդանշանը գերմանական յաղթանակին:

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական աշխարհը լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր Հիթլէրի ճառին, որմէ կախում ունի խաղաղութեան կամ պատերազմի շարունակութեան խնդիրը:

Կարգ մը թերթերու կարծիքով, Հիթլէր աւելի շատ պիտի ծանրանար Ռուսիոյ հետ հաստատուած գործակցութեան վրայ, ստուերի մէջ ձգելով Իտալիան: Իսկ ուրիշներ ընդհակառակն կը հաւատէին թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը նկատի առնելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վճռական դիրքը, պիտի առաջարկէ փոքր Լեհաստան մը ստեղծել, Պերլինի եւ Մոսկուայի հովանաւորութեան տակ: Եթէ դաշնակիցները մերժեն, այն ատեն Գերմանիա իր գերիշխանութեան տակ առնելով գրաւեալ երկիրը, պիտի զօրացնէ իր յանձնառութիւնները Խ. Միութեան հետ, պիտի ջանայ իրենց կապել նաեւ Իտալիան, եւ նոր արշաւանքի մը ձեռնարկել, գլխաւորաբար Անգլիան պաշարելու համար:

Այս ենթադրութեանց հետ, Փարիզի մամուլը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի Իտալիոյ դիրքին: Մեծ մասին եզրակացութիւնն այն է թէ Իտալիա առ այժմ կը մերժէ նախաձեռնութիւն ստանձնել, բայց հաւանական է որ Մուսոլինի միջին ճամբայ մը գտնէ վերջին պահուն:

«Փարի Սուար»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Կոմս Չիանօ հասկցուցած է Հիթլէրի թէ Իտալիոյ համար հաճելի չէ Լեհաստանի բաժանումը, ինչպէս եւ ռուսական ճնշումը բարեկամ Հունգարիոյ, Պալքաններուն եւ կեդր. Եւրոպայի վրայ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլէր Պերլին հրաւիրած է Մուսոլինին, բայց այս վերջինը նախընտրած է իր փեսան ղրկել: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Հիթլէր կը խորհի պատուար պետութեան մը վերածելով Լեհաստանը, անոր գահը յանձնել իտալացի իշխանի մը:

Այս բոլոր ենթադրութիւնները կը պարզուին, երբ հասնի Հիթլէրի ճառին բնագիրը: Այն ատեն պիտի հասկցուի նաեւ թէ կարելի՞ է հաշտութիւն կնքել, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Որո՞ւ հետ պիտի ըլլայ Թուրքիան

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը տակաւին չէ մեկնած Մոսկուայէն, նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Մոսկուա նախապէս փորձած է խոստում ստանալ Թուրքիայէն՝ Տարտանէլը փակելու համար, խզել տալով անոր յանձնառութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Բայց վերջին պահուն այդ պայմանը ետ առնելով, առաջարկած է փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր մը կնքել, գործադրելի՝ միայն այն պարագային երբ երրորդ պետութիւն մը յարձակի Թուրքիոյ կամ Խ. Միութեան վրայ:

*** Սարաճօղլու առջի օր տեսակցութիւններ ունեցաւ Մոսկուայի ճափոնական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ: Յետոյ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ մարաջախտ Վորոշիլովի եւ արտաքին առեւտուրի գործավարին՝ Պ. Միկոյեանի կողմէ: Կը հաւատեն թէ տակաւին 4—5 օր Մոսկուա պիտի մնայ:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Մոսկուայի բանակցութեանց երկարաձգումը մեծ զարմանք կը պատճառէ: Թուրք մամուլը, սակայն, միաձայնութեամբ կը յայտարարէ թէ ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը, ինչպէս եւ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ու Անգլիոյ բարեկամութիւնը միեւնոյն նպատակին կը ձգտին, — «խաղաղութիւն Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու մէջ»: Միայն «Եէնի Սապահ» (Հիւսէյին Ճահիտ) հեղինելով Սարաճօղլուի երկարատեւ բնակութիւնը Մոսկուայի մէջ, կը յայտարարէ.

— «Եթէ պատերազմ ծագի Խ. Միութեան եւ ժողովրդավար պետութեանց միջեւ, Թուրքիոյ միակ պարտականութիւնն է անկեղծ չէզոքութիւն իր արեւմտեան բարեկամներուն եւ արեւելեան բարեկամներուն միջեւ»:

Անգարայի կառավարական օրկանը, «Ուլուս», հոկտեմբեր 5ին կը յայտարարէր առաջին էջի վեց սիւնակին վրայ.— «Թուրքեւռուս բանակցութիւնները կը շարունակուին բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ»: Յետոյ, երեք սիւնակի վրայ եւ կարմիրով ստորագծուած, կ'աւելցնէր.— «Մենք հաճոյքով կը գիտենք ռուսեւթուրք բարեկամութեան շարունակութիւնը»: (Լորտ Հըլիֆաքսի խօսքերը): Այս առթիւ թուրք թերթը լայնօրէն արտատպած էր արտասահմանի հեռագիրները՝ Սարաճօղլուի այցելութեան մասին, առանց խորհրդածութեան:

*** Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Փոփիւլէռ», յօդուած մը նուիրելով Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց, կը շեշտէ թէ այդ պետութիւնը առաջնակարգ դիրք մը կը վայելէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ եւ կը թուէ անոր կնքած դաշնագիրները զանազան պետութեանց հետ:

*** Լոնտոնի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին թուրք զինուորական պատուիրակութեան հետ, որ դիմաւորուեցաւ մեծ պատիւներով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.— Զեկոյց թիւ 63, հոկտեմբեր 5, առաւօտ.— Ընդհատ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ.— Զեկոյց թիւ 64, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանրապէս: Հետազօտիչ գործողութիւններ երկու կողմէն, ճակատի զանազան կէտերուն վրայ:

ՀԻԹԼԷՐ Վարշաւա մտնելով, հանդիսաւոր զօրահանդէս մը սարքեց հոկտեմբեր 5ին:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՊԵՏԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավար քաղաքապետութիւնները լուծուեցան

Խորհրդային լուծումէն անմիջապէս վերջ, կառավարութիւնը հրահանգեց հետապնդումներ կատարել համայնավար երեսփոխաններուն դէմ, որոնք նամակ մը ուղղած էին երեսփ. ժողովի նախագահին, «անմիջական հաշտութիւն» պահանջելով:

Միեւնոյն ատեն ներքին նախարարութիւնը կախակայեց Սէնի նահանգին հետեւեալ քաղաքապետութիւնները որոնք համայնավարներու ձեռքն են.— Ալֆորվիլ, Արքէօյլ, Պանեէօ, Պանեօլէ, Պոպինյի, Պոնտի, Պոնէօյլ, Քլամառ, Քոլոմպ, Տրանսի, Էփինէ սիւր Սէն, Ֆրէն, Ժընըվիլիէ, Ժանթիյէի, Էյ լէ Ռօզ, Իսի լէ Մուլինօ, Իվրի սիւր Սէն, Մէզոն Ալֆոռ, Մալաքոֆ, Մոնթրէօյլ սու Պուա, Նանթէռ, Նուազի լը Սէք, Օրլի, Ռոմէնվիլ, Սթէն, Վիլժիւիֆ, Վիթրի սիւր Սէն:

Իւրաքանչիւր քաղաքապետութեան մէջ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը հաստատուեցաւ, որ իրաւասու է նոյն որոշումները տալու ինչ որ քաղաքապետական խորհուրդը: Միեւնոյն տնօրինութեան ենթակայ են Սէն է Ուազի նահանգին եւ Ֆրանսայի միւս բոլշեւիկեան քաղաքապետութիւնները:

*** Առաջին չորքէն վերջ, կախակայուեցան նաեւ ուրիշ համայնավար քաղաքապետութիւններ,— Արժանթէօյլ, Առնուվիլ լէ Կոնէս, Օլնէ սու Պուա, Պէզոն, Պլան Մէնիլ, Կանյի, Կուսէնվիլ, Սեվռան եւն.:

Առաջին առթիւ լուծուած քաղաքապետութեանց թիւը կը հասնէր 71ի, բայց գործողութիւնները երէկ ալ շարունակուեցան, եւ 317 կարմիր քաղաքապետներ կամ խորհրդականներ արձակուելով, անոնց տեղ նշանակուեցան մասնաւոր վարիչներ: Նոյն գործողութիւնները կը շարունակուին գաւառի մէջ,— փա տը Քալէ, Լիոն (Վիլէօրպանի շրջանը) եւն.:

Ամենայն խստութեամբ յառաջ կը տարուին խուզարկութիւններն ու հետապնդումները, բոլոր բոլշեւիկ վարիչներուն դէմ:

Հինգշաբթի առտու ժամը 4ին ոստիկանական տեսուչներ ներկայացան երկու բոլշեւիկ երեսփոխաններու, Ռամէթի եւ Ֆլորիմոն Պոնթի բնակարանները, խուզարկութիւններ կատարելու եւ երկուքն ալ ձերբակալելու համար: (Ասոնք ստորագրած էին այն նամակը որ ուղղուած էր երեսփ. ժողովի նախագահին, անմիջական հաշտութիւն պահանջելու համար): Երկուքն ալ բացակայ էին, բայց եւ այնպէս խուզարկութիւնները տեղի ունեցան: Մասնաւորապէս կը փնտռուէր նամակին ձեռագիրը. բայց տեղական թերթերը կը գրեն թէ կարեւոր բան մը չէ բռնուած:

Ուրիշ ձերբակալման հրամանագիրներ ալ հանուած են, իսկ խուզարկութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմ:

Զինուորական ատեանին հարցաքննիչ դատաւորը կոչնագիրներ ուղղեց «բանուորա-գիւղացիական» խմբակցութեան 42 երեսփոխաններուն, բոլորն ալ նախկին բոլշեւիկներ: Կարգ մը երեսփոխաններ կ'ըսեն թէ իրենց անունը ցանկին մէջ արձանագրուած է առանց իրենց հաւանութեան: Հրաւիրուած երեսփոխաններէն հինգը, Ռընօ Ժան, Քորնավէն, Քութ, Քափրոն (քաղաքապետ Ալֆորվիլի) եւ Պէյլիօզ անմիջապէս դատաւորին ներկայանալով հարցաքննուեցան իբրեւ վկաներ: Պ. Քափրոն հետեւեալ կերպով կը պատմէ իր հարցաքննութիւնը.

— Դատաւորը նախ ճշդումներ պահանջեց մեր բանուորա–գիւղացիական խմբակցութեան մասին, գիտել տալով թէ անիկա պարզապէս վերակազմութիւնն է լուծուած համայնավար կուսակցութեան. բայց ես յայտարարեցի թէ ուրիշ բան է եւ թէ նոր կուսակցութիւնը հրամաններ պիտի չստանայ Մոսկուայէն: Յետոյ, դատաւորը լուսաբանութիւններ պահանջեց երեսփ. ժողովի նախագահին ուղղուած նամակի մասին: Ըսի թէ մենք պարզապէս մեր իրաւունքը գործադրած ենք, իբրեւ ներկայացուցիչները ժողովուրդին: Մենք նպատակ չունէինք հրապարակ հանելու այդ նամակը: Վերջապէս հարցուց թէ ո՞ւր կը գտնուին Պ. Պ. Ֆլորիմոն Պոնթ եւ Ռամէթ: Պատասխանեցի թէ չեմ գիտեր:

Տեղական թերթերը մեծ արժէք չեն տար այն իրաւագիտական նրբութեանց զոր պիտի փորձեն արժեցնել ամբաստանեալներուն փաստաբանները: Օրինակ, այս վերջինները կրնան ըսել թէ օրէնքի հակառակ չէ նամակ ուղղել երեսփ. ժողովի նախագահին, նստաշրջանի ատեն: «Բայց այս փաստարկութիւնը արժէք չունի, քանի որ նամակին բնագիրը հրապարակ հանուած է անոր հեղինակներուն կողմէ եւ մամուլին, նոյնիսկ օտար գործակալութեանց հաղորդուած է»:

*** Ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը առջի օր նիստ գումարեց նախագահութեամբ Պ. Լէոն Պլումի եւ այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկեց, որ խստօրէն կը դատապարտէ Խ. Միութեան դաւաճանութիւնը եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, անոր հաւանութիւն յայտնած ըլլալուն համար:

— «Ժողովը կը հաստատէ թէ գիտակցաբար պատերազմը անխուսափելի դարձնելէ վերջ, մերժելով մտնել խաղաղասէր ժողովուրդներու խմբակցութեան մէջ, ռուսական կառավարութիւնը չվարանեցաւ միանալ Լեհաստանի վրայ յարձակող պետութեան, եւ երբ Լեհաստան իյնալու վրայ էր, արշաւեց անոր երկիրը, առանց վտանգի ձեռք անցընելու համար պատմութեան ամէնէն ստոր դաւաճանութեան գինը: Եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչները հաւանութիւն յայտնեցին այս դաւաճանութեան: Երկար ատենէ ի վեր ստրուկը դարձած վարդապետութեան մը որ ժխտումն իսկ է ժողովրդավար ընկերվարութեան, անոնք չուզեցին թօթափել զարշելի մեղսակցութիւն մը: Ընկերվարական խմբակցութիւնը կը ձաղկէ անոնց ընթացքը եւ բարձրօրէն կը գնահատէ Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը եւ Արհեստակցական դաշնակցութիւնը որոնք վտարեցին զանոնք»:

Բանաձեւը միեւնոյն ատեն շօշափելով հիթլէրական հաշտութեան խնդիրը, «կը խնդրէ կառավարութենէն ոչ միայն քննել եւ խորհրդարանին ներկայացնել որ եւ է առաջարկ զոր կրնայ ընդունիլ, այլ մանաւանդ ի լուր աշխարհի յայտարարել այն քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները որ պիտի կազմեն Ֆրանսացիներու հաշտութեան պայմանները»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Les Arméniens dans l'armée Française

C'est avec un enthousiasme auquel il nous est agréable de rendre hommage que les Arméniens résidant en France ont répondu à l'appel des armes. Et cela n'est pas pour surprendre quiconque connait les vertus guerrières de leur antique race et sait quel amour ils portent à leur seconde patrie.

Nos amis appartiennent à l'armée française soit comme mobilisés, soit comme engagés volontaires.

En effet, conformément aux dispositions de la loi militaire, les Arméniens âgés de 18 à 48 ans, sont recensés comme «apatrides» et suivent le sort des jeunes Français faisant leur service ou appartenant aux diverses classes de la réserve. Aussi ont-ils été mobilisés comme nos compatriotes et versés sans nulle distinction dans les régiments français. Et leur fierté est grande d'être ainsi confondus avec les fils de France et de se battre dans leurs rangs: quel plus beau titre de naturalisation pourrait leur être décerné ?

Parmi les autres — ceux qui sont exempts d'obligations militaires ou qui s'étaient fait inscrire comme volontaires — nombreux sont ceux qui contractent un engagement pour la durée des hostilités. Les autorités françaises comptent les grouper en des unités homogènes, dans des régiments étrangers; peut-être même, si leur nombre le permet, une Légion Arménienne sera-t-elle constituée.

A tous, quel que soit leur rang ou leur poste de combat, nous adressons notre salut fraternel. Nous savons qu'ils feront vaillamment leur devoir, ajoutant de nouveaux fleurons à la couronne de gloire de l'antique Haïastan et, scellant de leur sang, une fois de plus, l'amitié séculaire qui lie à la France leur patrie immortelle!

ANDRÉ FAILLET, Secrétaire - Général du « Comité Franco - Arménien »

(L'Indépendant, 30 Sept. 1939)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԾՈՒԽ ԿԸ ՆԱՅԻՆ...

»»» · «««

Պատերազմի պայթումէն ի վեր, առաջին անգամ է որ այսքան ջերմ խօսքեր Թուղթին կը յանձնուին, ֆրանսական մամուլին մէջ:

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ ուզեցինք ֆրանսերէն բնագրով արտատպել Պ. André Failletի յօդուածը:

Փարիզի «մեծ մամուլ»ը մէկ ամիսէ ի վեր կ'արձանագրէ, յաճախ շաբաթը անգամ մը կը նորոգէ զանազան լուրեր՝ օտար գաղութներու հաւատարմական արտայայտութեանց մասին: Միշտ կը յիշէ Լեհը, Չեխը, տարագիր Ռուսը, Յոյնը, Սերպը կամ Խրուաթը, մինչեւ անգամ Ալպանացին, բայց կը մոռնա՛յ որ աւելի քան 60000 Հայեր ալ 15 տարիէ ի վեր իրենց ճակատագիրը կապած այս երկրին, ոչ միայնհաւատարմութեան թուղթեր ստորագրած, այլ եւ իրենց զաւակներէն հազարաւորներ տրամադրած են ֆրանսական բանակին:

Զօրաշարժի առաջին օրէն, ամէնէն առաջ հայ երիտասարդներն էին որ փութացին դէպի ճակատ, կամ իրենց յատկացուած զօրանոցները, քար դրած իրենց սրտին:

Զաւակները տարիներով —դարերո՛վ— խարուած, անիրաւուած եւ միշտ հալածական ժողովուրդի մը, անոնք ահա գացեր են իրենց արիւնը թափելու աշխարհատարած աւերածութեան մը մէջ որմէ ոչինչ կը սպասեն, ոչ իրենց ազգին, ոչ ալ իրենց համար:

Արդա՛ր էր որ ձայն մը հնչէր ֆրանսական բեմէն, այս խոնարհ ժողովուրդի մասին ալ: Եւ «l'Indépendant»ի խմբագիրը այդ պարտքն է որ կը կատարէ, թէեւ համեստ, լայն խաւերուն համար անծանօթ օրկանի մը մէջ:

Եւ սակայն, կը թուի թէ մասնաւորապէս գաւառի մէջ շատ մը պաշտօնեաներ եւ գործատէրեր տեղեկութիւն չունին այս պարագաներէն:

Այլապէս, ինչո՞ւ պիտի լսէինք այնքան տրտունջներ հայ աշխատաւորներու արձակման մասին,— կարգադրութիւն մը որուն մէջ բացառութիւն չեն կազմեր նոյն իսկ անոնք որ զինուոր գացած զաւակներ, եղբայրներ կամ ազգականներ ունին, եւ կամ զօրակոչի կը սպասեն, իրենց կարգին:

Մեր տարագիր բազմութիւնները փոխարինութիւն չէ որ կը սպասեն իրենց զոհողութեանց համար, այլ պուտ մը արդարութիւն, շատ համեստ բան մը,— իրաւունք աշխատելու եւ ուրիշին վրայ բեռ չըլլալու: Մանաւանդ որ, մենք զրկուած ենք — յետին պաշտօնեան ալ գիտէ— ուրիշ օտարականներու բնակա՛ն իրաւունքէն: Անոնք երկիր եւ պետութիւն ունին, դեսպան եւ հիւպատոս ունին, իսկ որո՞ւ դիմէ հայ անճար տարագիրը, բացի այս երկրի կառավարութենէն, որ միշտ եղած է բարեացակամ:

Ինչո՞ւ թոյլ կը տրուի տակաւին ծուռ նայիլ արմատախիլ զանգուածի մը, որ ոչ իսկ հպատակութեան իրաւունք ստացաւ, իր զաւակները զօրանոց ղրկած ատեն:

Երկու խօսք ալ Պ. Ֆայէի վերջին պարբերութեան առթիւ:

Կը կարծենք թէ մեր պաշտօնակիցը թիւրիմացութեան մէջ է, երբ կը խօսի Հայկական Լեգէոնի մը մասին:

Ինչպէս ինքն ալ կը հաստատէ, զինուորագրութեան կամ պարտաւորիչ աշխատանքի ենթակայ են 20 — 48 տարեկան Հայերը: Եթէ կամաւորներն ալ հաշուենք, այլեւս ի՞նչ կը մնայ «հայկական լեգէոն» կազմելու համար: Մանաւանդ որ մեր պարագան բոլորովին կը տարբերի Լեհերու կամ Չեխերու հարցէն:

Անոնք վճռած են վերահաստատել իրենց խորտակուած պետութիւնները:

Մենք ո՞ր ճիւղին պիտի կառչինք, այս ճակատագրական աւերածութեան մէջ ... — Շ.

Նոր դիւրութիւններ վարձակալներուն

Պաշտօնաթերթը Հոկտեմբեր 5ին հրամանագիր - օրէնք մը հրատարակեց, կարգադրելու համար տանտէրներու եւ վարձակալներու յարաբերութիւնները: Ահաւասիկ հիմնական տրամադրութիւնները.—

1.— Կարելի է չեղեալ համարիլ պայմանագրութիւնը, պարզ յայտարարութիւն մը ուղղելով տանտիրոջ (յանձնարարեալ), երբ վարձակալը զինուոր է: Անկէ զատ, կարելի է պայմանագրի ջնջում պահանջել, երբ վարձակալը կարենայ ապացուցանել թէ պատերազմին հետեւանքով իր կացութիւնը այնքան փոխուած է որ, իր ներկայ վիճակին մէջ չէր կրնար ստորագրել զայն:

Այս տրամադրութիւնները կը վերաբերին նաեւ խանութներու, բացի կարգ մը պարագաներէ զոր բացատրած է օրէնքը:

2.— Հրամանագիրը դատարաններուն իրաւասութիւն կու տայ զեղչ մը սահմանելու այն վարձակալներուն համար որոնց կացութիւնը փոխուած է պատերազմին հետեւանքով: Այդ զեղչը չի կրնար անցնիլ վարձքին 3/4ը: Այս զեղչը կը շնորհուի զինուորագրեալ վարձակալներուն ալ: Բայց եւ այնպէս, այն վարձակալները որ ի վիճակի են աւելի մեծ բաժին մը կամ վարձքին ամբողջութիւնը վճարելու, պիտի չկրնան օգտուիլ այս զեղչէն:

3.— Հրամանագիրը վճարման համար բացառապէս պայմանաժամ կը շնորհէ այն վարձակալներուն որ չեն կրնար օգտուիլ զինուորագրեալներու յատուկ տրամադրութիւններէն:

Հաշտարար դատաւորները իրաւասութիւն ունին վճռելու այն բոլոր վէճերը որ կը վերաբերին տարեկան 4500 ֆրանքէն պակաս վարձքերու: Աւելի բարձր վարձքերու համար այդ իրաւասութիւնը կ'իյնայ քաղաքային ատեանի նախագահին: Վերաքննութեան իրաւունքն ալ կը մնայ:

Օտարականները այս դիւրութիւններէն կրնան օգտուիլ միայն հետեւեալ պարագաներուն մէջ.— 1. Երբ հպատակ են այն երկիրներուն որ կը գտնուին Ֆրանսայի թեւարկութեան կամ հովանաւորութեան տակ.— 2. Երբ կը ծառայեն, կամ ծառայած են, հրամանագրին գործադրութենէն ի վեր, զուտ ֆրանսական կամ դաշնակից զօրագունդերու մէջ.— 3. Երբ իրենց զաւակները կը ծառայեն կամ պիտի ծառայեն նոյն զօրագունդերուն մէջ, պատերազմի ընթացքին:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւատոմսի 15րդ շարքին վիճակահանութիւնը, որ յետաձգուած էր պատերազմին պատճառով, տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, Պուրկէօյի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 232,386 թիւը:

Հետեւեալ երեք թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 688,811, 1.377.006, 160.966:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 692.280, 297.478, 1.187.046, 981.522:

Հետեւեալ տասը թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 200.000 ֆրանք.— 875.456, 544.654, 1.350.146, 164.115, 726.554, 082.151, 1.461.263, 1.144.713, 561.533, 580.268:

61.061 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք:
36.115 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:
14.978 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:
6072 վերջացող թիւերը շահեցան 20.000 ֆրանք:
423 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք:
04 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք:
3 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք:
0 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

ՊԵՍԱՐԱԳԻՈՅ մէջ պտոյտ մը կատարած ըլլալով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ ամէն ինչ հանդարտ է եւ խորհրդային զօրքի համախմբում չի տեսնուիր: «Ռումանիոյ լաւագոյն բարեկամը օդն է: Պեսարապիոյ ճամբաները պարզապէս ցեխոտ արահետներ են, որոնք գրեթէ անանցանելի կը դառնան թեթեւ անձրեւէ մը վերջ: Հրասայլերը եւ ծանր կառքերը անմիջապէս պիտի խրին այս ճամբաներուն վրայ»:

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ առաջին խորհրդաժողովը մօտերս պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ: Այս առթիւ նախարարներ պիտի հասնին Աւստրալիայէն, Քանատայէն, Հարաւ. Ափրիկէէն, Նոր Զէլանտայէն եւ ուրիշ գաղթավայրերէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւս մերժեց ճանչնալ Լեհաստանի բաժանումը: Այս առթիւ տեղական թերթերը կը գրեն թէ Օսմ. կայսրութիւնը միշտ մերժած է ճանչնալ այդ երկրին յաջորդական բաժանումը, 18րդ դարէն սկսեալ: «Սէլամլըքի արարողութեան ատեն, երբ այլեւս Լեհաստան չկար, Սուլթանը կը հարցնէր, դեսպաններու ընդունելութեան առթիւ,— «Ո՞ւր է Լեհաստանի դեսպանը»: Եւ արարողապետը կը պատասխանէր.— «Լեհաստանի դեսպանը ճամբան է»: Իսկ երբ 1919ին լեհական պետութիւնը վերահաստատուեցաւ, Սուլթանին արարողապետը կը յայտարարէր տօնական ձայնով մը.— «Լեհաստանի դեսպանը հասած է»:

Գերմանիա չանար՝ ռազմագիծ կամ տեսակէտով

«Թան»ի զինուորական մասնագէտը կը բացատրէ թէ Լեհաստանի բաժանման սահմանագիծը շատ նպաստաւոր է Գերմանիոյ համար, ռազմագիտական տեսակէտով: Իր տեսութեան համաձայն, Ռուսերը չեն կրնար յարձակողականի մը ձեռնարկել դէպի արեւմուտք, Լեհաստանի կեդրոնէն (Պրէսթ-Լիթովսք), որովհետեւ շատ քիչ ճամբաներ կան եւ միայն երեք երկաթուղիներ, որ այդ շրջանը կը կապեն Ռուսիոյ հետ, իսկ Փինսքի ընդարձակ ճահիճները թոյլ չեն տար զինուոր համախմբել: Ուրեմն, եթէ Ռուսերը վճռեն Գերմանիոյ վրայ յարձակիլ, կրնան ճամբայ ելլել կա՛մ իրենց գրաւած երկրամասին հիւսիսակողմէն (Պիալիսթոք) եւ կամ Սան գետէն, Լվովի մօտ (Լէմպէրկ):

Միւս կողմէ, մասնագէտը կը յայտնէ թէ Գերմանացիներուն համար բաղդատաբար դիւրին պիտի ըլլայ ետ մղել որ եւ է ռուսական յառաջխաղացութիւն Պիալիսթոքէն դէպի Վարշաւա, յարձակելով երկու կողմերէ,— արեւելեան Փրուսիայէն (հիւսիս-արեւելք) եւ Պրէսթ-Լիթովսքէն (հարաւ-արեւելք): Գերմանացիները կրնան յարձակիլ նաեւ Սան գետէն յառաջացող ռուսական զօրքին դէմ, ինչպէս եւ հիւսիսէն եւ հարաւէն միաժամանակ: Թանի մասնագէտը կ'եզրակացնէ թէ գերմանեւխորհրդային սահմանագիծը այնպէս մը կազմուած է որ կը դիւրացնէ գործողութիւնները՝ յանկարծ կասեցնելու համար որ եւ է հաւանական յարձակում Ռուսիոյ կողմէ: Ուրեմն գերման զօրավարները, որոնք մասնագէտներ են ռազմագիտութեան մէջ, յաջողած են մեծ առաւելութիւններ ապահովել իրենց երկրին համար:

Կարելի չէ գործակցիլ բոլշեւիկներուն հետ

Le Peupleի մէջ, որ իբրեւ օրկանը Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան՝ այժմ կը հրատարակուի շաբթէ շաբաթ միայն, Լէօն Ժուհօ ստորագրած է երկար յօդուած մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ շահեկան հատուածները.

— Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան Վարչական Խորհուրդը Սեպտեմբեր 25ին գնահատանքով հաստատեց այն յայտարարութիւնը, զոր քանի մը օր առաջ կատարած էր Դաշնակցային վարչութիւնը, յայտնելով թէ անկարելի է այլեւս աշխատակցիլ անոնց հետ, որոնք չուզեցին կամ չկրցան բաժնուիլ խորհ. կառավարութեան միջազգային քաղաքականութենէն: Այս որոշումը կը համապատասխանէ Ֆրանսացի բանուորներուն զգացումներուն:

Արդարեւ, աշխատակցելու այդ անկարելիութիւնը երեւան եկաւ Օգոստոս 23ի գերմանեւխորհրդային դաշինքին կնքումէն անմիջապէս վերջ: Դատապարտելով ուղղամտութեան պակասը, որուն ապացոյցը տուին Մոսկուայի վարիչները, Վարչ. Խորհուրդը բոլորովին մեղադրելի կը գտնէ այն քաղաքականութիւնը, որ կը նպաստէ նախայարձակ պետութեանց ծրագիրներուն:

Այսօր այլեւս անուրանալի է որ եթէ Խորհ. Միութիւնը մասնակցէր խաղաղութեան ճակատին կազմութեան, առիթ բնաւ պիտի ըլլար արգելք հանդիսանալու այն պատերազմին զոր պատրաստեց Հիթլէրական Գերմանիան: Համաձայնութեան գալով Գերմանիոյ հետ, Սթալինի Ռուսիան գործեց ոչ միայն ընդվզեցուցիչ երկերեսութեամբ մը, այլեւ նպաստեց Գերմանիոյ որ ահաւոր աղէտի մը ծնունդ տայ:

Կարելի է ըսել թէ Խորհ. Միութիւնը պատերազմ ուզեց՝ անկէ նպաստաւորուելու համար:

Մենք պէտք չունինք հետաքրքրուելու թէ անոնք որ մերժեցին դատապարտել գերմանեւռուսական դաշինքը, անկե՞ղծ էին եւ ո՞րքան: Մենք պէտք չունինք վիճելու այն պատճառաբանութեան մասին, զոր կը կատարեն արդարացնելու համար իրենք զիրենք: Մնաց որ շատ դիւրին է այսօր հաստատել թէ այն տեսակէտները զորս կը պաշտպանէին Ֆրանսայի մէջ, հիմնովին քանդուեցան Խորհ. Միութեան ներկայ վարիչներուն իսկ գործերով եւ յայտարարութիւններով:

ՄՈՍԿՈՒԱ յաջողեցաւ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը ստորագրել տալ Լեթոնիոյ, իրաւունք ստանալով օգտագործելու Լիպաուի եւ Վինտաուի նաւահանգիստները: Էսթոնիայէն եւ Լեթոնիայէն վերջ, այժմ կարգը եկած է Լիթուանիոյ, որմէ օդանաւային կայաններ կը պահանջէ Խ. Միութիւնը, նոյնպէս փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր առաջարկելով:

Մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն

Մեր երիտասարդ թղթակիցներուն մեծ մասը զինուոր գացած ըլլալով, կը խնդրենք ոչ-զինուոր ընկերներէ եւ բարեկամներէ օգնել մեզի, շարունակելու համար «Յառաջ»ի ամէնէն կենդանի մէկ բաժինը, «Զայներ Գաւառէն»:

Կացութիւնը փոխուած է բոլորովին, եւ այսօր ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք օրը օրին հետեւելու մեր տարագիր բազմութեանց կեանքին,— զինուորական, ընկերային թէ տնտեսական:

Այս հրապարակային կոչը կը վերաբերի նաեւ մեր արտասահմանի աշխատակիցներուն եւ բարեկամներուն: Շատ համեստ է մեր սպասածը.— Քրոնիկներ օրուան կեանքէն եւ հոգերէն:

Զանազան լուրեր օրուան տագնապի մասին

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ պատերազմը պիտի շարունակուի մինչեւ դաշնակիցներու յաղթանակը, իբրեւ եզրակացութիւն Պ. Չէմպըրլէնի ճառին: Թերթերը այդ ճառէն կը հետեւցնեն թէ Անգլիա պիտի պահանջէ.— 1. Հրաժարեցնել Գերմանիոյ հիթլէրական կառավարութիւնը.— 2. Շօշափելի ապացոյցներ տալ թէ անոր յաջորդող ո եւ է կառավարութիւն պիտի հրաժարի բռնութեան եւ ահաբեկման մեթոտներէն, որոնք բուն պատճառներն են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատերազմի յայտարարութեան: Արդ, քանի որ յոյս չկայ թէ Գերմանիա պիտի ընդունի այս պայմանները, Անգլիա եւ Ֆրանսա պարզապէս պիտի մերժեն Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկը:

ԱՆԳԼԻՈՅ օդանաւային հրամանատարը, Սըր Ճօն Սէլմընտ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ճառի մը մէջ.— «Մեծ նշաններ կան թէ պատերազմը այնքան երկար պիտի չտեւէ որքան կը կարծեն ոմանք: Ոճրագործ Հիթլէրի երկիրը մեծ չափով մերժած է, ոչ թէ երկրի երեսին վրայ, այլ գետնին տակ, անոր պարտադրած սկզբունքները: Ես անձնապէս կը կարծեմ թէ այս պատերազմը այնքան երկար պիտի չտեւէ որքան վերջինը»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մարտանաւերուն գործունէութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Սկանտինաւեան պետութեանց: Նորվեկիա փակեց իր նաւահանգիստները բոլոր նաւերուն առջեւ, բացառութիւն համարելով անոնք որ արտօնութիւն ստացած են, իսկ Շուէտ փակեց Կէօթէնպուրկի նաւահանգիստը, լրտեսութիւնը խափանելու համար: Վերջերս ընկղմած անգլիական շոգենաւի մը նաւապետը կը պատմէ թէ գերմանական սուզանաւին հրամանատարը պաշտօնագիր մը ցոյց տուաւ, որուն համաձայն պիտի ընկղմեն Անգլիա գացող բոլոր նաւերը, ինչ ազգի ալ պատկանին:

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ կը փնտռուին Անգլիոյ մէջ, զօրացնելու համար բուն զինուորներու շարքերը: Այս առթիւ մասնաւոր յայտարարութիւն մը եղաւ երեսփոխանական ժողովին մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան նախորդ նախագահը, Մոսիկի, արտօնութիւն ստացաւ Զուիցերիա բնակելու եւ իր գիտական աշխատանքներով զբաղելու: Այժմ կը սպասէ Ռումանիոյ արտօնութեան: Պ. Մոսիկի Զուիցերիա բնակած է 1897էն 1913, իբրեւ քաղաքական տարագիր: Այդ առթիւ բնագիտական կարեւոր գիւտեր կատարած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ 120 հիւանդանոցներ կազմակերպած է, 14 հազար անկողիններով, վիրաւոր զինուորներու համար: Այս հիւանդանոցները ի հարկին պիտի օգնեն նաեւ քաղաքացիներու, օդանաւային ռմբակոծութեան ատեն: Այս առթիւ նուէրներ կը խնդրուին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց օտար դրամներու արտածումը, Ֆրանսայի եղած պարտքերու վճարման համար:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ունկնդրութեան ընդունելով մարաջախտ Կրացիանին, լսեց անոր զեկուցումը Իտալիոյ զինուորական կացութեան մասին:

ՊՈՀԵՄԻՈՅ ԵՒ ՄՈՐԱՎԻՈՅ մէջ խիստ սահմանափակումներ հաստատուեցան գերմանական կառավարութեան կողմէ, ուտեստի եւ հանդերձեղէնի վաճառման մասին:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ շոգենաւ մը ընկղմեցաւ Անգլիոյ ծովեզերքէն 60 մղոն հեռու, գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Գերմանացիները ընկղմեցին նաեւ պելժիական շոգենաւ մը:

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ կարգուսարքը արագօրէն կը տարածուի Լեհաստանի այն մասերուն մէջ որ Ռուսերուն ձեռքն անցաւ: Առջի օր մեծ ժողով մը գումարուեցաւ Լէմպէրկի մէջ: Խորհրդային օդանաւերը լենինկուտակ հրատարակութիւններ կը փոխադրեն ամէն օր: Մինչեւ հիմա 270,000 կարմիր թերթեր եւ 70,000 տետրակներ բաշխուած են գրաւեալ քաղաքներուն մէջ:

ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ երկու գերմանական քաղաքներ, Քասէլ եւ Քարլսրուհէ, պարպուած են կամ պիտի պարպուին այս օրերս: Առաջին քաղաքը 250 քիլոմեթր հեռու է Զիկֆրիտի գիծէն: Երկրորդը ունի 140,000 բնակիչ եւ ճարտարագործական կարեւոր կեդրոն մըն է: Պարպուած են ուրիշ քաղաքներ ալ: Միեւնոյն ատեն կը շարունակուին զինուորական համախմբումները:

26 ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԷ բաղկացած առեւտրական պատուիրակութիւն մը Մոսկուա պիտի երթայ Գերմանիայէն, նախագահութեամբ նախկին նախարար Տոքթ. Շախթի, կարգադրելու համար երկու երկիրներուն տնտեսական փոխանակութիւնները: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Տոքթ. Շախթի պիտի յանձնուի լեհական կարեւոր հանքի մը շահագործումը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ եկած լուր մը կը հաղորդէ թէ հոն հաստատուած Հայերը եւ հայկական ծագում ունեցող Լեհերը արտօնութիւն խնդրած են՝ կազմելու համար կամաւորներու զօրաբաժին մը այն անձերով, որոնք զօրակոչի չեն ենթարկուած տակաւին: Արաբական թերթերը այս լուրը հաղորդելով, կը գրեն նաեւ թէ արաբ եւ հայ կամաւորներու թիւը ամէն օր կ'աւելնայ Ֆրանսայի մէջ:

50,000 ՆԱՄԱԿՆԵՐ, որոնք զինուորներու ղրկուած էին, զամբիւղ նետուած են, հասցէները անկատար կամ սխալ գրուած ըլլալով, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Շատ մը յապաղումներ հետեւանք են նամակներու եւ ծրարներու խճողման, մանաւանդ որ զինուորական իշխանութիւնը հարկադրուած է քննել զանոնք, բաշխումը արտօնելէ առաջ: Ատեն եղած է որ երեք միլիոն նամակներ դիզուին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

Հիթլէրի եւ Սթալինի այս գաղտնի բանակցութիւններուն մէջ պէտք է փնտռել սկիզբը այն դաշնագրութեան, որ կնքուեցաւ 1939ին, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Այդ բանակցութիւնները շարունակուեցան այնուհետեւ, առանց անմիջական հետեւանք ունենալու, եւ այդ՝ հետեւեալ պատճառներով:

1936ին, Հիթլէր տրամադիր չէր դաշինք կնքելու Ռուսիոյ հետ, հակառակ Սթալինի փափաքին: Ռափալլոյի դաշինքը, որ կնքուած էր Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ 1922ին եւ յետոյ վերանորոգուած, ի զօրու էր տակաւին: Բայց այդ դաշինքը, կնքուած՝ «գերմանական հանրապետութեան» հետ, յանձնառութեան տակ չէր դներ նացիականութեան մեծ վարդապետը՝ զաղափարաբանական պայքարի ճակատին վրայ: Ռափալլոյի դաշինքին վերականգումը արգելք մը չէր որ Հիթլէր չշարունակէր իր հակահամայնավարական ճամարտակութիւնները, ու շնորհիւ ճարտար քարոզչութեան մը՝ նացիականութիւնը կը ներկայացնէր, ամբողջ աշխարհի առջեւ, «պատնէշ ընդդէմ համայնավարութեան»:

Ասպարէզ մտած առաջին օրէն սկսեալ, Հիթլէր, ներշնչուելով նիւթական ըմբռնման սկզբունքներէն, անհրաժեշտ կը համարէր իր փրոփականտը կատարել ամբոխին հաճելի ձեւերով, որոնք չէին կրնար ներկայացնել իր գլխաւոր նպատակը: Ըստ Հիթլէրի, քաղաքական գործիչ մը իշխանութեան գլուխ կրնայ անցնիլ միայն «վտանգ»ի մասին խօսելով ամբոխին, վտանգներու որ կը սպառնան ամբոխին: Եւ այս գիւտերը կրկնել այնքան շատ, որքան կարելի է: Այդ եղանակը քօղարկուած չէ արդէն «Իմ պայքարս» գրքին մէջ, ուր իր գլխաւոր նշանախօսքերն են «համայնավարական վտանգ» եւ «հրէական վտանգ», երկու նշանախօսքեր, զորս պիտի գործածէր տարբեր տարբեր միջավայրերու մէջ: Այդ նշանախօսքերէն մէկը լքել՝ կնքելու համար դաշինք մը, — այդ մասին տակաւին պատրաստուած չէր 1936ին:

ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՀԻԱՆԱՅ ՀԻԹԼԷՐԻ ՋԱՐԴՈՒՄԻ ՄԵԹՈՏՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սթալին երբե՞ք ի վեր կ'որոճար Հիթլէրի հետ բարեկամանալու գաղափարին վրայ: Զօր. Քրիվիցկի, արեւմտեան Եւրոպայի ռուս լրտեսական գործակալութեան նախկին վարիչը (1935—1937), որ 1937 Նոյեմբերին խզեց իր կապը Սթալինի հետ, 1939 Ապրիլին շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ այդ մասին:

Ըստ Քրիվիցկիի, 1934 Յունիսի դէպքերուն ազդեցութեան տակ, երբ Հիթլէր գնդակահարել տուաւ հարիւրաւոր մարդիկ նացի կազմակերպութեան ղեկավարութենէն, ի մէջ այլոց հարիւրապետ Ռէօհմը, Սթալին ի վերջոյ որոշեց համաձայնութեան գալ Գերմանիոյ «Առաջնորդ»ին հետ: Եւ Քրիվիցկի, Զօր. Պէրզինի միջոցով, կը տեղեկանայ Քաղաք. Պիւրոյի տեսակէտներուն, այսպէս բանաձեւուած.

— Գերմանիոյ ներքին դէպքերէն պէտք չէ հետեւցնել թէ նացի վարչաձեւը մօտ է տապալելու: Ընդհակառակն, այդ դէպքերը պիտի ամրացնեն վարչաձեւը եւ կառավարական մեքենան, հետզհետէ աւելցնելով Հիթլէրի ուժը:

Սթալինի տեսակէտով, 1934 Յունիս 30ի անողոք գնդակահարութիւնները կը ներկայացնէին գործելու եղանակ մը որ շատ հաւնելի էր իրեն եւ զինք կը մօտեցնէր Հիթլէրի: Արդարեւ, Սթալին շատ կը խորշի արեւմտեան պետութեանց եւ Միացեալ Նահանգներու «զգացական» մեթոտներէն, ինչպէս կ'անուանէ: Կ'արհամարհէ քրիստոնէական բարոյականի սկզբունքները եւ կը հաւատայ թէ ժողովրդապետութիւնները դատապարտուած են կործանման, որովհետեւ, հիմնուած ըլլալով կրօնական կամ տարբեր սկզբունքներու վրայ, կը ներշնչուին քրիստոնէական բարոյականի մը ընդհանուր գիծերէն: Հիթլէր 1934 Յունիսի իր արագ որոշումով կը հաստատէր թէ «զգացական» քաղաքականութեան գործիչ մը չէ, այլ ճշմարիտ յեղափոխական մը, արժանի բոլշեւիկներուն հետ գործակցելու:

Սթալին, ինք, կազմուած է այդ յեղափոխական դպրոցին մէջ, որ երբեք կանգ չառներ այն սկզբունքին վրայ թէ «պէտք է յարգել մարդկային կեանքը»: Սթալին անոնցմէ է, որոնք չեն վարանիր սպանութիւն մը կատարել կամ կատարել տալ, երբ այդ սպանութիւնը կը ծառայէ իրենց հետապնդած նպատակներուն:

Պատերազմէն առաջ, ռուս բոլշեւիկները, որոնք մէկ թեւը կը կազմէին Սոցիալ Դեմոկրատ կազմակերպութեան, ընկերվարական միջազգային համագումարներու մէջ քանիցս մեղադրուած են արեւմտեան երկիրներու իրենց ընկերներուն կողմէ թէ ահաբեկչական մեթոտներ ի գործ կը դնեն: Ռուս Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան ձախ թեւը, արդարեւ, երբեք չվարանեցաւ սպաննելու եւ կողոպտելու դրամատուներու գանձապահները, դրամ հայթայթելու համար կուսակցութեան: Սթալին գլխաւոր կազմակերպիչն էր այդ ահաբեկչական գործունէութեան: Անշուշտ ինք իր ձեռքով չկատարեց այդ սպանութիւնները, այլ միշտ օգտագործեց մի ոմն Քամօ, ազգակից եւ ինչպէս ինք՝ ծնած Գորիի մէջ (Վրաստան): Քամօ այսպէս բազմաթիւ ոճիրներ նետեց, անգամ մըն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, երբեմն յաջողեցաւ, եւ օր մըն ալ կրցաւ Թիֆլիզի մէջ ձեռք ձգել 250,000 ռուբլի հսկայ գումար սպաննելէ վերջ դրամատան երկու պաշտօնեաներ եւ հինգ խաղաղներ:

(Շար.) (4)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4164
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԵՐԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ „ՎԵՐՋԻՆ" ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. ԼԵՀԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐՃԱՏԵԱԼ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՎ.— 2. ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ.— 3. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— 4. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՏՐԱՄԱԴԻՐ ԵՆ ՔՆՆԵԼՈՒ ԱՅՍ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Հիթլէր ուրբաթ օր խօսեցաւ իր «հաշտութեան ճառը», Ռայխսթակի արտակարգ նիստին մէջ, մերթ ողոքելով, մերթ սպառնալով: Այս առթիւ առաջարկեց չորս գլխաւոր պայմաններ, իբրեւ իր «վերջին առաջարկները», տեւական խաղաղութիւն հաստատելու համար Եւրոպայի մէջ: Ճառը ընդհանրապէս եւ անոր կարգ մը հատուածները խոր վրդովում պատճառեցին Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ. բայց իրազեկներու կարծիքն այն է թէ բաց դուռ կը ձգէ, քննելու համար եղած առաջարկները: Այսպէս անգլիական կառավարութիւնը ցեկոյց մը հրատարակեց, որ «տարտամ եւ մութ» կը գտնէ ճառը, բայց կը խոստանայ «քննել զանոնք ուշադրութեամբ, համախորհուրդ բրիտ. գաղթապետութեանց եւ Ֆրանսայի հետ»:

Ահաւասիկ ճառին հիմնական մասերը.—

Մարաջախտ Կէօրինկ բանալով խորհրդարանին նիստը, ժամը 12.7ին, առաջարկեց յոտնկայս յարգել ռազմադաշտին վրայ մեռած երեսփոխաններու յիշատակը: Յետոյ բեմ հրաւիրեց Հիթլէրը, որ պարզեց Լեհաստանի դէմ կատարուած գործողութիւններու ծագումն ու վախճանը:

— «Սեպտեմբեր 1ի յայտարարութենէս հինգ շաբաթ վերջը, գերման ժողովուրդը կը տօնէ յաղթանակ մը որ միակն է իր տեսակին մէջ: Թշնամին կա՛մ զղջացաւ կամ ոչնչացաւ: Բոլորս ալ գիտենք թէ երբեք այսքան փայլուն յաջողութիւն մը արձանագրուած չէ պատերազմի պատմութեան մէջ: Եթէ լեհական բանակին վերջին մնացորդները կրցան դիմանալ մինչեւ Հոկտեմբեր 1, այդ իրենց դիմադրութեան ապացոյցը չէ, այլ միայն արգիլնքը մեր բանած դիրքին: Եթէ Լեհերը կրցան դիմանալ Վարշաւայի եւ Մոտլինի մէջ, այդ կը պարտին ոչ թէ իրենց ընդունակութեանց, այլ մեր բանակին որուն արգիլած էի պէտք եղածէն աւելի մարդ զոհել: Փորձեցինք համոզել Վարշաւայի հրամանատարութիւնը թէ անօգուտ է շարունակել խելագար դիմադրութիւն մը, բայց չյաջողեցանք: Տասնըհինգ օր վերջը, լեհական բանակին ամենամեծ մասը ոչնչացաւ: Ամենամեծ քաջագործութիւնն է այս աշխարհի զինուորական պատմութեան մէջ: Լեհական բանակին այն բեկորները որ դիմացան մինչեւ Հոկտեմբեր 1, այդ բանը կը պարտին մեր մեծանձնութեան: Մենք եթէ ուզէինք, կրնայինք Վարշաւայի դիմադրութիւնը խորտակել շատ աւելի առաջ, երկու երեք օրէն: Մենք մեղքնալով կիներուն եւ մանուկներուն, առաջարկեցինք պարպել զանոնք: Լեհական զօրաց հրամանատարութիւնը չկիջանեցաւ պատասխանել մեզի: Այն ատեն հրամայեցի ռմբակոծել միայն զինուորական նշանակէտները: Առաջարկեցի Փրակայի արուարձանը մեկուսացնել գործողութիւններէն: Այս ալ մերժուեցաւ: Լեհ զինուորները քաջութեամբ կռուեցան, բայց իրենց պետերը, ամենամեծէն մինչեւ ամենափոքրը, կրնանք հռչակել իբրեւ անխիղճ եւ անպատասխանատու մարդիկ: Եթէ 36 միլիոննոց պետութիւն մը կործանեցաւ հինգ շաբաթէն, բախտի խնդիր մը չէ այս, այլ ապացոյցը մեր հրամանատարութեան ընդունակութեանց եւ մեր զօրքին զոհողութեանց եւ քաջութեան»:

Ճառախօսը յետոյ հաւաստեց թէ գերմանական կորուստները սպասուածէն շատ աւելի վար կը մնան, եւ հրաւիրեց ժողովը յոտնկայս լսել թուանշանները, «որոնք չեն անցնիր մեր սպասածին մէկ քառորդը:— Մինչեւ Սեպտեմբեր 30 պատերազմի դաշտին վրայ ինկած էին 10,572 զինուորներ, վիրաւորուած՝ 30,322 հոգի, անհետացած՝ 3409 հոգի: Կռիւներուն արդիւնքն եղաւ լեհական բանակին կատարեալ ոչնչացումը: Գերի բռնեցինք 694,000 Լեհեր»:

Այնուհետեւ Հիթլէր ծանրապէս ամբաստանեց լեհական կառավարութիւնը, կրկնելով իր ծանօթ մեղադրանքները, գերմանական փոքրամասնութեանց հարստահարումը եւ այլն, եւ պնդեց թէ Լեհաստանն էր որ յարձակողականի ձեռնարկեց, քաջալերուած Անգլիոյ աջակցութեան դաշնագրէն:

Ռուսեւգերման գործակցութիւնը

— «Ան մերժեց մեր բոլոր առաջարկները եւ յարձակեցաւ մեր հողին վրայ: Բայց այդ պետութեան ճակատագիրը կարգադրուեցաւ քանի մը շաբաթէն: Լեհական պետութիւնը սրբուեցաւ քարտէսէն, իբրեւ մէկը Վերսայլի թէն: Լեհական պետութիւնը ... անմիտ կառուցումներէն: Այն օրէն ի վեր որ Սթալին տեսաւ թէ կարմէնէն անմիտ կառուցումներէն: Այն օրէն ի վեր որ Սթալին տեսաւ թէ կարգուարքի տարբերութիւնը պատճառ մը չէ կռուելու, ազգային - ընկերվարական Գերմանիան այլեւս պատճառ չունի չգործակցելու Ռուսիոյ հետ: Ուստի, ցորչափ երկու պետութիւնները չեն զբաղիր միւս երկրին ներքին գործերով, պատճառ չկայ ընդհարումի: Մեծ պատերազմը, որ իրարու դէմ հանեց երկու երկիրները, դժբախտութիւն բերաւ երկուքին ալ եւ ծառայեց միայն դրամատիրական պետութեանց շահերուն որոնք այժմ նենգամտութիւն կը համարին գերմանեւռուս մերձեցումը: Ես արդէն ըսի, Տանցիկի ճառիս մէջ, թէ գերմանեւռուս դաշինքը վճռական դարձակէտ մը կը կազմէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Երկու երկիրները այսուհետեւ միասին կը քալեն խաղաղութեան ճամբուն մէջ»:

Առաջնորդը յետոյ ջանաց ժխտել այն մեղադրանքը թէ Գերմանիա գերակայութեան կը ձգտի:

— «Անոնք որ 40 միլիոն քառ. քիլոմեթր տարածութիւն առած են իրենց տիրապետութեան տակ, կ'ըսեն թէ 400.000 քիլոմեթրնոց Գերմանիան գերակայութեան կը ձգտի:»

«Մեր նպատակն եղած է տեւական եւ խաղաղ պայմաններ հաստատել մեր երկրին արեւելեան կողմը: Երկու պետութիւնները (Գերմանիա եւ Ռուսիա) որոշած են իրենց միջեւ թոյլ չտալ այնպիսի յարաբերութիւններ որ կրնային անհպատ վիճակի մը մէջ դնել զանոնք: Երկու պետութիւնները սահմանագիծ մը որոշած են եւ թոյլ պիտի չտան որ եւ է բան որ կրնայ ստուեր ածել միւսին վրայ: Անոնք պիտի հաստատեն ապահովութիւն, տնտեսական եւ ազգագրական վերակազմութիւն, որպէսզի աւելի լաւ սահմաններ հաստատուին քան այսօր: Բայց այս գործը շատ աւելի հեռուն կ'երթայ, որովհետեւ ամբողջ արեւելքը եւ հարաւային արեւելքը լեցուած են գերման ժողովուրդով: Մենք կ'ուզենք տեղափոխել զանոնք, որպէսզի անհետանայ եւրոպական ընդհարումի մը գոնէ մէկ մասը: Գերմանիա եւ Ռուսիա փոխադարձաբար պիտի օգնեն իրարու, այս գործին մէջ: Կարելի չէ ձուլել ժողովուրդ մը որ ունի բարձր քաղաքակրթութիւն: Վերսայլի դաշնագրին հեղինակները մեծ մասով տարրական գաղափար չունէին պատմութեան մասին: Վերաքննութիւնը նախատեսուած էր, սակայն ձախողեցաւ, մանաւանդ անոր համար որ գործնականին մէջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կորսնցուց գոյութեան ամէն իրաւունք: Ազգերու Դաշնակցութիւնը դարձաւ օջախը անոնց որ չահագրգռուած էին Վերսայլի դաշնագրով: 40 միլիոն Անգլացիներ իրենց տիրապետութեան տակ առած են 40 միլիոն քառ. քիլոմեթր տարածութիւն: Արդա՞ր է որ 82 միլիոն Գերմանացիներ ունենան միայն 800.000 քառ. քիլոմեթր: Անարդա՞ր է երբ անոնք ետ կը պահանջեն իրենց գաղթավայրերը: Ճիշդ է որ ես մերժեցի Գերմանիոյ իրաւունքները ներկայացնել ազաչանքի մը ձեւով, միջազգային դրամատիրական խմբակի մը առջեւ: Բայց, ընդհակառակն, ես միշտ փորձեցի իմ նպատակներս իրականացնել բանակցութիւններով»:

Այս առթիւ Հիթլէր բացատրեց թէ ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան խաղաղութիւն ուզած է որքան գերման ժողովուրդը: «Վերաքննութեան բոլոր փորձերը կատարուեցան առանց արիւնահեղութեան: Վերջինն ալ կրնար կատարուիլ առանց արիւնահեղութեան, բայց եթէ չեղաւ, միակ պատասխանատուն անոնք են որ չեն ուզեր տեսնել կեդրոնական Եւրոպա մը ուր ամէն մարդ կարենայ իր հացը ճարել»:

Գերմանիա եւ միւս պետութիւնները

Հիթլէր յետոյ պարզեց իր երկրին յարաբերութիւնները զանազան պետութեանց հետ.— Ոչ - յարձակման դաշինքներ կնքուած են Պալթեան պետութեանց հետ.— Ոչ - յարձակման դաշինք առաջարկուած է սկանտինաւեան պետութեանց.— Գերմանիա որ եւ է դատութիւն չունի Տանիմարքայի դէմ, անոր ձգուած հողամասին համար.— Գերմանիա կը շարունակէ իր աւանդական քաղաքականութիւնը Հոլանտայի հետ.— Գերմանիա միշտ ջանացած է բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Պելժիքոյ հետ, որուն որ եւ է պահանջ ներկայացուցած չենք, սպառնալիքի ձեւով.— Նոյնը նաեւ Զուիցերիոյ մասին, որուն հետ բարեկամական յարաբերութիւններ ունինք.— Աւստրիոյ կցումէն անմիջապէս վերջը ես հաղորդեցի Եուկոսլավիոյ կառավարութեան թէ վերջնական է մեր սահմանը,— Մենք Հունգարիոյ հետ կապուած ենք հինաւուրց եւ երկար բարեկամութեամբ: Անխախտելի է մեր սահմանագլուխը այդ երկրին հետ.— Սլովաքիա մեր պաշտպանութիւնը խնդրեց, բայց մենք չդպանք իր անկախութեան: Բայց միայն այս փոքր պետութեանց հետ չէ որ կ'ուզենք բարւոք յարաբերութիւններ մշակել, այլ եւ մեծ պետութեանց հետ: Նախ եւ առաջ, մենք փոխեցինք մեր յարաբերութիւնները Իտալիոյ հետ: Մեր սահմանագլուխները անխախտելի են, հակամարտութեան ամէն կարելիութիւն փարատած է եւ մենք սքանչելի բարեկամներ դարձած ենք (ծափեր): Մենք Իտալիոյ հետ կնքած ենք դաշնագիր մը որ գործակցութեան կարեւոր տարր մը կը կազմէ:

«Գալով Ֆրանսայի, ես ջանացի թօթուել մեր յարաբերութիւնները, եւ երբեք կարծիքս չփոխեցի այս մասին: Սարի հարցին ուղղամիտ կարգադրութենէն վերջը Ֆրանսայի հետ, այլ եւս ընդհարումի պատճառներ չկան մեր միջեւ: Անկարելի է որ ֆրանսացի քաղաքագէտ մը կարենայ պնդել թէ ես Ֆրանսայի ներկայացուցած եմ պահանջ մը որ հակառակ ըլլայ իր պատիւին: Ընդհակառակն, ես միայն մէկ բաղձանք ունեցած եմ,— փարատել ֆրանքեւգերման թշնամութիւնը: Ես ամէն բան ըրի անհետացնելու համար անհամաձայնութեան բոլոր տարրերը: Ես իմ հիացումս յայտնեցի այդ երկրին պատմական քաջագործութեանց համար:

«Ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ, ես նոյնքան աշխատանք թափեցի մերձեցում հաստատելու համար անոր հետ: Ես երբեք չվնասեցի Անգլիոյ շահերուն: Անգլիոյ պետական մարդիկը պատճառ չունին թշնամի նկատելու մեզ»:

Այստեղ Հիթլէր պատասխանելով Անգլիոյ վարիչներուն առարկութեանց, նորէն դարձաւ ռուսեւգերման յարաբերութեանց.

— «Ես բարեկամութեան հիմ մը հաստատեցի Ռուսիոյ հետ, շնորհիւ Սթալինի բանիմացութեան: Վերսայլի դաշնագրին վերաքննութիւնը քաոս չստեղծեց Եւրոպայի մէջ, այլ ապահովեց անհրաժեշտ պայմանները տանելի համակեցութեան մը համար: Ասոր հակառակ կրնայ ըլլալ միայն ան որ կ'ատէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը: Բայց եթէ կեղծաւոր եղանակով մը մերժեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Առաջին թափուած արիւնը

Կայէն սպաննեց անմեղ Աբէլը: Եւ երկիրը, որ կոյս էր մինչեւ այդ օրը, ոռոգուած միայն երկնքի անձրեւով, ծովին ալիքներով, առաւօտեան ցօղով, այդ օրը առաջին անգամ ծծեց մարդուն արիւնը, արդարին արիւնը: Հազիւ թէ ծծած էր, երկիրը սկսաւ մռնչել, կոծկոծել, եւ յանկարծ պառուեցաւ: Ինչպէս անբախտ մայր մը աշխարհ կը բերէ հրէշային երախայ մը, Աստուծոյ բարկութեան դրոշմը վրան, այնպէս ալ արիւնոտ երկիրը իր ընդերքէն դուրս ժայթքեց Նեմրութեան ծառ մը, Աթլասեան ծառ մը, Լեւիաթան ծառ մը, որուն արմատը կը կորսուէր անյատակ խորութիւններու մէջ, իսկ կատարը՝ անհունութեան մէջ: Իր ճիւղերը, անհամար տերեւներով բեռնաւոր, կը ծածկէին երկիրը: Այս ծառը կը փայլէր անբաղդատելի չողարձակութեամբ մը: Իւրաքանչիւր ճիւղ կը ներկայացնէր ոգի մը, իւրաքանչիւր տերեւ՝ հոգի մը, իւրաքանչիւր պտուղ՝ կեանք մը: Ամբողջ աշխարհի մը աղմուկը կը լսուէր այս ծառէն:

Եւ Աստուած Կայէնի երեսին արձակեց այս անէծքը.

«Պիտի տառապիս ոճրագործի անդոհով, պիտի ապրիս խռովկոծ եւ յոգնատանջ, շարունակ պիտի գործէ բազուկդ ինչպէս գործեց այն անիծեալ ժամուն, երբ սպաննեցիր եղբայրդ, եւ երբեք ու երբեք հանդիստ պիտի չունենաս»:

Եւ Կայէն պատասխանեց.

— «Պիտի ըլլայ այնպէս ինչպէս իմ կամքս կ'ուզէ, ով Աստուած թշնամիս իմ, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս քու կամքդ կ'ուզէ»:

Բայց, նման նաւի մը զոր կոհակները կը ծեծեն եւ զոր նաւապետը, ամէն ճիգ թափելով, կ'աշխատի յառաջ մղել, սակայն երկաթեայ ձեռքեր, ալիքներու եւ քամիներու թաղուորին ձեռքերը, զայն ետ կը հրեն ու յորձանքին կը յանձնեն,— Կայէն չկրցաւ աւարտել իր ճառը, հակառակ իր կամքին, որ Դատաւորին կողմէ չըթայեալ, կը գործէր ինչպէս տնօրինուած էր անէծքով:

Ու կացինը ձեռքին մէջ, յարձակեցաւ մեծ ծառին վրայ: Նոյն կացինն էր, որուն վրայէն տակաւին կը կաթէր արդար եղբօրը արիւնը: Եւ սկսաւ փայտահատի իր աշխատանքը: Թնդաց հարուած մը, ինչպէս որոտում մը, որուն պատասխանեց ծառը մռնչիւնով մը: Այս չանթահարիչ հարուածը կը բնաջնջէր արարչագործութիւնը եւ կը վերատեղծէր քաոսը: Սատանան կը պայքարէր հրեշտակներուն հետ: Հրաշունման ծառը կը ծռէր, հեւդհեւէ գետին կը հակէր: Եւ ոգր մը լեցուց տիեզերքը: Աստուած մը կը չարչարէր ուրիշ աստուած մը: Ծառին հետ կը բնաջնջուէր տիեզերական հոգին: Հարուած մը եւս, երկրորդ մըն ալ, եւ փա՛ռք բնաջնջումի ոգիին, փա՛ռք յաղթական փայտահատին: Ծառը, կացինահար, կը տապալէր արդէն:

Բայց հազիւ թէ մարդասպանը կը հանդչեցնէր բազուկը եւ գետին կը դնէր քանդումի գործիքը, յանկարծ կ'ուղղուէր ծառը իր սկզբնական ձեւով եւ ուժով: Եւ դարձեալ իր ճիւղերը, անհամար տերեւներով բեռնաւոր, կը ծածկէին երկիրը: Եւ կը փայլէր անբաղդատելի չողարձակութեամբ մը: Իւրաքանչիւր ճիւղ կը ներկայացնէր ոգի մը, իւրաքանչիւր տերեւ՝ հոգի մը, իւրաքանչիւր պտուղ՝ կեանք մը: Ամբողջ աշխարհի մը աղմուկը կը լսուէր այս ծառէն:

Աստուածային անէծքը, անդթօրէն արթուն, կախուած էր մարդասպանին գլխուն վերեւ: Եւ այդ օրուընէ, անդադար եւ շարունակաբար Կայէն ոքնեցաւ, չարչարուեցաւ, քամուեցաւ:

— Կայէն, հանդիստ չկայ քեզի համար, բարձրացուր տապարդ: Այն պահուն երբ ծռիս՝ գիտելու համար զոհդ, շունչ չառած, աւելի արագ քան մտածումը, առջեւդ պիտի կանգնի մարտիրոսացեալ ծառը, չարչարելու համար քեզ:

Բայց, ո՛վ Աստուած, արարիչ բարութեան, ժամանակին խորերէն, թէեւ քեզի համար վայրկեան մը իսկ չհամարուի այդ, ծառին ոգը չհասա՞ւ մինչեւ քու ամենակարող զօրութեանդ արեւին:

— Ես ծլեցայ արիւնովն արդարին եւ կատաղութեամբը մարդասպանին, ես ծլեցայ եւ արմատ արձակեցի, կարծես երկու հունէ, իբրեւ անէծք եւ զոհաբեմ, իբրեւ խռովքը Կայէնի եւ տեսքը բոլոր Աբէլներուն: Բայց քու արդարութիւնդ, որ փառքդ կը կազմէ, ինչո՞ւ ընտրեց զիս՝ պատժելու համար չարը: Ահաւոր վճիռ: Իմ ծնունդս անարդարութիւնը եղաւ եւ ճակատագիրս՝ ոճիրը: Պարտաւո՞ր եմ տառապիլ անոր համար որ լոյս ունիմ եւ իմացականութիւն: Եւ եթէ բարձր եմ հասակով, մեղքը ի՞մս է, Տէր: Ինչո՞ւ պղտոր արցունքի փոխեցիր իմ պայծառ ցօղս, հրաշէկ ածուխի՝ իմ ադամանդներս: Ո՛վ իմ Աստուածս, ինչո՞ւ ոգրի, լացի, հեծկլտուքի եւ անէծքի դժոխային համանուագի վերածեցիր քաղցր գեղգեղանքը թռչուններուն, իմ տերեւներուս մէջ, որոնք սօսափելով կ'ընկերանային անոնց սիրոյ երգերուն, ինչո՞ւ փոխեցիր այս ներդաշնակութիւնը, զոր հովը կը փայփայէր եւ արեւը կը համբուրէր: Ինչո՞ւ կարիճ, օձ եւ տզրուկ հանեցիր իմացականութեան խոյանքէն, հոգիներու լոյսէն, սրտերու երազէն, բանականութեան վեհութենէն, որպէսզի յօշոտեն մարդկային կեանքը, ամէնէն թանկագին ստեղծագործութիւնդ:

Եւ ես, ո՛վ Աստուած արդար, ո՛վ Արարիչ աշխարհի, փոխանակ սրբութեանդ ովսաննան կրկնելու հրեշտակներու քնարէն աւելի զաշն նուագի մը վրայ, ինչո՞ւ հեծկլտուքներով պատասխան տայի Կայէնի կացինին չյոգնող հարուածներուն: Ինչո՞ւ չես պատժեր անապաշխար մեղաւորը, եւ զիս միայն կը պատժես: Պէ՞տք էր որ զիս պատժէիր որովհետեւ զաւակն եմ մեղաւորի մը: Գթութի՛ւն, գթութի՛ւն, ո՛վ Տէր: Եթէ ուզեցիր որ ես սալն ըլլամ զոր պիտի ծեծէ մեղաւոր իր մուրճով, թող քու կամքդ ըլլայ: Տրտո՞ւնջ, ոչ, աղօթք մըն է որ կ'ընեմ: Հրաման բրէ միայն, որ կացինին հարուածներուն տակ՝ տապալիմ միանգամ ընդ միշտ, առանց երբեք վերածնելու, այրիմ ու մոխրանամ, հրաման բրէ որ տապալիմ, Կայէնի կացինին տակ, ինչպէս տապալեցաւ միւս հայրս, նոյնքան անմեղ, եւ քնացաւ իր մօրը գիրկը, ոչ թէ Եւայի, այլ երկրի ծոցը:

Կ'աղաչեմ, տուր ինձ Աբէլի քունը:

Թարգմ. Շ. Ն. — ՔՈՍԹԻՍ ՓԱԼԱՄԱՍ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ օգնութեան համար մարմին մը կազմուած է Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Տիրան վարդապետի, եւ մասնակցութեամբ զանազան միութեանց, ինչպէս հաղորդած ենք ժամանակին: Մարմնին վաւերացման համար դիմում կատարուած ըլլալով, մօտերս պիտի հրատարակուի իր գործունէութեան ծրագիրը:

այս մեթոտները, ես պիտի պատասխանեմ թէ մեթոտը չէ որ կ'որոշէ, այլ յաջողութիւնը »:

Ցետոյ երկարօրէն բացատրելով թէ ուրիշները մերժեցին իր «համեստ առաջարկները», եւ թէ Վերսայլի դաշնագրով հաստատուած Լեհաստանը այլ եւս յարութիւն պիտի չառնէ, Հիթլէր բանաձեւեց իր տեսակէտները եւ առաջարկները.—

Երկու խնդիրներ կը գտնուին օրակարգին վրայ.— 1. Գերմանիոյ նպատակները եւ լեհական հարցին կարգադրութիւնը.— 2. Կարգադրութիւնը այն հարցերուն որ կը կնճռոտեն ժողովուրդներու կեանքը: Որո՞նք են Գերմանիոյ նպատակները, Լեհաստանի մէջ, սահմանագծին արեւմտեան կողմը.—

1.— Ստեղծել սահմանագլուխ մը որ համապատասխանէ պատմական, տնտեսական եւ ցեղագրական պայմաններուն.— 2. Լուծել ցեղագրական խնդիրները, որոնք միայն այդ երկրին չեն պատկանիր.— 3. Լուծել հրէական խնդիրը.— 4. Վերահաստատել երկաթուղիներու եւ տնտեսութեան դրութիւնը.— 5. Երաշխաւորել ապահովութիւնը այս մարզին մէջ.— 6. Կազմել լեհական նոր պետութիւն մը որ վտանգ չըլլայ ոչ Գերմանիոյ, ոչ ալ Ռուսիոյ համար: Եթէ Եւրոպան խաղաղութիւն կ'ուզէ, պէտք է գոհ ըլլայ որ այս երկու պետութիւնները, Գերմանիա եւ Ռուսիա կ'ուզեն կարգադրել այս խնդիրները:

Մեր երկրորդ գործը աւելի կարեւոր է.—

1. Լուսաբանել եւրոպական երկիրներուն արտաքին քաղաքականութեան նպատակները: Գերմանիա պատրաստ է ներկայացնելու այդ յուսաբանու - թիւնները, իր մասին: Գերմանիա չէղեալ կը հռչակէ Վերսայլի դաշնագիրը: Ան ուրիշ պահանջներ չունի, բացի գաղթավայրերէն:

2. Առաջին տեղը կը բռնէ Գերմանիոյ գաղթավայրերուն վերադարձը, որ հիմնուած է իրաւունքի վրայ: Վերջնագրի ձեւ չունի այս պահանջը:

3. Բ. գլխաւոր խնդիրը ճշմարիտ խաղաղութեան մը եւ ապահովութեան հաստատումն է: Այդ ապահովութիւնը կարելի է միայն ապառազինութեանց սահմանափակումով, լայն տարածման մը վրայ: Պէտք է աւելի մարդկային ձեւի մը վերածել պատերազմը :

4. Անհրաժեշտ է միջազգային համաձայնութիւն մը կնքել, առեւտրական հրապարակները եւ սեղանաւորական փոխանակութիւնները վերակազմելու համար: Այս հարցերը պէտք է մանրամասնօրէն քննուին խորհրդաժողովի մը մէջ, որ չի կրնար գումարուիլ երբ թնդանօթները կ'որոտան»:

Եզրակացնելով, Հիթլէր կարգ մը սպառնալիքներ ալ սահեցուց .

— «Անհրաժեշտ է ուղղակի քննել խորհրդաժողովի հարցը, երբ դեռ միլիոնաւոր կեանքեր չեն զոհուած: Եթէ Ֆրանսա քանդէ Սարպրուքը, Գերմանիան ալ պիտի քանդէ Միւլհուզը, եթէ ան կործանէ Քարլսրուհէն, մենք ալ պիտի կործանենք Ստրազպուրկը եւն.: Ցետոյ օդանաւերը պիտի շարունակեն քանդումը, որ պիտի տարածուի ծովերէն ալ անդին, որովհետեւ այլեւս կղզիներ չկան այսօր: Սակայն եւ այնպէս միշտ գոյութիւն պիտի ունենայ ֆրանքօ-գերման սահմանագլուխ մը: Ես չեմ հետաքրքրուիր թէ ինչ կը խորհին իմ խօսքերուս վրայ: Եթէ այդ խօսքերը չհասկցուին, այս իմ վերջին յայտարարութիւնս պիտի ըլլայ: Մենք պիտի կռուինք եւ 1918 նոյեմբերը պիտի չկրկնուի: Ես մէկ վայրկեան իսկ չեմ կասկածիր Գերմանիոյ յաղթանակին վրայ: Այն ժողովուրդները եւ վարիչները որ կը հաւատան թէ միայն պարտեալներ կան պատերազմի մը մէջ, թող բռնեն իմ երկարած ձեռքս: Ի - րենց կ'իյնայ մերժել զայն »:

Ի՞նչ կը խորհին Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ

»»» · «««

Հիթլէրի ճառէն անմիջապէս վերջը, Աժանս Հավաս ղեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ «այդ ճառը յուսախաբ պիտի ընէ անոնք որ ճշգրիտ առաջարկներ կը սպասէին: Եթէ մէկդի դնէք այն հին տեսակէտները որոնց կը վերադառնայ, ըստ իր սովորութեան — Վերսայլի դաշնագիր, Գերմանիոյ կենսական տարածութիւն, նոյնութիւն Գերմանիոյ եւ իր Առաջնորդին— ճառը կը յատկանշուի կարգ մը մասնաւոր գիծերով: Նախ, այն անպատկառութեամբ որով կ'անարգէ Լեհաստանը, ոչ միայն իր պետերով, այլեւ ռազմիկներով, յետոյ՝ չքմեղանքով եւ փառաբանութեամբ իր սեփական անձին զոր երբեք այսքան յառաջ քշած չէր: «Իմ հմայքս, իմ հպարտութիւնս, իմ գործըս,— այս խօսքերը կը լսուին ամէն պարբերութեան մէջ: Իր յարձակումը Անգլիոյ նախարարներուն դէմ, ինչպէս երբեմն իր յարձակումները Շուշնիկի եւ Պէնէշի դէմ անձնական բան մը կը դառնան. բայց երբ խօսքը կ'ուղղէ Գերմանիոյ, ճոռոմ կամ մոլեգին սպրդումներ է որ կը փնտռէ՝ անոր ընդունիլ տալու համար այն աղէտը ուր կ'առաջնորդէ զայն: Գալով արտաքին քաղաքականութեան, վարչապետը կը ներկայանայ իբրեւ ախոյեանը Եւրոպայի բարեկարգութեան եւ ազատութեան: Մէկ կողմը կը դնէ Գերմանիան, որուն գերազանցութիւնը եւ խաղաղասիրութիւնը բացարձակ վարդապետութիւն մը կը կազմեն, միւս կողմը՝ արեւմտեան պետութիւնները: Նշանակալից է նաեւ որ, քանի մը հարեւանցի ակնարկներ ընելով Փրուսիոյ թագաւորներուն եւ ցարերու բարեկամութեան մասին, կը խուսափի բոլշեւիկներուն հետ կնքուած զինակցութեան մը բացատրութենէն եւ Սթալինի անունը ծափահարել կուտայ այն ժողովին մէջ որ կը սուլէր զայն, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ»:

Ձեկոյցը այս առթիւ անգամ մըն ալ կը պարզէ Հիթլէրի սուտերը եւ հակասութիւնները :

*** Պ. Տալատիէ ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովին ներկայանալով, մանրամասնօրէն պարզեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ պատերազմին նպատակները: Այս առթիւ ըսաւ.— «Մեր պարտականութիւնն է արժանի ըլլալ մեր զինուորներուն որոնք կը կռուին պաշտպանելու համար մեր երկիրը եւ անկախութիւնը: Հարկ է յառաջ տանիլ պատերազմը որ պարտադրուեցաւ մեզի, յառաջ տանիլ մինչեւ վերջնական յաղթանակ, որուն շնորհիւ միայն կարելի է իրական արդարութեան եւ տեւական խաղաղութեան կարգուսարք մը հաստատել Եւրոպայի մէջ»:

*** Անգլիական կառավարութիւնն ալ ղեկոյց մը հրատարակեց Հիթլէրի ճառին առթիւ, եւ զայն «մութ եւ տարտամ»կոչելով հանդերձ, կը խոստանայ քննել եղած առաջարկները: Լոնտոնի ոչ - պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Հիթլէր կ'ուզէ իրար ձգել Անգլիան եւ Ֆրանսան: «Իվնինկ Սթանտարտ» վերլուծելով Հիթլէրի ճառը, գրել կուտայ.— «Ճառը նոր բան մը չառաջարկեր… բայց մէկ բան ստոյգ է, եթէ Հիթլէր հաշտութեան վերջին առաջարկն է որ կը ներկայացնէ, իր իսկ դամբանականը խօսած կ'ըլլայ»:

Կառավարական ղեկոյցը հաստատելով թէ ուշադրութեամբ պիտի քննուին եղած առաջարկները, կը յիշեցնէ երկու պարագաներ.— Առաջին՝ հաշտութեան որ եւ է առաջարկ չի կրնար ընդունուիլ, եթէ իրապէս Եւրոպան չփրկէ նախայարձակման սպառնալիքէն, երկրորդ՝ գերմանական կառավարութեան կողմէ նախապէս տրուած հաւաստիքները այնքան յաճախ անարժէք դարձած են որ, այսօր խօսքերէն տարբեր բան մը անհրաժեշտ է, վստահութիւն հաստատելու համար, իբրեւ էական պայման հաշտութեան:

Թէ Փարիզի եւ թէ Լոնտոնի թերթերը մանրամասնօրէն վերլուծելով Հիթլէրի ճառը, կը յայտարարեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա հաստատ կը մնան իրենց որոշման մէջ:— Հիթլէրի ճառը յուսախաբութիւն պատճառած է նաեւ Թուրքիոյ մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական ղեկոյցները հրատարակուեցան.— Ձեկոյց թիւ 65, հոկտեմբեր 6, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Պահակախումբերու գործունէութիւն, մասնաւորապէս Սարպրուքէնի հարաւային – արեւելեան կողմը:— Ձեկոյց թիւ 66, իրիկուն.— Գործունէութիւն թեթեւազէն յառաջապահներու, ճակատի բազմաթիւ կէտերուն վրայ: Եւ մղուեցաւ յարձակում մը Վիսսէնպուրկի արեւմտեան շրջանին մէջ, մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկուն վրայ :

*** Միեւնոյն ատեն հրատարակուեցաւ անգլօֆրանսական ղեկոյց մը, որ կ'ըսէ թէ անգլիական արշաւանդուներին ընդհ. քննիչը, Սըր Էտմընտ Այրընսայտ եւ Անգլիոյ օդանաւային հրամանատարը հոկտեմբեր 6ին տեսակցութիւն մը ունեցան զօրավարներ Կամլէնի, Վիւիլմէնի եւ Ժոռժի հետ, քննելու համար ընթացիկ խնդիրներ: Այս հանդիսաւորումն ալ հաստատեց երկու հրամանատարութեանց միջեւ տիրող կատարեալ ներդաշնակութիւնը:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— «Ասպարէզ»ին ուղղուած թղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները նոր Երեւանի մասին.—

Ինչպէս գիտէք, Երեւանը 1897 թուին երեսուն հազարի չափ բնակչութիւն ունէր, իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան օրով պահ մը խճողման ենթարկուեց նրա ազգաբնակչութիւնը, որի թիւը հասաւ մօտ 150.000ի եւ Երեւանն ապրեց բնակարանային խիստ ճգնաժամ. մի երեւոյթ, որ շարունակւում է ցայսօր եւ Երեւան քաղաքում աշխատող շատ պաշտօնեաներ հարկադրուած են գիշերելու Քանաքեռում, Նորքում, անգամ Փարաքարում եւ Թոխմախան լճի շրջանում գտնուող գիւղերում, որովհետեւ քաղաքում բնակարան չեն ճարում կամ հերթի են սպասում …

Այժմ Երեւանն ունի 200.000 բնակիչ, իսկ նրա նոր յատակագիծը նկատի ունի 400,000 բնակչութիւն եւ շինարարական աշխատանքներն էլ ըստ այնմ են տեղի ունենում: Այդ յատակագծի մասին ես յետոյ կ'անդրադառնամ. առայժմ մի թեթեւ պտոյտ կատարենք ժամանակակից Երեւանում. բայց որպէսզի Երեւանում նախկին ժամանակներում ապրածները կարողանան լաւ պատկերացնել, մենք կ'աշխատենք յիշատակել զուգընթացաբար եւ հին անունները: Խորհրդային Երեւանը բաժանուած է հինգ թաղամասերի՝ ա) Նորք, բ) Կոնդ, գ) Հին Ղանթարի մօտից սկսած մինչեւ Թաթարների գերեզմանատունը, դ) Կաուչուկի գործարանից մինչեւ բանտը եւ ե) Կայարանից սկսած մինչեւ 26 Կոմունարների այգին եւ շրջակայքը: Ի հարկէ այս հինգ գլխաւոր թաղամասերն ունեն եւ իրենց երկրորդական թաղերը:

Հայաստանի մայրաքաղաքը բաժանուած է երկու շրջանի՝ ա) Ստալինեան եւ բ) Կիրովեան շրջան: Դէպի Քանաքեռ – Նորք տանող մասը Կիրովեանն է, իսկ դէպի Կաուչուկ Շին — Ստալինեանը …

Ստալինեան եւ Կիրովեան յորջորջումների, այլեւ զարնուած Խորէն Ա. կաթողիկոսի ու լքուած Հին Վանքի (Էջմիածին) հանդէպ մի նոր Ալիշան է հարկաւոր, որ բարձրաձայն երգէ՝

Ո՞ր բռնաւոր, ո՞ր տիրապետ, ո՞ր անօրէն
Ձեկաւ սըրով բաժին մ'առնուլ Հայոց երկրէն.
Ո՞ր բարբարոս աւերածու ձեռաց նըշան
Ձեթող վկայ մեր շէնքերուն երկնանըման .
Մէկն կլարեց, մէկն հրձեց, մէկըն լափեց,
Մէկն այլ փորեց, զարմանն հանած հողըն ցրուեց.
Ա՜հ, այս տեսոյս ո՞վ դիմանայ թէ չէ արձան,
Կամ ի՞նչ ցեղ քեղ չողբայ, խեղճուկ իմ Հայաստան …

Նոր Առուն սկսւում է Նորքի մօտից եւ հասում է մինչեւ Վեդի Բասար. միւս առուն ակիզբն է առնում Զօրագեղի վերին մասից, Սուրբ Սարգսի քարափի տակից. այդ առուն վազում է Սարդարի տան քարափի ճեղքով, դուրս է գալիս Շուստովի գործարանի (Արարատ) տակը, ապա անցնում է Էջմիածնայ ճանապարհով, հասնում է կայարանի վերեւը, յետոյ Շիլաչու թաղի տակից, փակուղիով, հասնում է Աղթաչի սարերի ստորոտը, Գառնի գետի առաբերկրեայ ուղիով ելնում է դաշտը, ուր առատօրէն ոռոգում է Ղամարլուի եւ Վեդիի շրջանները, ջուր մատակարարելով այգիներին, բամպակի եւ այլ արտերին :

Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղագիծը Քանաքեռի վրայով անցել է ու հասել Էլլար, ուր եւ կանգ է առել. այդ գիծը սկսուել է քաղաքի կայարանից, շարունակուել է Նորքի թաղերի միջով, Գետառչայի կամուրջի վրայով, դուրս է եկել Քանաքեռի սարի լանջը, մինչեւ Քանաքեռցես, որտեղից շարունակուել է մինչեւ Էլլար …

Նահատակ Խանջեանի մահով կանգ առաւ եւ Հայաստանի տնտեսական զարգացման շինութիւնը, խմա Երեւան - Աղստաֆա երկաթուղագիծը… Հակաղաշնակցական, մոլեռանդ համայնավար, Խորհրդային Հայաստանի վարչապետներ Միասնիկեան, Սահակ Տէր Գաբրիէլեան, Խանջեան, Համբարձումեան, ապա թունդ համայնավար գործիչներ Երզնկեաններ, Ցովհաննէսեաններ, Բակունցներ եւայլն հալածուեցին, աքսորուեցին եւ սպանութեան ենթարկուեցան լոկ նրա համար, որ կարող ունեցան պաշտպանելու իրենց խորհրդային հայրենիքի շահերը …

Մէկն «օդային արկած»ով, միւսը տարօրինակ «ինքնասպանութեամբ», երկուսն էլ Վրաստանի Տբիլիս չքեղ մայրաքաղաքում, երրորդը Երեւանի չեկայում ջախջախուած գանկով անէացան, որովհետեւ յանդգնութիւնն ունեցան պաշտպանելու ուժեղ կերպով Խորհրդային Հայաստանի անմիջական շահերը …

Տբիլիսի եւ Երեւանի մանուկներն էլ գիտեն այդ իրողութիւնը. սակայն ի՞նչ կարող են անել…

Քանաքեռցեսի մէկ փոխարակ (տուրբին) միանգամայն պատրաստ է, որ էլեկտրի լոյս է մատակարարում քաղաքին, Դուալուի ցեմենտի մեծ գործարանին եւ ապա ոյժ է տալիս ելեքտրաքարշին: Երկրորդ Ջրանիւը պատրաստ լինելուն պէս՝ պէտք է ելեկտրօֆիկացուի երթեւեկի դէպի Դուալու եւ Երեւան: Սեւանգեսի եւ Ձորագէսի աշխատանքները բարեբախտաբար շարունակւում են: Լենինեան հրապարակը զբաղւում է նախկին Նազարովսկայա եւ Բեբութովսկայա փողոցների վերին ծայրերը դէպի փոստատունը. հին փոստատունը քանդուած է, նրա տեղում շինուած է նոր փոստատունը, չորս յարկանի, որի գլխաւորերը զետեղուած է մեծ ժամացոյցը: Նոր փոստատան մօտ է կառուցուած Հողժողկոմատի շէնքը, երեք յարկանի :

Լենինեան զբօսավայրը (նախկին բուլվարը) միանգամայն նորոգել են. նախկին ծառերը կտրտել են (երեւի նրանք եւս հակայեղափոխական էին, ոպէս հին) եւ նրանց փոխարէն տնկել են սօճի եւ եղեւինի մեծ ծառեր :

Ղանթարը եւ Բազարը միանգամայն քանդել են, տեղը ճեմելիք են շինել, որ հասնում է մինչեւ նախկին ցախի մէյդանը: Գէօյ Մէչիդը այժմ անգործածական է, թանգարան, իսկ նրա առջեւ շինուած է հինգ յարկանի բնակելի շէնք՝ բանուորների եւ պաշտօնեաների համար: Բնակելի այդ շէնքի ցածի յարկում կառուցուած են տրդիական խանութներ, ի հարկէ պետական – խորհրդային: Դրանից քիչ վերեւ կայ մի մեծ շէնք՝ Երգես (Երեւանգես), չորս յարկանի. դա ելեկտրօկայանի շէնքն է, որ կառուցուած է նախկին գերեզմանոցի մօտ: Վերջինս ի հարկէ քանդուած է եւ նրա տեղը շինուած է լաւ զբօսավայր — պարտէզ. գերեզմանները, գիւղերի ոսկորները, անգամ մատուռի քարերը տեղափոխուել են Թոխմախան Գեօլի հանդը, Տօրք գիւղի տակը: Այդ գերեզմանոցի առջեւ շինուած է մեքենագործարան, ուր ձուլւում են նաւթաշարժ եւ այլ տեսակի մեքենաներ. դրա կողքին է շինուած Կոնսէրվի (պահածոներ) գործարանը, իսկ շարունակութեամբ, դէպի Շէնգաւիթ, Եօնջալուղ կոչուած հողամասի վրայ շինուած են՝ մակարոնի, ռետինի եւ կաուչուկի գործարանները. կաուչուկի հսկայական գործարանը Շէնգաւիթ գիւղի դիմացն է գտնւում, ուր հասնում է ելեկտրօքարշը:

Հին երկաթուղու կայարանն երկու կողմից ընդարձակել են մեծ սրահներով. ծածկած պլատֆորմայի տակով երթեւեկում են չոգեշարժ գնացքները. կայարանի դիմաց, դէպի Թոխմախան Գեօլը (լիճ) մեծ փողոց է պատրաստուած, նոր քաղաքամասն է մինչեւ վերոյիշեալ լիճը. այդ թաղամասում կառուցուած են գլրոցական երկու մեծ շէնքեր, իւրաքանչիւրը հինգ յարկանի: Այդ նոր փողոցով է անցնում ելեկտրօքարշը մինչեւ Թոխմախան լիճը:

Երեւանի վերին մասում, դէպի Քանաքեռ տանող այգիների մէջ շինուած են համալսարանական երեք մեծ շէնքեր. դրանց կից հրապարակում զետեղուած են անկարգելի բուրգերը:— Ա. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue-Damesme .. Paris (13)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

Կատարելէ վերջ այս ահաբեկչութիւնը (1908), Քամօ փախաւ եւ ապաստանեցաւ Պերլին, ուր ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ գերման ոստիկանութիւնը լուր տուաւ որ յարձակում կը պատրաստէ Մէնտէլսօն դրամատան վրայ, նոր կողոպուտի մը համար: Միաժամանակ, ֆրանսական ոստիկանութիւնը Փարիզի մէջ կը ձերբակալէր Լիթվինովը, վրան գտնելով 500 ռուբլի, Թիֆլիզի կողոպտուած դրամատան դրամներէն:

Քամոյի փախուստէն վերջ, Սթալին օգտագործեց ուրիշ մարդիկ: Երկար տարիներու ընթացքին, իրեն մասնագիտութիւն դարձուց ահաբեկչութիւնը, թէ դրամ հայթայթելու համար կուսակցութեան անուակին եւ թէ «մաքրագործելու» համար այն անձնաւորութիւնները, որոնք յետադիմական ճանչցուած էին:

1906ին, այսպէս, իր հրամանով եւ իր հսկողութեան տակ Արշէն Ճար - ճիաշվիլի սպաննեց Զօր. Գրիազնով:

Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ երկար տարիներէ ի վեր նման գործունէութեան մը ղեկ ուած այս մարդը յետագային որ եւ է վարանում ցոյց չտուաւ իբրու նուէր դնդակահարել տալու համար իր երբեմնի զինակիցները, Մոսկուայի մէջ շարք շարք դատավարութիւններ սարքելէ վերջ: Զարմանալի չէ, նոյնպէս, եթէ տեսնենք վերջ, 1934 յունիսին, որ ուրիշ մէկը, ձեռքը առնելով Գերմանիոյ ճակատագիրը, կը գործադրէր ահաբեկչական նոյն մեթոտները, տեսակ մը համակրանք եւ յարգանք ցոյց տար հանդէպ անոր:

ՎԵՐՍԱՅԼԷՆ ՎԵՐՋ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԷՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն Զօր. Պէրզէնի վկայութեան, Սթալինի խորհուրդով Քաղաքական Պիւրօն որոշեց, 1934 Ցունիս 30էն վերջ, աշխատիլ ամէն գնով համոզելու Հիթլէրը, որ համաձայնութեան մը գայ Խորհ. Միութեան հետ:

Արդէն ռուսեւգերման յարաբերութիւնները ընդհատուած չէին երբեք: Համբաւաւոր Զօր. Հանս Ֆոն Սէքթ, պատերազմէն վերջ, կարմիր բանակը կազմակերպելու ձեռնարկեց գերման սպաներու կողմէ մարզելով: 1921էն սկսեալ, Ֆոն Սէքթի համհարզներէն մին, Ֆոն Համմէրշթայն, բանակցութիւններ կը կատարէր այդ ուղղութեամբ: Եւ 1923ին, Մոսկուայի պատերազմական դպրոցին մէջ ոչ միայն կը դասախօսէին գերման փրոֆէսէօրներ, այլ եւ կ'ուսանէին 350 գերման ուսանողներ: Միեւնոյն տարին, Օսթէօրոփայիշէ Հանտէլսկէլշաֆթը, զէնքի հայթայթիչ Միւնիխեան ընկերութիւն մը, Զօր. Լուտէնտորֆի նախագահութեան տակ, Մոսկուայէն զէնք գնելու նպատակով պայմանագրութիւն մը կնքեց Սթամանիաքոֆի հետ, որ Խորհ. Միութեան առեւտրական ներկայացուցիչն էր Պերլինի մէջ:

Արդարեւ, համաձայն գերմանական բանակի հրամանատարութեան, Ռուսիոյ հետ կնքուած այդ պայմանագրութիւններուն շնորհիւ կարելի էր գաղտնօրէն սպառազինել Գերմանիան, առանց Ազգերու Դաշնակցութեան հակակշռող յանձնախումբին ուշադրութիւնը գրաւելու :

Ռուս օդանաւային շինութեանց կեդրոններուն մէջ կը պատրաստուէին օդանաւեր ոչ միայն ռուսական բանակին, այլ եւ գերմանական բանակին համար: Տարօրինակ փոխանակութիւն մը կը կատարուէր այս առթիւ,— Գերմանիա Ռուսիոյ կը հայթայթէր ճարտարագէտներ ու մասնագէտներ, փոխարէն Ռուսիա Գերմանիոյ կուտար շինուած զէնքերուն մէկ մասը:

Լէնինկրատի մէջ, քիմիագիտական զինուորական վարժարանը վարողն էր Գավարիացի սպայ մը: Գերման ընկերվարական երեսփոխաններ, Շայտէման եւ Քունսթլէր, 1926ին եւ 1927ին Ռայխսթակի առջեւ յայտնութիւններ կատարելով հաստատեցին, Ռուսիայէն վերադարձող գերման բանուորներուն իսկ վկայութեամբ, թէ աւելի քան 300,000 կազային ռումբեր նաւերով ղրկուած են Շթէթթին:

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ սկսած այս յարաբերութիւնները շարունակուեցան նացիական իշխանութեան հաստատումէն վերջն ալ: Այսուհանդերձ Հիթլէր քաղաքական տեսակէտով կ'անգիտանար այդ յարաբերութիւնները, որոնք «առեւտրական» կամ «ճարտարագիտական» անունը կը կրէին, եւ հակահամայնավարական բացատրութիւններ կը պոռթկար շարունակ :

(Շար.) (5)

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին բոլշեւիկ վարիչներուն դէմ: Երկու գլխաւոր ամբաստանեալները, Ռամէթ եւ Ֆլորիմոն Պոնթ չեն ձերբակալուած տակաւին: Իսկ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մօրիս Թօրէզ, որ 48 ժամուան արտօնութիւն մը ստացած, բայց իր զօրագունդը չէր վերադարձած, դասալիք հռչակուեցաւ: Զինուորական ատեանին հարցաքննիչ դատաւորը կը շարունակէ հարցաքննել այն բոլշեւիկ երեսփոխանները որ Փարիզ կը գտնուին:— Ուրիշ համայնավար քաղաքապետութիւններ ալ լուծուեցան: Միեւնոյն ատեն կը շարունակուին խուզարկութիւնները: Ոստիկանութիւնը գրաւեց Մօրիս Թօրէզի գրադարանը:

Լիոնի ընթերցողներուն

Լիոնի մեր գործակալը զինուորագրուած ըլլալով, չի կրնար ցրուել թերթերը, որոնք կը ծախուին միայն Կէնճեան եղբ. վաճառատունը: Ուստի անոնք որ կը փափաքին «Յառաջ» ստանալ օրը օրին, կրնան բաժանորդագրուիլ ուղղակի ղրկելով իրենց բաժնեգինը, եռամսեայ կամ վեցամսեայ :

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԽՐԹԻՒՂԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ .... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.

Անգլիա եւ Իտալիա .... 265 ֆրանք 140 ֆրանք

Օտար երկիրներ .... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 10 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4165

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՔՆՆԵՆ ՀԻԹԼԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՎԱՂԸ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

37 ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

ՌՈՒՍԻԱ ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԷ ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս հաղորդած էինք կիրակի օր, Հիթլէրի ճառէն անմիջապէս վերջը անգլիական կառավարութիւնը ցեկոյց մը հրատարակեց, յայտնելով թէ ուշադրութեամբ պիտի քննէ եղած առաջարկները, որքան ալ «մութ եւ տարտամ» ըլլան։

Այդ ձեռնարկը կատարուած է արդէն։ Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները անմիջապէս սկսան քննել Հիթլէրի առաջարկները, կէտ առ կէտ։ Վերջնական եզրակացութեան մը յանգելէ վերջը, առաջին պատասխանը պիտի հաղորդէ Պ. Չէյմպըրլէն, չորեքշաբթի օր, յայտարարութիւն մը ընելով երեսփ. ժողովին մէջ։

Ֆրանսայի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ պնդել կուտան թէ Հիթլէր տակաւին ճշգրիտ առաջարկ մը ներկայացուցած չէ ուղղակի կամ չէզոք պետութեան մը միջոցաւ. բայց Պ. Չէյմպըրլէն պիտի հասկցնէ թէ դաշնակիցները չեն կրնար խորհրդաժողով մը ընդունիլ հաշտութեան կամ սպառազինութեանց կրճատման համար, Հիթլէրի առաջարկած հիման վրայ։ Անգլիա եւ Ֆրանսա չեն կրնար անտարբեր դիտել արեւել. Եւրոպայի մէջ կատարուած գործերը եւ ձգել որ Հիթլէր եւ Ստալին ապատօրէն վերակազմեն Եւրոպայի քարտէսը, սկսելով Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի անդամատումէն։

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերն ալ միշտ կը յիշեցնեն այս պարագան, բողոքելով կատարուած բռնութեանց դէմ եւ երաշխաւորութիւններ պահանջելով։ Անգլիական մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Հիթլէրի տեսակէտները, բայց միեւնոյն ատեն կը թելադրէ ուշադրութեամբ քննել եղած առաջարկները, որպէսզի Հիթլէր եւ իր արբանեակները պատրուակներ չունենան արդարանալու պատմութեան առջեւ։

Հիթլէրի ճառին հանդէպ դրական դիրք բռնեցին խորհրդային եւ իտալական թերթերը։ Կարմիր մամուլը մասնաւորապէս գոհ կ'երեւայ Ռ. Միութեան մասին եղած արտայայտութիւններէն։ Իսկ իտալական մամուլը բացորոշապէս վստահութիւն կը յայտնէ Հիթլէրի խօսքին, անոր ուղղամտութեան եւ պարկեշտութեան հանդէպ։ Այս առթիւ, «Ճոռնալէ տ'Իթալիա» կը յիշեցնէ թէ Եւրոպայի մէջ միայն գերմանական հարց չկայ, այլ եւ ուրիշ աւելի կարեւոր խնդիրներ կան եւ անհրաժեշտ է լուծել զանոնք, վերահաստատելու համար հաւասարակշռութիւնը։ Հռոմի միւս թերթերն ալ կը պաշտպանեն այս տեսակէտը, առաջարկելով հաշտութիւն կնքել «արդարութեան եւ փոխադարձ պահովութեան» սկզբունքին վրայ։ «Լավորօ Ֆաշիստա»յի կարծիքով, «զարմանել Վերսայլի սխալը՝ կը նշանակէ վերադառնալ Եւրոպայի նախապատերազմեան հաւասարակշռութեան, միեւնոյն ատեն ինքնավարութիւն մը ապահովելով կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ցեղային խմբաւորումներուն։ Կը նշանակէ վերադառնալ Եւրոպայի մը որուն մէջ ամենամեծ քաղաքակրթութիւնները, իտալականը, անգլօսաքսոնը, ֆրանսականը, գերմանականը եւ սպանիականը հաշտուին հաստատուն կարգուսարքի մը եւ բեղնաւոր փոխանակութեանց մէջ»։

Մուսոլինի կը շարունակէ լռութիւն պահել։ Անցի օր ճառ մը խօսեցաւ, բայց միայն տեղական հարցերու մասին։ Կը կարծուի թէ մօտերս պիտի արտայայտուի պատերազմի եւ հաշտութեան մասին, երբ ճամբան հարթուի, նախակցութիւններ վարելու համար։ Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, նախագահ Րուզվէլթ եւս աջակցութիւն պիտի ընծայէ, եթէ պաշտօնապէս դիմում կատարուի։

Ռումանիոյ պատրաստութիւնները

»»» • «««

Ռումանական կառավարութիւնը միշտ խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը վարելով հանդերձ, ձեռնարկած է ժողովուրդը պատրաստելու հակառակ յարձակումի մը։ Մասնաւորապէս Պուքրէշի մէջ տենդագին աշխատանքներ կը կատարուին կրաւորական պաշտպանութեան համար։ Ամէն օր դիշեր ցերեկ սուլիչները կը հնչեն, ահազանգի վարժութիւններ կատարելու համար։ Այժմէն իսկ ամբողջ լոյսերը, անհատական թէ հանրային, կապոյտ ներկուած են եւ ամէն իրիկուն Պուքրէշի շատ մը թաղերը թաղուած են խոր մթութեան մէջ։ Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը կը ջանայ պատսպարաններ ճարել։ Այս մասին հրահանգներ տրուած են բոլոր տանտէրներուն։ Վերջապէս, կազերու դէմ պաշտպանուելու համար դասեր կը տրուին կանոնաւորապէս, երկրին բոլոր մասերուն մէջ։

*** Գերմանական գործակալութիւնը Պուքրէշէն կ'իմանայ թէ համաձայն արդ. պաշտպանութեան օրէնքին, ռումանական կառավարութիւնը երկու հրամանագիրներ հրատարակած է, որով կ'երկարաձգուի զինուորական ծառայութիւնը եւ պարտաւորիչ աշխատանք կը հաստատուի 14 — 70 տարեկան այրերու եւ կիներու համար։

*** Հունգարիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 24ին Եուկոսլավիոյ կառավարութիւնը միջամտեց, հասկնալու համար թէ Ռումանիա եւ Հունգարիա նպատակայարմար չե՞ն նկատեր կրճատել իրենց սահմանապահ զօրքը։ Ռումանական կառավարութիւնը անմիջապէս նկատողութեան առաւ այս առաջարկը։ Սեպտեմբեր 30ին հունգարական կառավարութիւնն ալ պատասխանեց թէ Հունգարիոյ զինուորական իշխանութիւնները տրամադիր են արձակուրդ շնորհելու սահմանապահին վրայ կեդրոնացած շատ մը զինուորներու։ Ռումանական կառավարութիւնը հաղորդեց Հունգարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ կառավարութեանց թէ պատրաստ է միաժամանակ նոյն միջոցները ձեռք առնելու։

Բոլշեւիկներու ձերբակալութիւնը

Կիրակի օր ձերբակալուելով Սանթէի բանտը փոխադրուեցան 35 բոլշեւիկ երեսփոխաններ, 14ը Փարիզի եւ արուարձաններու, 21ը գաւառի մէջ։ Դեռ ուրիշ 17 հոգի ալ կը փնտռուին։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են իբրեւ անսաստող այն հրամանագիր օրէնքին որ կ'արգիլէ լուծուած կուսակցութեան մը վերակազմութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, համայնավար կուսակցութեան լուծումէն վերջը 52 երեսփոխաններ նոր խմբակցութիւն մը կազմեցին, «բանուորա-գիւղացիական» անունով եւ հաւաքաբար նամակ մը ուղղեցին երեսփ. ժողովի նախագահին, անմիջական հաշտութիւն առաջարկելով։ Այդ օրէն ի վեր հետապնդումներ կը կատարուէին եւ ազդարարուած էր թէ պիտի ձերբակալուին անոնք որ չեն պատասխաներ հարցաքննութեան կոչնագրին։ Կարգ մը երեսփոխաններ ներկայացան, ուրիշներ փախան, մասնաւորապէս նախագահը՝ Ռամէթ, եւ նոր խմբակցութեան քարտուղարը՝ Ֆլորիմոն Պոնթ։ Անհետացած են նաեւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ, միւս քարտուղարը՝ Ժաք Տիւքլօ (դեր-նախագահ երեսփ. ժողովին), Անտրէ Մարթի (հաստատուած է թէ Մոսկուա կը գտնուի) եւ ուրիշներ։

Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Մարսէլ Քաշէն (քաղաքապետ Ալֆորվիլի), Կաստոն Քորնավէն, Ալֆրէտ Քոսթ, Վառի նահանգին երկու բոլշեւիկ երեսփոխանները եւն.։

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։ Այս առթիւ տեղական թերթերը կը գրեն թէ համայնավար կուսակցութիւնը լաւ թաքստոցներ չինած է, մասնաւորապէս Արժանթէօյի մէջ ուր կը բնակէր Անտրէ Մարթի եւ որուն քաղաքապետութիւնը քանի մը միլիոնի բաց կը ցուցնէ։ Միեւնոյն ատեն յառաջ կը տարուին խուզարկութիւնները։

Առաջին ձերբակալութիւնները կատարուեցան շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը, զինուորական ատեանին հրամանով։ Ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները սկսան ժամը 5ին եւ վերջացան 3ին։ Կալանաւորներէն ոչ մէկը դիմադրութիւն փորձեց։ Առաջին հարցաքննութենէն վերջը, Փարիզի կալանաւորները անմիջապէս փոխադրուեցան Սանթէի բանտը։

Նոյն գիշերը Մարսէյլի մէջ ձերբակալուեցան Պ. Պ. Քրիսթոֆոլ եւ Պիյու, Պառայի մէջ՝ Ռընօ Ժան եւն.։ Բոլորն ալ Փարիզ փոխադրուեցան։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական ցեկոյցները հրատարակուեցան.—

Ցեկոյց թիւ 67, հոկտեմբեր 7, առաւօտ.— Գործունէութիւն ճակատին վրայ, հետապօտիչ զօրամասերու կողմէ, մասնաւորապէս Սարպրուքի հարաւային-արեւմտեան կողմը։

Ցեկոյց թիւ 68, իրիկուն.— Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ։ Պահակախումբերու գործողութիւններ երկու կողմէն, Տէօ-Փոնի հարաւային շրջանին մէջ։ Հոկտեմբերի առաջին շաբթուն ֆրանսական տորփիլը բռնած է 30,000 թոն տարողութեամբ ապրանք, որ յատկացուած էր Գերմանիոյ։

Ցեկոյց թիւ 69, հոկտեմբեր 8, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ։ Թշնամի պահակախումբեր ետ մղուեցան մեր կրակով, Սարպրուքի հարաւային-արեւմտեան կողմը։

Ցեկոյց թիւ 70, իրիկուն.— Ետ մղուեցան թշնամի յարձակումներ Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ։ Փոխադարձ թնդանօթաձգութիւն Սարլուիի հարաւային եւ հարաւ-արեւելեան շրջանին մէջ։

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ.— Արքայական օդատորմիղի հետապօտիչ սաւառնակները այսօր երբ հսկողութիւն կը կատարէին Հիւսիսային ծովուն մէջ, հանդիպեցան թշնամի ջրօդանաւի մը եւ զարնելով վար առին։ Գերման նաւաստիները կառչեցան իրենց խորտակուած ջրօդանաւին բեկորներուն։ Մեր վարիչը մօտերը գտնուած նաւի մը հրամայեց օգնութեան հասնիլ, յետոյ շարունակեց իր ձեռնարկած հսկողութիւնը։

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանիա ստուարթիւ զինուորներ կը համախմբէ Հռենոսի աջ ափին վրայ, Քոնսթանցայի լիճէն մինչեւ Պազէլ (Զուիցերիա)։ Կը կարծուի թէ այս զինուորները պիտի գործեն Սթրազպուրկի դէմ, երբ ձախողի Հիթլէրի հաշտութեան ձեռնարկը։ Մինչ այս մինչ այն, հրամայուեցաւ պարպել Հռենոսի աջ ափին գիւղերու եւ քաղաքներու բնակիչները, մինչեւ 25 քիլոմեթր խորութեամբ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ խաղաղութեան ատեն բանակին թիւը պիտի բարձրանայ 280,000ի եւ թէ ձմեռնային ռազմափորձեր պիտի կատարուին հոկտեմբեր 25ին, մասնակցութեամբ 67,000 զինուորներու։ Խաղաղութեան ատեն Մ. Նահանգներու բանակին սովորական թիւն է 160,000, որ 257,000ի բարձրացաւ ամէն առաջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային նախարարութիւնը ազդարարեց թէ պիտի խզէ գերմանական պաշարումը Հիւսիսային ծովուն մէջ, որպէս զի սկանտինաւեան նաւերը կարենան պաշար փոխադրել Անգլիա։

Օրուան Խօսք

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

Աջ-ձախ զարնելէ, կոտրել-թափելէ վերջ, Հիթլէր հաշտութիւն կ'առաջարկէ, իր հասկցած եղանակով։ Եւ երկու Դաշնակիցները, Անգլիա եւ Ֆրանսա, սկսած են քննել իր առաջարկները, զանոնք «մութ եւ տարտամ» գտնելով հանդերձ։

Անշուշտ այս քննութիւնը չի նշանակեր թէ դաշնակիցները ընդ առաջ պիտի երթան այնպիսի պահանջներու որոնց դէմ բողոքած են ուժգնօրէն, յանձն առնելով երկարատեւ պատերազմի մը բոլոր հետեւանքները։

Քննութեան այս փորձը կատարելով, երկու Դաշնակիցները կ'ուզեն ապացուցանել թէ իրենց հաճոյքին համար չէր որ պատերազմի բռնուեցան, եւ թէ միշտ ալ պատրաստ են կարճ կապելու գարհուրելի արիւնահեղութիւն մը, եթէ վերջ տրուին բռնութեան մեթոտներուն, հաստատուն երաշխաւորութիւններով։

Հիթլէրի ճառը երաշխաւորութիւններ չընծայեր, եւ ընդհակառակն նոր պահանջներ կը դնէ, վերջնական համարելով իր յաղթանակը, որուն վճռապէս օգնել Մոսկուա, հարուստ աւար մը ձեռք ձգելով։

Եւ սակայն, Փարիզ եւ Լոնտոն աւելորդ չեն սեպած այս նոր փորձն ալ կատարել։ Անցեալ շաբթու, երբ Հիթլէր տակաւին չէր արտայայտուած, զանազան հարցումներ եւ թելադրութիւններ եղան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։ Մասնաւորապէս Լոյտ Ճորճ խրախուսում պատճառեց, երբ կ'առաջարկէր ի յառաջագունէ չմերժել որ եւ առաջարկ եւ գաղտնի նիստ մը գումարել, աւելի բաց խօսելու համար։

Այդ առթիւ քանի մը երեսփոխաններ ուժգնօրէն ղատապարտեցին նախկին վարչապետը, իբրեւ կուսակից «անձնատուութեան», ուրիշներ ալ պաշտպանեցին անոր «քաղաքացիական քաջութիւնը»։ Եւ ի վերջոյ Պ. Չէյմպըրլէն յայտարարեց թէ պատրաստ են քննելու հաշտութեան առաջարկները, եթէ ըլլան։

Լոյտ Ճորճ այն տեսակէտն ունի թէ Իտալիան եւ Խ. Միութիւնն ալ կրնան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ դառնալ, եթէ մէկ անգամէն մերժուի որ եւ է առաջարկ եւ թէ կացութիւնը փոխուած է Լեհաստանի կործանումէն ի վեր։

Ցաջորդ օրը նոյն խնդիրը յուզուեցաւ նաեւ Լորտերու ժողովին մէջ։ Այնտեղ ալ կարգ մը լորտեր, երկուքը՝ աշխատաւորական, առաջարկեցին պարզապէս ժխտական դիրք չբռնել հաշտութեան առաջարկներուն հանդէպ։ Լորտ Փոնսոնպի, արտաքին նախարարութեանց նախկին խորհրդականը, աւելի յառաջ երթալով դիտել տուաւ.

— «Մեծ սխալ մըն է ըսել թէ չենք կրնար լեզու գտնել Գերմանիոյ հետ, մինչեւ որ չփոխէ իր կառավարութիւնը։ Եթէ Հիթլէրը կամ Ռիպպէնթրոփը չենք ուզեր, վստա՞հ ենք թէ համայնավար կառավարութիւն մը պիտի չգտնենք մեր դիմացը»։

Իբրեւ պատասխան, արտաքին նախարարը յայտարարեց որ եթէ առաջարկներ ըլլան, պատրաստ են քննելու։

Այդ փորձն է որ կը կատարուի այժմ, կատարեալ համբերութեամբ։ Անշուշտ այս առթիւ պիտի ճշդուի նաեւ թէ միւս մեծ պետութիւնները, մասնաւորապէս Իտալիա եւ Մ. Նահանգները պիտի ուզե՞ն գործնապէս աջակցիլ, ելքի մը յանգելու համար։

Ինչպէս կ'երեւայ օրուան լուրերէն, իտալական մամուլը դրական դիրք բռնած է, անշուշտ ներշնչուելով կառավարութենէն։ Դաշնակից պետութեանց եւ չէզոք երկիրներուն մէջ ընդհանրապէս յուռետես են։

Բայց եւ այնպէս, պատերազմին շարունակութեան հեռանկարը այնքան զարհուրելի է որ, կը թուի թէ անկարելին պիտի փորձուի, զոնէ զինադադար մը կնքելու համար։— Շ.

Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա

Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն, հոկտեմ. 8 թուականով.— Հոկտեմբեր 2էն ի վեր Պ. Սարաճօղլու տակաւին չէր տեսնուած Պ. Մոլոթովի հետ։ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, որ ծաղկեպսակ մը դրած էր Լենինի դամբարանին վրայ, այցելած՝ հողագործական ցուցահանդէսը, Օփերա, կրկէս եւ ֆութպոլի մրցումի մը գացած էր, այսօր ալ ներկայ պիտի ըլլայ ժողովրդական նուագահանդէսի մը։

Մինչ այս մինչ այն, Մոսկուայի աֆղանեան եւ իրանեան շրջանակները մասնաւորապէս կը հետաքրքրուին խորհրդային զինուորներու համախմբումով՝ Բագուի շրջանին եւ Կովկասեան սահմանագլուխի կարգ մը մասերուն վրայ։ Որոշապէս չի հասկցուիր այս կեդրոնացման շարժառիթը, ենթադրելով թէ իրողութիւնը ճիշդ է։

*** Մոսկուա հասաւ Գերմանիոյ առեւտրական պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ 14 անդամներէ եւ որ պիտի ճշդէ երկու երկիրներու տնտեսական փոխանակութեանց մանրամասնութիւնները։ Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանիա պահանջած է որ իրեն յանձնուի Մոսկուայի լեհական դեսպանատունը։

Չէզոք պետութեանց խուճապը

Եւրոպայի փոքր եւ չէզոք պետութիւնները լրջօրէն իրար անցած են, իբրեւ հետեւանք Հիթլէրի ճառին։

Այսպէս, Շուէտ սկանտինաւեան նաւ մը եւ 200 սաւառնակ ապսպրեց։ Ֆինլանտա դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստիները։ Պելժիա ետ կանչեց այն բոլոր հպատակները որ կ'աշխատէին Հռենոսի գերմանական շրջանին մէջ։ Լիւքսէմպուրկ, որուն անունը չէր յիշած Հիթլէր, խնդրեց բոլոր օտարականներէն որ հեռանան այս շաբթու իսկ։ Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մասին գրած ենք քիչ անդին։

Ռուսերը Մոսկուա հրաւիրեցին Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը, բանակցելու համար...

Միեւնոյն ատեն անգլիական կառավարութիւնը որոշեց մեծաքանակ գնումներ կատարել չէզոք պետութիւններէն,— Պելժիա, Հոլանտա, սկանտինաւեան երկիրներ եւն.։ Անգլիական մարտանաւեր պիտի պաշտպանեն չէզոք փոխադրանաւերը, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշար ստանալ մօտաւոր վայրերէ, փոխանակ սպասելու հեռաւոր գաղթավայրերէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ դերը Պալքաններու մէջ

«Փոփիւլէռ» հետեւեալ տեսութիւնը կը հրատարակէ Թուրքիոյ մասին, Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութեանց առթիւ.—

Թուրքիա միջազգային առաջնակարգ դիրք մը կը վայելէ, որուն հետեւանքով շարք մը համաձայնութիւններ կնքեց.— Խ. Միութեան հետ, Պալքանեան պետութեանց հետ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, ասիական երկիրներու հետ: Խ. Միութեան հետ կնքուած 1921ի առաջին դաշնագրին տեղ, որ հիմնուած էր Լէնինի համայնավարութեան եւ Քէմալի «յեղափոխական ազգայնականութեան» գործակցութեան վրայ, կնքուեցաւ չէզոքութեան եւ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը, որ ստորագրուեցաւ Փարիզի մէջ, 1925ին, Չիչէրինի եւ Րիւշտի Արասի միջեւ եւ միշտ նորոգուեցաւ: Մոնթրէօյի խորհրդաժողովին մէջ, Թուրք պատուիրակութիւնը եւ խորհրդային պատուիրակութիւնը գործակցեցան, բայց Խ. Միութեան պահանջները Նեղուցներու նաւարկութեան մասին ամբողջովին չընդունուեցան Թուրքիոյ կողմէ, եւ աւելի պակաս՝ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ: Մոսկուայի խօսակցութեանց մէջ, Խ. Միութիւնը կը պնդէ որ Սեւ ծովը արգիլուի ոչ-ծովեզերեայ պետութեանց մարտանաւերուն առջեւ, ինչ որ խորհրդային նաւատորմին պիտի ապահովէ ջախջախիչ գերազանցութիւն մը այդ ծովուն մէջ եւ Դանուբը պիտի դարձնէ գերմանեւռուսական գետ մը:

Պալքանեան Համաձայնութիւնը ստեղծուեցաւ 1934 փետրուարին, աջակցութեամբ Խ. Միութեան, որ այն ատեն կ'աշխատէր շրջանային դաշինքներ կնքել, Լիթվինովի խորհուրդով: 1934ի այս դաշինքով Յունաստան, Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Թուրքիա փոխադարձաբար կ'երաշխաւորէին իրենց Պալքանեան սահմանները Պալքանեան պետութեան մը դէմ: Բայց միեւնոյն ատեն ստորագրուած գաղտնի առենագրութիւն մը կը ճշդէր թէ փոխադարձ օգնութիւնը ի զօրու է նաեւ այն պարագային երբ ոչ-պալքանեան մեծ պետութիւն մը միանայ անոր: Այդ առենագրութեան համաձայն, եթէ, օրինակ Գերմանիա յարձակէր Ռումանիոյ վրայ եւ եթէ Պուլկարիան ալ յարձակէր, Եուկոսլավիա եւ Թուրքիա եւ թերեւս Յունաստան պարտաւոր էին միջամտել ի նպաստ Ռումանիոյ:

Ուրեմն կացութիւնը բաւական կնճռոտ է, քանի որ Պուլկարիա չէ միացած համաձայնութեան, թէեւ բարեկամութեան դաշնագիր մը ունի Եուկոսլավիոյ հետ: Պուլկարիա չուզեր Պալքանեան Համաձայնութեան յարելով ճանչնալ այն սահմանները որ ճշդուած են Նէօյեիի դաշնագրով: Պուլկարիա միակ պարտեալ պետութիւնն է որուն երկրամասը նոյնը կը մնայ 1919էն ի վեր: Ամբողջ Տոպրուճայի կորուստը խորապէս վիրաւորած է ազգային զգացումը, մանաւանդ որ անոր մէկ մասը պուլկարական է անժխտելի կերպով: Պուլկարիա չէզոքութիւն յայտարարած է, սակայն այժմ դէպի Խ. Միութիւնը կը դառնայ, այն յոյսով թէ այդ երկրին զանգուածային ճնշումը պալքանեան սահմաններուն վրայ յառաջ պիտի բերէ «հրաշք» մը, որմէ չէ հրաժարած:

Ծանօթ է որ Թուրքիա փորձեց բարեկամաբար կարգ մը զիջումներ ստանալ Պուքրէշէն, որպէսզի Պուլկարիան ալ կարենայ մտնել Պալքանեան Համաձայնութեան մէջ: Այսօր խնդիրը ուրիշ հիման մը վրայ դրուած է, որովհետեւ Խ. Միութիւնն է որ կ'ուզէ նախաձեռնութիւն ստանձնել Պալքաններուն մէջ: Ան այժմ կը փորձէ Թուրքիան բռնադատել որ հրաժարի պալքանեան գոյավիճակը պաշտպանելէ Անգլիոյ հետ համախորհուրդ: Այդ պարագային, կարելի է որ ռուսեւգերման գործակցութեան մը առջեւ գտնուինք, նման անոր որ փոփոխեց արեւելեան Եւրոպայի եւ Պալթեան պետութեանց կարգուսարքը:

Իտալիոյ դիրքը վճռական պիտի ըլլայ Պալքանեան հարցին մէջ, ինչպէս Պալքաններու կարգուսարքը վճռական պիտի ըլլայ Իտալիոյ ապագային համար: 1926—1930 Իտալիա գործօն քաղաքականութեան մը հետեւած էր Պալքաններու մէջ: Թուրքեւյունական բանակցութեանց առթիւ, որոնց Մուսոլինի ուղղակի խառնուած էր եւ որ յանգեցան 1930 հոկտեմբերի դաշինքին, իտալական մամուլը շողշողուն պատկեր մը կը ներկայացնէր ուր Իտալիան կ'երեւար իբրեւ «քաղաքական կեդրոնը ուր կը ձգտին հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի բոլոր պետութիւնները, Հունգարիայէն մինչեւ Թուրքիա, անցնելով Ալպանիայէն, Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն»: Նոյն մամուլին կարծիքով, Թուրքեւյունական դաշնագիրը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ «վերջին օղակը շղթայի մը զոր դարբնած էր Իտալիա»:

Իտալիա նորէն ձեռք պիտի առնէ՞ այս ծրագիրը: Այդ պարագային, ան ստիպուած է ընդդիմանալ գերմանեւխորհրդային գրոհին դէպի Պալքանները, ինչ որ պիտի արգիլէր իր գործունէութեան ինքնավարութիւնը եւ զարգացումը: Եթէ ան միանայ բաժանումի ծրագրի մը — բաժանում երեքի միջեւ— պիտի կրկնէ 1919ի սխալը, քանի մը քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ստանալով Ադրիականի միւս ափին վրայ եւ կորսնցնելով իր վարիչ դերը Պալքաններու մէջ եւ մանաւանդ իր մեծ պետութեան դերը»:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարները վերջերս գաղտնի խորհրդակցութիւն մը ունեցած են Դանուբի վրայ, օրուան հարցերու մասին: Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութիւնը կապ ունի Մոսկուայի մէկ ծրագրին հետ, որ կը ձգտի Պալքանեան նոր խմբակցութիւն մը կազմել մասնակցութեամբ Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի եւ թէ այս մասին խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Սարաճօղլուի հետ: Ռումանիոյ մէջ միշտ կը կասկածին թէ Ռուսիա կ'ուզէ գրաւել Ռումէնիան, Պեսարապիան եւ Պուքովինան: Միւս կողմէ կարծողներ կան թէ միայն Խ. Միութիւնը կրնայ արգիլել Գերմանիոյ ծաւալումը դէպի Սեւ ծով, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջոցաւ: (Պեսարապիան ռուսական նահանգ մըն էր 1812էն մինչեւ 1917): Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, Պալքանները «կենսական տարածութիւն» մը կը համարուին աւելի շատ Ռուսաստանի քան Գերմանիոյ համար:

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Սոֆիայէն.—

Հանրային կարծիքը խորապէս գնահատեց չէզոքութեան յայտարարութիւնը, զոր կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց օտար պետութեանց: Պուլկարիա վեց տարուան ընթացքին (1912—1918) մասնակցած է երեք պատերազմներու, այնպէս որ պուլկար ժողովուրդը, մասնաւորաբար գիւղացի զանգուածը, երբեք տրամադիր չէ նոր արկածախնդրութեանց մէջ մտնելու: Պուլկար գիւղացին այն ատեն միայն պիտի ուզէր դառնալ զինուոր, այնքան շարքաշ ինչպէս միշտ, երբ կը տեսնէ թէ վտանգուած է իր հայրենի հողը: Այդ տեսակէտով, այժմ փարատած է մտավախութիւնը որ ստեղծուած էր Պուլկարիոյ մէջ, անցեալ ամրան, թրքական ռազմափորձերուն առթիւ, որոնք պատճառ դարձած էին, պահ մը, զինուորական նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնելու, սահմանին վրայ: Ուրիշ կողմէ ներկայիս ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ Պուլկարիոյ, ոչ Եուկոսլավիոյ, ոչ Յունաստանի, ոչ ալ Ռումանիոյ կողմէ: Գալով պուլկար. հողային պահանջներուն, Տոպրուճայի մասին, եթէ ճիշդ է որ միշտ վառ կը մնան սիրտերու մէջ, ոչ մէկ նշան կայ թէ Պուլկարիա կը պատրաստուի օգտուիլ պարագաներէն: Նոյնիսկ դիտելի է որ պատերազմը սկսելէն ետքը մամուլին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ըլլայ այդ մասին: Ընդհանուր կերպով, Սոֆիայի մէջ նշմարելի է որ Պալքանեան համերաշխութեան զգացումը կը վերածնի, իբրեւ հետեւանք այն հասարակաց մտահոգութեան, զոր կը պատճառէ ապագան, ինչպէս եւ այն փափաքին զոր կ'արտայայտեն պետական վարիչները՝ կրակէն հեռու պահելու համար հարաւ-արեւելեան Եւրոպան:

Չէզոքութիւնը այն դիրքը չէ միայն, զոր կը թելադրեն պահել Պուլկարիոյ շահերը, այլ եւ այն դիրքը զոր կը պահանջէ պահել, տագնապին նախանշանները երեւցած օրէն սկսեալ, ժողովրդային զգացումը: Այդ չէզոքութեան մասնաւոր գունաւորում մը տուին, պատերազմի առաջին շաբաթներուն, հետեւեալ պարագաները.— Նախ, մամուլին հաղորդած տեղեկութիւնները, որոնք սկիզբները շատ միակողմանի էին, որովհետեւ հեռագրական եւ թղթատարական հաղորդակցութիւնները խզուած էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ, մինչ կը շարունակէին Գերմանիոյ կողմէ: Երկրորդ, երկար եւ հաւկնալի դառնութիւն մը ունէին Նէօյեիի դաշինքին դէմ, դառնութիւն մը զոր աւելի կը սաստկացնէին Հիթլէրի քննադատութիւնները խաղաղութեան դաշնագիրներու անարդարութեանց մասին: Երրորդ, Գերմանիա, Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան գրաւելէ վերջ, 65 առ հարիւր համեմատութեամբ իր հակակշիռին տակ կ'առնէր Պուլկարիոյ տնտեսական փոխանակութիւնները, պարագայ մը, որ եթէ ըստ ոմանց կը նշանակէ տնտեսական գերութեան վտանգ, ըստ ոմանց՝ ձեռնտու էր պուլկար արդիւնաբերողներու: Ներկայիս, երբ վերսկսաւ պուլկարական խաղողին արտածումը, գերման տնտեսական մարմին մը կ'աշխատի, Սոֆիայի մէջ, այդ արտածումը կատարել նախկին համեմատութեամբ, գնելով հողագործական արտադրութիւնները, ձէթը, եւն.: (Սխալ է այն լուրը թէ Պուլկարիոյ տնտեսական արտադրութիւնները այժմ կը ղրկուին Ռուսիա, որ փոխարժէքը պիտի վճարէ օտար թղթադրամով, մինչ Գերմանիա կը վճարէ մեքենաներով,— եւ աւելցնենք որ, դժբախտաբար, պուլկարական շուկան շահագրգռութիւն մը չի ներկայացներ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար): Հարկ է արձանագրել նաեւ զգացական ազդակ մը,— Պուլկարները, մանաւանդ հին «ռուսասէրներ»ը կամ երիտասարդ ու գաղտնի գործող համայնավարները, համակրանքով կը դիտեն որ եւրոպական բեմ կը մտնէ Ռուսիան ու կը դաշնակցի Հիթլէրի հետ, դաշնագիրներու վերաքննութեան պայքարին մէջ: Շատեր մեծ բաներ կը սպասեն Ռուսիայէն, իսկ ուրիշներ վախ կը յայտնեն որ ի վերջոյ վտանգ մը կը դառնայ երկրին:

Զանազան լուրեր օտար դեսպան մասին

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ քաղաքային օդագնացութեան նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, օդանաւային գիծ մը հաստատելու համար Սոֆիայի եւ Մոսկուայի միջեւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ զօրքը սկսաւ գրաւել Խաթոնիոյ Տակօ եւ Օզէլ կղզիները, համաձայն կնքուած դաշնագրին, նաւակայաններ հաստատելու համար:— Ռուսերը սկսան պարպել Սուվալքիի շրջանը (Լեհաստան), որ կը գտնուի արեւելեան Փրուսիոյ եւ ռուսեւլիթուանական սահմանագլուխին վրայ եւ որ Գերմանիոյ բաժին ձգուած է:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ կուսակցութենէն հրաժարած հինգ երեսփոխաններ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով Ֆրանսացի աշխատաւորներու «ըմբոստացումը կը յայտնեն Ստալինի եւ Գ. Միջազգայինի կատարած դաւաճանութեան դէմ»: Այս առթիւ կը դատապարտեն հիթլէրական յարձակումը Լեհաստանի դէմ, ինչպէս եւ «անոնք որ չուզեցին կամ չկրցան բաժնուիլ Ստալինեան քաղաքականութեան նոր ուղղութենէն»:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կարգ մը թերթեր Անգլիոյ թշնամի համարելով Խ. Միութիւնը, հաւանական կը գտնեն որ Մոսկուա ի հարկին գործողութիւն մը կատարէ դէպի Հնդկաստան եւ Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական դիրքերուն դէմ: — «Քէօլնիշէ Ցայթունկ» ներբողական մը ձօնելով Ստալինի, զայն կը բաղդատէ ... Օգոստոս կայսեր հետ: «Ո՞վ է Ստալին,— պոլշեւիկեան կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը: Այդ աթոռէն ան կը վարէ ամբողջ Ռուսաստանը: Ան կը յիշեցնէ Օգոստոսը, որ ոչ կայսր էր, ոչ ալ թագաւոր Հռոմի, այլ կարգ մը էական պաշտօններ միայն կը վարէր պետութեան մէջ, մինչդեռ ծերակոյտը կը շարունակէր պահել ամենաբարձր իշխանութիւնները: Նոյն բանն է Խ. Միութեան մէջ: Կան պաշտօններ որ արտաքին պատասխանատուութիւններ կը տրամադրեն, բայց ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ տեղի կ'ունենայ միայն մէկ մարդու կամքով»:

ԳԱՂՏՆԻ ԶԷՆՔԻ մը մասին խօսելով, «Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ Գերմանիա ամբարձիչ օդանաւեր շինած է 16 գնդացիրներով, որոնցմով կրնայ փոխադրանաւերը զարնել ծովուն բացերը: Արդէն քանի մը տորմիղներ պատրաստ են եղեր: Կ'ըսուի թէ այս օդանաւերը կրնան 8000 մղոն կարել 12 օդաչուներով, որոնց 8ը գնդացիր արձակող: Այս օդանաւերը կրնան շատ հեռուները երթալ Ատլանտեանի մէջ, յարձակիլ առեւտրական նաւերու վրայ եւ իրենց կայանները վերադառնալ առանց պարէնաւորման պէտք ունենալու:

ԶԻԿՖՐԻՏԻ ԳԻԾԸ ամրացնելու համար տենդագին աշխատանքներ կը կատարուին Գերմանիոյ մէջ, համաձայն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղած տեղեկութեանց: Այս շինութիւնները կը կատարուին Պելժիոյ սահմանագլուխին մօտ, ուր 10,000 բանուորներ հող կը փորեն: Միեւնոյն ատեն արհեստական փարագոյր մը կը հաստատուի սահմանագծին երկայնքը, պուրակներով եւ ծառերով: Շրջանին գերման գիւղացիները պատրաստուած են հեռանալու:

ԼՈՑՍԵՐԸ ՄԱՐԵԼՈՒ պատուէրները ուշադրութեամբ կատարեցէք: Ոստիկանները իրաւունք ունին դուռը զարնելով զոնապանին հարցնելու օրինազանցին անունը եւ անմիջապէս դատական առենագրութիւն կազմելու: Մինչեւ հիմա միայն ոստիկանական ատեանը կը դատէր այս օրինազանցութիւնները եւ 15 ֆրանք տուգանք եւն. կը սահմանէր. բայց տեղական թերթերը կը գրեն թէ մօտերս հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի, աւելի խիստ պատիժներ տնօրինելով:

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, Լիբանանի ժողովուրդին հաղորդեց կարգ մը վարչական բարենորոգումներ: Այս անգամ կրճատումներ ալ եղած են պետական պաշտօնէութեան մէջ, աւելորդ պաշտօնները ջնջելով եւ անկարող պաշտօնեաները արձակելով: Մարզպանը այս առթիւ ազդարարեց թէ անխնայ պիտի հեռացուին փտած, անկարող կամ բախտախնդիր պաշտօնեաները եւ հանդստեան պիտի կոչուին անոնք որ տարիքի սահմանին հասած են: Մարզպանը յետոյ քննական պտոյտ մը կատարեց զանազան շրջաններու մէջ, ամէն տեղ արժանանալով ջերմ ընդունելութեան:

ՄԱՆՇԻ մէջ ընկղմեցաւ հոլանտական շոգենաւ մը, որ Նիւ Եորքէն Ամսթէրտամ կ'երթար: 41 հոգի ազատուեցան:

ՀԻԹԼԷՐԻ համար կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Գերմանիոյ վարչապետութեան կոչուելէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տարեդարձ մը կապած էր մէջքին, երբ Վարշաւա գնաց զօրահանդէս մը սարքելու: Ասկէ զատ իր անձնական պաշտպանութեան յատկացուած են 3000 մասնաւոր պահակներ, որոնք վերջերս հաւաքուեցան:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԷՆ եւ օդատորմիղէն խումբ մը սպաներ, անդամ ռուսական սպայակոյտին, Գերմանիա գացած են, քննելու համար Զիկֆրիտի գծին ամրութիւնները: Կ'ըսուի թէ մօտերս նաւային սպաներ ալ պիտի երթան, աչքէ անցընելու համար Գերմանիոյ նաւատորմիղը եւ ծովեզերեայ ամրութիւնները:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ (Լուառ), ածխահանքին մէջ պայթիւն մը, յետոյ փլուզումներ տեղի ունեցան, շաբաթ օր, 600 մեթր խորութեամբ, Առաջին առթիւ երեւան հանուեցան 37 դիակներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

ՄԵԹՐՈՅԻ կարգ մը գիծեր եւս պիտի բանին այս շաբթու, մեծապէս բարւոքելով երթեւեկը: Այսպէս, երէկ, երկուշաբթի սկսաւ բանիլ Ռէփիւպլիք-Պէլվիլ գիծը, այսօր, երեքշաբթի պիտի վերահաստատուի թիւ 12 գիծը, Թրինիթէի եւ Փորթ տը լա Շափէլի միջեւ, եւ պիտի բացուի Մատլէնի կայարանը: Վաղը՝ չորեքշաբթի, պիտի վերաբացուի թիւ 7 գիծը, Իթալի-Փորթ տ'Իվրի, մէջն ըլլալով Թոլպիաքի եւ Կոպլէնի կայարանները, Լուի Պլան-Սէն Ժէովէ գիծը (Ժան Ժոռէս, Փլաս տէ Ֆէթ եւն.):

ՕՐ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՏՈՒՐՔԱԽ եւ ՀՐԱՆՏ ՍՐՈՒԱՆՁՑԵԱՆՑ

Ամուսնացած, **1939** Սեպտեմբեր **30**, Փարիզ

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

Ստալին չյուսացաւ իրերու այս վիճակով: Ան կարծիքը կազմեց թէ Հիթլէր չուզեր հետեւանք տալ մօտենալու իր զանազան փորձերուն եւ այս անգամ որոշեց հակիլ ժողովրդապետութեանց կողմը, որպէսզի Գերմանիա ինք ստիպուի փափաք յայտնել մօտենալու Ռուսիոյ, մանաւանդ որ Ստալին կը զգար թէ մօտիկ գիծեր աւելի շատ Գերմանիոյ հետ ունէր քան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

Հիթլէրի 1934 Յունիս 30ի գնդակահարութիւնները ի վերջոյ մղեցին Ստալինը, որ ջանք թափէ դաշինք մը կնքելու Ֆրանսայի հետ: Այսպէս 1934 դեկտեմբեր 5ին կնքուեցաւ ռուսեւֆրանսական փրոթոքոլը:

×

Երբ կը կարդանք խորհրդային վարիչներու ճառերը, որոնք արտասանուած են այս ժամանակաշրջանէն առաջ, անոնց մէջ կը գտնենք կարեւոր ապացոյցներ, որոնք կը հաստատեն թէ խորհրդային իշխանութեան վարիչները կը փափաքէին մօտենալ Գերմանիոյ, թէ արեւմտեան պետութեանց մօտենալու իրենց փորձերը կեղծ էին: 1933 Դեկտեմբեր 28ին, Հիթլէրի վարչապետութեան բարձրանալէն մէկ տարի վերջ, Մոլոթով կը յայտարարէր կուսակցութեան համագումարին մէջ.

—Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները առանձին բաժին մը կը գրաւեն միջազգային մեր յարաբերութեանց մէջ: Խորհ. Միութիւնը որ եւ է պատճառ չունի իր դիրքը փոխելու հանդէպ Գերմանիոյ:

Յաջորդ օրը, Լիթվինով, նոյն համագումարին մէջ, կ'ըսէր.

— Տասը տարիէ ի վեր Գերմանիոյ հետ կը մշակենք տնտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւններ: Մենք միակ մեծ պետութիւնն ենք, որ չուզեցինք կապուիլ Վերսայլի դաշնագրին եւ անոր հետեւանքներուն: Մենք մերժեցինք այն իրաւունքները եւ առաւելութիւնները, զոր այս դաշինքը կը վերապահէր մեզի: Գերմանիա մեր արտաքին առեւտուրին մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը: Գերմանիա եւ մենք բացառիկ շահեր ապահովեցինք այն քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւններէն, որոնք հաստատուած են մեր միջեւ: Հիմնուելով այդ յարաբերութեանց վրայ, Գերմանիա ի վիճակի դարձաւ ամուր խօսելու երէկի իր յաղթականներուն հետ:

Մենք կը փափաքինք լաւագոյն յարաբերութիւններն ունենալ Գերմանիոյ, ինչպէս այլ ժողովուրդներու հետ: Խորհ. Միութիւնն ու Գերմանիան շահ միայն ունին այդ յարաբերութիւններէն: Մենք, մեր մասին խօսելով, աշխարհակալական ոչ մէկ ծրագիր ունինք, ոչ դէպի արեւելք, ոչ դէպի արեւմուտք, եւ ոչ ալ այլ ուղղութեամբ: Մենք ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ նոյն բանը ըսէ Գերմանիան մեզի»:

1934 Յունուար 26ին, Ստալին եւս բարեկամանալու տրամադրութիւն ցոյց տուաւ Գերմանիոյ, երբ կարդաց իր յայտարարութիւնը կոմունիստ կուսակցութեան համագումարին առջեւ: Ան մասնաւորաբար յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան դիրքը որ եւ է փոփոխութիւն չէ կրած հանդէպ Գերմանիոյ, «հակառակ ֆաշական իշխանութեան մը հաստատուելուն Պերլինի մէջ, անշուշտ ֆաշական իշխանութեան հաստատումը չուրախացներ մեզ, բայց հարցը ֆաշականութեան մասին չէ, օրինակ՝ ֆաշական իշխանութիւն հաստատուած է նաեւ Իտալիոյ մէջ, բայց ատիկա չարգիլեց որ Խորհ. Միութիւնը բարեկամական յարաբերութիւն մշակէ Իտալիոյ հետ»:

Վերջապէս, 1934 Յունիս 13ին, Լիթվինով կանգ առաւ Պերլինի մէջ, բանակցելու համար Ֆոն Նոյրաթի հետ, որ Գերմանիոյ արտաքին նախարարն էր այդ օրերուն: Լիթվինով առաջարկեց կնքել դաշինք մը, երաշխաւորելու համար Ռուսիոյ սահմանները, բայց մերժուեցաւ:

Հասաւ Յունիս 30ի յիշատակելի օրը, որուն Ստալինի վրայ թողած տպաւորութիւնը ծանօթ է մեր ընթերցողներուն: Ասկէց ի վեր, Ստալինի ծրագիրը պատրաստ էր այլեւս,— այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Խորհ. Միութիւնը կ'աշխատի ամրացնել իր յարաբերութիւնները ժողովրդապետութեանց հետ, պայ[ք]ապէս դրդուելու համար Գերմանիոյ նախանձը:

Մինչեւ 1936, այս քաղաքականութիւնը շօշափելի արդիւնք չտուաւ: Նոյնիսկ եղաւ վայրկեան մը, երբ Ստալին տեսնելով որ Գերմանիա մօտենալու որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չի տար, յուսահատ՝ խորհեցաւ իրապէս ամրացնել իր յարաբերութիւնները ժողովրդապետութեանց հետ: Այսպէս է որ Լիթվինով կրցաւ որոշ անկեղծութիւն ցոյց տալով լուծել կարգ մը հարցեր ժողովրդապետութեանց հետ:

Բայց Մոսկուայի դատավարութեանց նախընթաց շաբաթներուն, Ստալին առկախ թողուց բոլոր այդ հարցերուն կարգադրութիւնը եւ վերադարձաւ իր հին ծրագրին: Հիլէրի կատարած մատնութիւնը փաստ համարելով անձնական համակրանքի, կամ արտայայտութիւն մը ռուսեւգերմանական համաձայնութեան մը կարելիութեան, Ստալին աչքերը դարձուց նորէն Գերմանիոյ կողմը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ «ՇԻՆՈՒԵՑԱՆ» ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐԸ

Մոսկուայի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ 1936 Օգոստոսին: 1936 Դեկտեմբերին, Ստալին ուզեց ապացոյց մը տալ այն մասին թէ երբեք տրամադրուած չէ հանդէպ Գերմանիոյ, այդ նպատակով Գերմանիայէն կանչեց իր գաղտնի գործակալներէն շատեր: Զօր. Քրիվիցկի կը պատմէ թէ այդ շրջանին ինք պետն էր արեւմտեան Եւրոպայի, ուրեմն նաեւ Գերմանիոյ մէջ գործող խորհրդային միութեան լրտեսական կազմակերպութեան: 1936 Դեկտեմբերին հրաման կը ստանայ Կէփէուին արտաքին բաժնի վարիչ Սլուցկիէն՝ անմիջապէս Մոսկուա վերադարձնել Գերմանիոյ մէջ գործող լրտեսներէն շատեր, իր ամէնէն վստահելի մարդիկը, որոնք գերմաներէնը կը խօսէին Գերմանացիի պէս, (որոնք յետոյ պիտի մասնակցէին Զօր. Միլլէրի առեւանգումին, գերմանացի սպայ ձեւանալով): Քրիվիցկի կը գանգատի որ իր վստահելի մարդոց վերադարձին հետեւանքով կը կազմալուծուի լրտեսական կազմակերպութիւնը Գերմանիոյ մէջ:

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ՆԵՐԹԻՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլեւ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 11 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4166

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵԼԱՊԷՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԱՒԵԼԻ ՃՇԳՐԻՏ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկներուն առթիւ,

Իսկ Պ. Չէմպըրլէն պիտի խօսի այսօր, չորեքշաբթի, երեսփոխանութեան առջեւ։

Երկուշաբթի օր, իբրեւ պատասխան զանազան հարցումներու, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ Փարիզ եւ Լոնտոն կատարելապէս համաձայն են պատերազմի նպատակներու մասին եւ թէ աւելի ճշգրիտ յայտարարութիւն մը պիտի ըլլայ պատեհ ժամուն։ Պ. Չէմպըրլէն յետոյ պարզեց երկրին ներքին կազմակերպութեան ծրագիրները, որոնք անմիջական կապ ունին պատերազմին շարունակութեան հետ։ Կառավարութիւնը ամէն միջոց նախատեսած է, ներդաշնակութիւն հաստատելու համար բոլոր ճակատներուն վրայ։ Մասնաւոր յանձնաժողով մը կը հսկէ ոչ միայն տնտեսական եւ ելմտական գործունէութեան, այլեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գործակցութեան վրայ։

Անգլիական մամուլը կը շարունակէ վերլուծել Հիթլէրի առաջարկները, միշտ անընդունելի հռչակելով զանոնք, բայց հակառակ չէ որ ուշադրութեամբ քննուին։ Ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս Լոնտոնի մէջ կ՚առաջարկեն որ Դաշնակիցները անմիջապէս ներկայացնեն իրենց հաշտութեան ծրագիրը, միանգամ ընդ միշտ պատասխանած ըլլալու համար Հիթլէրի։ «Թայմզ» գիտել կուտայ թէ Գերմանիոյ առաջնորդը արդէն իսկ ձախողած է, քանի որ իր ձայնին վերջ ոչ մէկ չէզոք պետութիւն կամ վեհապետ կամ նախագահ տրամադրութիւն յայտնեց միջնորդելու, ի խնդիր խաղաղութեան։ Այսպէս, Պելժիոյ թագաւորը, Հոլանտայի թագուհին, նախագահ Ռուզվէլթ, Պապը եւ ուրիշներ որոնք մինչեւ վերջին պահուն ամէն միջոց փորձեր էին պատերազմին առաջքը առնելու համար, չհետաքրքրուեցան այս անգամ, երբ Հիթլէր կոչ կ՚ուղղէր, պատերազմը դադրեցնելու համար։

Միւս կողմէ հակասական լուրեր ալ շրջան կ՚ընեն, Մ. Նահանգներու դերքի մասին։ Այսպէս, Լոնտոնի պաշտօնական օրկանին՝ «Նիւզ Քրոնիքըլ» թղթակիցը Նիւ Եորքէն կը հեռագրէ թէ նախագահ Ռուզվէլթ մօտերս ձեռնարկ մը պիտի կատարէ ի նպաստ հաշտութեան, նկատելով որ բոլոր կուսակցութիւնները անխտիր կ՚ընդունին թէ Մ. Նահանգներու նախագահը թանկագին պատեհութիւն մը կը վայելէ միջնորդութիւն առաջարկելու։ Իսկ «Թայմզ»ի եւ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցները կը կարծեն թէ Պ. Ռուզվէլթ տակաւին յարմար չի դատեր միջամտել։

Զանազան աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Գերմանիա կ՚աճապարէ հաշտութեան համար։ Գերմանական մամուլը պայքար կը մղէ ի խնդիր անմիջական հաշտութեան, այս առթիւ ապարէզ հրաւիրելով չէզոք պետութիւնները։ Տարակոյս չկայ թէ պատերազմին երկարաձգումը նպաստաւոր չէ Գերմանիոյ համար։

Մոսկուայի ճնշումը Պալթեան երկիրներու վրայ

Մոսկուայի մամուլն ալ կուսակից է անմիջական հաշտութեան, լռելեայն պահուած ըլլալով իր ուսերը։ Կարմիր թերթերը պարզապէս հրաւէր կ՚ուղղեն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի որ ընդունին Հիթլէրի առաջարկները, ուրիշ խօսքով՝ վաւերացնեն Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան բռնագրաւումները։ Այս առթիւ ուշադրութեան արժանի են հետեւեալ պարագաները.—

1.— Կարմիր բանակը արդէն իսկ ձեռնարկած է «զօրացնելու» Էսթոնիոյ պաշտպանութիւնը, համաձայն անոր հետ կնքուած դաշնագրին։ (Քսանըհինգ հազար կարմիր զինուորներ մեկնեցան այդ երկիրը, գրաւելու համար Մոսկուայի ձգուած կղզիները եւ նաւահանգիստները)։ Կ՚ըսուի թէ խորհրդային զօրքը «առժամապէս» պիտի գրաւէ նաեւ կարգ մը դիրքեր որոնք նախատեսուած չէին դաշնագրին մէջ։

2.— Մոսկուա բանակցութեան հրաւէր ուղղեց նաեւ Ֆինլանտայի, որ պատուիրակ մը նշանակեց։ Ֆինլանտայի մէջ կը պնդեն թէ Մոսկուա հողային պահանջներ չէ ներկայացուցած բայց Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ օրինակը վստահութիւն չի ներշնչեր։ Ամէն պարագայի մէջ, կը հաստատուի թէ Մոսկուա կը պահանջէ Ալանտ կղզիները եւ Հանկօ նաւահանգիստը, որ կը գտնուի Ֆինլանտայի հարաւ-արեւմտեան կողմը եւ որ երկրին ամենամեծ նաւահանգիստն է, ազատ՝ սառելու վտանգէն։ Մոսկուա կը պահանջէ նաեւ Հոկլանտ կղզին։ Ֆինլանտա նախատեսելով դալիքը, զէնքի տակ առաւ պահեստներու չորս դասեր։

3.— Կը թուի թէ Լիթուանիա դիւրագոյն փորձ մը պիտի կատարէ, ընդդիմանալու համար Մոսկուայի հողային պահանջներուն։ Խ. Միութիւնը կ՚առաջարկէ Լիթուանիոյ ձգել Վիլնան (Լեհաստան), փոխարէն ստանալու համար կարգ մը նաւակայաններ, բայց Լիթուանիա չի հաւատար տրուած հաւաստիքներուն։ Մոսկուա ղրկուած պատուիրակութիւնը Լիթուանիա վերադարձաւ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ։

4.— Մոսկուա արդէն իսկ որոշած է կցել Սպիտակ Ռուսաստանի լեհական երկրամասը, զոր գրաւեց այնքան դիւրութեամբ, կոնակէն զարնելով Լեհաստանը։

5.— Պ. Մոլոթով անմիջապէս ունկնդրութեան ընդունեց Գերմանիոյ առեւտրական պատուիրակութիւնը։ Կ՚ըսուի թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է անմիջապէս հում նիւթեր ճարելու Գերմանիոյ, փոխարէն ճարտարարուեստական արտադրութիւններ ստանալու համար աւելի վերջը։

6.— Պերլինի թերթերը կը հաստատեն թէ Գերմանիա ընդարձակ ծրագիր մը պատրաստած է, ժողովուրդներու փոխանակութեան համար։

Ի՞նչպէս պիտի կատարուի ժողովուրդներու փոխանակութիւնը

Գերմանական ծրագրին համաձայն, պիտի պարպուին Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ Գերմանները։ Ամէնէն առաջ պիտի փոխադրուին անոնք որ ընդունակ են զէնք կրելու։ Լքուած գոյքերու փոխարէն պալթեան պետութիւնները հում նիւթեր պիտի ճարեն Գերմանիոյ, իսկ տեղափոխուած բնակիչները դրամ պիտի ստանան։ Լիթուանիոյ Գերմանները ազատ են Գերմանիա վերադառնալու կամ իրենց տեղերը մնալու։ Կ՚ըսուի թէ Ռուսաստան բնակող Գերմաններն ալ իրենց երկիրը պիտի վերադառնան։

*** Ռիւթէրի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հիթլէր սպասուածէն աւելի արագօրէն պիտի գործադրէ փոքրամասնութեանց փոխանակութեան համար ծանուցած ծրագիրը։ Արդէն իսկ Պալթիկ ծովու նաւահանգիստները կը գտնուին կարգ մը գերմանական նաւեր, որոնց առաջինը Լեթոնիայէն փոխադրեց մաս մը Գերմանացիներ։ Որոշուած է տեղափոխել ոչ միայն գերմանական հպատակները, այլ եւ այն Էսթոնիացիները, Լեթոնիացիները եւ Լիթուանացիները որ Գերմանիա ծնած են, եթէ տրամադրութիւն յայտնեն 48 ժամուան մէջ։ Լեթոնիոյ նաւահանգիստներուն մէջ կը գտնուին հինգ նաւեր որոնք կրնան 3000 հոգի փոխադրել։

Լեթոնիոյ կառավարութիւնը պատասխանելով Գերմանիոյ առաջարկին, յայտնեց թէ 60,000 գերման հպատակներ կը գտնուին իր երկրին մէջ։ Ասոնց մէկ մասը ամէնէն հարուստ սեփականատէրերն են։ Երեք Պալթեան երկիրներուն մէջ — Լեթոնիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա — կը հաշուեն 6000 գերման հպատակներ եւ 120,000 գերմանածին քաղաքացիներ, որոնց տեղափոխութիւնը պիտի սկսի երկու շաբթէն։ Պերլինի թերթերը կը գրեն թէ այս քաղաքացիները Պալթեան երկիրները կը գտնուին 600 տարիէ ի վեր։ Հոլանտական թերթերու հրատարակած լուրերուն համաձայն, Թալինի (Էսթոնիա) հաւատացեալները աղօթքներ կատարած եւ քարոզներ լսած են, որոնց մէջ Պալթեան պետութեանց Գերմանացիներուն կացութիւնը կը բաղդատուի Հրեաներու վիճակին հետ՝ Եգիպտոս փախած ատեն։

Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ տեղափոխութեան ծրագիրը կը վերաբերի նաեւ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու։ Պուքրէշ հասած լուրերու համաձայն, Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ, եւ Հունգարիոյ գերման փոքրամասնութիւնները իրենց երկիրը պիտի փոխադրուին ճիշդ այնպէս ինչպէս հարաւային Թիրոլի Գերմանացիները։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, այս Գերմանացիները պիտի տեղաւորուին Պոհեմիոյ, Մորավիոյ եւ Լեհաստանի գերմանական երկրամասին մէջ, ուրկէ ուրկէ մեծամասնութիւն կազմեն։

Եթէ ճիշդ են հրատարակուած տեղեկութիւնները, միլիոնաւոր քաղաքացիներ իրենց բնակած երկիրներէն հանուելով, նոր բոյներ պիտի հաստատեն։ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի կատարած փոխանակութենէն ի վեր, ժողովուրդներու ամենամեծ տեղափոխութիւնն է որ պիտի կատարուի, Եւրոպայի սրտին վրայ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 71, հոկտեմբեր 9, առաւօտ.— Հոկտեմբեր 8ի իրիկունը եւ գիշերը գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու Նիտի սարքին հովիտին մէջ եւ Սարպրուքի հարաւային կողմը։

Զեկոյց թիւ 72, իրիկուն.— Շատ մեծ գործունէութիւն թշնամի պահակախումբերու, Մօզէլի եւ Սարի միջեւ։ Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Մօզէլէն հեռու։ Ծովուն վրայ, մեր շրջուն պահականաւերէն մէկը յաջողութեամբ յարձակեցաւ թշնամի սուզանաւի մը վրայ։

Անգլիական զեկոյց.— Մեր հետազօտիչ օդանաւերը երէկ լուր տուին թէ գերմանական նաւաբաժին մը կ՚երթայ դէպի Նորվեկիոյ հարաւային - արեւմտեան կողմը։ Մեր ուժերը փորձեցին ճակատամարտի մը բռնուիլ, բայց թշնամին յաջողեցաւ փախչիլ, օգտուելով մութէն։ Այսօր քանիցս գործողութիւններ կատարուեցան Հիւսիսային ծովու հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ, գերման ռմբաձիգ օդանաւերու եւ անգլիական յածանաւերու եւ թորփիլահալածներու միջեւ։ Անգլիական ոչ եւ է նաւ չվնասուեցաւ։ Թշնամիին կորուստները յայտնի չեն։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ Գերմանիոյ ծանր հրետանին կիրակի օրն ի բուն շարունակեց ռմբակոծել ընդարձակ ճակատ մը, Մօզէլէն Հռենոս, համաձայն ապայակոյտի հրամանին։ Այս հրետաձգութեան հետ միաժամանակ գերմանական պահակախումբերը յարաճուն գործունէութիւն կը ցուցնէին մասնաւորապէս Սարի ճակատին վրայ, ուր, Սարպրուքէնի հարաւային - արեւելեան մասին մէջ, որոշ կէտի մը վրայ երեք անգամ յաջորդաբար անյաջող յարձակումներ կատարեցին, ամէն անգամուն գումարտակ մը զոհելով։ Բայց չկրցան ոչ ֆրանսական յառաջապահները ետ մղել, ոչ ալ ծանրապէս վնասել ֆրանսական դիրքերուն։ Գերմանիոյ ծանր թնդանօթները եւ հրասանդերն ալ սկսած են ուժգնօրէն գործել Մաժինոյի գծի դիրքերուն դէմ։ Բերդային կոյտերը վերսկսած են, տասը օրուան ընդհատումէ մը վերջ։ Առջի օր Գերմանացիները սովորականէն աւելի ռումբեր տեղացին ֆրանսական դիրքերուն վրայ։ Կը թուի թէ այս կրակը գլխաւորաբար կ՚արձակուէր Զիկֆրիտի գծին շուրջը տեղաւորուած խոշոր թնդանօթներու կողմէ։ Ֆրանսացի մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Գերմանացիները լայնօրէն կը գործածեն խրամներու յատուկ հրասանդեր, որոնք բաղդատաբար կարճ հեռաւորութիւն կը կտրեն, բայց աւելի դիւրաւ եւ աժան կը շինուին եւ աւելի խոշոր ռումբեր կ՚արձակեն։ Ասոնք պայթելով աւելի մեծ աւերումներ կը գործեն լայն տարածութեանց վրայ։ Յետոյ հրասանդերը աւելի դիւրաւ կը փոխադրուին դէպի յառաջապահ դիրքեր։ Այս առթիւ կը յիշուի թէ Զօր. Ֆրանքօ եւս բազմաթիւ հրասանդեր կը գործածէր, Պարսելոնայի վերջին յարձակման ատեն։ Սպանիական պատերազմին մէջ փորձուած ռազմախաղ մը եւս կ՚օգտագործեն Գերմանացիները,— Բարձրախօսներ տեղաւորել յառաջապահ դիրքերու վրայ, խորտակելու համար ֆրանս. զօքին բարոյական կորովը։ Պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս փորձը առաջին անգամ կատարուեցաւ կիրակի օր, ֆրանսերէն լեզուով հաղորդելու համար Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկները, որոնք յստակօրէն կը լսուէին թնդանօթի որոտումին մէջ։ Բարձրախօսը միեւնոյն ատեն կը կրկնէր թէ Գերմանիա ոչ մէկ վէճ ունի Ֆրանսայի հետ։ (Հաստատուած է թէ «Շթութկարտի դաւաճան»էն զատ, ուրիշ երեք Ֆրանսացի ազգարարներ ալ կը գործեն Պերլինի անթելին մէջ, մէկը՝ կին)։

Բոլշեւիկ երեսփոխաններու ձերբակալութիւնը

Համայնավար երեսփոխաններու եւ ուրիշ յայտնի գործիչներու ձերբակալութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ, երբ կալանաւորներուն թիւը հասած էր 40ի։ Կը յուսացուի այսօր – վաղը վերջացնել 53 երեսփոխաններու ձերբակալութիւնը։ Փախստականները չեն բռնուած տակաւին։ Կը հաստատուի թէ Մոսկուա գացած է Անտրէ Մարթի, որ մահուան դատապարտուած էր մեծ պատերազմին ատեն, ապստամբութիւն սարքած ըլլալով Սեւ ծովու ֆրանսական նաւատորմին մէջ։ Կարծողներ կան թէ ուրիշներ ալ իրեն միացած են։ Որ եւ է հետապնդում չէ կատարուած ծերակուտական Մարսէլ Քաշէնի դէմ, որ լուծուած կուսակցութեան նախագահն էր։

Պատերազմը պայթած ատեն բոլշեւիկ երեսփոխաններուն թիւն էր 71։ Ասոնց հինգը զինուոր գացին, իսկ 13ը հրաժարեցան կուսակցութենէն կամ չուզեցին միանալ նորակազմ բանուորա-գիւղացիական խմբակցութեան։ Մնացեալ 53էն 43ը ստորագրեր էին նախագահ Հէրրիոյի ուղղուած նամակը, որ անմիջական հաշտութիւն կը պահանջէր։

Կիրակի օր ձերբակալուած երեսփոխաններէն եօթը զինուորական ատեանի հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ հանուելով, ամբաստանուեցան իբրեւ անսաստող այն հրամանագիր – օրէնքին որ կը լուծէր կուսակցութիւնը։ Հարցաքննութենէն վերջը բոլորն ալ Սանթէի բանտը փոխադրուեցան։ Յետոյ ատեան հանուեցան ուրիշ ութ կալանաւորներ ալ, միեւնոյն ամբաստանութեամբ։ Միեւնոյն օրը ձերբակալուեցան նաեւ Ժան Տիւքլօ, եղբայրը Ժաք Տիւքլոյի (դեր - նախագահ երեսփ. ժողովին), որ փախած է։ Կիրակի եւ երկուշաբթի ձերբակալուած, ամբաստանուած եւ Սանթէի բանտը փոխադրուած էին 37 հոգի։ Շատերը փոքր պաշտօնակներ առած էին միասին, ուրիշներ ալ՝ իրենց կաշառքել դիմակները։ Կալանաւորներուն կիներուն եւ ազգականներուն արտօնութիւն տրուեցաւ այցելելու։

Մորիս Թորէզի համար տեղական թերթերը կը գրեն թէ նախապէս իր զօրամասին միացած էր, բայց արձակուրդ ստացած չէր, այլ հոկտեմբեր 4ին չէր պատասխանած ներկայութեան կոչին։ Հաստատուած է թէ այնքան անձապրանքով մեկնած էր որ չէր կրցած պայուսակը կապել։ Յետոյ իմացուեցաւ թէ ինքնաշարժ մը կը սպասէր եւ անով ալ փախած է։ Անմիջապէս փնտռուեցաւ, բայց անօգուտ։

*** Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին անդամներէն Պ. Կայման հրաժարեցաւ համայնավար կուսակցութենէն։ Նպարեղէնի աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը որոշեց իր սէնտիքաներէն վտարել բոլոր այն բոլշեւիկները որ չեն դատապարտեր Սթալինի քաղաքականութիւնը։ Այս առթիւ պաշտօնէ արձակեց բոլոր կարմիր քարտուղարները։ Պէսէժի հանքագործներու սէնտիքան ալ խզեց իր կապերը համայնավարներուն հետ։

մէ մը վերջ։ Առջի օր Գերմանացիները սովորականէն աւելի ռումբեր տեղացին ֆրանսական դիրքերուն վրայ։ Կը թուի թէ այս կրակը գլխաւորաբար կ՚արձակուէր Զիկֆրիտի գծին շուրջը տեղաւորուած խոշոր թնդանօթներու կողմէ։ Ֆրանսացի մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Գերմանացիները լայնօրէն կը գործածեն խրամներու յատուկ հրասանդեր, որոնք բաղդատաբար կարճ հեռաւորութիւն կը կտրեն, բայց աւելի դիւրաւ եւ աժան կը շինուին եւ աւելի խոշոր ռումբեր կ՚արձակեն։ Ասոնք պայթելով աւելի մեծ աւերումներ կը գործեն լայն տարածութեանց վրայ։ Յետոյ հրասանդերը աւելի դիւրաւ կը փոխադրուին դէպի յառաջապահ դիրքեր։ Այս առթիւ կը յիշուի թէ Զօր. Ֆրանքօ եւս բազմաթիւ հրասանդեր կը գործածէր, Պարսելոնայի վերջին յարձակման ատեն։ Սպանիական պատերազմին մէջ փորձուած ռազմախաղ մը եւս կ՚օգտագործեն Գերմանացիները,— Բարձրախօսներ տեղաւորել յառաջապահ դիրքերու վրայ, խորտակելու համար ֆրանս. զօքին բարոյական կորովը։ Պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս փորձը առաջին անգամ կատարուեցաւ կիրակի օր, ֆրանսերէն լեզուով հաղորդելու համար Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկները, որոնք յստակօրէն կը լսուէին թնդանօթի որոտումին մէջ։ Բարձրախօսը միեւնոյն ատեն կը կրկնէր թէ Գերմանիա ոչ մէկ վէճ ունի Ֆրանսայի հետ։ (Հաստատուած է թէ «Շթութկարտի դաւաճան»էն զատ, ուրիշ երեք Ֆրանսացի ազգարարներ ալ կը գործեն Պերլինի անթելին մէջ, մէկը՝ կին)։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բռնած դիրքին առթիւ մտահոգութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ, կը գրէ «Մաթէն»։ Գերմանական կարեւոր թերթ մը, «Քէօլնիշէ Ցայթունկ» կը հարցնէ թէ ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ Թուրքիա եւ կը ջանայ ապացուցանել թէ իր ներկայ կացութենէն կրնայ փրկուիլ միայն միանալով Պերլին–Մոսկուա առանցքին։ «Լ՚Էօվր» երէկ խօսելով Մոսկուայի բանակցութեանց վրայ, կը հաստատէր թէ Սարաճօղլու տակաւին Մոսկուա կը գտնուի։ (Մնացեալ մասը գրաքննուած)։ — Պ. Մոլոթով ունկնդրութեան ընդունելով ռումանական նոր դեսպանը,նորէն հաւաստեց թէ Խ. Միութիւնը որ եւ է յարձակողական դիտում չի սնուցաներ Ռումանիոյ հանդէպ։

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ կազմուած են Գերմանիոյ մէջ, երեւան հանելու համար ժողովուրդի թշնամիները։ Այս խումբերուն անդամներէն ամէն մէկը մասնիչի պաշտօն պիտի կատարէ։

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կը սպառուին Լեհաստանի ռուսական մասին մէջ, համաձայն Վատիկան հասած լուրերու։ Մասնաւորապէս մտահոգութիւն կը տիրէ կալուածատէրերու եւ կղերականներու համար։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համար տրամադրելի հինգ միլիոն ոսկին վճարուած չըլլալով, Անգլիա որոշեց զայն յատկացնել Փարիզի մէջ կազմուած լեհական կառավարութեան։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի Արաբները եւ Հրեաները որոշեցին դադրեցնել իրենց թշնամութիւնները, պատերազմին հետեւանքով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երեսփ. ժողովը որոշեց անմիջապէս բանակցութիւններ կատարել Անգլիոյ հետ, անոր ծախելու համար բամպակի ամբողջ պաշարը։ Այս որոշումը անմիջապէս հաղորդուեցաւ անգլիական կառավարութեան։

150,000 ՏՈԼԱՐ արժողութեամբ աղամանդէ մանեակ մը նուիրուեցաւ Անգլիոյ Կարմիր Խաչին, կնոջ մը կողմէ որ գաղտնի կը պահէ իր անունը։ Այս մանեակը մնացած է 16րդ դարէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Զինուորական նպաստները

Սեպտեմբեր 10ին հրատարակեցինք Սեպտեմբեր 8ի հրամանագիր - օ - րէնքը, զինուորական նպաստներու մասին: Գրեցինք նաեւ թէ դիմումներ կատարուած են, որպէսզի շուտ վճարուին այդ նպաստները, որովհետեւ բազմաթիւ ընտանիքներ թշուառութեան մատնուած են, իրենց նեցուկները զինուոր գացած ըլլալով:

Մարսէյլի մէջ ալ այս խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները, մանաւանդ որ օրէնքը շարք մը ձեւակերպութիւններ կը պահանջէ, որոշուած նպաստը ապահովելու համար: Մարսէյլի թերթերը կը գրեն թէ՝ առժամեայ կարգադրութիւն մը եղած է, որպէսզի կարճ տեւեն ձեւակերպութիւնները: Ասկէ վերջ ընդհ. ժողովին նահանգային յանձնաժողովն է որ վճիռ պիտի արձակէ նպաստի խնդրագիրներու մասին:

Այսպէս, զինուորական նպաստի խնդրարկուները զօրաշարժի թուականէն սկսելով մինչեւ 60 օր, առժամապէս ազատ պիտի ըլլան կանոնական թղթածրարները կազմելու եւ ներկայացնելու հոգէն: (Այս կանոններէն մէկուն տրամադրութեամբ, հարկ էր վկայական մը ճարել, ապացուցանելու համար զինուորին ներկայութիւնը բանակին մէջ):

Այսուհետեւ կը բաւէ լեցնել շատ ճշգրիտ հարցարան մը, որ տրամադրելի է բոլոր քաղաքապետութեանց մէջ: Հարցարանը պէտք է լեցուի ուղղամտութեամբ եւ երդումով, մանաւանդ խնդրարկուներու նիւթական աղբիւրներու եւ իրենց վրայ ինկած ընտանեկան հոգերու մասին (charges): Երբ քաղաքապետը նպաստաւոր վկայութիւն տայ, նահանգային յանձնաժողովը իրաւասու է վճիռ արձակելու գրեթէ անմիջապէս: Եւ դրամը կը վճարուի: Այս որոշումը երեք ամսուան ուժ ունենալով, խնդրարկուն կրնայ առանց աճապարելու կազմել իր թղթածրարը, եւ նահանգային յանձնաժողովը մեծ մասով պարզապէս պիտի հաստատէ առաջին որոշումը:

*** Օրէնքին տրամադրութեամբ, զինուորական նպաստէն բացառապէս կրնան օգտուիլ անոնք որ ուղղակի կապ չունին զինուորին հետ, բայց առանձին կամ զաւակներով կրնան անդամ համարուիլ այն ընտանիքին որուն նեցուկն էր զինուորեալը: Բայց այս տրամադրութիւնը չի նշանակեր թէ նպաստը պարտաւորիչ կերպով պիտի տրուի վերոյիշեալ դասի անձերուն: Նպաստը զէնքի տակ առնուած զինուորին զոհողութեան փոխարժէքը չէ. որովհետեւ այդ զոհողութիւնը գին չունի, այլ պարզապէս ազգային համերաշխութեան գործ մը, որպէսզի զինուորներուն ընտանիքները թշուառութեան չմատնուին: Ուստի, նպաստէն կրնան օգտուիլ միայն այն ընտանիքները որ իսկապէս զրկուած են ապրուստի միջոցներէ, իրենց նեցուկը զինուոր գացած ըլլալով: Երբ ընտանիքին միւս անդամները կ'աշխատին, երբ զինուորեալը միշտ կը ստանայ իր թոշակին ամբողջութիւնը կամ անոր մէկ մասը, երբ իր առեւտուրը դարձեալ շահ կը բերէ, երբ եկամուտներ կամ կալուածներ ունի որոնք իր ընտանիքին տրամադրութեան տակ կը մնան, զինուորական նպաստը պիտի մերժուի:

Եթէ կան անձեր որ միայն սահմանափակ աղբիւրներ ունին, կրնան խնդրագիր ներկայացնել, բայց պէտք է գիտնան թէ նախ քաղաքապետը, յետոյ նահանգային յանձնաժողովը իրաւասութիւն ունին կարծիք յայտնելու, գատելու իրենց կացութիւնը: Եթէ իրենց կացութիւնը ծանրանայ, միշտ ժամանակ ունին իրենց իրաւունքը արժեցնելու:

*** Այս լուսաբանութիւններէն վերջ, կրկին կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն կարել եւ պահել օրէնքներու թարգմանութիւնը, ի հարկին եւ բնագիրները, որոնք պարբերաբար կը հրատարակուին եւ կը ծախուին ամէն տեղ, տետրակի ձեւով:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

— oo —

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը կարգ մը արտակարգ յանձնաժողովներ կազմեց, որպէսզի երկիրը պատրաստ ըլլայ պատերազմական վիճակի պահանջներուն: Միեւնոյն ատեն խնամակալ իշխանը մեկնեցաւ Պաղտատէն, քննական պտոյտ մը կատարելու համար Սուլէյմանիէի, Քէրքիւքի եւ Մուսուլի նահանգներուն մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախկին նախագահը, Պենէշ, Փարիզ եկաւ, ազգ. կառավարութիւն մը կազմելու համար, նման Լեհականին: Պ. Պենէշ լաւատես է իր երկրին ազատութեան մասին եւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ պիտի կատարէ Փարիզի մէջ:

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ մէկդի դրաւ իր նոր շարժանկարը, «Դիկտատոր», նկատելով որ ժամանակը չէ զուարճանալու դիկտատորներով, երբ անոնք զբաղած են... արիւն թափելով:

ՓԱՐԻԶԻՆ ԳԱԽԱՌ փոխադրուած ընտանիքներուն օգնելու համար սափրողական կոչեր կ'ուղղէ մամուլը, մանաւանդ որ եկածը ճմեռ է: Օգնել ոչ միայն հագուստ–կապուստով, այլ եւ դրամով: Օգնութեան կոչ մըն ալ Զօր. Քաաթէլնօ հրատարակեց, Ալզաս – Լոռէնէն դէպի հարաւ փոխադրուած հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներու համար:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Աշխատաւորներու վիճակը Վիէնի մէջ

Վիէն, 6 Հոկտ. (Յառաջ). — Սիրելի «Յառաջ», քանի մը խօսք ալ մեր գաղութի կեանքէն, այս փոթորկալի օրերուն: — Ազգային կեանքի մասին խօսիլն աւելորդ է: Պատերազմը լռութեան դատապարտեց ամէն բան: Ուրեմն, քանի մը խօսք մեր աշխատաւորական կեանքի ու զինուորեալներու մասին:

Կօշիկի գործարանին մէջ, որ մեր գաղութը կանգուն պահողն է եղած տարիներ շարունակ, զինուորական գործերուն վրայ աշխատողները ներկայիս շաբաթական 67 ժամ կը բանին: Մնացեալները 30 — 35 ժամ: Այս վերջերս կարգ մը բանուորուհիներ արձակելով, առանց խտրութեան, ներս առաւ զօրակոչի ենթարկուած իր այն աշխատաւորներուն կիները, որոնք չէին աշխատեր:

Թուղթի գործարանը, ուր տասնեակ մը Հայեր կ'աշխատէին, փակուած է մէկ ամիսէ ի վեր, գործատէրը զօրակոչի ենթարկուած ըլլալով: Էստրէզէն թաղամասի հիւսուածեղէնի գործարանը կը բանի շարունակ, ու գրեթէ պետութեան հաշւոյն: Այս գործարանը բնաւ օտարական չառներ ներկայիս: Քանիցս իրեն դիմող հայ կիներն ալ մերժած է, հակառակ անոր որ իրենց ամուսինները զօրակոչի ենթարկուած են առաջին օրէն:

Ունինք բաւական թիւով անգործներ, որոնք միշտ ալ կը մերժուին կարգ մը գործատէրերու կողմէ, իբրեւ օտարականներ:

Քաղաքապետ Պ. Հիւսէյի նախագահութեամբ ընտրուած է աղքատախնամ մարմին մը, չքաւորներուն կերակուր տալու համար: Քանի մը հայ ընտանիքներ ալ կ'օգտուին այս շնորհէն:

*** Զօրակոչի ենթարկուած մեր երիտասարդներու թիւն է մօտաւորապէս 120: (Մեր գաղութը 1200 անձէն աւելի չէ): Մեկնողներէն մինչեւ այսօր միայն 4 հոգի իբրեւ տկարակազմ վերադարձած են անորոշ ժամանակի համար: Բոլորէն ալ նամակներ կը ստանանք, որոնք գոհունակութիւն կը յայտնեն մանաւորապէս տրուած սնունդի եւ իրենց մեծերու մասին: Կ'արժէ հոս արձանագրել նամակ մը, Պ. Քաղաքէն:

— «... Մեր կեանքը շատ լաւ է: Քսանըհինգ հայ տղաներ ենք հոս միասին: Բոլորս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն: Մարզանքի պահուն միշտ հայերէն կ'երգենք: Մեր մարզիչները շատ գոհ են մեզմէ: Կերակուրները շատ լաւ են: Օրական երկու անգամ առատ միս կուտան: Խտրութիւն չկայ: Եթէ ամէն տեղ այսպէս է, զինուորութիւնը բան մը չէ»:

Մեր զինուորները բոլորն ալ այս բովանդակութեամբ կը գրեն իրենց կեանքի մասին:

*** 36էն 48 տարեկաններն ալ արձանագրուեցան եւ կը սպասեն բժշկական քննութեան: — Գալէ

Պարենաւորման գործը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ

Լիբանանի ներքին նախարարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց որ մանրամասնօրէն կը բացատրէ կառավարութեան ըրած կարգադրութիւնները՝ կանոնաւորելու համար ցորենի բաշխումը ժողովուրդին:

Հրամանագիրը կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը ամէն շրջանի մէջ վաճառատեղիներ պիտի որոշէ, ալիւրն ու ցորենը ժողովուրդին բաշխելու համար: Կառավարութեան կողմէ նշանակուած ամէն վաճառական պարտաւոր է մանրամասն ցանկ մը կազմել իրմէ կատարուած գնումներուն: Ցանկին մէջ՝ պէտք է յիշուին գնողին անունը, մականունը, բնակավայրը, ընտանիքին թիւը, գնումի թուականը, քանակը եւ գանձուած դրամը: Վաճառման սակը պիտի որոշուի կառավարութեան կողմէ:

Եթէ վաճառականը իր մթերքը ծախէ որոշուած վայրէն ուրիշ տեղ մը, կամ ծախէ որոշուած գինէն աւելի սուղ, կամ ուրիշ նիւթեր խառնէ ծախուելիք ապրանքին մէջ, կամ չհետեւի կառավարութեան հրահանգներուն, պիտի ենթարկուի մարգպանութեան որոշած պատիժներուն:

*** Զարաշահութեանց վերջ դնելու համար, Սուրիոյ Տնօրէններու Խորհուրդը արմատական միջոցներ ձեռք առնել որոշեց: Վերջերս մասնաւոր նիստի հրաւիրեց Դամասկոսի յայտնի առեւտրականները եւ անոնց յանձնարարեց վերջ տալ կեղեքումներուն, այլապէս կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի գործածել ժողովուրդինպարենաւորմանհամար իր տրամադրութեան տակ դրուած 500,000 ս. ոսկին, գնելու համար բնակչութեան բաշխուելիք պաշարը: Կառավարութիւնը որոշեց պարենաւորման տոմսեր հանել ու բաշխել ժողովուրդին: Այդ տոմսերը անհատական են եւ անոնցմով ուտեստեղէն պիտի գնուի միեւնոյն նպարավաճառէն միայն, որ տոմսին վրայ պիտի արձանագրէ ապրանքին տեսակը, քանակը եւ առնուած թուականը:

Այս ձեւով կը յուսացուի վերջ տալ չարաշահութեան, որ մեծ համեմատութիւններու հասած էր Դամասկոսի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ հանգանակութիւնը 250,000 անգլ. ոսկիի հասած ըլլալով, նոյնքան ալ լորտ Նըֆիլտ տրամադրեց, համաձայն իր խոստումին (18 միլիոն ֆրանք):

Մոսկուայի տեսակցութիւնները

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հիւսէյին Ճահիտ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ «Եէնի Սապահ»ի մէջ (28 Սեպտ).

— «Այն պահուն երբ Սարաճօղլուի դէպի Մոսկուա կատարած ճամբորդութիւնը ամբողջ աշխարհի շահագրգռութիւնը հոն կատարուելիք բանակցութեան վրայ հրաւիրած էր, յանկարծ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ալ Մոսկուա հրաւիրուիլը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերաւ:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ալ ներկայութեանը Մոսկուայի մէջ Սարաճօղլուի հետ կատարուելիք բանակցութեանց նիւթը եւ արդիւնքը ինչ կրնայ ըլլալ:

Այս մասին դրական խորհրդածութիւններ ու ենթադրութիւններ ընելէ առաջ, բացարձակ եւ վճռական կերպով ժխտական վճիռ մը տալ աւելի դիւրին է:

Այսինքն, այս տեսակցութեանց նպատակակէտը եւ արդիւնքը Թուրքիոյ արեւմտեան մեծ ժողովրդապետութեանց հետ ունեցած փոխադարձ յանձնառութեանց եւ շատ ամուր եւ անկեղծ բարեկամութեանց վրայ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնան գործել:

Այս տեսակցութիւնները Թուրքիան իր խոստումէն, կամքէն եւ իր երկրին կենսական շահերուն անհրաժեշտութեամբը եւ ներշնչումովը գծած քաղաքականութենէն չեն կրնար հեռացնել: Արդէն այս քաղաքականութիւնը, մեր դրացի եւ շատ լաւ բարեկամ Ռուսիոյ գիտակցութեամբը եւ հաւանութեամբը տեղի ունեցած ըլլալով, այժմ Մոսկուայի մէջ անոր դէմ խօսք մը կարենալ բանալուն մասին խորհիլ անիմաստ կ'ըլլայ:

Առաւելագոյն հաւանականութեամբ, Գերմանիոյ արտաքին նախարար Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ մեր արտաքին գործավարին միջեւ խիստ բնականօրէն տեղի ունենալիք բանակցութեանց ընթացքին կարգ մը թիւրիմացութիւններ կրնային լուսաբանուիլ, որովհետեւ խիստ բացայայտ իրողութիւն մըն է որ, Գերմանիա վերջերս Թուրքիոյ դէմ իսկապէս անիմաստ եւ սխալ քաղաքականութեան մը հետեւած է:

Նախ հակառակ անոր որ քանիցս պահանջուեցաւ «կենսական տարածութիւն» ասացուածքին բացորոշապէս բացատրուիլը եւ ընդգրկած շրջանին ցոյց տրուիլը, Գերմանիա բացարձակապէս խուսափեցաւ ասկէ. միմիայն կարեւոր ապահովութիւններով խնդիրը յետաձգել ջանաց: Յետոյ, Պալքաններէն կամ Միջերկրականէն կարենալ գալիք յարձակման սպառնալիքի մը դէմ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի ու մեր միջեւ համաձայնութեան մը կնքումը՝ Գերմանիոյ մէջ Թուրքիոյ դէմ թշնամական զգացումներ եւ գործունէութիւններ առաջ բերաւ: Ասոր ալ, շատ բնականօրէն այն իմաստը տրուեցաւ թէ Գերմանիա եւ իր զինակիցը Թուրք հողերու վրայ յարձակելու միտք ունին եւ հիմա երբ ասոր դէմ պատնէշ մը երեւան բերուեցաւ, չեն կրնար զսպել թէ իրենք զիրենք: Միաժամանակ, ոչ միայն մեր կարգ մը ապրանքները յանձնելէ խուսափեցաւ, այլ Հաթայի խնդրին առթիւ ալ, բացայայտօրէն մեր դէմ շարժիլ սկսաւ: Գերման կառավարութեան այս գրգռիչ շարժումները, գերման մամուլին յարձակողական եւ արհամարհական գրութիւնները, խիստ բնականօրէն, Թուրք մամուլին մէջ սրտնեղութիւն մը առաջ բերին եւ փոխադարձ յարձակումի ճամբայ բացին:

Ահա, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ այս կէտերը տրամաբանական եւ բանաւոր կերպով եթէ Սարաճօղլուի բացատրել կարենար յաջողիլ եւ իրենց հետեւած ուղղութեան սխալ ըլլալը խոստովանէր, երկու երկիրներու միջեւ սխալ հասկացողութիւնը կ'անհետանար: Բայց չկարենալ անհետանալիք բան մը կայ, — Թուրքիոյ փրկութեանը համար անհրաժեշտ նկատուած երաշխիքի յանձնառութիւնները: Այսօր Թուրք Հանրապետութիւնը, որ անկախութեան պայքարին զաւակն է, իր քաղաքականութեանը տէրն է: Հայրենիքին շահը ինչ որ կը պարտադրէ, ասիկա միմիայն ինքը կը գնահատէ եւ իր այս գնահատանքին համաձայն կը շարժի: Թուրքիոյ Հանրապետութեան ամէնէն հիմնական մէկ սկզբունքն է՝ ոչ մէկ ատեն յարձակողական բաղձանք մը չունեցանել: Իր բոլոր յանձնառութիւններն ու զինակցութիւնները, բոլորն ալ, իր խաղաղութեան եւ ապահովութեան հակումներէն ներշնչուած են:

Ժողովրդապետութեանց հետ իր համաձայնութիւնները՝ այսպիսի բարձր եւ մարդկային նպատակ մը ապահովելու միտումով կնքուած են: Կարելի չէ ենթադրել որ Թուրքիա այս նպատակներէն հեռանայ: Միայն թէ, Ռուսերուն բարեկամ Գերմանները, մեր ալ Ռուսերուն շատ լաւ բարեկամ ըլլալէն օգտուելով, եթէ ուզեն մեր միջոցաւ զինակից Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն մօտենալ, ասոր արդիւնաւոր կարենալ ըլլալուն համար, պէտք է հասկնան, նախ մէկ կողմ թողլով պատերազմի սպառնալիքն ու զէնքով յարձակումը, խորհրդաժողովի մը սեղանին գլուխը գալ, խաղաղութեամբ եւ ապահովութեամբ լուծելու համար հարցերը»:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ 1917ԷՆ Ի ՎԵՐ

Սլուցկի կը պատասխանէ.

— Կարեւորութիւն չունի, արդէն ձեզիհրահանգ պիտի տամ նաեւ դանդաղեցնել լրտեսական գործունէութիւնը Գերմանիոյ մէջ:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, ի՞նչ փոփոխութիւն տեղի ունեցած է, կը հարցնէ Քրիվիցկի:

— Կը նշանակէ այն որ կարծեմ այս անգամ յաջողած ենք: Երեք - չորս ամիս չանցած, պիտի կրնանք համաձայնութիւն մը կնքել Հիթլէրի հետ: Մինչ այդ, լաւ է որ լրտեսական կազմակերպութիւնը դանդաղեցնէ իր աշխատանքները Գերմանիոյ մէջ:

Յաջորդ ամիսներուն, Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ յարաբերութիւնները օրէ օր դարձան մտերմական: Գերման գաղտնի գործակալները, վերադառնալով Ռուսիայէն, իրենց հետ բերին անունները այն անձնաւորութեանց, որոնք առաւել կամ նուազ չափով կասկածելի կը թուէին Սթալինի: Որքան ալ ապացոյց չգտան, Պերլինի մէջ աշխատեցան ապացոյցներ «շինել»: Սթալին անձնապէս ընդունեց Ռոզէնպէրկի եւ Նիքոլայի գործակալները, որովհետեւ Մոլոթովէն զատ՝ Մոսկուայի մէջ ոչ ոք տեղեակ էր շարունակուող բանակցութեանց: Կը բաւէր որ Սթալին հարցնէր թէ «բան մը չէ՞ք գիտեր այս ինչ կամ այնինչ մարդուն մասին», եւ մեքենան կը սկսէր Պերլինի մէջ շինել «համոզիչ փաստեր»: Այսպէսով էր որ «ապացոյցներ» շինուեցան Զօր. Թուխաչեւսքիի եւ ուրիշներու մասին, եւ յաջորդաբար այդ «ապացոյցները» յանձնուեցան Սթալինի, նիւթ հայթայթելով Մոսկուայի համբաւաւոր դատավարութեանց, որոնք բոլորն ալ վերջացան գնդակահարութիւններով: Սթալին երբեւիցէ չկասկածեցա՞ւ այս ապացոյցներուն արժէքին մասին: Ճշմարտութիւնն այն է որ երբեք չհետաքրքրուեցաւ այդ ուղղութեամբ, որովհետեւ ամբաստանեալները ընտրուած էին անոնցմէ որոնք իրեն հակառակ արտայայտուած էին այս կամ այն առիթով:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԿԵՂԾ ՓՈՐՁԵՐ ՀԱՆԴԷՊ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ

Սթալինի եւ Հիթլէրի բարեկամական յարաբերութիւնները չսահմանափակուեցան գաղտնի ոստիկանութեան ձեռնարկներու մէջ: Սթալին կը կասկածէր իր դեսպաններուն, ինչպէս նաեւ գերման լրտեսական կազմակերպութեան գործակալներուն վրայ, որոնց հետ թէեւ տեսակցութիւններ կ'ունենար յաճախակի: Ուստի մասնաւոր պատգամաւորներ ղրկեց աւելի արագացնելու համար բանակցութիւնները: Իր հայրենակիցներէն մին, վրացի Քանտէլաքի, որ կը վայելէր իր կատարեալ վստահութիւնը, քանիցս Պերլին գնաց շարունակելու համար գաղտնի բանակցութիւնները: Գտած ընդունելութիւնը աւելի ջերմ էր, բաղդատմամբ այն ընդունելութեան, որ ցոյց տրուած էր Լիթվինովի, 1934ին: Ռոզէնպէրկ եւ Նիքոլա պատրաստած էին նպաստաւոր գետին մը: 1939 Յունուար 12ին, Հիթլէր երբ կ'ընդունէր Պերլինի օտար դիւանագիտական մարմինը, բոլորին ներկայութեան սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Խորհ. Միութեան դեսպանին, գրաւելով ամէնուն ուշադրութիւնը:

1939 Մարտ 10ին, ուրեմն Աւստրիոյ եւ Զուտէթներու երկրին կցումէն վերջ, դղրդալից ճառի մը մէջ Սթալին այնքան բարեացակամ արտայայտութիւն մը ցոյց տուաւ հանդէպ Հիթլէրի որ մեծ տպաւորութիւն գործեց արտասահմանի մէջ: Այս ճառէն երեք օր վերջ, Չեխոսլովաքիան կցուեցաւ Գերմանիոյ:

Այսուհետեւ Գերմանիա կը շարունակէր մերժել բարեկամական դաշինք կնքել Ռուսիոյ հետ: Այն ատեն Սթալին մաքիավելական գաղափար մը յղացաւ, եւ յաջողեցաւ դժբախտաբար: Փորձեց դիրք փոխել, վախցնել Հիթլէրը՝ նոր բարեկամութիւն մը կեղծելով ժողովրդապետութեանց հետ, բանակցութեան մտնելով դաշինք մը, յետոյ զինակցութիւն մը կնքելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ:

ՍԹԱԼԻՆ ԻԲՐԵՒ ՄԱՔԻԱՎԷԼ

Ապագան նոր անակնկալներ պիտի բերէ՞ մեզի: Հիթլէր պիտի կարենա՞յ այնքան վստահութիւն ցոյց տալ Սթալինի խոստումներուն, աւելի քան վստահութիւնը զոր աշխարհ ցոյց տուած է հանդէպ իր իսկ խոստումներուն: Ի՞նչպէս այս երկու մարդիկը, իրարմէ այնքան տարբեր եւ իրարու այնքան նման միաժամանակ, կրցա՞ն համաձայնիլ: Ամէն պարագայի, լաւ ճանչնալու համար մէկն ու միւսը, յիշեցնենք հետեւեալ պարբերութիւնը, որ կը վերաբերի Սթալինի, եւ զոր գրած է Սթալինը լաւագոյնս ճանչցողներէն մին, Պօրիս Սուվարին, նախկին քարտուղար Գ. Միջազգայինի արտաքին յարաբերութեանց: «Սթալին կարդացած չէ անշուշտ Մաքիավէլը, եւ ոչ իսկ հրաշալի «Տրամախօսութիւն դժոխքին մէջ» գիրքը, ուր կը խօսին Մաքիավէլ եւ Մոնթէսքիէօ, — այս գիրքը գրած է Մօրիս Ժոլի, Երկրորդ կայսրութեան հանրապետական աքսորեալներէն մին: Բայց բնազդով կրցած է հետեւիլ այն բարոյական գծին, որ ցոյց տրուած է երեկերեւութեան եւ նենգութեան այս հեղինակաւոր գրքին մէջ: Ահաւասիկ գլխաւոր սկզբունքները բարոյական այդ դպրոցին, — բարոյականը զատել քաղաքականութենէն, իրաւունքը փոխարինել ուժով, եւայլն»:

Այս ուղղութեամբ, Սթալին կրնայ տակաւին շատ անակնկալներու առջեւ դնել Հիթլէրը, ինչպէս Հիթլէր՝ Սթալինը:

(Վերջ) (7)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 12 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4167

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ ՊԱՐԶԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ, ՉԷՄՊԸՐԼԷՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԱՅՍՕՐ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԷ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃՆՇՈՒՄԻՆ

Պ. Տալատիէ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պարզեց Ֆրանսայի տեսակէտները հաշտութեան մասին, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի կոչին: Անգլիոյ վարչապետն ալ, որ չորեքշաբթի պիտի խօսէր, յետաձգեց այս օրուան, հինգշաբթի, որպէսզի կարենայ լրացնել իր խորհրդակցութիւնները Ֆրանսայի եւ բրիտանական գաղթավայրութեանց հետ :

Ահաւասիկ Ֆրանսայի վարչապետին ճառը, որ տեւեց քսան վայրկեան.

— «Պատերազմի մէջ ենք եւ լռութիւնը անհրաժեշտ է մեր զինուորական գործողութեանց յաջողութեան համար: Գիտեմ որ դուք առաջինը պիտի ըլլայիք, զատապարտելու համար վտանգաւոր անզգուշութիւնները : Բայց դուք իրաւամբ կը խորհիք թէ օրինաւոր է որ տեղեկութիւններ ստանաք կառավարութեան ընդհանուր գործունէութեան մասին, անոր մտածումներուն եւ որոշումներու մասին: Մասնաւորապէս այդ մասին է որ կ'ուզեմ ձեզի խօսիլ այսօր :

Մէկ ամիսէ ի վեր, մեր զինուորները յառաջացած են թշնամի հողին վրայ : Օդին մէջ, մեր օդանաւորդները բազմապատկեցին իրենց քաջութեան ապացոյցները : Ծովուն վրայ, մեր նաւերը պաշտպանած են Ֆրանսայի եւ իր կայսրութեան ազատ հաղորդակցութիւնները, հալածելով թշնամի սուզանաւերը եւ գրաւելով հարիւր հազարաւոր թոն հում նիւթեր եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններ որոնք սահմանուած էին Գերմանիոյ: Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կը տիրապետեն ծովերուն, եւ դուք պատմութեան փորձառութենէն գիտէք թէ անոնք որ կը տիրապետեն ծովերուն, ուշ-կանուխ կը շահին յաղթանակը: Բայց Անգլիա չի գոհանար միայն իր նաւատորմին աջակցութիւնն ընծայելով մեզի: Ան չի գոհանար ամէն օր աւելի բազմաթիւ օդաչուներ ղրկելով մեր ճակատին վրայ, օդաչուներ որոնք կրկնակի ապացոյցներ տուին իրենց ճարտարութեան եւ քաջութեան մասին: Ան արագօրէն Ֆրանսա կը ղրկէ նաեւ իր սքանչելի երիտասարդութիւնը եւ իր ընտիր մթերքը: Առջի օր ինծի կը պատմէին թէ Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ, երբ գերմանական անթելը չարունակելով Ֆրանսան եւ Անգլիան իրարմէ բաժնելու ամուլ պայքարը, կ'ըսէր թէ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ պատերազմ վարել ֆրանսական արիւնով, Ծթութկարտի դաւաճաններուն ձայնը խեղդուեցաւ անընդհատ թաւալումէն այն կառքերուն եւ մեքենաշարժ ուժերուն որ դէպի մեր սահմանագլուխները կը փոխադրէին անգլիական զինուորներն ու թնդանօթները: Այսպէս, փաստերու քարոզութիւնը աւելի զօրաւոր է քան ստերու քարոզութիւնը: Պարագան նոյնն է մեր ազգային կեանքին մէջ, ուր դէպքերը ոչնչացուցին թշնամի քարոզութեան բազմաթիւ փորձեր :

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, համայնավար վարիչները ձեզի կը ներկայանային իբրեւ կատաղի հայրենասէրներ: Զանոնք լսելով, կը կարծէիք թէ նոր Ժաքոպէններն են: Անոնք խիստ բառեր եւ նոյնիսկ նախատինքները բաւական չէին գտներ, ձաղկելու համար կառավարութեան խաղաղասիրական ջանքերը: Անոնք հրապարակային ժողովներու մէջ կը յայտարարէին թէ կռիւի առաջին գծին վրայ պիտի գտնուին Հիթլէրի եւ անոր բանակներուն դէմ, ազատութեան և հայրենիքի համար :Եւ բաւական եղաւ որ բոլշեւիկները չահաւոր գտնեն համաձայնիլ նացիներուն հետ եւ բաժնել Լեհաստանը, որպէսզի նոյն մեծ հայրենասէրները ջատագովեն դաւաճան հաշտութիւն մը: Կան դիկտատորներ որ կը ջարդեն իրենց համայնավար բանուորները եւ յետոյ կը համաձայնին անոնց վարիչներուն հետ: Բայց մենք, Ֆրանսացիներս, երբեք մեր միտքէն չենք անցըներ Ֆրանսայի բանուորները— ինչ քաղաք. համոզում - ներ ալ ունենան — շփոթել այն մարդոց հետ որոնք ուզեցին խաբել զանոնք եւ դաւաճանել անոնց» :

Ապահովութիւն եւ փոխադարձ երաշխաւորութիւն

Այստեղ Պ. Տալատիէ ջերմ կոչ մը ուղղելով Ֆրանսական եղբայրակցութեան, շարունակեց.

— «Ոչ Ֆրանսա, ոչ ալ Մեծն Բրիտանիա պատերազմի չբռնուեցան տեսակ մը վարդապետական խաչակրութիւն պաշտպանելու համար: Ոչ Ֆրանսա, ոչ ալ Մեծն Բրիտանիա պատերազմի չբռնուեցան աշխարհակալութիւններ կատարելու համար: Անոնք հարկադրուեցան կռուիլ, որովհետեւ Գերմանիա կ'ուզէ անոնց պարտադրել իր տիրապետութիւնը Եւրոպայի վրայ: Այսօր որո՞ւ կրնան հաւատացնել թէ խնդիրը կը վերաբերի Տանցիկի եւ Նրբանցքի կամ գերման փոքրամասնութեանց: Գերմանիա ինք հաստատեց թէ կ'ուզէր կա՛մ ստրկացնել Լեհաստանը, ննդամասնութեամբ եւ կամ խորտակել զայն ընդ հուր եւ ընդ սուր: Աւստրիայէն վերջը, Չեխոսլովաքիան, Չեխոսլովաքիայէն վերջը՝ Լեհաստանը: Այս բոլոր ձեռնարկները ուրիշ բան չէին եթէ ոչ հանգրուաններ այն ճամբուն վրայ որ ամենածանր ստրկացման պիտի առաջնորդէր Եւրոպան: Այսօր ձեզի կը խօսին հաշտութեան մասին. գերմանական հաշտութիւն, հաշտութիւն մը որ պարզապէս պիտի նուիրագործէ ննդամասնութեամբ կամ բռնութեամբ կատարուած նուաճումները, եւ երբեք պիտի չխափանէ նոր աշխարհակալութեանց ճամբան: Արդարեւ, ի՞նչ է բուն իմաստը Բոյխստակի վերջին ճառին,— «Ես ոչնչացուցի Լեհաստանը: Ես գոհացում ստացայ. եկէք դադրեցնենք պատերազմը եւ ժողով մը գումարենք, մեր նուաճումները նուիրագործելու եւ խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար»: Դժբախտութիւնը այն է որ մենք արդէն լսած ենք այս խօսքերը: Աւստրիոյ կցումէն վերջը, Գերմանիա յայտարարեց ի լուր աշխարհի.— «Ես գրաւեցի Աւստրիան, այլեւս բան չեմ պահանջեր»:

Պ. Տալատիէ յետոյ յիշելով Գերմանիոյ յաջորդական բռնագրաւումները Չեխոսլովաքիայէն մինչեւ Լեհաստան, յայտարարեց.

— «Մենք միշտ ուզած ենք եւ միշտ ալ կ'ուզենք որ անկեղծ գործակցութիւն մը եւ ուղղամիտ համաձայնութիւն մը հաստատուի ժողովուրդներու միջեւ: Բայց մենք վճռած ենք չենթարկուելու բռնաւճիռներու: Մենք զէնք վերցուցինք նախայարձակման դէմ, եւ զայն վար պիտի դնենք միայն այն ատեն երբ ապահովութեան ստոյգ երաշխաւորութիւններ ստանանք, ապահովութիւն մը որ վիճելի չդառնայ վեց ամիսը անգամ մը: Ի՞նչպէս գոյութիւն կրնայ ունենալ այդ ապահովութիւնը, մեզի եւ ամբողջ աշխարհի համար, եթէ ազգ մը բռնօրէն կը սրբուի Եւրոպայի քարտէսէն: Ո՞ր ժողովուրդը կրնայ ինքզինքը պաշտպանուած զգալ նախայարձակման դէմ, եթէ այսպէս վեց ամիսը անգամ մը հանդիսատես պիտի ըլլայ ուրիշ ազգի մը կցումին կամ բաժանման, հակառակ տրուած խոստումին: Եւ ի՞նչպէս կարելի է չհասկնալ թէ ազգի մը ստրկացումը փոխանակ դիւրացնելու ապաստանութեանց կրճատումը, պարզապէս պիտի հարկադրէ միւս ժողովուրդները որ անդադար նոր զէնքեր կռեն կռիւն, միայն սպառազինուելու համար ալրին եւ աշխատին: Եթէ իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն, տեւական խաղաղութիւն մը, պէտք է նախ եւ առաջ հանդստացնել ըմբոստացած խիղճերը, բռնութեամբ կատարուած զեղծումները, պարկեշտօրէն հաշտեցնել բոլոր ժողովուրդներու իրաւունքները եւ շահերը: Մեզի կ'ըսեն թէ Լեհաստանի ճակատագիրը կը վերաբերի միայն երկու պետութեանց: Կը պատասխանենք թէ այդ ճակատագիրը կը շահագրգռէ նաեւ եւ ամէնէն առաջ Լեհերը: Մարդիկ կ'ուզեն Եւրոպայի քարտէս մը չինել առանց հաշուի առնելու սա կենդանի իրականութիւնները,— ժողովուրդները, անոնց աւանդութիւնները եւ պահանջները: Մենք կը պատասխանենք թէ այդ կերպով Եւրոպան ետ կը տանին դէպի այն յեղափոխութիւնները եւ պատերազմները որոնք դարերով արիւն քամեցին: Եթէ իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն, տեւական խաղաղութիւն մը, պէտք է հասկնալ նաեւ թէ ազգերու ապահովութիւնը կրնայ հիմնուիլ միայն փոխադարձ երաշխաւորութեանց վրայ, պայմա՛ որ եւ է անակնկալ եւ պատուար մը կազմելով տիրապետութեան բոլոր փորձերուն դէմ: Եթէ իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն, տեւական խաղաղութիւն մը, պէտք է ըմբռնել վերջապէս թէ անցած են այն ժամանակները երբ հողային գրաւումները բարօրութիւն կը պարգեւէին աշխարհակալներուն: Իր բոլոր աշխարհակալութիւններէն վերջը, Գերմանիա պատերազմը կը սկսի հացի տոմսով, միսի տոմսով, կաթի տոմսով եւ շաքարի տոմսով: Մենք Ֆրանսացիներս, կը խորշինք այս բոլոր ստրկացումներէն : Մենք կ'ուզենք որ մեր յաղթանակը ստեղծէ Եւրոպա մը ազատ նախայարձակման սպառնալիքներէն: Ֆրանսան, որուն պարտադրուեցաւ այս պատերազմը, կռիւի ատեն կը գործածէ նոյն լեզուն զոր գործածեր է միշտ: Կը յայտարարեմ ուրեմն, ձեր անունով, թէ մենք կը կռուինք եւ պիտի շարունակենք կռուիլ, ապահովութեան վերջնական երաշխիք մը ստանալու համար: Ամէնէն համեստ զինուորը ինչպէս մեր ամենամեծ հրամանատարները, կ'ըմբռնէ թէ ի՛նչ վտանգի պիտի մատնուի մեր երկիրը, եթէ մեր բանակները ցրուելով սին խոստումներու վրայ, քանի մը ամիս վերջը հարկադրուինք դիմադրել ուրիշ յանկարծական յարձակումի մը: Ես շատ լաւ գիտեմ որ անոնք անգամ մըն ալ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը հայրենիքին հանդէպ: Բայց այն ատեն անոնք իրենց զօրագունդերուն պիտի միանան թշնամի կրակին տակ, պիտի համախմբուին, պիտի կազմակերպուին օդանաւային ռմբակոծութեանց տակ: Ոչ մէկ Ֆրանսացի պիտի ներէ մեզի, երբ այսպէս անպաշտպան ձգած ըլլանք Ֆրանսան: Գերման զինուորները իրենց խրամներուն մէջ խորհելով իրենց կառավարութեան վարած բռնարարոյ քաղաքականութեան վրայ, պիտի ըսեն.— «Իմ կառավարութիւնս կը բողոքէր Վերսայլի դաշնագրին դէմ, յանուն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին: Արդ, ան գրաւեց Վիէննան եւ Աւստրիան, Փրակն եւ Չեխոսլովաքիան, Վարշաւան եւ Լեհաստանը: Բռնութեան այս քաղաքականութիւնը մահացու պատերազմի մը մէջ նետեց զիս: Այդ ժողովուրդները ապրելու նոյն իրաւունքն ունին ինչ որ գերման ժողովուրդը: Արդար չէ իմ պաշտպանած դատս»: Իսկ Ֆրանսացի զինուորը ընդհակառակն կը մտածէ.— «Իմ երկիրս ամէն բան ըրաւ խաղաղութիւնը փրկելու համար: Ան չի հարստահարեր, չուզեր հարստահարել ո եւ է ժողովուրդ: Ես այստեղ եկած եմ պաշտպանելու համար իմ հայրենիքս եւ զայն փրկելու այն եղերական ճակատագրէն որ վերջին երկու տարիներու ընթացքին այնքան տաժանելի կերպով հարուածեց միլիոնաւոր այրեր, կիներ եւ մանուկներ, Եւրոպայի մէջ: Ես կ'ուզեմ վերջ տալ այս վիճակին: Արդար է իմ դատս եւ ես զայն պիտի առաջնորդեմ դէպի յաղթանակ»: Մեր զինուորներուն այս մտածումը մտածումն է ամբողջ Ֆրանսացի ժողովուրդին: Եւ կառավարութիւնը իր ամենօրեայ գործունէութեամբ, իր անսասան վճռականութեամբ պիտի ջանայ արժանի հանդիսանալ այն հաւատքին որ կը տողորէ մեր հայրենիքին բոլոր զաւակները »:

*** Պ. Տալատիէի այս ճառը համակրութեամբ ողջունուեցաւ զինակից եւ չէզոք երկիրներու մէջ, ուր այժմ կը սպասեն Պ. Չէմպըրլէնի յայտարարութեան: Գերմանական թերթ մը հրապարակաւ կը հրաւիրէ Անգլիան եւ Ֆրանսան որ հակառաջարկներ ներկայացնեն, եթէ չեն ընդունիր Հիթլէրի առաջարկները :

---

51 ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ որոնց 41ը ձերբակալուած եւ 8ը փախած են, պիտի դատուին իբրեւ օրինազանց, զինուորական ատեանին առջեւ: Հետապնդումները եւ հարցաքննութիւնները կը շարունակուին: Հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ հրաւիրուեցաւ նաեւ անկախ ընկերվարական մը, նախկին նախարար Մարսէլ Տէա, ամբաստանուելով թէ ստորագրած է «անմիջական հաշտութիւն» կոչուած տետրակ մը: Պ. Տէա կ'ըսէ թէ իր վստահութիւնը չարաչար գործածեր է հրատարակիչը, անխիղճանական մը: Այս տետրակը ստորագրած են ուրիշ 30 հոգի:— Ձերբակալուեցան նաեւ երկու Ալզասցիներ, իբրեւ կուսակից ինքնավարութեան :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 73, հոկտեմբեր 10, առաւօտ.— Թշնամի պահակախումբերը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն, մասնաւորապէս Սարի արեւելեան եւ արեւմտեան կողմը: Փոխադարձ հրետաձգութիւն նոյն շրջաններուն մէջ:

Զեկոյց թիւ 74, իրիկուն.— Թշնամի հետազօտիչ զօրամասերու խիստ մեծ գործունէութիւն Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Ետ մղեցինք կարգ մը յարձակումներ այդ շրջանին մէջ, յարձակումներ որոնց մէկ մասը կը ներկայացնէին բաւական կարեւոր ուժեր :

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ տեղատարափ անձրեւները եւ մառախուղը դանդաղեցուցած են գործողութիւնները արեւմտեան ճակատին վրայ, բայց թնդանօթներու կրակը օրէ օր կը սաստկանայ երկու կողմէն ալ: Գերմանական բլուրներուն վրայ ռումբերու բացած ճեղքերը չափազանց կը դժուարացնեն թնդանօթներու եւ հրասայլերու տեղափոխութիւնը, միւս կողմէ խափանելով օդանաւային գործողութիւնները կարգ մը կէտերու վրայ: Վերջին լուրերու համաձայն, Հռենոսի յորդումը աւելի ծանրացած է եւ անընդհատ անձրեւները կը սպառնան Գերմանացիներուն պարպել տալ կարգ մը դիրքեր Սեւ Անտառին եւ Սարին Ալպերի մէջ, մասնաւորապէս Սթրասպուրկի դէմ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ֆրանսական դիրքերը վտանգուած չեն, աւելի բարձր ըլլալով գետափին վրայ: Իսկ Մաժինոյի գիծը ամէն տեղ գետափէն բաւական հեռու շինուած է, ապա՝ ողողումներու վտանգէն: Զիկֆրիտի գծին գլխաւոր մասն ալ վտանգուած չէ, բայց կարգ մը նոր ամրոցներ, որոնք շինուած էին անցեալ տարուան ընթացքին, ջուրին շատ մօտ ըլլալով, երկու անգամ ողողուեցան անկէ առաջ: Այս անգամ ալ գետին յորդումը կը սպառնայ այդ ամրոցներուն :Մասնագէտներու կարծիքով, այս պարագան չի տկարացներ գերմանական պաշտպանութիւնը, որովհետեւ Հռենոսը, որ բնական արգելք պատուար մըն է սովորական ատեն, աւելի մեծ պատուար մը կը դառնայ ողողումի ժամանակ: Երբ գետը յորդի, իր ընթացքը այնքան կ'աճի որ կարելի չէ շարժական կամուրջներ ձգել :

« Թան »ի թղթակիցը կը գրէ թէ Գերմանիոյ բանուորական վաշտերը, որոնք գիշեր ցերեկ կ'աշխատէին մեծ գաղտնապահութեամբ, վերջացուցած են Զիկֆրիտի գծին այն մասը որ կ'երկարի Պելժիոյ արեւելեան սահմանին վրայ եւ թէ զինուորներ հասան բանուորական վաշտերուն մեկնելէն քանի մը ժամ վերջը: Միեւնոյն ատեն Գերմանացիները հակօդային մարտկոցներու լայն գօտի մը հաստատեցին, իւրաքանչիւրը բաղկացած չորս թնդանօթէ, փոխանակ երեքի: Գերմանացիները շինած են նաեւ երեք մետաղեայ աշտարակներ, ապահովաբար իբրեւ դիտարան: Նոյն թղթակիցը կը պատմէ թէ նոր բերդերը շատ աճապարանքով շինուած են եւ թէ մէկը փլած է, աւերակներուն տակ թաղելով զինուորները:

Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանացիները ծանր թնդանօթներ կեդրոնացնելով արեւմտեան ճակատին վրայ եւ սաստկացնելով կրակը, կը ձգտին քանդել Մաժինոյի գիծը եւ Ֆրանսական կարգ մը դիրքեր, բայց Ֆրանսացիներն ալ նոյն քանդիչ ռմբակոծութիւնը կը կատարեն փոխադարձաբար :

Ֆինլանտայի զօրաշարժը Մոսկուայի դէմ

Խ. Միութիւնը Էսթոնիան, Լեթոնիան եւ Լիթուանիան իր հովանաւորութեան տակ առնելէ վերջը, այժմ աչքերն ուղղած է դէպի Ֆինլանտա: Ցարական լուծէն փրկուած այս երկիրը նախատեսելով վտանգը, անմիջապէս պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առաւ :

Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա ոչ միայն տնտեսական - առեւտրական մենաշնորհներ կը պահանջէ Ֆինլանտայէն, այլեւ կարգ մը կղզիներ եւ նաւահանգիստներ, որոնք մեծ արժէք ունին ռազմագիտական տեսակէտով: Ֆինլանտա իր արտաքին նախարարը չղրկեց Մոսկուա, այլ Շուէտի դեսպանը նախագահ նշանակեց իր պատուիրակութեան: Միեւնոյն ատեն 200,000 զինուոր համախմբեց սահմանին վրայ, հրամայելով պարպել կարգ մը գիւղեր եւ քաղաքներ :Ցանձնարարուած է նաեւ մայրաքաղաքէն (Հէլսինկֆորս) հեռացնել այն քաղաքացիները որոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ չէ: Արդէն իսկ ձեռնարկուած է լոյսերը մարելու եւ հակօդային պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելու: Ֆինլանտա որոշած է դիմադրել ոե եւ է նախայարձակման, ապաւինելով իր բանակին որ շատ աւելի զօրաւոր է այսօր քան 1920ին, երբ անգամ մը ընդհարեցաւ Մոսկուայի հետ:

Շուէտ ալ մտահոգութեան մատնուած ըլլալով, որոշած է ուժ տալ Ֆինլանտայի: Քսանըհինգ հազար շուէտացի զինուորներ որոնք դրօշի տակ առնուած էին քանի մը շաբաթ առաջ եւ պիտի արձակուէին հոկտեմբեր 15ին, պիտի մնան իրենց տեղերը: Այժմ շուէտական բանակին թիւն է 100,000 հոգի, կազմ եւ պատրաստ պատերազմի :

Կ'ըսուի թէ խորհրդային բազմաթիւ մարտանաւեր կեդրոնացած են Քրոնշթատի մէջ: Խորհրդային զօրքն ալ կը համախմբուի Ֆինլանտայի սահմանագլուխին վրայ: Մոսկուա ըստ սովորութեան կը հերքէ այն լուրերը թէ ծրագրած է իր հովանաւորութեան տակ առնել Ֆինլանտան, բայց միեւնոյն ատեն կը պահանջէ ստանալու վտանգէ ազատ նաւահանգիստ մը Մուրմանսքի մօտ, ինչպէս եւ տիրապետութիւնը Ֆինլանտայի ծոցին :

*** Լիթուանիա եւս իր կարգին ընդունեց Մոսկուայի առաջարկած պայմանները, որոնց գլխաւորն է ռուսական զօրք պահել կարգ մը վայրերու մէջ: Դաշնագիրը կը ստորագրուի այսօր - վաղը: Իսկ Լեթոնիա վաւերացուց իր ստորագրած դաշնագիրը, Մոսկուայի թեւին տակ մտնելով :

ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ԿԷՕՐԻՆԿ մէկ - մէկ ճառ խօսելով, յանձնարարեցին ժողովուրդին պատրաստուիլ նոր զոհողութեանց, ձմեռնային օգնութեան առթիւ: Հիթլէր մասնաւորապէս շեշտեց.— «Ոչ ներկայ արհաւիրքը, ոչ ալ պատերազմին տեւողութիւնը կրնայ ազդել մեր վրայ : Մեր ժողովուրդին յաւիտենական գոյութեան պայքարն է որ կը մղենք:Օտար քարոզութիւններըանտարբեր կը ձգեն մեզ.ի զուր մեր դիմաց կը ցցեն պատերազմին շարունակութեան ուրուականը: Որքան աւելի զոհողութիւններ պարտադրենք մենք մեզի, այնքան աւելի վստահութեամբ պիտի ստանանք խաղաղութիւնը »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հաստատուի թէ 5 — 6 գերմանական չողենաւեր հասած են Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ նաւահանգիստները, Գերմանիա փոխադրելու համար 30,000 գերմանածին քաղաքացիներ՝ առաջին երկրէն, 60,000 հոգի ալ միւսէն: Միեւնոյն ատեն կը հաստատուի թէ ուրիշ միլիոնաւոր Գերմանացիներ ալ պիտի փոխադրուին արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի 8 — 10 երկիրներէն, ինչ որ ամենամեծ տեղափոխութիւնը պիտի կազմէ ժամանակակից պատմութեան մէջ: Այսպէս, պիտի տեղափոխուին Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Ռուսիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ ուրիշ երկիրներու Գերմանացիները :

Պալթեան երկիրներու Գերմանացիներուն տեղափոխութիւնը սկսած է արդէն: Անոնք որ վերջերս հաստատուած էին, 48 ժամ պայմանաժամ ստացած են, իրենց բեռները կապելու եւ հեռանալու համար. իսկ հին գաղթականներուն տրուած է 15 օր միջոց: Այս վերջիններէն շատերը հոն կը բնակին տեւտոնեան ասպետներու արշաւանքէն ի վեր (600 տարի առաջ): Գերմանական դպրոցները եւ թերթերը կը փակուին եւ գոյքերը անմիջապէս հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին: Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ ազգային հարստութեանց 30—50 առ հարիւրը Գերմանացիներուն կը պատկանի: Ուրիշ քաղաքացիներ ալ կը հեռանան այդ երկիրներէն, վախնալով բոլշեւիկներու տիրապետութենէն :

Իտալիա կը ձգէ Պալքաններու մէջ

« Թան »ի թղթակիցը կը հեռագրէ Հռոմէն.— Իտալիոյ քաղաքականութեան վարիչ ոգեգիծը կը մնայ խաղաղեցումը: Այս նպատակը մասնաւորապէս զգալի է Իտալիոյ հարեւան երկիրներու հանդէպ, հոն ուր իտալական շահերը լայն տեղ կը բռնեն,— արեւելեան Եւրոպա եւ Պալքաններ: Հռոմի մէջ գոհունակութեամբ կը յիշեն Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը: Օտար շրջանակներու մէջ Հունգարիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Ռումանիոյ յարաբերութեանց բարւոքումը կը վերագրեն Իտալիոյ նիւթական աջակցութեան: Մինչեւ անգամ կը նախատեսուի թէ այդ աշխատանքը պիտի տարածուի Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ վրայ եւ պալքանեան երկիրներու նոր խմբակցութիւն մը պիտի կազմուի, սահմանափակելու համար պատերազմը: Առանց հաշուելու Իտալիան, այդ երկիրները պիտի կազմեն 75 միլիոննոց զանգուած մը, կուսակից՝ խաղաղութեան: Իտալիոյ այս գործունէութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Հռոմ չուզեր կրել պատերազմին անդրադարձումները Պալքաններու մէջ: Իր քաղաքականութիւնը ուղենիշներ կը հաստատէ ապագային համար:

***Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակութիւնը նոր համաձայնութիւն մը կնքեց Ռումանիոյ հետ, քարիւղ եւ ցորեն ներածելու համար: Գերմանիա պիտի զնէ նաեւ գինի, պտուղ եւ ուրիշ բերքեր որոնք դիւրաւ չեն կրնար արտածուիլ ուրիշ երկիրներ :

Մոսկուան ալ կանգ կ'ուզէ

« Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, ուշագրաւ խմբագրական մը հրատարակեց, «Խաղաղութիւն եւ պատերազմ» խորագրով: Թերթը կը ջանայ արդարացնել Գերմանիոյ քարոզութիւնը ի նպաստ հաշտութեան: Հավասի թղթակիցը հաղորդելով այս լուրը, կ'ըսէ թէ խմբագրականը ընդհանուր գիծերով կը հետեւի գերմանեւխորհրդային այն յայտարարութեան որ հրատարակուեցաւ Լեհաստանի անդամատումէն վերջ եւ որ Անգլիան եւ Ֆրանսան պատասխանատու կը բռնէր, պատերազմին շարունակութեան համար:

« Իզվեստիա» կը փորձէ համոզել թէ ոչ մէկ բանով չարդարանար պատերազմին շարունակութիւնը: Ինչպէս գիտել կուտայ Հավասի թղթակիցը, խորհրդային թերթը պարզապէս ըսել կ'ուզէ.— « Մենք պիտի պահենք ինչ որ ձեռք անցուցինք»: Թղթակիցը այս առթիւ կ'աւելցնէ թէ զօրաշարժէն ի վեր բազմաթիւ պոչեր կը կազմուին Մոսկուայի խանութներուն առջեւ, կաթ, վուտկա, միս, գետնախնձոր եւն. ճարելու համար: Միւս կողմէ, այս տարուան հունձքը զգալապէս եա կը մնայ անցեալ տարուան վրայ եւ եթէ պատերազմը շարունակուի, ի՞նչ պիտի ըլլայ վարուցանը :

« Իզվեստիա» նոյն խմբագրականով Անգլիան եւ Ֆրանսան կը մեղադրէ թէ վարդապետական պայքար կը մղեն Հիթլերի դէմ, միջնադարեան խաւարամտութեամբ ...

Իրականութիւնը այն է որ Մոսկուան ալ պէտք չունի երկարատեւ պատերազմի մը, արդէն ապահոված ըլլալով իր աւարը — Լեհաստանի կէսը եւ ուրիշ նուաճումներ :

ԱՔՍՈՐԻ մէջ մեռաւ կոմս Պէրնստորֆ, որ Մ. Նահանգներու գերմանական դեսպան եղած է 1908էն 1917: Յետոյ 1917էն մինչեւ 1920 նշանակուեցաւ Թուրքիոյ դեսպան (հայկական տեղահանութեան շրջանին): 1933ին երբ Հիթլեր իշխանութեան գլուխ անցաւ, կոմս Պէրնստորֆ ուժգնօրէն ընդդիմացած ըլլալով, աքսորուեցաւ: 77 տարեկան էր եւ կ'ապրէր Զուիցերիա:

ՄԱՆՐԷԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ո՞Ր ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԶԷՆՔ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻՆ

Կարելի չէ ըսել ճշգրիտ թիւը այն հրատարակութեանց, որոնք կը խօսին քիմիական պատերազմի մասին, ընդհակառակն մատի վրայ կը համրուին այն ուսումնասիրութիւնները, որոնց առարկան է մանրէաբանական պատերազմը: Զօրավար Տոքթ. Ժորժի, Փասթէօրի հաստատութեան փրոֆէսէօրներէն Թրիլլայի, Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօրներէն Անտրէ Մէյէրի, Ստրազպուրկի դեղագործական համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Սարթորիի, Սէն Սիրի փրոֆէսէօրներէն Տոքթ. Ռոմէոյի աշխատութիւններէն դուրս, ֆրանսական գրականութեան ծանօթ չէ ուրիշ գործ, եթէ չհաշուենք քանի մը հարեւանցի ակնարկներ, օրուան թերթերուն մէջ:

Վերը յիշուած հեղինակները, պէտք է խոստովանիլ, որոշ թերահաւատութիւն մը կ'արտայայտեն մանրէաբանական պատերազմի յաջողութեան մասին, այսուհանդերձ կ'ընդունին որ երկար պրպտումներէ եւ փորձերէ վերջ կարելի է մանրէն դարձնել պատերազմական զէնք :

Մանրէներ կան, որ չեն դիմանար լոյսին, չոր օդին կամ ջերմութեան : Ուրեմն, մանրէներու տարածման համար պէտք է նախ ստեղծել յարմար պայմաններ,— օդի որոշ խոնաւութիւն, որոշ ջերմութիւն, մթնոլորտային ճնշումի որոշ աստիճան, եւ վերջապէս հով: Այս պայմանները ապահովելէ վերջ, անհրաժեշտ է մշակել մանրէն,— այստեղ «մշակել» բառը կը գործածենք ոչ թէ կենսաբանական իմաստով (աճեցնել եւ աճեցնել), այլ զինուորական նշանակութեամբ, այսինքն թէ պէտք է մանրէին տալ թունաւորելու ատակութիւն կամ մահացութեան բարձր տոկոս, (մանրէներն ալ կ'երիտասարդանան ու կը ծերանան, կը զօրանան ու կը տկարանան, այնպէս որ մանրէաբանները գիտեն զանոնք զսպել ու կրթել, ի հարկին՝ աւելի թունաւոր դարձնել): Արդ, ոմանք վախ կը յայտնեն, որ գերման մանրէաբանները կրնան գտած կամ մշակած ըլլալ արդէն «զինուոր» մանրէներ, որոնք պիտի նետուին ռումբերով կամ պիտի խառնուին ջուրերուն: Այդ տեսակէտով, որոշ վախ պատճառեցին այն փորձերը, որոնց յայտնութիւնը ըրաւ «Թայմզ»ի նախկին խմբագրապետը, երբ կ'ըսէր թէ Գերմանացիները անվնաս մանրէներ նետելէ վերջ Քոնքորտի հրապարակին վրայ, յետոյ ստուգած են, մեթրոյին մէջ, թէ քանի հոգի «վարակուած» է այս փորձէն :

Ի՞նչ մանրէ կրնայ սպառնալ երկրի մը բնակչութեան եւ զինուորական ուժին:

1.— Մանրէներ կան, որոնք համաճարակ կը ստեղծեն կենդանիներու մէջ,—այս զէնքը կարելի չէ գործածել, այժմ, այն արժէքով, որ պիտի գործածուէր՝ երբ զինուորական փոխադրութեանց եւ ռազմական արշաւներու համար կ'օգտագործուէին ձի եւ այլ անասուններ, որովհետեւ հիմա փոխադրութիւնը եւ գրոհը կը կատարուին առաւելապէս մեքենաշարժ: Այսուհանդերձ, կարգ մը երկիրներու համար, ուր անասունները կարեւոր դեր մը կը կատարեն պատերազմի մէջ, սպառնալիք մը կը կազմեն հետեւեալ հիւանդութիւնները, —
Ա) Խլնախտ (morve), որ մասնաւորաբար կը վարակէ ձիերը, ջորիները, իշերը, մինչ եզները նուազ զգայուն են, (այս հիւանդութիւնը կը փոխանցուի նաեւ մարդոց), Բ) ածխախտ (charbon), որու մանրէն շատ դիմացկուն է եւ փոխանցիկ՝ կենդանիներէն մարդոց, ամէնէն աւելի ենթակայ են ոչխարները, Գ) բերնակեղային տենդ (fièvre aphteuse), որ կը վարակէ մասնաւորաբար եզները, խոզերը, ոչխարները, այծերը, Դ) վերնաթոքատապ (péripneumonie), մասնաւորաբար կը վարակէ եզները, կովերը եւ հորթերը) անարիւնութեան տեսակ մը, որ կը վարակէ ձիերը, ջորիները եւ էշերը, տենդ պատճառելով եւ ի վերջոյ սատկեցնելով :

2.— Մանրէներ ալ կան, որոնք համաճարակ կը ստեղծեն մարդոց մօտ, — այդ մանրէներն են որ պիտի գործածուին անշուշտ արդի պատերազմներուն մէջ :

Ա.— Դեղին տենդ, հիւանդութիւն մը որ յատուկ է Հարաւ. Ամերիկայի եւ Ափրիկէի: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կարելի չէ օգտագործել այս «զէնքը» եւրոպական պատերազմներու մէջ:

Բ.— Թանչք (dysentérie), հիւանդութիւն մը որ չի կրնար «պայթուցիկ» համաճարակներ ստեղծել: Մանրէն դիմացկուն չէ, արեւը զայն կը սպաննէ 30 վայրկեանի մէջ:

Գ.— Կեղծմաշկ, հիւանդութիւն մը, որու մանրէն, թէեւ տոկուն ու թերեւս փոխադրելի՝ օդի միջոցով, չի կրնար սպառնալիք մը դառնալ պատուաստի պատճառով:

Դ.— Բծաւոր ժանտատենդ, որ կը փոխանցուի ոջիլով, բաւական վտանգաւոր, բայց այս հիւանդութեան դէմ եւս ունինք իբրեւ զէնք պատուաստը եւ առողջապահական մաքուր պայմաններու հսկողութիւնը:

Ե.— Ժանտախտ, զոր կարելի է համարել պատերազմական ահարկու զէնք մը: Այս հիւանդութիւնը կրնայ ստեղծել «պայթուցիկ» եւ համատարած համաճարակներ: Մարսէյլի համաճարակը պատմական դարձած է այլեւս, իր խլած մահերով: Երկու տեսակ է այս հիւանդութիւնը,— թոքատապային (peste pneumonique) եւ ցայլուռային (bubonique), առաջինը կը մեռնէ հարիւրին հարիւր, երկրորդը՝ հարիւրին 80: Հիւանդութիւնը կը փոխանցուի մուկերու միջոցով, որոնց (վարակուածներուն) վրայ ապրող լուերը մանրէն կը փոխանցեն մարդոց: Կը փոխանցուի նաեւ մարդէ մարդ :

Մանրէն կարելի է մշակել դիւրութեամբ եւ վարակել ամբողջ երկիր մը: Փրոֆ. Լէվին, գերման թունադէտը, կը գրէ թէ պատերազմը կրնայ անմիջապէս վերջ գտնել՝ երբ ժանտախտի մանրէն համաճարակ ձգէ թշնամի երկրին մէջ: Նափոլէոն կը սոսկար այս հիւանդութեան կատարած աւերներէն:

Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ.— Նախ շատ վտանգաւոր զէնք մըն է ժանտախտին մանրէն,— այն մուկերը, որոնք վարակուելէ վերջ կը քշուին դէպի թշնամիին խրամները, կրնան վերադառնալ նաեւ ետ: Այդ պարագային, եթէ բանակը նախազգուշական միջոց ձեռք առնէ պատուաստելով բոլոր զինուորները, ի հարկին կարենալ յառաջանալու համար վարակուած շրջաններու մէջ եւս, թշնամին ալ պիտի դիմէ անշուշտ նոյն միջոցին, պատուաստելով իր զինուորները: Հիմակ, պէտք է գիտնալ թէ լապորաթուարները կը գտնուին բանակին մէջ եւ ոչ թէ ետեւը՝ ինչպէս նախորդ պատերազմներու ընթացքին:

Զ.— Սեւ ցաւ կամ հնդկախտ (choléra), նոյնքան վտանգաւոր զէնք մը: Բարեբախտաբար պատուաստը զօրաւոր միջոց մըն է ինքնապաշտպանութեան :

Է.— Որովայնային ժանտատենդ (fièvre typhoïde) որու դէմ ինքնապաշտպանութեան կարեւոր միջոց մըն է ջուրերու «վէրտէօնիզասիոնը», ինչպէս փորձուեցաւ Վէրտէօնի պատերազմին մէջ, եւ յետոյ մեծապէս կը կանխարգիլէ պատուաստը հիւանդութեան դէմ :

Ը.— Կրիփ, ահարկու զէնք մըն ալ այս, որովհետեւ 1918ին ծագած համաճարակը աւելի շատ մարդ մեռցուց, քան ընդհ. պատերազմը: Փրոֆ. Ռոմէօ սակայն կ'ապահովցնէ թէ կրիփը չի կրնար պատերազմական զէնք դառնալ, քանի որ... ծանօթ չէ մանրէն եւ կարելի չէ մշակել :

Եւ դեռ իբրեւ պատերազմական զէնք՝ այս շարքին մէջ կը մտնեն հարսանիթը, ծաղկախտը, թութուշիկը, ջերմախտը, Մալթայի տենդը, եւ ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններ, մէկը միւսէն աւելի կամ նուազ չափով մահացու:

Ինչպէս կը տեսնուի, մանրէաբանական պատերազմը չի կրնար զինաթափ ընել թշնամին՝ լապորաթուարի արդի ծանօթութիւններով: Ինքնապաշտպանութեան, ախտարգել եւ նախազգուշական բժշկութեան զօրաւոր միջոցներ ունին քաղաքակիրթ երկիրները: Բայց զգոյշ, կ'ըսէ Փրոֆ. Ռոմէօ, ո՞վ գիտէ, թշնամին թերեւս կրցած է մշակել նոր եւ անհունս մահացու մանրէ մը, ինչպէս դարերէ ի վեր կը մշակէ պատերազմի եւ աշխարհաքանդ չարիքի պաշտամունքը :

(Վերջ) ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ աւերումը նկարագրելով, գերմանական անթելը հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց Անգլիացիներուն.— «Մենք փառք կուտանք Աստուծոյ որ գերմանական ոչ մէկ քաղաք այնքան սոսկալի ճակատագրի մը հանդիպեցաւ ինչպէս Վարշաւան: Լոնտոնի պարոնները պէտք է երեւակայեն թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ իրենց երկրին, եթէ յամառին իրենց խելագար ռազմամոլութեան մէջ»:

ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ (Կէստափօ) կը տիրապետէ Գերմանիոյ ամբողջ ներքին կեանքին մէջ, կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Կրթական նախարարութիւնը շրջաբերական մը հրատարակած է, Կէսթափոյի վարիչին հրամանով, որ կը յանձնարարէ արգիլել շատ մը գիրքեր: Նոյն հրամանին համաձայն պաշտօնանկ եղած են շատ մը ուսուցիչներ :

Ռումանիոյ գործակալներուն եւ ընթերցողներուն

Պատերազմէն վերջն ալ շարունակեցինք ղրկել Ռումանիոյ գործակալներուն կապոցները (Պուքրէշ եւ Քոնսթանցա): Բայց որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուեցանք առաքումը դադրեցնել Սեպտ. 19էն սկսեալ:

Կը շարունակենք միայն բաժանորդներուն թերթերը, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց:

Նոյն պատասխանը կը սպասենք նաեւ Իրանի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն :

Այրի Տիկին Մարգրիտ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեան եւ զաւակունք, Պ. Արսէն Աճէմեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կովլեցեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Արշակ Կովլեցեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Պ. Պ. Գրիգոր եւ Դաւիթ Կովլեցեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Սարգիսեան եւ զաւակունք (Շիքակօ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէրտէրեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Պ. Պ. Տիգրան եւ Առաքել Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փափազեան եւ զաւակունք եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօր, մեծ հօր, աներհօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ՄԱՐԳԱՐ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ, այսօր, 12 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Կառշի հիւանդանոցին մէջ: Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

Մոսկուա ի՞նչպէս կ'օգնէր Ամերիկայի բոլշեւիկներուն

»»» · «««

Պէն Կիթլաու, Մ. Նահանգներու Կոմունիստ կուսակցութեան երբեմնի գլխաւոր դէմքերէն մին, ներկայանալով Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովի քննիչ յանձնախումբին՝ յայտնեց թէ երբ ինք կոմունիստ կուսակցութեան անդամ էր, Մ. Նահանգներու կոմունիստ կուսակցութիւնը տարեկան 100.000էն 150,000 տոլար կը ստանար Մոսկուայէն :

Առաջին տարիներուն Մոսկուա իր նպաստը կը ղրկէր գոհարեղէններով, քանի որ դրամական միջոցներ չունէր: Այս գոհարեղէնները կը ներմուծուէին ամերիկացի կոմունիստներու կողմէ, որոնք կը ճամբորդէին Մ. Նահանգներու եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ: Յետագային՝ փոխանցումներն սկսան կատարուիլ սուրհանդակներով կամ հեռագրերով:

Կիթլաու հաստատելու համար իր վկայութիւնները՝ ներկայացուց գրաւոր փաստաթուղթեր:

Կոմունիստ կուսակցութեան եկամուտներու աղբիւրներ էին նաեւ կոմունիստներու ենթակայ բանուորական միութիւններ, զանազան «ճակատ»ներ,— միացեալ, ժողովրդական եւայլն:

1924ին, կ'ըսէ Կիթլաու, երբ Կոմունիստ կուսակցութեան պաշտօնական թերթը —«Տէյլի Ուըրքըր» — հիմնուեցաւ, Կոմունիստ Միջազգայինը 35,000 տոլարով օգնեց անոր: Ամերիկեան կոմունիստները չէին ուզեր օրաթերթ ունենալ, վախնալով որ ծախքերը չեն կրնար հոգալ, բայց Մոսկուա ստիպեց զանոնք որ շաբաթաթերթը օրաթերթի վերածեն :

Կոմունիստ Միջազգայինը 100,000 տոլար ղրկեց Ամերիկայի Կոմունիստ կուսակցութեան պարագլուխներուն, որոնք գործածեցին զայն քայքայելու համար Հանքային Բանուորներու Միութիւնը :

1920ին, երբ կոմունիստները կ'ուզէին կուսակցութիւն մը հիմնել, Կոմունիստ Միջազգայինը հոգաց Ամերիկայի կոմունիստներու երկու համագումարներու ծախքերը :

Կոմունիստ Միջազգայինէն եկած այս գումարները իրականին մէջ Մոսկուայի կառավարութեան նպաստներն են, որովհետեւ, Ռուսիոյ Կոմունիստ կուսակցութեան անդամները միայն պարտաւորուած են կուսակցական տուրք վճարելու: Այս գումարները կը ներմուծուին Կոմունիստ կուսակցութեան տետրակներուն մէջ զանազան կեղծ հաշիւներով եւ մարդոց կեղծ անուններով:

1922ին Խորհրդային Ռուսիոյ բարեկամները 1 միլիոն տոլար հանգանակեցին Ռուսիոյ սովահարներուն համար, բայց այդ գումարը ամբողջութեամբ, ամէն մէկ սէնթով, մտաւ այս եւ այլ երկիրներու Կոմունիստ կուսակցութեանց գանձը՝ Ռուսիա փոխադրուելու համար՝ Ֆրանսա ղրկուելէ վերջ:

Կոմունիստ կուսակցութեան հասոյթի աղբիւրներէն մին է Ամթորկը, Խորհրդային Միութեան Նիւ Եորքի Առեւտրական գործակալութիւնը, որուն մէջ կը գործեն քանի մը հարիւր կոմունիստներ կամ ուրիշ անձեր, որոնք յանձնարարուած են Կոմունիստ կուսակցութեան կողմէ: Այս անձերուն կը վճարուին բարձր թոշակներ: Ապա՝ այս աշխատաւորները իրենց թոշակին մէկ կարեւոր մասը կը յանձնեն Կոմունիստ կուսակցութեան :

Կիթլաու ապա հերքեց Կոմունիստ կուսակցութեան ներկայ քարտուղար Ըրլ Պրաուտրի եւ կոմունիստներու փաստաբան Պրոտքիի յայտարարութիւնները :

Պրոտքիի մասին Կիթլաուի աւելցուց թէ ան շատ մը կարեւոր գործեր կատարած է Կոմունիստ կուսակցութեան համար, այդ պատճառով անոր Կոմունիստ կուսակցութեան անդամակցութիւնը խիստ գաղտնի կը պահուի :

Կիթլաու վերջապէս յայտնեց թէ 1929ի կուսակցական գործունէութիւններէն հաշուելով Կոմունիստ կուսակցութեանց տարեկան նիւթական արժէքը կը հասնի մէկ միլիոն տոլարի: Հերքեց Պրաուտրի այն յայտարարութիւնը թէ Կոմունիստ Միջազգայինը ոչ մէկ ներկայացուցիչ ղրկած է Ամերիկա՝ ուղղութիւն տալու ամերիկեան կոմունիստներուն: Կիթլաու պարզ յիշողութեամբ թուեց աւելի քան տասնեակ մը օտար ներկայացուցիչներ, որոնք Մոսկուայէն Ամերիկա ղրկուած էին:

Կիթլաու առաջին կոմունիստն էր որ ձերբակալուեցաւ Ամերիկայի մէջ եւ երեք տարի բանտ մնալէ վերջ, 1925ին ազատ արձակուեցաւ Նիւ Եորքի կառավարիչին կողմէ:

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ներկայ պարագաներուն բերումով որոշուած է չվերաբանալ վարժարանս յառաջիկայ տարեշրջանին համար: Թերթերու միջոցով պիտի ծանուցուի այս որոշումը փոփոխութեան ենթարկող ո եւ է նոր տնօրինութիւն:

Կարգադրելիք խնդիր ունեցողներէն կը խնդրուի անձամբ դիմել վարժարանիս դիւանը, երեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 16: Գրաւոր դիմում կարելի է կատարել ամէն օր: Հասցէ.— Collège Arméniene S. Moorat, 26, Rue Troyon, 26, Sevres (S. et O.):

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ :—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Բելժիա եւ Իտալիա	245 փրանք	140 փրանք	
Օտար երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4168

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻԱ 158,000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՂՐԿԱԾ Է ՄԻՆՉԵՒ ՀԻՄԱ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹ ՉՈՒԶԵՐ ՄԻՋԱՄՏԵԼ, ԱԴԱՄ-ԵՒԱ ՊԱՏՄԵԼՈՎ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, Հօր Պէլիշա, ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ պատերազմի առաջին հինգ շաբաթներու ընթացքին 158,000 անգլիացի զինուորներ փոխադրուած են Ֆրանսա եւ արիչ հազարաւորներ ալ ճամբան են, մեքենաշարժ զօրամասերով: 1914ի պատերազմին, Անգլիա կրցած էր փոխադրել միայն 148.000 զինուոր, այն ալ վեց շաբթուան ընթացքին: «Ասկէ զատ, այնատեն Ֆրանսա ղրկուած զօրքը «թեթեւ բանակ» մըն էր, 60 առ հարիւր հետեւակներ, որոնք ապաւինած էին իրենց հրացաններուն եւ սուիններուն եւ իւրաքանչիւր վաշտ ունէր միայն երկու գնդացիր, իսկ անոնց ընկերացող 800 մեքենաշարժ կառքերէն իւրաքանչիւրը հազիւ կ'անցնէր երկու թոնը: Այսօր Ֆրանսա փոխադրուած բրիտանական բանակին միայն 20 առ հարիւրը հետեւակազօրք է եւ իւրաքանչիւր վաշտ ունի 50 գնդացիր, 22 հակօդային հրացաններ եւ ուրիշ զէնքեր, առանց հաշուելու 25,000 մեքենաշարժ կառքերը, որոնց մէջ կան հրասայլեր աւազին ճաւալով, մինչեւ 50 թոն եւ աւելի ծանր: Բրիտանական զօրքը միայն Ֆրանսա ղրկուած է: Միջին արեւելքը մեծապէս զօրացած է եւ ուրիշ վայրերու մէջ ալ մեր պահակազօրքերը աճած են, զինուորով թէ ռազմանիւթերով»:

Նախարարը նոյն գոհունակութեամբ յայտնեց թէ կիներու օժանդակ խումբերն ալ, որոնք համագումար 20,000 հոգի կը ներկայացնեն, «սքանչելի գործեր կը կատարեն»: Անոնց թիւն ալ կ'աւելնայ միշտ:

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, նախարարը յայտարարեց թէ բրիտանական զօրքը Ֆրանսա հասաւ անվթար, առանց ամենաթեթեւ վնաս մը կրելու: Մասնաւոր նաւեր գործածուեցան ամենածանր կառքերու փոխադրութեան համար, եւ, նկատի առնելով օդանաւային յարձակումները, զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած էին: Փոխադրութիւնը կը կատարուէր գիշերանց, փոքր խումբերով: Յետոյ, զինուորները ցամաք հանուեցան աւելի հեռաւոր վայրերու մէջ քան 1914ին: Միեւնոյն ատեն աշխատանքները կը շարունակուին բուն երկրին մէջ, զինուորական կազմակերպութիւնը զօրացնելու համար: Զօրաբաժիններու թիւը 19էն բարձրացած է 32ի, բայց վերջին սահմանը չէ այս: Քսաներկու տարեկանէն վեր երիտասարդները դրօշի տակ պիտի առնուին մաս-մաս: Պատերազմէն ի վեր բանակին մէջ մտած են աւելի քան 50,000 կամաւորներ: 1914ին բրիտ. բանակը թէ ռազմանիւթի պակաս ունէր, թէ մարդիկի: Այս անգամ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած էին պատերազմէն առաջ: Մինչ Գերմանիա Լեհաստանի վրայ կը յարձակէր, բրիտանացի զինուորները Ֆրանսա կ'անցնէին լռիկ մնջիկ, ինչպէս 1914ին, տոգորուած նոյն վճռականութեամբ եւ քաջութեամբ: Ապահովուած է նաեւ հրամանատարութեան միութիւնը: «Բրիտանական բանակը կը գտնուի Ֆրանսական հրամանատարութեան տակ (ծափեր): Բրիտանական բանակին սպարապետը իրաւունք ունի դահլիճին դիմելու, բայց այս բանը անհրաժեշտ պիտի չդառնայ սովորական պարագաներու մէջ, քանի որ կատարեալ եւ անկեղծ համաձայնութիւն կը տիրէ բոլոր մանրամասնութեանց մէջ: Կարելի է որ ֆրանսացի զինուորներ ալ դրուին անգլիական զօրամասերու հրամանատարութեան հրամանին տակ»:

*** Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կը հաստատէ թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր պատերազմական մատակարարութեան նախարարութիւնը սերտօրէն կը գործակցի Ֆրանսայի համապատասխան իշխանութեանց հետ: Քսան հոգինոց ֆրանսական պատուիրակութիւն մը հաստատուած է անգլիական վարչութեան մէջ: Դեռ վերջերս պաշարման մասնաւոր նախարարութիւն մը հաստատուեցաւ Փարիզի մէջ եւ պատուիրակ մը եկաւ Լոնտոն, խորհրդակցելու համար նոր միջոցներու մասին:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 75, հոկտեմբեր 11, առաւօտ.— Թշնամի սոււարթիւ պահակախումբեր գիշերը նորէն ետ մղուեցան Սարլուիի հարաւային կողմը եւ Փիրմասանսի հարաւային շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 76, իրիկուն.— Թշնամի պահակախումբերու գործունէութիւնը կը շարունակուի եւ կ'աճի Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, միեւնոյն շրջանին մէջ:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ թէ Հիւսիսային ծովուն մէջ գերմանական նաւարաժնի մը վրայ կատարուած օդանաւային յարձակումը տեւեց աւելի քան հինգ ժամ: Հարիւրէ աւելի ռումբեր արձակուեցան, որոնց մէկը ինկաւ յածանաւի մը մօտիկ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ ամբողջ արեւմտեան ճակատին վրայ Գերմանացիները հետզհետէ աւելի մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն քան որեւէ ատեն, պատերազմի պայթումէն ի վեր: Անոնք փրանս. գիծերը զարկին զանազան կէտերու վրայ, անշուշտ տկար կէտեր գտնելու համար: Այս յառաջապահ դիրքերը հաստատուած են նոր գրաւուած գետնին վրայ, իբրեւ վահան ֆրանսական եւ անգլիական հրետանիներուն, որոնք կը շարունակեն հարուածել Սարի հովիտին ճամբաները, չէզոքացնելով հաղորդակցութեանց այդ արժէքաւոր գիծը եւ սպառնալով Զիկֆրիտի գծին ամրոցներուն, Սարէն անդին: Պատերազմական նախարարութեան շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ գերմանական սպայակոյտը այժմ ամէնէն կանոնաւոր եւ ռազմունակ զօրամասերը կեդրոնացուցած է Սարի հովիտին մէջ, Լեհաստան փոխադրելով անվարժները:

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, կարեւոր զեկոյց մը պիտի հրատարակուի քանի մը օրէն, պարզելով Թուրքիոյ արտաքին նախարարին հետ կատարուած բանակցութեանց արդիւնքը, «որ շատ լայն ծրագիրներ կը պարունակէ»: Ինչպէս յայտնի է, Պ. Սարաճօղլու Մոսկուա կը գտնուի 15 օրէ ի վեր եւ պիտի վերադառնայ այսօր-վաղը: Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Մոսկուա աւելցուցած է իր զօրքը Թրքական սահմանին վրայ եւ Բաքուի շրջանին մէջ, եւ զինուորական լայն շարժումներ պիտի կատարուին մօտերս: Իբրեւ պատասխան այս պատրաստութեանց, Թրքական կառավարութիւնն ալ իր կարգին կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 20ին պիտի բացուի Սեբաստիա-Կարին երկաթուղին, որ ունի 545 քիլոմեթր երկայնութիւն եւ որ մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ ռազմագիտական տեսակէտով: (Կարինը Կովկասի սահմանին կապուած է արդէն հին գծով մը):

*** Զօր. Քեազիմ Օրպէյ, Թուրք զինուորական պատուիրակութեան նախագահը, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Անգլիոյ Թագաւորին կողմէ:— Հալէի խորհրդարանական խմբակցութիւնը լսելով վարչապետին զեկուցումը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին, հաւանութիւն յայտնեց կառավարութեան ուղեգծին:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ Լոյտ Ճորճ

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Լոյտ Ճորճ անցեալ շաբթու ճառ մը խօսելով Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, թելադրեց չաճապարել եւ համբերութեամբ քննել հաշտութեան առաջարկները: Այս առթիւ կ'առաջարկէր նաեւ գաղտնի նիստ մը գումարել: Իբրեւ պատասխան, Պ. Չէմպըրլէն յայտարարեց թէ պիտի քննեն որ եւ է առաջարկ, եթէ ըլլայ: (Այդպէս ալ ըրին, ինչպէս յայտարարեց երէկ, երեսփ. ժողովին մէջ):

Լոնտոնի «Նիւզ Քրոնիքըլ» թերթը —ազատական— այս առթիւ կը գրէ թէ Լոյտ Ճորճ հարիւրաւոր նամակներ ստացած է, ամէն կուսակցութեան եւ դասակարգի պատկանող քաղաքացիներէ, որոնք հաւանութիւն կը յայտնեն իր ճառին: Թերթը այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է նախկին վարչապետին հետ, որ հետեւեալ ձեւով կը պարզէ իր տեսակէտը.

— «Ես չեմ թելադրեր կրկնել Միւնիխի ողբերգութիւնը, որ վերջացաւ Չեխոսլովաքիոյ անկախութեան կատարեալ կործանումով: Ես չեմ առաջարկեր ժողովի նստիլ միայն Հիթլէրի հետ: Միւնիխը կ'ապացուցանէ մեզի թէ կարելի չէ վստահիլ անոր ուղղամտութեան: Իմ առաջարկս այս է,— բոլոր մեծ պետութիւնները պէտք է ժողովի մը հրաւիրուին, եւ պատուոյ խօսք տան երաշխաւորելու որ եւ է համաձայնութիւն որ կը գոյանայ: Ռուսիա եւ Իտալիա արդէն հաւանութիւն յայտնած են միջազգային խորհրդաժողովի մը: Բուն խնդիրը այս է.— Աւելի լաւ չէ՞ համաշխարհային պետութեանց խորհրդաժողով մը գումարել, այժմէն խաղաղութիւն հաստատելու յոյսով, բուն ճակատամարտին սկսելէն առաջ, քան սպասել մինչեւ որ բոլոր ռազմիկները ուժասպառ ըլլան եւ աշխարհը զարհուրանքի մատնուի այրերու, կիներու եւ մանուկներու ջարդէն, որ անխուսափելի է, եթէ պատերազմը շարունակուի երեք տարի: Երեք տարին Պ. Չէմպըրլէնի սահմանած ժամանակն է: Վերջին պատերազմը չորսուկէս տարի տեւեց եւ այն ատեն Գերմանիա իր տրամադրութեան տակ չունէր Ռուսիոյ պաշարը եւ հում նիւթերը: Եթէ ի վերջոյ պատերազմը պիտի շարունակուի, պէտք է դիմադրուենք զայն, եւ պիտի դիմադրուենք: Բայց այն ատեն պիտի շարունակենք աւելի հանդարտ խղճով, եթէ մեր կարելին փորձած ըլլանք խաղաղ ելք մը գտնելու համար»:

Թերթին խմբագրութիւնը հրատարակելով այս յայտարարութիւնը, դիտել կու տայ թէ կարելի չէ խորհրդաժողով գումարել, երբ Հիթլէր կը մնայ տէր տիրական իր նախայարձակման արդիւնքներուն: «Եթէ երկարատեւ բանակցութիւններ սկսին մինչ գերման զօրքը դեռ գրաւած կը պահէ Լեհաստանը եւ Չեխոսլովաքիան, ի՞նչ հիմ կայ ենթադրելու թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը իր կամքով պիտի վերադարձնէ այս նուաճումները, համոզուելով սեղանի մը առջեւ: Չէ՞ որ ան յայտարարեց թէ միայն Գերմանիա եւ Ռուսիա պիտի կարգադրեն այս խնդիրները»:

*** Բոլոր չէզոք երկիրներու մէջ հանրային կարծիքը ջերմապէս կը գնահատէ Պ. Տալատիէի վճռական եւ անկեղծ յայտարարութիւնները, որոնք յուսախաբութեան մատնեցին Գերմանիան: Մասնաւորապէս Մ. Նահանգները շատ գոհ կ'երեւան Ֆրանսայի վարչապետին ճառէն: Ուաշինկթընէն հասած հեռագիրներու համաձայն, նախագահ Րոզվէլթ երբեք տրամադիր չէ միջնորդելու: Այս առթիւ նախագահը Ադամ-Եւայի պատմութիւնը պատմեր է անգլիացի լրագրապետի մը, հասկցնելու համար թէ ինք երկու անգամ փորձեց խաղաղութեամբ լուծել գերմանեւլեհական վէճը, բայց Հիթլէր չպատասխանեց իր կոչին: Պ. Րոզվէլթ չուզեր անարգանքի հանդիպիլ երրորդ անգամ:

*** Զօր. Նիսէլ, հեղինակաւոր մասնագէտը, յօդուած մը հրատարակելով «Փարի Միտի»ի մէջ, կ'եզրակացնէ թէ Ֆրանսա լաւ պաշտպանուած է ուղղակի գրոհի մը կամ Հոլանտայի կամ Զուիցերիոյ ճամբով ըլլալիք կողմնակի յարձակումներու դէմ: Շատ մը մասնագէտներ համաձայն են թէ Գերմանիա պիտի հարկադրուի 50 զօրաբաժին ասպարէզ նետել ճակատէն յարձակումի մը համար, յանձն առնելով զոհել կէս միլիոն զինուոր, ճեղքելու համար Մաժինոյի գիծը: Կը նշանակէ թէ մէկ սպանեալ եւ վեց վիրաւոր հաշուելով, ինչ որ սովորական է այսպիսի ճակատամարտի մը մէջ, Հիթլէր պէտք է պատրաստուած ըլլայ խաղալու 3,500,000 գերմանական կեանքերու հետ, ճեղք մը բանալու համար: Այն ալ, առանց վստահ ըլլալու թէ պիտի կրնայ աւելի բան մը ընել քան հարուածել Մաժինոյի ամրոցներէն մէկ-երկուքը, ինչ որ վտանգաւոր ելք մը, չիչի բերան մը ձգած պիտի ըլլայ, Ֆրանսա արշաւելու համար: Զօր. Նիսէլի կարծիքն այն է թէ Գերմանիա պիտի փորձէ գրաւել Հոլանտան, եւ յետոյ Ֆրանսայի վրայ յարձակիլ Պելժիոյ ճամբով:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԱՆԿԵՂԾ ԶԻՆՈՒՈՐ ԵՆՔ...

Այսպէս չեն երգեր անշուշտ անոնք որ, զօրաշարժի առաջին օրէն փութացին զօրանոց, իրենց երիտասարդութեան մեղքը քաւելու համար:

Բայց, այդպէ՛ս կ'ըսեն իրենց նամակներով, միշտ աշխոյժ եւ գոհունակ:

Հատ մը տպեր էինք առջի օր, Վիէննէն, որ դրօշի տակ ունի արդէն 120 հայորդիներ:

— «Քսանըհինգ հայ տղաքներ ենք միասին, Պ. քաղաքին մէջ: Բոլորս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն: Մարզանքի պահուն միշտ հայերէն կ'երգենք: Կերակուրները շատ լաւ են: Խտրութիւն չկայ»:

Ահա ուրիշ մը, Վալանսի առաջին խումբէն.

— «Հինգ շաբաթ է որ... ենք. բոլորս ալ շատ գոհ ենք: Ա՛ս այժմ զինուորական գիտելիքներ կը սորվինք: Մեր մեծաւորները շատ լաւ աչքով կը նային մեզի: Բժիշկ մը, որ ներկայ եղած էր մեր քննութեան, բացատրեց ամէնուն առջեւ.— Ես պտտած եմ Ատանա, Ուրֆա, Այնթապ, Տիարպէքիր եւ շատ մը տեղեր, տեսած եմ հայ զինուորները, խիզախ եւ հայրենասէր: Հայերը շատ լաւ զինուորներ են եւ մեզի չափ իրաւունք ունին, արդար իրաւունք»:

Երրորդ մը, Մարսէյլի շրջանէն (Սէն Լու).

— «Օգոստոս 24ին դրօշի տակ հրաւիրուեցանք: Քանէն, Կրասէն, Նիսէն, Մարսէյլէն բոլոր հայ զինուորները հաւաքուեցան զօրանոց մը: Մօտաւորապէս 80 հոգի էինք, իւրաքանչիւրը 2 — 4 զաւակներու հայր: Մէկ ամիս վերջը մեզ փոխադրեցին նշանակուած վայրը: Սիրով կապուած ենք իրարու եւ մեր երկրորդ հայրենիքին, Ֆրանսայի: Ճշդապահութեամբ կը կատարենք մեր բոլոր պարտականութիւնները: Մեր սպաները, ամենամեծէն մինչեւ փոքրը սիրով կը վարուին մեզի հետ: Կը գտնուինք լեռնային շրջանի մը մէջ որ շատ կը յիշեցնէ մեր հայրենի լեռները: Ամէն օր հինգ ժամ մարզանքներ կը կատարենք, մնացեալ մասը կ'անցընենք ընկերական հաւաքոյթներով: Բոլորս ալ ապրիլեան սերունդէն ենք: Անհետացած են դուրսի քէները եւ կիրքերը: Շարունակ հայերէն երգեր կ'երգենք: Անցեալ օր խորապէս յուզուեցանք, երբ ընկեր Ս. Պ. կ'երգէր հին երգ մը.

Օգոստոսի մէջ ելանք ճանապարհ.—Բաջ ընկերներով դիմեցինք ժայռէ ժայռ..
Ազնիւ ընկերներ, ըսէք մայրիկիս, թող չսպասէ Լեւոն որդեակին...

Հատ մը եւս, վերջին պահուն.

— «Սիրելի «Յառաջ», մօտ 50 հայ երիտասարդներ միասին ենք մեր զօրացունդին մէջ: Շատ լաւ կը վարուին մեզի հետ: Մեր ազատ ժամերը կ'անցընենք պատմելով 1915ի ջարդերը Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ կողմէ, եւ մեծ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն: Հարիւրապետ մը յայտարարեց.— «Ես շատ լաւ գիտեմ ձեր պատմութիւնը: Դուք քաջ էք եւ հայրենասէր»: Ոչ մէկ խտրութիւն: Երբեք չենք լսեր «օտարական» բառը»:

Եւ բոլորն ալ երկու բան կը խնդրեն «Սիրելի «Յառաջ»էն.— 1. Տպել իրենց տպաւորութիւնները.— 2. «Յառաջ» ղրկել: «Շաբաթներէ ի վեր անոր կարօտը կը քաշենք»: Եւ դեռ աւելի տաք խօսքեր:

Առաջին խնդիրը մեր կամքէն կախում չունի: Պատերազմական վիճակ է եւ զինուորները, նոյնիսկ սպաները արտօնուած չեն թղթակցութիւն գրելու: Եթէ կարգ մը հատուածներ քաղեցինք, այդ ալ կը պարտինք զինուորական թղթատարութեան բարեհաճութեան, որ նամակները քննած եւ համապատասխան պիտակը փակցուցած է:

Գալով երկրորդին,— շատ սիրով: Ամէն անգամ որ հասցէ մը կը ստանանք ափ մը զինուորներէ, 4 — 5 հոգի ըլլան թէ 40—50, անմիջապէս կ'արձանագրենք եւ կը ղրկենք թերթը, որպէսզի այնքան հոգերու հետ հայերէն թերթի մըն ալ կարօտը չքաշեն մեր արի տղաքը, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին:

Ուրեմն, թէեւ հեռու՝ իրենց հայրենիքէն, հայ զինուորները կը մնան միշտ կորովի եւ ինքնավստահ:

Անշուշտ «չարխի փալաք»ը մեր կողմն ալ կը դառնայ օր մը, երբ յաղթանակեն արդարութեան եւ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքները, որոնք դժբախտաբար միշտ արիւն կը պահանջեն, արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք: Եւ առանց ազգի խտրութեան.— Շ.

Ֆինլանտայի պատրաստութիւնները Մոսկուայի դէմ

Ֆինլանտա կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները, դիմադրելու համար Խ. Միութեան խաղերուն: Այս առթիւ աջակցութիւն կը սպասէ չէզոք պետութիւններէն, մասնաւորապէս Շուէտէն եւ Մ. Նահանգներէն: Կը հաստատուի թէ Մոսկուա իսկապէս հողային պահանջներ դրած է, որոնք անընդունելի կը համարուին: Ռուսաստան մասնաւորապէս աչք տնկած է Լատոկա լիճին եւ Փէցամօ նաւահանգստին, որ շատ կարեւոր է Ֆինլանտայի համար: Արդէն իսկ խորհրդային զինուորներ համախմբուած են Ֆինլանտայի սահմանին վրայ: Այս վերջին երկիրը պատուիրակութիւն մը ղրկեց Մոսկուա, բայց անոր լիազօրութիւն տուած չէ վերջնական համաձայնութիւններ կնքելու: Այս իրաւասութիւնը կը վերաբերի խորհրդարանին: Ֆինլանտայի մէջ կարելի կը գտնեն բանակցիլ Հոկլանտ կղզիներու մասին (Ֆինլանտայի ծոցին մէջ), բայց ոչ Ալանտ կղզիներուն համար, որոնք վտանգաւոր կրնան դառնալ, եթէ Ռուսիա բերդեր շինէ: Զրոյց կը շրջի թէ Մոսկուա աչք տնկած է նաեւ Շուէտի հիւսիսային շրջանի հանքերուն եւ Նորվեկիոյ Նարվիք նաւահանգիստին վրայ: Այս վտանգը նախատեսելով, Շուէտ պատրաստուած է ուժ տալու Ֆինլանտայի:

*** Ֆինլանտա Եւրոպայի 6րդ պետութիւնն է իր տարածութեամբ (382,800 քառ. քիլոմեթր), բայց 20րդը՝ իր բնակչութեամբ (3,667,000 հո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

գի)։ Իր գլխաւոր հարստութիւնը կը կազմեն անսահման անտառները, որոնց շնորհիւ մեծաքանակատաղձ եւ Թուղթ կ'արտածէ։ Զարգացած են նաեւ արմտիքի մշակութիւնը եւ անասնապահութիւնը։ Շատ քիչ հանքածուխ եւ ուրիշ հանքեր ունի։ Ամէնէն աւելի առեւտուր կ'ընէ Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Մ. Նահանգներուն, Հոլանտայի եւ Շուէտի հետ։ 1917ին, ռուսական յեղափոխութենէն քանի մը շաբաթ վերջը Ֆինլանտա անկախութիւն հռչակեց։ Աւելի քան մէկ դար մնացած էր ռուսական տիրապետութեան տակ։ 1919ին հանրապետութիւն հռչակեց։

ՄԱԺԻՆՈՅԻ ԳԻԾԸ

ԽՄԲ.— Պատերազմական թղթակիցները կը շարունակեն մանրամասն նկարագրութիւններ հրատարակել Մաժինոյի գծին կազմակերպութեան մասին։ «*Հայրենիք*»ի աշխատակիցներէն մէկն ալ հետեւեալ տեսութիւնը կը հրատարակէ, քաղելով փրանսական գիրքէ մը.—

Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, փրանսացի զինուորական մը, հրամանատար Տանրի, իրական անունով գնդապետ Տրիան, ապագայ պատերազմը նկարագրող գիրքեր հրատարակեց, որոնք առենին մեծ ժողովրդականութիւն գտան Ֆրանսայի մէջ։

Տարիներ վերջը, գնդ. Տրիան հերոսաբար պաշտպանեց Վերտէօնի վօ բերդը Գերմաններուն դէմ, եւ մեռաւ անոնց յարձակումները, ցոյց տուաւ արտակարգ քաջութիւն ու ճարտար ռազմագիտութիւն եւ տիրացաւ համաշխարհային համբաւի։ Մեռաւ եօթը ամիս առաջ։

Վերջերս, Ֆրանսայի ուրիշ սպայ մը՝ հրամանատար Վերտէօն հրատարակեց «Ստորերկրեայ պատերազմը» խորագիրով վէպ մը, ուր կը նկարագրէ ապագայ պատերազմ մը Մաժինոյի գծին վրայ։

Հրամանատարին իրական անունն է Լիւսիէն Սուշոն։ Ան երկար տարիներ սպայ եղած է փրանսական կանոնաւոր բանակին մէջ։ Տասը տարի առաջ, դժգոհ օրուան պետական վարիչներէն, հրաժարեցաւ բանակէն ու գրեց գիրք մը «Հանգուցեալ Փրանսական բանակը» անունով։

Անոր կարծիքով՝ այն օրերու փրանսական կառավարութիւնները ազգային ապահով պաշտպանութեան համար բաւարար աստիճանի մը վրայ չէին պահեր փրանսական բանակն ու սպառազինութիւնները։ Այսուհանդերձ, ան միշտ ալ մօտիկ յարաբերութիւն պահած է Ֆրանսայի ընդհանուր սպայակոյտին հետ։

Երկու հեղինակ հրամանատարներն ալ կ'ընեն զանազան նախատեսութիւններ իրենց նկարագրած ապագայ պատերազմներու ընթացքին մղուելիք ճակատամարտներու կերպերու մասին։

«Ստորերկրեայ պատերազմը» վէպը շատ մը իրական տեղեկութիւններ կու տայ Մաժինոյի գծի ամրութիւններուն եւ զանոնք պաշտպանող ուժերու մասին։

Ըստ հեղինակ հրամանատարին՝ գերման բանակը ջինջ երկինքէ մը կը խոյանայ Մաժինոյի գծին վրայ, որ ֆրանքօ-գերման սահմանագիծէն քանի մը մղոն ներս կը գտնուի։

Գերմանները նախապէս սահմանագիծին մօտ գաղտնի կերպով մթերած են մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ ու պատերազմական գործիքներ։ Ցետոյ, դեռ խաղաղ յարաբերութիւնները չխզած, գիշեր մը անոնք փրանսական սահմանէն ներս կը նետուին, առանց նախապէս տուած ըլլալու ո եւ է ազդարարութիւն, կամ յարուցած ըլլալու ո եւ է կասկած իրենց մտադրութեան մասին։

Այդ պահուն, ամրութիւնները պաշտպանող փրանսական զօրաբաժինները իրենց դիրքերուն մէջ չեն։ Հոն կը գտնուին մեքենաներուն ու մաքրութեան հոգ տանող պահապանները միայն։ Որովհետեւ այդ ամրութիւններու պաշտպան զինուորները կ'ապրին բաւական հեռու գտնուող զօրանոցներուն մէջ։

Գերմաններու ծրագիրն է անակնկալ ու յանկարծական յարձակումով մը գրաւել յառաջապահ դիրքերը ու հասնիլ ամրութիւններու մուտքերուն, նախ քան որ Ֆրանսացիները ժամանակ ունենան ամրութիւններէն ներս մտնել եւ տեղաւորուիլ իրենց պատկան հրետաններուն ու արագահարուածներուն ետեւ։

Սակայն, փրանսական սահմանէն ներս Գերմանները դէպի ամրութիւնները առաջնորդող ճամբաները գետնին տակէն ականուած են նախապէս։ Ֆրանսայի պահակները կը կռահեն Գերմաններու յառաջանալը ու կը պայթեցնեն ելեկտրական հոսանքի լծակ մը։ Եւ օդը կ'ելլեն սահմանը անցած գերման հրասայլերն ու զինուորները։

Միեւնոյն առեն, սահմանամերձ փրանսական զինեալ ոստիկաններն ու պահակները անմիջական զօրակոչի կ'ենթարկեն շրջակայ գիւղերու բոլոր կարող այրերը, եւ անոնց ու կանոնաւոր բանակի յառաջապահ գունդերու օգնութեամբ կը յապաղեցնեն Գերմաններու յառաջխաղացքը, մինչեւ որ զօրանոցներէն կանոնաւոր բանակի զինուորները կը հասնին, կը մտնեն ամրութիւններէն ներս, կը տեղաւորուին իրենց դիրքերուն մէջ եւ գործի կը լծեն իրենց պատկան հրետաններն ու արագահարուածները այն ուղղութեամբ ուրկէ թշնամին կ'անցնի։

Այս ժամանակն է որ կը սկսի իրական ճակատամարտը։ Գերման բանակը ի զուր կը ճգնի խորտակել Մաժինոյի գիծը, եւ ի վերջոյ ետ կը շպրտուի։

Ըստ հրամանատար Վերտէօնի՝ Մաժինոյի գիծը տարբեր է բոլոր այն ամրութիւններէն, որոնք մինչեւ հիմա կառուցուած են մարդու կողմէ։

Անիկա ստորերկրեայ բերդերու շարք մըն է։ Անոր մակերեսին վրայ ոչ պատ կայ, ոչ խրամ, եւ ոչ ալ աստեղաձեւ ցցուածքներ, այլ միայն թեթեւ ու հակաօդանաւային թնդանօթներու եւ արագահարուածներու համար թրծաշաղախէ յատուկ աշտարակիկներ տնկուած են հոս ու հոն։

Բոլոր կարեւոր գործիքները կը գտնուին գետնին խորը, բնական բլուրներու տակ, որոնք իրենց տակի ամրութիւնները կը պաշտպանեն երեսունըհինգ մեթր թանձրութեամբ հողի խաւով մը։

Ամենածանր ռումբերը անգամ ութ մեթրէն աւելի չեն կրնար ծակել հողի խաւը։ Եւ այդ ռումբերն ալ պէտք է նետուին այնպիսի ծանր ու բարդ հրետաններով, որոնք կարելի չէ փոխադրել ու հաստատել ամէն տեղ։

Հոն՝ հեղձամահ ըլլալու վտանգը աւելի մեծ է, քան ջախջախուելու։ Սակայն գծին ետեւի կողմէն ու բաւական հեռուէն ճնշուած մաքուր օդ կը մղուի ամրութիւններուն մէջ, եւ ներսի օդին ճնշումը միշտ քիչ մը աւելի բարձր աստիճանի վրայ կը պահուի, քան դուրսի օդինը։ Դուրսէն բացուածքի մը առջեւէն անցնողը կը զգայ ներսէն փչող օդի հոսանքը։

Այս պարագան կ'արգիլէ թունաւոր կազերու ներս սողոսկումը։ Իսկ խոշոր կազարգել դիմակներու նման զտիչներ դուրսը կը մաքրեն ներս մղուած օդը։

Այս ընդարձակ ու միաձայլ ստորերկրեայ շինութեան մէջ ամէն ինչ կազմակերպուած եւ կարգաւորուած է այնպէս, ինչպէս մարտանաւի մը մէջ։

Լուսաւորումը, փոխադրութիւնը եւ եփելը տեղի կ'ունենան ելեկտրականութեամբ։

Ելեկտրականութիւնը դուրսէն կը բերուի հողին տակ շատ խոր թաղուած պողպատէ պարաններու միջոցաւ։

Եթէ պատահի որ դուրսի ելեկտրակայանները քանդուին, եւ կամ պողպատէ պարանները կտրուին, Մաժինոյի գծին ելեկտրականութիւնը կը հայթայթուի իր ամրութիւններուն մէջ գտնուած ելեկտրակայանով։

Փրանսական վերին հրամանատարութեան նման՝ սպայ Սուշոնն ալ բացարձակապէս անառիկ կը նկատէ Մաժինոյի գիծը։ Սակայն, ան կը մատնանշէ անոր քանի մը տկար կէտերը։

Մշուշը, որ յաճախ կայ այդ շրջանին մէջ, դիտող ու զննող զինուորականներու աչքերէն կը ծածկէ վարը՝ ձորերումէջ տեղի ունեցածները։ Ծագող արեւը ուղղակի կ'իյնայ ամրութիւնները պաշտպանողներու աչքերուն մէջ ու մեծապէս կը խանգարէ անոնց չիտակ նշանառութիւնը։ Ամբողջ շինութիւնն ու մեքենականութիւնը կրնան չափազանց վնասուիլ, եթէ միակ լրտես մը կամ ներքին դաւաճան մը կարենայ սաբոթաժի ենթարկել կարեւոր կէտերէն մին, կամ միւսը։

Անշուշտ, Ֆրանսայի Ընդհ. Սպայակոյտն ու զինուորական մասնագէտները նկատի ունեցած են այս ամէնը՝ այդ ամրութիւններու շինութենէն առաջ եւ թէ վերջը։— Ս. Զ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ռումանիոյ Ազգ. Միութեան կոչը օրուան տագնապին առթիւ

Ռումանահայ Միութեան Կեդր. Վարչութեան հրաւէրով եւ Առաջնորդ Ցուսիկ արք.ի նախագահութեան տակ՝ խորհրդակցական նիստ մը ունեցան Թեմ. Խորհուրդի, Ռումանահայ Միութեան եւ Պուքրէշի Թաղականութեան կազմերը։

Ժողովը միաձայնութեամբ յանգեցաւ հետեւեալ եզրակացութեանց.—

1.— Ստեղծել 7 հոգինոց գործադիր մարմին մը՝ առնելով 4 անդամ Ռումանահայ Միութենէն, 2 անդամ Թեմ. Խորհուրդէն եւ 1 անդամ Պուքրէշի Թաղականութենէն։ 2.— Գործ. Մարմնի անդամ նշանակել Պ. Պ. Լ. Շահազիզեան, Մ. Մեսեան, Ց. Երէցեան եւ Ց. Ճ. Սիրունի՝ Ռումանահայ Միութենէն, Ա. Գասպարճեան եւ Ռ. Իսրայէլեան՝ յանուն Թեմ. Խորհուրդի, եւ Թաղականութենէն Ա. Մուրատեան, իսկ այս վերջինին բացակայութեան Կ. Նազարեան։ 3.— Գործ. Մարմինը իրեն օժանդակ յանձնախումբեր ալ պիտի կազմէ՝ զանազան ազգ. կազմակերպութեանց եւ Միութեանց գործակցութիւնը եւս ապահովելով։ 4.— Գործ. Մարմինը պիտի գործէ ազգ. վերոյիշեալ երեք իշխանութեանց հաւաքական նիստին հրահանգներուն համաձայն, իր գործունէութեան համար ալ պատասխանատու ըլլալով անոր առջեւ։

Գործադիր Մարմինը հետեւեալ կոչը ուղղեց գաղութին.—

«Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները՝ պատերազմիկ կամ ոչ, ճակատագրական բացառիկ օրեր կ'ապրին այս պահուս։ Եւրոպայի ներկայ տագնապալի վիճակը բացառիկ հոգեր ու բացառիկ ալ ճիգեր կը հարկադրէ նաեւ ռումէն հայրենիքին։ Երկիրը վայրկեան մը կ'ապրի՝ ուր ամէն մէկ քաղաքացի իր աջակցութեան կարելի բաժինը պէտք է միացնէ պետութեան ջանքերուն ու զոհողութեանց։

Հայ ժողովուրդը մէկն է այն տարրերէն՝ որ իր հոգին ամրապէս կապած այս հողին, իրեն հարազատ կը զգայ անոր ամէն մէկ յուզումը, պատրաստ բաժնելու անոր բոլոր հրճուանքներն ու հոգերը։ Հոգեկան այս սերտ աղերսը ոչ միայն կը զգան հին գաղութին մնացորդները՝ որոնք իրենց ձգտումներով ու ապրումներով կը շփոթուին վաղուց բնիկ տարրին հետ, այլեւ այն նորեկները՝ որոնք Ռումանիան իրենց երկրորդ հայրենիք ըրին, իրենց ուժերուն բաժինը բերել խառնելով անոր վերելքին։

Բայց չկայ աւելի վսեմ վայրկեան որպէսզի հայ տարրը իր նուիրումին ապացոյցը տայ հանդէպ ռումէն հայրենիքին։ Ոչ միայն անոնք որ իբրեւ ռումէն քաղաքացիներ սիրով պիտի տրամադրեն դերագոյն զոհաբերութիւնը յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան, այլ նաեւ անոնք որ թէեւ ի վիճակի չեն ռումէն բանակին շարքերուն մէջ իսկ նուիրագործելու իրենց յարումը, յօժար են իրենց աջակցութեան բաժինը այլապէս բերել՝ հող մը պակաս ընելու համար պետութեան ուսէն։

Ազգ. գործադիր Կեդր. Մարմինը, որ ծնունդ առաւ գաղութին երեք ազգային իշխանութեանց՝ Թեմական խորհուրդին, Ռումանահայ Միութեան եւ մայրաքաղաքի Թաղականութեան հաւաքական կամքովը եւ անոնց ծոցէն, հայ տարրին բոլոր խաւերունպատրաստակամութիւնըներդաշնակելու և մասնակի արտայայտութիւնները համադրելու համար, ներկայիս կոչ կ'ընէ բոլոր հայութեան՝ չզլանալ որեւէ զոհողութիւն որ կրնայ բեռ մը թեթեւցնել պետութեան հոգերէն։

Կոչ կ'ուղղէ նոյնպէս բոլոր հայ միութիւններուն որպէսզի չմերժեն գործակցիլ իրեն՝ ըլլայ հայ տարրին նիւթական աջակցութիւնը ապահովելու համար երկրին պաշտպանութեան օժանդակ աշխատանքներու (Կարմիր Խաչ, եւայլն), ըլլայ կրաւորական պաշտպանութեան համար պետութեան ձեռնարկած զանազան միջոցներուն։

Յետագային պիտի ծանուցուին գործնական ձեւերը, հայ ժողովուրդին սոյն յօժարակամ տրամադրութիւնը արժեցնելու համար»։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցին։ Առաջինը ձգախէժ (քաուչու) պիտի ճարէ Ռուսաստանի, իսկ այս վերջինը՝ ատաղձ։ Այս առթիւ ըսենք որ Գերմանիա, Խ. Միութեան զինակիցը, պատերազմական ապրանք հռչակած է ատաղձը եւ վերջերս ընկղմեց այն սկանտինաւեան նաւերը որ ատաղձ կը փոխադրէին Անգլիա ...

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ԿԷՕՐԻՆԿ Հռոմ պիտի երթայ մօտերս, խորհրդակցելու համար Մուսոլինիի հետ։

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նիքէլ դրամները այլեւս արժէք պիտի չունենան հոկտեմբեր 21էն վերջը, նոյն արժողութեամբ թղթադրամներ հրապարակ հանուած ըլլալով։

14 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐ Պալթիկ ծովու նաւահանգիստները գացին, փոխադրելու համար գերմանածին բնակիչները։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ նոր դաշնագիր մը կնքեցին, բայց պարունակութիւնը գաղտնի կը պահեն։ Կը կարծուի թէ Պուլկարիա յանձն առած է հում նիւթ ճարելու Գերմանիոյ, որ փոխարժէքը պիտի վճարէ ոսկիով կամ օտար դրամով։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Ամերիկայի համար ամէնէն իմաստուն քաղաքականութիւնն է չմասնակցիլ պատերազմին եւ անկողմնակալ դիրք բռնել երկու ճակատներուն հանդէպ։ Այս ընթացքը բռնելով, Ամերիկա պիտի կրնայ ազատօրէն առեւտուր ընել երկու կողմերուն հետ, չէզոքութեան սահմաններուն մէջ։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած ճամբորդ մը կը պատմէ թէ ամբողջ քաղաքը աւերակներու վերածուած է եւ մեծ թշուառութիւն կը տիրէ։ Պաշարման վերջին շաբաթը սարսափելի է եղած։ Հազարաւոր քաղաքացիներ ցուրտէն կը դողային ստորերկրեայ պատսպարաններու մէջ, առանց լոյսի եւ կրակի։ Ուրիշ հազարաւորներ տաք ապուրի մը երեսը տեսած չէին շաբաթներով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ արտակարգ վարիչը, Պ. Սիւրլօ, մասնաւոր պաշտօնի մը կոչուեցաւ սպառազինութեանց նախարարութեան մէջ։ Իր պաշտօնը առժամապէս պիտի վարէ Պ. Բաաօ, Մարսէյլի ոստիկանութեան վերատեսուչը։— Մարսէյլի դատական իշխանութիւնը խիստ հետապնդումներ կը կատարէ, անբաղձալիները մաքրելու համար։ Անկանոն օտարականները անմիջապէս կը յանձնուին պատժական ատեանին, որ կը սահմանէ ծանրագոյն պատիժը, մինչեւ իսկ աքսորի դատապարտելով օրինազանցները։

ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, միասնաբար պաշտպանելու համար իրենց երկիրները։ Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ երբ Հոլանտա վտանգուի, Պելժիան ալ կը վտանգուի եւ փոխադարձաբար, ուստի պէտք է ձեռք ձեռքի տան, ետ մղելու համար որ եւ է յարձակում։

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Սերժ Պոկուլավսկի, ռուս երիտասարդը որ Լուվրի թանգարանէն գողցած էր Վաթոյի պատմական նկարը, «Անտարբեր»ը։

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ պանդոկատէր մը 800,000 մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ, պաշտօնապէս նշանակուած գիները փոխած ըլլալով։

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ ձերբակալուեցան Հոլանտայի մէջ, երբ թռուցիկներ կը բաժնէին Անգլիոյ քաղաքականութեան դէմ։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ Ռուսերը երկու եպիսկոպոսներ եւ 200 քահանաներ գնդակահարած են Լեհաստանի մէջ, իրենց գրաւման ատեն։

Ի՞նչ կը խորհին Թուրքիոյ մէջ

»»» . «««

Թուրքերէն «Թան»ի խմբագրապետը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, «Հիթլէր անելի մէջ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Խ. Միութեան Կեդր. Եւրոպայի գործերուն միջամտութեան վրայ, երբ դէպքերուն ստացած ձեւը մօտէն քննենք ու վերլուծենք, կը տեսնենք որ Հիթլէր կատարեալ անելի մը մէջ ինկած է։

1.— Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքելով ու Լեհաստանի կէսը գրաւելով, պատճառ եղաւ որ Գերմանիա հրաժարի իր դէպի Արեւելք քաղաքականութենէն եւ կարելիութիւն չէ թողած որ գերման բանակները արեւելքի վրայ յարձակում գործեն։ Դեռ երէկ Պերլինի մէջ կնքուած այս ուխտը, վերջ տուած է Գերմանիոյ արեւելեան քաղաքականութեան։ Հիթլէր, որքան ատեն որ պատերազմական վիճակի մէջ գտնուի արեւմտեան ճակատին վրայ, պիտի ջանայ հեռու մնալ արեւել. ճակատի վրայ իրեն նոր հոգ մը առաջ բերելէ։

2.— Հիթլէրի առաջին ծրագիրը Լեհաստանէն խնայելիք ուժերով Դանուբեան եւ Պալքանեան երկիրները գրաւել էր, բայց Խ. Միութիւնը Գերմաններուն առջեւ Ռումանիոյ ճամբան փակեր եւ պալքանեան պետութիւններէ Սեւ ծովեան ուխտ մը կնքելու ձեռնարկեր է։ Հետեւաբար, Գերմանիա, առանց խորհրդային բանակներու հետ դէմ առ դէմ գալու վտանգին չի կրնար Պալքանները իջնելու ձեռնարկել։

3.— Հիթլէր, երբ արեւելեան եւ հարաւ. արեւելեան Եւրոպա չի կրնար իջնել, պիտի ստիպուի իր բոլոր ուժերը արեւմտեան ճակատը համախմբել, որովհետեւ Գերմանիոյ համար ուրիշ պատերազմական ճակատ չի մնար։ Գերմանիա, Ս. Ռուսիոյ եւ Պալքաններու չէզոքութենէն օգտուելով, արեւմտեան ճակատի վրայ Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն հետ բախիլը աչք կրնայ առնել։ Բայց արեւմտեան ճակատի յարձակման մարզը փրանսական Մաժինօ գիծէն կը բաղկանայ։ Ամբողջ աշխարհի զինուորական փորձագէտները համաձայն են թէ անանցանելի է այս գիծը։ Անգլիացի մասնագէտի մը կարծիքով, անգլիական եւ փրանսական սպայակոյտներուն յատակագիծն է այս ճակատին վրայ պաշտպանողական մնալ եւ թշնամին յարձակումի հարկադրել եւ այս կերպով զայն ջախջախել։

Եթէ Գերմանիա արեւմտեան ճակատի վրայ պատերազմը լրացնելով վճռական արդիւնքը հոս ձեռք բերելու ստիպուած է, այդ պարագային պիտի ստիպուի Մաժինոյի գիծին վրայ յարձակիլ, որովհետեւ Գերմանիա պաշտպանողականի մէջ չի կրնար մնալ։ Անոր համար ժամանակը մեծ արժէք ունի։ Անցնող ամէն օր Գերմանիոյ ի վնաս է. որովհետեւ ժամանակը Անգլիացիներուն ու Ֆրանսացիներուն զինակիցն է. քանի օրերը անցնին, Գերմանիա տնտեսապէս պիտի տկարանայ. մինչ հակառակ կողմը, ընդհակառակն, պիտի զօրանայ։ Միւս կողմէ, Գերմանիոյ սպայակոյտն ալ համոզուած է թէ, Մաժինոյի գիծը ճեղքել կարելի չէ եւ այս գծին դէմ կատարուելիք յարձակումները անօգուտ են։

4.— Երբ Գերմանիա համոզուի թէ պիտի չկրնայ ճեղքել Մաժինոյի գիծը, 1914ին ըրածին նման, դրացի չէզոք պետութիւններէն մէկուն վրայ յարձակելով, պիտի ստիպուի կողէն յարձակիլ Ֆրանսայի վրայ։ Լեհաստանի բանակին քայքայուելուն վրայ, Ֆրանսայի դրացի չէզոք երկիրները այս հաւանականութեան դէմ միջոցներ ձեռք առնել ստիպուած են։ Պելճիքա իր սահմանային ամրութիւնները զօրացուցեր, զօրաշարժը ընդարձակեր, դէպի սահմանագլուխ նոր զօրքեր ղրկեր է։

Զուիցերիա 750 հազար զինուոր հաւաքած եւ սահմաններուն վրայ արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է։ Հոլանտա եւս զօրաշարժ կատարած եւ 450 հազար զօրք հաւաքած է։

Ի տես այս պատրաստութեանց, Գերմանիա ստիպուած է այս երեք պետութեանց հաւաստիք տալու թէ պիտի յարգէ իրենց չէզոքութիւնը։

Ուրեմն, Գերմանիոյ բոլոր պատերազմական ծրագիրները տակնուվրայ եղած են։ Արագ պատերազմով մը յաղթանակին փութով հասնելու կարելիութիւն չէ մնացած։ Ծովերու վրայ բոլոր գերմանական շոգենաւերը գրաւուած, սուզանաւերը յուսացուած չափով յաջողութիւններ չեն կրցած ձեռք բերել, ժողովրդավար պետութեանց գաղթավայրերէ զօրք բերելուն արգելք չեն կրցած ըլլալ։

Ահա այս պատճառաւ Հիթլէր շփոթած վիճակ մը ունի։ Յուսահատութիւնը մարդը սարսափելի արարքներու կը մղէ. Հիթլէրէն ալ այդպիսի արարքներ կարելի է սպասել։ Եւ այս արարքները մեզ դարձեալ բազմաթիւ անակնկալներու առջեւ կրնան ձգել։ Անակնկալներու շրջանը դեռ չէ անցած, դեռ շատ մը հաւանականութիւններով լի է»։

ԼԵՀԱԿԱՆ բանակին վերջին մնացորդը, 8000 հոգի, անձնատուր եղաւ Տոպլինի արեւելեան կողմը, (մօտ 64 մղոն Վարշաւայի հարաւ-արեւելքէն), հրամանատարութեամբ զօրավարներ Քլէպէրի եւ Քոքի։ Գերմանական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Վարշաւայի մօտ գրաւուած են 600 թնդանօթ, 4500 գնդացիր, 200,000 հրացան եւ 200 կառախումբ լեցուն ռազմանիւթ։

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՌՈՒՄԲԵՐ կը շինուին Անգլիոյ մէջ։ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ արտադրութիւնը վեց անգամ աւելցած է։ 1914ի ռազմական արտադրութեան թափը շատոնց նսեմացած է այս ճիգին առջեւ։

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ Երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 14 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4169 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒՍ ԱՄՈՒՐ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ԽՈՉԸՆԴՈՏԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆ Է»

Ֆրանսայի վարչապետէն վերջը, Պ. Չէմպըրլէն ալ ճառ մը խօսեցաւ երեկ՝ ժողովին մէջ, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկներուն: Ճառը տեւեց 17 վայրկեան,ջերմապէս ծափահարուելով նոյնիսկ ընդդիմադիրներուն կողմէ: Լուռ էր եւ նիշեր կ'առնէր միայն Լոյտ Ճորճ, որ առաջարկած էր խաղաղութեան կուսակիցներու ժողով մը, երեսփոխանական ժողովի նիստին հասնելու համար: Այդ ժողովին մէջ, նախկին վարչապետը նորէն ըսած էր թէ «բաց դուռ մը կը մնայ», եւ թէ «պէտք չէ հապճեպ որոշումներ տալ, այնքան ծանրակշիռ կացութեան մը առջեւ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ ոչ մէկուն հետ խորհրդակցած է, իր ճառէն առաջ եւ թէ միայն իր անձնական պատասխանատուութեամբ կը գործէ :

Պ. Չէմպըրլէն նախ բացատրեց թէ անցեալ շաբթու խոստացած էր քննել հաշտութեան որ եւ է առաջարկ, համախորհուրդ ֆրանսական կառավարութեան եւ բրիտանական դաղթապետութեանց հետ: Այնուհետեւ Հիթլէր ճառ մը խօսեցաւ, իրենք ալ խորհրդակցեցան գաղթապետութեանց եւ Ֆրանսայի հետ, եւ այժմ ի վիճակի են ճշդելու բրիտանական կառավարութեան դիրքը: Այս առթիւ յիշեց թէ օգոստոսի վերջերը կառավարութիւնը կը բանակցէր Գերմանիոյ հետ, Լեհական հարցի մասին:

— «Այն ատեն ակներեւ էր թէ կացութիւնը վտանգաւոր է, բայց մենք կը հաւատայինք թէ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ, եթէ կիրքերը չարծարծէին, եւ վստահ էինք թէ գերմանական կառավարութիւնը եթէ ուզէր կրնար հանդարտեցնել Տանցիկի իր բարեկամները եւ նպաստաւոր կացութիւն մը ստեղծել բանակցութեանց համար: Այդ առթիւ կառավարութիւնը չեշտած էր թէ բռնի կարգադրութեան մը առջեւ, Մեծն Բրիտանիա պիտի հարկադրուի կատարել իր պարտաւորութիւնները Լեհաստանի հանդէպ: Ինչպէս գիտէք, զուր անցան մեր ջանքերը, պատերազմէն խուսափելու համար »:

Այստեղ Պ. Չէմպըրլէն յիշեց նախագահ Ռուզվելթի, Պելժիոյ թագաւորին, Հոլանտայի թագուհիին, Պապին եւ Մուսոլինիի կոչերը:— «Այժմ բացորոշ է թէ Հիթլէր վճռած էր պատերազմի բռնուիլ Լեհաստանի հետ»:

Տեւական խաղաղութիւն եւ ոչ թէ զինադադար

Վարչապետը պատմելով Լեհաստանի դէմ կատարուած արշաւանքին մանրամասնութիւնները եւ անոր հետեւանքները, շարունակեց.

— «Նախայարձակման այս անիրաւ արարքէն վերջը, որ այնքան գերմանական եւ լեհական կեանքեր արժեց, բոլորն ալ զոհերը իր բռնութեան, ահա հաշտութեան առաջարկներ կը ներկայացնէ Գերմանիոյ վարչապետը: Եթէ այդ առաջարկներուն մէջ կը սպասէիք բան մը որ կարենար որոշ չափով դարմանել մարդկութեան դէմ կատարուած այս ոճիրը, չեխոսլովաք ազգին իրաւունքներու բռնաբարումէն անմիջապէս վերջը, այդ յոյսը ի դերեւ ելաւ: Եթէ նոյն իսկ Պ. Հիթլէրի առաջարկները աւելի բացորոշապէս յայտնուած ըլլային եւ թելադրութիւններ պարունակէին Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի դէմ գործուած չարիքները դարմանելու համար, դեռ անհրաժեշտ պիտի ըլլար հարցնել թէ գերմանական կառավարութիւնը ի՛նչ գործնական միջոցներով պիտի համոզէր աշխարհը թէ նախայարձակումը պիտի դադրի եւ տրուած խոստումները պիտի գործադրուին: Իր ճառէն որոշապէս չի հասկցուիր թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ ճակատագիրը Լեհաստանի այն մասին զոր Հիթլէր գերմանական շահերու շրջան կը հռչակէ. սակայն բացորոշ է թէ ան միայն Գերմանիոյ վերաբերեալ խնդիր մը կը նկատէ զայն:Ուրեմն մենք իրաւունք ունինք եզրակացնելու թէ Գերմանիոյ վարչապետին առաջարկները հիմնուած են մէկ բանի վրայ,— նուիրագործել իր նուաճումները եւ ձգել որ իր ուզածին պէս վարուի պարտեալներուն հետ: Մեծն Բրիտանիոյ համար անկարելի է ընդունիլ այդպիսի հիմեր, առանց դաւաճանելու իր պատիւին եւ այն տեսակէտին թէ միջազգային վէճերը պէտք է կարգադրուին բանակցութիւններով եւ ոչ թէ բռնութեամբ: Գործքեր պէտք է ցուցնել եւ ոչ թէ խօսքեր, որպէսզի մենք եւ Ֆրանսա կարենանք դադրեցնել պատերազմը մինչեւ ծայրը տանելու որոշումը: Գերմանիոյ դրացիները անցեալ փորձառութեամբ գիտեն թէ ինչ արժէք կը ներկայացնեն տրուած հաւաստիքները: Եւ մենք չենք կրնար մոռնալ թէ Հիթլէր արմատապէս շեղեցաւ իր պարզած քաղաքականութեան սկզբունքներէն եւ իր դաւանանքէն, Գերմանիոյ կցելով միլիոնաւոր Լեհեր եւ Չեխեր, հակառակ կրկնակի հաւաստիքներու եւ դաշինք մը կնքելով Խ. Միութեան հետ, հակառակ համայնավարութեան դէմ վարած բուռն պայքարին: Արդարեւ, մեր անցեալ փորձառութիւնը կը սորվեցնէ թէ կարելի չէ հաւատք ընծայել միայն գերմանական ներկայ կառավարութեան խօսքին (ծափեր): Մեր միտքէն չանցնիր Գերմանիոյ մերժել այն տեղը որուն իրաւունք ունի Եւրոպայի մէջ, Գերմանիա մը որ բարեկամութեամբ եւ վստահութեամբ ապրի ուրիշ ազգերու հետ:

Ընդհակառակն, մենք կը կարծենք թէ անկարելի է ազդու դարման մը գտնել աշխարհի տառապանքներուն, եթէ հաշուի չառնենք բոլոր ազգերու արդար պահանջները եւ բոլոր երկիրներու պէտքերը: Մենք վրէժխնդրական նպատակով մը չէ որ ձեռնարկեցինք այս պատերազմին, այլ պաշտպանելու համար ազատութիւնը: Միայն փոքր ազգերու ազատութիւնը չէ որ վտանգուած է, այլեւ Մեծն Բրիտանիոյ, իր գաղթապետութեանց, Հնդկաստանի, ամբողջ բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, մէկ խօսքով՝ բոլոր ազատասէր երկիրներու խաղաղ գոյութիւնը: Եթէ ապագային նայինք, կրնանք ընդնշմարել խորունկ փոփոխութիւններ որոնք իրենց դրոշմը պիտի դնեն մարդոց բոլոր մտածումներուն եւ գործերուն վրայ: Մեր ուզած խաղաղութիւնն է իրական եւ տեւական խաղաղութիւն մը, եւ ոչ թէ անձկալից զինադադար մը, որ ընդհատուի շարունակական ահաբեկչերով եւ անընդհատ սպառնալիքներով: Կառավարութիւնը շատ լաւ գիտէ որ մեծ պետութեանց արդիական պատերազմին մէջ յաղթական եւ պարտեալ միեւնոյն անդարոյն կորուստները պիտի կրեն: Բայց անձնատուր ըլլալ խռովարարներու առջեւ՝ պիտի նշանակէր խափանել ամէն յոյս աշխարհի մէջ եւ ոչնչացնել այն բոլոր արժէքները որ կազմած են մարդկային բոլոր յառաջդիմութեանց արդարացումը եւ ազդակը, դարերու ընթացքին: Մենք նիւթական առաւելութիւններ չենք սպասեր մեզի համար: Մենք գերման ժողովուրդէն չենք պահանջեր որ եւ է բան որ վնասէ անոր ինքնասիրութեան: Մենք միայն յաղթանակ չէ որ կ'ուզենք, այլ աւելի հեռուն կը նայինք, եւ կը նայինք դէպի այն օրը երբ կարելի պիտի ըլլայ առաջին հիմերը դնել միջազգային լաւագոյն դրութեան մը, որուն շնորհիւ պատերազմը անխուսափելի բաժը պիտի չդառնայ իրարու յաջորդող սերունդներուն:

«Ո՞րն է խոչընդոտը իրական եւ տեւական խաղաղութեան մը,— գերմանական կառավարութիւնը, միայն եւ միայն գերմանական կառավարութիւնը, որովհետեւ ան է որ նախայարձակման կրկնակի արարքներով Եւրոպան զրկեց ամէն խաղաղութենէ, անապահովութեան եւ երկիւղի մաշեցնող զգացումը դնելով իր բոլոր դրացիներու սրտին մէջ»:

Պ. Չէմպըրլէն յետոյ ուրախութեամբ յայտարարեց թէ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

— «Երբ վստահութիւնը վերահաստատուի աշխարհի մէջ, միայն այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ լուծել այն խնդիրները, որ կը խռովեն աշխարհը, կը խափանեն զինաթափութիւնը, կ'ուշացնեն առեւտրի վերահաստատումը եւ կը խանգարեն ժողովուրդներու բարօրութիւնը: Պէտք է լրացնել այս նախապայմանը: Եւ միայն գերմանական կառավարութիւնը կրնայ լրացնել զայն: Եթէ մերժէ, առ այժմ անկարելի է աշխարհի մէջ հաստատել այն նոր կարգուսարքը որուն այնքան ջերմապէս կը բաղձան բոլոր ազգերը: Հետեւաբար բացորոշ են հարցին տուեալները,— կա՛մ գերմանական կառավարութիւնը պէտք է համոզիչ ապացոյցներ տայ իր խաղաղասիրութեան անկեղծութեան մասին, գրական գործքերով եւ ազդու երաշխիքներով, գործադրելու համար իր յանձնառութիւնները, կամ մենք պարտաւոր ենք մեր պարտականութիւնը կատարել մինչեւ ծայրը: Գերմանիոյ կ'իյնայ ընտրութիւնը »:

*** Գերմանիոյ մէջ տակաւին յուսահատած չեն ոչ Տալատիէի, ոչ ալ Չէմպըրլէնի ճառէն: Պերլինի թերթերը իրենց ուզած եղանակով կը մեկնեն երկու ճառերը, նոյնիսկ փոխադարձ երաշխաւորութիւններ պահանջելով: Պ. Չէմպըրլէն այսօր ալ ձայնասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի, ուղղուած անգլիացի ժողովուրդին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Մոսկուա ի՞նչեր կը պահանջէ Ֆինլանտայէն

Ֆինլանտա կը շարունակէ իր զինուորական պատրաստութիւնները, դիմադրելու համար Խ. Միութեան, եթէ այս վերջինը բռնութիւն կատարէ: Հոլանտական թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուա հետեւեալ պահանջները ներկայացուցած է Ֆինլանտայի.—

1.— Իրեն ձգել կարգ մը փոքր կղզիներ Ֆինլանտայի ծոցին մէջ, 2.— Զինուորական դաշնագիր մը կնքել, առանց խորհրդային զօրք տեղաւորելու Ֆինլանտայի մէջ. 3.— Քաղաքական եւ տնտեսական նոր կապեր հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ. 4.— Հեռացնել Ֆինլանտայի Գերմանացիները :

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, 21 խորհրդային օդանաւեր թռիչք մը կատարած են Ֆինլանտայի վրայ: Միւս կողմէ բանակցութիւնները կը շարունակուին երկու կառավարութեանց միջեւ :

Ուաշինկթընի չուէտական դեսպանը նախագահ Ռուզվելթի այցելեց առջի օր: Լաւատեղեակ աղբիւր կը հաստատէ թէ դեսպանը Մ. Նահանգներու աջակցութիւնը խնդրած է իր երկրին եւ Նորվեկիոյ անունով: Ֆինլանտական դեսպանն ալ այցելեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին: Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղած է Խ. Միութեան, յոյս յայտնելով թէ պիտի պահուին Ֆինլանտայի եւ Մոսկուայի բարեկամական յարաբերութիւնները: Կը նշանակէ թէ Ամերիկա չուզեր որ Խ. Միութիւնը բռնի գործողութիւններ կատարէ Ֆինլանտայի դէմ:

Այս փոքր պետութիւնը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Մ. Նահանգներուն մէջ, հետեւեալ պատճառներով.— 1. Ֆինլանտա միակ պետութիւնն է որ չէ թերացած պատերազմական պարտքերու վճարման մէջ.— 2. Ան նուազն տասը ազգեցիկ ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ սկանտինաւեան ծագում ունին.— 3. Իրր 5,000,000 սկանտինաւեան Ամերիկացիներ քաղաքական ազդեցութիւն կը գործեն հիւսիսային նահանգներու կառավարութեանց միջեւ.— 4. Ամերիկա մտահոգութեամբ կը հետեւի Մոսկուայի աշխարհակալութեան ծաւալման :

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆինլանտա վճռած է կռուիլ, եթէ կարմիր զօրքը յարձակի: Աւելի քան հարիւր հազար զինուորներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն եւ չորս քաղաքներ պարպուած են, մէջն ըլլալով մայրաքաղաքը, Հէլսինկֆորս կամ Հէլսինկի: Հազարաւոր օտարականներ, ինչպէս եւ Ֆինլանտացի կիներ եւ մանուկներ Շուէտ կամ ուրիշ երկիրներ կ'երթան: Մայրաքաղաքին բոլոր մանուկները պարպուած, դպրոցները եւ թատրոնները փակուած են, եւ գիշեր - ցերեկ ստորերկրեայ պատսպարաններ կը շինուին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.— Զեկոյց թիւ 77, հոկտեմբեր 12, առաւօտ.— Յառաջապահ զօրամասերու գործունէութիւնը ծաւալեցաւ գիշերը, ճակատի կարգ մը մասերուն վրայ, Մոզէլի եւ Հռենոսի միջեւ:— Զեկոյց թիւ 78, իրիկուն.—Դարանակալ գործողութիւններ եւ խումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն: Գործունէութիւն մեր յառաջապահ զօրամասերու, մասնաւորապէս Սարպրուքի հարաւային շրջանին մէջ:

ՅՐԿԱՅԻ ԽՕՍՔ

ՇՈՒՆԵՐՆ ԱՆԳԱՄ ՏԷՐ ՈՒՆԻՆ

Լոյսերու մէջ կը լողար այս քաղաքը,— հիմա կապոյտ է հաղեր: Ոչ այն անուշաչուք կապոյտը որ խորհրդանշանը կը համարուէր վարդավառ յոյսերու եւ կենսունակութեան, այլ կապոյտ մը մռայլ եւ խուսափուկ: Ազդանշան վտանգի:

Փողոցները խաւարակուռ եւ ամայի: Չէն ու զրահ ամէն կողմ: Եւ լռութիւն, լռութիւն:

Շէնշող, թեթեւաշարժ, թռչունի պէս կ'սատտաէին այս քաղաքին տղաքներն ու աղջիկները, նոյնիսկ ծերուկներն ու պառաւները:

Հիմա ծանրութիւն մը կախուեր է ոչ միայն իրենց դէմքերուն վրայ, այլ եւ ուսերն ի վար,— կազմուդել դիմա՛կ...

Եւ շնորհալից Փարիզը ի զուր նրբութիւններ կը հնարէ, պարտկելու, գոնէ շիք ձեւի մը վերածելու համար այս չարաշուք տուփերը:

Ամէն փողոցի առջեւ, ամէն մեծ շէնքի պատին վրայ տառեր որ թունդ կը հանեն ձեր սիրտը.— Abri,— այսքան մարդու համար:

Ամբողջ քաղաքներ պարպուած՝ կառավարութեան հրամանով կամ ինքնաբերաբար: Հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ, մանաւանդ կիներ եւ մանուկներ փոխադրուած դէպի ներքին գաւառները :

Բայց միայն մարդկային բազմութիւնները չէն որ կը հեւան, կը տքան օրուան եւ վաղուան հողերուն առջեւ: Միայն անոնք չեն որ կը վայելեն իշխանութեան եւ բազմաթիւ կազմակերպութեանց գուրգուրանքը:

Շուներն անգամ տէր ունին, այս քաղաքին մէջ եւ այլուր,— միւս դաշնակից երկրին, Մեծն Բրիտանիոյ մէջ :

Շուներուն համար անգամ կազմուդել դիմակներ հնարուած են: Եւ բարի մարդիկ անտէր շուներ կամ կատուներ կը հաւաքեն փողոցներէն եւ լքուած բնակարաններէն :

Դեռ անցեալ շաբթու, թերթերը ազդ մը կը հրատարակէին, անտէր շուները այսինչ պատսպարանը ղրկելու համար: Իսկ Անգլիոյ մէջ 5000 շուներ հաւաքուած են միայն մէկ հաստատութեան մէջ, խնամուելու համար այնպէս ինչպէս մարդ - անասունները :

Դարձեալ Անգլիոյ մէջ — Լոնտոն — որոշեր են մետաղէ նշանակներ կախել անասուններու վիզէն, որպէսզի չկորսուին, պատերազմի ընթացքին: Այս առթիւ ցուցակագրութիւն մըն ալ պիտի կատարուի ինչպէս քաղաքացիներու համար :

... Միայն Հայկական Փարիզն է որ կը ներկայացնէ չմորած, թմրած, կամկար կերպարանք մը: Տեսակ մը «կապած - աւել»:

Հինգ շաբթուան մէջ, հազիւ կարելի եղաւ ձեւի մը վերածել զինուորներու օգնութեան խնդիրը, ինչպէս պիտի կարդաք այսօր իսկ: Կազմակերպութեան մասնիկ մը՝ ընդհանուր ալեկոծութեան մէջ :

Իսկ բուն պահա՞նջը, այնքան տարրական եւ ստիպողական,— Գլո՛ւխ մը, Հայցէ՛ մը, վարելու համար այս գաղութը :

Լման մէկ տարի ջուր ծեծեցին երիտասարդներն անգամ, եւ կարելի չեղաւ գտնել գոնէ ինը հոգի, իբրեւ Ազգ. Խորհուրդ:

Շուներն անգամ տէր գտան, պատերազմի արհաւիրքին մէջ: Մենք դեռ մոմով մարդ կը փնտռենք, իբրեւ կեդրոնական հայցէ:— Շ.

Յ. Գ.— Երէկուան խմբագրականի այն տողին մէջ որ կը վերաբերի 1915ի հայկական ջարդերուն, «Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ կողմէ»,— կարդալ «Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ կողմէ»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Ֆրանսական բանակի մէջ ծառայող հայ զինուորներու եւ անոնց ընտանիքներուն նիւթական եւ բարոյական լրացուցիչ օժանդակութիւն մը ընծայելու համար,

1.— Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը, 2.— Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը, 3.— Ֆրանսական բանակի Հայ Կամաւորներու Միութիւնը, 4.— Հայ Գաղթականաց կեդրոնական յանձնաժողովը, 5.— Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, 6.— Փարիզի աղքատախնամը, 7.— Հայ Բժշկական Միութիւնը, 8.— Հայ Կապոյտ Խաչը, 9.— Հ. Հ. Գաղթականաց Օֆիսը, 10.— Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հաւաքական դումարում մը ունեցան եւ իրենց մէջէն ընտրեցին եօթը անդամներէ բաղկացած Գործադիր Ժողով մը որ պիտի զբաղի այդ կրկին նպատակներով եւ անոնց իրականացման անհրաժեշտ նիւթական միջոցներու հայթայթման գործով:

Այս Գործադիր Ժողովը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Տիրան վրդ. Ներսոյեան՝ նախագահ, Պ. Պ. Պօղոս Խմէրեան՝ գանձապահ, Արշակ Զօպանեան, Սահակ տէր Թովմասեան, Զաքարիա Վարպետեան, Առաքել Զաքրեան, Արամ Անտոնեան՝ քարտուղար:

Գործադիր ժողովը, սպասելով պետական վաւերացման, որուն համար դիմում եղած է ձեռնհաս իշխանութեան, արդէն իսկ կանոնաւոր նիստեր կ'ունենայ եւ կը զբաղի նախապատրաստական աշխատութիւններով:

Կը յուսացուի որ մօտերս արտօնութիւն տրուի :

*** Նորակազմ Գործադիր Մարմինը որոշած ըլլալով տաք հանդերձեղէն ճարել ճակատի հայ զինուորներուն, գործին կազմակերպութիւնը յանձնած է Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչին:

Տիրան վարդապետի նախագահութեամբ գումարուած ժողով մը, ուր ներկայ էին վերոյիշեալ երկու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, քննելով բրդեղէնի հայթայթումի եւ առաքման մանրամասնութիւնները, բրաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները:

Երկու մարմինները արդէն իսկ ձեռնարկած ըլլալով այս շատ կարեւոր աշխատանքին, հաստատած են հերթապահութիւն հայ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ,— Կիրակի օրերը ժամը 11—13 եւ Ուրբաթ ժամը 10—12, ընդունելու նուէրներ (բրդեղէն): Նոյն ժամերուն բուրդ կը տրուի հիւսելու, բոլոր այն տիկիններուն եւ օրիորդներուն, որոնք կ'ուզեն այս եղանակով օգնել մեր զինուորներուն :

Բրդեղէնի նուէրները (հիւսուած կամ ոչ) կ'ընդունուին եկեղեցիէն զատ Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն մէջ:

*** Հայ զինուորներու անհեցուկ ընտանիքներուն պետական նպաստը ապահովելու համար մշակուած հրահանգը պատրաստուած ըլլալով, շուտով պիտի ծանուցուի մամուլի եւ տպագիր թերթիկներու միջոցաւ :

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Արեւմտեան ճակատի գործողութիւնները

Անկէ առաջ, առիթ ունեցանք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պարզելու լեհական արշաւանքի ռազմավարութեան յատկանիշերը:

Այսօր, պիտի ջանանք ամփոփում մը կատարել, արեւմտեան ճակատի գործողութիւններու մասին:

Ըսինք թէ, այս ճակատին վրայ, իրարու դէմ կանգնած են երկու ահաւոր դրահապատ պատնէշներ, որոնց միջեւ գտնուած «անտէր» հողամասը՝ բաւական եւ ձեռնտու չէ շարժուն կռուի եւ մեծ զօրամասերու ընդարձակ ռազմախաղերու:

Արդարեւ, արեւմտեան ճակատի գործողութեանց ռազմադաշտը, թէեւ տարածուն, բայց շրջափակուած է երկու բնական մեծ պատուարներով — Մոզէլ եւ Հռենոս: Այս երկու գետերու միջեւ եղած տարածութիւնը, որ կը հաշուուի մօտ 160 քիլոմեթր, կը կազմէ ֆրանքեւգերմանական կռուի դիծը: Այս տարածութեան վրայ կան ջուրի երկրորդական հոսանքներ, ու հողագրական կազմութիւններ, որոնք զանազան փոքր ռազմաբեմերու (secteur) կը բաժնեն ընդհանուր ճակատը: Այսպէս օրինակ ձախէն աջ կարելի է հաշուել Մոզէլ — Սարլուի — Սարպրուք — Տէօ Փոն — Վէսէնպուրկ — Լոթերպուրկ ռազմավայրերը: Կռիւը՝ աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ տեղի կ'ունենայ վերոյիշեալ շրջաններու այս կամ այն կէտին վրայ, առանց սակայն մեծ զօրամասերու մասնակցութեան:

Կարելի է ըսել թէ, այս գործողութեանց մասնակցող զօրամասերը մէկ գասակէ, վաշտէ, կամ առ առաւելն մէկ գումարտակէ անդին չեն անցնիր:

Ուրիշ խօսքով, եղած կռիւները ընդհանրապէս շարժուն պահակախումբերու կամ յառաջապահ մասերու բախումներ են: Պէտք չէ մոռնալ թէ անոնց կարելիք տարածութիւնները ցանցնուած են բազմապիսի պայթուցիկներով, արուեստական արգելքներով եւ դաշտային ամրութիւններով, ինչ որ կը դժուարացնէ արագ յառաջխաղացումը և աւելի խոցելի կը դարձնէ ստուարաթիւ ու խիտ շարքերով դասաւորումներ:

Ու ճիշդ ատոր համար ալ, ֆրանսական հրամանատարութիւնը ընտրած է իւրայատուկ ռազմագիտութիւն — անհատական եւ խմբական դանդաղ թափանցումի մեթոտը: Ատոր շնորհիւ է որ ֆրանսական զօրամասերը յաջողած են ամբողջ ճակատի երկայնքին թափանցել եւ տեղաւորուիլ 5—10 քիլոմեթր խորութեամբ:

Վերջին չորս օրերու ընթացքին Գերմանացիները շատ աւելի աշխուժութիւն ցոյց կուտան Մոզէլի ռազմաբեմին վրայ, ջանալով տեղահան ընել ֆրանսական առաջաւոր պահակախումբերը, եւ մաքրել իրենց հողամասը: Ըստ տրուած տեղեկութեանց, անոնք չեն յաջողած ոչ իսկ դիրք մը բռնել, որուն համար մասնաւոր ճիգ կը թափեն:

Այսպիսի կռիւներու ընթացքին, հրասայլերը եւ մեքենաշարժ զօրամասերը լայն մասնակցութիւն չեն բերեր: Ատոնց փոխարէն, իրենց ամբողջ սաստկութեամբ հրապարակ կուգայ երկու կողմերու հրետանին:

Արդարեւ հակառակորդ հրետանիները — մեծ թէ դաշտային— ժամերով կը ռմբակոծեն այս կամ այն դիրքը, կամուրջը կամ ճամբան, եւ կամ կրակի գծի թիկունքը: Ու այդ մահաշփուռ կրակին պաշտպանութեան տակ է որ հետեւակը կը յառաջանայ, սողալով գրաւելու համար այս կամ այն դիրքը կամ փոքրիկ հողաթումբ մը:

Պակաս դեր չեն կատարեր նաեւ սաւառնակները: Գրեթէ ամէն օր, երկինքին մէջ ճակատ ճակատի կուգան յանդուգն սաւառնորդները եւ կը բանեցնեն իրենց գնդացիրները, մինչեւ իյնալու կամ ածխանալու վերջին րոպէն:

Արեւմտեան ճակատի կռիւները այսպիսով «բերդային» կռուի հանգամանք կը ստանան: Բայց մինչեւ ե՞րբ այսպէս:

Դժուար է պատասխանել:

Զինուորական մասնագէտներ կը խօսին գերմանական մեծ կեդրոնացումներու մասին: Կը հաշուեն մօտաւորապէս 100 զօրաբաժին այս ճակատին վրայ: Բայց ո՞ւրկէ կրնան յարձակիլ անոնք: Կարելի չէ նախատեսել: Սակայն դէպի հարաւ, Զուիցերիական սահմանագլուխը, գերազանցօրէն լեռնային կազմութեամբ, ճամբայ չի տար Գերմանիոյ մեքենաշարժ զօրամասերու, մանաւանդ ձմրան եղանակին: Դէպի հիւսիս, Լիւքսէմպուրկ, Պելժիա, Հոլանտա, չէզոք երկիրներ են ու չեն ուզեր այս պատերազմին մէջ խրիլ:

Գերմանական սպայակոյտը առ հասարակ համաձայն չէ պաշտպանողական — կրաւորական դրութեան: Ան կը սիրէ ռազմախաղը եւ մասնաւորապէս պաշարողական գործողութիւնները, մէկ կամ երկու թեւերէն միաժամանակ: Թերեւս յուսահատութիւնը Գերմանիան մղէ աւելի յանդուգն արկածախնդրութեանց: Կը կարծուի թէ, Գերմանիա կրնայ մինչեւ իսկ Հոլանտայի չէզոքութիւնը բռնաբարել, այնտեղ հաստատելու համար օդային զօրաւոր կայաններ եւ աւելի դիւրութեամբ գործելու Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, խանգարելով ֆրանքեւանգլիական գործակցութիւնը ցամաքի վրայ:

Նոյն ռազմագիտութիւնը վարեցին Լիւտէնտորֆ եւ Հինտէնպուրկ, մեծ պատերազմի ընթացքին, բայց յուսախաբ եղան:

Անտարակոյս անգլեւֆրանսական վերին հրամանատարութիւնը այսօր ալ ամէն միջոց ձեռք առած է, այդպիսի անակնկալներուն դիմադրաւելու համար:— Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՃԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Նոր հոգեր Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի հոկտեմբեր 9 թուականով.—

Զօրակոչի առաջին օրերուն, թերթերու մէջ յայտարարութիւն մը լոյս տեսած էր թէ՝ օտարականներէն անոնք որ կ'ուզեն կամաւոր արձանագրուիլ, կրնան ներկայանալ զինուորագրութեան գրասենեակները: Մեր հայրենակիցներն ալ, մտահոգ ապագայի մասին, հարիւրներով կ'երթան եւ կամաւոր կ'արձանագրուին: Ժամանակ մը վերջը, երբ առաջին օրերու անխուսափելի շփոթութիւնները եւ անորոշութիւնը կը փարատին, Հայերը, որ իբր réfugiés-ներ անցեալ տարուընէ իսկ արդէն արձանագրուած էին թաղային ոստիկանատուները — 20 — 48 տարեկան — կը կանչուին կեդրոնական ոստիկանատուն եւ իրենց արձանագրութիւններն ու հասցէները ստուգման կ'ենթարկուին, մաս մաս կանչուելու համար:

Մինչ այս մինչ այն, հարիւրաւոր հայրենակիցներ, որոնք փութկոտ գտնուած եւ կամաւոր արձանագրուած էին, այս շարթուան ընթացքին կոչնագիր ստացան, որպէսզի արձանագրութեան գրասենեակը ներկայանան, բժշկական քննութեան համար: Ու ահա դարձեալ իրարանցում մեր հայրենակիցներու մէջ: Մէկ կողմէ իբր réfugiésներ իրենց արձանագրութիւնները ստուգուած են եւ մօտ ատենէն պիտի կանչուին զինուորական ծառայութեան, միւս կողմէ շատեր, առաջին օրերու շփոթութեան մէջ կամաւոր գրուած եւ այսօր կոչնագիր ստացած են...

Բարեբախտաբար, օտար կամաւորներու արձանագրութեան զինուորական գրասենեակը հասկցած է որ Հայերու կամաւոր արձանագրուիլը շփոթութեան, անգիտութեան հետեւանք է, եւ ենթակաները երբ ներկայանան այդ գրասենեակը, իրենց արձանագրութիւնը (իբրեւ կամաւոր) ջնջել կը համարին, քանի որ անոնք (20—48 տարեկան) պիտի կանչուին համաձայն համապատասխան օրէնքին:

Ահա թէ ինչպէս անխորհուրդ քայլերով մենք մեզ դժուարին վիճակի մը կը մատնենք: Այնչափ իրարանցում կար որ ամէն մարդ իր գլուխը կորսնցուցած էր եւ 60—70 տարեկան հայրենակիցներ անգամ մէջտեղ ինկած կը հարցնէին թէ՝ իրենք ո՛ւր պիտի արձանագրուին, ո՛ւր պիտի երթան: Ի՛նչ խօսք որ՝ այս իրարանցումին եւ շփոթութեան պատասխանատու են նաեւ Փարիզի ջոջերը, որոնք չկրցան ուղղութիւն տալ:

Ուրիշ պարագայ մը: Դրօշի տակ առնուած շատ մը զինուորներ իրենց ընտանեկան պարագաները ունին,— կին, հայր - մայր, զաւակ եւ այլն, որոնք ծեր եւ աշխատանքի անընդունակ, զինուորութեան մէջ գտնուողներու բեռ էին: Ատոնցմէ շատերուն ինքնութեան թուղթերը պիտի փոխուին այս տարի, եւ այժմէն պէտք է դիմումներ կատարեն: Այսպիսիները պարտաւո՞ր են ինքնութեան թուղթի համար դրամ վճարել: Շատեր անորոշութեան մէջ են: Ծեր հայրերն ու մայրերն ալ պիտի կրնա՞ն օգտուիլ, երբ իրենց նեցուկները զինուոր են:— Զ.

Ամէն տեղ նոյն հոգերը

Սէնթ էթիէնէն կը գրեն մեզի.—

Մեր գաղութը, որ 450—500 հոգի ունի, 25է աւելի զինուորներ զրկեց առաջին առթիւ: Դեռ շատեր ալ կարգի կը սպասեն: Շատ մը առեւտրականներ ստիպուած են դադրեցնել իրենց գործերը: Քանի մը տարեց մարդիկ եւ կիներ նպաստ կը ստանան: Անգործներուն աշխատանք կը տրուի զինագործարաններու մէջ, բայց Հայերը կը մերժուին իբրեւ օտարականներ: Նոյնիսկ նախկին ռազմիկի տոմս ունեցողները չընդունուեցան: Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, ո՞ւր դիմենք: Մեր զոյգ օֆիսները ի՞նչ կը բանին: Գործի համար մենք միշտ այսպէս օտարակա՞ն պիտի մնանք:

Սիպիլի ամբողջական երկերը

Հրատարակութեան յանձնուած է ողբացեալ Տիկին Զապէլ Հ. Ասատուրի (Սիպիլ) ամբողջական երկերու Ա. մասը, ստուար հատոր մը, ուր ամփոփուած են ոչ միայն «Ցոլքեր»ը (բոլորովին սպառած), այլեւ 900ական թուականներէն սկսեալ մինչեւ իր մահը ստորագրուած ինքնագիր քերթուածներն ու հատընտիր թարգմանութիւնները, նմանահանութեանց ճլիշէներով: Սիպիլի քերթողական վաստակին մաս կազմող քանի մը յանգաւոր մտածումներէ զատ տրուած են նաեւ նմոյշներ սկզբնական շրջանի այն գրաբար ոտանաւորներէն, որոնց տակ Զապէլ Խանճեան ստորագրած է:

300է աւելի էջերով այս գեղատիպ հատորին սկիզբը գրուած է Սիպիլի մէկ արժէքաւոր տեսութիւնը՝ բանաստեղծութեան մասին:

Սիպիլի երախտագէտ սանուհիները մտադրած են նաեւ երկրորդ ստուար հատոր մը լոյս ընծայել իրենց ողբացեալ ուսուցչուհիին արձակ գրութեանց համար:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

30,000 ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ֆրանսական ճակատի զօրքին միացան, իբրեւ առաջին զօրամաս (երկու զօրաբաժին): Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական շրջուն զօրախումբերը հետզհետէ աւելի մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն: Այս զօրախումբերը, որ կը բաղկանան 100—200 հոգիէ, կը փորձեն տեղեկութիւններ քաղել ֆրանսական դիրքերու եւ համրանքի մասին, ինչպէս եւ գերիներ բռնել:

ԿՈՎԿԱՍԻ սահմաններուն վրայ համախմբուած խորհրդային զինուորները ետ քաշուած են, ինչպէս կը հաղորդէ հեռագիր մը: Այս պարագան ապացոյց մը կը համարուի թէ յաջող ելքի մը յանգած են Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ կատարուած բանակցութիւնները:

Գ. ՔԼԱՄԱՄԻԽ, բոլշեւիկ ծերակուտականը, յայտարարեց թէ բոլորովին հակառակ է բանուորա-գիւղացիական խմբակցութեան տեսակէտներուն: Միւս կարմիր ծերակուտականը, Մարսէլ Քաշէն, կը շարունակէ լռութիւն պահել:

2,500,000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ պիտի հասնին ֆրանսական գաղթավայրերէն (Ալժերիա, Մարոք, Թունուզ եւն.), երկու միլիոնը իբրեւ գործօն զինուոր, կէս միլիոնն ալ թիկունքին համար: Մեծ պատերազմին ատեն միայն 270,000 զինուորներ փոխադրուած էին նոյն գաղթավայրերէն:

150,000 ԹՈՆ ապրանք բռնուած է ֆրանսական նաւատորմին կողմէ, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը: Այս ապրանքներէն 40,000 թոնը հանքային արտադրութիւններ են, շատ կարեւոր՝ Գերմանիոյ համար, 40,000 թոնը ուտելիք, 30,000 թոնը քարիւղ:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ կացինով սպաննուեցան երկու Լեհեր եւ Գերմանացի մը, իբրեւ դաւաճան:

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնէ արձակեց ընդհ. քարտուղարը, Փոլիթ, որ տետրակ մը հրատարակած էր պատերազմի մասին, հակասելով կուսակցութեան տեսակէտին:

ՊԵԼԺԻՈՅ քաղաքային պաշտօնեաներէն անոնք որ զօրակոչի ենթարկուած են, իրենց թոշակին 10 առ հարիւրը պիտի ստանան, եթէ ամուրի են, իսկ 30 առ հարիւրը, եթէ ամուսնացած են:

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ խլացնելու համար, նոր պատճառաբանութիւն մը կը ներկայացնէ գերմանական անթելը: Իր վերջին զեկոյցին համաձայն, Գերմանացիները խնամութիւն ունին Վանտալներուն հետ,— գերմանական ցեղ մը որ Եւրոպա արշաւեց հինգերորդ դարուն եւ որ նոյնքան հռչակաւոր էր բարբարոսութեամբ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ գերման զինուորները բացած են Վանտալներու շատ մը գերեզմաններ որոնք կ'ապացուցանեն որ «Վանտալները Լեհաստան կը գտնուէին Լեհերէն 500 տարի առաջ»:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ Ֆինլանտա հասած փախստականներ կը պատմեն թէ սովը կը սպառնայ Լեհերուն եւ հրոսակային կռիւները կը սաստկանան օրէ օր, իբրեւ հետեւանք նացիներու աւարառութեանց եւ ուրիշ չարագործութեանց: Անոնց պատմութեան համաձայն, Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնեաները աւարի տալով բնակարաններու արժէքաւոր կահ - կարասիները, նկարները եւ ուրիշ առարկաներ, Գերմանիա կը ղրկեն: Պաշտօնեաները ամէն տեղ կը ծեծեն կամ տուգանքի կը դատապարտեն անոնք որ կը մերժեն ուտելիք, վառելիք, հիւսուածեղէն կամ մետաղներ յանձնել: Նոյնիսկ խոհանոցի առարկաները հաւաքուելով Գերմանիա կը ղրկուին: Երբ Հիթլէր Վարշաւա պիտի այցելէր, քաղաքին բնակիչները բռնադատուեցան փողոցները մաքրելու: Գիւղերու մէջ աւելի գլալի է ահուսարսափը: Մասնաւոր լրտեսներ սեւցանկը կ'անցընեն այն Լեհերը որ այսպէս կամ այնպէս հակառակ խօսած են Գերմանիոյ: Կը ցուցակագրուին նաեւ տասնեակ հազարաւոր Հրեաներ որոնք Լեհաստան ապաստանած էին Գերմանիայէն, Աւստրիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն: Ամբողջ քաղաքներ, օրինակ Սիէտլից եւ Նովկորոտ, որոնց առաջինը 70,000, երկրորդը 12,000 բնակիչ ունէր, քարուքանդ եղած են գերմանական ռումբերէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Լոնտոնի թերթերուն կը գրեն թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը իր վերջին այցելութեան ատեն յանկարծ հարցուցեր է Սթալինի թէ Հիթլէր կրնա՞յ յոյս դնել կարմիր բանակին վրայ, եթէ կացութիւնը ծանրանայ: Սթալին իբրեւ թէ պատասխաներ է.— «Ոչ մէկ զինուոր»:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ նախորդ թագաւորը, որ Փարիզ եկած էր իր ընտանիքին հետ, գացած է Թուլի կողմերը: Տեսակցութեան մը առթիւ Զօկու «սրտանց յաղթութիւն» մաղթած է Ֆրանսայի:

ՃԱՓՈՆԻ արտաքին նախարարութեան բոլոր պաշտօնեաները հրաժարեցան խմբովին, «կեցցէ կայսրը» աղաղակելով, իբրեւ ցոյց կառավարութեան դէմ:

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ալէմշահ եւ զաւակները՝ Խաչիկ, Գուրգէն եւ Կարպիս սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԷՄՇԱՀԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 12 Հոկտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան օրն ու ժամը վաղուան թիւով:

Գերմանները ի՞նչպէս կրնան յարձակիլ Ֆրանսայի վրայ

»»» · «««

«Թան»ի զինուորական մասնագէտը նոր քննութեան մը առարկայ դարձնելով Շլիֆէնի ռազմավարական համբաւաւոր յատակագիծը, պատրաստուած 1905ին, կը գրէ.—

Շլիֆէն, ցոյց տալու համար արժէքը իր յատակագծին որ կը բռնաբարէր Պելժիոյ չէզոքութիւնը, ճիշդ ինչպէս բռնաբարուեցաւ 1914ին, կը գրէր թէ անհրաժեշտ է անցնիլ Պելժիոյ վրայէն՝ «կռնակէն գրաւելու համար ամբող Ֆրանսան»: Իր տեսակէտով սխալ էր ճակատէն յարձակիլ, որովհետեւ 1870էն վերջ Ֆրանսա ամրոցներու երկար շարք մը պատրաստած էր Պէլֆորէն էփինալ, Թուլէն Վէրտէօն, ուրիշ խօսքով՝ Ֆրանսան դարձած էր ամրոց մը, ճակատին վրայ:

Այսօր տարբեր է կացութիւնը,— «ամբող Ֆրանսան», այժմ Մաժինոյի գիծ դարձած, կ'երկարի դէպի հիւսիս մինչեւ պելժիական սահմանին կռնակը: Այսուհանդերձ Սամպր - Ուազի մեծ ակօսը կը մնայ, թշնամիին արշաւանքներուն համար դէպի Փարիզ, ամէնէն կարճ եւ նպաստաւոր ճամբան: Միւս կողմէ, այդ ճամբուն վրայ կարելի է գործածել զրահապատ եւ մեքենաշարժ զանգուածային ուժեր, մինչեւ Սէն գետը, որովհետեւ արշաւանքի գծին ուղղահայեաց ջուրի բնական անկողիններ չկան, որ արգելք հանդիսանան հրասայլերու յառաջխաղացութեան: Սոմ գետը, Ուազի հիւսիսը, եւ Էնը, դէպի հարաւ, բնական արգելքներ են, բայց երկրին շատ ներսերը կ'իյնան:

Այսպէս, Գերմանացիներուն համար արշաւանքի ամէնէն յարմար ճամբան կը մնայ պելժիական դաշտը ինչպէս 1905ին, նոյնպէս այժմ:

Բայց Գերմանացիները պիտի նետուի՞ն այդ ճամբուն վրայ:

Ներկայիս Գերմանացիները ստիպուած են նկատի առնել, որ Պելժիա աւելի լաւ պաշտպանուած է հիմակ քան 1914ին: Տարիներէ ի վեր այս երկիրը հսկայական աշխատանք թափած է ամրացնելու համար իր սահմանները եւ պաշտպանելու համար իր չէզոքութիւնը: Այս անգամ պիտի չնահանջէ Անվէրսէն, այնքան լաւ պաշտպանուած, նոյնիսկ թուական գերազանց ուժերու առջեւ: Պելժիական բանակը, զօրաշարժը ամբողջացած պարագային, պիտի ունենայ 18 զօրաբաժին, ուժ մը որ կրնայ մեծ դեր խաղալ:

Այն պարագային, երբ Գերմանիա փորձէ անցնիլ Մաժինոյի գծին կռնակը, մեր ենթադրութեամբ պիտի օգտագործէ երկու ճամբայ:

Նախ Հոլանտայի հարաւային մասէն պիտի փորձեն իջնել դէպի վար, Անվէրսի եւ Մաասթրիխթի մէջտեղէն, բայց պիտի հանդիպին Ալպէրի ջրանցքին, որ դժուարանցանելի խոչընդոտ մըն է մեքենաշարժ բանակին համար, միաժամանակ այնպէս մը շինուած որ կրնայ ողողել ամբողջ դաշտը:

Երկրորդ ենթադրութեամբ, Գերմանացիները պիտի փորձեն հետեւիլ 1914ի ճամբուն, էքս լա Շափէլի հարաւէն մտնելով պելժիական դաշտին մէջ,— այս ձեւով պիտի բախին պելժ սահմանագլուխին ետեւը շինուած ամրութիւններուն, յատոյ Մէօզ գետին, որ Լիէժէն մինչեւ Նամիւր եւ Ժիվէ կը հոսի խորունկ հովիտէ մը, ուրկէ շատ դժուար կրնան անցնիլ մեքենաշարժ բանակները: Միւս կողմէ, Լիէժի եւ Նամիւրի արգիական ամրութիւնները պիտի կասեցնեն թշնամի գրոհը: Պելժիական Լիւքսէմպուրկի արեւելեան սահմանին վրայ, Արտէնի շրջանին մէջ, երկիրը ծածկուած է անտառներով, որոնք պաշտպանուած են ցամաքային ականներով եւ այլազան թակարդներով:

Հետեւաբար, Գերմանացիները չեն կրնար անակնկալի բերել Պելժերը, որոնք արթուն կը հսկեն ջուրի թումբերուն եւ արգիական ամրոցներուն ետեւ: Ջախջախելու համար պելժ դիմադրութիւնը, Գերմանացիները ստիպուած են գործածել նման յարձակումի մը յարմար զէնքեր, առաջուընէ ուսումնասիրուած՝ ըստ այնմ գործածելու համար, անշուշտ: Ստիպուած են շինել մեծ տրամագիծով թնդանօթներ, որոնք արգիլուած էին զինաթափութեան յանձնախումբին կողմէ, զինադադարէն վերջ: Բայց նման թնդանօթներու շինութիւնը կը կարօտի ժամանակի: Այսուհանդերձ կրնան շինած ըլլալ անխորտակելի հրասայլեր, ինքնաշարժ թնդանօթներ մօտ 150 միլիմեթր տրամագիծով: Գերմանացիները այս անգամ չուզեցին գաղտնի պահել ամէն բան, այսպէս Զօր. Պրաուխիչ, երբ վերջերս այցելութեան գնաց Տիւսէլտորֆ, ճառախօսած ժամանակ նկարուեցաւ բանուորներուն հետ, որոնք նստած էին ինքնաշարժ թնդանօթներու վրայ: Այսպիսի թնդանօթները կարելի է քանդել զօրաւոր ականներով եւ երկարափող թնդանօթներու կրակով:

Գերմանացիները անշուշտ ունին ջուրէն անցնելու միջոցներ ալ, առաջուընէ ուսումնասիրուած ու պատրաստուած: Իրենց օդանաւերն ալ մեծ դեր պիտի կատարեն, ցածէն թռչելով:

Ինչ որ ալ ըլլայ, դիւրին յառաջխաղացութիւն մը պիտի չըլլայ Գերմանացիներուն գրոհը պելժիական դաշտին մէջ, մինչեւ Պրիւսէլ եւ մինչեւ Լիլ:

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ներկայ պարագաներուն բերումով որոշուած է չվերաբանալ վարժարանս յառաջիկայ տարեշրջանին համար: Թերթերու միջոցով պիտի ծանուցուի այս որոշումը փոփոխութեան ենթարկող ո եւ է նոր տնօրինութիւն:

Կարգադրելիք խնդիր ունեցողներէն կը խնդրուի անձամբ դիմել վարժարանիս դիւանը, երեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 16: Գրաւոր դիմում կարելի է կատարել ամէն օր: Հասցէ.— Collège Arméniene S. Moorat, 26, Rue Troyon, 26, Sevres (S. et O.):

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Ամերիկա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 15 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4170

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԵՌ ԱՄԷՆ ՅՈՅՍ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՉԻ ՆԿԱՏՈՒԻՐ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԹԷ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԵՒ ԹԷ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ Կ'ՈՐՈՇԱՅ

Գերմանական մամուլը կրակ կտրած է նորէն, երբեւ հետեւանք Պ. Պ. Տալատիէի եւ Չէմպըրլէնի ճառերուն, որոնք վճռապէս կը մերժէին հաշտութիւն կնքել Գերմանիոյ առաջարկած պայմաններով։ Բայց եւ այնպէս, չանթեր տեղալով հանդերձ, անոնք ամէն յոյս կորսուած, ամէն դուռ փակուած չեն նկատեր։ Չէզոք երկիրներու մէջ ալ որոշ յոյսեր կը սնուցանեն, մանաւանդ եթէ Գերմանիա յաջողի միջնորդ մը ճարել, ներկայացնելով իր վերջնական առաջարկները։

Այսպէս, Զուիցերիոյ մամուլին կարծիքով, հակառակ իր վերջին բանախօսութեան պռոռզ չեշտին, Հիթլէր նոր ճառ մը պիտի խօսի, պատասխանելու համար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն եւ աւելի որոշ առաջարկներ պիտի ներկայացնէ։ «Ժուռնալ տը ժընեւ» կը կարծէ թէ Պ. Չէմպըրլէնի այնքան հանդարտ եւ կշռուած զեկուցումը յոյսը ներշնչէ բոլոր անոնց որ տակաւին կը հաւատան թէ կարելի է վերահաստատել խաղաղութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ հաշտութիւնը Գերմանիայէն կախում ունի եւ ամէն բան կը դառնայ վստահութեան շուրջը։

Ուշագրաւ է որ Հիթլէր երկարատեւ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ իր արտաքին նախարարին՝ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ զինուորական խորհրդականներուն հետ, Չէմպըրլէնի ճառէն անմիջապէս վերջը։ Եւ կարծողներ կան թէ ի վերջոյ ձեւ մը պիտի գտնուի, ապահովելու համար Իտալիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջնորդութիւնը։

Մինչ այս մինչ այն, գերմանական մամուլը չանթեր կը տեղայ, ինչպէս ըսինք։ Պերլինի արտաքին նախարարութեան օրկանը «անլուր նախատինք մը» կը նկատէ Չէմպըրլէնի խօսքերը Գերմանիոյ դէմ։

— «Չէմպըրլէն մերժեց Առաջնորդին երկարած ձեռքը, անպատկառ նախատինքներով։ Մինչ Գերմանիա խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ իր Առաջնորդը չինարար առաջարկներ կը ներկայացնէ Եւրոպայի վերակազմութեան համար, Չէմպըրլէն եւ իր խմբակը կը նախընտրեն պատերազմը։ Չէմպըրլէն իր ճառով ժողովուրդներու շահերը չներկայացուց, այլ շահերը փոքր խմբակի մը որ պատերազմին մէջ կը տեսնէ իր օգուտը։ Ոչ միայն երեսփ. ժողովին մէջ, այլ ամբողջ աշխարհի առջեւ Չէմպըրլէն մերժեց Գերմանիոյ երկարած հաշտութեան ձեռքը։ Այդ ճառէն վերջը, գերման ժողովուրդը այլեւս որ եւ է կասկած չունի թէ ինչ որ ալ ընենք, ըսենք կամ առաջարկենք, Անգլիոյ ռազմասէրները վճռած են ոչնչացնել գերման ժողովուրդը, կեղծաւոր խօսքերով։ Չէմպըրլէնի ճառը կը պարզէ Անգլիոյ պատերազմական նպատակներուն բուն իմաստը,— պատերազմ գերման ժողովուրդին դէմ, բնաջնջումի պատերազմ գերմանական պետութեան դէմ։ Անգլիոյ վարչապետին ճառը հիմնուած է լանհակուսակ ստերու վրայ։ Երբ ան գերմանական քաղաքականութիւնը կը մեղադրէ խառամնազանցութեամբ, կը մոռնայ որ Անգլիոյ համաշխարհային կայսրութիւնը հիմնուած է միայն ստերու եւ բռնութեան վրայ։ Վերսայլի դաշնագիրը սորվեցուց գերման ժողովուրդին թէ ինչեր կրնայ ընել Անգլիոյ բնաջնջումի կամքը։ Հաստատուած է թէ, Ֆրանսայի ընդունելութենէն վերջը, Անգլիան էր որ ջուրը ձգեց Մուսոլինիի վեհողի միջնորդութիւնը եւ առաւ ամէնէն ապուշ պատերազմին մէջ խրեց Ֆրանսայի ժողովուրդը։ Չէմպըրլէնի ճառէն վերջը գերման ժողովուրդը գիտէ թէ ինչ կ'ուզեն իր թշնամիները»։

"Դիմադրութիւն մը որ չէ տեսնուած պատմութեան մէջ,,

Միւս թերթերն ալ նոյն լեզուն կը բանեցնեն։ «Պերլինէր Պէօրզէն Ցայթունկ», սեղանաւորական մեծ օրկանը, կը գրէ.

— «Պ. Չէմպըրլէնի ճառին բոլոր եզրակացութիւնները հիմնուած են այն ենթադրութեան վրայ թէ կարելի չէ վստահիլ Ատոլֆ Հիթլէրի կառավարութեան։ Թող իմանան Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ,— այդ կառավարութիւնը կը վայելէ անսահման վստահութիւնը գերման ժողովուրդին որուն մարմնացումն է։ Պիտի տեսնենք թէ Պ. Պ. Չէմպըրլէն եւ Տալատիէ դեռ որքան ատեն պիտի վայելեն անգլիացի եւ ֆրանսացի դժբախտ ժողովուրդին վստահութիւնը, երբ թնդանօթը խօսի»։

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ», կը բացատրէ թէ Անգլիոյ վարչապետին որոշումը «ծանրակշիռ է եւ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Ապագան պիտի ցուցնէ թէ ո՛ր կայսրութիւնը պիտի կործանի այս պատերազմին մէջ։ Գերման ժողովուրդը Անգլիոյ մարտահրաւէրը կ'ընդունի նոյն վճռականութեամբ։ Մեծն Բրիտանիա շուտով պիտի հանդիպի դիմադրութեան մը զոր չէ տեսած իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին»։

Պերլինի կիսապաշտօնական օրկանը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.

— «Անգլիոյ վարչապետը տկարութեան նշան մը կը նկատէ գերման ժողովուրդին բարեացակամութիւնը որ արտայայտուեցաւ իր Առաջնորդին բերնով... Մեծն Բրիտանիա բանսարկութիւն բանսարկութեան վրայ դիզելով բացորոշապէս հաստատեց թէ պիտի չհրաժարի պատերազմէն... Բրիտանական աշխարհակալութիւնը կ'ուզէ վերջին խօսքն ունենալ լեհական պետութեան կազմութեան մէջ։ Գերման ժողովուրդը անկեղծօրէն ուզեց հաշտութեան մը գալ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, բայց նախանձարեկ Անգլիացիները ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ անարգել եւ կործանել Գերմանիան»։

Դեռ կարգ մը թերթեր ալ «անողորմ պատերազմ» կը սպառնան։

ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ, Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ։ Կ'ըսուի թէ մօտերս նոր դաշնագիր մը պիտի ստորագրուի երկու պետութեանց միջեւ։— Հեռագրի մը համաձայն, խումբ մը Թուրք երեսփոխաններ մօտերս պիտի այցելեն Մոսկուայի հողագործական ցուցահանդէսը։

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նիքէլ դրամները, որոնք շրջաբերութենէ պիտի դադրէին հոկտեմբեր 22ին, կրնան փոխանակուիլ մինչեւ նոյեմբեր 10։

Ի՞նչ կ'ըսեն Փարիզի, Լոնտոնի եւ Հռոմի մէջ

Ֆրանսական թերթերը միաձայնութեամբ կը ծափահարեն երկու վարչապետներուն ճառերը, միշտ շեշտելով թէ կարելի չէ վստահիլ ոչ Հիթլէրի, ոչ ալ անոր կառավարութեան եւ թէ անհրաժեշտ է հաստատուն երաշխիքներ ստանալ։ Լոնտոնի թերթերն ալ կը շեշտեն թէ Չէմպըրլէն երբեք այսքան ազդու լեզուով մը խօսած չէր եւ թէ արտայայտուեցաւ «բրիտանական ամբողջութեան վաւերական ձայնով»։ Կարգ մը թերթեր նորէն կ'ազդարարեն թէ պատերազմը կրնայ վերջանալ միայն հիթլէրականութեան ջախջախումով։ «Ցորչափ վտանգի մէջ են մեր շահերը, ազատութիւնները եւ բարեկամները, Մեծն Բրիտանիա զէնքը վար պիտի չդնէ»։ Մէկ խօսքով, Անգլիոյ որոշումը անդառնալի կը համարուի։

*** Մ. Նահանգներու մէջ ալ ջերմապէս կը գնահատեն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն ճառերը։ Կարգ մը ամերիկեան թերթեր կը վախնային թէ Չէմպըրլէն այնքան վճռական խօսքեր պիտի չարտասանէ, Լոյտ Ճորճի միջամտութենէն վերջը. բայց հիմա ուրախութիւն կը յայտնեն որ վարչապետը ամուր լեզու մը գործածեց։

Իտալիոյ քաղաքական շրջանակներուն տպաւորութիւնը այն է թէ Չէմպըրլէն վճռապէս մերժեց Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկները, բայց եւ այնպէս դուռը բաց թողուց, նոր առաջարկներ ներկայացնելու համար։ «Անգլիոյ վարչապետը երբեք հակառակ չարտայայտուեցաւ հաշտութեան գաղափարին, բայց աւելի որոշ առաջարկներ եւ աւելի համոզիչ ապացոյցներ կը պահանջէ»։

*** Մոսկուայի թերթերը բնականաբար կը պաշտպանեն գերմանական տեսակէտը։ «Իզվեստիա», կառավարական օրկանը, խմբագրականով մը կը բացատրէ թէ անկարելի է Լեհաստանը վերահաստատել «իր նախկին ձեւով եւ նախկին տարածութեամբ»։ Ցետոյ ակնարկելով Հիթլէրի ճառին եւ Փարիզի եւ Լոնտոնի տուած պատասխաններուն, կը յայտարարէ.

— «Անտրամաբանական եւ տմարդի քաղաքականութիւն մը պիտի ըլլար պատերազմ վարել, հիթլէրականութիւնը կործանելու համար»։

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Վերջին լուրերու համաձայն Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի միջեւ ծագած վէճը այնքան ալ ծանր հանգամանք չունի։ Նոյնիսկ Ֆինլանտայի մէջ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղութեամբ կարգադրել զայն։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին Մոսկուայի մէջ, մասնակցութեամբ Սթալինի եւ Վորոշիլովի եւ Ֆինլանտա ընդունելի կը գտնէ կարգ մը պահանջներ։ Նախագահ Րուզվէլթ անձնական գիր մըն ալ ուղղած է Խ. Միութեան նախագահին, որպէսզի բռնութիւն չբանեցնեն Ֆինլանտայի վրայ, աւելի ծանրացնելով կացութիւնը։ Միւս կողմէ, Շուէտի Թագաւորը ժողովի հրաւիրած է Տանըմարքայի եւ Նորվէկիոյ Թագաւորները եւ Ֆինլանտայի նախագահը, իրենց արտաքին նախարարներուն հետ։

Մինչ այս մինչ այն, Ֆինլանտա կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները, ամէնէն առաջ կեդրոններէն հեռացնելով քաղաքացի ժողովուրդը։ Այժմ կազմ եւ պատրաստ են 250,000 զինուորներ, որոնց թիւը կրնայ բարձրանալ 400,000ի։ Ֆինլանտական բոլոր նաւահանգիստները փակուեցան եւ նաւերը հրաման ստացան վերադառնալու։ Խորհրդային նաւատորմը ուշագրաւ շարժումներ կը կատարէ Պալթիկ ծովուն մէջ։ Մայրաքաղաքէն պարպուած են 120,000 քաղաքացիներ եւ մանաւանդ մանուկները։

Շուէտի մէջ ալ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, գլխաւոր կեդրոնները պարպելու համար։ Ի հարկին պիտի պարպուի Սթոքհոլմի բնակչութեան 20—25 առ հարիւրը։

*** Լիթուանիոյ կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ Գերմանիայէն եւ պահանջած է Մէմէլի նաւահանգիստը։ Խ. Միութիւնը Լիթուանիոյ վերադարձուց Վիլնա քաղաքը (Լեհաստան), որ կրնայ մայրաքաղաքի վերածուիլ։

*** «Թան» խմբագրականի մը մէջ պարզելով Խ. Միութեան ծաւալումը Պալթեան երկիրներու մէջ, կ'եզրակացնէ թէ «Սկանտինաւեան երկիրները վտանգուած են թէ Ռուսերուն եւ թէ Գերմանացիներուն կողմէ։ Եթէ այս նոր քաղաքականութիւնը որոշ կէտէ մը անդին անցնի, կրնայ ծանր սպառնալիք մը կազմել հիւսիսային Եւրոպայի հաւասարակշռութեան համար, որուն հանդէպ Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա եւ Հոլանտա չեն կրնար անտարբեր մնալ»։

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ դոնէ Անգլիա կենսական շահերու բանաբարում պիտի նկատէ, եթէ Գերմանիա կամ Ռուսիա փորձեն գրաւել եւ կամ իրենց ազդեցութեան տակ առնել սկանտինաւեան պետութիւնները։ Մտահոգութիւնը կը շեշտուի նաեւ անոր համար որ Շուէտ որոշած է պաշտպանել Ֆինլանտան, եթէ յարձակում կրէ։ Շուէտի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կը փութացնէ երկու մարտանաւերու շինութիւնը, իսկ խորհրդարանը բացառիկ օրէնք մը քուէարկեց, խստօրէն պատժելու համար լրտեսական արարքները։

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ արեւմտեան պետութիւնները վերապահ դիրք մը պիտի բռնեն Ռուսիոյ կողմէ Պալթեան երկիրներու մէջ կատարուած շարժումներուն հանդէպ, որքան ատեն որ կարելի է. որովհետեւ երկուքն ալ չեն ուզեր Ռուսաստանի հետ ընդհարիլ ճիշդ այս պահուն։ Բայց եւ այնպէս, ուշադրութեամբ կը հետեւին Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ ձեռնարկներուն, իմանալու համար թէ անոնք իսկապէս ազդեցութեան շրջանակնե՞ր պիտի հաստատեն Ֆինլանտայի արեւմտեան կողմը։ Կը կարծուի որ եթէ Գերմանիա չմիջամտէ, սկանտինաւեան պետութիւնները կրնան միասնաբար դիմադրել Ռուսիոյ, քանի իրենց միացեալ տորմիղը աւելի զօրաւոր է Պալթիկ ծովուն մէջ քան ռուսականը, բայց եթէ Գերմանիան ալ Մոսկուայի միանայ նոր պահանջներ դնելով, այն ատեն կացութիւնը իսկապէս ծանրակշիռ հանգամանք պիտի ստանայ։

Les Arméniens dans l'armée Française

ԽՄԲ.— «L'Indépendant»ի խմբագրին՝ Պ. André Failletի այնքան ջերմ խօսքերէն վերջը, զոր արտատպեր էինք ֆրանսերէն բնագրով, ահաւասիկ արի ձայն մը եւս յանուն արդարութեան։

Այս անգամ մեր ֆրանսացի բարեկամուհին, Տիկին Օտէթ Միքայէլեանն է որ «Ցառաջ»ի խմբագրին ուղղած նամակով մը իր սրտագին գնահատումը կը յայտնէ հայ զինուորներուն։

— «Կրնայի երկար յօդուած մը գրել Հայերու մասին, զինուորեալ թէ ոչ, ի վեր հանելով անոնց արժանիքները, ինչպէս եւ սէրը իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հանդէպ։ Բայց ուզեցի պարզապէս կարճ երկտող մը գրել ի պէտս այն Ֆրանսացիներուն որ չեն գիտեր կամ կարծես զանց կ'առնեն յիշել Հայերը, Լեհերուն, Չեխերուն եւն. հետ։ Պարզապէս ճշդում մը, ուրիշ ոչինչ»։

Ահաւասիկ այդ գրութիւնը, հրատարակուած Լիոնի «Le Nouvelliste» օրաթերթին մէջ (11 Հոկտեմբեր).

... Le peuple arménien est déja expérimenté dans les façons d'agir de l'Allemagne. En voyant leur patrie adoptive menacée, ils veulent aider celle-ci. Du reste tous les Arméniens âgés de 19 à 49 ans sont recensés comme les Français. Beaucoup de ces derniers l'ignorent et il est étonnant de lire sur les journaux la désignation d'un grand nombre d'étrangers, mais on ne parle jamais des Arméniens, cependant que 60.000 de ceux-ci depuis 15 années qu'ils sont réfugiés chez nous, non seulement sont fidèles, mais leurs enfants grandis sur notre sol sont partis dès les premiers jours de la guerre, soit au front, soit dans leurs casernes respectives.

A tout ces Arméniens, quel que soit leur rang va notre salut fraternel. Nous savons déjà qu'ils feront leur devoir et que la mémoire glorieuse de l'antique Arménie enchaînée (par les bolchévicks) sera couronnée de nouveaux fleurons en scellant de leur sang encore une fois l'amitié séculaire qui lie la France à leur patrieimmortelle. (Le Nouvelliste, Lyon, 11 Oct. 1939):

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ՕՏԱՐԱԿԱՆ...

Այս աղաղակն է որ կը լսենք ամէն օր, հայկական շրջաններէ։

— Մեր երիտասարդ զաւակները զինուոր են, աւելի տարեցներն ալ կը սպասեն իրենց կարգին։ Պատրաստ ենք պարտաւորիչ աշխատանք ալ կատարելու, երբ հրաման արձակուի։ Եւ սակայն, կը մերժեն աշխատանք տալ մեզի, «օտարական» կոչելով մեզ։ Եւ կամ կ'արձակեն, նոյն պատճառաբանութեամբ...

Այս տարօրինակ երեւոյթը շատ աւելի ծանր տպաւորութիւն կը գործէ, երբ կը կարդանք զինուորներու նամակները, որոնք այնքան ջերմօրէն կը յիշեցնեն միշտ,— «Ոչ մէկ խտրութիւն. մեր մեծաւորները շատ լաւ կը վարուին մեզի հետ»։

Տակաւին անցի օր, զինուոր մը կը պատմէր թէ մէկ ամիսէ ի վեր զօրանոց կը գտնուի 50 ազգակիցներու հետ, եւ մէկ անգամ իսկ լսած չէ «օտարական» բառը։

Անշուշտ երկրորդական պաշտօնեաներ են որ տեղի կու տան զանազան թիւրիմացութեանց՝ կամ գործատէրեր՝ որոնք տեղեակ չեն մեր կացութեան եւ կառավարութեան վարչական հրահանգներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, տանելի չէ այս վիճակը, ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսացիներ անգամ կը յիշեցնեն հայ տարագիր երիտասարդութեան զինուորագրութիւնը ամէն տեղ, առաջին ազդանշանին վրայ։

Անտոն Ֆայէները եւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեանները բացառութիւն չեն այս հիւրընկալ ժողովուրդին մէջ։ Գոնէ անոնց արի ձայնը լսէին, վերջ տալու համար զանազան խտրութեանց եւ անիրաւութեանց։

Անշուշտ մենք ալ պարտականութիւններ ունինք, լուսաբանութիւններ հաղորդելու համար, ուր որ կարելի է։

Ոչ մէկ տեղ դատ կը շահուի բողկատարած աղօթելով կամ հառաչելով - յօրանջելով։— Շ.

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 79, հոկտեմբեր 13, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։ Թշնամի պահակախումբեր եւս մղուեցան Վարնթի շրջանին մէջ։

Զեկոյց թիւ 80, իրիկուն.— Մշուշ եւ անձրեւ։ Տկար գործունէութիւն ճակատին վրայ։ Փիրմասանսի հարաւային շրջանին մէջ թշնամին կարգ մը շրջուն խումբեր արձակեց հետազօտութիւններ կատարելու համար, բայց անոնք հարկադրուեցան նահանջել առանց արդիւնք մը ձեռք ձգելու։

*** Բրիտանական ծովակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերմանական երեք սուզանաւեր ընկղմեցան հոկտեմբեր 13ին։ Անգլիական նաւեր յաջողեցան փրկել քանի մը նաւաստիներ։

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ հոկտեմբեր 13ին միայն 5 — 6 գերմանական հետազօտիչ գործողութիւններ կատարուեցան, գլխաւորաբար Վարնթի անտառին շուրջը։ Օդին խոնաւութիւնը անշարժութեան դատապարտած է օդանաւերը եւ գերմանական հրետանին ալ նուազեցուցած է իր կրակը։ Երկու կողմերը իրար կը հետապնդեն, գաղտնիքներ իմանալու համար։ Գերմանիոյ շարժումներէն կը հետեւի թէ պիտի շարունակեն գլխաւոր գործողութիւնները Մաժինոյի գծին դէմ կամ անոր կողերուն վրայ։ Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Հիթլէր այժմ 2,000,000 զինուոր ունի արեւմտեան ճակատին վրայ կամ անոր կռնակը, իսկ 10 — 15 զօրաբաժին ալ Հռենոսի արեւելեան կողմը, հաղորդակցութեանց գլխաւոր գիծերուն վրայ։ Ուրիշ համախմբումներ կը կատարուին Ռուրի եւ Հանովէրի, ինչպէս եւ Սեւ Անտառին մէջ եւ Զուիցերիոյ սահմանին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ծաղիկներ Հիւսիսային եւ Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներու բանաստեղծութեանց պարտէզէն

ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ցանդիմանելով զիս, մայրս երէկ — Ըսաւ ինծի. «Գնա՛ անտառ,— Եւ բեր, ի՛նչ կ'ուզես ըրէ,— Զմրան ծաղիկ եւ ամրան ձիւն»։

Լալով կը Թափառիմ բլուրներուն վրայ,— Պուրակներուն մէջ եւ ջուրերուն երկայնքը.— —Հովի՛ւ, խնդրեմ, ցոյց տուր ինծի— Թէ ո՛ւր կրնամ գտնել ուզուածները ։

— Եթէ երգում ընես ինծի,— Մատանիդ դնելով մատիս,— Ո՛վ անուշիկ աղջիկ, գաղտնիքը — Ցօժարակամ կը յայտնեմ քեզի։

— Անկեղծօրէն կ'ուզեմ երդում տալ քեզի,— Եւ մատանիս անցընել մատիդ,— Իրաւ, ուր կրնամ գտնել — Զմրան ծաղիկ եւ ամրան ձիւն ։

— Գնա՛ կանանչ եղեւնինտակ,— Շիւղ մը փրցուր իր ճիւղերէն,— Եւ ըսէ. «Մայր իմ,— Կանանչ եղեւինը ծաղիկն է ձմրան»։

Ցետոյ գնա ծովուն եզերքը,— Ու վարդագոյն ձեռքովդ առ— Հողմակոծ ալիքներուն փրփուրը,— Ճերմակ փրփուրը ձիւնն է ամրան։

(Ժողովրդական երգ)

ՆՈՐՎԵԿԻԱ —

ԾԱՌԸ

Տեսնելով ծիլերը, որ հանդէս կուգան ծառին վրայ,— «Փրցնե՞մ» ըսաւ ցուրտը, պատրաստ չունչն արձակելու,— «Մի՛ փճացներ,— Թող որ ծաղկին»— Ըսաւ ծառը եւ սարսռաց ոտքէն մինչեւ կատարը։

Ծառը ծաղկեցաւ եւ բոյն մը զուարթ կ'երգէր։— «Փրցնե՞մ» ըսաւ հովը որ կը սկսէր արդէն չարժիլ։— «Մի՛ փճացներ,— Թող հասուննան պտուղները»— Ըսաւ ծառը, զոր հովը կը ծռէր եւ կը չարչարէր։—

Եւ ծառը պտղաւորեցաւ բարկ արեւին տակ։— «Քաղե՞մ» ըսաւ վարդամորթ մանուկը։— «Այո՛, եթէ այդ է փափաքդ,— Կրնաս քաղել բոլորն ալ»— Ըսաւ ծառը եւ վար ծռեց ճիւղերը նոյնհետայն։

ՊԻՈՐՆՍՈՆ

ՇՈՒԷՏ

ԺՊԻՏԸ

Ժպիտը բնակարան չունէր,— Կը Թափառէր տխրօրէն։— Տեսաւ մեծ մարգու մը բերանը։— Կրնա՞մ բնակիլ այստեղ ։— Հոս կը բնակի հպարտութիւնը, ըսաւ ան։

Ժպիտը բնակարան չունէր,— Կը Թափառէր տխրօրէն։— Տեսաւ գիտունի մը բերանը։— — Կրնա՞մ բնակիլ այստեղ։— — Հոս կը բնակի լրջութիւնը ։

Ժպիտը բնակարան չունէր,— Կը Թափառէր տխրօրէն։— Տեսաւ սիրականիս բերանը։— — Կրնա՞մ բնակիլ այստեղ։— — Հոս կը բնակի սէրը,— Համբոյրն ալ միասին,— Եկո՛ւր, դո՛ւն միայն պակաս էիր հոս։

ՌՈՒՆԷՊԷՐԿ

ՍԼՈՎԱՔԻԱ

Ո՞ՒՐ ԵՐԹԱՄ

Երբ կը տեսնէք որ աննպատակ կը Թափառիմ չարունակ,— Կը հարցնէք. « Ո՞ւր կ'երթաս այսպէս արագ»։— Հարցուցէ՛ք ամպին զոր ուրականը կը քշէ յառաջ,— Եւ երբ կը չղթայազերծուի կատաղի ովկէանը,— Հարցուցէք ալիքներուն թէ ո՞ւր կ'երթան,— Եւ տեսէք թէ ամպը եւ ալիքները կը պատասխանե՞ն ։

Ես ալ անոնց նման եմ, նպատա՞կս՝ չեմ գիտեր,— Որովհետեւ յուսահատութիւնն է որ կը վարէ զիս։— Բայց ինչ որ գիտեմ, ափսո՛ս, ինչ որ գիտեմ, այն է թէ իմ ցանկալիս շատ հեռու է ինձմէ, այն է թէ տեսած չունիմ զայն,— Այն է թէ աշխարհի վրայ ոչ մէկ տեղ սիրտս երբեք պիտի չկարենայ բուժուիլ իր խոր ցաւէն։

ՓՐԷՑԻՐԷՆ

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

ԻՄ ՄՈՒՍԱՍ

Ո՛չ, իմ մուսաս փուչիներու աղջիկ չէ,— Հայրը որսորդն է, մայրը՝ կայծակը,— Օրօրոցին մէջ ծծած է միայն վիշապի մը կաթը,—Եւ երբ դեռ երեխայ էր, սնանեցաւ առիւծի մը արիւնով։

Ես չէի կրնար զսպել իր վայրենի նկարագիրը,— Ան կը Թափառէր ծովեզերքէ ծովեզերք,— Իր երգերը խառնելով փրփրերախ կոհակներու աղմուկին,— Ցետոյ կ'երթար յածիլ երկրի վրայ եւ երկնքի մէջ։

Խօլ մոլորակ, վազելով հազարաւոր փարախներ,— Կանանչ անտառներուն մէջէն եւ կապոյտ կատարներու վրայէն,— Արմատախիլ կ'ընէր կաղնիները ծառաստաններուն մէջ,— Եւ իր ձայնէն կը սարսէին լեռներու ապառաժները։

Ո՞ւր է այժմ կատաղի այս աստուածուհին,— Մօտդ, Թուխ աղայ, այո՛, միշտ քու մօտդ,— Կը լսեմ իր ձայնը որ կը մրմնջէ զեփիւռի պէս,— Է՛հ, վայրի մուսա, կրցայ զսպել քեզ։

ՓԷԹՕՖԷՖԻ

Ժողովուրդներու տեղափոխութիւնը

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ գերմանածին ժողովուրդներու տեղափոխութեան ծրագրով, որ աննախընթաց դէպք մը կը կազմէ ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Իրազեկներու կարծիքով, միայն Պալթեան երկիրներու գերման պատոններուն վերադարձին շնորհիւ Գերմանիա շահեցաւ մէկ միլիառ 500 միլիոն ոսկի։ Հիթլէր իր գրքին մէջ տեղ մը կ'ըսէ.— «Միլիոնոյն արիւնը կը վերաբերի միլիոնոյն կայսրութեան»։ Ուրեմն ժողովուրդներու փոխանակութեան ծրագիրն ալ կը բխի այս նշանախօսքէն։ «Լ'Էօվր» Պերլինէն քաղած տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կը գրէ թէ պիտի փոխադրուին 450,000 Գերմանացիներ Եուկոսլավիայէն։ Ասոնք Աւստրիոյ սահմանին վրայ կ'ապրին ԺԶ. դարէն ի վեր, երբ Սավուայի իշխանը հոն փոխադրեց զանոնք, պատուար մը կազմելու համար Թուրքերուն դէմ։ Գերմանական այս փոքրամասնութիւնը շատ հարուստ է, հասութաբեր հողեր կը մշակէ եւ հիթլէրական տրամադրութիւններ ունի ։

Ռումանիոյ մէջ գերմանական փոքրամասնութիւնը կը բնակի Թրանսիլվանիոյ հարաւային շրջանին մէջ, Քլուժի շրջակաները։ Ասոնց նախահայրերը Սաքսոնիայէն գաղթած են եւ իրենք ալ Սաքսոն կը կոչուին։ Իրենց թիւն է մօտաւորապէս 600,000։ Գերմանական փոքրամասնութիւն մըն ալ կը բնակի Պուքովինայի մէջ։Ասոնք այնքան խանդավառ չեն երեւար այսօր որքան ամիսներ առաջ, երբ գերմանական զօրքը կը մօտենար իրենց շրջանին։ Անոնք ոչ թէ տեղափոխութիւն կ'ուզեն, այլ կցում ։

Հունգարիոյ մէջ ալ կան 600,000 գերմանածին բնակիչներ, որոնք մեծ հոգեր կը պատճառեն այդ պետութեան ։

Ուրեմն համադումար 1,700,000էն մինչեւ երկու միլիոն Գերմանացիներ են որ իրենց երկիրը պիտի փոխադրուին, եթէ ամբողջութեամբ գործադրուի Հիթլէրի ծրագիրը ։

*** Պուքրէշէն կը գրեն թէ Ռումանիոյ Գերմանացիները համակիր չեն տեղափոխութեան ծրագրին։ Միւս կողմէ ռումանական կառավարութիւնն ալ մտահոգութեամբ կը հետեւի այս ծրագրին, յայտնի չըլլալով Հիթլէրի բուն միտքը՝ արեւելեան Եւրոպայի վերակազմութեան մասին։

*** Տեղական թերթ մը 150,000 կը հաշուէ միայն Պալթեան երկիրներէ փոխադրուելիք Գերմանացիներուն թիւը, որոնց համար 14 շոգենաւեր տրամադրուած են։ Գերմանական թերթերը հետզհետէ աւելի ազատ կը խօսին այս տեղափոխութեանց մասին, որոնց ենթակայ են նաեւ արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի գերմանացեղ բնակիչները։ Եթէ ամբողջովին գործադրուի ծրագիրը, քանի մը տարի կրնայ տեւել, վեր ի վայր շրջելով միլիոնաւոր քաղաքացիներու ճակատագիրը։

Պալթեան երկիրներուն մէջ, առաջին փոխադրութիւնները կը կատարուին Էսթոնիայէն եւ Լաթվիայէն, որոնք ունին հարիւր հազար գերմանածին բնակիչներ։ Ասոնց ալ զինուորցուները եւ գիւղացիներն են որ ամէնէն առաջ կը տեղափոխուին։ Զինուորցուները ապահովաբար մաս պիտի կազմեն գերմանական բանակին, իսկ 6000 գիւղացիները պիտի տեղաւորուին լեհական Նըրբանցքին մէջ։ Շատ քիչերը գերմանական հպատակ են, բայց կ'ըսուի թէ 90 առ հարիւրը հաճութեամբ կ'ընդունին տեղափոխութիւնը, վախնալով բոլշեւիկներէն, ուրիշ խօսքով՝ իրենց հարստութեանց կորուստէն։ Այս երկու երկիրներուն մէջ Գերմաններուն ձեռքն է հարստութեանց 30—50 առ հարիւրը։ Կ'ըսուի թէ Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ կառավարութիւնները թոյլ չեն տար որ գաղթողները միասին տանին ոսկի, արծաթ եւ ուրիշ Թանկարժէք առարկաներ։ Հաւանական է որ համաձայնութիւն մը կնքուի, եւ Գերմանիա հում նիւթեր ստանայ, մօտ 600,000,000 տոլարի հարստութիւն մը ձգելով ։

Տակաւին անմիջական միջոցներ ձեռք առնուած չեն Լիթուանիոյ 60,000 Գերմանացիներուն ներգաղթի մասին։ Այս երկիրը աւելի ենթակայ ըլլալով գերմանական ազդեցութեան, կրնայ յետաձգուիլ տեղափոխութիւնը ։

Մոսկուայէն կը հերքեն այն լուրերը թէ Գերմանիա պիտի փոխադրուին Վոլկայի շրջանին 500,000 Գերմանացիները, որոնք հոն կը բնակին տարիներէ ի վեր։ Բայց որոշ տեղեկութիւններ կը պակսին այն 90,000 Գերմանացիներու մասին որոնք կը գտնուին Լեհաստանի ռուսական բաժնին մէջ։ Կը կարծուի թէ ասոնք պիտի փոխանակուին արեւմտեան Լեհաստանի սլաւ Ռուսերուն եւ Ուկրայնացիներուն հետ ։

Իրազեկներու կարծիքով, այս տեղափոխութեանց նպատակներէն մէկն է օտար դրամ եւ փոխարինութիւններ ստանալ լքեալ գոյքերէն, եւ հում նիւթեր ճարել Գերմանիոյ համար, ցորչափ կը տեւէ պատերազմը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՓՐԱՏՕՅԻ Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիին մէջ, կիրակի օր, 15 հոկտեմբեր, տեղի կ'ունենայ բացառիկ հանդիսութիւն՝ նուիրուած հայերէն նշանագիրներու եւ Ս. Գրոց Թարգմանութեան ։

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ հաստատելու ծրագիրը առ այժմ յետաձգուած է Իտալիոյ մէջ. բայց Պ. Կայտա, Մուսոլինիի Թարգմանը, յօդուածով մը կը հասկցնէ թէ այդ միջոցն ալ պիտի գործադրեն մօտաւոր ապագայի մը մէջ, ապահովելու համար ուտելիքի պաշարը ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս

ԼԻՈՆ, 11 Հոկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», Լիոն եւ անոր յարակից Տէսինի գաղութը նոյն ջերմութեամբ ընդ առաջ գացին ընդհանուր զօրակոչին։ Բազմաթիւ հայ երիտասարդներ իրենց ճակատագիրը կապած են ֆրանսական զօրքին հետ։

Եւ սակայն, տակաւին օտար կը կոչուինք, կ'ըսեն՝ մեր հայրենակիցները։ Տակաւին՝ գործարանատէրեր կան որ կը մերժեն գործ տալ։ Ինչո՞ւ,— որովհետեւ մենք օտարականներու յատուկ ինքնութեան Թուղթ ունինք ։

Հայ ժողովուրդը առաջին անգամ չէ որ կող կողի կը կռուի, ֆրանսացի զինուորին հետ։ Պատմութիւնը մեզի շատ հեռուները պիտի տանէր։ Ամէն Հայ այս գիտէ ու այս օր ալ կը խորհի թէ՝ պատմութիւնն է որ կը կրկնուի։

Հայ զինուորներու ընտանիքները, պաշտօնական գրասենեակներու առջեւ, ֆրանսացի զինուորի մը ընտանիքին պէս նպաստ կը ստանան։ Եւ սակայն անձնագիրներու փոփոխութեան կամ նորոգուելու պարագային միշտ միեւնոյն դժուարութիւնները կը կրեն, ինչ որ շատերու գործ ճարելուն արգելք կ'ըլլայ։

Հակառակ պատերազմական վիճակին, Լիոնի եւ Տէսինի գաղութներուն բարոյական կորովը միշտ բարձր կը մնայ։ Իսկ մօտիկ ապագայի դժուարութեանց եւ մանաւանդ կարօտութեանց առաջքն առնելու համար, անհրաժեշտ է իրերօգնութեան մարմին մը կազմել ։ Կը յուսամ թէ ամէնքս ալ համաձայն ենք եւ անկեղծօրէն ու կարելի զոհողութիւններով պիտի աշխատինք, Թշուառութիւնները մեղմելու համար։ Կարելի է անմիջապէս օգտակար եւ տրամադրելի ուժեր գտնել, այս նպատակին համար։— Կ. Տայեան

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը նիստ գումարելով, լսեց Պ. Տալատիէի ընդարձակ զեկուցումը քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին։ Հանրապետութեան նախագահը այս առթիւ ջերմապէս շնորհաւորեց վարչապետը, իր ճառին համար որ կը ներկայացնէր «ազգին միաձայն զգացումները եւ բաղձանքները այնքան յստակօրէն, չափաւորութեամբ եւ վճռականութեամբ»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը, զօր. Սիքորսքի, որ միեւնոյն ատեն պատերազմական նախարարը եւ սպարապետն է, միայն 10,000 ֆրանք ամսական պիտի ստանայ Փարիզի մէջ։ Միւս նախարարներն ալ անոր համեմատ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ համայնավար երեսփոխանը, Պ. Բափրոն, որ բանտարկուած էր իր ընկերներուն հետ, առջի օր հարցաքննուելով յայտարարեց թէ ինք Հոկտեմբեր 8ին հրաժարած էր բանուորա-գիւղացիական խմբակցութենէն։ Ուրիշ հինգ - վեց կարմիր երեսփոխաններ, որոնք բանակէն զինուորական ատեան փոխադրուած էին իրենց կապարդել դիմակներով, պնդեցին թէ կը մնան հաւատարիմ նոր խմբակցութեան տեսակէտներուն եւ թէ որ եւ է հրահանգ չեն ստացած օտար կառավարութենէ մը։— Պառակտումները կը ծաւալին Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ։

ՀԱՑԻՆ առաւելագոյն գինը 3.15 որոշուեցաւ Պուշ - տիւ - Ռօնի նահանգին մէջ (Մարսէյլ)։ Քաղաքապետները իրաւունք ունին աւելի աժան գին մը նշանակելու, համաձայն պարագաներուն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կատարուած բանակցութիւններով, Գերմանիա ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ քարիւղ եւ մանկանէզ ապահովել Կովկասէն. բայց իրազեկներ կ'ըսեն թէ մեծ դժուարութիւններ պիտի կրէ, քանի որ Ռուսիոյ երկաթուղիները շատ անկանոն են։ Կը մնայ միայն Սեւ Ծովու ճամբան. պայմանաւ որ Թուրքիա փակէ Նեղուցները անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերուն առջեւ ։

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ալէմշահ եւ զաւակները՝ Խաչիկ, Գուրգէն եւ Կարպիս, Հոփսիմէ Ալէմշահ, Վեր. Հայր Վարդան Վարդ. Հացունի, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Միքայէլեան, ինչպէս նաեւ Վ. Ալէմշահ, Քեհեաեան, Խչերեան, Գաբրիէլեան, Բաթինեան, Ժամկոչեան, Տէր Անդրէասեան, Անտոնեան, Սեպուհեան, Առաքելեան եւ Տէր Մինասեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռորդւոյն, աներձագին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԷՄՇԱՀԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 63 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 16 հոկտեմբեր երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.15ին Immaculée Conception եկեղեցիին մէջ, Rue du Vieux Pont de Sèvres, Billancourt, մեթրօ Marcel - Sembat.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի նկատել իբր այդ նկատել ։

Մեծ արուեստագէտ.— Ժորժ Փիթոյեւ

»»» · «««

Գրեցինք թէ Ժորժ Փիթոյեւ մեռաւ անցեալ ամիս, Զուիցերիոյ մէջ ։

Ժորժ Փիթոյեւ ծնած է Թիֆլիզի մէջ 4 Սեպտեմբեր 1884ին։ «Թան»ի աշխատակիցը կը գրէ զտարին Ռուս մը չէր, բայց չըսեր թէ ինչ ազգութեան կը պատկանէր,— կ'աւելցնէ միայն թէ «իր նայուածքով, իր տժգոյն դէմքով կը թուէր թէ հիւսիսային ցեղին կը պատկանէր, իր չարժումներով՝ խալամ պատմիչներու կը նմանէր, այսպէս մերթ բեւեռային, մերթ ասիական դէմք մըն էր»։ Ֆրանսական միւս թերթերն ալ տեղեկութիւն չտուին իր ցեղային ծագման մասին։

Փիթոյեւ, աւելի ճիշդ՝ Պիտոյեան, ծագումով Հայ էր։ Ամուսնացած՝ ռուս տիկնոջ մը հետ, Լիւտմիլլա, որ սքանչելի դերասանուհի մըն է։

1914 — 1918, արուեստագէտ այս ամոլը ներկայացումներ կուտար Զուիցերիոյ մէջ, արդէն գրաւելով ամէնէն դժուարահաճ քննադատներուն ուշադրութիւնը։ Պատերազմէն վերջ անցաւ Ֆրանսա, ուր սկսաւ բարձրանալ իր աստղը,— կարելի է ըսել թէ 1919 — 1939, քսան տարուան այս շրջանը, փառքի շրջան մը եղաւ իրեն համար։ Փիթոյեւի շնորհիւ միայն ճանչցուեցան, Ֆրանսայի մէջ, Պէրնըրտ Շօ, Փիրանտէլլօ, Լընորման, Եւժէն Օնէլ, Անուլ, Քլօտ Անէ եւ ուրիշներ։ Իր շնորհիւ քաջալերուեցան ֆրանսացի յառաջապահ թատերագիրները ։

Իր բեմադրած գործերէն յիշենք Չեխովի «Երեք քոյրերը» եւ «Ոըորը», զոր «Յառաջ»ի մէջ ներկայացուց, ժամանակին, մեր աշխատակիցը՝ Հրաչ Սարգիսեան, ու Պրիւքնէրի «Ոճրագործները», Լընորմանի «Վիժածները», «Վատը», Պէրնըրտ Շօյի «Ժան տ'Արքը», վերջապէս «Համլէթ»ը, «Հանրի Դ.», «Վայրի Բադը», «Քամելիազարդ տիկինը», «Ժողովուրդին Թշնամին» եւ ուրիշներ ։

Ինք էր որ կենդանութիւն ստեղծեց Մաթիւրէնի Թատրոնին, Քոմէտի տէ Շան զ'Էլիզէի, Թէաթր տէ զ'Արի շուրջ։ Թատերական քննադատները կ'ընդունին որ, եթէ Փիթոյեւ, իր լեզուական խորթ չեշտին եւ առոգանութեան ձախող կշռոյթին, ինչպէս եւ հեւասպառ ու տժգոյն ձայնին պատճառով, կը տկարանար երբեմն, կարելի չէ ուրանալ որ անգերազանցելի կը մնար կարգ մը դերերու մէջ, ուր այդ տկարութիւնները նոյնիսկ կը նպաստէին իրեն։

Բայց Փիթոյեւ ծանօթ է նաեւ իբրեւ բեմադրիչ,— ան կը համարուի մէկը յետ - պատերազմեան շրջանի չորս բեմադրիչներէն, որոնք յեղաշրջեցին ֆրանսական Թատրոնը։ Փիթոյեւ, սակայն, կը բաժնուի Ժուվէէն, Տիւլէնէն եւ Պաթիէն այն ընդդիմութեամբ որ ցոյց կուտար իրապաշտութեան,— Փիթոյեւ կը սիրէր բանաստեղծութիւնը, թելադրական ու ներշնչական տարրը։ Այս մեծ արուեստագէտը ուրիշ նպաստ մըն ալ կը բերէ ֆրանսական գրականութեան,— Շէյքսփիրի գործերուն Թարգմանութեան բերած իր օժանդակութիւնը աւելի արժէքաւոր դարձուցած են այդ գործերը։

Վերջին տարիներուն կը տառապէր սիրտի հիւանդութենէ։ Դեռ նոր էր բեմադրած «Ժողովուրդին Թշնամին», որուն յաջորդական ներկայացումները չկրցաւ շարունակել բժիշկին խորհուրդով։ Եւ սակայն օժանդակեց «Քամելիազարդ Տիկինը» Թատերախաղին բեմադրութեան, որու մէջ անմոռանալի յաղթանակ մը տարաւ իր տիկինը, Լիւտմիլլա, արդէն պսակաւորուած Օֆէլիայի փառաւոր յաջողութեամբ։ Իր կնոջ այս յաղթանակներէն քաջալերուած, ծրագրեց նաեւ բեմադրել Մաքէնզիի «Աթոռներու փոլքան», յետոյ՝ «Փօլօ, կամ Մահը Զուիցերիոյ մէջ» գործը, բայց չկրցաւ, եւ, ինչ զուգադիպութեամբ, գնաց մեռաւ Զուիցերիոյ մէջ, ուր գացած էին, պատերազմի յայտարարութենէն քանի մը օր առաջ, իր կինն ու աղջիկները, այն երազով որ Փիթոյեւ պիտի բժշկուէր եւ պիտի չարունակէր իր արուեստին ցուցադրութիւնը ։

HAÏASTAN ամսագրի նոր թիւը

Ֆրանսերէն «Haïastan» ամսագրի վերջին թիւը, որ յապաղած էր պատերազմի եւ տպարանին առժամեայ փակման պատճառով, լոյս տեսաւ երէկ, չահեկան բովանդակութեամբ։

Այս առթիւ կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անյապաղ փակել առկախ հաշիւները, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել հրատարակութեան կանոնաւորութիւնը։

Թղթակցութեանց եւ դրամական առաքումներու միակ հասցէն.—
H. Keusséyan, 17, Rue Damesme, Paris (13):

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ներկայ պարագաներուն բերումով որոշուած է չվերաբանալ վարժարանս յառաջիկայ տարեշրջանին համար։ Թերթերու միջոցով պիտի ծանուցուի այս որոշումը փոփոխութեան ենթարկող ո եւ է նոր տնօրինութիւն։

Կարգադրելիք խնդիր ունեցողներէն կը խնդրուի անձամբ դիմել վարժարանիս դիւանը, երեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 16։ Գրաւոր դիմում կարելի է կատարել ամէն օր։ Հասցէ.— Collège Arméniene S. Moorat, 26, Rue Troyon, Sevres (S. et O.) :

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 17 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4171
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ԵԼՔ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁԵԼՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Կը թուի թէ Հիթլէր, որ շարունակ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իր նախարարներուն եւ սպայակոյտին հետ, վճռական որոշումներ պիտի արձակէ այսօր վաղը, հաշտութիւն փորձելու կամ պատերազմը ծայրագոյն սաստկութեան հասցնելու համար:

Զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ Առաջնորդը դեռ կը յուսայ չէզոք պետութիւն մը գտնել, միջնորդութիւն մը եւ զինադադար մը ապահովելու համար. իսկ եթէ ձախողի, ամբողջ ուժը պիտի թափէ արեւմտեան ճակատին վրայ, ճեղք մը բանալու եւ արագ յաղթանակ մը շահելու համար: Այս առթիւ կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլէր անձամբ արեւմտեան ճակատը գացած չէ, այլ հրամայած է սպարապետ Քայթէլի Էքս լա Շափէլ երթալ, պատրաստութիւնները լրացնելու եւ ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկելու համար:

Գալով հաշտութեան ձեռնարկներուն, Հիթլէր կը յուսայ թէ Սկանտինաւեան երեք պետութեանց թագաւորները, որոնք ժողովի հրաւիրուած են վաղը, չորեքշաբթի, Սթոքհոլմի մէջ, Ֆինլանտայի նախագահին հետ, կրնան չէզոք միջնորդի դեր կատարել: Բայց Սթոքհոլմէն Փարիզ հասած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ այդ ժողովը պիտի զբաղի միայն իրենց վերաբերեալ խնդիրներով. եւ մանաւանդ Պելժիոյ թագաւորը երբեք տրամադիր չէ կրկնելու իր կոչը: Միւս կողմէ, կը հաւաստեն թէ Սպանիա եւս մերժած է միջնորդել, իսկ Իտալիա կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել, թէեւ իտալական թերթերը ամէն յոյս կորսուած չեն նկատեր, «քանի անդարմանելին չէ պատահած», եւ բաց դուռ մը կը տեսնեն նոյնիսկ Չէմպըրլէնի ճառին մէջ: Վատիկան եւս չուզեր ճնշել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ, պաշտպանելով Հիթլէրի առաջարկները:

Աժանս Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ այսօր վաղը կը սպասեն Հիթլէրի ծանրակշիռ որոշումներուն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամէնէն անստոյգ պարագան կը կազմէ Մոսկուայի աջակցութեան խնդիրը: Տարակոյս չկայ թէ Մոսկուա եւ Պերլին շարունակ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Սեպտեմբեր 28ին կնքուած համաձայնութեան տրամադրութեանց մասին. բայց կատարեալ վերապահութիւն կը տիրէ այս մասին, Պերլինի եւ մանաւանդ Մոսկուայի մէջ: Օտար թղթակիցները միշտ խուսափողական պատասխաններ կը ստանան Գերմանիոյ արտաքին նախարարութենէն,, գերմանեւխորհրդային բարեկամութեան վերաբերեալ հարցերու մասին:

*** «Մաթէն» թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ Լոնտոնէն, թէ խորագիրները եւ թէ մէկ երրորդը գրաքննուած: Յիշելով իտալական նոր դեսպանին ժամանումը, թղթակիցը կը գրէ թէ Իտալիա թելադրած է հաշտութեան խորհրդաժողով մը գումարել: Այդ ժողովին ամէնէն կարեւոր նպատակը պիտի ըլլայ Լեհաստան մը ստեղծել ազգագրական սահմաններով, որոնք պիտի երաշխաւորուին հինգ մեծ պետութեանց կողմէ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Հիթլէր ալ իր կարգին բարեփոխեալ ծրագիր մը կազմած է, պատճէնը հաղորդելով կարգ մը չէզոք պետութեանց: Կը հաւաստեն թէ այդ նոր ծրագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Հաստատել Լեհաստան մը ազգագրական հիման վրայ, միջազգային երաշխաւորութեամբ եւ դէպի ծով ելք մը: Բայց այս պետութիւնը սերտօրէն Գերմանիոյ կապուած պիտի ըլլայ տնտեսական եւ ռազմագիտական տեսակէտով, եւ անջատուած՝ Գերմանիոյ գրաւած լեհական հողերէն: (Մնացեալը գրաքննուած):

2.— Անփոփոխ պիտի մնան Եւրոպայի ներկայ սահմանները:

3.— Գերմանիոյ վերադարձնել իր նախկին գաղթավայրերը կամ գոնէ դիւրութիւններ ընծայել այդ գաղթավայրերուն մէջ:

4.— Ճանչնալ Իտալիոյ կարգ մը հողային պահանջները:

5.— Վերաքննել առեւտրական դաշնագիրները եւ համաձայնութիւնները Եւրոպայի մէջ:

6.— Կարելի եղածին չափ լայն ինքնավարութիւն Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ (Չեխոսլովաքիա):

7.— Ընդհանուր վերաբաշխում Եւրոպայի փոքրամասնութեանց:

8.— Երկարատեւ դաշինք մը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս առաջարկները յանձնուած են անգլիական շրջանակներու լուրջ ուշադրութեան, բայց պաշտօնապէս տեղեկութիւն չկայ այդ մասին: Նոյն շրջանակները անընդունելի կը նկատեն այս ծրագիրն ալ, խորհրդաժողովի մը գումարման համար նուազագոյն պայման դնելով Գերմանիոյ գրաւած բոլոր հողերուն պարպումը եւ երաշխիք՝ նոր յարձակումներ չկատարելու:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Պերլինի մէջ: Կ'ըսուի թէ Հիթլէր կատղած է Անգլիոյ բռնած դիրքէն, թէ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են սպայակոյտին անդամներուն եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի միջեւ, բայց ի վերջոյ յաղթած է արտաքին նախարարին տեսակէտը, պատերազմը մինչեւ ծայրը տանելու համար: Այս պատճառով է որ գերմանական թերթերը փրփուր կը տեղան Անգլիոյ դէմ եւ ամէնէն բուռն յարձակումը հրատարակեց մարաջախտ Կէօրինկի օրկանը:

*** Գերմանիոյ տեղեկատու դիւանին վարիչը, Տոքթ. Տիթրիխ, իր մօտ հրաւիրելով օտար թղթակիցները, մեղադրեց Մ. Նահանգները որ չեն ճնշեր Անգլիոյ վրայ, հաշտութեան բանակցութիւններ վարելու համար: Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը փութաց ճշդել թէ Տոքթ. Տիթրիխ կառավարութեան անունով չէ որ խօսած է. բայց այս ճշդումը անօգուտ անցաւ եւ ամերիկեան մամուլը ուժգին յարձակումներ կը կատարէ Գերմանիոյ դէմ, մերժելով որ եւ է պատասխանատուութիւն: Այս առթիւ կը յիշէ թէ Հիթլէր ոչ իսկ պատասխանեց Ռուզվէլթի կոչերուն:

Միւս կողմէ, նախագահ Ռուզվէլթ հաղորդած է թէ որ եւ է առաջարկ ստացած չէ Պերլինէն, միջնորդելու համար:

Անգլիական զրահաւոր մը ընկղմեցաւ 886 սպաներով եւ նաւազներով

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

«Ցաւով կը ծանուցանենք թէ Ն. Վեհափառութեան «Րոյըլ Օք» մարտանաւը ընկղմած է, սուզանաւի մը գործողութեան հետեւանքով, ինչպէս կը կարծուի: Ողջ մնացողներու ցանկ մը պիտի հրատարակուի որքան կարելի է շուտ»:

Երկրորդ զեկոյց մը կը հաղորդէր.— Որքան ճշդուած է առ այժմ, «Րոյըլ Օք»ի ողջ մնացած նաւազներուն եւ սպաներուն թիւն է 370: Ընդհանուր թիւն է մօտ 1200, սպայ թէ նաւազ»: (Վերջին զեկոյց մը կ'ըսէ թէ ազատած են 414 հոգի, որով կորսուած կ'ըլլայ 886 հոգի):

Ընկղմած զրահաւորը մաս կը կազմէր Անգլիոյ ներքին տորմիղի երկրորդ նաւաբաժնին: Ասով Անգլիա երկրորդ կարեւոր նաւն է որ կը կորսնցնէ պատերազմէն ի վեր, (առաջինը մեծ օդանաւակիրն էր, «Քըրէճըս», որ ընկղմեցաւ Սեպտեմբեր 19ին, 579 զոհերով): Ինչպէս այս վերջինը, «Րոյըլ Օք» եւս մասնակցած է Եութլանտի մեծ նաւամարտին եւ «հանգստեան» պիտի կոչուէր, երբ ինը նորակառոյց զրահաւորները լրանային:

Լոնտոնի թերթերը կը կարծեն թէ զրահաւորը զարնուած է սուզանաւի մը երկու թորփիլներով, շատ մօտէն: Այս զրահաւորը այնպէս մը շինուած է որ եթէ մթերանոցները չզարնուին պայթումէ մը, մէկ թորփիլը բաւական չէ ընկղմելու զայն:

«Րոյըլ Օք»ի (Արքայական Կաղնի) կորուստը շատ թեթեւ կը համարուի բրիտանական տորմիղին համար, որ ինը նորաշէն վիթխարի զրահաւորներէն զատ, ունի ուրիշ 14 մեծ զրահաւորներ, մինչդեռ Գերմանիա ունի միայն երկու արդիական զրահաւոր եւ երեք հատ ալ փոքր, իսկ երկու զրահաւորներ դեռ չեն լրացած: Բայց եւ այնպէս, կորուստը զգալի է, քանի որ Անգլիա ստիպուած է նաւային հսկողութիւն կատարել բոլոր ծովերուն վրայ:

Ընկղմած մարտանաւը շինուած էր 25 տարի առաջ եւ հինգերորդն էր նոյն կարգի չորս մարտանաւերու: Այն ատեն (1914) շինութեան ծախքն եղած էր 2,468,269 ոսկի: Նոր մարտանաւը ճիշդ ժամանակին հասաւ, մասնակցելու համար անգլեւգերմանական մեծ նաւամարտին, Եութլանտի մէջ, 1916 մայիս 31ին: 1922—1924 հիմնովին վերաշինուեցաւ: 1934ին ալ նորոգութեան ենթարկուեցաւ, 1,000,000 ոսկի ծախքով: Իր տարողութիւնն էր 29,150 թոն, արագութիւնը՝ 22 հանգոյց: Ունէր 40,000 ձիու ուժ: Սպառազինուած էր 8 մեծ, 12 փոքր, 4 հակօդային թնդանօթներով, 15 գնդացիրներով եւ երկու ընդծովեայ թորփիլարձակ խողովակներով: Անգլիական 11րդ մարտանաւն էր որ նոյն անունը կը կրէր: Առաջինը շինուած էր 1663ին, իբրեւ խորհրդանշանը այն խոռոչաւոր ծառին որուն մէջ պահուած էր Չարլզ Բ. թագաւորը 1651ին, Ուստըրի ճակատամարտէն վերջը:

Կը կարծուի թէ թորփիլահարումը տեղի ունեցած է ուրբաթէն շաբաթ լուսնալիք գիշերը, ժամը 2ին: Նոյն օրն էր որ անգլիական ծովակալութիւնը կը հաղորդէր թէ ընկղմած են գերմանական երեք սուզանաւեր:

*** Անգլիական ծովապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ ընկղմած է առեւտրական կարեւոր նաւ մը, որ ունէր 9205 թոն տարողութիւն: Ընկղմած են նաեւ ֆրանսական երեք նաւեր, որոնց մէկը ունէր 10,108 թոն տարողութիւն: Նաւազներուն մեծ մասը ազատուած են: Անգլիական շոգենաւին խորտակումը առաջին մեծ հարուածը կը համարուի առեւտրական տորմիղին համար, մէկ շաբթուան ընթացքին:

Գերմանական կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ թշնամի նաւերուն դէմ լայն գործողութիւններ պիտի կատարուին ծովուն վրայ եւ ոչ թէ տակէն: Ուրիշ խօսքով, թորփիլանաւեր պիտի գործածուին, փոխանակ սուզանաւերու: Անգլիական ծովակալութիւնը նորէն կը հերքէ այն լուրը թէ ընկղմած կամ վնասուած է օդանաւակիր մարտանաւ մը, «Արք Րոյըլ»:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արեւմտեան ճակատին վրայ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **81**, հոկտեմբեր **14**, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ **82**, իրիկուն.— Թշնամի պահակախումբերը գործունէութիւն ցոյց տուին Սարի արեւմտեան շրջանին, ինչպէս եւ Տէօ Փոնի հարաւակողմը, բայց ետ մղուեցան: Բաւական բուռն հրետաձգութիւն Սարպրուքի հարաւային-արեւմտեան կողմը:

Զեկոյց թիւ **83**, հոկտեմբեր **15**, առաւօտ.— Գիշերուան ընթացքին թշնամի արշաւներ եւ պահակախումբերու գործունէութիւն առանց արդիւնքի, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Գործունէութիւն մեր հետապօտիչ խումբերուն կողմէ ամբողջ ճակատին վրայ: Փոխադարձ հրետաձգութիւն Սարլուիի արեւմտեան կողմը:

Զեկոյց թիւ **84**, իրիկուն.— Անձրեւ եւ մշուշ: Մեծ գործունէութիւն տեղի չունեցաւ ճակատին վրայ: Վիսէնպուրկի հարաւային արեւմտեան կողմը մեր դարանակալ գործողութիւնները ձեռք բերին սպասուած արդիւնքը:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ ցրտաշունչ անձրեւները կը խանգարեն լայն գործողութիւններ: Տղմաթաթախ հրասայլերը ապաստանած են տերեւաթափ ծառերու տակ, եւ միայն թնդանօթներն են որ կ'որոտան պարբերաբար: Մաժինոյի գծին զինուորները կը մնան իրենց ստորերկրեայ պատսպարաններուն մէջ որոնք 200 ոտք խորութիւն ունին եւ լաւ տաքցուած են, իսկ հետապօտիչները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը: Կը հաստատուի թէ Գերմանացիները 13 մեքենաշարժ զօրամասեր կեդրոնացուցած են արեւմտեան ճակատին վրայ: Այս նոյն զօրամասերն էին որ վարեցին լեհական արշաւանքը: Այն ատեն շատ մարդ եւ երեքէն կորսնցուցին, բայց այժմ պակասները լրացուած են եւ բոլորը կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն յարձակման ազդանշանին: Անձրեւը եւ ցեխը ամենամեծ թշնամիներն են մեքենաշարժ զօրամասերուն: Ուրիշ խոչընդոտ մը կը կազմեն Մաժինոյի գծին հակահրասայլին մարտկոցները, որոնք գոյութիւն չունէին Լեհաստանի մէջ: Անոնց ներկայութիւնը Զիկֆրիտի գծին ետեւը՝ կը ցուցնէ թէ պիտի գործածուին յառաջ խաղալու, եթէ Հիթլէր յարձակման հրաման արձակէ: Հետեւաբար Ֆրանսացիները կ'ուսումնասիրեն գերմանական ռազմավարութիւնը: Մասնագէտներու կարծիքով, իւրաքանչիւր մեքենաշարժ զօրաբաժին կը բաղկանայ հրասայլերու հինգ կիսաբաժինէ, որոնց իւրաքանչիւրը ունի 320 հրասայլ:

*** Վերջին լուրերու համաձայն տեղատարափ անձրեւները կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ, ողողելով խրամները եւ անգործութեան դատապարտելով օդանաւերը: Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը շարունակէ իր պատրաստութիւնները, դիմադրելու համար գերմանական յարձակողականին: Այս առաջադրութեամբ, ուժանակով օդը հանուեցան երեք կամուրջներ Հռենոսի վրայ: Իբրեւ հետեւանք այս գործողութեան, երկու երկիրները գրեթէ բաժնուած են իրարմէ, Հռենոսի ամբողջ երկայնքին վրայ: Այժմ կը մնան միայն երկու գլխաւոր կամուրջներ, Սթրազպուրկի եւ Քէհլի միջեւ, բայց երկուքն ալ պաշտպանուած են ականներով եւ կրնան քանդուիլ քանի մը վայրկեանէն:

Գերմանական ձայնասփիւռը կը շարունակէ գործել արեւմտեան ճակատին վրայ, տարածելով Հիթլէրի ճառը եւ ուրիշ քարոզութիւններ, Սթրազպուրկի դիմացը, իսկ խոշոր յայտարարութիւններ կ'ազդարարեն.— «Վա՜յ անոնց որ կը մերժեն Հիթլէրի առաջարկած հաշտութիւնը»: Ֆրանսացիները իբրեւ պատասխան թնդանօթի բռնեցին այդ նշանատախտակները: Միւս կողմէ գերմանական ինքնաշարժներ, որոնք օժտուած են անթել գործիքներով, հատուածներ կը տարածեն Հիթլէրի ճառէն, մանաւանդ այն կէտերը որ կ'ըսեն թէ Գերմանիա կռիւ չունի Ֆրանսայի հետ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԾ ԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսիա ն՞ս պահանջած է Կարսը

Հավասի թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ Սարաճօղլու նոր տեսակցութիւն չունեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ, ուրբաթ օրուան խօսակցութենէն վերջը, որ տեւեց 2ուկէս ժամ, բայց նորէն յետաձգած է իր մեկնումը:

Մոսկուայէն հասած լուրեր կը հաւաստեն թէ համաձայնութիւն մը մօտալուտ է եւ թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը պիտի մեկնի քանի մը օրէն:

Անգարայէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի ուղղուած հեռագրի մը համաձայն, Սարաճօղլու հաւաստիքներ ստացած է թէ Խ. Միութիւնը պիտի չկռուի Գերմանիոյ հետ միասին եւ հետեւաբար թուրք մամուլը աւելի հակահիթլէրական դարձած է: «Եէնի Սապահ» կը գրէ թէ Մոսկուայի բանակցութիւնները գրեթէ վերջացած են եւ թէ նոր դաշնագիրը պիտի ներդաշնակէ Թուրքիոյ յանձնառութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հանդէպ:

Թուրքիոյ հողագործական նախարարը Մոսկուա գնաց խումբ մը երեսփոխաններու հետ, այցելելու համար երկրագործական ցուցահանդէսը:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Փարիզի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Սարաճօղլու յաջողութեամբ գլուխ հանած է իր պաշտօնը Մոսկուայի մէջ: «Ան համաձայնութեան մը յանգած է խորհրդային կառավարութեան հետ. համաձայնութիւն մը որ կարեւոր հանգրուան մը պիտի կազմէ պատերազմին դիւանագիտական պատմութեան մէջ: Սարաճօղլու Մոսկուա գացած ատեն երկու նպատակներ ունէր.— առաջին՝ հաշուի առնել Խ. Միութեան յարաճուն ուժը եւ հեղինակութիւնը, քանի որ ան այժմ դարձած է տիրական պետութիւն մը հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ. եւ համոզել զայն որ ընդունի, նոյնիսկ զօրացնէ պալքանեան պետութեանց չէզոքութեան դիրքը: Երկրորդ՝ Թուրքիան ազատ ձգել լիովին կատարելու իր փոխադարձ աջակցութեան պարտաւորութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հանդէպ, արեւելեան Միջերկրականի շրջանին մէջ:

Պ. Սարաճօղլու յաջողած է Պ. Մոլոթովէն եւ Պ. Սթալինէն ստանալ համաձայնութիւն մը որով Ռուսիա եւ Թուրքիա փոխադարձաբար կը խոստանան պատերազմի չբռնուիլ իրարու հետ եւ խորհրդակցիլ այն հարցերու մասին որ կապ ունին իրենց շահերուն հետ՝ Նեղուցներու հիւսիսային շրջանին մէջ: (Սթալին անձամբ մասնակցած է այս խորհրդակցութեանց): Իբրեւ հետեւանք, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ փոխադարձ աջակցութեան տրամադրութիւնները պիտի փոխարինուին խորհրդակցական դաշինքով մը, բայց իրենց ամբողջ ուժը կը պահեն Նեղուցներու հարաւային կողմը, արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Միջանկեալ ըսենք թէ բուն Նեղուցներուն գալով, չի կարծուիր որ բան մը փոխուած ըլլայ Մոնթրէօյի համաձայնութեան (1936) եւ Թուրքիոյ իրաւունքներուն մէջ: Դիւրին է որ թուրք նախարարը պիտի չկրնար այս ելքին յանգիլ — տեսակ մը կամուրջ արեւմտեան պետութեանց եւ Ռուսիոյ միջեւ — եթէ Մոսկուայի մէջ հաւաստիք ստացած չըլլար թէ Ռուսիա իր չէզոքութենէն պիտի չելլէ անգլեւֆրանքեւգերման պատերազմին մէջ»:

*** Անատոլուի գործակալութիւնը հոկտեմբեր 15 թուակիր հեռագրով մը կը հերքէ այն լուրերը թէ Սարաճօղլուի եւ Մոլոթովի բանակցութիւնները վերջացած են եւ համաձայնութիւնը ստորագրուած է: «Ուլուս» կ'իմանայ թէ վերջին տեսակցութիւնը (14 հոկտեմբեր) բարեկամական եղած է, բայց ուրիշ մանրամասնութիւն չի հաղորդեր: Անգարայի պաշտօնական շրջանակներն ալ կը հաստատեն թէ բանակցութիւնները կը շարունակուին դեռ:

*** «Փառի-Միտի» կ'իմանայ թէ Ֆոն Փափէն, Անգարայի գերման դեսպանը, մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ նորէն, երեք անգամ Պերլին գացած եւ նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով:

*** Փարիզի ընկերվարական պաշտօնաթերթին քաղաքական աշխատակիցը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

նորէն վերլուծելով ռուսեւթուրք բանակցութիւնները, հետեւեալ խոր - հրդածութիւնները կ'ընէ ·

— « Համէն հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը ետ քաշած է Կովկասի մէջ համախմբած զօրքը : Այդ առթիւ զրոյցներ կը շրջէին թէ Խ · Միութիւնը ետ կը պահանջէ Կարսը եւ թերեւս հողաշերտ մը որ Թուրքիոյ ձգուեցաւ 1921ին : Յիշենք թէ Կարս, Արտահան եւ Պաթում միակ նուաճումներն էին որ Ռուսիոյ ձգուեցան Պերլինի դաշնագրով (1878) : **1921**ին, խորհրդային - քէմալական գործակցութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկեց Երեւանի «Հայկական անկախ հանրապետութիւնը», կորիզը մեծ Հայաստանի, որ նախատեսուած էր Սէվրի դաշնագրով : Թրքական յարձակողականին եւ բոլշեւիկեան ապստամբութեան մէջտեղը մնալով, երիտասարդ հանրապետութիւնը երկու կտորի բաժնուեցաւ,— Երեւանի շրջանը դարձաւ խորհրդային հանրապետութիւն, իսկ Մոսկուայի դաշնագրով (1921 մարտ 16) Կարսի եւ Արտահանի շրջանը յանձնուեցաւ Թուրքիոյ, որ Վրաստանի, այսինքն Խ · Միութեան ձգեց Պաթումի քարիւղաբեր մեծ նաւահանգիստը, Սեւ ծովու վրայ : Չենք գիտեր թէ խորհրդային կառավարութիւնը իսկապէս փորձա՞ծ է «վերաքննել» 1921ի դաշնագիրը : Այդ պարագային, ապահովաբար հանդիպած պիտի ըլլայ Անգարայի կառավարութեան «անատոլեան» աւանդութեան, որ անհաշտ կը մնայ 1921 — 22ի յեղափոխական շրջանին մէջ Քէմալ Աթաթիւրքի կողմէ ձեռք ձգուած հողերու մասին : Յիշեցնենք նաեւ թէ 1921ի նոյն դաշնագիրը 5րդ յօդուածով կը տրամադրէր Նեղուցներու եւ Սեւ ծովու ծովեզերեայ պետութեանց պատուիրակներու խորհրդաժողովի մը յանձնել վերջնական կարգադրութիւնը՝ Նեղուցներու նաւագնացութեան մասին : 1936-ին Մոնթրէօյի մէջ ուրիշ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ : Բայց պիտի զարմանայինք, եթէ Ռուսաստան վերադարձած չըլլար իր 1921ի ծրագիրներուն, Սեւ ծովէն դուրս ձգելու համար այն երկիրները որ անոր ափերուն վրայ չեն գտնուիր :

Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ դաշնիքները

Օգոստոս 24ին, ռուսեւգերման համաձայնութենէն անմիջապէս վերջը, Լոնտոնի թերթերը գրեցին թէ գաղտնի պայմանագիր մըն ալ կնքուած է, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1.— Ռուսաստան ամէն ազատութիւն պիտի վայելէ Ծայր · Արեւելքի մէջ :

2.— Պալքանները պիտի բաժնուին ազդեցութեան շրջանակներու, գեր - մանական (Հունգարիա, Եուկոսլավիա, Ռումանիա եւ Յունաստան), եւ ռուսական (Թուրքիա եւ Պուլկարիա) :

3.— Պալթեան երկիրները ռուսական ազդեցութեան շրջան պիտի համարուին :

4.— Լեհաստան անդամահատուելով, Խ · Միութեան պիտի յանձնուի լեհական Ուկրայնան :

5.— Ռուսիա պիտի կցէ Պեսարապիան (Ռումանիա) :

« Փոփիւլէռ»ի քաղաքական աշխատակիցը նորէն արտատպելով այս լուրերը, կ'ըսէ թէ օգոստոս 24էն ի վեր դէպքերը այնպիսի ընթացք մը առին որ կը թուի թէ այս գաղտնի համաձայնութիւնները իսկապէս կնքուած են : Այսպէս, հինգ կէտերէն երեքը իրականացած են արդէն, եւ կը մնան երկուքը, որոնք կը վերաբերին Պալքաններու եւ Ռումանիոյ : «Թէ Ռուսաստան իրեն վերապահած է Թուրքիան, շատ բնական է, նկատի առնելով քէմալական ապստամբութենէն ի վեր երկու պետութեանց միջեւ հաստատուած յարաբերութիւնները եւ մանաւանդ այն ծայրագոյն կարեւորութիւնը զոր Մոսկուա կ'ընծայէ Նեղուցներուն, չարունակելով ցարերու քաղաքականութիւնը : Գալով Պուլկարիոյ, ան դիւրաւ պիտի չհրաժարի իր ներկայ չէզոքութենէն, որովհետեւ վերջին պատերազմին յիշատակները շատ կսկծալի են տակաւին : Բայց ան կը սպասէ որ կացութիւնը զարգանայ եւ պատեհութիւն մը ներկայանայ վերաքննելու» Նէօյյիի դաշնագիրը : Եւ ան միայն երկու միջոց կը տեսնէ,— Ռուսիոյ միջամտութիւնը կամ ուղղակի համաձայնութիւն Ռումանիոյ հետ : Առ այժմ Ռումանիա կը մերժէ որ եւ է զիջում :

Գրութեան մէկ մասը գրաքննուած է :

ՍԱՆՃԱՔԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՍՐԹԻՒ

Կիլիկիոյ կաթող · ընդհ · փոխանորդ Պետրոս արք · Սարաճեան մեր չորրորդ չէքն ալ, 10,000 ֆրանք ստացած եւ համապատասխան ընկալագիրները ղրկած ըլլալով, կը գրէ «Յառաջ»ի խմբագրին ուղղուած մասնաւոր նամակի մը մէջ · (29 Սեպտեմբեր, թիւ 1633) ·

« · · · Կ'ըսէք թէ տակաւին պիտի ղրկէք · անկեղծօրէն շատ ու շատ շնորհակալ ենք ձեզ որ ձեր թերթին կոչերով, կաթիլ - կաթիլ լումաներով աչքառու գումար մը հանգանակեցիք եւ մեր սրտին շատ մօտիկ նպատակի մը — գաղթականներու շինութեան—համար անձեռնմխելի պահել յանձնարարեցիք : Այժմ մեր քով ի պահ կը մնայ 105,000 (հարիւր հինգ հազար) ֆրանք : Օրհնեալ ըլլան հանգանակողը եւ հանգանակութեան մասնակցողները » :

*** Մեր հանգանակութեան վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 10 ֆրանք (Մանուչակեան, Շավիլէն), որով ընդհ · գումարը կ'ըլլայ 123,404 ֆրանք :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼԺԻԱՅԷՆ

Օրուան հոգերը եւ պատրաստութիւնները

»»» · «««

ՊՐՈՒՔՍԷԼ .— Պելժիա, հակառակ իր չէզոքութեան, պատերազմին հետեւանքով մատնուեցաւ տնտեսական ամենալուրջ տագնապի մը, որ աւելի սուր հանգամանք մը առաւ ընդհ · զօրաշարժին պատճառաւ : Շատ մը վաճառատուններ փակուեցան եւ գործերը գրեթէ բոլորովին դադրեցան, բացի ուտեստեղէնի առեւտուրէն : Այդ մարզին մէջ սպառումը այնքան շատցաւ, որ ներկայիս մարդ դժուարութեան կը մատնուի ճարելու համար կարգ մը անհրաժեշտ նիւթեր, ինչպէս՝ շաքար, բրինձ, ալիւր, լուբիա, օճառ, լուցկի, աղ, եւն · : Այս պակասը մասամբ կը վերագրուի ժողովուրդին մտավախութեան, մասամբ չահադէտներու չարաչահութեան, եւ քիչ մըն ալ ծովային պաշարումին :

Կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առաւ գիներու բարձրացումին դէմ, եւ անոնց դէմ՝ որ պաշար կ'ամբարեն եւ գրաւեց շատ մը պահեստներ : Միայն մէկ գործարանի մէջ հարիւր թոն աղ գտնուեցաւ :

Նախանիւթերու պակասը մէկ կողմէ, եւ արտածումի ու ներածումի դժուարութիւնները միւս կողմէ հիմնովին անդամալուծեցին երկրին արտադրական ուժը, որուն հետեւանքով մետաղագործական եւ ճարտարարուեստական բազմաթիւ հաստատութիւններ փակեցին իրենց դուռները, ճամբու դնելով բազմահազար բանուորներ :

Կառավարութեան, ինչպէս նաեւ ամբողջ ժողովուրդին անկեղծ փափաքն է անվթար ու անխախտ պահել Պելժիոյ չէզոքութիւնը, հակառակ Պելժերու ջախջախիչ մեծամասնութեան ֆրանսասէր զգացումներուն : Մէկ ամիսէ ի վեր պելժ զինուորները զէն ի ձեռին պահակ կը սպասեն գերմանական եւ ֆրանսական սահմաններուն վրայ, ի հարկին երկիրը պաշտպանելու համար անակնկալ յարձակումի մը դէմ : Այսօր Պելժիա ունի մէկ միլիոննոց տիպար բանակ մը, լաւ մարզուած եւ օժտուած պաշտպանութեան նորագոյն զէնքերով : Վստահ իր այդ ուժին, Պելժիա որոշած է ամէն գինով պաշտպանել իր անկախութիւնը եւ թոյլ չտալ որ եւ է ոտնձգութիւն իր երկրի սահմաններուն մէջ :

Պելժ զինուորները կը ստանան լաւ սնունդ : Ամիսը 3 — 4 օր արձակուրդ կը ստանան եւ ամէն անգամ իրենց երթեւեկի ծախքը կառավարութիւնը կը հոգայ : Կառավարութիւնը նիւթապէս կ'օժանդակէ անոնց կարօտ ընտանիքներուն, որոշ ամսական մը յատկացնելով, համաձայն ընտանիքի անդամներու թիւին : Ազգային պաշտպանութեան յատուկ մասնախումբին միջոցաւ զինուորներուն կը ղրկուին զանազան ուտելիքներ եւ նուէրներ,—պտուղ, շոքոլա, գլանիկներ, գնդախաղի կազմածներ, ռատիոյի գործիքներ, բրդեղէն ծածկոցներ, եւն · եւն · :

Հոս ալ կարգ մը ազգայնական թերթերսկսանպայքար մղել օտարականներու, մանաւորապէս նորեկ ու անբաղձալի տարրերու դէմ : Այս նպատակով, կառավարութիւնը որոշեց օտարներուն համար մարդահամար մը հաստատել : Հաւանաբար շատ քիչ Հայեր զոհ երթան այդ տնօրինութեան :

Գալով տեղիս ազգային գործերուն՝ բոլորովին կայուն վիճակ մը կը ներկայացնեն, օրուան տագնապին պատճառով : Շատ մը հայրենակիցներ անգործութեան մատնուած են : Եթէ այս վիճակը շարունակուի, շատեր թշուառութեան պիտի մատնուին : Հոս կառավարութիւնը սովորութիւն չունի նպաստ յատկացնելու օտար գործազուրկներուն : Գաղթ · Վարչութիւնը իր համեստ պիւտճէին ներած չափով կը ջանայ օգնել կարօտեալներուն : Դժբախտաբար կարիքը այնքան մեծ է, որ գաղութիս ազգատ սնտուկը բացարձակապէս անկարող է գոհացում տալու ամէնուն :— Հ · ՏԷՐՈՍԿԻ

Նոյն օտար աշխատաւորնե՞րը...

Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, աշխատանքի նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց աշխատաւորներու նուազման եւ կարգ մը ծրագիրներու մասին : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կը խորհուի յետաձգել կարգ մը զօրադասեր, 46 — 49 տարեկան, ինչպէս եւ գործածել օտար աշխատաւորներ, ինչպէս 1914ին :

*** Աշխատանքի նախարարը, Պ · Փոմառէ, Մարսէյլ գնաց, ուսումնասիրելու համար երեք կարեւոր խնդիրներ .— 1. Մասնագէտներ հասցնել ճարտարագործութեան համար .— 2. Կազմակերպել գաղթային աշխատաւորներու ընդունելութիւնը, կեդրոն ընտրելով Մարսէյլը .— 3. Վերջնական ձեւ մը վերածել ճարտարագործական զօրաշարժը :

Մասնագէտ աշխատաւորներու խնդիրը մեծապէս կը զբաղեցնէ այն ճարտարագործութիւնները որ կը բանին ազգ · պաշտպանութեան համար : Արդէն 1938ին կազմակերպութիւններ ստեղծուած էին Փարիզի եւ Անկուլէմի մէջ · բայց ոչինչ նախատեսուած էր հարաւ · շրջաններուն համար : Ուրեմն մասնագէտներու կազմութեան համար մեծ կեդրոն մը պիտի հաստատուի Մարսէյլի մէջ, ուր պիտի պատրաստուին թուռնէօրներ, ածիւսթէօրներ, ֆրէզէօրներ, շոտրոնիէներ, սուտէօրներ եւայլն, ընտրելով կայտառ տեղակ ունեցող (յետաձգուած) զինուորցուներէ եւ գործազուրկներէ :

Գալով գաղթային աշխատաւորներու, մասնաւորապէս պիտի փոխադրուին Անամցի բանուորներ :

Եւ մտածել որ հայ աշխատաւորները ոչ միայն չեն օգտագործուիր, այլեւ եղածներն ալ կը ճամբուին, իբրեւ օտարական...

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ երկու անգամ ահազանգ հնչեց կիրակի օր, սխալ տեղեկութեան մը վրայ : Կը կարծուէր թէ անգլեւֆրանսական օդանաւերը յարձակում գործած են, բայց յետոյ ճշդուեցաւ որ գերմանական սաւառնակ մը մոլորած էր քաղաքին վրայ : Հակօդային թնդանօթները կրակ բացին եւ սաւառնակը վար ինկաւ, ինչպէս կը հաղորդէ գերմանական զեկոյցը : Օդաչուն յաջողեցաւ ազատիլ անկարգելով : Ռմբակոծութիւնը տեւեց 15 վայրկեան :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ պատուիրակութիւնը Մոսկուայէն իր երկիրը վերադարձաւ աճապարանքով, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ : Պատուիրակութեան նախագահը Մոսկուա պիտի վերադառնայ այսօր, երեքշաբթի, այսինքն Սթոքհոլմի ժողովէն առաջ : Կը հաւաստեն թէ Մոսկուա վերջնագիր տուած չէ, բայց կը պնդէ իր պահանջներուն վրայ : Ֆինլանտա տրամադիր է ընդունելու կարգ մը առաջարկներ, բայց կը մերժէ զինակցութիւն կնքել Խ · Միութեան հետ :

ՇՈՒՆԵՐԸ զօրաշարժի ենթարկուեցան Գերմանիոյ մէջ ալ, ինչպէս եղած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ : Գերմանական հրամանատարութիւնը կոչ մը ուղղեց բոլոր շնատէրերուն, որպէսզի իրեն յանձնեն շուները, 1 — 6 տարեկան, փոխարժէքը ստանալով : Այս շուները բանակատեղի մը պիտի մնան ութ շաբաթ, եւ պիտի մարզուին իբրեւ սուրհանդակ եւ պահակ, ինչպէս եւ դեղեր փոխադրելու համար :

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ վարձքերու 10 առ հարիւր յաւելումը որ յետաձգուած էր հոկտեմբեր 1ին, նորէն յետաձգուեցաւ մինչեւ 1940 Ապրիլ 1, մասնաւոր հրամանագրով մը :

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ հանդերձեղէնները եւ ճերմակեղէնները ձրի պիտի փոխադրուին մինչեւ հոկտեմբեր 31 :

14 ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ քաղաքապետութիւններ եւս լուծուեցան : Միւս կողմէ կը շարունակուի բանտարկուած բոլշեւիկ երեսփոխաններուն հարցաքննութիւնը :— Բոլշեւիկ մը, Լալուէթ, որ ենթակայ չէ զօրակոչի, նամակ մը ուղղելով ազգ · պաշտպանութեան նախարարին, յանձն առաւ ծառայել ընդհ · քարտուղար Մորիս Թորէզի տեղ, որ փախած է, Պ · Տալատիէ հաւանեցաւ եւ Պ · Լալուէթ գնաց բռնեց Թորէզի տեղը, ամրաշէն գունդին մէջ :

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ եւ սինէմաները մինչեւ գիշերուան ժամը 11 բաց պահելու համար դիմում կատարուած ըլլալով, ձեռնհաս իշխանութիւնըհաստատեց թէ մօտերս գոհացում պիտի տրուի : Օփերան ալ պիտի բացուի մօտերս : Այս առթիւ տեղական թերթերը կը գրեն թէ օդանաւային յարձակումներու դէմ ամէնէն աւելի պաշտպանուած է Օփէրա - Քոմիքը, որ կրնայ 2000 — 2500 հոգի տեղաւորել իր ստորերկրեայ պատսպարաններուն մէջ :

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ շարժումը կ'աճի նաեւ Զուիցերիոյ մէջ : Պազէլի մեծ խորհուրդին գումարման առթիւ, ընկերվարականները պահանջեցին հրաժարեցնել նախագահը, որ բոլշեւիկ է : Վիճաբանութեանց ընթացքին ազատական կուսակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հաւանական է որ համայնավար կուսակցութիւնը լուծուի : Զուիցերիոյ ազգ · խորհուրդին ընտրութիւնները պիտի կատարուին հոկտեմբեր 29ին : 25 նահանգներէ ութին մէջ զանազան հոսանքներ համաձայնած են թեկնածուներու մասին : Բոլշեւիկները թեկնածուներ կը ներկայացնեն Պազէլի, Պէռնի եւ Ցիւրիխի նահանգներուն մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ այն հպատակները որոնց անցագրի պայմանաժամը լրացած է կամ պէտք ունին սովորական երկամեայ նորոգման, պիտի կրնան զանոնք նորոգել միայն մինչեւ 1939 դեկտեմբեր 31 : Այս կարգադրութիւնը չի վերաբերիր այն անցագիրներուն որոնք յանձնուած են պատերազմէն առաջ եւ որոնք կը պահեն երկամեայ պայմանաժամի մեծ մասը կամ մէկ մասը : Հաւանական է որ դեկտեմբեր 31ի պայմանաժամին լրացումէն վերջ «պատերազմական» անցագիր տրուի այն Ամերիկացիներուն որ Եւրոպա կը մնան գործի պատճառով (առեւտրական, թղթակից եւայլն) :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ սաւառնակ մը, որ ծակ-ծակ եղած էր գնդակներէն, արեւմտեան ճակատ իջաւ հրաշքով : Ֆրանսացի զինուորները անմիջապէս օգնութեան հասնելով, սպասեցին որ օդաչուները դուրս ելլեն : Բայց խորապէս յուզուեցան, երբ տեսան որ վարիչը եւ օգնականը մեռած են, քանի մը անգայ զարնուած ըլլալով գլուխէն եւ մարմինէն : Յետոյ սաւառնակ - դաղաղին մէջ, վարիչին ձեռքը գտան լուսանկարչական գործիք մը, որ անվթար մնացած էր : Գործիքը բազմաթիւ թանկագին լուսանկարներ կը պարունակէր Զիկֆրիտի գծի մասին : Ուրեմն երկու հերոսները յաջողութեամբ գլուխ հանած էին իրենց պաշտօնը : Եւ դեռ այս մէկն է չարք մը քաջագործութիւններէ :

ՀՈԼԱՆՏԱՆ ալ ծանր տագնապի մատնուած է, պատերազմին հետեւանքով : Երկուշաբթի օրէն ի վեր մասնաւոր տոմսեր հաստատուած են, շաքար ստանալու համար : Իւրաքանչիւր քաղաքացի միայն 250 կրամ շաքար պիտի ստանայ 15 օրը անգամ մը : Միւս կողմէ գործազրկութիւնը կ'աճի, թէեւ 500,000 հոգի զէնքի տակ առնուած են : Զլատուած են նաեւ շոգենաւային երթեւեկը եւ ձկնորսութիւնը, ականներ ցանուած ըլլալով Հիւսիսային ծովուն մէջ : Ուտելիքի գիները աւելցած են 5 — 8 առ հարիւր : Ապրուստի սղութիւնը մինչ կ'աւելնայ եւ գերմանական արշաւանքի մը վախերն ալ չեն փարատած : Գործարանները չեն կրնար հում նիւթ ճարել, հետեւաբար եւ արտադրութիւնը կանգ առած է :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

1.— ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ .— Զինուորական ծառայութեան շրջանը, Ֆրանսայի մէջ, 28 տարի է, ինչպէս կը ներկայացնէ հետեւեալ չորս զօրադասերու ցուցակը .—

Գործօն ծառայութիւն՝ 2 տարի (20 եւ 21 տարեկանները), օժանդակ գործօն՝ 3 տարի (22, 23 եւ 24 տարեկանները), առաջին պահեստի՝ 16 տարի (25—40 տարեկանները), երկրորդ պահեստի՝ 8 տարի (41—48 տարեկանները) :

Այս չորս զօրադասերէն մէկուն կամ միւսին պատկանողները, երբ իրենց տարիքը բարձրանայ, չեն կրնար պատերազմի ժամանակ զօրադասը փոխել՝ մինչեւ նորակոչ զինուորներուն բանակ մտնելը :

Անոնք, որ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը կ'աւարտեն պատերազմի ընթացքին չեն կրնար զինուորութենէ արձակուիլ մինչեւ պատերազմին վերջ գտնելը :

2.— ԶԻՆՈՒՈՐ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ .— Հայր մը որ երկու զաւակ ունի, բոլորն ալ ողջ, եթէ կը պատկանի Ա · կամ Բ · պահեստի զօրադասին, երկրորդ զաւկին ծնունդէն սկսեալ կը մտնէ զօրաշարժի դասին (classe de mobilisation) մէջ, իր զօրակոչի դասին (classe d'incorporation) տարիքին վրայ աւելցնելով 4 տարի :

Հայր մը որ երեք զաւակ ունի, բոլորն ալ ողջ, եթէ կը պատկանի Ա · պահեստի զօրադասին, երրորդ զաւկին ծնունդէն սկսեալ կը մտնէ Բ · պահեստի զօրադասին կրտսերներու խումբին մէջ :

Հայր մը որ չորս կամ հինգ զաւակ ունի, բոլորն ալ ողջ, չորրորդ զաւկին ծնունդէն սկսեալ կը մտնէ Բ · պահեստի զօրադասին երէցներու խումբին մէջ :

Հայր մը որ վեց զաւակ ունի կամ աւելի, բոլորն ալ ողջ, վեցերորդ զաւկին ծնունդէն սկսեալ ազատ կըկացուցուիզինուորական ամէն ծառայութենէ :

Զօրաշարժի ենթականերէն ոմանք, սխալ հաշիւներ ընելով, կը կարծեն թէ իրենց զաւակներուն թիւը բաւական է զիրենք զինուորութենէ ազատ կացուցանելու : Այսպէս, 44 տարեկան մը, որ երեք զաւակ ունի, կը հաշուէ թէ յիսուն տարեկաններուն կարգին մէջ կը գտնուի, հետեւաբար զինուորութենէ ազատ : Ոչ, անգամ մը որ զօրաշարժի ենթարկուած է, զինուորական ծառայութենէ ազատ կը համարուի՝ երբ կը մտնէ49ին մէջ :

3.— ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ .— Զինուորական օժանդակ կամ զինեալ ծառայութեան ենթակայ մը, երբ կը պատկանի Բ · պահեստի զօրադասին, եթէ արհեստովը կամ աշխատանքովը իր ծառայութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի բանակին, հանրային սպասարկութեանց կամ երկրին տնտեսական կեանքին մէջ, կրնայ մտնել Ա) Մասնաւոր զօրաբաժին - ներու մէջ, Բ) Այն գործին կամ արհեստին մէջ զոր կը կատարէր խաղաղութեան ժամանակ, Գ) Նման աշխատանքի մը մէջ, առանց փոխելու կամ նոյնիսկ փոխելով իր բնակավայրը :

Եթէ երբեք կը պատկանի Ա · պահեստի զօրադասին, երբ զինեալ ծառայութեան ենթակայ է, զօրաշարժի ժամանակ կրնայ մտնել մասնագիտական ծառայութեան մէջ, բայց միայն բանակին սպասարկելու համար, յետոյ բացարձակ անհրաժեշտութիւն ներկայացնելու պարագային :

4.— ԶՕՐԱԹՈՂԵԱԼՆԵՐԸ .— Զօրաթողեալները (réformé) կը բաժնուին երկու խումբի,— ժամանակաւոր եւ վերջնական :

Ա .— Ժամանակաւոր զօրաթողեալները, այնքան ատեն որ իրենց զօրադասին զինուորական ծառայութեան շրջանը լրացած չէ, կը գտնուին զինուորական իշխանութեան հրամանին տակ, ծառայելու համար յետ բժշկական նոր քննութեան :

Բ .— Վերջնական զօրաթողեալները, երբ իրենց զօրադասին զինուորական ծառայութեան շրջանը լրացած է արդէն, իրենք եւս ազատ կը համարուին զինուորական ծառայութենէ : Բայց երբ իրենց զօրադասը հրաւիրուի նոր ծառայութեան մը, իրենք եւս կը պարտաւորուին ներկայանալու բժշկական նոր քննութեան մը, մինչեւ իսկ եթէ հանդստեան թոշակ ստանան :

5.— ԱԶԱՏԵԱԼՆԵՐԸ .— Անոնք որ զինուորական ծառայութենէ ազատ կացուցուած են բոլորովին, որ եւ է պարտաւորութիւն չունին : Այսուհանդերձ զինուորական իշխանութիւնը կրնայ զիրենք գործածել քաղաքային պաշտպանութեան մէջ :

Մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն

Մեր երիտասարդ թղթակիցներուն մեծ մասը զինուոր գացած ըլլալով, կը խնդրենք ոչ – զինուոր ընկերներէ եւ բարեկամներէ օգնել մեզի, շարունակելու համար «Յառաջ»ի ամէնէն կենդանի մէկ բաժինը, «Զայներ Գաւառէն» :

Կացութիւնը փոխուած է բոլորովին, եւ այսօր ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք օրը օրին հետեւելու մեր տարագիր բազմութեանց կեանքին,— զինուորական, ընկերային թէ տնտեսական :

Այս հրապարակային կոչը կը վերաբերի նաեւ մեր արտասահմանի աշխատակիցներուն եւ բարեկամներուն : Շատ համեստ է մեր սպասածը .— Քրոնիկներ օրուան կեանքէն եւ հոգերէն :

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 18 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4172

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԵԾ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ ՕԴԷՆ ԵՒ ՑԱՄԱՔԷՆ

200 ՌՈՒՄԲ ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄՕՏ, ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ ՎՐԱՅ

ՈՒԺԳԻՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ ԴԷՊԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Հիթլէր արձակած է նոր հրամանը,— ուժգնօրէն զարնել անգլիական եւ ֆրանսական ճակատները, արագ յաղթանակ մը ապահովելու համար:

Կիրակի օրէն ի վեր, Գերմանիոյ Առաջնորդը անընդհատ կը խորհրդակցի իր ընդհ. սպայակոյտին եւ նախարարներուն հետ, բացարձակապէս գաղտնի պահելով ամէն բան: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ան միեւնոյն ատեն կը խորհրդակցի Մոսկուայի եւ Հռոմի հետ, ուղղակի եւ անուղղակի, եւ թէ մասնաւոր նամակ մը ուղղած է Սթալինի, հասկնալու համար Խ. Միութեան վերջնական դիրքը: Առջի օր բոլոր հեռագիրները կը հաստատէին թէ արտակարգ ժողով մը հրաւիրուած է Պերլինի մէջ, վճռելու համար հաշտութեան կամ պատերազմին շարունակութեան խնդիրը:

Կը թուի թէ առ այժմ մէկդի դրուած է հաշտութեան փորձը, եւ պատերազմը պիտի շարունակուի ծայրագոյն սաստկութեամբ:

Այսպէս, երկուշաբթի կէսօրէն վերջը, 12 — 14 գերմանական օդանաւեր յարձակեցան անգլիական կարեւոր նաւակայանի մը՝ Ֆըրթ աֆ Ֆորթի վրայ (Էտիմպուրկի մօտ, Սկովտիա), ուր խարսխած է Անգլիոյ ներքին նաւատորմիղը: Միեւնոյն ատեն, գերմանական բանակը ուժգին յարձակողականի մը ձեռնարկեց ֆրանսական ճակատին դէմ, Մոզէլի արեւելեան կողմը, վեց քիլոմեթր տարածութեան վրայ:

Ամփոփենք այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական թէ անպաշտօն տեղեկութիւնները.—

Անգլիական տորմիղին դէմ կատարուած յարձակումը առաջինն էր որ տեղի կ'ունենար մեծ քաղաքի մը մօտ, եւ բրիտանական կարեւոր խարիսխի մը վրայ: Յարձակումը սկսաւ կէս օրէն վերջը ժամը 2.30ին, երբ անցորդները լսեցին օդանաւերու ճռինչը եւ տեսան անգլիական սաւառնակներուն հետապնդումը շատ բարձրին, անամպ երկինքի մը վրայ: Մինչ Էտիմպուրկի բնակիչները անձկութեամբ կը սպասէին, հակօդային մարտկոցները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին, ճերմակ ծուխ մը տարածելով դէպի երկինք: Ցամաքի վրայ գործող թնդանօթներու որոտումին վերեւ կը լսուէին աւելի ծանր ճարճատումները օդանաւերու արձակած ռումբերուն, որոնք նետուած էին նաւակայանին մէջ խարսխած մարտանաւերու վրայ: Գերմանացիները մօտ 200 ռումբեր նետեցին, որոնց մէկը զարնուեցաւ մեծ յածանաւի մը, թեթեւօրէն վնասելով անոր, եւ ընկղմեց ծովակալին զբօսանաւը եւ ուրիշ նաւակ մը: «Սաութէմփթըն» յածանաւը կորսնցուց երեք հոգի, «Էտիմպուրկ» յածանաւը՝ 7 հոգի, որոնք զոհ գացին ռումբի կտորներու: Ռումբ մըն ալ ինկաւ թորփիլաձիգի մը մօտ որ նաւահանգիստ կը վերադառնար, եւ պայթելով թեթեւ վնասներ կրեց, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին: Այստեղ ալ մարդկային կորուստներ տեղի ունեցան,— 25 հոգի, ուրեմն համագումար 35 սպայ եւ նաւազ:

Էտիմպուրկի բնակիչները, որոնք նախապէս ազդարարութիւն լսած չէին այս առաջին արշաւանքի մասին, իրենց տուները ապաստանեցան ռումբերու տեղատարափի մը տակ: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ գերմանական չորս օդանաւեր վար առնուած են:

Անգլիական եւ գերմանական օդանաւերուն առաջին շփումը տեղի ունեցաւ Մէյ կղզիին վրայ, Ֆըրթ աֆ Ֆորթի բերանը, երբ երկու ռմբաձիգ օդանաւեր ետ մղուեցան 4000 ոտք բարձրութեան վրայ: Տասը վայրկեան վերջը ուրիշ ռմբաձիգ մը կախի բռնուեցաւ եւ բռնկելով ծովը ինկաւ: Տասնըհինգ վայրկեան վերջը երրորդ ռմբաձիգ մը ջախջախուելով ծովը ինկաւ, իսկ չորրորդը խորտակուեցաւ հետապնդուած ատեն: Երկու գերմանօդաչուներ ազատուեցան անգլիական թորփիլաձիգի մը կողմէ, բայց մէկը մեռաւ քիչ վերջը:

Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ զոհեր չկան քաղաքացի բնակչութեան մէջ: Էտիմպուրկի սուլիչները, որոնք պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր քանի մը անգամ ահազանգ հնչեցուցած էին սխալմամբ, լուռ էին այս անգամ:

Գերմանական արշաւանքէն վերջը, անգլիական սաւառնակներ նոր թռիչք մը կատարելով կեդրոնական Գերմանիոյ վրայ, թռուցիկներ ցրուեցին: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ արշաւանքը շատ յաջող անցաւ, հակառակ օդին անյարմարութեան: Սաւառնակները շատ բարձրէն կը թռչէին, բայց հովն ու անձրեւը կը խանգարէին իրենց գործողութիւնները: Վերադարձած ատեն, անգլիացի օդաչուներէն մէկը ճամբան կորսնցնելով դէպի հոլանտական ծովափը քշուեցաւ: Հակօդային մարտկոցները կրակ բացին, բայց չկրցան զարնել:

*** Միեւնոյն օրը անգլիական մարտանաւերը նոր գործողութիւններ կատարեցին գերմանական սուզանաւերու դէմ, որոնց մէկ մասը երեւի կը գործէ Ատլանտեանի մէջ, ինչպէս կը հետեւի «Րոյըլ Օք» զրահաւորին, անգլիական մեծ շոգենաւի մը եւ ֆրանսական երեք նաւերու խորտակումէն: Անգլիական ծովակալութիւնը արդէն հաղորդեց թէ ընկղմած են երեք սուզանաւեր. բայց վճռապէս կը մերժէ հաստատել թէ իսկապէս գերմանական սուզանա՞ւ մըն էր ընկղմած մեծ զրահաւորը: Ազատուած 414 սպաներէն եւ նաւաստիներէն ոչ մէկը իրաւունք ունի բառ մը արտասանելու այս մասին: Ծովային նախարարը, Չըրչիլ, այս մասին յայտարարութիւն մը պիտի ընէր երէկ, հանգստացնելու համար հանրային կարծիքը, որ կ'ուզէ իմանալ բոլոր մանրամասնութիւնները, նպաստաւոր ըլլան թէ աննպաստ:

Գերմանական անթելը երէկ հաղորդած էր թէ ընկղմած են նաեւ աւելի մեծ զրահաւոր մը, «Րիփըլս», որ ունի 32,000 թոն տարողութիւն, բայց Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը յայտարարեց թէ «ըսելիք չունի»: Անգլիոյ նաւային շրջանակներուն մէջ կը հերքեն գերմանական լուրը:

*** Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիոյ օդանաւային արշաւը ուղղուած էր ոչ միայն անգլիական տորմիղին, այլեւ Ֆորթի առկախ կամուրջին

Գերմանական յարձակողականը ֆրանսական ճակատին դէմ

Ինչպէս ըսինք, միեւնոյն օրը Գերմանացիները բուռն յարձակողականի մը ձեռնարկեցին ֆրանսական ճակատին դէմ: Ահաւասիկ այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական տեղեկութիւնները.—

Զեկոյց թիւ 85, հոկտեմբեր 16, առաւօտ.— Մեծ գործունէութիւն թըշնամի գիծերուն մէջ, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Պահակախումբերու գործողութիւններ երկու կողմէն, Վիսէնպուրկի արեւմտեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 86, իրիկուն.— Գերմանացիները այս առտու յարձակողականի մը ձեռնարկեցին Մոզէլի անմիջապէս արեւելեան կողմը, իբր վեց քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, աջակցութեամբ հրետանիներու: Անոնք գրաւեցին Շնէպէրկի բարձունքը, ուր ունէինք թեթեւ պահակախումբեր, պաշտպանուած ականներու ցանցով: Մեր կրակին տակ իյնալով, յարձակողականը կասեցաւ եւ նոյնիսկ թշնամին ստիպուեցաւ քաշուիլ դէպի Ափաշի հիւսիսակողմը, ուր մտած էր պահ մը:— Հոկտեմբերի երկրորդ շաբթուն, ֆրանսական տորմիղը կեցուցած է 25,000 թոն ապրանք, որ յատկացուած էր Գերմանիոյ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ գերմանական յարձակումը տեղի ունեցաւ Լիւքսէմպուրկի սահմանագլուխին մօտ: Պաշտօնական զեկոյցին մէջ յիշուած գիւղը, Ափաշ, ֆրանսական քաղաք մըն է այն եռանկիւնին վրայ ուր իրարու կը հանդիպին Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Լիւքսէմպուրկ: Ուրեմն, Գերմանացիները առաջին անգամ ըլլալով մտած կ'ըլլան ֆրանսական հողը: Պատերազմի եօթը շաբաթներու ընթացքին, միայն մէկ անգամ անոնք յաջողած էին անցնիլ ֆրանսական սահմանը, անցեալ սեպտեմբերին, եւ այն ատեն ալ միեւնոյն շրջանին մէջ էր որ տեղի ունեցաւ յարձակումը: Նշանակալից է որ Գերմանացիները այդ շրջանը ընտրած են յարձակման համար: Այս ռազմաճակատը կը գտնուի Մաժինոյի գծին գըլխաւոր մասին ծայրագոյն ձախակողմը: Անկէ դէպի արեւմուտք Մաժինոյի գիծը սահմանակից է Լիւքսէմպուրկի եւ ոչ այնքան ամրացուած: Եթէ Գերմանացիները յաջողին ճեղք մը բանալ Սիէրքի շրջակաները, կրնան կողէն զարնել Մաժինոյի գիծը, ինչպէս կը բացատրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը: Ֆրանսայի օդային եւ ցամաքային հետազօտիչները ստուգած են որ տենդագին գործունէութիւն կը տիրէ գերմանական գիծերուն ետին, Մոզէլ եւ Հարդ գետերուն միջեւ, ամբողջ ճակատին երկայնքը,— 120 քիլոմեթր: Գերմանական ծրագիրներու մասին թանկագին տեղեկութիւններ քաղուած են նաեւ այն գերիներէն որ բռնուեցան կիրակի օր: Բայց ոչ միայն գերիներուն խոստովանութիւնները, այլեւ բոլոր արտաքին երեւոյթները կը հաստատեն թէ գերմանական սպարապետութիւնը ծրագրած է մեծ յարձակողականի մը ձեռնարկել մօտ օրէն: Այսպէս, ֆրանսական օդաչուները կիրակի գիշեր դիտեցին որ գերմանական ճակատի գիծերէն մինչեւ 15 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ բազմաթիւ ինքնաշարժներ կը լուսաւորէին ճամբաները. ինչ որ կը նշանակէ թէ ստուարաթիւ զինուորներ կը փոխադրուին դէպի ճակատ:

*** Գնդ. Ֆալլի, «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը, իր հերթական տեսութեան մէջ կը բացատրէ թէ «մենք որ եւ է շահ չունինք աճապարանքով ստանձնելու նախաձեռնութիւնը ճակատամարտի մը որ չափազանց սուղ ժամանելի պիտի ըլլայ, մինչդեռ ամէն օր որ կ'անցնի կը զօրացնէ մեր միջոցները՝ շահելու այդ ճակատամարտը: Ընդհակառակն, Գերմանիա ամէն շահ ունի թոյլ չտալու որ աճի մեր ուժը, որուն ահարկու հանգամանքը գիտէ. հետեւաբար անհրաժեշտ կը գտնէ զայն խորտակելու փորձ մը կատարել ձմեռէն առաջ: Դժուար է հաւատացնել, նոյնիսկ ամէնէն դիւրահաւաններուն եւ միամիտներուն, թէ Հիթլէր մէկ վայրկեան պիտի վարանի մեր վիզը ոլորելու, եթէ բռունցքը ուժով գայ: Այս պարագան ճշդելէ վերջ, երբ կը խօսուի զինուորական միջոցներու անբաւականութեան վրայ, պէտք է զգուշանալ թեթեւօրէն եզրակացնելու թէ Գերմանիոյ բանակը անկարող է, թէ անոր բարոյականը ինկած է կամ պէտք եղած սպաները չունի եւն. եւն.: Չկայ աւելի ապուշ եւ վտանգաւոր բան մը քան թշնամին տեսնել այնպէս ինչպէս կ'ուզէինք որ ըլլար, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ է: Այս հոգեբանութիւնը սուղի նստաւ մեզի եւ կորսնցուցինք խաղաղութիւնը եւ կրնայ աւելի սուղի նստիլ»:

*** Պերլինէն Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, այս շաբաթը վճռական պիտի ըլլայ թէ քաղաքական եւ թէ զինուորական տեսակէտով: Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ գերմանական սպարապետութիւնը կիրակի օր Հիթլէրի ներկայացուցած է հետեւեալ չորս ծրագիրները.—

1. Հաշտութեան նոր ձեռնարկ մը կատարել, ժամանակ շահելու համար. — 2. Զանգուածային յարձակողականի մը ձեռնարկել, Մաժինոյի գծին վըրայ.— 3. Օդանաւային կեդրոնացեալ գործողութիւններ կատարել դաշնակիցներու նաւաղնացութեան, նաւարաններուն եւ ծովային ճամբաներուն վրայ.— 4. Գերմանական ուժերը ամփոփելով Զիկֆրիտի գծին ետեւը, մնալ պաշտպանողականի վրայ:

Իրազեկներու կարծիքով, Հիթլէր նախընտրած է վերջին երկու մեթոտ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

դէմ, որ շինուած է 1882ին, եւ մեծ արժէք ունի ռազմագիտական տեսակէտով:

*** Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական մարտանաւ մը ընկղմած է Նորվեկիոյ բացերը, համաձայն ձկնորսներու պատմութեան:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՒԱՌՆ ԱԼ ՄԵՂՔԵՐ ՈՒՆԻ

Երբ կը խօսինք Փարիզի ապիկարութեան մասին, ազգային ճակատի վրայ, արդարութիւնը կը պահանջէ խոստովանիլ «Գաւառ»ին ալ վրիպումները:

Այսպէս, կը թուի թէ գաւառի մէջ տակաւին պատրանքներ կը սնուցանեն «Փարիզի ջոջեր»ու կարողութեան մասին:

Նախ ըսենք որ շատ քիչ բան մնացած է այդ «ջոջ»երէն, հին կամ նոր: Մէկ մասը մեռած, մէկ մասը ինքնաբերաբար հանգստեան կոչուած կամ գաւառ ապաստանած է, իսկ մնացեալներէն շատ քիչեր տրամադիր կամ ընդունակ են գործօն աշխատանքներ կատարելու:

«Փարիզ, Փարի՛զ» ըսելով երազներ հիւսեցին տարիներով, գաւառի թէ արտասահմանի մէջ: «Հեռաւոր Սուրբ»ը միշտ լայնախոհ արմատներ ձգեց միտքերու վրայ, ջլատելով տեղական, տարրական ինքնագործունէութիւնը: Եւ մարդիկ իրական գետինը կորսնցուցած, կառչեցան ստուերոտ ճիւղերու կամ շիւղերու:

Հարկ է սթափիլ, հիմա որ այլեւս խրած ենք ահաւոր պատերազմի մը կրակներուն մէջ:

Մենք շատոնց տուած ենք այդ ազդանշանը, փարատելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ եւ պատրանքներ: Եւ եթէ այսօր կը կրկնենք, պատճառը այն է որ կը վախնանք աւելի ծանր յուսախաբութիւններէ:

Ինչո՞ւ ծածկել, Փարիզը հազիւ իր գլուխը կրնայ կապել, ներկայ տագնապին մէջ:

Այս չի նշանակեր որ եւ է պարտականութենէ կամ պատասխանատուութենէ ազատել զայն:

Ընդհակառակն: Գործեր կան որ Փարիզի վզին կապուած են եւ պէտք է կատարուին: Կը կատարուին ալ, պարբերաբար:

Բայց, ինչո՞ւ ամէն բան սպասել կեդրոնէն, երբ կարելի է կարգադրել տեղին վրայ:

Օրինակ, գաւառը ինչո՞ւ հրահանգի կամ ուղեցոյցի պիտի սպասէ, ինքն իր մէջ կազմակերպուելու, ազգ. միութիւն կամ իրերօգնութեան մարմիններ կազմելու համար:

Ինչո՞ւ ան կարգի պիտի չդնէ իր տունը, որպէսզի պակասը լրացնէ կեդրոնը:

Յաճախ լուրեր կը ստանանք հայ բանուորներու արձակման եւ ուրիշ անիրաւութեանց մասին: Բայց առ հասարակ ընդհանուր խօսքեր են,— «Կ'արձակեն, կը մերժեն...»: Ոչ մէկ վիճակագրութիւն, թուանշան կամ փաստացի տեղեկութիւն, որպէսզի հիմ ծառայէր որ եւ է դիմումի:

Յետոյ, բազմաթիւ օրէնքներ եւ հրահանգներ թարգմանուած են արդէն, անհրաժեշտ բացատրութիւններով:

Արդ, Փարի՞զն է մեղաւորը, երբ Մարսէյլի մէջ շփոթեր եւ գացեր կամաւոր արձանագրուեր են:

Օտար բազմութեանց մէջ եթէ կայ տարր մը որ երբեք իրար անցնելու պէտք չունի այս ճակատին վրայ, այն ալ հայկականն է: Երբ օրէնքը զինուորցու հռչակած է 20 — 48 տարեկանները, այլեւս ինչո՞ւ դուրսէ դուռ իյնալ, կամաւոր արձանագրուելու համար:

Դեռ ուրիշ պարագաներ ալ:— Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

կը շարունակեն բանակցութիւնները

Նորէն հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն ռուսեւթուրք բանակցութեանց մասին, որոնք վերսկսան հոկտեմբեր 16ին, Մոլոթովի եւ Սարաճօղլուի միջեւ: Տակաւին յայտնի չէ թէ երբ պիտի մեկնի Սարաճօղլու, որ Մոսկուա կը գտնուի մօտաւորապէս մէկ ամիսէ ի վեր: Կը թուի թէ ան պիտի սպասէ հողագործական նախարարին, որ ճամբայ ելած է դէպի Մոսկուա, այցելելու համար հողագործական ցուցահանդէսը:

Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի մէջ որոշ բացատրութիւններ չեն տար թուրքեւռուս բանակցութեանց յապաղման մասին. մինչդեռ երեք շաբաթէ ի վեր քանիցս ծանուցուեցաւ թէ վերջանալու վրայ են: Զանազան լուրերու համաձայն, Մոսկուա կ'ուզէ նախ կարգադրել Պալքաններու հետ կապուած կարգ մը խնդիրներ: «Թայմզ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կը բացատրէ թէ բանակցութիւնները վերջանալու վրայ են եւ թէ յապաղումները հետեւանք են Մոսկուայի ուրիշ գործունէութեանց եւ ոչ թէ լուրջ դըժուարութեանց: Բացի Ռիպպէնթրոփի այցելութենէն եւ Մոսկուայի ուրիշ մտահոգութիւններէն, հարկ է անգլեւթուրք եւ ֆրանքեւթուրք համաձայնութեանց վերաբերեալ բոլոր ծրագիրները Անգարա, անկէ Լոնտոն եւ Փարիզ հաղորդել, անոնց կարծիքը առնելու համար. ինչ որ ժամանակի խնդիր է: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թրքական կառավարութիւնը պալքանեան շահակից պետութեանց հաղորդած է ռուսեւթուրք ծրագրին այն մասերը որ իրենց կը վերաբերին:

*** Թուրք մամուլը կը շարունակէ ձաղկել Գերմանիոյ խաղերը, որոնց համաձայն հաշտութիւնը մօտ է եւ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին պատերազմիկներուն միջեւ: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ այս փորձերը կատարեալ անտարբերութեամբ կ'ընդունուին Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներու մէջ, որոնք այս խաղերը կը վերագրեն Գերմանիոյ հաշտութեան բուռն բաղձանքին, «իբրեւ հետեւանք իր տագնապալի կացութեան»:

*** Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը նիստ մը գումարեց նախագահութեամբ Իսմէթ Ինէօնիւի: Ժողովը, որ սկսած էր կէս օրէն վերջը, տեւեց մինչեւ ժամը 9:

*** «Թան»ի Հռոմի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ մէջ Խ. Միութիւնը կը նկատեն ոչ այնքան իբրեւ ուղղակի հայթայթիչ, այլ երաշխաւոր՝ Արեւելքէն եղած փոխադրութեանց ապահովութեան: Այսպէս, Ճափոնէն սոճա կը ղրկուի Սիպերիական երկաթուղիով, Բագուէն՝ քարիւղ, Սեւ ծովու եւ Դանուբի ճամբով: Ահա թէ ինչո՛ւ Գերմանիա մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի Սարաճօղլուի հետ կատարուած բանակցութեանց, որոնց մէկ նպատակն է համոզել Թուրքիան որ Նեղուցները փակէ բրիտանա. մարտանաւերուն առջեւ եւ Թուրքիա չէզոք դիրք մը բռնէ: Կ'ըսուի նոյն իսկ թէ Պերլին թելադրած է որ Խ. Միութիւնը ճնշում բանեցնէ Բագուի կողմէն, եւ դէպի Հնդկաստան:

ները, զանոնք միանարար կատարելու պայմանով: Այս առթիւ ուշագրաւ է որ գերմանական թերթերը կը շարունակեն իրենց «խաղաղասիրական» պայքարը, միեւնոյն ատեն ժողովուրդը վարժեցնելով աւելի համեստ պահանջներու: Այսպէս, հարաւային շրջանի կուսակցական շրջանապետը, Վակնէր, հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ Գերմանիոյ պահանջները, համաձայն Հիթլէրի յայտարարութեան.

— «Արեւմուտքի մէջ մենք պահանջներ չունինք. բայց Անգլիացիներն են որ չեն ուզեր ճանչնալ թէ 82 միլիոն Գերմանացիներ կը խեղդուին փոքր Գերմանիայի մը մէջ եւ թէ անոնք պէտք ունին աւելի ընդարձակ տարածութեան: Եւ այս պարագան մեզի կը պարտադրէ պատերազմ մը որ անիմաստ է: Դժբախտաբար Լոնտոնի սուտերուն կը հաւատան շատ մը չէզոք երկիրներ, մասնաւորապէս Զուիցերիա»:

«Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ» միշտ կը յուսայ թէ հրաշք մը պիտի պատահի վերջին պահուն: Այս առթիւ մեծկարեւորութիւն կ'ընծայէ Լոնտոնի իտալական նոր դեսպանին ներկայութեան: Այս թերթին Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ այդ քաղաքին մէջ կը կարծեն որ վերջին պահուն բանաձեւ մը պիտի գտնուի ի նպաստ հաշտութեան, եւ թէ վերջին խօսքը դեռ չէ արտասանուած: Միշտ կը սպասուի նոր թելադրութեանց, խաղաղութեան համար:

Լոնտոնի իտալական եւ խորհրդային դեսպանները երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ:

Ֆինլանտա նորէն մտահոգ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆինլանտա նորէն մտահոգութեան մատնուած է, քննելով Ս. Մոլոթեան առաջարկները: Կը հաստատուի թէ Մոսկուա պահանջած է ոչ միայն Ս. Մոլոթեան յանձնել կարգ մը դիրքեր եւ կղզիներ, այլեւ զինակցութիւն մը կնքել: Ռուսիա մասնաւորապէս կը պահանջէ Ալանտ կղզիները, որոնք կենսական են Ֆինլանտայի եւ Շուէտի պաշտպանութեան համար:

Ֆինլանտա կը շարունակէ իր զինուորական պատրաստութիւնները: Քաբելիոյ շրջանն ալ պարպուած է եւ արժէքաւոր գանձերը երկրին ներսերը փոխադրուած են: Եթէ պատերազմ ծագի, Ֆինլանտա պիտի կրնայ ռազմադաշտ նետել 500,000 զինուոր: Զօրաշարժը գրեթէ վերջացած է:

Նշանակալից է որ երբ Ֆինլանտայի պատուիրակները Մոսկուայէն մեկնեցան շաբաթ օր, Քրէմլին ներկայացուցիչներ ղրկած չէր ողջերթ մաղթելու: Մոսկուայի մէջ կ'ըսեն թէ խորհրդային պատուիրակները ուշ մնացեր էին, ինքնաշարժին մեքենան խանգարուած ըլլալով...

Շուէտի մէջ ալ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ: Թերթերը կ'ազդարարեն թէ անմտութիւն է անտեսել վտանգը: «Մոսկուայի բանակցութիւնները կը ձգտին Ֆինլանտան հեռացնել սկանտինաւեան երկիրներու համերաշխութենէն եւ կրնան լրջօրէն ազդել Շուէտի ապահովութեան վրայ»:

Վարշաւա կործանած 80 առ հարիւր

Վարշաւայի օտար դեսպանները արտօնութիւն ստացան Վարշաւա երթալու երեք օրուան համար, որպէսզի կարգադրեն իրենց գործերը: Մասնաւոր կառախումբ մը զանոնք փոխադրեց Վարշաւա: Հոլանտական թերթերը կը գրեն այս առթիւ.—

Դեսպանները հարկադրուեցան ճաշել փակոն ճաշարաններու մէջ եւ խմել միայն կառախումբին մէջ տրուած ջուրը: Վարշաւայի ջուրը կասկածելի կը համարուի, երեք մեծ ջրուղիները քանդուած ըլլալով, իբրեւ հետեւանք ռմբակոծութեանց: Ցետոյ ջուրը վարակուած է փլատակներուն տակ մնացած դիակներով: Արդէն իսկ զոհեր պատահած են բծաւոր ժանտատենդի եւ քոլերայի հետեւանքով: Քննելով ընդհանուր կացութիւնը, հաստատուեր է թէ քաղաքը գրեթէ ամբողջովին կործանած է: Գերմանական պաշտօնական տեղեկագիր մը կ'ըսէ թէ քաղաքը կործանած է 80 առ հարիւր համեմատութեամբ: Կասկածելի է որ ձեռնարկուի վերաշինութեան: Աւելի քան 80,000 վիրաւորներ պատսպարուած են տղաւարներու եւ ափյափոյ պատրաստուած հիւանդանոցներու մէջ: Թշուառութիւնը եւ տառապանքը աներեւակայելի են: Օտար դեսպանատուններ ալ վնասուած են: Տակաւին կարելի չէ հաշուել թէ որքան զինուորներ եւ քաղաքացիներ մեռած են Վարշաւայի մէջ:

*** Լեհ սպայ մը, որ յաջողած էր փախչիլ, Վարշաւայի գրաւումէն վերջը, կը պատմէ թէ ժողովուրդը ահուսարսափի մատնուած էր ոչ միայն անընդհատ ռմբակոծութիւններէն, այլեւ գերմանական անհամար թռուցիկներէն որոնք կը սպառնային կազով բնաջնջել քաղաքին պաշտպանները: Բնակիչները հարկադրուած էին մառաններու մէջ մնալ եւ նոյնիսկ չէին կրնար թաղել մեռելները: «Լման երեք օր մարդոց եւ ձիերու դիակները մնացին փողոցներուն մէջ, համաճարակ սպառնալով քաղաքին: Ուտելիքի պակասը այնքան ծանր էր որ մարդիկ ձիերը կը մորթէին եւ կ'ուտէին, երբ անոնք սպաննուած կ'ըլլային ռումբի կտորներէն: Գերմանացիները երբ քաղաք մտան, գրաւեցին բոլոր թանկագին մետաղները եւ մահուան սպառնալիքով պահանջեցին իրենց յանձնել բոլոր ղոհարեղէնները եւ օտար դրամները: Ժողովուրդը այնքան ուժասպառ եղած էր որ Գերմանացիներուն մուտքը դիտեց բացարձակ անտարբերութեամբ:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

Միշտ արթուն եւ զգոյշ

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ ծաղկելով սրճարանային քաղաքագիտութեան մարզանքները, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, որոնք միայն տեղական հանգամանք չունին (28 Սեպտ.).

— «Կարելի չէ արգիլել ո եւ է մէկը, որ քաղաքական այսքան ալեծուփ շրջանի մը հետաքրքրուի օրուան դէպքերով և իրադարձումներով: Եւ դժուար է երեւակայել մէկը, որ բոլորովին անտարբեր ըլլայ: Բայց, ասիկա ըսել չէ թէ մարդիկ իրենց գործը պիտի ձգեն, քաղաքական մարզանքներ ընելու եւ սրճարանային խօսակցութիւններով խնդիրներ լուծելու համար, անպատասխանատու վէճերով ու վիճաբանութիւններով:

... Իրականութիւնը այն է որ հայ ժողովուրդը ասկէ առաջ չափէն աւելի տուժած ըլլալով, իր ճնշող մեծամասնութեամբը, շատ ալ չի հետաքրքրուիր, ոչ ժամանակ, ոչ ալ սիրտ ունի մանաւանդ զբաղելու քաղաքական խնդիրներով, երբ դարմանումի կարօտ այնքան վէրքեր ունի եւ լուծման սպասող այնքան ներքին հոգեր: Իր հաւաքական կեանքը, իր մշակութային ձեռնարկները, որոնք սերտօրէն կը շօշափեն վաղուան իր ազգային գոյութիւնը, բաւական են որ, մանաւանդ այս տագնապալի օրերուն, հեռու պահեն զայն քաղաքական մարզանքներէ:

Իր այս զգաստ, ինքնամփոփ ու չափաւոր ընթացքը չէ՞ պատճառներէն մէկը, որ Հայը բարեկամօրէն ու սիրով կը հիւրընկալուի ամէն երկրի մէջ:

Խօսելով իր համակրութիւններէն ու բարեկամութիւններէն, իբրեւ ժողովուրդ մը, որ մշակոյթ ունի եւ ազատ ու բարգաւաճ կեանքի մը ծարաւը, արդարութեան խորունկ զգացումը եւ ազատ հայրենիքի մը երազը, պարզ է որ Հայը չի կրնար սակարկել իր բարեկամութիւնը եւ համակրութիւնները: Հայ ժողովուրդը իր խառնուածքովն ու պահանջներովը, իր շահերով ու ձըգտումներովը այն ժողովուրդներու կողքին է կեցած միշտ, որոնք պաշտպան կը կենան ազգերու ազատագրութեան, փոքրիկ հայրենիքներու գոյութեան եւ տկար ժողովուրդներու ազատ զարգացման ու բարգաւաճման:

Ինչ յուսախաբութիւններ ալ ունեցած ըլլայ ան իր պատմութեան ընթացքին, ինչ պատրանքներ ալ տեսած ըլլայ, Հայը չի կրնար շեղիլ իր աւանդական ու իր շահերու համապատասխան ուղիէն: Ցաւով ու խորունկ վիշտով կը դիտէ իրարու ետեւէ զոհուող ժողովուրդները ու անոնց հայրենիքներու կործանումը, կը դիտէ անոնց ճակատագիրը եւ կը միացնէ իր իսկ ճակատագրին, նոյն կամ նման ուժերէ խորտակուած, սպասելով բռնութիւններու կործանումին եւ արդարութեան իրականացումին: Այսօր, բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը հայ ժողովուրդը համախմբուած է ժողովրդավար պետութեանց դրօշներու պաշտպանութեան տակ,—կործնական չական պատճառ մըն ալ իր համակրանքները ամրապնդելու: Ան կը վայելէ վստահութիւնը եւ նաեւ աջակցութիւնը անոնց, որոնք ինչպէս անցեալին մէջ, այսօր ու վաղն ալ առիթը պիտի ունենան անգամ մը եւս հաստատելու այս ժողովուրդին առաքինութիւնները, որոնք անսասան կը մնան, հակառակ այնքան ցնցումներու եւ յուսախաբութիւններու:

Այս պատերազմը կը մղուի, ինչպէս մէկէ աւելի անգամներ յայտարարեցին դաշնակից երկիրներու պատասխանատու վարիչները, յանուն բռնութեան ու սպառնալիքի ջնջման եւ յանուն փոքր ժողովուրդներու ապահովութեան: Կարելի՞ է այս նշանախօսքերուն, անոնց իրականացման բաղձացող բազմաթիւ ժողովուրդներու շարքին մէջ չտեսնել Հայը, որ այնքան տառապեցաւ բռնութիւններէն եւ անիրաւ կարգերէն, եւ որուն հայրենիքը կը տառապի դեռ անոնց արիւնոտ թաթին տակ:

Բարդ խնդիրներու շրջանի մը մէջ կ'ապրինք, բայց այս բոլորը պարզ խնդիրներ են, որոնք պէտք չունին բացատրուելու իսկ: Բայց, հակառակ այս պարզութեան, հարկ զատեցինք մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեանը յանձնել, աւելորդ անգամ մը եւս, նկատի ունենալու եւ ըստ այնմ ընթացք տալու իրենց կեանքին, գործերուն ու խօսքերուն:

Մաղթենք, որ աւելի չբարդանայ կացութիւնը, բայց մինչ այդ գիտնանք, այնքան փորձերէ ու փորձառութիւններէ ետք, զգաստ մնալ, տարրական խնդիրներու մէջ»:

*** Պուքրէշի «Արազ»ը կը գրէ «Տխուր պատկերներ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 հոկտեմբեր).

— «Զըսենք թէ հայ ժողովուրդը բաւական հասունցած է: Եւրոպան բոնկած է իր սրտէն ու աշխարհ նստած է հրաբուխի վրայ, բայց դեռ հայ ժողովուրդը աղէտին գիտակցութիւնը կարծես թէ չունի: Կարծես թէ աշխարհ բնականոն իր ընթացքը շարունակէր՝ տարրեր կան մեր մէջ որոնք իրենց ներսի մաղձը դեռ կը շարունակեն փսխել ամէն օր: Տեղ տեղ, այո, համերաշխութիւն ստեղծուած է բոլոր տարրերուն միջեւ, կամ գոնէ պարզ զինադուլ մը. բայց կան անոպաներ որոնք ի վիճակի չեն զսպել իրենց ներսի հրէշը նոյնիսկ այսպիսի փափուկ օրերու եւ կը շարունակեն հրահրել կիրքերը: Այնքան աղէտները ի զո՞ւր անցան ուրեմն հայ ժողովուրդի գլխէն: Զարհուրելի մղձաւանջը որ նստեր է ամէնուն հոգիին վրայ՝ ի վիճակի չէ՞ ուրեմն մոռցնելու մարդոց պզտիկ կիրքերը...

Կայ տխուր ուրիշ պատկեր մըն ալ: «Զափազանց եռանդը», զոր այս պահուս Հայերը ցոյց կուտան տեղ տեղ: Այո, հայ ժողովուրդին պարտքն է իր բոլորանուէր աջակցութիւնը բերել ամէն տեղ ինք հիւրընկալող երկրին, ու նոյնանալ անոր շահերուն հետ: Բայց պայմանով մը: Միշտ նկատի ունենալով որ Հայեր կ'ապրին նաեւ այլուր: Միշտ նկատի ունենալով որ հայութեան շահերը կապուած են նաեւ ուրիշ պետութիւններու: Մեր զոհաբերութիւնն իսկ չխնայենք, այո, մեզ հիւրընկալողներուն. բայց զգուշանանք ամէն պատասխանատու քայլէ եւ արտայայտութենէ որ կրնայ խրտչեցնել ուրիշ մը: Արտասահմանի հայ թերթերը, որոնց կը հետեւինք, կը մոռնան երբեմն հայ ժողովուրդին ապրած փափուկ վայրկեանը, ու կը շարունակեն հին մարզանքները՝ չկշռելով իրենց արտայայտութիւնները մէկուն կամ միւսին հասցէին: Ե՞րբ պիտի խրատուինք...»:

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուած համերաշխութեան կոչին առթիւ, «Ձեռք ձեռքի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— Երէկ, երբ կը վիճէինք ու կը պայքարէինք իրարու դէմ, ցրուած ուժերով տարինք ամէն տեղ «ազգային գործերը»: Այսօր, սակայն, այդ ցրուածութիւնը չարդարանար: Այսօր, ոչ միայն հին հակամարտութիւնները վերջ պէտք է գտնեն, այլեւ պէտք է ստեղծուի անխզելի գործակցութիւն մը բոլոր տարրերու միջեւ: Պէտք է դադրին քէները եւ ատելութիւնները: Իրար չհաշտելու, իրարու չհանդուրժելու կիրքը պէտք է մարի: Կոչերն ու թելադրութիւններն անգամ աւելորդ կը դառնան այսպիսի պարագաներու տակ: Որովհետեւ կեանքը եւ անոր պահանջները դերագոյն կոչն են: Իսկ մեր գիտակցութիւնն ու զգացումները կը պարտադրեն մեզի ընդառաջ երթալ կեանքի այդ պահանջներուն, անյետաձգելի պատրաստակամութեամբ մը:

Կարդացէք ֆրանսահայ թերթերու մէջ ֆրանսահայ գաղութին ուղղուած կոչը: Հրաւէր կարդալով բոլոր Ֆրանսահայերուն կատարել իրենց պարտականութիւնները զիրենք հիւրընկալած երկիրներուն հանդէպ, ֆրանսահայ մամուլը կը յայտարարէր, թէ այլեւս վերջ գտած են վէճերն ու անհամաձայնութիւնները երէկուան հակամարտ տարրերու, կազմակերպութեանց եւ հոսանքներու միջեւ, որոնք այսուհետեւ, պիտի գործակցին իրարու հետ ազգային բոլոր հարցերու շուրջ, իբրեւ մէկ սիրտ եւ մէկ մարմին:

Ֆրանսահայ գաղութին համար եւ անոր անունով տրուած այս որոշումը պէտք է նոյնութեամբ ընդօրինակուի բոլոր միւս գաղութներուն կողմէ: Ճիշդ է որ մնացեալ գաղութները չեն գտնուիր ֆրանսահայ գաղութի այս օրուան վիճակին մէջ, բայց ճիշդ է եւ այն, որ հաստուածէ հաստուած համերաշխութիւն ու գործակցութիւն ապահովելու համար, մեր գաղութները վաղուան սպասելու պէտք չունին»:

Բարով երթան, բարով գան

Պատերազմի հրէշը իր գլուխը ցցեց, լայն բացած իր ահարկու աչքերը: Մարդիկ մտահոգ ու շշմած կը նային իրարու ու կցկտուր խօսքերով հագիւ կը մխիթարեն իրենք զիրենք, վաղուան անակնկալներով պաշարուած:

Իրիկունները սեւ ու ամայի կը յաջորդեն սառն ցերեկներու: Զայն ու աղմուկ դադրած են չէն քաղաքներէն մինչեւ գիւղերը, որոնք սեւ հագուած, կը սպասեն առաւօտեան լոյսին:

Ահազանգի սուլիչներ միշտ պատրաստ, պարբերաբար կ'ազդարարեն թշնամի սաւառնակներուն երեւումը:

Հայրենիքը իր զաւակները կը հրաւիրէ իրենց նուիրական պարտականութեան եւ ամէն մարդ իր կարգին կը մտնէ դրօշի տակ, յանուն ազգ. պաշտպանութեան:

Կ'երթան մերիններն ալ, հայ կտրիճները, անոնք որ նախապէս մարզանք ըրած կամ զինուորական տեսր ստացած էին եւ կը սպասէին իրենց կարգին:

Կ'երթան իրենց ետին ձգած տուն, կին, զաւակներ, անոնք որ հայրենիք ունեցան եւ հիմա չունին:

Հայը շատ կռիւներ է տեսած ու մղած, շատ դառնութեան բաժակներ է ըմպած ու քամած, անցնելով աքսորի եւ ջարդերու ու հերոսամարտներու մէջէն, այս մէկն ալ հարկաւ պիտի դիմագրաւէ քաջութեամբ:

Ի՛նչքան անուշ է հայրենիքի պաշտպանութիւնը: Հայը շատ լաւ գիտէ այդ, գիտէ շատ աւելի նոյնպէս թէ որքան դառն է անոր կորուստը:

Ան ունի իր սրտին մէջ սէրը հայրենիքին եւ ազատութեան տենչը:

Այդ սէրն ու հաւատքը իրենց վահան՝ բարով երթան, եւ բարով գան իրենց ֆրանսացի ընկերներուն հետ:

*** Մեր գիւղէն (Շավիլ) գացած են 60ի չափ հայ զինուորներ, ընդհ. զօրաշարժի օրէն այսօր, մինչեւ 33 տարեկան:— ՄԷնաէ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱԹՐԱՇ, որ Տիւրզիներու ապստամբութիւնը վարած էր 1925-ին եւ ներում ստացաւ 1936ին, յայտարարեց Հավասի թղթակցին թէ բոլոր տիւրզի ցեղապետները առանց բացառութեան իրենք զիրենք դրած են Ֆրանսայի տրամադրութեան տակ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ հրոսակային կռիւները կը շարունակուին Սպիտակ Ռուսիոյ մէկ մասին մէջ, լեհ զինուորներու հետ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՇԱՏ ՄԸ ԼԻՍԷՆԵՐ բացուած ըլլալով, հազարաւոր աշակերտներ վերադարձան դպրոց, աւելի շատ մանչեր քան աղջիկներ: Միեւնոյն ատեն դպրոցներ բացուած են ներքին գաւառներու մէջ, որպէսզի Փարիզէն փոխադրուած աշակերտները չվերադառնան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ բնակող Ռումանացիներն ալ իրենց երկիրը վերադառնալու հրաման ստացան, զինուորական ծառայութեան համար:

ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ քարոզութիւնները անընդհատ կը ծաւալին Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մէջ, լուրջ մտահոգութիւն պատճառելով: Լա Հէյի գերմանական դեսպանատունը մեծ շէնք մը վարձած է գործիչներու համար: Ցարաճուն գործունէութիւն կը ցուցնէ նաեւ Պրիւսէլի դեսպանատունը: Գերմանիոյ Սպիտակ Տետրակը, որ կը բաղկանայ 82 էջերէ եւ կը պարզէ գերմանական տեսակէտը՝ պատերազմի պատճառներու մասին, մեծ քանակութեամբ փոխադրուած է Հոլանտա եւ Պելժիա եւ փողոցներուն մէջ կը ծախուի աննշան գնով մը: Զրի օրինակներ ղրկուած են մատենադարաններուն: Վերջերս Գերմանիայէն Հոլանտա հասած նամակներու վրայ կը գտնուին խոշոր նամականիշներ, որոնք կը ներկայացնեն մարդկային դիակներու կոյտեր, իսկ անկիւնը՝ Չէմպըրլէնի պատկերը, հետեւեալ բացատրութեամբ.— «Ահա Չէմպըրլէնի գործը»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐՈՒՆ գերազանցութիւնը պարզելով, պաշտօնական տեղեկագիր մը կ'ըսէ թէ Սեպտեմբեր 2էն մինչեւ Հոկտեմբեր 7 փճացած կամ վար առնուած են միայն ութ սաւառնակներ, մինչդեռ իրենք վար առած են 24 գերմանական սաւառնակներ, գերիներ ալ բռնելով: Միեւնոյն ժամանակաշրջանին ֆրանսական օդատորմիղը 200 հետազօտութիւններ կատարած է ցերեկը, իսկ 60 ալ գիշերանց: Կարգ մը թռիչքներ կատարուած են մինչեւ 8000 մեթր բարձրութեամբ, ուրիշներ ալ շատ ցածէն: Իբր 100 լուսանկարչական հետազօտութիւններ կատարուած են Զիկֆրիտի գծին վերեւ, եւ բազմաթիւ լուսանկարներ քաշուած գլխաւոր ամրութեանց մասին: Բոլոր պարագաներուն մէջ, ֆրանսական սաւառնակները յայտնապէս գերազանցած են գերմանականները: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օդանաւային արտադրութիւնը այսօր կը հաւասարի գերմանականին եւ շարունակ կ'աճի, մինչդեռ Գերմանիոյ ճարտարապործական զօրաշարժը, որ սկսաւ երկու տարի առաջ, իր ծայրագոյն սահմանին հասած է արդէն:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կամաւորներու առաջին ջոկատը ճամբայ ելաւ դէպի անգլիական կայան մը, զինուորական մարզանք ստանալու համար:

ՊԱՊԻՆ առաջին կոնդակը պիտի հրատարակուի հոկտեմբեր 29ին, տքնաջան պատրաստութենէ մը վերջը:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը որ կը դիւրացնէ ամուսնալուծումը եւ, կարգ մը պարագաներու մէջ, ապահարզան կը տրամադրէ փոխադարձ հաւանութեամբ:

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔԸ 50 առ հարիւր պիտի աւելնայ Գերմանիոյ մէջ, 2400 մարքի եւ աւելի գումարներու վրայ: Անուղղակի տուրքերն ալ պիտի աւելնան, գարեջուրի եւ գլանիկի տուրքը՝ 20 առ հարիւր համեմատութեամբ եւայլն: Կառավարութիւնը կը յուսայ տարեկան 1,250,000,000 մարքի յաւելուածական եկամուտ մը ճարել նոր տուրքերով:

ՀԻԹԼԷՐ իր կտակը գրած եւ յանձնած է մարաջախտ Կէօրինկի, համաձայն շուէտական թերթի մը տեղեկութեանց: Կտակը կը բաղկանայ եղեր 30 մեքենագիր էջերէ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ թագաւորը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, հրաւիրեց ժողովուրդը հետեւիլ միւս ազգերու օրինակին, պաշտպանելով հայրենիքը: — Բրիտանական իշխանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի ծովեզերքներուն պաշտպանութեան համար: Զինուորական մասնագէտներ կը հաւատան թէ այդ պատրաստութիւնները այնքան կատարեալ են որ, որ եւ է ծովային կամ օդային յարձակում վստահօրէն պիտի ձախողի:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՑԱՊԱՂՈՒՄՆԵՐԸ Անգլիոյ մէջ ալ մեծ դժգոհութիւն կը պատճառեն եւ նախարարը միշտ հարցապնդումներու կ'ենթարկուի: Գանգատողները կ'ըսեն թէ նոյնիսկ Լոնտոնի մէջ 3 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ նամակ մը հասեր է... վեց օրէն, գաւառական քաղաքներէ՝ երեք շաբաթէն եւայլն: Ֆրանսայէն եւ առ հասարակ արտասահմանէն նամակները եւ թերթերը շատ ուշ կը հասնին: (Լոնտոնի թերթերն ալ Փարիզ կը հասնին երկրորդ, երբեմն երրորդ օրը, թէեւ հեռաւորութիւնը 7 ժամ է): Այս առթիւ Լոնտոնի թերթերուն թղթակիցները կեդրոնական նամակատուն մը այցելելով, սորվեր են որ միայն մէկ պաշտօնեայ գիտէ թէ թղթատարական ծրարները ե՛րբ, ո՛ր ճամբով եւ ո՛ր չոգենաւով պիտի ղրկուին:

Մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն

Մեր երիտասարդ թղթակիցներուն մեծ մասը զինուոր գացած ըլլալով, կը խնդրենք ոչ-զինուոր ընկերներէ եւ բարեկամներէ օգնել մեզի, շարունակելու համար «Ցառաջ»ի ամէնէն կենդանի մէկ բաժինը, «Զայներ գաւառէն»:

Կացութիւնը փոխուած է բոլորովին, եւ այսօր ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք օրը օրին հետեւելու մեր տարագիր բազմութեանց կեանքին, — զինուորական, ընկերային թէ տնտեսական:

Այս հրապարակային կոչը կը վերաբերի նաեւ մեր արտասահմանի աշխատակիցներուն եւ բարեկամներուն: Շատ համեստ է մեր սպասածը.— քրոնիկներ օրուան կեանքէն եւ հոգերէն:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԽԽԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 19 Octobre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ ... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Եգիպտոս եւ Իտալիա ... 265 ֆրանք 140 ֆրանք
Օտար երկիրներ ... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4173 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԶԱՐԿԻՆ ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

60.000ՈՎ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ԴԷՄ, 6000 ԳԵՐՄԱՆ ԶՈՀ

Երկուշաբթի օրուան արշաւէն վերջը, որ ուղղուած էր Սկովտիոյ նաւակայանին՝ Ֆըրթ աֆ Ֆորթի եւ համանուն մեծ կամուրջին դէմ, գերմանական չորս օդանաւեր յաջորդ օրը յարձակեցան Անգլիոյ Ներքին Նաւատորմի կարգ մը մարտանաւերուն դէմ, Սքափա Ֆլոյի մէջ, դէպի հիւսիս արեւելք: Այս անգամ կարգ մը վնասներ կրեց հին զրահաւոր մը, «Այրըն Տիւք», (21,250 թոն), ինչպէս կը հաստատէր Պ. Չէմպըրլէն ալ երեսփ. ժողովին մէջ: Երրորդ յարձակում մըն ալ կատարուեցաւ Օրքնիի վրայ, տասը սաւառնակներով, որոնք երկու խումբերու բաժնուած էին, չորս եւ վեց: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ իրենք վնաս չկրեցին, բայց գերմանական երկու սաւառնակներ վար առնուեցան:

Սքափա Ֆլոյի յարձակումը տեղի ունեցաւ առտուան ժամը 10.30ին, երբ գերմանական չորս օդանաւեր երկու ռումբեր ձգեցին «Այրըն Տիւք»ի մօտ, որ ծովակալ Ճէլլիքոյի դրօշակիր մարտանաւն էր մեծ պատերազմին, շինուած՝ 1912ին: Լոնտոնի նաւային համաձայնութեամբ (1931—32) այս մեծ զրահաւորը կորսնցուց իր մարտանաւի հանգամանքը, եւ կը ծառայէր իբրեւ ղըպրոց - նաւ, 589 նաւաստիներով: Պ. Չէմպըրլէնի յայտարարութեան համաձայն, գերմանական օդանաւերէն մէկը բացուեր ինկաւ անգլիական մարտանաւին կամ ծովեզերեայ թնդանօթներու կրակէն, իսկ երկրորդ մըն ալ հաւանաբար վնասուած ըլլալով ստիպուեցաւ վար իջնել:

Յարձակումէն առաջ ահազանգը հնչած էր Անգլիոյ ամբողջ արեւելեան ափերուն վրայ, լուր առնուած ըլլալով թէ գերմանական ռմբաձիգներ կը մօտենան Չէթըմի եւ Փորթսմութի նաւակայաններուն, ինչպէս եւ Լոնտոնի առեւտրական նաւերու մեծ կայանին, դէպի հարաւ: Վտանգի ազդանշանը տրուած էր նաեւ Էտինպուրկի մէջ, որ յարձակման կրած էր նախորդ օրը: Նոյն իսկ լորտերու ժողովին անդամները իրենց ստորերկրեայ պատսպարանները քաշուած էին, լուր առնուած ըլլալով թէ Գերմանացիները կը մօտենան:

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն եւ ծովային նախարարը, Չըրչիլ մանրամասնութիւններ հաղորդեցին «Րոյըլ Օք» զրահաւորին խորտակման եւ գերմանական նոր յարձակումներու մասին: Պ. Չըրչիլ խոստովանեցաւ թէ զրահաւորը կը գտնուէր Սքափա Ֆլոյի նաւահանգստին ծայրագոյն շրջանին մէջ, հետու՝ անմիջական օգնութեան միջոցներէ եւ ընկղմեցաւ արագօրէն, երբ գերմանական սուզանաւը չորս - հինգ թորփիլներ արձակեց: «Զոհերու թիւը 800էն աւելի է, ապայ թէ նաւաց: Հաւանաբար սուզանաւը թորփիլներու համազարկ մը արձակեց «Րոյըլ Օք»ի վրայ, որուն մէկը մտաւ զրահաւորի այն մասին մէջ ուր դիւրավառ նիւթեր կը գտնուէին: Յառաջ եկած պայթիւնը նախ վերադրուեցաւ ներքին պատճառներու եւ դիւրավառ նիւթերու մթերանոցը ողողուեցաւ: Քանի վայրկեան վերջը սուզանաւը 3 — 4 թորփիլներ եւս արձակեց, որոնք արագօրէն իրարու յաջորդեցին եւ մարտանաւը խեղելով ընկղմեցաւ: Այժմ քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար թէ սուզանաւը ինչպէս կրցած էր մտնել բրիտանական նաւային ցանցին մէջ, անցնելով Հիւսիսային ծովէն եւ ընկղմելով Մեծն Բրիտանիոյ 15 մեծ զրահաւորներէն մէկը, իր ամէնէն ամուր նաւահանգիստներէն մէկուն մէջ»:

Նախարարը չկրցաւ բացատրել զրահաւորին խորտակման բուն պատճառը, բայց գովեց թշնամի սուզանաւին յանդգնութիւնը:

— «Երբ նկատի առնենք որ անցեալ պատերազմին ամբողջ տեւողութեան այս խարիսխը ապատ համարուած էր այդպիսի յարձակումներէ, շնորհիւ ափերուն յարուցած խոչընդոտներուն եւ պաշտպանողական ցանցին, սուզանաւի մը այս մուտքը պէտք է նկատենք նշանակալից քաջագործութիւն մը արհեստագիտական ճարտարութեան եւ յանդգնութեան: Բոլոր կայանները մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուեցան, առանց արդիւնք մը ձեռք բերելու: Բայց նաւահանգիստը կարելի է թշնամի մարտանաւերէ ազատ նկատել, որովհետեւ եթէ տակաւին սուզանաւ մը գտնուէր, պիտի հարկադրուէր ջուրին երեսը ելլել, այլապէս իր նաւաստիները պիտի կորսուէին»:

Պ. Չըրչիլ յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Անգլիոյ ծովային յաջողութեանց մասին:

— «Վերջին շաբթուան ընթացքին, այսինքն պատերազմի վեցերորդ շաբթուն խորտակուած են գերմանական 7 սուզանաւեր, համագումար 13, ուրիշ խօսքով, թշնամի սուզանաւերուն մէկ երրորդէն մէկ չորրորդը խորտակուած է եւ այս մարդուած սպաներուն եւ նաւաստիներուն պակասը չի կրնար փոխարինուիլ արագօրէն: Ուրեմն կը կարծենք թէ Գերմանիոյ 60 սուզանաւերուն մէկ երրորդը արդէն ընկղմած է կամ ծանրապէս վնասուած, իսկ ամենամեծ կամ ովկիանոսեան սուզանաւերուն համար կորուստի համեմատութիւնը առնուազն մէկ հինգերորդ է: Իսկ Անգլիա կորսնցուցած է 174.000 թոն տարողութեամբ առեւտրական նաւ, 156,000 թոնը իբրեւ հետեւանք սուզանաւերու գործողութեանց եւ 18,000ը արկածով կամ ականներու հետեւանքով: Բայց միեւնոյն ժամանակաշրջանին Անգլիա բռնած է 23,000 թոն եւ «կազմուած» նոր նաւերու ժամանումով, համագումար 104,000 թոն»:

Պ. Չէմպըրլէն ալ խօսելով Ֆըրթ աֆ Ֆորթի դէմ կատարուած յարձակման վրայ, ըսաւ թէ 16 հոգի սպաննուած են, որոնց երեքը սպաներ, 13 հոգի ծանրապէս, 31 հոգի ալ թեթեւապէս վիրաւորուած են: Զարնուած երեք մարտանաւերուն վնասը «մակերեսային է» · չորս թշնամի օդանաւեր վար առնուած են եւ ուրիշներ ծանրապէս վնասուած: Հաւանական է որ քանի մը հատը վերադարձած չըլլան Գերմանիա: Էտինպուրկի քաղաքացիներէն թեթեւապէս վիրաւորուած են երկու հոգի:

*** Գերմանական կառավարութիւնը Գ. կարգի ծովակալութեան բարձրացուց սուզանաւերու ընդհ. հրամանատարը, Տէնից, ի վարձ իր քաջագործութեանց. իսկ Երկաթեայ Խաչի Ա. եւ Բ. պատուանշանները պարգեւեց «Րոյըլ Օք»ը ընկղմող զրահաւորին նաւաստիներուն:

15 ԱՌ. ՀԱՐԻԻՐԻ տուրքը՝ թոշակներու վրայ, առ այժմ պիտի չգանձուի, մինչեւ որ հրատարակուին օրէնքին գործադրութեան եղանակները եւ թուականը:

Գերմանական երկրորդ գրոհը 30 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան արեւմտեան ճակատի գործողութեանց մասին.—

Զեկոյց թիւ 87, Հոկտեմբեր 17, առաւօտ.— Երէկ, իրիկուան դէմ Գերմանացիները երկրորդ յարձակում մը կատարեցին, նոյնպէս ուժգին հրետաձգութեամբ, Սարի արեւելեան շրջանին մէջ, երբ 30 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ: Մեր թեթեւ պահակախումբերը քաշուեցան կռուելով, համաձայն իրենց տրուած հրամաններուն: Մեր կրակը թշնամին կեցուց նախատեսուած գծին վրայ: Ի նախատեսութիւն Գերմանացիներու այս յարձակողականին, աւելի քան 15 օր առաջ ֆրանսական հրամանատարութիւնը որոշած էր ուրիշ դիրքերու վրայ քաշել այն զօրաբաժինները որոնք յարձակողականի ձեռնարկած էին գերմանական հողին վրայ, անուղղակի թեթեւցնելու համար լեհական բանակներուն վրայ եղած ճնշումը: Այս առթիւ անհրաժեշտ շարժումները ընդհանրապէս վերջացած էին Հոկտեմբեր 3ին: Այդ օրէն ի վեր մենք միայն շփման մէջ ձգեր էինք հետազօտիչ խումբեր եւ քանի մը աջակից ջոկատներ:

Զեկոյց թիւ 88, իրիկուն.— Տեղական գործողութիւններ ընդհանուր ճակատին վրայ, որ կը մնայ անփոփոխ, այս առտուընէ ի վեր, Հակառակ հետեւակազօրքի բուռն կռիւներու՝ կարգ մը կէտերու վրայ: Գերմանական առեւտրական նաւ մը բռնուեցաւ Ատլանտեանի մեր յածանաւերուն կողմէ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ գերմանական յարձակողականին մասնակցած են 60,000 զինուորներ, կամ 8 — 10 զօրաբաժին, Սար գետին ուղղակի արեւելեան կողմը, 30 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ: Ճակատային ամենամեծ յարձակումն է այս, պատերազմին պայթումէն ի վեր: Լման 2ուկէս ժամ ամէնէն կատաղի ճակատամարտը մղուեցաւ այն շրջանին մէջ որ կը գտնուի Տէօ Փոնի եւ Փիրմասանսի միջեւ, դէպի հիւսիս, եւ Սարրկէմինի եւ Պիչի միջեւ, դէպի հարաւ: Ծանր կորուստներու գնով Գերմանացիները յաջողեցան տիրել ֆրանսական յառաջապահ դիրքերուն, բայց Ֆրանսացիներու 75նոց թնդանօթներու բուռն կրակը չուտով կասեցուց զիրենք, «դիմադրութեան գծին վրայ»: Կ'ըսուի թէ գերմանական բանակը կորսնցուցած է 6000 հոգի, ամէնէն ընտիր զինուորներէն, սպաննուած թէ վիրաւոր, աննշան գետին մը շահելու համար, թէեւ վեց անգամ աւելի զինուորներ նետեց ասպարէզ:

Ֆրանսական զեկոյցները կ'ըսեն թէ Զօր. Կամլէնի բանակը տակաւին գրաւած կը պահէ գերմանական հողը՝ Մոզէլէն Հռենոս, մասնաւորապէս այն գլխաւոր դիրքերը զոր գրաւած էր պատերազմի առաջին շաբաթներուն:

Կարգ մը թղթակիցներ կը գրեն թէ գերման զինուորները չատ յոգնած կ'երեւային երկուշաբթի օրուան երկու մեծ գրոհներէն վերջ: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացիները կը խոստովանին որ առ այժմ մէկդի դրած են ընդհանուր յարձակողականի մը ծրագիրը եւ կը մնան պաշտպանողականի վրայ: «Այս ճակատագրական որոշումը տրուեցաւ այն զինուորական խորհուրդին մէջ զոր վարչապետ Տալատիէ գումարեց Սեպտեմբեր 29ին, մասնակցութեամբ սպարապետ Կամլէնի, Զօր. Ժորժի, ծովակալ Տարլանի, օդանաւային հրամանատարին եւ ապայակոյտի փոխ - նախագահին: Այդ որոշումէն առաջ ֆրանսական զօրքը յաղթականօրէն յառաջ տարած էր արշաւ մը որուն շնորհիւ մտաւ գերմանական հողը: Այս գործողութեան նպատակն էր թեթեւցնել գերմանական ճնշումը լեհական բանակին վրայ: Բայց Սեպտեմբեր 29ին այլեւս բացորոշ էր թէ լեհական դիմադրութիւնը բոլորովին խորտակուած է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միացեալ հարուածներուն տակ եւ թէ գերմանական զօրքը դէպի արեւմուտք կը փոխադրուի: Հետեւաբար Ֆրանսայի զինուորական վարիչները այդ ժողովին մէջ որոշեցին շրջել իրենց ռազմավարութիւնը եւ յարձակողականէն անցնիլ պաշտպանողականի»:

*** Հաշտութեան յոյսերը չեն մարած տակաւին: Կ'ըսուի թէ Հիթլէր սկանտինաւեան պետութեանց աջակցութեան պիտի դիմէ, Սթոքհոլմի ժողովին առիւ: Ուրիշ աղբիւրէ մըն ալ կը հաւաստեն թէ հաշտութեան երկրորդ «յարձակողական» մը կը պատրաստուի, առաջինին ձախողումէն վերջը:

1909—1910ի զօրակոչերը կ'արձակուին

Փաղոցը մի կենայ, ռմբակոծութեան դէմ

Երկրին տնտեսական գործունէութեան զարկ տալու համար, աստիճանաբար պիտի արձակուին այն զինուորները որ անհրաժեշտ չեն բանակին համար: Այսպէս, վարչապետը որոշեց առաջին առթիւ իրենց տուները վերադարձնել, Հոկտեմբեր 20էն սկսեալ, 1909ի զօրակոչին ենթասպաները եւ զինուորները: Յետոյ պիտի արձակուին 1910ի զօրակոչին զինուորները եւ ենթասպաները:

*** Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, որոշուեցաւ հրահանգներ ուղղել հրամանատարներուն եւ նահանգապետութեանց, որպէսզի լոյսերը որոշ չափով վերահաստատեն այն քաղաքներուն մէջ որոնք ենթակայ չեն օդանաւային ռմբակոծութեանց, համաձայն ազգային պաշտպանութեան եւ տնտեսական կեանքի պահանջներուն:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկու դասերուն տարէց սպաներու 50 առ հարիւրը պիտի արձակուի, բայց ենթակայ է նորէն կանչուելու, եթէ հարկ ըլլայ:

*** Ոստիկանական վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց, — Զինուորական իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ կարգ մը պարագաներու մէջ եւ ահազանգերու թիւը կրճատելու համար, հակօդային պաշտպանութեան վարչութիւնը կրնայ հարկադրուիլ կրակ բանալու կասկածելի օդանաւի մը վրայ, առանց նախապէս ահազանգ հնչեցնելու: Այդ պարագային, եւ ռումբի կտորներու չհանդիպելու համար, ստիպողաբար կը յանձնարարուի ժողովուրդին չկենալ բաց օդին տակ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՒ ՎԱՐՈՒՆԳ, ԴԴՈՒՄ ՈՒ ԲՈՂԿ

Ես չեմ գիտեր թէ Հիթլէր կարդացա՞ծ է երբեք մեր Մխիթար Գօշին առակները: Երբ իր ռուսեւգերմանական դաշինքին պատմութիւնը կարդացի, միտքս ինկաւ Գանձակեցի մեր այս իմաստուն առակախօսը, որ Հայոց Եզովբոսը կը կոչուի: Արդարեւ Մխիթար Գօշ կը պատմէ.—

Օր մը բուն միջնորդ դրկեց արծիւին եւ աղջիկը խնդրեց կնութեան:

— «Դու տուրքիչեան քաջամարտիկ ես, եւ ես գիշերոյ. պատշաճիմք ի խնամութիւն»:

Արծիւը մերժեց, բայց յամառ էր բուն, այնքան որ ի վերջոյ յաջողեցաւ հարս առնել արծիւին աղջիկը: Հարսնիք սարքեցին,— արծիւն իր աղջիկը առաւ, լեռնէն վար իջաւ, բուն ալ փեսայօրէն հագուած՝ դուրս ելաւ ժամուն պատին խոռոչէն:

Սակայն դժբախտութիւնը հոն էր, որ փեսան չէր կրնար տեսնել լոյս աչքով, հարսն ալ՝ գիշերով:

Եւ ամուսնութիւնը լուծուեցաւ՝ հարսանեկան խրախճանքի զուռնային ձայնը չմարած տակաւին:

Նացիականութեան եւ բոլշեւիկութեան հարսնիքը աւելի երկար պիտի տեւէ՞, թէ կոխը ծայր պիտի տայ շուտով՝ երբ խնջոյքի սեղանին վրայ փեսան կարմիր տեսնէ, իսկ հարսը՝ ճերմակ:

Կարեւորն այդ չէ, սակայն: Կը խորհիմ որ եթէ Մխիթար Գօշին առակները թարգմանէինք մեր խելացի Եւրոպացիներուն լեզուով, ապահովաբար Հիթլէրը, կամ անոր նման ուրիշներ, զորն առեմ եւ զորն խոստովանիմ, որոնք վարակուած են համաշխարհային գերիշխանութեան կամ աշխարհակալութեան ջերմով, մեզի նման խեղճուկրակ ժողովուրդները տրորելու մեղքով, պիտի համոզուէին թէ զուր է ափաղաղութիւն ընելը:

Մտիկ ըրէք.—

«Խոկացեալ բուսոց թէ ո՛ արդեօք յառաջապահ մեզ կացցէ, եւ խորհրդակցեալ կաղի եւ նորին նմանեաց՝ ասեն, թէ մեք հարկանող գոլով, մեզ լինել արժան է: Եւ ի կարգիլն՝ եկեալ էշք եւ ուղտք կերեալ եւ առ աքուր հարեալ, զօսացեալք եւ տարեալք ի հողմոց եղեն»:

Տեսա՞ք մեր խաչաւորքի կանկանին վախճանը: Եւ այսպէս հազարումէկ առակներ, որոնք կը հաստատեն թէ բոլոր վարունգները, խոլորձազգիք, ճակնդեղները, դդմենիք, բողկերը եւ ամենայն բանջարեղէնք,— երեւակայեցէ՛ք, բուսական աշխարհին մէջ ալ գերիշխանութեան պայքար տեղի ունեցեր է ժամանակին,— խստօրէն պատժուեր են ամէն անգամ որ ամբարտաւան դարձեր, գերիշխանութեան են տենչացեր:

Վստահ եմ որ եթէ Եւրոպերէնի թարգմանէինք Մխիթար Գօշի առակները, արիւնռուշտ աշխարհակալները դաս կ'առնէին Հայոց Եզովբոսին յաւերժագրած վարունգներէն ու դդումներէն:

Ու մենք ալ կ'ապրէինք երջանիկ եւ հեզ, ինչպէս դաշտի համեստ ծաղիկներ:

ԱՐԱՋ

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

Անգարայի անթելը առջի օր կը հաղորդէր թէ Սարաճօղլու պիտի վերադառնայ, առանց ստորագրելու Մոսկուայի առաջարկած դաշնագիրը, «իր ապահովութեան հակառակ համարելով զայն»:

Աժանս Հավաս եւս հաստատեց այս տեղեկութիւնը: Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա հրաւիրուած էր պատերազմի յայտարարութենէն քիչ վերջը, եւ իր ժամանակին մեծ մասը անցուց թանգարաններ եւ թատրոնները այցելելով եւ միայն պատահաբար տեսակցութիւններ ունենալով Մոլոթովի եւ Սթալինի հետ: Ռ. Միութեան վարչապետին հետ իր վերջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի գիշեր: Վերջին տասնհինգ օրերու ընթացքին գրեթէ ամէն օր կը հաւաստէին թէ նոր դաշինքին ստորագրութիւնը մօտալուտ է:

Սարաճօղլու Մոսկուայէն մեկնեցաւ առանց սպասելու իր հողագործական պաշտօնակցին, որ պիտի այցելէ Ռ. Միութեան երկրագործական ցուցահանդէսը, խումբ մը երեսփոխաններու հետ: Մոսկուայի թրքական շրջանակներուն մէջ պարզապէս կ'ըսեն թէ Սարաճօղլու կը վերադառնայ խորհրդային առաջարկները ներկայացնելու համար կառավարութեան եւ թէ քանի որ Թուրքիա հակառաջարկներ ներկայացուցած է, Մոսկուա պիտի շարունակէ քննել զանոնք: Ոչինչ յայտնի է բանակցութեանց ապագայի մասին. բայց անոնց ընդհատումը ճիշդ այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհ կը հաւատար յաջողութեան, Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն մէջ այն տպաւորութիւնը գործեց թէ լայն անհամաձայնութիւններ կան երկու կառավարութեանց տեսակէտներուն միջեւ:

Թուրք մամուլն ալ չի լուսաբաներ կացութիւնը, եւ պարզապէս կը հաւկնէ թէ խօսակցութիւնները կրնան երկարաձգուիլ ատեն մը եւ թէ Փարիզ եւ Լոնտոն միշտ լուրեր կը ստանան անոնց մասին: Հաւանական է որ Սարաճօղլու տեսակցի Ռումանիոյ արտաքին նախարարին հետ, Քոնսթանցայէն կամ Պուքրէշէն անցած ատեն:

Մոսկուայի մէջ ալ բացարձակ լռութիւն կը տիրէ Թուրքեւռուս բանակցութեանց մասին, բայց խորհրդային շրջանակները ակնարկելով Թուրքիոյ հողագործական նախարարին այցելութիւնը մասնաւոր պատուիրակութեան մը հետ, կը հաւկնին թէ պաղած չեն երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները: Մոսկուայի գործակալութիւնը պաշտօնապէս հերքեց այն լուրերը թէ զինուոր կեդրոնացուցած են Կովկասի սահմանին վրայ: Իբրեւ թէ Սարաճօղլու ըսեր է որ ներկայ պարագաներուն տակ չի կրնար աւելի երկար ատեն հեռու մնալ իր հայրենիքէն:

Հիթլէր օգնութիւն կը սպասէ Սթալինէն

Բոլոր աղբիւրներն ալ կը հաստատեն թէ Հիթլէր մասնաւոր նամակ մը գրած է Սթալինի, օգնութիւն խնդրելով: Նոյնիսկ պնդողներ կան թէ պատգամաւոր մը ղրկած Մոսկուա, նոյն առաքելութեամբ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Սթալին իբրեւ իր աջակցութեան գին պահանջած է Ռ. Միութիւնը ազատ ձգել Ֆինլանտայի, Շուէտի եւ Նորվեկիոյ մէջ, բայց կը հաւանի որ Տանըմարքան գտնուի Գերմանիոյ ազդեցութեան տակ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլէր մասնաւոր սուրհանդակ մը ղրկած է Հռոմ, իմանալու համար Մուսոլինիի վերջնական դիրքը: Իտալիա համաձայն չէ որ գործակցութիւն հաստատուի բոլշեւիկներուն հետ, եւ անոնց առջեւ բացուի Միջերկրականը:

Ուրիշ զրոյցներու համաձայն, գերման սպաները հակառակ են գերմանեւ խորհրդային գործակցութեան, եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ աչքէ ինկած է, Մոս -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Հաշտութեան յարձակողականը»

Հաշտութեան գրոհը նոր քաղաքականութիւն մը չէ, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական թերթ մը: Գերմանիա, ամէն անգամ որ զինուորական գործողութիւնները երեւութապէս նպաստաւոր դիրք մը ապահոված են իրեն, հաշտութիւն առաջարկած է՝ խափանելու համար յետագային իր շահած դիրքը կորսնցնելու վտանգը:

Այսպէս, հաշտութեան գրոհ մը կատարեց նաեւ 1916ին: Արդարեւ, 1916 Դեկտեմբեր 11ին Գերմանիա հետեւեալ յաջողութիւնները կ'արձանագրէր իր հաշուեցոյցին յաղթանակի սիւնակին մէջ,— ֆրանսական արեւելեան նահանգները գերմանական բանակին ձեռքը, Սոմի ֆրանսական յարձակողականը ձախողած, Թրիէսթէն վերադրաւուած, Պրուսիլոֆ ձերբակալուած, Սելանիկի դաշնակից բանակը անդամալոյծ, Ռումանիան «պատժուած», ռումանական քարիւղի հորերը գրաւուած: Իբրեւ արդիւնք այս ամէնուն՝ դաշնակից երկիրներու ժողովուրդները սկսած էին տատանիլ:

Նոյն հաշուեցոյցին սեւ սիւնակին մէջ արձանագրուած էին նաեւ,— մինչեւ Յուլիս՝ Գերմանիա կորսնցուցած էր 330,000 զինուոր, Յուլիսէն Դեկտեմբեր՝ 700,000, ահաւոր արիւնաթափութիւն: Գալով բարոյական կորովին՝ Ֆրանսա կրցած էր, Վէրտէօնի մէջ, երեք յարձակումով (Հոկտեմբեր 24, Նոյեմբեր 2, Դեկտեմբեր 10) վերստանալ ինչ որ շահած էր Գերմանիա վեց ամսուան ընթացքին: Այդ յարձակումներուն ընթացքին, ֆրանսական բանակին ձեռքը ինկած էին 15,000 գերմանացի գերիներ, որոնք կը մատնէին գերմանական բանակին բարոյական կորովի սպառումը: Միւս կողմէ աւստրիական բանակը զանցառելի ուժ մը դարձած էր այլեւս:

Տնտեսական տեսակէտով եւս, Կեդր. Եւրոպայի պետութեանց կացութիւնը ծանրացած էր: Հունձքը գէշ էր: Գետնախնձորը եւ միսը նուազած: Գերմանիա, որ իր դաշնակիցներուն բանակին կը հայթայթէր ռազմանիւթ, զէնք եւ նոյնիսկ զինուոր, փոխարէն չէր կրնար ստանալ այն պարէնը որու պէտք ունէր:

Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշ չափով տեղեակ էին այս կացութեան, բայց չէին գիտեր կացութեան ամբողջ ծանրութիւնը, զոր յետոյ Լուտէնտորֆ, իր «Յուշերուն» մէջ, պիտի յայտնէր մէկ նախադասութեամբ. «Թէեւ 1916 տարին կը վերջանայ յաղթանակով, բայց նոր տարին մեծ մտավախութիւններ կը պատճառէ»:

Այդ շրջանին է որ Գերմանիա կը ձեռնարկէ «հաշտութեան գրոհին»:

1916 Դեկտեմբեր 12ին, Պուքրէշի գրաւումէն վեց օր վերջ, Գերմանիոյ վարչապետը նիստի հրաւիրեց Ռայխսթակը եւ յայտարարեց թէ չէզոք պետութեանց յանձնած է յուշագիր մը, ուղղելու համար թշնամի պետութեանց, առաջարկելով ձեռնարկել հաշտութեան բանակցութիւններու:

Հաշտութեան այդ առաջարկը, միշտ տարտամ բանաձեւուած, մերժուեցաւ առանց այլեւայլի՝ Սոնինոյի կողմէ Դեկտեմբեր 13ին, Պրիանի կողմէ՝ նոյն օրը: Պրիան, այդ առթիւ, կը յայտարարէր թէ Գերմանիոյ հաշտութեան առաջարկը զուրկ է անկեղծութենէ եւ մէկ նպատակ միայն ունի,— բեկանել դաշնակիցներու բարոյական կորովը: Դեկտեմբեր 15ին, ռուս կառավարութիւնը եւս կը մերժէր ընդունիլ, իսկ Դեկտեմբեր 19ին Լոյտ Ճորճ իր հաւանութիւնը կը յայտնէր դաշնակիցներու մերժումին:

Միացեալ-Նահանգներու կառավարութիւնը, որ չորս ամիս վերջ պիտի միանար դաշնակիցներու ճակատին, ընդունելէ վերջ Գերմանիոյ յուշագիրը, միջնորդութեան շատ դժուարին փորձ մը կատարեց Դեկտեմբեր 21ին, խնդրելով պատերազմիկներէն որ յայտնեն պատերազմի իրենց նպատակները, իբրեւ հիմ բանակցութեանց: Դաշնակիցները պատասխանեցին անմիջապէս: Դեկտեմբեր 30ին, անոնք ճշդեցին իրենց դիրքը եւ Յունուար 10ին մանրամասնեցին պատերազմի իրենց նպատակները: Գալով Գերմանիոյ, ան առաջարկեց չէզոք երկրի մը մէջ գումարել խորհրդաժողով մը պատերազմիկ բոլոր պետութեանց մասնակցութեամբ:

Բանակցութիւնները վերջ գտան այստեղ: «Հաշտութեան գրոհը» ձախողած էր:

Մարտ ամսուան մէջ պայթեցաւ ռուսական յեղափոխութիւնը: Լուտէնտորֆ, իր «Յուշեր»ուն մէջ կը գրէ այս առթիւ. «1917 Ապրիլին եւ Մայիսին՝ Էնի վրայ եւ Շամփանեի մէջ մեր շահած յաղթանակները չէին որ մեզ փրկեցին, այլ ռուսական յեղափոխութիւնը»:

Բայց Միացեալ Նահանգները պատերազմ յայտարարած էին արդէն, Գերմանիոյ դէմ, Ապրիլ 6ին:

Գերմանիոյ կողմէ այնուհետեւ հաշտութեան գրոհ չկատարուեցաւ մին-

չեւ 1918 Յունիս 21, երբ գերման արտաքին նախարար Ֆոն Քիւլման յայտարարեց Ռայխսթակին առջեւ թէ «կարելի չէ այլեւս պատերազմը շահիլ ռազմաճակատներուն վրայ»:

Այդտեղ կը սխալէր, որովհետեւ Գերմանիա ջախջախուեցաւ զինուորական պարտութեամբ, 1918ին:

Օգոստոս 14ին, Լուտէնտորֆի խնդրանքով՝ կառավարութիւնը խորհրդակցութիւն մը կատարեց: Այդ օրը որոշուեցաւ առաջին առիթն իսկ օգտագործել՝ ձեռնարկելու համար հաշտութեան բանակցութեանց:

Սեպտեմբեր 11ին, Լուտէնտորֆ դարձեալ խնդրեց կառավարութենէն, որ դիմում մը կատարուի չէզոք պետութեան մը մօտ, որպէսզի միջնորդէ հաշտութեան համար:

Հոկտեմբեր 3ին, իշխան Մաքս, գերման կառավարութեան այս նոր վարչապետը, որ ինքզինք ազատական կը համարէր, հեռագրեց նախագահ Ուիլսընի, խնդրելով որ վերահաստատուի խաղաղութիւնը:

Նոյեմբեր 11ին, անձնատուր եղաւ Գերմանիա: Հաշտութեան վերջին գրոհէն ետքը, Գերմանիա այլեւս ուժ չունէր ոտքի կանգնելու: Հասած էր փլուզումին դուռը:— Է.

կուայէն վերադառնալէն ի վեր: Նոյն իսկ կարծողներ կան թէ Հիթլէր հրամայած է քննութիւն կատարել արտաքին նախարարին կարգ մը արարքներու մասին:

*** Խ. Միութեան նախագահը պատասխանելով Պ. Բոզվէլթի կոչին, հաւաստեց թէ Խ. Միութեան միակ նպատակն է զօրացնել իր բարեկամական յարաբերութիւնները Ֆինլանտայի հետ եւ աւելի ապահով կացութեան մը մէջ դնել Պալթիկ ծովը:— Եւ սակայն Ֆինլանտա կը շարունակէ իր զինուորական պատրաստութիւնները, միշտ մտահոգ՝ Մոսկուայի խաղերէն:

«Երշիկ» օդապարիկները

Սեպտեմբերի առաջին օրերուն, Փարիզի երկինքին մէջ երեւցան «երշիկ»ի ձեւով հսկայ օդապարիկներ, որոնք ամէնուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցին:

Այս օդապարիկները կը տարբերին սովորական օդապարիկներէն,— մարդ չկայ ատոնց մէջ, ոչ ալ կողով ունին իրենց ներքեւ: Երկար են եւ հորիզոնական, այս պատճառով կը նմանին երշիկի: Միւս կողմէ, սեխի նման ցցուած են «կողոսկրերը»: Պողպատէ լարով մը, որ փետուրի մը ցօղունին հաստութիւնը ունի, բայց չափազանց դիմացկուն, կապուած են երկրին:

Այս օդապարիկները շինուեցան՝ երբ, ընդհ. պատերազմին, օդանաւերը սկսան ռմբակոծել քաղաքները, ռազմաճակատին ետեւ: Ճարտարագէտները, քաղաքներու առաջին ռմբակոծութենէն վերջ, խորհեցան միջոց մը գտնել՝ թակարդ լարելու համար երկնքի մէջ: Պողպատեայ ուռկան մը, որսալու համար թշնամի օդանաւերը ճիշդ ձուկի պէս, կամ պողպատեայ ոստայն մը, որսալու համար թշնամի օդանաւերը ճիշդ ճանճի պէս:

Իտալացիները նախ շինեցին կլոր օդապարիկներ, որ ձգախէժէ ցանց ունէր,— այդ օդապարիկներով պաշտպանեցին Վենետիկը:

Բայց պէտք է գիտնալ որ օդապարիկին մեծագոյն թշնամին է հովը: Այդ պատճառով փորձուեցաւ նախ օդապարիկը, կիսովին միայն ուռեցուցած, սունկի ձեւով բարձրացնել երկինք,— հովը մտնելով օդապարիկին մէջ կ'ուռեցնէր զայն, բայց եւ այնպէս կը կազմէր վտանգաւոր խորշեր, եւ յետոյ շարունակ կը շարժէր, սպառնալով լարը խորտակել:

Ֆրանսացիները շինեցին օդապարիկի տարբեր ձեւ մը, որ կը կոչուէր caquot,— ասոր առաւելութիւնը այն էր, որ կ'ուռէր ներքին փոքրիկ օդապարիկով մը: Այս տեսակը շատ օգտակար էր հետազօտութեանց համար, բայց կարելի չէր գործածել որոշ բարձրութենէ վեր: Հազարապետ Լըթուռնէօր շինեց օդապարիկի ուրիշ ձեւ մը, բլթակաւոր, աւելի ճիշդ տեսքով՝ «պճեղ-պճեղ», որ կրնար բարձրանալ մինչեւ 10,000 մեթր:

Այսպէս շինուեցան օդապարիկներ, լեցուն իլիկի կամ երշիկի ձեւով, որ առաձգական հարիւրաւոր փոքրիկ գործիքներով՝ ներսէն կը քաշէ օդապարիկին շապիկը եւ միաժամանակ կ'ուռեցնէ: Թեթեւակի զլուխը ծռած վար, այս օդապարիկը կը ծփայ հովին վրայ ճիշդ ինչպէս փառ մը (ուչուրմա): Ետաճիւղ պոչ մը ունի, որ կ'առնէ հովինուղղութիւնը: Այդ պոչը կ'ուռի երկնքին մէջ միայն, շնորհիւ հովին, որ ներս կըմտնէ ձագարաձեւ բացուածքէ մը:

Այս «երշիկ»ները,— այսպէս կոչուած՝ Գերմանացիներու կողմէ,— օդին մէջ կրնան անշարժ մնալ մինչեւ ժամը 80 քիլոմեթր վազող հովին դէմ:

Պողպատեայ լարը, որ մետաղագործութեան մէջ «հրաշք» մը կը համարուի, այնպէս մը շինուած է որ կրնայ տոկալ մէկ միլիմեթրի վրայ 400 քիլօ ծանրութեան: Ըսինք արդէն թէ սագի փետուրի մը կոթին չափ միայն հաստութիւն ունի, բայց կրնայ կախել 1200քիլօ ծանրութիւն:

Արդ, ի՞նչպէս կը գործէ այս թակարդը:

Ժողովուրդին մէջ տարածուած են զանազան անհեթեթ զրոյցներ,— իբր թէ այս օդապարիկները երկնքի մէջ կը տարածեն ցանց մը, որ ելեկտրական հոսանք ստանալէ վերջ՝ ելեկտրահար գետին կը նետէ թշնամի օդանաւը, երբ բախի այդ թելերուն: Կամ իբր թէ այդ օդապարիկներուն մէջ զետեղուած են «միքրոֆոն»ներ, որոնք քանի մը հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութենէ կը լսեն ու կ'արձանագրեն թշնամի օդանաւերուն գալը:

Իրականին մէջ, այս օդապարիկները կը գործեն հետեւեալ ձեւով.—

Երբ օդանաւ մը կը բախի պողպատեայ լարին, լարը նախ տեղի կուտայ, բայց իր դիմադրութիւնը արագօրէն կ'աճի քանի բախող եւ դիմադրող ուժերը հետզհետէ կը կազմեն զուգահեռագիծ մը, մինչ օդապարիկը կ'իջնէ վար սանձի դեր կատարելով: Այսպէս դիմադրութեան ուժը կը հասնի մէկ թոնոյի, աւելի քան օդանաւին մեքենաներուն ուժը: Օդանաւը կը պտտուքի լարին շուրջ ու կ'իյնայ:

Ընդհանուր պատերազմին, թշնամի օդանաւերը, որոնք յարձակելու կուգային Տէօնքէրքի վրայ, վախնալով այդ վտանգէն՝ իրենց ռումբերը կը նետէին դաշտին մէջ ու կը նահանջէին: Այսձեւով պաշտպանուեցաւ նաեւ Փարիզը: 1918 Մարտին, Ռընոյի եւ Թուիլըրիի վրեւ բարձրացան նման օդապարիկներ, որոնք արգելք հանդիսացան պատերազմական նախարարութեան թաղը կրկին անգամ ռմբակոծելու: Յետոյ նման օդապարիկներ կախուեցան Ժընըվիլիէի եւ Նուազի լը Սէքի վրեւ, որովհետեւ ընդհանրապէս այդ ճամբով կուգային թշնամի օդանաւերը, այսպէս հետզհետէ նուազեցան օդանաւային յարձակումները:

Օդապարիկներու այս դերը չափելու համար, բաւական է ըսել միայն, որ 1918 Սեպտեմբեր 15 — 16ի գիշերը Փարիզի վրայ յարձակելու եկած էին յիսուն օդանաւեր, բայց հազիւ չորս ռումբ ձգեցին, այդ ռումբերն ալ ինկան Փարիզի շրջագիծէն դուրս:

Այսպէս կարելի է ըսել թէ այս օդապարիկները անխոցելի կը դարձնեն մայրաքաղաքը: Աւելցնենք որ պողպատեայ այս լարերը կտրելու որ եւ է փորձ ձախողած է, այնքան դիմացկուն են անոնք: Միւս կողմէ արդի օդանաւերը, արագ եւ ծանրաբեռ, աւելի շատ պատճառ ունին այդ լարերէն խուսափելու, որովհետեւ աւելի դիւրաւ կը բռնուին այդ անխորտակելի ցանցին մէջ:

Իսկ 10,000 մեթրէն աւելի բարձր թռչելով, մանաւանդ ռումբերու մեծ ծանրութեամբ մը բեռնաւոր, փորձել այսպէս պաշտպանուած քաղաք մը ռմբակոծել, պատրանք է միայն:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ համայնավար երեսփոխաններուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի: Վերջին անգամ լսուեցաւ Պ. Ժառտօն, որ դատապարտելով երեսփ. ժողովի նախագահին ուղղուած նամակին կարգ մը մասերը, մեղադրեց թէ նորակազմ խմբակցութեան վարիչները փախած են (Ռամէթ, Ֆլորիմոն Պոնթ, Թորէզ եւն.): Բանտարկուած երեսփոխանները խնդրեցին առժամապէս ազատ արձակել զիրենք:

ՓԷՇԹՄԱՅԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 160 հիթլէրականներ որոնք անդամ էին նոր կազմակերպութեան մը, «Մահուան վաշտ»: Խուզարկութեանց ատեն բաւական զէնքեր գտնուեցան: Շարժումին ղեկավարը Վիէննա փախած է ուրիշ հինգ վարիչներու հետ: Դաւադրութեան նպատակն է եղած Հունգարիոյ իշխանութիւնը ձեռք անցընել, ձերբակալելով 200 բարձր պաշտօնատարներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ կամաւոր կիներու եւ աղջիկներու կազմակերպութեան թիւը բարձրացաւ 40,000ի: Այս օժանդակ խումբերուն առաջին պարտականութիւնն է զինուորական կառքեր վարել եւ ուրիշ ծառայութիւններ մատուցանել բանակին: Ուստի մասնաւոր վարժութիւն կը ստանան եւ օրական նոյնքան ռոճիկ որքան երկրապահ բանակի զինուորները: Մաս մը Ֆրանսա պիտի փոխադրուի: Առաջին անգամ 1914 Հոկտեմբերին էր որ հիմնուեցաւ օժանդակ Անգլուհիներու այս կազմակերպութիւնը եւ փոքր խումբ մը ցամաք ելաւ Քալէ:

ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ փոխադրուելիք Գերմանացիները արտօնուած են միասին տանելու միայն 50 մարք, հեծելանիւ մը եւ պաշար՝ 48 ժամուան համար: Տնական կարասիները պիտի պահուին մթերանոցներու մէջ, իսկ դրամները ի պահ պիտի դրուին տեղական դրամատուններու, Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն յանձնուելու համար: Գերմաներէն թերթերու հրատարակութիւնը պիտի դադրի Նոյեմբեր 10ին, Ռիկայի մէջ: Տասը շոգենաւեր հասած են արդէն եւ քանի հատ ալ պիտի հասնին, փոխադրելու համար Լեթոնիոյ 35 հազար Գերմանացիները: «Թայմզ» կ'իմանայ թէ Հիթլէր Ռուսիոյ ծախած է իր գաղթային իրաւունքները Եւրոպայի մէջ, փոխարէն ոսկի ստանալու համար.—Միակ ապրանքը զոր Մոսկուա կրնայ յանձնել անմիջապէս: «Այս է մէկ պատճառը որ կը պարպէ պալթեան երկիրներու Գերմանացիները: Հիթլէր անմիջականօրէն պէտք ունէր ոսկիի, Սթալին մերժեց վճարել եւ բացարձակ պայման դրաւ որ Պերլին հրաժարի Պալթիկի շրջանին տիրապետութենէն, ոսկիի առաջին բեռը ղրկելէ առաջ»:

ԿՆՈՋ ԿԱԹ կը փնտռեն Գերմանիոյ մէջ, թերթերու տրուած ազդերով, սնուցանելու համար հիւանդանոցներու մէջ ծնած երախաները: Գինը պիտի վճարուի մէկ լիտրը 3 մարք հաշուելով:

18 ԱՄԻՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ եւ մէկ միլիոն ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան թրքահպատակ սեղանաւոր մը, Եուսֆիմ Տիամանտոպուլոս եւ ռումանական նաւկին հիւպատոսը, Ճիօլան, որոնք փորձեր էին 60 քիլօ ծանրութեամբ թմրեցուցիչ դեղեր փախցնել Նիւ Եորք:

ԱՀԱՒՈՐ ՓՈՐՁ մը կատարուեցաւ Նիւ Եորքի ցուցահանդէսին մէջ: Տաղաւարներուն մէկ մասը մութի մէջ թաղուեցաւ, մինչ 18 օդանաւեր «յարձակում» կը կատարէին, արեւելքէն արեւմուտք թռչելով: Սուլիչները հնչեցին, լուսարձակները բացուեցան, հակօդային թնդանօթներն ու գնդացիրները նշան առին, մինչ ոստիկանները դիրք բռնած էին, կազմ եւ պատրաստ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հանրապետութեան նոր նախագահը, որ Փարիզ կը բնակի, անկողին ինկած է թոքատապի մը հետեւանքով: Բժիշկները բացարձակ հանգիստ պատուիրեցին:

ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՕՏԱՐԱԿԱՆ ՄԸ Թուլոնի քաղաքապետին յանձնեց 6000 տոլարի չէք մը (263,000 Ֆր.), Ֆրանսայի պաշտպանութեան համար, յայտնելով թէ ամէն տարի պիտի վճարէ, որքան տեւէ պատերազմը:

Շուները այ գործի՝ ռազմաճակատին վրայ

Զօրաշարժի ենթարկուած են նաեւ շուները, ինչպէս Ֆրանսայի, նոյնպէս Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ:

Այսպէս Ֆրանսայի Ազգ. Պաշտպանութիւնը ծրագրած է կազմել շուներու զինուորագրութեան կայաններ: Զինուոր պիտի առնուին 1 — 5 տարեկան հովուաշուները:

Առաջին անգամ չէ որ շուները կը զինուորագրուին եւ ռազմաճակատ կը ղրկուին: Հնագոյն պատմութեան մէջ, եւ յետոյ Միջին Դարուն, յիշատակուած են դէպքեր, որոնք կը հաստատեն թէ շուները յատկապէս մարզուած են օգտագործուելու համար պատերազմներու մէջ: Նափոլէոն եւս շուները կ'օգտագործէր Եգիպտոսի մէջ իբրեւ պահապան զօրակայաններու եւ պատերազմական գերիներու: 1836ին, Ալճերիոյ պատերազմական արշաւանքին ժամանակ, ֆրանսական բանակը ունէր շուներու ջոկատ մը, որ կը ծառայէր իբրեւ պահակ: Այնուհետեւ սովորութիւն դարձաւ շուները մարզել իբրեւ զինուոր: Գերմանացիները, 1914ին, պատերազմի առաջին օրերուն, ունէին 6000 զինուոր-շուներ, կատարելապէս մարզուած: Ֆրանսա եւս ունէր զինուոր-շուներու մեծ թիւ մը,— Քլէմանսօ կը հաւատար որ շուները անփոխարինելի դեր մը կը կատարեն պատերազմի մէջ:

Շուներու զինուորական մարզանքին մասնագէտ մը կը գրէ.—

Զինուորութեան ընդունակ կը համարուի շուն մը, երբ առաջին մարզանքէն վերջ ցոյց կուտայ երկու յատկութիւն,— հնազանդիլ եւ լուռ կենալ: Կարեւոր է նաեւ երրորդ յատկութիւն մը,— անմիջապէս ներկայանալ՝ երբ իր անունը կուտաս: Այս յատկութիւնները ստանալէ վերջ, շունը հետզհետէ կը մարզուի իբրեւ պահակ, լրատար կամ սուրհանդակ, հետազօտիչ, պահապան:

Այս մարզանքներէն զատ, շուները կ'անցնին կրակի եւ ջուրի քննութենէն, եւ երբ թնդանօթի կամ գնդացիրի որոտումներուն ալ վարժուեցան, այլեւս կը դառնան սքանչելի զինուոր:

Եւ սակայն հարկ է գիտնալ որ մարզական կայաններու մէջ գերազանց նիշեր ստացած շուն մը յուսախաբութիւն կը պատճառէ յաճախ ռազմաճակատին վրայ, «չաչխատիր», տրուած հրահանգները չի կատարեր: Ընդհակառակն, անընդունակ ճանչցուած շուներ երբեմն հրաշալի աշխատանքներ կը կատարեն ռազմաճակատին վրայ:

Շուներու զինուորական մարզանքի մասնագէտները կ'աշխատին ստեղծել զինուոր-շունի ցեղ մը, որ պիտի կրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ ռազմաճակատին վրայ: Փորձով տեսնուած է որ քերծէն ընդունակ չէ նման աշխատանքներու, ընդհակառակն Ալասքայի շունը մեծ խոստումներ կուտայ,— Ալպեան շրջանին մէջ այս շուները սքանչելի աշխատանքներ կատարած են ռազմանիւթ եւ պարէն հասցնելով զինուորներուն:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ դէմ բողոքի բանաձեւեր քուէարկեցին Մարսէյլի, Պոստոյի, Վալանսի եւ Նանթի սափրիչները, վաւերացնելով Աշխատանքի Դաշնակցութեան բանաձեւը: Սափրիչներու դաշնակցութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց իր աջնորդներուն, որպէսզի ճշդեն իրենց դիրքը, մինչեւ Նոյեմբեր 1: Ծխախոտի աշնորդներն ալ նոյնիմաստ բանաձեւեր քուէարկեցին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄ օտարականներու ընկերակցութիւնը որոշեց արհեստանոց մը բանալ իր կեդրոնին մէջ (Շան զ'Էլիզէ), որպէսզի օտար կիներ եւ աղջիկներ ճերմակեղէններ պատրաստեն եւ ծրարներ կապեն, զինուորներուն ղրկուելու համար:

Մեր գործակալներուն եւ բաժանորդներուն

Թղթատարական վարչութիւնը շարունակ բարւոքումներ կը ծանուցանէ, օրը օրին հասցնելու համար նամակներն ու ծրարները: Եւ սակայն տեղական թերթերը միշտ ալ գանգատներ կը հրատարակեն յապաղումներու եւ զանազան անկանոնութեանց մասին: Նոյն երեւոյթը Անգլիոյ մէջ, ուր թղթատարական նախարարը հարցապնդումներ լսեց քանի մը անգամ: Անշուշտ զինուորական պահանջները թոյլ չեն տար ամէն բան վերահաստատել ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ, ինչպէս առաջ:

Մեր մասին խօսելով, քանի մը օր միայն, պատերազմի յայտարարութեան եւ գրաքննութեան հաստատման հետեւանքով խանգարուեցան առաքումները — անկախ մեր կամքէն: Իսկ ԱՅՆՈՒՀԵՏԵՒ ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ԺԱՄՈՒՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆ ԿԸ ՅԱՆՁՆԵՆՔ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԹԷ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ ԹԵՐԹԵՐԸ: ԱՒԵԼԻ ԱՊԱՀՈՎ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԿԱՐԳ ՄԸ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ.— ՄԱՐՍԷՅԼ, ԼԻՈՆ, ՎԱԼԱՆՍ, ՏԷՍԻՆ ԵՒՆ.— ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ ԾՐԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՆՁՆԵՆՔ ՈՒՂՂԱԿԻ ԿԱՌ ՏԸ ԼԻՈՆ, ՈՒՐ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԸ ՆԵՏԵՆ ԹՂԹԱՏԱՐ-ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԸ:

Եթէ նորէն յապաղումներ կը պատահին — ինչ որ չենք յուսար — կը նշանակէ թէ ՓԱՐԻԶԷՆ եւ ՄԵՐ ԿԱՄՔԷՆ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ԿԱՆ. հետեւաբար անհրաժեշտ է ստուգումներ կատարել տեղին վրայ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ 10.000 ֆրանքի չէք մը ղրկեց Մէօրթ է Մոզէլի նահանգապետին, օգնելու համար նոյն շրջանի տեղահան ընտանիքներուն եւ զինուորներուն:

ՋՕՐ. ՊԼՈՄՊԷՐԿ, Գերմանիոյ նախկին պատերազմական նախարարը, բանտարկուած է, կ'ըսեն, ճիշդ այն բանտին մէջ ուր Հիթլէր իր գիրքը՝ «Իմ պայքարը» գրեց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, բանտարկուած են նաեւ ուրիշ հինգ սպաներ: Պերլինէն կը հերքեն այս լուրերը:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
[illegible]	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 20 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4174 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԲԱՆԵՐ ՊԱՀԱՆՋԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԳՈՎԵՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու օրէ ի վեր քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Թուրքիոյ եւ Պալքաններու վրայ, իբրեւ հետեւանք Թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատման :

Ինչպէս կ'երեւայ, Խ. Միութիւնը բոլորովին նոր առաջարկներ ներկայացուցած է վերջին պահուն, մանաւանդ Նեղուցներու մասին, երկու սուրբ յէջ գնելով Սարաճօղլուին : Ճարահատ, այս վերջինը ընդհատելով բանակցութիւնները, մեկնած է Մոսկուայէն, իր կառավարութեան հրահանգով : Փարիզի, Լոնտոնի, Հռոմի եւ ուրիշ մայրաքաղաքներու թերթերը կը հաստատեն թէ անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը եղած է Նեղուցներու խնդիրը : Մոսկուա պահանջած է Տարտանէլը փակել բոլոր օտար, հետեւաբար եւ անգլիական ու ֆրանսական մարտանաւերուն առջեւ, ինչ որ կը հակասէ Անգարայի, Փարիզի եւ Լոնտոնի միջեւ կնքուած համաձայնութեանց :

Թուրքիոյ վարչապետը, Տոքթ. Րէֆիք Սայտամ, հաստատեց բանակցութեանց ընդհատումը, զեկուցում մը տալով կառավարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ :

Նշանակալից պարագայ մը եւս,— բանակցութեանց ընդհատումէն անմիջապէս վերջը, աճապարանքով Պերլին մեկնեցաւ Անգարայի գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, իր ընտանիքին հետ :

Լաւատեղեակ շրջանակներէ կը հաւաստեն թէ Անգարա հաւանած է ստորագրել այն պայմանագրութիւնները որ նշանադրուած էին երեք շաբաթ առաջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, պսակադրելու համար անցեալ յունիսին կնքուած զինուորական, տնտեսական եւ ելմտական համաձայնութիւնները : Այս դաշնագիրները կը տրամադրեն.—

1.— Փոխադարձ աջակցութիւն արեւելեան Միջերկրականի մէջ, մեքենաբար գործադրելի :

2.— Թուրքիա պիտի օգնէ արեւմտեան պետութեանց, եթէ անոնք ստիպուին գործադրել Ռումանիոյ եւ Յունաստանի տրուած երաշխաւորութիւնները :

3.— Դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ երեք պետութեանց միջեւ, Պալքաններու մասին :

Նոյն դաշնագիրներուն համաձայն, Թուրքիա պիտի երաշխաւորէ Մոնթրէօյի դաշնագրին (1936) գործադրութիւնը, Տարտանէլը բանալով անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերուն առջեւ, ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի խանգարուի մանաւանդ քարիւղի փոխադրութիւնը դէպի Գերմանիա, Սեւ ծովու ճամբով :

Ուրիշ իրազեկ աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ ռուսեւթուրք դաշնագիրը կնքուելու վրայ էր անցեալ շաբթու, երբ Գերմանիա պնդեց որ Ռուսերը որ եւ է երաշխաւորութիւն չտան թէ բացարձակապէս չէզոք պիտի մնան պատերազմի ընթացքին, ինչ որ ալ պատահի : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ռուսաստան ոչ միայն մերժած է այդպիսի երաշխաւորութիւն տալ, այլ եւ փորձած է բանադատել Թուրքիան որ խոստանայ երբեք չկռուիլ Դաշնակիցներուն հետ միասին, եթէ Խ. Միութիւնը հարկադրուի հակառակ կողմին միանալ : Մոսկուա պնդած է նաեւ ուրիշ կէտի մը վրայ,— փոխել Մոնթրէօյի դաշնագիրը, որպէսզի Տարտանէլը փակուի Դաշնակիցներուն առջեւ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին :

«Բոլորովին նոր առաջարկներ»

Ահաւասիկ Թուրքիոյ վարչապետին զեկուցումը բանակցութեանց ընդհատման առթիւ .

— « Երբ Սարաճօղլու Մոսկուա գնաց, երկու կառավարութիւնները արդէն կարծիքներ փոխանակած էին կնքուելիք դաշնագրի մը էական կէտերու մասին : Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութիւնները համաձայնութեան մը չյանգեցան : Պատճառը այն է որ խորհրդային կառավարութիւնը բոլորովին նոր առաջարկներ ներկայացուց եւ Սարաճօղլուի համար անկարելի էր զանոնք ներդաշնակել Թուրքիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ մշակուած համաձայնութեան հիմերուն հետ : Անկէ զատ, խորհրդային պահանջները չէին համապատասխաներ Տարտանէլի թրքական քաղաքականութեան : Մեր տեսակէտով, առաջարկուած երաշխաւորութիւնները չէին համապատասխաներ այն պարտաւորութեանց զոր կը պահանջէին մեզմէ : Թուրքիա չկրնար կը նկատէ չստորագրել ուրիշ պայմաններ բացի անոնցմէ որ կը բխին իր միջազգային յանձնառութիւններէն : Հետեւաբար, անկարելի եղաւ այս անգամ բարեյաջող ելքի մը հասցնել Մոսկուայի բանակցութիւնները : Բայց եւ այնպէս, մեր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ կը շարունակեն հիմնուած մնալ բարեկամական հիմերու վրայ, ինչպէս անցեալին մէջ, եւ պէտք չէ մէկդի դրուած նկատել խօսակցութիւնները, այլ պարզապէս ընդհատուած » :

Ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց վարչապետին յայտարարութեանց : Ցետոյ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ արտակարգ նիստի հրաւիրեց նախարարական խորհուրդը, քննելու համար Սարաճօղլուի ներկայացուցած առաջարկները : Ժողովին կը մասնակցէին նաեւ բանակին հրամանատարները :

*** Սարաճօղլու Մոսկուայէն մեկնած առեն արժանացաւ զինուորական պատիւներու, որոնք սահմանուած են միայն գինակից երկիրներու ներկայացուցիչներուն : Այս առթիւ Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, չափազանց դիւանագիտական բովանդակութեամբ : Ահաւասիկ այդ զեկոյցը .

— « Թուրքիոյ արտաքին նախարար Պ. Սարաճօղլուի այցելութիւնը պատեհութիւն ընծայեց տեսակէտներու խոր փոխանակութիւն մը կատարելու թրքական կառավարութեան եւ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ, Խ. Միութեան եւ Թուրք Հանրապետութեան յարաբերութեանց մասին : Այս փոխանակութիւնը, որ շարունակուեցաւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, անգամ մը եւս հաստատեց Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութեանց անյեղլի հանգամանքը, ինչպէս եւ երկու կառավարութեանց միահամուռ բաղձանքը՝ Խաղաղութիւնը պահպանելու համար : Երկու կառավարութիւնները հաստատեցին թէ բաղձալի է որ ապագային ալ շարունակուին շփումները, Խ. Միութեան եւ Թուրք Հանրապետութեան հետ կապուած խնդիրներու հաւաքական քննութեան համար» :

Իտալիա պիտի մօտենա՞յ Թուրքիոյ

Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— « Թէեւ Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները դեռ լիովին տեղեակ չեն այն հագամանքներուն որոնք երեւութապէս անելի մը առաջնորդեցին ռուսեւթուրք բանակցութիւնները, Թուրքիոյ վարչապետին յայտարարութենէն բացորոշապէս կ'երեւայ որ եղած առաջարկները անընդունելի համարուած են թրքական կառավարութեան կողմէ : Բայց եւ այնպէս, ուշագրաւ է որ Թուրքիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը եւ Խ. Միութեան զեկոյցը կը յիշեն երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց շարունակութիւնը » :

*** Թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատումը շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, ուր ջերմապէս կը գովեն Թուրքիոյ վճռականութիւնը եւ հաւատարմութիւնը : Բոլոր թերթերն ալ կը հաստատեն թէ բանակցութիւնները խզուեցան ամէն բանէ առաջ Տարտանէլի հարցին հետեւանքով : Ինչպէս կը բացատրէ կիսապաշտօնական «Թան»ը, «Խ. Միութեան առաջարկած երաշխաւորութիւնները համեմատական չէին այն պարտաւորութեանց որ կը պահանջուէին Թուրքիայէն : Կը թուի թէ Ռուսերը պնդած են որ Թուրքիա արգիլէ բոլոր պատերազմիկ պետութեանց մարտանաւերուն անցքը Տարտանէլէն, առաջարկ մը որուն դէմ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը յիշեցուցած է Թուրքիոյ կատարեալ գերիշխանութեան իրաւունքներուն պահպանումը » :

Ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը ներբողելով Թուրքիոյ բռնած դիրքը, կ'եզրակացնեն թէ Անգարա պիտի կատարէ իր բոլոր յանձնառութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հանդէպ :

Կ'ըսուի թէ Զօր. Վէկան, Արեւելքի բանակին ընդհ. հրամանատարը, Անգարա մեկնած է, ռուսեւթուրք բանակցութեանց ընդհատման հետեւանքով :

*** Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, միջազգային մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Իտալիոյ դիրքին : Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Թուրքիա պիտի փորձէ Պալքանեան եւ Միջերկրականեան հզօր խմբակցութիւն մը կազմել, Իտալիոյ գործօն մասնակցութեամբ : Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն ռուսեւթուրք բանակցութեանց ընդհատման : Այս խնդիրը խորապէս կը շահագրգռէ Իտալիան, որ հաճութեամբ չէ դիտած Խ. Միութեան թափանցումը դէպի հարաւ. արեւելեան Եւրոպա : Հռոմի մէջ միշտ մտահոգութեամբ կը դիտեն խորհրդային գրոհ մը դէպի Եգէական եւ Միջերկրական : Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիոյ իրաւասու շրջանակները բացարձակ վերապահութիւն կը ցուցնեն, միեւնոյն առեն անհամբեր սպասելով դէպքերու ընթացքին :

*** Լ'Էօվր»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ թէ Թուրքեւռուս համաձայնութեան առաջարկները, այնպէս ինչպէս ներկայացուցած էր Փոթէմքին, շատ լաւ էին եւ կատարելապէս կը համապատասխանէին անգլեւֆրանքեւ-թուրք համաձայնութեան տրամադրութեանց : «Բայց, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ժամանումէն վերջը ամէն բան փոխուեցաւ : Մոսկուայի մէջ կը պնդեն թէ նոր առաջարկները թելադրուած են Ժտանովի, Միկոյեանի և Բերիայի կողմէ և կը պարունակէին ոչ միայն Տարտանէլի վերաբերեալ պայմանները, այլեւ կը տրամադրէին ճշմարիտ զինակցութիւն մը կազմել Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, զինակցութիւն մը որ գործօն դեր պիտի կատարէր Պալքաններու եւ նոյնիսկ Ասիոյ մէջ : Ժտանովի խմբակը, որ զուտ ազգայնականութենէ կը ներշնչուի, ատրիճան մը գործած է ի նպաստ Գերմանիոյ, առանց ուզելու : Սթալին ստիպուեր է տեղի տալ թէ Գերմանիոյ թելադրութեանց եւ թէ Ժտանովի հոսանքին» :

Սկանտինաւեան պետութեանց խորհրդակցութիւնները

Սկանտինաւեան պետութեանց խորհրդաժողովը բացուեցաւ Սթոքհոլմի մէջ, չորեքշաբթի օր, մասնակցութեամբ երեք թագաւորներու եւ մէկ նախագահի, ինչպէս եւ չորս պետութեանց արտաքին նախարարներուն (Շուէտ, Նորվեկիա, Տանիմարքա եւ Ֆինլանտա) : Առաջին նիստը յատկացուած էր զեկուցումներու : Չորս պետութիւնները վճռապէս որոշած են պահել իրենց չէզոքութիւնը, պահպանելով խաղաղութիւնը հիւսիսային Եւրոպայի մէջ : Այս առթիւ բոլորն ալ գոհունակութեամբ լսեցին նախագահ Րուզվէլթի կողմէ Խ. Միութեան նախագահին ուղղուած գիրը, որուն պատասխանած էր Քալինին, հաւաստելով թէ անխախտ պիտի մնայ Ֆինլանտայի անկախութիւնը :

Մինչ այս մինչ այն, բանակցութիւնները կը շարունակուին Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի միջեւ : Այս վերջինը միշտ մտահոգ է, եւ կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը պիտի տեղափոխուի, նկատի առնելով խորհրդային զօրքին գաղտնագան շարժումները :

Պերլինի մէջ ալ ուշադրութեամբ կը հետեւին Սթոքհոլմի խորհրդաժողովին : Կ'ըսուի թէ Հիթլէր բուռն ջղայրգռութեան մատնուած է առենէ մը ի վեր, տեսնելով որ իր հաշիւները վրիպեցան : Պերլինի թերթերը աւելի շատ կը զբաղին Սթոքհոլմի խորհրդակցութիւններով քան Թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատումով :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

»»» · «««

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 89, Հոկտեմբեր 18, Առաւօտ.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու երկու կողմէն ալ, գիշերուան ընթացքին : Դարանակալ գործողութիւններ եւ արշաւներ : Ինքնաշարժներու եւ երկաթուղիներու տեղադրին երթեւեկ թշնամի թիկունքին վրայ :

Զեկոյց թիւ 90, իրիկուն.— Ոչ մէկ փոփոխութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ : Մեծ գործունէութիւն հետազօտիչ խումբերու, մանաւանդ Մոզէլի եւ Սարի միջեւ :

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցներն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանացիները իրենց երկու յարձակողականներէն վերջը, այժմ զբաղած են նոր ուժերու փոխադրութեամբ, իրենց յառաջապահ դիրքերուն վրայ, թերեւս ի նախատեսութիւն լայն գրոհի մը, Ֆրանսացիները դուրս նետելու համար գերմանական հողէն : Հակառակ տեղատարափ անձրեւներուն, որ լրջօրէն կը խանգարէ զինուորական գործողութիւնները, Ֆրանսացիները կրցան գննել թշնամի բանակին մեծ գործունէութիւնը : Բազմաթիւ ինքնաշարժներ, բեռնակառքեր եւ կառախումբեր կը բանին անընդհատ : Ֆրանսական զեկոյցին յիշած հետազօտիչ խումբերը շատ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղած են այդ շարժումներու մասին : Այս խումբերը կը բաղկանան 10 — 12 զինուորներէ եւ իրենց պաշտօնն է տեղեկութիւններ ձեռք բերել եւ գերիներ բռնել, իմանալու համար թշնամի ճակատին ծրագիրները : «Փըթի Փառիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ թշնամին նոր յարձակողականի մը կը պատրաստուի 7 — 800,000 զինուորներով եւ համապատասխան ռազմամթերքով : Տեղատարափ անձրեւները լրջօրէն կը խանգարեն օդանաւային գործողութիւնները :

Երկուշաբթի օրուան յարձակողականին առթիւ, մասնագէտներ կը գնահատեն ֆրանսական հրետաձիգութեան սքանչելի կազմակերպութիւնը : Կատարեալ կապակցութիւն հաստատուած էր հրետաձիգ ուժերուն եւ հետեւակազօրքին միջեւ : Երբ ֆրանսական յառաջապահները հրթիռ մը կ'արձակէին կամ հեռաձայնով կը հաղորդէին Գերմանացիներուն յառաջխաղացութիւնը, ֆրանսական հրետանին անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէր, իր բուռն կրակին տակ պաշտպանելով հետեւակազօրքը. այնպէս որ Գերմանացիները չկրցան հասնիլ ֆրանսական դիմադրութեան գլխաւոր գիծերուն :

Չէմպըրլէն նորէն կը յիշեցնէ թէ պատերազմը պիտի շարունակուի

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն իր շաբաթական զեկուցումը հաղորդելով զինուորական գործողութեանց մասին, նախ եւ առաջ ժխտեց այն զրոյցները թէ Հիթլէր որ եւ է պատասխան տուած է Անգլիոյ, պատերազմի նպատակներու մասին, այնպէս ինչպէս պարզած էր ինք Հոկտեմբեր 12ին, երբ մերժեց Գերմանիոյ հաշտութեան առաջարկը : «Բացի գերմանական թերթերուն մէջ երեւցած խորհրդածութիւններէն, Պերլին որ եւ է բան չէ յայտնած գերմանական կառավարութեան տեսակէտներու մասին : Հետեւաբար, չեմ կրնար որ եւ է բան աւելցնել անցեալ շաբթուան յայտարարութեանս վրայ» : Ցետոյ ազդարարեց թէ Անգլիա կրնայ աւելի ծանր հարուածներ կրել պատերազմի ընթացքին, քան ինչ որ տեսաւ Ֆըրթ աւ Ֆորթի եւ Սքափա Ֆլօյի մէջ :

— « Այս առաջին օրերուն պէտք չէ անձնատուր ըլլանք յիմար պարծենկոտութեանց : Մինչեւ հիմա մեր ծովեզերքներուն վրայ եղած յարձակումները սակաւաթիւ են եւ փոքր աստիճանի մը վրայ կատարուած. բայց անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ միշտ ալ յաջող պիտի ըլլանք ինչպէս եղանք առաջին հարուածները փոխանակած առեն : Շատ մը անակնկալներ կան պատերազմին մէջ եւ բոլորն ալ հաճելի չեն կրնար ըլլալ : Բայց գոնէ այն գոհունակութիւնն ունինք որ գիտենք թէ լաւ սկսանք : Անշուշտ պատերազմը անխուսափելի անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ ոչ-պատերազմիկ երկիրներուն համար. մանաւանդ որ գերմանական քարոզութիւնը կը ջանայ ճնշել չէզոք պետութեանց հանրային կարծիքին վրայ. բայց այդ անպատեհութիւնները չեն մթագնած հիմնական հարցերը : Դժուար է ծածկել թէ չէզոք երկիրներու հանրային կարծիքին մեծագոյն մասը կը գնահատէ Դաշնակիցներուն դիրքը » :

Վարչապետը ապա տեղեկութիւններ հաղորդեց գերմանական վերջին արշաւներու մասին : «Մեր նաւատորմը ծանր կորուստներ կրեց այս շաբթու, սպաներով եւ նաւաստիներով : Թշնամին սկսաւ իր յարձակումները մեր նաւակայաններուն դէմ : Ճիշդ չէ, կը կրկնեմ, ճիշդ չէ թէ Հուտ, «Րիփըլս» զրահաւորները եւ կամ ուրիշ մարտանաւ ամենաթեթեւ վնաս կրած են : Վերջին օրերու օդանաւային կռիւներուն մէջ, որ կատարուեցան բուն երկրին վրայ, մենք ոչնչացուցինք ութ թշնամի սաւառնակներ, առանց մէկ հատ կորսնցնելու մերիններէն : Կը կարծենք թէ ուրիշ քանի մը գերմանական ռմբաձիգներ ալ չեն կրցած վերադառնալ իրենց երկիրը : Այս օդարշաւներուն մասնակցող օդանաւերուն թիւը 30ը չէր անցներ. ուրեմն մենք ապահովաբար 25 առ հարիւր վնաս պատճառած ենք թշնամի օդատորմիղին » :

*** Լոնտոնի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ «Րոյըլ Օք» զրահաւորին խորտակման հետեւանքով սպաննուած է ծովակալ Պլէկրով, 52 տարեկան, որ 37 տարիէ ի վեր կը ծառայէր բրիտանական նաւատորմին մէջ : Նոյն զեկոյցին համաձայն, ընկղմած զրահաւորը ունէր 71 սպաներ, որոնց 14ը մեռած են, եւ 1153 նաւաստիներ, որոնց 786ը կորսուած են : Ուրեմն 1234 սպաներէն եւ նաւաստիներէն զոհ գացած են 810 հոգի :

*** «Րոյըլ Օք»ը խորտակող գերմանական սուզանաւին հրամանատարը, Փրիէն, անգլերէն ճառ մը խօսելով, ի պատասխան զանազան հարցումներու, յայտարարեց թէ իր կարծիքով եթէ ոչ ընկղմած, գէթ ծանրապէս վնասուած է անգլիական «Րիփըլս» զրահաւորն ալ (32,000 թոն) : Օգնականն ալ նոյն բանը կ'ըսէ :

*** Վերջին լուրերու համաձայն ընկղմած են անգլ. «Եորքշիր» շոգենաւը (10,183 թոն), եւ ուրիշ մը, 7030 թոն տարողութեամբ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Թօքաթլեանի փակումը

Պատերազմի հեւ ի հեւ ընթացքը կը քշէ կը տանի շատ մը ներքին լուրեր, որոնք այլապէս օրերով պիտի գրաւէին մեր ուշադրութիւնը, իբրեւ տագնապի լուրջ ախտանիշեր : Այս կարգէն է Թօքաթլեանի փակման վերաբերեալ տեղեկութիւնը :

Մինչդեռ կը գտնուինք ողբերգութեան մը առջեւ, որուն վարագոյրը կը տարածուի մեր ազգային կեանքի ոչ միայն մօտիկ անցեալին, այլեւ անմիջական ներկային վրայ : Ըսել կ'ուզենք թէ խնդրոյ առարկան պարզ պանդոկի մը փակումը չէ, այլ ազգային գործունէութեան մը դադարումը :

Ամէնէն առաջ, այդ հաստատութիւնը փայլուն կոթող մըն էր հայկական համբաւեալ նախաձեռնութեան : Համեստ խոհարար մը Գոց Շուկային մէջ, Մկրտիչ Թօքաթլեան կը յաջողի աստիճանաբար ընդարձակել գործը եւ ամէնէն վերջը փոխադրուիլ Պոլսոյ ամէնէն ազնուական թաղը՝ Բերա : Յետոյ սեփական շէնք մը կը շինէ ազգապատկան հողի մը վրայ եւ մէջտեղ կը բերէ մեծ ու գեղեցիկ պանդոկը որ տասնեակ տարիներ պիտի կազմէր հին Բիւզանդիոնի զարդը, միակ ժամադրավայրը բարձր դասերու, տեղացի թէ օտար : Կամ՝ հաստատութիւնը որ Թուրքիոյ «երեսը չկարմրցուց օտարներու առջեւ», ինչպէս կը խոստովանի Թուրքերէն «Թան» (3 Հոկտեմբեր 1939) : Որովհետեւ, այն միջոցին երբ միւս բոլոր պանդոկները միայն խան էին եւ խան պիտի մնային տասնեակ տարիներ յետոյ ալ, Մկրտիչ աղա կը յաջողէր յարդարել շէնք մը, ուր ամէնէն բծախնդիր Եւրոպացին անգամ չէր կրնար ունենալ ոեւէ գանգատ : Այնքան հանգստաւէտ էր ամէն կերպով, մաքրութեան թէ սպասարկութեան, կանոնաւորութեան թէ ուղղամտութեան տեսակէտով :

Փոխուեցան պարագաները եւ վարչաձեւը, բայց Թօքաթլեանը միշտ մնաց մենաշնորհեալ, իբրեւ հիւրանոց եւ ընդունելութեան կիսապաշտօնական վայր :

Ընդհանուր պատերազմին, Դաշնակիցներուն դէմ ցոյց ըրած ատեն, համալսարանի ուսանողները կը փշրէին նաեւ անոր հսկայ ապակեփեղկերը, նկատելով որ տէրը ռուսահպատակ է : Ճարպիկ դարձուածք մը կը փարատէր նաեւ այս վտանգը : Շէնքը կը փոխանցուէր Մկրտիչ աղայի աւստրահպատակ փեսային՝ խրուած Միտովիչի անուան, պահելով սակայն հայկական տիտղոսը :

Զինադադարէն վերջ, շատ մը ուրիշ թեկնածուներու կարգին, խումբ մը երեսփոխաններ ալ ուզեցին վարձել այդ շէնքը, անշուշտ միշտ պահելով հայկական անունը : Որովհետեւ «Թօքաթլեան» բացատրութիւնը այլեւս վաճառանիշ (ֆիրմա) դարձած էր, ծանօթ ամբողջ աշխարհի, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ : Հետեւաբար, ամէնէն թթու ազգայնականութիւնն ալ ստիպուած էր չզպիլ անոր : Հոն ուր նիւթական շահը կը խօսի այդքան բարձրաձայն, այլեւս կը լռեն այլ նկատումներ :

Այնպէս որ, քէմալական շրջանին ալ հաստատութիւնը պահեց իր «կիսապաշտօնական» հանգամանքը, որքան ալ փորձեր ըլլային անոր հակադրելու Բերա Փալասը, Ֆրանսական ընկերութենէն յոյն Պօտոսաքիին փոխանցուած, ապա գրաւուած եւ Թուրքի մը ծախուած : Եւ նախարարներէն զատ, նոյն ինքն Աթաթիւրք յաճախեց հոն, գործնապէս նուիրագործելով Թօքաթլեանի մենաշնորհը :

Հայութեան համար այնքան պատուաբեր հաստատութիւն մըն է որ ահա կը ստիպուի գոցել դուռները, կքած այլազան հոգերու տակ : Պատերազմին հետեւանքով, ոչ դիւանագէտներ կուգան, ոչ ալ զբօսաշրջիկներ : Իսկ ծախքը կը հոսի ջուրի նման : Միւս կողմէ, կառավարութիւնը կը շարունակէ պահանջել իր տուրքերը, որոնց ոչ տեսակը համրանք ունի, ոչ ալ քանակը : Օրինակ, միայն շահատուրքի համար 10,000 ոսկի ուզած է այս անգամ, ամէնէն վերջն ալ արգելքի տակ առնելով պանդոկին գոյքերը :

Հապա ճե՞ւը : Պատուհաններուն եւ դուռներուն փակցուած թուղթեր, որով կը ծանուցուի թէ այս ինչ օրըաճուրդով պիտի ծախուին կարասիները :

Աւելիս արդէն ծանուցում չէ, այլ պարզապէս մահազդ հաստատութեան մը համար, որուն համբաւը եւ ապակեփեղկերը ամենափոքր բիծ մը անգամ ճանչցած չէին քառասուն այնքան տարիէ ի վեր :

Պատկերը այնքան գառն է որ, սրտի ճմլում կը պատճառէ նաեւ Թուրք մամուլին : Որովհետեւ, շնորհիւ իր ճոխ յարդարանքին որուն միայն լոգարանները 150,000 ոսկի կ'արժեն, Թօքաթլեան ճերմակերես կը հանէր երկիրը, եւ անոր նման «առաջնակարգ հաստատութիւն մը չունենալը առաջնակարգ ամօթ մը կը համարուի», ինչպէս կը խոստովանի «Թան» :

Աւելի ծանր կը կշռէ նիւթական կորուստը : Մկրտիչ աղայի կողմէ շինուած, այդ հաստատութիւնը ազգին սեփականութիւնը դարձած էր եւ կ'ապահովէր տարեկան մօտ 4000 հնչուն ոսկիի հասոյթ մը, որուն շնորհիւ կանգուն կը մնային Բերայի եկեղեցիները, 1200 աշակերտով Էսայեանը, «ազգային սնունդ» կոչուած Կալուածոց Հոգաբարձութիւնը, եւ վերջապէս Պատրիարքարանը որ տարիներէ ի վեր ամսական 300 ոսկի կը ստանար :

Արդ, ի՞նչ պիտի ըլլան այդ հիմնարկութիւնները, եթէ գոցուի Թօքաթլեանը : Մանաւանդ ի՞նչ վիճակի պիտի մատնուի Էսայեան վարժարանը, որ միայն Թուրք փոխ տնօրէնին կը վճարէ ամսական 90 ոսկի, առանց հաշուելու 10է աւելի Թուրք ուսուցիչներու ըրած պարտադիր յաւելուածը : («Ազդակ», 12 Հոկտեմբեր) :

Մեր արդար եւ տարրական իրաւունքները

Անցորդ մը կը պատմէ .—

Սիրելի «Յառաջ», խումբ մը հայ զինուորներ ալ կը գտնուին Նըվէռի մէջ (Նիէվռ), կորուած դուրսի կեանքէն : Զօրանոցը անդնահատելի դպրոց մըն է, ուր շատ բան կարելի է սորվիլ : Այնտեղ սորվելիք բաներ կան որ հացին չափ կարեւոր են, տոկալու եւ դիմանալու համար կեանքի պայքարին, տէր կանգնելու համար արդար իրաւունքներու : Մեր տղաքները — պատիւ իրենց — բոլորն ալ առաջին գծին վրայ են, եւ, իրենց տրուած պարտականութիւնները կը կատարեն սրտանց, իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հանդէպ :

Ֆրանսացի սպաները, բարձր աստիճանաւորէն մինչեւ պարզ «քափորալ»ը շատ բարեացակամ են ու սիրալիր : Ու կը խօսին իրաւունքներու մասին որոնց հայ զինուորներն անգամ ծանօթ չեն : Վերջերս հայ զինուոր մը քանի մը օրուան արձակուրդ կը խնդրէ եւ հրաման կը ստանայ երեք օրուան համար : Այս առթիւ երբ իր զինուորական տետրակը տասնապետէն մինչեւ գնդապետին կը ներկայացնեն, այս վերջինը ակնարկ մը նետելով անոր առաջին էջին վրայ, «մէ, քէ՞սքը սա վէօ տիր սա», կը հարցնէ զարմացած : Տետրակին ճակատը կարդացած էր «ne pessède pas la nationalité Française ··· »

— Մինակ քու տետրակի՞դ վրայ այսպէս գրուած է թէ բոլոր հայ տղոց տետրակներուն վրայ :

— Բոլորն ալ նոյն արձանագրութիւնը կը պարունակեն, նոյնիսկ անոնք որ լրիւ կատարած են իրենց ծառայութիւնը :

Քանի մը ուրիշ պաշտօնակիցներ եւ աստիճանաւորներ ալ խորապէս ազդուեցան եւ հրամանատարը, որ շատ ազնիւ մարդ մըն է, յայտարարեց .— Բժշկական քննութիւն կատարել, կանոնաւոր զինուորի տետրակ տալ, զօրակոչի ժամանակ մերիններուն հետ կանչել, եւ այստեղ անոնք իրենց պարտականութիւնը կատարեն մեր զինուորներուն հետ միեւնոյն գծին վրայ, եւ ահա այս անհասկնալի նախադասութիւնը···

Յետոյ խօսեցաւ հայ զինուորներու լաւագոյն տրամադրութեանց մասին : Այսպիսի զրոյցներ յաճախ տեղի կ'ունենան օտարազգ սպաներու հետ, որոնք կը զարմանան որ հայ վարիչները դիմում չեն կատարեր, մեր արդար իրաւունքները պաշտպանելու համար :

Նըվէռի հայ զինուորները 13 հոգի են, Օրլէանի մէջ ալ կան 20 հոգի : Քլէրմոն Ֆէռանի մէջ կան 58 հոգի : Տակաւին խումբեր կան Պուրժի, Սավուայի, Սօն է Լուառի նահանգներուն մէջ, կրակի գծին վրայ եւ քիչ մը ամէն տեղ : Ո՞վ պիտի հետապնդէ այս զինուորներուն տարրական իրաւունքները, որպէսզի երբ վաղը տուն վերադառնան, գոնէ իրենց հացը ճարելու դժուարութեան չհանդիպին : Գոնէ հասկնան որ մենք օտար չենք, միւս օտարներուն պէս : Հայերէն թերթ անգամ չենք ստանար :

ԽՄԲ .— Սկսանք Յառաջ ղրկել, ստուգելով հասցէն, ինչպէս ուրիշ վայրեր : Միշտ պատրաստ ենք ղրկելու, երբ վստահելի հասցէներ կը ստանանք :

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Ազգային կեանքը Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 11 Հոկտեմբեր, (Յառաջ) .— Ինչպէս ամէն տեղ, Իսիի հայ երիտասարդներն ալ ընդհանուր զօրակոչին պատասխանեցին, անմիջապէս երթալով իրենց յատկացուած զօրանոցները : Այս առթիւ պիտի առաջարկէի որ «Յառաջ» հարցարան մը բանար,— Քանի՞ հոգի զինուոր գացած են, քանի՞ն հպատակութիւն ստացած են եւն · : (Կ'իմանամ թէ Շավիլի ճեր աշխատակիցը արդէն ձեռնարկած է այսպիսի ցուցակագրութեան մը : Ես ալ պիտի կատարեմ այդ պարտականութիւնը) :

Զինուորցուներու մեկնելէն վերջ մնացածները իրենց կարգին կը սպասեն : Ազգային կազմակերպութիւնները կարծես բնաւ գոյութիւն ունեցած չըլլային, ոչ մէկ ձեռնարկ : Հայրենակցական միութիւններու մասին աւելորդ է խօսիլ, իսկ միւսնե՞րը : Երկու շաբաթ առաջ Երիմեան դպրոցի վարչութիւնն էր որ առաջին անգամ ժողով գումարեց, զբաղելու համար դպրոցի հարցով եւ որոշեց պատերազմի ընթացքին դպրոց չբանալ : Դպրոցի սրահի մասին ալ կարգադրութիւններ եղան : Պատերազմին սկիզբը քաղաքապետութիւնը դպրոցական մանուկները փոխադրեց գաւառ, ինչպէս նաեւ յղի կիները : Քաղաքապետութիւնը կազարգել դիմակ չէր տար նոյնիսկ զինուոր գացողներու ընտանիքներուն : Շատ քիչեր յաջողած են առնել : Այն մանուկները որ հպատակ են կը ստանան, իսկ ծնողքներուն չեն տար, «օտարական էք» ըսելով : Մինչդեռ Քլամարի քաղաքապետութիւնը անխտիր տուած է բոլոր օտարականներուն :

Քառնօ գործարանին մէջ աշխատող հայ կիները պատերազմի առաջին օրէն արձակեցին : Իսկ Ռընոն մաս մը օտար գործաւորներ ընդունեց, նաեւ քանի մը Հայեր որոնք ժամանակին աշխատած էին նոյն գործարանին մէջ :— Թ.

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՍԱՐՍԷԼ .— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին անդամուհիները ութ օրէ ի վեր տենդագին աշխատանքի են լծուած, չքաւոր եւ ընտանեզուրկ զինուորներուն ձեռագործ բրդեղէններ պատրաստելու համար :

Անոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին արդէն տասնեակ մը չքաւոր

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ «Ալմաստ» օփերայի մասին (Սպենդիարեան) Մոսկուայի անթելը տեղեկութիւններ հաղորդեց առջի օր, գերմաներէն լեզուով : Երկու շաբաթ առաջ ալ դեկուցում մը եղաւ հայկական երաժշտութեան մասին, դարձեալ գերմաներէն : Այս առթիւ յիշուեցան Կոմիտաս վարդապետի, երաժշտագէտներ Խաչատրեանի, Տիգրանեանի, Յ · Ստեփանեանի, Յարութիւնեանի եւայլն անունները :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երեսփ · ժողովէն վերջը, ծերակոյտին մէջ ալ մեծ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ պաշարման վիճակի յայտարարութեան մասին : Վարչապետը ձեռք առնուած միջոցները արդարացուց հետեւեալ երեք նկատումներով .— 1. Գործադրութիւն անգլեւեգիպտական զինակցութեան. — 2. Իտալիոյ անստոյգ դիրքը .— 3. Ի հարկին Սուէզի ջրանցքը պաշտպանելու անհրաժեշտութիւնը :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ սահմանագլուխը միշտ փակուած կը մնայ : Սահմանամերձ կամուրջին վրայ, Օրագէնի մէջ, 15 մեթր երկայնութեամբ երկաթուղի վերցուած է երկու կողմէն ալ : Ռուսերը ուժանակով քանդած են կամուրջին այն մասը որ իրենց հողին վրայ կը գտնուի : Բացարձակ լռութիւն կը տիրէ սահմանագլուխին վրայ : Ոչ մէկ երթեւեկ երկու երկիրներուն միջեւ, այն օրէն ի վեր որ Ռուսերը Լեհաստան մտան :

ԱԶԳ · ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 16րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի նոյեմբերի առաջին շաբթուն, Սոմիւռի մէջ :

ՄԻՍ ՊԻՏԻ ԶՏՐՈՒԻ երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրերը, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, համաձայն նոր հրամանագրի մը, որ կ'արգիլէ միսը ճաշարաններու եւ պանդոկներու մէջ, ինչպէս եւ մսավաճառներու համար : Երեքշաբթի օրն ալ արգիլուած է եղան միսը : Այս կարգադրութեան նպատակն է մեծաքանակ եղան միս ամբարել բանակին համար :

« ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ԴԱՒԱՃԱՆԸ», Փօլ Ֆէրտօնէ, որ ֆրանսերէն զեկուցումներ կուտայ գերմանական անթելով, պատերազմական ատեան հրաւիրուեցաւ Փարիզի զինուորական կառավարիչին կողմէ : Պատիժը մահ է : Իրաքի կառավարութիւնն ալ մահուան դատապարտեց իր հպատակներէն մէկը որ արաբերէն զեկուցումներ կուտայ Պերլինի անթելէն :

300.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ օգնութեան համար կոչ մը ուղղեց նախագահ Բոզվէլթ, քաղաքական տարագիրներու միջկառավարական կոմիտէին անդամներուն առջեւ : «Երբ այս աւերիչ պատերազմը վերջանայ, թերեւս ոչ թէ մէկ միլիոն, այլ տասը - քսան միլիոն պիտի ըլլայ տարագիրներուն թիւը : Կոմիտէին առաջին պարտականութիւնն է լրջօրէն աշխատանքի ձեռնարկել, գիտականօրէն ուսումնասիրելու համար աշխարհագրական եւ տնտեսական խնդիրը, որպէսզի քանի մը միլիոն փախստականներ տեղաւորուին : Ազատ եւ ընդարձակ տարածութիւններ չեն պակսիր Ափրիկէի, Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ մէջ : Յոյս եւ վստահութիւն ունինք թէ այս պատերազմը շուտ պիտի վերջանայ եւ եթէ այդ է մեր յոյսը, մենք բոլորս ալ աւելի պատճառներ ունինք պատրաստուելու այսօրուընէ, լուծելու համար տարագիրներու խնդիրը» :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն անմիջապէս վերջը բազմաթիւ լեհ կալուածատէրեր, մտաւորականներ եւ մանաւանդ սպաներ «մաքրուած են» երկու շաբթուան ընթացքին : Շատերը գնդակահարուած, ուրիշներ Ռուսաստան փոխադրուած են : Նոյն ճակատագրին մատնուած են քահանաները, իսկ հաբիւրաւոր եկեղեցիներ փակուած են : Հողերը բաժնուած են գիւղացիներուն : Լեհ սպաները շատ լաւ գիտնալով իրենց սպառնացող ճակատագիրը, յուսահատօրէն կռուած են Փրիփէթի ճահիճներուն մէջ : Կարմիր զինուորները հետապնդումներ կատարելով, շատ մը սպաներ գտած են անասնական վիճակի մէջ, ցնցոտիներով ծածկուած եւ կիսովին խելագար : Ասոնք պատժուած են իրենց նախկին զինուորներուն կողմէ եւ խորհրդային թերթերն անգամ չեն ծածկեր թէ շատ մը պարագաներու մէջ պատիժը մահ է եղած :

ՕՃԱՌԻ ՊԱԿԱՍԸ սաստկացած ըլլալով, գերման տանտիրուհիներուն յանձնարարուած է գետնախնձորի կեղեւը գիշերանց ջուրը դնել եւ անով լուացք ընել : Իսկ նուրբ հանդերձեղէններու համար կը յանձնարարուի բաղեղի տերեւները խաշել ջուրին մէջ :

500 ՇՈՒԷՏԱՑԻ ձկնորսներ եւ գիւղացիներ իրենց երկիրը կը փոխադրուին Խաթոնիոյ Տակօ եւ Օզէլ կղզիներէն, որոնք Ռուսիոյ ձգուեցան :

զինուորներու ցանկը, եւ այս գործին յաջողութեան համար տրամադրած են իրենց դանձին մէջ գտնուած 7 —8 հարիւր ֆրանք գումարը :

Մեր մասնաճիւղի այս ձեռնարկէն վերջն էր որ «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք թէ համաձայնութիւն է գոյացած Կ · Խաչի եւ Տիկնանց միութեան միջեւ, միասին գործելու համար :— Օ · Կարապետեան

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Թուրքիա կանգնած Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ առջեւ

La Tribune des Nationsի մէջ (13 Հոկտեմբեր), այս խորագրին տակ գրագէտ Փիէր Տոմինիք յօդուած մը ունի Թուրքիոյ քաղաքական ու զինուորական արժէքին մասին, ցոյց տալով նախ թէ Թուրքիան ոչ Էսթոնիա է, ոչ ալ Լեթոնիա, որ գլուխը կախէր Մոսկուայի հրամաններուն տակ : Կարգով արձանագրելէ վերջ Ռուսիոյ ցանկութիւնները արեւմտեան, հարաւ - արեւմտեան սահմաններուն վրայ, կ'անցնի Թրքական հարցին, որ, կ'ըսէ, անբաժանելի է ռումանական կամ աւելի Պալքանեան հարցէն : Բայց Թրքական հարցին կարեւորութիւնը մեծ է նաեւ անոր համար, որ նախ Թուրքիա տէր է Նեղուցներուն, բանալի Միջերկրականի, երկրորդ Թուրքիա սահմանակից է Իրաքի եւ Սուրիոյ, դիրք մը որ կը շահագրգռէ Եգիպտոսն ու Պարսից ծոցը, վերջապէս Թուրքիա դաշնակից է Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի :

Արդ, Ռուսիա ներկայիս ինչ կը մտածէ Թուրքիոյ մասին, այդ է որ կ'աշխատի պարզել Փիէր Տոմինիք .—

Մեծն Պետրոսէն ի վեր, շատ պարզ է ռուսական քաղաքականութիւնը : Ու հասկնալի՝ որ Սթալին զայն պիտի շարունակէ, հետեւելով Մեծն Պետրոսի, Մեծն Կատարինէի եւ Աղեքսանդր Ա · ի քայլերուն :

Դէպի հարաւ, Ռուսիա ազատ ծով կը փնտռէ :

ԺԸ · դարու սկիզբէն ի վեր, Մեծն Պետրոսէն ի վեր որ հաստատուեցաւ Ազովեան ծովուն եզերքը, Ռուսիա աչքը տնկած է Պոլսոյ վրայ : Թուրքերը թէեւ իրենց մայրաքաղաքը փոխադրեցին Էնկիւրի, բայց Ռուսերուն համար Պոլիսը կը պահէ իր դիրքին եզական կարեւորութիւնը : Ռուսերը Պոլսոյ վրայ քալած են միշտ ցամաքային ճամբով՝ յառաջանալով Սեւ ծովուն եզերքէն, մերթ արեւմտեան կողմէն, մերթ արեւելեան կողմէն : Մեծն Կատարինէն գրաւեց Խրիմը, իսկ Աղեքսանդր Ա · աչքը տնկեց Դանուբեան նահանգներուն վրայ, արդի Ռումանիան, եւ արշաւեց Կովկաս, գրաւեց Վրաստանը : 1877 — 1878, Ռուսերը յառաջացան մինչեւ Սան Սթէֆանօ, արուարձան Պոլսոյ, միաժամանակ մինչեւ Էրզրում : 1914 — 1918, գրաւեցին Էրզրումը : Այդ ատեն իրենց խոստացուած էր նաեւ Պոլիսը :

Թուրքերը, որոնք ԺԸ · դարու սկիզբէն ի վեր միշտ նահանջած են Ռուսերուն առջեւէն, իրենց պաշտպանութեան համար կռթնած էին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ : Երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայն էին, տեղի ունեցաւ Խրիմի պատերազմը եւ Ռուսիոյ յառաջխաղացութիւնը կանգ առաւ : Երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայն չեն կամ չեն շարժիր,— ինչպէս 1877 — 1878ի պատերազմին, երբ Ֆրանսա նոր կը դարմանէր իր պարտութեան վէրքերը,— Թուրքիա յաղթուած է միշտ :

Այս պարագան կարեւոր է, որովհետեւ եթէ Ռուսիա աչքը միշտ տնկած է Պոլսոյ վրայ, նոյն Ռուսիան միշտ աչք ունի նաեւ Հնդկաստանի վրայ : Քայլ առ քայլ Ռուսիա մօտեցած է իր նպատակին : 1914ի պատերազմէն առաջ, Իրան բաժնուած էր երեք գօտիներու,— ռուսական, անգլիական եւ միջին : Փամիրի կողմէն, ռուսական կայսրութիւնը սահմանակից էր Հնդկաստանի : Այսօր ալ սահմանակից է : Ռուսական նախկին կայսրութիւնը շատ հասաւ, Արեւմուտքի մէջ, այն կէտին, ուր կանգ պիտի առնէր պահ մը : Բայց Ասիոյ մէջ շարունակեց իր յառաջխաղացութիւնը մինչեւ 1914ի պատերազմը,— այդ յառաջխաղացութիւնը ուղղուած էր դէպի Թուրքիա, դէպի Հնդկաստան եւ դէպի Չինաստան :

Կը թուի թէ Սթալին իւրացուցած է այս եռաթեւ յարձակողականի ծրագիրը, միաժամանակ ուզելով շարունակել յարձակողականը Եւրոպայի մէջ, քանի դեռ չէ վերահաստատած ցարական կայսրութեան արեւմտեան սահմանները :

Ենթադրենք թէ Ռուսիա իր քաղելիքը քաղեց Եւրոպայի մէջ,— ներկայիս կը թուի թէ քաղելիք միայն Ֆինլանտան է մնացած,— ենթադրենք թէ առայժմ պիտի չհետաքրքրուի Չինաստանով ու Ճափոնով, եւ կանգ պիտի առնէ Սին Քեանկի եւ արտաքին Մոնկոլիոյ սահմաններուն վրայ : Այդ պարագային՝ իրեն կը մնայ յառաջ խաղալ Պալքաններուն մէջ, Մերձ · Արեւելքի մէջ եւ Հնդկաստանի սահմաններուն վրայ :

Արձանագրենք որ զինուորական համախմբումներ կը կատարուին Պաքուի մէջ եւ Աֆղանիստանի սահմանին վրայ : Սարաճօղլու հետաքրքրուա՞ծ է արդեօք այդ մասին : Թերեւս : Ու թերեւս նոյնիսկ Կրեմլին Թուրք դիւանագէտներուն աչքին առջեւ պարզած է Սուրիան եւ Իրաքը նուաճելու հեռանկարը : Կարելի է ենթադրել որ Սթալին սակարկած ըլլայ Թուրքիոյ թողուլ այս երկու երկիրները, նոյնիսկ Արաբիան ու Պաղեստինը, պայմանաւ որ Ռուսիա ազատ ըլլայ հետապնդելու Իրանի մէջ թափանցելու իր հին քաղաքականութիւնը : Գերմանիա անշուշտ լաւ աչքով պիտի դիտէր այդ քաղաքականութիւնը : Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Սթալինի ներկայացուցած է ծրագիր մը զինուորական արշաւանք մը կատարելու համար Իրանի, Իրաքի, Աֆղանիստանի եւ Հնդկաստանի մէջ : Բայց այդ քաղաքականութիւնը չի կրնար գոհ թողուլ Թուրքիան : Իրականին մէջ, այդ քաղաքականութիւնը զինք պիտի առաջնորդէր կամ գերութեան, կամ 1914ի արկածախնդրութեան :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորն ու Թագուհին ալ իրենց յատուկ պատսպարաններն ունին Պըքինկէմի պալատին մէջ, 25 ոտք խորութեամբ : Թագուհին այդ պատսպարանները զարդարած է կապոյտ կերպասով եւ գորգերով, թիկնաթոռներով, գիրքերով եւ նոյնիսկ անթելի գործիքով մը : Թագաւորն ու Թագուհին ունին իրենց մասնաւոր զրասեղանները : Պալատական պաշտօնեաներուն համար ալ պատսպարաններ շինուած են : Ի հարկին ուտելիք ալ կրնայ պատրաստուիլ : Ահազանգերու ցանց մը հաստատուած է, վտանգի ազդանշանը տալու համար պալատին բոլոր մասերուն մէջ միաժամանակ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) ԽՕՍԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ ... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Բելճիքա ... 265 ֆրանք 140 ֆրանք
Օտար երկիրներ ... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 21 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4175

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՍՏՈՐԱԳՐԵՑ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ, ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՅՍ ԴԱՇԻՆՔԸ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ, ՄԱԺԻՆՕՅԻ ԴԻՄԱՑ

Թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատումէն անմիջապէս վերջը, Հոկտեմբեր 19ին Անգարայի մէջ ստորագրուեցաւ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը Թուրքիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ, ինչ որ մեծ պարտութիւն մը կը համարուի Խ. Միութեան եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ համար: Դաշնագիրը ունի 15 տարի պայմանաժամ: Անոր շնորհիւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ նաւատորմները պիտի կրնան անցնիլ Սեւ Ծով, ի հարկին օգնելու համար Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ ուրիշ Պալքանեան պետութեանց: Դաշնագրին կնքումէն անմիջապէս վերջը, Զօր. Վէկան եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Զօր. Ուէյվըլ սկսան խորհրդակցիլ Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտին հետ, գործադրութեան եղանակները ճշդելու համար:

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը ցնծան այս մեծ յաջողութեան առթիւ, փառաբանելով Թուրքիոյ ուղղամտութիւնը եւ հաւատարմութիւնը: Երկու մայրաքաղաքներուն մէջ ալ դաշնագրին ստորագրութիւնը յաղթանակ մը կը համարուի, թէ քաղաքական եւ թէ զինուորական տեսակէտով, ճիշդ այն պահուն երբ Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա ամէն փորձ կը կատարէին, իրենց ազդեցութեան տակ առնելու համար Թուրքիան:

Դաշնագրին ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ Անգարայի մէջ, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6.50ին, դառնալով անմիջապէս գործադրելի, փոխադարձաբար պաշտպանելու համար երեք պետութիւնները, ինչպէս եւ Յունաստանը եւ Ռումանիան, որոնց երաշխաւորութիւն խոստացած են Անգլիա եւ Ֆրանսա: Թէեւ դաշնագրին կցուած առենագրութիւն մը կը տրամադրէ թէ Թուրքիա պարտաւոր չէ կատարելու այնպիսի գործողութիւններ որ կրնան զինքը պատերազմի բռնել տալ Ռուսիոյ հետ, բայց Թուրքիան չէզոք մնալու պարագային ալ, Դաշնակիցները եւ ուրիշ պետութիւններ պիտի կրնան Սեւ Ծով ղրկել իրենց նաւատորմերը:

Ֆրանսայի կողմէ դաշնագիրը ստորագրեց դեսպանը, Անգլիոյ կողմէ՝ նոյնպէս դեսպանը: Երկու զօրավարները Անգարա հասած էին Թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատումէն 24 ժամ վերջը:

Դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը, Պ. Չէմպըրլէն կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Թէեւ Թուրքիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները որ կը շարունակուէին մայիս 12ի յայտարարութենէս ի վեր, երկարաձգուեցան, բայց երբեք տեսակէտներու չօշափելի տարբերութիւն ցոյց չտուին եւ միշտ շարունակուեցան փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտի մը մէջ: Դաշնագրին պայմանները ճշդուած էին երեք շաբաթ առաջ, բայց ստորագրութիւնը յետաձգուեցաւ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց համաձայնութեամբ, որովհետեւ թրքական կառավարութիւնը կը յուսար թէ իր արտաքին նախարարին Մոսկուա այցելութիւնը պիտի յանգի զուգընթաց դաշնագրի մը ստորագրութեան: Այժմ առժամապէս ընդհատուած են Սարաճօղլուի կատարած բանակցութիւնները. թրքական կառավարութիւնը այն եզրակացութեան եկած է թէ իրեն եղած կարգ մը առաջարկներ չեն կրնար հաշտուիլ մէկ կողմէ Թուրքիոյ, միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ մշակուած համաձայնութեան կէտերուն: Սակայն եւ այնպէս, Մոսկուայէն հաղորդուեցաւ թէ Թուրքիոյ եւ խորհրդային կառավարութեան յարաբերութիւնները կը մնան բարեկամական, ինչպէս անցեալին մէջ: Մինչ այս մինչ այն, թրքական կառավարութիւնը որոշեց այլեւս չյետաձգել անգլեւթուրք դաշնագրին ստորագրութիւնը, եւ ուրախ եմ հաղորդելու երեսփ. ժողովին թէ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ Անգարայի մէջ, կէս ժամ առաջ: (Երկարատեւ ծափեր): Հետեւաբար, առժամեայ կարգադրութիւն մը չէ որ կ'ըլլայ տագնապալի կացութիւն մը դիմաւորելու համար, այլ ամուր ապացոյց մը երեք պետութեանց վճռականութեան՝ գործակցութեան երկարատեւ քաղաքականութիւն մը վարելու համար: Վստահ եմ թէ ժողովը մեծ գոհունակութեամբ պիտի լսէ որ մեր բանակցութիւնները յանգած են այս բարեյաջող ելքին եւ թէ կնիքը դրուած է մեր սերտ եւ սիրալիր յարաբերութեանց վրայ երկրի մը հետ որուն ժողովուրդին յատկութեանց եւ նկարագրի մասին մենք ունեցած ենք ամենաբարձր համարում եւ հիացում»:

Այս յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, Անգլիոյ վարչապետը անձնական հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ վարչապետին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Կը փութամ Ձեր Վսեմութեան ուղղել անձնական հեռագիր մը, բարեմաղթութիւններս եւ շնորհաւորութիւններս յայտնելու համար մեր 2 երկիրներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ այսօր: Կ'ողջունեմ մեր երեք երկիրներուն գործակցութեան այս յաւելուածական ապացոյցը, ի պաշտպանութիւն հասարակաց շահերու եւ վստահութեամբ կը նայիմ ապագային, այս դաշնագրով սահմանուած գործակցութեան շարունակութեան համար»:

Երեսփ. ժողովին մէջ, աշխատաւորական եւ ազատական խմբակցութեանց վարիչներն ալ ջերմապէս շնորհաւորեցին վարչապետը, դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ:

*** Պ. Տալատիէ եւս ընդարձակ զեկուցում մը տալով քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին, ջերմապէս գովեց Թուրքիոյ հաւատարմութիւնը եւ շեշտեց թէ Անգարայի մէջ կնքուած դաշնագիրը «կատարեալ յաջողութիւն մըն է ֆրանսական դիւանագիտութեան համար»:

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԱԾ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ մայիս 12ին, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ վարչապետները համեմատ յայտարարութիւններ կ'ընէին իրենց երեսփ. ժողովներուն մէջ, հաղորդելով փոխադարձ աջակցութեան սկզբունքները: Սանճաքի հարցին կարգադրութենէն վերջը, Մայիս 29ին Իսմէթ Ինէօնիւ կը յայտարարէր թէ «ոչ մէկ ուժ պիտի կրնայ խախտել ֆրանքեւթուրք մերձեցումը: Մէկ ամիս վերջը փոխադարձ աջակցութեան յայտարարութիւն մը կը ստորագրուէր Փարիզի մէջ, Պ. Ժորժ Պոնէի եւ թուրք դեսպանին կողմէ, համազօր՝ անգլեւթուրք յայտարարութեան: Անգարայի մէջ ստորագրուած եռանդամ դաշինքը մայիս 12ի անգլեւթուրք եւ յունիս 29ի ֆրանքեւթուրք յայտարարութեան նուիրագործումն է, համապատասխան մանրամասնութիւններով:

Ահաւասիկ դաշնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները, այնպէս ինչպէս հաղորդեցին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռնհաս իշխանութիւնները, ամբողջ ընագրին հրատարակութիւնը վերապահելով յառաջիկային.—

1.— Ֆրանսա եւ Անգլիա ամէն օգնութիւն եւ աջակցութիւն պիտի ընծայեն Թուրքիոյ, եթէ ուրիշ եւրոպական պետութիւն մը յարձակի Թուրքիոյ վրայ եւ թշնամութիւններ ծագին կամ Թուրքիա պատերազմի բռնուի, իբրեւ հետեւանք Միջերկրականի շրջանին մէջ կատարուած նախայարձակումի մը:

2.— Թուրքիա պիտի օգնէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, եթէ անոնց դէմ յարձակում կատարուի Միջերկրականի շրջանին մէջ:

3.— Թուրքիա պիտի օգնէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, եթէ Յունաստան եւ Ռումանիա, որոնք ոչ - յարձակման դաշինքներ կնքած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ, աջակցութիւն խնդրեն, համաձայն 1939 ապրիլ 13ի դաշնագրով տրուած երաշխաւորութեանց:

4.— Եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա պատերազմի բռնուին ուրիշ պետութեան մը հետ, առանց մասնաւոր յարձակում մը կատարուած ըլլալու Միջերկրականի շրջանին մէջ կամ առանց Յունաստանի եւ Ռումանիոյ սպառնալու, Թուրքիա առնուազն բարեացակամ չէզոքութիւն պիտի պահէ Դաշնակիցներուն հանդէպ եւ անմիջապէս խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին երեք զինակիցներուն միջեւ:

5.— Նմանօրինակ խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին, եթէ յարձակում կատարուի ո եւ է եւրոպական պետութեան դէմ որուն անկախութիւնը պահպանելու համար աջակցութիւն խոստացած է երեք զինակիցներէն մէկը, կամ եթէ յարձակումը կատարուի ուրիշ եւրոպական պետութեան մը դէմ եւ այդ նախայարձակումը սպառնալիք մը համարուի Ֆրանսայի, Անգլիոյ կամ Թուրքիոյ համար:

6.— Երեք զինակիցները անջատ հաշտութիւն պիտի չկնքեն, եթէ պատերազմի բռնուին, իբրեւ հետեւանք այս դաշնագրին գործադրութեան:

Դաշնագիրը մասնաւոր յօդուածով մը կը յայտնէ թէ այս համաձայնութիւնը ուղղուած չէ որ եւ է երկրի դէմ, այլ պարզապէս կը ձգտի փոխադարձ օգնութիւն մը եւ աջակցութիւն մը ապահովել Թուրքիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, որպէսզի ի հարկին դիմադրեն որ եւ է նախայարձակման:

Ինչպէս ըսինք, դաշնագիրը կնքուած է 15 տարուան համար եւ մասնաւոր առենագրութիւն մը կը ճշդէ թէ Թուրքիա պարտաւոր չէ համակերպելու դաշնագրին տրամադրութեանց, եթէ անոր գործադրութեան հետեւանքով պատերազմի բռնուի Խ. Միութեան հետ:

Եթէ երեք զինակիցներէն մէկն ու մէկը 15 տարուան պայմանաժամէն վեց ամիս առաջ միւս երկուքին չտեղեկացնէ թէ կ'ուզէ վերջացած նկատել համաձայնութիւնը, դաշնագիրը լռելեայն հաւանութեամբ պիտի նորոգուի հինգ տարուան համար եւ այսպէս շարունակ: Դաշնագրին տակ ստորագրած են Անգարայի ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանները եւ Թուրքիոյ վարչապետը:

Տարտանէլը պիտի բացուի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ առջեւ

Այսպէս ուրեմն, կնքուած համաձայնութեամբ անգլիական եւ ֆրանսական նաւատորմերը պիտի կրնան Սեւ Ծով մտնել ազատօրէն, ինչ որ ծանր հարուած մը կը կազմէ Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ համար: Այս վերջինը մեծապէս պիտի տուժէ, Ռումանիայէն ապրանք, մասնաւորապէս քարիւղ փոխադրած ատեն: Ատոր համար էր որ Մոսկուա մինչեւ վերջը կը ճնշէր Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի փակէ Տարտանէլը: Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերն ալ յատկապէս կը ծանրանան այս կէտին վրայ, չեշտելով թէ «Թուրքիա կարճ եւ ազդու պատասխան մը տուաւ Գերմանիոյ յաւակնութեանց»:

Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուա հետեւեալ պահանջները ներկայացուցած էր Սարաճօղլուի.— Ճանչնալ Լեհաստանի բաժանումը.— Պալքանեան խմբակցութիւն մը հաստատել՝ կռթնելով Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ.— Թուրքիա պէտք է ճնշում բանեցնէ Ռումանիոյ վրայ, որպէսզի կարգ մը հողեր յանձնէ Խ. Միութեան եւ Պուլկարիոյ: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ Պ. Մոլոթով խօսելով Պալքաններու գոյավիճակի մասին, վերապահումներ յայտնած է Ռումանիոյ հանդէպ:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ֆոն Փափէն Թուրքիան հրապուրելու համար անոր խոստացած է շարք մը զիջումներ, նոյնիսկ յայտնելով թէ Գերմանիա հակառակ չէ որ Թուրքիա շահագործէ Մուսուլի նաւթահորերը: Այս տեսակէտները պաշտպանած է նաեւ Անգարայի խորհրդային դեսպանը:

*** «Թան», որ երկու օրէ ի վեր մասնաւոր խմբագրականներով կը ներբողէր Թուրքիոյ հաւատարմութիւնը եւ ուղղամտութիւնը, կը բացատրէ թէ ռուսեւթուրք բանակցութեանց ընդհատումը վերջ կուտայ դէպի Պալքանները տարածուելու ռուսեւգերման ծրագիրներուն, եւ թէ «Ռուսիան չէ, այլ Գերմանիան է որ դիւանագիտական խիստ պարտութիւն մը կը կրէ, իբրեւ հետեւանք Թուրքիոյ որոշման»: Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանին կարծիքով, Գերմանիոյ պնդումին վրայ էր որ Մոլոթով «երեք շաբաթ քաշքշեց բանակցութիւնները Սարաճօղլուի հետ, եւ միշտ նոր առաջարկներ եւ հակառաջարկներ ներկայացուց, ամէն անգամ որ կը կարծուէր թէ ելքի մը պիտի յանգին»:

*** Պուլկարիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ հոկտեմբեր 19ին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ այս դէպքն ալ կը վերագրեն թուրքեւռուս բանակցութեանց ընդհատման եւ Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան: Թագաւորը ընդունեց հրաժարականը եւ խորհրդակցութեան պիտի հրաւիրէ բոլոր նախկին վարչապետներն ու արտաքին նախարարները, կացութեան մասին ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 91, Հոկտեմբեր 19, առաւօտ.— Գիշերը ընդհանրապէս հանդարտ անցաւ: Շարունակ անձրեւ կը տեղայ: Թշնամի հետեւակազօրքեր որոնց կ'օգնէր հրետանին, եւ մղուեցան ճակատի զանազան մասերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 92, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին պահակախումբերու բազմաթիւ գործողութիւններ երկու կողմէն ալ, մասնաւորապէս Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ: Մեր հրետանին մասնաւորապէս գործօն հանդիսացաւ նոյն շրջանին մէջ:

«Ստացուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Գերմանացիները հոկտեմբեր 16ին ստուարաթիւ ուժերով յարձակեցան իրր վեց քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, Մոզէլի արեւելեան կողմը եւ 30 քիլոմեթրի վրայ՝ Սարի արեւելեան կողմը: Այս յարձակումներ եղան թափուր գետնի վրայ: Հեծեալ զօրամասեր որոնք քանի մը հետեւակ խումբերու հետ մինակ մնացած էին, սպառնմբերի սկիզբը յարձակողականի ձեռնարկած զօրաբաժիններու մեծ մասին նահանջէն վերջը, ետ քաշուեցան, համաձայն թշնամի հրետաձգութեան պատրաստութեան սկիզբը տրուած հրամաններուն: Անոնց շարժումը կատարուեցաւ յաջողութեամբ, ամբողջ ճակատին վրայ եւ խորութեամբ մը որ կարգ մը կէտերու վրայ կը հասնէր մօտ 10 քիլոմեթրի: Անոնք տեղաւորուեցան նախապէս կազմակերպուած դիրքերու վրայ, լայնօրէն դէպի յառաջ մեր մնայուն ամրութիւններու ցանցէն եւ շատ թեթեւ կորուստներ կրեցին: Բայց եւ այնպէս, այս ջոկատներէն մէկը, որ կը բաղկանար մէկ սպայէ եւ յիսունի չափ ենթասպաներէ եւ զինուորներէ, պաշարուեցաւ թշնամի ստուարաթիւ ուժերու կողմէ եւ քաջաբար պաշտպանեց ինքզինքը: Կարգ մը ելեւէջներէ վերջ, կռուի ճակատը այժմ հաստատուած է կանխորոշ գծին վրայ: Գերիներ բռնեցինք զանազան կէտերու վրայ»:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները վերլուծելով կացութիւնը, կը գրեն թէ ֆրանսական թնդանօթները ուժգնօրէն կը ռմբակոծեն Պէրլ-Շնայֆ ճամբան, ճիշդ գերմանական սահմանագլուխին ներսը, խափանելու համար զօրքի եւ պաշարի փոխադրութիւնը: Այս ճամբան գլխաւոր պողոտան է որ իրարու կը կապէ Մեցը եւ Թրէվը, շատ մօտ՝ Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխին: Երբ Գերմանացիները 1936ին գրաւեցին Հռենոսեան շրջանը, Ֆրանսացիները Մաժինոյի գիծը շարունակեցին Լիւքսէնպուրկի եւ Պելժիոյ սահմանագլուխներուն երկայնքը, բայց այս շրջաններուն ամրութիւնները այնքան ահարկու չեն որքան գերմանական սահմանագլուխին վրայ, ինչպէս գիտել կուտայ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի աշխատակիցը:

Տեղատարափ անձրեւները կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ, ինչ որ կը ջլատէ զինուորական գործողութիւնները: Հռենոսը արագօրէն կը բարձրանայ, իբրեւ հետեւանք անձրեւաբեր փոթորիկներու, եւ ջուրերը ողողած են Զիկֆրիտի գծին կարգ մը մասերը, գետին գերմանական ափին վրայ: Ֆրանսական պահակները կը լսեն ջրհաններու ձայնը. ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Գերմանացիները չարաչար կը ջանան, իրենց ամրոցները փրկելու համար ողողուող ջուրերէն: Գերմանական գծին այս մասը աճապարանքով շինուած է եւ գերման ճարտարագէտները մոռցած են նկատի առնել գետին խորութեան փոփոխութիւնները:

*** «Փըթի Փարիզիէն»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ.— Մեր անգլիացի բարեկամները երկուշաբթի օրուան գործողութեանց մասին հրատարակեցին նկարագրութիւն մը որ ճշգրիտ գաղափար չի տար կացութեան մասին: Այսպէս, կարգ մը դաշնակից թերթեր գրեցին թէ Գերմանացիները ահագին կորուստներ կրած են, մասնաւորապէս 7000 սպանեալ ձգելով: Եօթը հազար սպանեալ հաշուելով, վիրաւորներու համեմատութիւնը կ'ըլլայ 30—35,000: Արդ, մեծ սպայակոյտը միայն 12,000 զինուոր նետած ըլլալով ասպարէզ, կը կարծենք թէ անգլիական հաշիւը առնուազն մէկ զէրօ աւելի կը պարունակէ: Չորեքշաբթի օր մասնանշուած տենդագին գործունէութիւնը շարունակուեցաւ երէկ, թշնամի գիծերուն ետեւը: Կը թուի թէ Գերմանացիները ահագին ռազմամթերք եւ ստուարաթիւ զօրաբանակներ կը համախմբեն Հռենոսի ձախ ափին վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը ետ առաւ կարգ մը զինուորական ապսպրանքներ զոր Գերմանիոյ յանձնած էր պատերազմէն առաջ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչ անդամներէն չորս պոլշեւիկներ, որոնք յօդուած մը հրատարակեր էին Պրիւքէլի «Մոնտ» թերթին մէջ, Ֆրանսայի արհեստակցական միութեան մասին: Անոնք նախապէս վտարուած էին Աշխատանքի Դաշնակցութենէն: Հինգերորդը՝ Ֆրաշոն, փախած է:— Բազմաթիւ յանձնաժողովներ կազմուեցան հաշուեյարդարի ենթարկելու համար համայնավար կուսակցութեան շարժումն եւ անշարժ գոյքերը, որոնք մեծ հարստութիւն մը կը ներկայացնեն միայն Փարիզեան շրջանին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵՆԷ ազատ ձգուած (իբրեւ անկար կամ ռէֆօռմէ, 1909էն վերջը եղած զօրակոչեր) քաղաքացիները պարտաւոր են իրենց շրջանի զինուորագրութեան գրասենեակներուն հաղորդել իրենց նոր հասցէները:

Սկանտինաւեան պետութեանց որոշումը

Սկանտինաւեան չորս պետութեանց խորհրդաժողովը վերջացաւ, տեւելով երկու օր: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ չորս կառավարութիւնները միաձայնութեամբ որոշած են պահել իրենց չէզոքութիւնը, սերտօրէն գործակցելով: Այս առթիւ «կը փափաքին իրենց աջակցութիւնն ընծայել միջազգային դժուարութիւնները հարթելու համար. բաղձանք մը որ յայտնուած էր պատերազմի պայթումէն առաջ, երբ միացան Պելժիոյ Թագաւորի կոչին, ի խնդիր խաղաղութեան: Այս բաղձանքը կը մնայ նոյնութեամբ»:

Չորս պետութիւնները կը խնդրեն յարգել իրենց խաղաղ յարաբերութեանց դիրքը, ինչպէս ճշդուած է 1917ին, մեծ պատերազմին ատեն: Զեկոյցը մասնաւորապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամերիկեան պետութեանց, իրենց համակրանքին առթիւ: Ժողովը քննեց բազմաթիւ գործնական հարցեր որ կապ ունէին պաշարման եւ հաղորդակցութեանց հետ: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան երեք սկանտինաւեան պետութեանց թագաւորները եւ Ֆինլանտայի նախագահը: Այս ճառերը չորս երկիրներուն լեզուներով տարածուեցան ի սփիւռս աշխարհի:

Հակառակ չորս պետութեանց այս վճռական եւ միացեալ ճակատին, յուռետեսութիւնը կը շարունակուի Ֆինլանտայի եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց մասին. մանաւանդ անոր համար որ Մոսկուա կը պահանջէ Հանկօ նաւահանգիստը եւ Ալանտ կղզիները:

Ժողովին առթիւ հայրենասիրական ցոյցեր կատարուեցան եւ 70 հոգինոց սեղան մը սարքուեցաւ Ստոքհոլմի պալատին մէջ, որ զարդարուած էր հինգ պետութեանց դրօշներով (հինգերորդը՝ Իսլանտա): Ցետոյ թափօր մը կազմուեցաւ փողոցներուն մէջ, առաջնորդութեամբ քաղաքի կառավարիչին եւ ուրիշ երեւելիներու եւ մասնակցութեամբ հարիւրաւոր պատուիրակութեանց: Միայն դրօշներուն թիւը 500էն աւելի էր:

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

»»» · «««

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Փարիզ եւ Սէնի նահանգը բնակող բազմաթիւ օտարականներ ունին անձնագիրներ, կանոնական տեւողութեամբ —երեք տարի— որոնց պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, հետեւաբար պարտաւոր են զանոնք նորոգել այդ թուականէն առաջ:

Կարելի եղածին չափ կրճատելու համար սպասումները, ենթականերէն կը խնդրուի իրենց անձնագրի նորոգման խնդրագիրը ներկայացնել հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

Հոկտեմբեր 20էն 30 (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով) A. եւ B.: Հոկտ. 31էն 4 Նոյեմբեր՝ C.: Նոյեմբեր 6էն 10 Նոյեմբեր՝ D.: Նոյեմբեր 13էն 18՝ E.: Նոյեմբեր 20էն 25 F.: Նոյեմբեր 27էն Դեկտեմբեր 1 G.: Դեկտեմբեր 2էն 7՝ H.: Դեկտ. 8էն 16 Դեկտ. I. եւ J. Դեկտեմբեր 18էն 28՝ K.:

Փարիզ բնակող օտարականները պիտի ընդունուին ոստիկանական վերատեսչութեան կեդրոնին մէջ: Այն օտարականները որ Սէնի նահանգին ուրիշ մէկ վարչական շրջանը (Commune) կը բնակին, պիտի ընդունուին իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան մէջ: Սակայն, Ռուս, Հայ եւ Սարցի ապաստանեալները կը հրաւիրուին ներկայանալ ուղղակի ոստիկանական վերատեսչութեան:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ Փարիզի եւ արուարձաններու սրճարանները, կապելաները եւ ճաշարանները կրնան մտնել հետեւեալ ժամերուն, համաձայն նոր կարգադրութեան մը որ սկսաւ գործադրուիլ հինգշաբթի օր.— Ամէն առտու ժամը 7էն մինչեւ 11, 7, ժամը 7էն 8.30, 11էն 14.30, 17.30էն 23: Ճաշարաններու համար բացման ժամը երկարաձգուած է մինչեւ 15.30: Շաբաթ առաւօտ ժամը 11էն մինչեւ կիրակի ժամը 23 մուտքը ազատ է: Կայարաններու պիւֆէները արտօնուած են ամէն օր, իրենց բաց ժամերուն:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Գերմանները իրենց երկիրը փոխադրելու համար, եօթը հոգինոց պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա: Իրազեկներ 300,000 — 400,000 կը հաշուեն այդ շրջանի Գերմանացիները: Լվովը, որ երբեմն Լէմպէրկ կը կոչուէր, աւստրիական գրաւման տակ էր պատերազմէն առաջ: (Այս քաղաքին մէջ կը գտնուին հազարաւոր օտարացած Հայեր): Չի գիտցուիր թէ Մոսկուա ինչ պիտի ընէ իր գրաւած երկրամասին միլիոնաւոր Լեհերը: Օրինակ, Լոմցայի շրջանը ամբողջովին լեհական է: Ռուսերը վարպետօրէն լուծեցին Վիլնայի Լեհերուն խնդիրը, Լիթուանիոյ յանձնելով այդ քաղաքը, ուր գաղթականներ տեղաւորելու կ'աշխատէին Լեհերը: Հավասի թղթակիցը այս առթիւ պարզելով Խ. Միութեան ազգային քաղաքականութիւնը, գիտել կուտայ թէ բոլշեւիկները բոլորովին կեղծ ազգութիւններ ստեղծած են, իրենց դատին համար: «Այսպէս, Ազէրիները, որոնք զուտ գիտական, լեզուաբանական եւ ցեղագրական տեսակէտով ուրիշ բան չեն եթէ ոչ Թուրքեր, մոլտավեան կամ քարէլեան ազգերը, որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ Ռումէններ կամ Ֆինլանտացիներ» են.:

Թուրքիա կանգնած Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ առջեւ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ Ռուսիա, լուծելէ վերջ Պալթեան երկիրներու եւ Ֆինլանտայի հարցը, որոշէ նետուիլ աշխարհակալական քաղաքականութեան մը մէջ, որ նպատակ պիտի ունենար խորտակել անգլիական կայսրութիւնը, այն ատեն Թուրքիա պիտի իյնայ մուրճին ու սալին միջեւ: Ներկայիս Թուրքիա կ'ուզէ չէզոք մնալ, եւ ոչ ոք պիտի մեղադրէ զինք ատոր համար: Իբրեւ անդամ Պալքանեան համաձայնութեան, Թուրքիա կը փափաքի որ Պուլկարիա մտնէ այդ համաձայնութեան մէջ եւ Պեսարապիան չխլուի Ռումանիոյ ձեռքէն: Թուրքիա կ'ուզէ հաշտեցնել նաեւ Ռուսիոյ բարեկամի եւ դաշնակիցի իր դիրքը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բարեկամի, որոշ չափով դաշնակիցի դիրքին հետ: Եթէ չկարենայ հաշտեցնել այդ երկու դիրքերը, ո՞ր կողմին պիտի հակի:

Հարցը չափազանց փափուկ է, որովհետեւ Թուրքիա պարտաւորուած է հաշուի առնել ոչ միայն Ռուսիան, այլ եւ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը: Ներկայիս Գերմանիա կը թուի թէ շահագրգռութիւն ցոյց չի տար Արեւելքի մասին, բայց իր այդ դիրքը առժամեայ հանգամանք ունի: Այն ճամբաները, որոնց կը հետեւի Գերմանիա, միշտ խաչաձեւած են այն ճամբաները, որոնց կը հետեւի Ռուսիա: Արդ, այդ ճամբաները իրար կը խաչաձեւեն երկու կայսրութեանց ռազմաբեմին վրայ,— Պոլիս եւ Նեղուցները:

Ժամանակ մը, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կամքէն անկախ, Թուրքիա իր յոյսերը դրաւ Գերմանիոյ վրայ ընդդէմ Ռուսիոյ: 1912—1913, Գերմանիա կը գործէր իբրեւ պաշտպան Թուրքիոյ, իսկ Ռուսիա՝ իբրեւ պաշտպան Պալքաններու: 1914ին, Թուրքիա նետուեցաւ Գերմանիոյ գիրկը, կանգնելով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ, բայց ապահովաբար ի հեճուկս Ռուսիոյ: Այսօր Գերմանիոյ գլխաւոր մտահոգութիւնը Պալքաններու մասին չէ, բայց եթէ վաղը Պալքաններու մասին հետաքրքրուի իսկ՝ ի շահ Թուրքիոյ պիտի չըլլայ:

Եզրակացութիւն,— Թուրքիա կրնայ կռթնիլ միայն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ:

Թուրքիա շատ լաւ հասկցած է ատիկա, եւ Եուկոսլաւիան, Հունգարիան եւ Ռումանիան կը համարի իր առաջաւոր դիրքերը, ահա թէ ինչու չի կրնար ընդունիլ որ ստորին Կարպաթեան Ռուսիան (Ուքրայնա) կամ Պեսարապիան գրաւուի, ահա թէ ինչո՞ւ չի կրնար ընդունիլ որ Ռուսիա արշաւանք մը կազմակերպէ Իրանէն ներս: Թուրքիա, մէկ խօսքով, բարեկամն ու դաշնակիցն է Ռուսիոյ այնքան ատեն որ Ռուսիա չի բռնաբարեր մէկ կողմէ ռումանական սահմանները, միւս կողմէ իրանեան սահմանները: Այն օրը, երբ Ռուսիա կը դառնայ Մեծն Պետրոսի, Մեծն Կատարինէի կամ Ալեքսանդր Ա.ի, «Թուրքեստանի եւ Փլեւնայի յաղթականին» կայսրութիւնը, Թուրքիա կը վերադառնայ այն դիրքին, ուր կը գտնուէր Խրիմի պատերազմին նախօրեակին: Համարձակօրէն կարելի է ըսել որ եթէ Սարաճօղլու ստիպուեցաւ երկար մնալ Մոսկուայի մէջ, գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այս հարցին ճշդումն է:

Միայն թէ Ռուսիա կ'աճապարէ: Կ'աճապարէ տարածել իր տիրապետութիւնն ու ազդեցութիւնը, որքան կրնայ աւելի հեռու: Որովհետեւ կը վախնայ որ Գերմանիա հաշտութիւն կը կնքէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ,— թէեւ շատ դժուար,— կամ Գերմանիա կը տկարանայ, կը խորտակուի: Նման երկու պարագաներու մէջ՝ Ռուսիա ստիպուած է կանգ առնել, որովհետեւ կամ Գերմանիա պիտի փակէ իր ճամբան դէպի Արեւելք, կամ Անգլիա եւ Ֆրանսա, այլեւս յաղթական եւ չէզոքներու հետ դաշնակցած, խոչընդոտ պիտի հանդիսանան իր յառաջխաղացութիւններուն: Ահա թէ ինչու պարտաւոր է արագ շարժիլ: Հիւսիսի մէջ կրնայ դեռ անգամ մը եւս աճապարել, բայց հարաւէ՞ն ...

Ան կ'երազէր որ Թուրքիա, առանց ձայն հանելու, տեղի պիտի տայ իրեն, եւ պիտի ընդունի քալել ձեռք ձեռքի Ռուսիոյ հետ: Եթէ Թուրքիա մերժէ,— մինչեւ այժմ դէպքերը կը հաստատեն որ պիտի մերժէ,— Ռուսիա ստիպուած պիտի ըլլայ կամ տեղը ծանր նստիլ՝ գոհանալով լեհական, պալթեան ու թերեւս ֆինլանտական աւարով, կամ բռնի ուժ գործածել:

Բայց եթէ երբեք ուզէր բռնի ուժի դիմել, պէտք էր ճշդել թէ ուրկէ՞ պիտի սկսէր գործողութիւնները:

Երբ ենթադրենք թէ Ռուսիա պիտի գործէ իբրեւ դաշնակից Գերմանիոյ՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ, այդ պարագային պիտի իջնէ Պեսարապիայէն, նոյնիսկ Ստորին Կարպաթեան Ռուսիայէն մինչեւ Փամիր: Երբ ենթադրենք թէ պիտի գործէ Պալքաններուն մէջ, այդ պարագային իր դէմ պիտի գտնէ Թուրքիան, Ասիոյ մէջ՝ դարձեալ պիտի ընդդիմանայ Թուրքիան, պաշտպանելու համար Իրանը: Վերջապէս, երբ Ռուսիա, մէկ կողմ դնելով Ռումանիան, Թուրքիան եւ Իրանը, փորձէ սարսել անգլիական կայսրութիւնը՝ յարձակելով Փամիրի վրայէն,— ծրագիր մը որ փորձութիւն կ'արթնցնէ,— պէտք է ըսել որ Հնդկաստանի հիւսիսային սահմանները շատ դիւրին են պաշտպանել, ոչ մէկ խօսք միւս կողմէ որ բոլոր Հնդիկները պիտի կռուին Անգլիացիներուն կողքին:

Իբրեւ վերջաբան, պէտք է ըսել թէ 1920էն ի վեր Ռուսիա երբեք հրաժարած չէ թէ դէպի Արեւմուտք, թէ դէպի Չինաստան տարածուելու քաղաքականութենէն: Գերմանիոյ ձեռնարկած արկածախնդրութիւնը թոյլ տուաւ որ առանց գնդակ մը արձակելու իրագործէ իր ցանկութիւններէն մէկ քանին, բայց առիթը այնքան յարմար է որ թերեւս փորձը իրականացնել ուրիշ ցանկութիւններ ալ: Զինք կեցնելու համար, Թուրքիա կը գտնուի ոչ միայն առաջին դիրքերուն վրայ, այլ եւ կը հանդիսանայ միակ իրական խոչընդոտը, որ պիտի արգիլէ ռուսական ծաւալումը դէպի հարաւ: Աթթիւրքի դարձած Թուրքիան այսպէս համաշխարհային դեր մը ունի կատարելիք: Սարաճօղլու արդէն սկսած է կատարել այդ դերը Մոսկուայի մէջ, բայց տակաւին կը գտնուինք սկիզբը այն տրամախօսութեան, որ կրնայ ողբերգութեան փոխուիլ:

Ամէն պարագայի մէջ Ֆրանսա եւ Անգլիա, որոնք ամբօրէն հաստատուած են Մերձ. Արեւելքի մէջ, կանգնած են Թուրքիոյ եւ իր դաշնակիցներուն ետեւը: Թուրքիա եւ իր դաշնակիցները գիտեն ատիկա, այդ է պատճառը որ Թուրք դիւանագէտը հպարտ դիրք մը բռնած է Մոսկուայի մէջ, զարմանք պատճառելով Քրեմլինի:— ՓԻԷՐ ՏՈՄԻՆԻՔ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ

Պատրիարքին վաւերացումը.— Հ. Ներսէս Ակինեան Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք Մեսրոպ արք. Նշանեանի դահակալութիւնը տեղի ունեցաւ կառավարչատան մէջ: Ներկայ էին մարզպանը, բրիտանական եւ տեղական բոլոր իշխանութեանց ներկայացուցիչները, զինուորական թէ քաղաքային: Այս արարողութիւնը ստացաւ Մեծն Բրիտանիոյ հանդէպ համակրանքի արտայայտութեան ցոյցի մը հանգամանքը:

Պատասխանելով Սըր Մաք Մայքըլի որ պաշտօնապէս կը հաղորդէր Արքայական վաւերացումը, պատրիարքը յայտնեց թէ արքայական թագին հաւատարիմ կը մնան Բրիտանական դրօշին տակ ապրող բոլոր Հայերը: Ան իր ճառը աւարտեց, մաղթելով որ դաշնակիցները յաղթանակեն, որպէսզի «մեծ ու փոքր ազգերը կարենան ազատ կեանք մը վարել, եղբայրական ու համեբաշխ մթնոլորտի մը մէջ»:

*** Մէկ ամիսէ ի վեր ծանօթ բանասէր Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան Երուսաղէմ կը գտնուի, Ս. Յակոբի Հայոց վանքին ձեռագիրները ուսումնասիրելու համար:

Սեպտեմբեր 17ի կիրակին Ֆրէրներու ընդարձակ սրահը լեցուն էր երկսեռ հասարակութեամբ ուր գիտական դասախօսութիւն մը կատարեց Հ. Ակինեան, նիւթ ունենալով Ե. դարու հայ գրականութիւնը: Հաւաքոյթին նախագահը, Պ. Տիրան Լիւլէճեան ներկայացուց դասախօսը, ծանօթութիւններ տալով անոր ուսումնասիրութիւններու մասին: Ցետոյ գիտնական Մխիթարեանը մէկ ժամ խօսեցաւ Սահակի եւ Մեսրոպի կատարած գրական աշխատանքներու եւ ստեղծագործութիւններու մասին:

Ունկնդիր հասարակութիւնը լուրջ հետաքրքրութեամբ լսեց Հ. Ակինեանի դասախօսութիւնը: Շատեր փափաք յայտնեցին որ կրկին խօսի:

Իսկ Սեպտեմբեր 21ին Սիոն Կրթասիրաց — Հ. Մ. Ը. Մ.ի սրահին մէջ դարձեալ խօսեցաւ Հ. Ակինեան, հայ այբուբէնի ծագման ու հայ թարգմանութեանց կատարած դերի մասին: Նախագահը իր բացման խօսքին մէջ, միջանկեալ յորդորեց ներկաներուն խոհեմ ըլլալ ներկայ տագնապալի օրերուն: «Ինչպէս գիտէք, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա արդարութեան եւ խաղաղութեան համար կը պատերազմին բիրտ ուժի մը դէմ, հայ ժողովուրդը ըլլալով աւանդականօրէն բարեկամ այդ պետութեանց եւ վայելած անոնց պաշտպանութիւնը, մենք պիտի շարունակենք առաւել եւս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կապուած մնալ հաւատարմօրէն»:

Հ. Ակինեան, որ տրամադիր է իր Երուսաղէմ գտնուած միջոցին քանի մը դասախօսութիւններ եւս տալու Հայոց պատմութեան ու գրականութեան շուրջ, գիտականօրէն ծանօթացուց հայ հին դասական գրականութեան մասին իր կատարած պրպտումները:— Թղթակից

ԽՄԲ.— Այս նամակին վրայ փակցուած է անգլիական գրաքննութեան կտրօնը,— «Բացուած գրաքննիչին կողմէ»: Իսկ ներփակ անգլերէն ազդ մը կը թելադրէ, «որքան կարելի է, նամակները գրել անգլերէն, արաբերէն, եբրայեցերէն կամ ֆրանսերէն, նուազեցնելու համար յապաղումը»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պուտափէշթէն մեզի կը հաղորդեն մահը Տօքթ. Անտոն Գամպուրեանի: Հանգուցեալը վկայուած՝ Պոլսոյ եւ Լիոնի համալսարաններէն, նախկին բժշկապետը եղած է Պոլսոյ Ս. Յակոբ հիւանդանոցին: Պատերազմէն վերջ Ֆրանսա, յետոյ Հունգարիա անցաւ, ուր կը մնար մօտ աասնըհինգ տարիներէ ի վեր: Մեծ համբաւ կը վայելէր իր գիտութեամբ եւ անձնուէր ծառայութիւններով: Միշտ օգտակար եղած է միջին Եւրոպայի հայ գաղութներուն, մանաւանդ այն Հայերուն, որ Պուտափէշթի ճամբով կ'անցնէին արեւելքէն արեւմուտք: Թաղման ներկայ եղած են ամբողջ հայ գաղութը, եւ հունգարացի բարեկամներ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԵԼԺԻՈՅ եւ Հոլանտայի մէջ միշտ մտահոգութեամբ կը հետեւին Գերմանիոյ զինուորական շարժումներուն, կասկածելով չէզոքութեան բռնաբարումէն: Պելժիոյ այսօրուան բանակը շատ աւելի զօրաւոր է քան 25 տարի առաջ: Այսօր հինգ անգամ աւելի զինուորներկը գտնուին դրօշի տակ, եւ 10—12 անգամ աւելի կրնան հաւաքուիլ, եթէ վտանգ ծագի: Իւրաքանչիւր զօրաժին երեք անգամ աւելի գնդացիր ունի քան ամբողջ բանակը՝ 1914ին: Զինուորները 5 — 17 ամիս մարզանք ստացած են եւ միլիոնաւոր տոլարներ ծախսուած են ամրութեանց համար: Պելժիա մասնաւոր միջոցներ ձեռք առած է հրասայլերու եւ մեքենաշարժ զօրամասերու յարձակման դէմ, որոնք ամէնէն աւելի հաւանական կը թուին: Այժմ դրօշի տակ են 400,000 զինուորներ, կազմ եւ պատրաստ: Ի հարկին այս թիւը կրնայ բարձրանալ 800.000էն մէկ միլիոնի: Քսանըհինգ տարի առաջ Ալպէռ Թագաւորը կրցած էր հաւաքել միայն 90.000 զինուոր, որոնք ունէին միայն 102 գնդացիր, բայց ոչ ծանր հրետանի: Նոր բանակը կը պաշտպանէ բազմածախս ամրութիւններ, որոնք շրջապատուած են հակահրասայլային ցանցերով եւ ականներով: Երկու տեսակ արշաւներ կը նախատեսուին.— մէկը՝ Լիէժէն, ինչպէս 1914ին, իսկ միւսը՝ հիւսիսէն, Հոլանտայի ճամբով: Պելժերը աւելի դիւրին կը նկատեն առաջինին զսպումը: Լիէժի շուրջը հաստատուած են երեք շարք բերդեր, որոնց երկրորդը ամէնէն զօրաւորն է: Իսկ հիւսիսային սահմանագլուխը պաշտպանուած է խոր խրամներով եւ Ալպէրի ջրանցքով, որ կ'երկարի Անվէրսէն դէպի արեւելք, Մէօզ, Լիէժի հիւսիսակողմը:

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը կը քննադատեն օդանաւային նախարարութիւնը որ կը գոհանայ «թռուցիկներու արշաւ մը» կատարելով Գերմանիոյ վրայ: Մասնաւորապէս «Տէյլի Էքսփրէս» գիտել կուտայ թէ «այսպիսի արշաւներու շարունակութիւնը մեծ բանի չի ծառայեր: Հիթլէրի զինուորական յաղթանակները Լեհաստանի վրայ աւելի հզօր ազդեցութիւն գործեցին Գերմանիոյ հանրային կարծիքին վրայ քան այն թռուցիկները եւ տետրակները որ կը բացատրեն Գերմանիոյ տկարութիւնները: Անհրաժեշտ են գերմանական պարտութիւններ, որպէսզի գերման ժողովուրդը երես դարձնէ իր վարիչներուն»: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ՎԻԼՀԵԼՄ ԿԱՅՍԵՐ 22 թոռները կը ծառայեն հիթլէրական բանակին մէջ: Նախկին կայսրը միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւի արեւմտեան ճակատի գործողութեանց եւ ժամերով քարտէսներ կը զննէ, նշանակելով գերմանական եւ դաշնակից բանակներուն դիրքերը:

ԼԵՀԱԿԱՆ ԿԱԼԻՑԻՈՅ ՄԷՋ, որ Ռուսաստանի ձեռքը անցաւ, ընտրութիւններ պիտի կատարուին հոկտեմբեր 22ին, պատգամաւորներ ընտրելու համար (մէկ ներկայացուցիչ իւրաքանչիւր 5000 բնակիչի): Այս ընտրութենէն զատ, Լիւքի, Թարնոփոլի, Ստանիսլովի եւ Լվովի (Լէմպէրկ) ժողովուրդը քուէարկութիւն պիտի կատարէ մեծ կալուածներու, ճարտարագործութեանց եւ սեղանաւորական հաստատութեանց ազգայնացման մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, ազատական երեսփոխան Մէնտըր հարցուց վարչապետին թէ «տրամադի՞ր է բացորոշապէս հասկցնելու թէ գերմանական կառավարութեան կողմէ ձեւակերպուած հաշտութեան որ եւ է առաջարկի քննութեան համար նախապայման պիտի ըլլայ պարպել Պոհեմիան, Մորավիան, Սլովաքիան եւ Լեհաստանը»: Պ. Չէմպըրլէն պատասխանեց.— «Աւելցնելիք բան չունիմ այն կատարեալ եւ ըստ օրինի քննուած յայտարարութեանս վրայ զոր ըրի անցեալ հինգշաբթի օր»: Ընդդիմադիր երեսփոխանը նորէն հարցուց.— «Օգտակար չէ՞ յայտարարել թէ այդպիսի գործքերու մասին կը մտածէր վարչապետը, երբ կ'ըսէր թէ պէտք է գործեր ցուցնել եւ ոչ թէ խօսքեր»: Չէմպըրլէն չպատասխանեց:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ հետազօտութիւններ կատարեցին Սկովտիոյ վրայ կատարուած արշաւէն 24 ժամ վերջը, առանց ռումբեր նետելու: Անգլիական թնդանօթները որոտացին ամբողջ մէկ ժամ: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ թշնամի օդանաւերը շատ բարձրէն կը թռչէին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Պըրթանյը» շոգենաւին խորտակումը նկարագրելով, գրագէտ Ժոզէ Ժէռմէն կը պատմէ.— «Առտուն արշալոյսին 300 մղոն հեռու էինք ... ծովափէն, երբ վտանգի նշանը տրուեցաւ: Գերմանական սուզանաւ մը կը հետապնդէր մեզ եւ նաւապետը հրամայեց շոգեպինդ քշել նաւը, խուսափելու համար թորփիլահարումէն: Սուզանաւը նաւուն հետեւեցաւ շանաձուկի մը պէս, անցաւ մեզ եւ փակեց ճամբան: Ցետոյ, առանց կենալու հրաման տալու, սկսաւ կրակել եւ առաջին հարուածը զարնուեցաւ անթելի գործիքին, ծանրապէս վիրաւորելով մեքենավարը: Այն ատեն հրամայուեցաւ նաւը պարպել եւ ուղեւորներն ու նաւաստիները, նաւակները նստան կատարեալ կանոնաւորութեամբ: Ռումբերը կը տեղային նաւուն դէմ, իսկ նաւապետը կը մնար կամուրջին վրայ: Ցանկարծ խոր ցնցում մը սարսեց նաւը: Թորփիլ մը պայթած էր սուրճի եւ ծխախոտի բեռներուն մէջ: Շատեր ջուրը նետուեցան ազատարար գօտիներով: Ամէն մէկը կարգով թիավարեց մեր նաւակը լման հինգ ժամ, երբ թորփիլահալածի մը հանդիպեցանք, որուն մէջ կը գտնուէին նախորդ օրը խորտակուած գերմանական սուզանաւին հրամանատարը եւ նաւազները»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ այլեւս պիտի չընդունուին Աշխատանքի սակարանին մէջ, համաձայն վարչական խորհուրդի որոշման, որ իր կարգին կը յայտարարէ թէ «գերմանեւխորհրդային դաշինքը բացարձակապէս հակառակ է ֆրանսացի բանուորներու շահերուն»: Այն սէնտիքաները որ մինչեւ հոկտեմբեր 30 իրենց պարսաւանքը չեն յայտներ գերմանեւխորհրդային դաւակցութեան դէմ, պիտի վտարուին Աշխատանքի Սակարանէն, հոկտեմբեր 31ին: Գաւառի մէջ ալ բոլշեւիկներուն արգիլուած է օգտուիլ աշխատանքի սակարանի սրահներէն:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
«ԹՈԼԲԻԱԿԻ ՀԱՄԱՐ» Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՏՈՒԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Բելճիքա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
22 Octobre
1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4176

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԽՈՐ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԵՑ ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՆԵՂՍԻՐՏ.— ԻՏԱԼԻԱ ՎԵՐԱՊԱՀ, Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԼՈՒՌ

Անգարայի դաշնագիրը տօնական տրամադրութիւններ ստեղծեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ, ինչպէս եւ շատ մը չէզոք երկիրներու մէջ, իբրեւ յաղթանակ մը խաղաղութեան համար: Քիչ անդին հրատարակած ենք ծաղկեփունջ մը ֆրանսական թերթերու գովասանքներէն: Անգլիական մամուլն ալ նոյն ջերմութեամբ կը տարփողէ դաշնագրին ստորագրութիւնը: «Թայմզ» կը բացատրէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց եւ թէ Անգարայի դաշնագիրը «կը փարատէ այն բոլոր մտահոգութիւնները զոր կրնար ունենալ Մեծ Բրիտանիա, Միջերկրականի կացութեան մասին»: Ուրեմն կարելի պիտի ըլլայ աւելի մեծ ճիգ մը կեդրոնացնել արեւմտեան ճակատին վրայ: «Խ. Միութեան ծրագիրները քիչ մը մութ են, Եւրոպայի այս մասին մէջ: Եթէ Ռուսերուն նպատակն է պահպանել Պալքաններու գոյավիճակը եւ գիւրացնել համաձայնութիւնը հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց միջեւ, ինչո՞ւ համար անոնց եւ Անգարայի դաշնագիրը ստորագրող երեք երկիրներու ծրագիրները պիտի խանգարեն իրար: Դաշնագիրը դիւանագիտական վաւերագիր մըն է որ կարեւոր անդրադարձումներ պիտի ունենայ խաղաղութեան պահպանումին համար Միջերկրականի մէջ»:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» եւ ուրիշ թերթեր սկանտինաւեան պետութեանց որոշումը եւ Անգարայի համաձայնութիւնը կը նկատեն «երկու մեծ բազուկներ կեդրոնական Եւրոպայի կողերուն վրայ»:

Իտալիոյ մէջ թէեւ որոշ վերապահութիւն կը տիրէ, բայց վերջին լուրերու համաձայն Հռոմ գոհ է որ խզուեցան Մոսկուայի եւ Անգարայի բանակցութիւնները, խանգարելով Խ. Միութեան տիրապետութիւնը Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ:

Խ. Միութիւնը առ այժմ անտարբեր կ'երեւայ, թէեւ Մոսկուայի օտար շրջանակները չեն ծածկեր թէ Անգարայի դաշնագիրը ծանր հարուած մը կու տայ խորհրդային դիւանագիտութեան եւ կրնայ լուրջ ազդեցութիւն գործել Ֆինլանտայի եւ Ռումանիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց վրայ: Ռուսական շրջանակները միշտ կը յուսան թէ Թուրքիա պիտի պահպանէ իր բարեկամ յարաբերութիւնները եւ թոյլ պիտի չտայ որ Տարտանէլը բացուի, թշնամական գործողութիւններ կատարելու համար Խ. Միութեան դէմ:

Գերմանիոյ մէջ բնականաբար խոր վրդովում պատճառեց դաշնագրին ստորագրութիւնը, որ կրնայ վեր ի վայր շրջել Պերլինի արտաքին քաղաքականութիւնը: Ֆոն Փափէնի հետ, Մոսկուայի գերմանական դեսպանն ալ Պերլին կանչուեցաւ, բացատրութիւններ տալու եւ Սթալինի պատասխանը հաղորդելու համար: Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն կարծիքն այն է թէ «Թուրքիա անտեսեց Գերմանիոյ ազդարարութիւնները, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յանձնելով իր գործելու ազատութիւնը: Լեհաստանի ճակատագրական փորձը գործեց ան»:

Յունաստանի թերթերը խոշոր խորագիրներով աւետեցին Անգարայի դաշնագրին ստորագրութիւնը, խստօրէն գգուշանալով խոհրդածութիւններէ:

Եուկոսլավիոյ մէջ դաշնագիրը կը համարուի զօրաւոր ազդակ մը Պալքաններու եւ Միջերկրականի խաղաղութեան պահպանման համար:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Անգարայի դաշնագիրը դիւանագիտական առաջին յաջողութիւնը կը կազմէ Դաշնակիցներուն համար, պատերազմէն ի վեր, թէեւ չապահովեր Ռուսիոյ չէզոքութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ եւ թուրք մամուլին գովասանքը

Թուրքիոյ մէջ բնականաբար շատ գոհ են դաշնագրին ստորագրութենէն: Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, «Ուլուս», իր առաջին էջը ամբողջովին նուիրած էր դաշնագրին ստորագրութեան, խոշոր խորագիրներով եւ լուսանկարներով: Խմբագրականին մէջ, — «Մեծ գործ մը խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար» — երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆքը Աթայ կը փառաբանէ դաշնագրին արժէքը.

— «Մեր կառավարութիւնը հաստատեց թէ պատերազմը մեր երկրէն հեռացնելու լաւագոյն միջոցն է գործակցիլ այն պետութեանց հետ որ միացած են խաղաղութեան համար, նոյնիսկ պատերազմի մը գնով»:

Խմբագրականը կ'եզրակացնէ թէ անգլեւֆրանքեւթուրք «աւանդական բարեկամութիւնը կնքուած է յաւիտեանս: Պատմութիւնը միշտ յարգանքով պիտի յիշէ անունները անոնց որ կարելի դարձուցին այս գործը»:

Ուրիշ թուրք թերթեր ալ անվերապահ գոհունակութիւն կը յայտնեն դաշնագրին ստորագրութեան համար, չեշտելով թէ ան կը փարատէ վրդովիչ կասկածի մթնոլորտը որ ամիսներէ ի վեր կը ծանրանար պալքանեան թերակղզիին եւ Մօտաւոր Արեւելքի վրայ: Թուրք մամուլին լաւատեսութիւնը կը ներկայացնէ խանդավառութիւն մը զոր մինչեւ հիմա ցոյց տուած չէր թուրք ազգը: Անգարայի օտար քաղաքական շրջանակներուն մէջ առանց վերապահութեան կը գնահատեն Թուրքիոյ չիտակութիւնը:

*** Սարաճօղլու Պոլիս վերադարձաւ առանց Ռումանիա հանդիպելու եւ անմիջապէս գնաց Անգարա, տեսակցելու համար Զօր. Վէյկանի եւ անգլիացի զօրավարին հետ: Մոսկուայէն մեկնելուն առթիւ, թուրք նախարարը ջերմագին հեռագիր մը ուղղեց Մոլոթովի, որ պատասխանեց նոյն ջերմութեամբ: Սարաճօղլու Օտեսայէն Պոլիս հասաւ ռուսական «Մոսկվա» յածանաւով, որուն կ'ուղեկցէր թորփիլանաւ մը եւ ցամաք ելաւ Թոփհանէ, ընկերակցութեամբ Անգարայի խորհրդային դեսպանին: Անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր քարափին վրայ, ողջունելու համար նախարարը որ ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով:

*** Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Իսմէթ Ինէօնիւ, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղելով նախագահ Լըպրէօնի, «սրտանց կը մաղթէ որ Անգարայի մէջ կնքուած դաշնագիրը արդիւնաւոր ըլլայ խաղաղութեան եւ մարդկային բարօրութեան համար»: Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս պատասխանեց, յայտնելով թէ դաշնագրին ստորագրութիւնը «ուրախութեամբ ողջունուեցաւ Ֆրանսացի ժողովուրդին կողմէ, որ զայն կը նկատէ ե՛ւ պատասխանը այն վստահութեան զոր միշտ յայտնած է Թուրքական ազգին ե՛ւ երաշխիքը երեք մեծ երկիրներուն սերտ եւ անկեղծ գործակցութեան, ի խնդիր խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան մեծ իտէալին»:

Պ. Տալատիէ եւս հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ վարչապետին, «իր խորին գոհունակութիւնը յայտնելով որ ալ աւելի սերտ հանգամանք մը կը ստանայ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը եւ համոզուած ըլլալով կը հաստատուի անոնց շահերու եւ իտէալի նոյնութիւնը: Թարգմանը հանդիսանալով իմ բոլոր հայրենակիցներուս որ այսօր կը կռուին բոլոր ազատ ժողովուրդներու իրաւունքներուն ապահովութեանը համար, Ֆրանսայի եղբայրական ողջոյնը կ'ուղղեմ թուրք ուղղամիտ եւ քաջարի ազգին»:

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը եւ Անգլիոյ Թագաւորն ալ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխանակեցին:

*** Անգարայի դաշնագրին հիմնական մասերը հաղորդած էինք երէկ: Պաշտօնական բնագիրը կը յետաձգենք յաջորդ համարին, տեղի անձկութեան պատճառով:

«Կեցցէ՛ Թուրքիան», կ'աղաղակեն թերթերը

Տեղական թերթերը բառ չեն գտներ Թուրքիան պանծացնելու համար, Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ:

Այնուապետական օրկանը, Ֆիկառօ, «պոաւօ» գոչելով, առանց վերապահութեան կը շնորհաւորէ դաշնագիրը, որ պիտի նպաստէ «պետութեանց նոր խմբակցութիւն մը կազմելու Եւրոպայի այդ մասին մէջ»: Արմատական օրկանը, «Լ'Էօվր» կը գրէ.

— «Վիլհելմ Բ.ի դիւանագիտութիւնը, որ այնքան խստօրէն քննադատուած է Հիթլէրի կողմէ իր գրքին մէջ, գոնէ յաջողած էր ապահովել նեցուկ մը՝ Թուրքիան, կամուրջ մը ձգելու համար դէպի Պաղտատ եւ Հնդկաստան: Այդ նեցուկը տեղի կու տայ Հիթլէրի քայլերուն առջեւ: Ճիշդ է որ այժմ նոյն Թուրքիան չէ — այլասերած Սուլթաններու Թուրքիան — այլ այն զոր վերակազմեցին, խելքով թէ ուժով, Քէմալ Աթաթիւրք, իր գործակիցները եւ յաջորդները: Տաժանքի դպրոցին մէջ թրծուած այս մարդոց քով Պերլին ղրկած էր, զանոնք հրապուրելու համար, վաւերական քնացողը, Ֆոն Փափէն: Բայց քնացողը ինկաւ բոլորովին արթնցած մարդոց վրայ որոնք շատոնց հասկցած էին թէ ո՛ւր կը գտնուին իրենց պարտականութիւնը եւ իրական շահերը: Հետեւաբար անոնք չէին վարանած Պ. Ժորժ Պոնէի հետ ստորագրել համաձայնութիւն մը որ կը ճշդէր իրենց դիրքը»:

«Լ'Էռ Նուվէլ»ի կարծիքով, ոչնչացած է Գերմանիոյ դիւանագիտական ծրագիրը կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ, այսինքն իր պատերազմական ծրագրին ամէնէն կարեւոր մասը: «Արդարեւ վեր ի վայր շրջուեցան Հիթլէրի ծրագիրները Պալքաններու մասին եւ անոնց ճամբով դէպի արեւելեան Միջերկրական: Գալով Նեղուցներու կարգուսարքին, այնպէս ինչպէս հաստատուած էր Մոնթրէօյի մէջ, Թուրքիա կը մերժէ որ եւ է բան փոխել: Թուրքիա այսպէս հաւատարիմ կը մնայ այն յանձնառութեանց զոր քանի մը ամիս առաջ կնքած էր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ»:

«Փըթի Պլէօ» կը յիշէ թէ Հիթլէր նկատի չառաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ Լեհաստանի տրուած երաշխաւորութիւնը եւ այսպէս պատճառ դարձաւ պատերազմի մը որմէ կրնար խուսափիլ եւ զոր կը ջանայ կեցնել ամէն միջոցով: Նոյն թեթեւութեամբ պիտի վարուի՞ անգլեւֆրանքեւթուրք երաշխաւորութեան հանդէպ եւ այսպէս պիտի ծաւալէ՞ այն դժոխային խառնակութիւնը որուն մէջ կը թաւալի: Ան իրաւունք չունի Ռումանիոյ օճիքէն բռնելու եւ խրելու դէպի Պալքանները, անցնելով Հունգարիայէն, մտադրութիւն մը որ յաճախ վերագրուած է իրեն: Ան չի կրնար մոռնալ թէ Գերմանիոյ պարտութիւնը 1918ին վճռական հետեւանքն էր իր ճակատին խորտակման Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ Զօր. Ֆրանշէ տ'Էսփրէի անողոք յառաջխաղացութեան»:

«Լը Ժուռ». — Ֆոն Փափէն հին Գերմանիոյ դիւանագիտութեան պատկանելուն համար փաղաքշական հմայք մը կը վայելէր հիթլէրական Գերմանիոյ նորահասներուն աչքին: Այդպէս էր որ Ռուսիոյ մէջ Լիթվինով կրցաւ յաջորդաբար ծառայել սպիտակ եւ կարմիր ցարերու դիւանագիտութեան: Բայց Ֆոն Փափէնի ձախողանքը Անգարայի մէջահա ետ կանչել կու տայ զինքը իր բնտանիքին հետ: Հիթլէր զայն Թուրքերուն քով ղրկած էր պարզապէս հրապուրանքի դերը կատարելու համար, հրապուրանք մը որ ի վերջոյ կը վերածուի սպառնալիքի եւ ջախջախման»:

«Լ'Էփօք» (Քէրիլլիս). — Նշանակալից պարագայ մըն է որ անգլեւֆրանքեւթուրք այս համաձայնութիւնը ձեւի կը բերուի հակառակ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ Մոլոթովի կողմէ Սարաճօղլուի վրայ ի գործ դրուած կատաղի ճնշումին: Մեր նոր զինակիցները չայգուեցան, կա՛մ անոր համար որ Ռուսերուն դիրքը կը վերագրէին Գերմանացիներուն հաճելի ըլլալու բաղձանքին, եւ կամ այն պատճառով որ դիտակցօրէն ընդունած էին ծառանալ խորհրդային ծածուկ յաւակնութեանց կամ փառասիրութեանց դէմ»:

«Փըթի Փարիզիէն». — Հակառակ Մոսկուայի բանակցութեանց ընդհատման, Անգարա ամէն պարագայի մէջ կ'ուզէ պահպանել իր բարեկամական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ, ինչ որ իր արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքը կազմած է քսան տարիէ ի վեր: Մնաց որ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ կատարելապէս կը հասկնան եւ կը գնահատեն այս դիրքը:

«Փըթի Ժուռնալ». — Բացորոշ է որ Պ. Սարաճօղլու այժմ լուսաբանուած է

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՄԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Շարունակ տեղեկութիւններ կը ստանանք հայ զինուորներու մասին, ուղղակի թէ անուղղակի: Եւ նամակներ որոնք միշտ գոհունակութիւն կը յայտնեն. — «Մեր մեծաւորները շատ լաւ կը վարուին մեզի հետ»:

— «Այստեղ մենք մօտաւորապէս 25 — 30 հայ զինուորներ ենք, ամէնքս ալ սիրուած եւ մեր մարզանքի շրջանը կը բոլորենք»: (Նարպոն)

— «Երեք Հայեր ենք մեր զօրագունդին մէջ, երեքս ալ Վալանսէն, եւ կը գտնուինք փոքր գիւղ մը, Թուլուզէն 12 քիլոմեթր հեռու: Շատ գոհ ենք մեր հրամանատարութենէն: Ոչ մէկ խտրութիւն: Օրը 5 — 6 ժամ զանազան գործերու վրայ կ'աշխատինք, կէս օրին երկու ժամ հանգիստ ունինք, իսկ իրիկունը ժամը 5էն վերջը ազատ ես, կրնաս ուզած տեղդ երթալ, պայմանով որ յաջորդ առտու ժամը 8ին ներկայ ըլլաս: Մինչեւ հիմա ամէն շաբաթ օր 24 ժամ արձակուրդ կու տային, տուն երթալու համար: Անցեալ շաբթու նկատեցին որ մենք չենք կրնար օգտուիլ 24 ժամէն, մեզ կանչելով 48 ժամ արձակուրդ տուին, շաբաթ եւ կիրակի, նոյնիսկ ազատ ձգեցին ուրբաթ կէսօրէն վերջը»:

Երկտող մըն ալ Սարթի շրջանէն.

— «Սիրելի «Յառաջ», անսահման ուրախութեամբ ստացանք թերթը: Հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ, Պ. Անտրէ Ֆայէի ֆրանսերէն յօդուածը, որ ջերմապէս կը գնահատէր հայ երիտասարդներու զինուորագրութիւնը, ցոյց տուինք 8 — 10 ստորագաս սպաներու, շատ գոհ մնացին. իսկ զինուոր քահանայ մը ուրիշ օրինակ մը ուզեց, իր քաղաքը ղրկելու համար: Եթէ Հայերու մասին ֆրանսերէն գրութիւններ երեւան, կը խնդրենք կարել եւ մեզի ղրկել, մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ: Կ'աշխատինք միշտ բարձր պահել մեր ժողովուրդին անունը»:

Հատ մը եւս, Վալանսի տղաքներէն.

— «Զօրակոչէն 48 օր վերջը, «Յառաջ»ը եկաւ գտաւ մեզ անծանօթ վայրի մը մէջ: Մենք 25 Հայեր ենք, որոնք թէ իրենց արհեստին կ'աշխատին եւ թէ մարզանքներ կը կատարեն: Մեր մեծաւորները շատ գոհ են մեզմէ: Անշուշտ այս օրերն ալ կ'անցնին»:

Տաքուկ արտայայտութեանց հետ, պարբերաբար կը հասնին թուանշաններ ալ՝ հայ զինուորներու համրանքի մասին. — 80 հոգի Մորպիհանի շրջանին մէջ, 58 հոգի Քլէրմոն Ֆէռան, 13 Նըվէռ, 20 Օրլէան, 30 — 40 Հավռ, նոյնքան՝ Օվուռ, ուրիշ խումբեր՝ Սավուայի, Սոն է Լուառի եւ Պուժի նահանգներուն մէջ են.:

Եւ դեռ բերանացի պատմութիւններ որոնք ամբողջ յօդուած մը կ'արժեն:

— Մեր խումբին մէջ երաժիշտ մը կար, կիրակի օր հայկական պատարագի արարողութիւն կատարեց, Ֆրանսացի զինուորներու խնդրանքով:

— Մեր սպան շատ կը սիրէ հայերէն երգերը: Անցեալ օր առաջարկեց «Բամ Փորոտան»ը երգել խմբովին. ինք ալ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ ծառայած ըլլալով, սորված էր այդ երգը եւ սկսաւ երգել մեզի հետ...

— Մեր հարիւրապետը միշտ կը յիշեցնէ որ հայերէն երգենք (թուրքերէն երգողներ ալ կան...): Առաջարկեց հայկական հանդէս մը սարքել, երգերու նօթաներն ալ բերել տալով: Հրամանատարը պատուիրած է իրեն լուր տալ, եթէ մէկը «օտարական» բառը արտասանէ մեր հասցէին:

... Կը կարդանք ու կը լսենք այս տեղեկութիւնները, և խանդաղատանքին հետ կսկիծ մըն ալ կը կրծէ մեր սիրտը:

Մեծամասնաբար ապրիլեան սերունդէն են այս տղաքը, — ամէն մէկը խլեակ մը, ճրագ մը որ հրաշքով փրկուեցաւ արեան ճապաղիքներէն եւ հասակ նետեց օտար հողի վրայ: Եւ հիմա, նորէն արեան ճամբուն վրայ, որովհետեւ ափ մը խելագարներ ուզեցին կրկին բոցավառել Եւրոպան, յանուն իրենց աշխարհակալութեան ...

Եւ սակայն, ամուր են անոնք եւ ճակատաբաց: Առոյգ եւ ինքնավստահ: Մանաւանդ անոր համար որ գիտեն թէ որ եւ է մեղք չունին այս քստմնելի ալեկոծութեան մէջ, ինչպէս չունէին երէկ:

Օրուան վարիչները բարձրաձայն կը յայտարարեն թէ այս պատերազմը կը մղուի փոքր ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան համար:

Իսկ մեր «փոքր տնո՞ւն»: Ան ալ կայծ մը պիտի վայելէ՞ ընդհանուր հաշուեյարդարէն, երբ այնքան անձնուիրութեամբ կը տրամադրէ իր զաւակները, հեռո՛ւ իր սարերէն եւ դաշտերէն:— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.—

Զեկոյց թիւ 93, Հոկտեմբեր 20, առաւօտ. — Գիշերը հանդարտ անցաւ: Օդը անձրեւոտ է: Պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն, բազմաթիւ կէտերու վրայ:

Զեկոյց թիւ 94, իրիկուն. — Պահակախումբերու եւ հետազօտիչ խումբերու գործունէութիւն Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Քանի մը գերիներ բռնեցինք: Հրետանիներու տեղական գործունէութիւն միեւնոյն շրջանին մէջ: Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ, Սարի արեւելեան կողմը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ օդանաւերը նոր թռիչք մը կատարեցին Սկովտիոյ վրայ, առանց ռումբեր նետելու: Օդանաւերը այնքան բարձրէն կը թռչէին որ հակաօդային բանակիչները չտեսան զանոնք եւ իրենց պաշտպանները չքաշուեցան: Նոյն օրը ահազանգը հնչեց նաեւ Անգլիոյ հարաւային շրջանին մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը վաւերացուց գերմանեւխորհրդային բարեկամութեան եւ Լեհաստանի սահմանագծման դաշնագիրը: Կ'ըսուի թէ Գերմանիա տարեկան 2,000,000 թոն ռուսական քարիւղ եւ նոյնքան մանկանէզ կը սպասէ Ռուսաստանէն:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը ազդարարեց թէ պիտի զարնէ օտար նաւերը, եթէ անգլիական մարտանաւեր ուղեկցին անոնց:— Հիթլէր հրամանագրով մը երկու նահանգապետներ նշանակեց, մէկը՝ արեւելեան Փրուսիոյ համար, մէջն առնելով Տանցիկի շրջանը, միւսը՝ Փոզէնի նահանգին համար, որ նոյնպէս կազմուած է լեհական հողերէ: Գերմանիա նորէն փորձեր կը կատարէ Անգլիան եւ Ֆրանսան իրարմէ բաժնելու համար:

«ՊՐԸԹՈՆ ԱԶԳ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» լուծուեցաւ հրամանագրով մը, եւ ձերբակալուեցան երկու վարիչներ որոնք ինքնավարութեան պայքար կը մղէին: Միութեան Ռէնի կեդրոնն ալ խուզարկուելով փակուեցաւ: Այս կազմակերպութիւնը վերջերս բազմաթիւ թռուցիկներ կը ցրուէր, ինքնավարութիւն պահանջելով Պրըթանյըի համար:

խորհրդային ախորժակներու մասին։ Այդ ախորժակները կը սպառնան ոչ միայն ռումանական Պեսարապիոյ, այլեւ Պոլսոյ եւ Նեղուցներուն։ Մնաց որ, ռուսական աշխարհակալութիւնը չէ ծածկած թէ կ'ուզէ զօրացնել Պուլկարիան, մարտկոցը համասլաւականութեան եւ խորհրդ. իշխանութիւնը կը քաջալերէ Պուլկարիոյ տենչերը Տոպրուճայի մասին։ Այդ երկրամասին կցումը ապահովաբար պիտի կործանէր Ռումանիան, միեւնոյն ատեն աւելցնելով պուլկարական ճնշումը Թրքական սահմաններուն վրայ։ Այն ատեն Թուրքիա պիտի գտնուէր կրկնակի սպառնալիքի տակ եւ Մեծն Պետրոսի երազը ձեւ պիտի առնէր շնորհիւ Եւրոպայի ժողովուրդներու կուրացման եւ Սթալինի երկդիմութեան»։

«Լա Վիքթուառ» (Կ. Էօվէ).— «Եօթանասուն միլիոն Պալքանցիներ կան Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ։ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ,—եւ, ինչո՞ւ չէ—Իտալիոյ անշահախնդիր բարեկամութեան շնորհիւ, անոնք կրնան ապագայ Եւրոպայի մէջ վերածուիլ դաշնակցային պետութեան մը, որ պատիւ պիտի բերէ միջերկրականեան քաղաքակրթութեան,— մայրը Եւրոպայի ամբողջ քաղաքակրթութեան»։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ առեւտրական նոր համաձայնութեան առթիւ, որով Անգլիա ձգախէժ պիտի ղրկէ, իսկ Ռուսիա՝ ատաղձ, զանազան հարցումներ եղան երեսփ. ժողովին մէջ։ Երեսփոխան մը ուզեց իմանալ թէ այս ապրանքները Գերմանիայէն պիտի չանցնի՞ն։ Ուրիշ մը հարցուց թէ առեւտրական պատուիրակութիւն մը պիտի չղրկուի՞ Մոսկուա, բանակցութիւններ վարելու համար։ Առեւտրական նախարարը մերժեց մանրամասնութեանց մէջ մտնել, յայտարարելով թէ կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ այս խնդիրները։ Պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց թէ ժամանակը եկած չէ՞ Խ. Միութենէն պահանջելու որ վճարէ կարգ մը փոխառութիւններ, քանի որ այժմ դրամ կու տայ Գերմանիոյ։ Հարցումը մնաց առանց պատասխանի։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ մասին լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդեց աշխատանքի նախարարը, համապատասխան յանձնաժողովին առջեւ։ Այս առթիւ ըսաւ թէ բանուորներու պակասը դարմանուած է շնորհիւ արձակուած զինուորցուներու բազմութեան (կապոյտ տետրակ) եւ գործազրկութեան նպաստի կարգ մը կեդրոններու ջնջումին։ Ասկէ զատ, բազմաթիւ լեհ տարագիրներ օգտագործուած են, ինչպէս եւ Զուիցերիայէն, Պելժիայէն եւ Փորթուկալէն եկած բանուորներ։ Գործի դրուած են նաեւ 50,000 սպանիացի բանուորներ։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ վերաբանալու համար առաջարկներ եղած են երեսփ. ժողովի եւ ծերակոյտի զանազան խմբակցութեան կողմէ։ Լէոն Պլում, որուն հինգշաբթի օրուան խմբագրականը ամբողջովին սրբուած էր գրաքննութեան կողմէ, կը արտնջայ թէ ինք ալ այդ խնդիրը շօշափած էր եւ ուրիշ խմբագրականով մը կը դիմէ հանրային կարծիքին։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ երկու ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց բանուոր մը, Լուի Քոմպ, որ իր աշխատանքը լքած էր ազգ. պաշտպանութեան համար բռնագրաւուած հաստատութեան մը մէջ, բողոքելով աշխատավարձքի կրճատման դէմ (չարաթը հազար ֆրանք)։ Ամբաստանեալը անցեալին մէջ քաջ զինուոր եղած եւ չքանշան ալ ստացած է, բայց եւ այնպէս ատեանը անհրաժեշտ նկատեց պատիժ մը սահմանել սկզբունքով, իբրեւ օրինակ ծառայելու համար, «այն պահուն երբ ուրիշներ որոնք չարաթը հազար ֆրանք չեն շահիր, նուիրուած են ազգային պաշտպանութեան սղնիւ եւ տաժանելի աշխատանքին»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ օդանաւային նախարարները հանդիպում մը ունեցան ֆրանսական հողին վրայ եւ կարծիքներ փոխանակելով, կատարեալ համաձայնութեան մը յանգեցան։

ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի իր ընկերները վաղը, երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 6ին, ներկայ ըլլալ էթուալի Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորին դամբարանին բոցը հրահրելու համար։

Օր. Զարուհի Գալֆայեան, Այրի Տիկին Մաննիկ Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Մառի Յովհաննէսեան (Մանչեսթր), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Յովհաննէսեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Յովհաննէսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Յովհաննէսեան (Պոլիս), Պ. Լեւոն Յովհաննէսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Բալըյեան (Տիթրոյթ), Տոքթ. Մանուէլեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Իփէքճեան, Օր. Ատրինէ Իփէքճեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր եւ ազգականին՝

ԶԱՐԵՀ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ (նկարիչ)

յանկարծական մահը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 23 Հոկտեմբեր երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին իրենց բնակարանին մէջ, 74, Route de St. Leu, Deuil։

Շոգեկառք՝ Gare du Nordէն ժամը 11.35։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

«ՄԱՀՈՒԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹԸ»

Հինէն ի վեր գիտնականները զբաղած են «մահուան ճառագայթ»ին գիւտով, ինչպէս քիմիագէտները՝ «փիլիսոփայական քար»ին պրպտումով։

Ի՞նչպէս գտնել անտեսանելի ճառագայթ մը, որ, հեռարձակութեամբ, սպաննէր թշնամին կամ խորտակէր օդանաւերն ու թնդանօթները։ Ու պարբերաբար արձագանգ մը, օրուան թերթերուն մէջ, թէ յաջողած են կարգ մը փորձեր։ Երբ Մարքոնի մեռաւ, ըսուեցաւ թէ գտած էր «մահուան ճառագայթը», բայց եթէ ճիշդ ըլլար լուրը, նման ահաւոր զէնքի մը գիւտը տակն ու վրայ կրնար ընել աշխարհը։ Ժամանակին, Կրինտուէլ Մէթիւըզի փորձերը եւս շռնդալից արձագանգներ գտան թերթերու մէջ,— իրականին մէջ եթէ ոչ գիւտը, գէթ բառը կը պատկանի Մէթիւըզի, որ կը կարծէր գտնել միջոց մը՝ հեռուէն մահաբեր շող մը արձակելով սպաննելու համար մարդիկը, հրդեհելու համար տուները եւ հունձքը, պայթեցնելու կամ հալեցնելու համար օդանաւերն ու թնդանօթները։

Պէտք է աւելցնել որ Արքիմեդէսի փորձն ալ իր կարգին... բոցավառած է միտքերը։ Հին հռչակաւոր գիտնականը, ինչպէս կը յիշէք անշուշտ, «հրեղէն ճառագայթով» մը այրեց ու վառեց թշնամի նաւատորմը Սիրակուսայի նաւահանգիստին մէջ։ Այդ «հրեղէն ճառագայթը» արտադրելու համար, ինչպէս կ'աւանդուի, Արքիմեդէս օգտագործած էր բազմաթիւ մեծ հայելիներ՝ արեւին ճառագայթը ժողվելով ու կեդրոնացնելով։

Արքիմեդէսէն 2000 տարի վերջ, Պիւֆոն եւս կրկնեց նոյն փորձերը գործիքով մը որ այժմ կը գտնուի Արհեստից վարժարանի Թանգարանին մէջ։ Այդ գործիքը հսկայ շրջանակ մըն է, որու մէջ բազմաթիւ փոքրիկ հայելիներ՝ որոնք ճառագայթները կը կեդրոնացնեն զոհին վրայ։

Հրեղէն ճառագայթի ահաւոր սաստկութիւն մը ստանալու համար, յոյսերը չատցան՝ երբ հնարուեցան գոգաւոր, մասնաւորաբար գուգորդիչ (parabolique) հայելիները, որոնք ներկայիս կը գործածուին աստղագէտներու հեռադիտակին եւ ինքնաշարժներու փարոսին շինութեան մէջ։ Նոյն այդ սկզբունքին վրայ հիմնուած, Եգիպտոսի եւ Քալիֆորնիոյ մէջ շինուեցան «արեգակնային կաթսաներ»։

Բոլոր այս գործիքներուն արժէքին մասին խօսելով, պէտք է ըսել թէ դիւրին է, լապորաթուարի մը մէջ, ճառագայթներու կեդրոնացումով սպաննել մուկ մը, բայց անկարելի՝ նոյն արդիւնքը ստանալ պատերազմի ճակատին վրայ։ Որովհետեւ, նախ թշնամին անշարժ պիտի չսպասէ կեդրոնացուցած ճառագայթիդ դէմ, հրկիզումի ճիշդ կէտին վրայ։ Միւս կողմէ, կարելի չէ հրկիզումի կէտը տանիլ շատ հեռու։

Ճարտարագէտներ կան, որոնք կը խորհին օգտագործել «ենթակարմիր ճառագայթները», այլ անուամբ՝ անտեսանելի ճառագայթները, որոնք ներկայիս կ'օգտագործուին դրամատուներու գանձարկղերուն պաշտպանութեան մէջ։ Այսպէս, անտեսանելի ճառագայթներու շողարձակ գործիք մը լոյսի խուրձ մը կը նետէ ելեկտրական աչքի մը բիբին, շինուած այն ձեւով որ ծանօթ է հեռադիտումի (télévision) մասնագէտներուն։ Արձակուած լոյսը անտեսանելի վանդակի մը պէս կը պաշտպանէ գանձարկղը, եւ երբ գողը կ'երկարէ իր ձեռքը այդ անտեսանելի ճառագայթին մէջէն, մոգական աչքը ելեկտրական հոսանք մը ղրկելով կը փակէ ամէն դուռ, նոյնիսկ երկաթեայ թակարդի մը մէջ կը բռնէ կ'անշարժացնէ անխոհեմ ձեռքը։

Կեդրոնացնելով այս անտեսանելի ճառագայթները, որոնք տեսականօրէն տարբեր չեն գոլէն, կարելի է ստանալ սաստիկ ջերմութիւն մը,— կը թուի թէ այս սկզբունքին վրայ հիմնուած փորձ մըն էր որ կատարեցին, Պուտափէշթի մէջ, Սունիքովսքի եւ Էմպէր Եանոս, որոնց յաջողութեան մասին գաղափար մը կու տայ հետեւեալ վկայութիւնը.—

Զորս երկվայրկեանի մէջ, անտեսանելի ճառագայթը, գործելով տասը մեթրի վրայ, հալեցուց պողպատեայ պուպրիկ մը, ածխացուց ձգախէժէ գնդակ մը, կրակ տուաւ քարիւղին, կեցուց ելեկտրական փոքրիկ մեքենաշարժ գործիքներ, սպաննեց բազմաթիւ մուկեր։

Պուտափէշթի ճարտարագէտը, որ այս գիւտը ըրած է, կը յայտարարէ թէ յաջողած է կեցնել չորս ինքնաշարժ, երեք վայրկեանի մէջ անշարժութեան դատապարտած է երկու օդանաւ, սպաննած է երեք եզ, երկու խոզ, տասնեակ մը ոչխար...

Ի՞նչ հարկ չարելու բոլոր ... նուաճումները։ Եթէ իրականութեան ամէն ապացոյց ունենան... լապորաթուարի այս փորձերը, պէտք է աւելցնել որ յաջողութիւնը կախում ունի հեռաւորութենէն, որովհետեւ կարելի՝ քանի մը մեթր հեռաւորութեան վրայ միայն։ Ով գիտէ, թերեւս ապագային...

Ճարտարագէտները կանգ չեն առած այստեղ։ Ոմանք աշխատած են գտնել մահացու ճառագայթի տարբեր տեսակ մը,— «ուշաբարձութեան ճառագայթ»։ Այդ նպատակով, անոնք աշխատած են օգտագործել... Աստուծոյ լոյսը, սա բարի լոյսը զոր ամէն առտու իրարու կու տանք իբրեւ ողջութեան մաղթանք։

Ելեկտրական լուսարձակով մը, որ գոգաւոր հայելի մը ունի, կը կեդրոնացնեն մէկ միլիար մոմի արժէքով լոյս եւ այդ լոյսի խուրձին տակ կը բռնեն զոհը,— Ամերիկացիները այս փորձը կատարած են կենդանիներու վրայ, իբրեւ ոստիկանական զէնք։ Այս զէնքին ազդեցութեամբ, կ'ըսեն, քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, ենթական կը կորսնցնէ ինքզինք կառավարելու ուժը, իսկ քանի մը հարիւր մեթրի վրայ՝ մէկ երկու վայրկեան կը կորսնցնէ տեսողութիւնը։ Տարունակուելով ազդեցութիւնը՝ կը փճանայ աչքի ցանցենին։ Եթէ կենդանին շատ մօտ է, ուշաբարձ կ'իյնայ գետին։

Մաքսային պահականոցներու մէջ ներկայիս կը գործածուին տեսողութիւնը մթագնող զէնքեր, որոնք շինուած են այս սկզբունքին վրայ։ Այս զէնքերով կարելի է անշարժութեան մատնել մաքսանենգները։ Այս անպատեհութիւնն այն է որ զէնքը բռնողը կը մատնէ ինքզինք եւ կը ծառայէ իբրեւ թիրախ։

Ճարտարագէտները կը խորհին տեսաբեկ (choc optique) նման գործիքներով, անշուշտ աւելի զօրաւոր, կուրցնել օդանաւորդը, որ կը թռչի երկինքի մէջ եւ ճամբան չուարած օդանաւը բռնել կրակի։

Փորձեր կը կատարուին նաեւ «հերձեան ալիքներու» պատնէշ կազմել երկինքին մէջ, այնպէս մը որ ոչ մէկ օդանաւ կարենայ անցնիլ այդ պատնէշէն, առանց այրելու։ Նման ալիքներու տեսակ մը, բնագիտութեան մէջ, ծանօթ է «անդր-ձայն»եր անունով։ Փարիզի Գիտերու Պալատին մէջ փորձերը ցոյց տուին, որ այս «անդր-ձայները» ուրիշ բան չեն բայց եթէ գերազանցօրէն սուր ձայներ, որոնք կը փոխանցուին օդէն կամ ջուրէն, ու կրնան սպաննել կենդանիները եւ անշարժութեան մատնել մարդոց ձեռքերը,— այսպիսի ձայնական ալիքներու մնայուն պատնէշ մը ստեղծելով երկնքի մէջ, կարելի չէ՞ միանգամընդմիշտ փարատել օդանաւերու սարսափը։ Այս փորձերը չեն կրցած անցնիլ... երեւակայութեան սահմանէն եւ մտնել իրականութեան սահմանէն ներս։

Եւ դեռ կը կատարուին փորձեր «կարճ ալիքները» օգտագործելու մասին,— ծանօթ է թէ բժիշկները ժամանակէ մը ի վեր կ'աշխատին արուեստական ջերմ ստեղծել «կարճ ալիքներով»։

Բոլոր այս փորձերը կամ տեսութիւնները շատ հեռու են տակաւին իրականութենէն, բայց կ'արժէ աւելցնել որ պատերազմը կրնայ բազմաթիւ երեւակայական փորձեր վերածել իրական փորձերու։

Այս պատերազմը մեծ անակնկալներ ունի։

Զանազան ժողովուրդներու ազգ. քայլերգներ

Ծանօթ են անգլիական, ֆրանսական եւ գերմանական ազգ. քայլերգները։ Մէկ-մէկ տուն թարգմանաբար կու տանք նաեւ եւրոպական կարգ մը պետութեանց ազգ. քայլերգները.—

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.— Լեհաստան մեռած չէ,— Քանի որ մենք կ'ապրինք,— Ինչ որ մեզմէ խլեց օտարին ուժը,— Մենք վերստին պիտի գրաւենք մեր սուրով։ Յառաջ, յառաջ, Տոմպրովսքի,— Իտալիայէն մինչեւ Լեհաստան,— Մենք քու առաջնորդութեամբդ,— Պիտի միանանք ազգին։

ՖԻՆԼԱՆՏԱ.— Վարթլանտ, վարթլանտ, վարթ ֆոսթէրլանտ,—(Թարգմանութիւն) Մեր երկիր, մեր երկիր, մեր հայրենի երկիր,— Բարձր հնչեցէք, դուք թանկագին բառեր,— Ոչ մէկ գագաթ այնքան բարձր է հորիզոնին վրայ,— Ոչ մէկ հովիտ այնքան խոր է, ոչ մէկ գիւղ այնքան ողողուած է լոյսով,— Աւելի սիրելի քան մեր հիւսիսեան երկիրը,— Որքան մեր նախահայրերուն երկիրը։

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱ.— Քրիստիան թագաւորը կանգնած է մեծ կայմին կողքին, ծուխին ու մշուշին մէջ,— Իր զէնքերն այնքան ուժգին կը զարնեն, որ կը խորտակեն սաղաւարտն ու կը փշրեն ուղեղը Գոթերուն։— Եւ կ'իյնան նաւերու կայմերն ու առագաստները, ծուխի եւ մշուշի մէջ։— «Փախէք, կ'աղաղակէ ան, փախէք բոլորդ որ կրնաք, դուք որ կը կռուիք Տանըմարքայի թագաւորին դէմ»։

ՆՈՐՎԵԿԻԱ.— Այո՛, մենք կը սիրենք այս երկիրը,— Այնպէս ինչպէս կը կանգնի,— Փոթորիկէն հեղեղակոծ ու խարազանեալ, ալեատատան,— Իր հազար տուներով,— Մենք կը սիրենք զայն, կը սիրենք զայն, ու կը մտածենք — Մեր հօր եւ մեր մօր մասին,— Եւ գիշերուան Սակայի, որ կը տարածէ — Երազներ մեր երկրին վրայ,— Եւ գիշերուան Սակայի, որ կը տարածէ, կը տարածէ — Երազներ մեր երկրին վրայ։

ՇՈՒԷՏ.— Ո՛վ հնօրեայ Հիւսիս, թարմաշունչ Հիւսիս, լեռնառատ Հիւսիս,— Լռակեաց Հիւսիս, երջանիկ Հիւսիս, աղուո՛ր Հիւսիս,— Կ'ողջունեմ քեզ, երկիր ամէնէն քաղցրը աշխարհի վրայ,— Արեւդ, երկինքդ, կանանչ մարգագետիններդ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ.— Ով Աստուած արդարութեան, որ մինչեւ այժմ մեզ փրկած ես կորուստէն, մտիկ ըրէ մեր ձայնը ապագային ալ, ապագային եւս եղիր մեր փրկիչը։

Մեր գեղեցիկ հայրենիքը, սիրեցեալ եւ հերոսական երկիր, ժառանգ հին փառքերու, միշտ երջանիկ եղիր։

Յառա՛ջ փառապանծ դրօշ, ի զէն հերոս երիտասարդներ, թող հրացանը խօսի հայրենիքին բարիքին համար։

Թող Աստուած փրկէ, թող Աստուած պահէ մեր թագաւորը եւ մեր երկիրը։

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆ

Կատուն ու վագրը

Կ'ըսեն թէ վագրին հօրեղբայրը կատուն է։

Ինչ որ է, օր մը վագրը կը հանդիպի իր հօրեղբօր։

— Այս ի՞նչ է, հօրեղբայր, ինչո՞ւ այսքան պզտիկ մնացեր ես։

— Օր մը եթէ դուն ալ մարդոց ձեռքն իյնաս, կը հասկնաս պատճառը, կը պատասխանէ կատուն։

— Կ'աղաչեմ, մարդ մը ցոյց տուր ինծի, տեսնեմ։

— Հետս եկուր։

Ու ճամբայ կ'իյնան։ Ժամանակ մը յառաջանալէ վերջ, կը հանդիպին գոմէշներու։

— Հօրեղբայր, մա՞րդ են ասոնք։

— Ի՞նչ կ'ըսես, մարդու ծնունդ երախայ մը մինակը կրնայ ասոնց հարիւրը առջեւը ձգել եւ արածելու տանիլ։

Ու շարունակեցին ճամբան։ Մարգագետինի մը մէջ հանդիպեցան ձիերու։

— Ասոնք ի՞նչ են, մարդու զաւա՞կ են։

— Ի՞նչ կ'ըսես, մարդիկ կը հեծնան ասոնց վրայ եւ կը պտըտին սար ու ձոր։ Այս անգամ ճամբուն վրայ կը հանդիպին ուղտերու։

— Ասո՞նք են մարդ կոչուածները, կը հարցնէ վագրը։

— Ի՞նչ կ'ըսես, երախայ մը տասը-տասնըհինգը մէկ իր ետեւէն կը քշէ կը տանի։

Վերջապէս լերան վրայ հանդիպեցան փայտահատի մը։ Կատուն մանրամասն բացատրեց իրենց ճամբորդութեան նպատակը։ Փայտահատը դարձաւ վագրին եւ ըսաւ.

— Ոտքդ սա ճեղքին մէջ դիր եւ երկուքի բաժնէ ծառը։

Վագրը ոտքը դրաւ ծառին ճեղքին մէջ։ Փայտահատը քաշեց հանեց սեպը եւ վագրին ոտքը ուժգնօրէն սեղմուեցաւ բռնուեցաւ։ Ու մինչ վագրը կը պոռար ցաւէն, փայտահատը վառեց ծխամորճը եւ սկսաւ ծխել։ Կատուն, վագրին մռնչիւնէն սարսափած, ցատկեց մօտակայ ծառի մը վրայ։

— Հօրեղբայր, կը պոռար վագրը, արդեօք այս մարդ արարածները զիս ազատ պիտի թողո՞ւն գոնէ քեզի չափ պզտիկնալէս վերջ։

— Չգիտա՛մ, ըսաւ կատուն շարունակելով իր միամ-միամը փիլիսոփայօրէն։

Օձն ու ճամբորդը

Մարդ մը, ուխտավայրէն վերադարձին, իր գիւղին մօտիկ ճամբուն վրայ տեսաւ որ մորմենի մը բոց առեր կ'այրի։ Բոցերով շրջապատուած, մացառին մէջտեղը, օձ մը յուսահատ ճիգեր կը փորձէր կրակէն դուրս ելլելու։ Ճամբորդը վար նետուեցաւ ձիէն եւ մօտեցաւ կրակին։ Իր գաւազանին ծայրը կապեց տոպրակ մը եւ երկարեց օձին։ Օձը տոպրակին մէջ մտաւ եւ այսպէս ազատեցաւ։

Կրակէն հազիւ ազատած՝ օձը ուզեց խայթել ճամբորդը։

Հաճին ըսաւ.

— Ատ չըլլար։

Օձը պատասխանեց.

— Հարցնենք ճամբուն վրայ առաջին հանդիպողին, ինչ կարծիք որ յայտնէ, այնպէս կ'ընենք։

Եւ շարունակեցին ճամբան։ Հանդիպեցան ոչխարի մը։ Հարցուցին։

— Բնաւ մի՛ կենար, ըսաւ ոչխարը օձին, խայթէ՛, խայթէ՛։ Այս մարդիկը թէ մեր կաթը կը կթեն, թէ մեր միսը կ'ուտեն եւ թէ մեր մորթը կը հանեն։ Եւ դեռ այսքանը բաւական չըլլար կարծես, մեր գառները կը մորթեն մեր աչքին առջեւ։ Ի՞նչ կը խղճաս, խայթէ՛։

— Ատ չեղաւ, պատասխանեց ճամբորդը։

— Լաւ, շարունակենք մեր ճամբան, ասկէ վերջ առաջին հանդիպողին կարծիքն առնենք։

Եւ կը սկսին յառաջանալ։ Կը հանդիպին էշու մը։

— Խայթելու իրաւունք ունի՞մ թէ ոչ։

Էշը կը պատասխանէ.

— Ուշ ես մնացեր, խայթէ՛ եւ շուտ խայթէ։ Այս մարդիկը մեր կռնակին վրայ կը դնեն ամէն բեռ, իրենք ալ կը հեծնան, ու շարունակ կը ծեծեն մեզ։ Խայթէ՛։

— Աս ալ չեղաւ, պատասխանեց Հաճին։

Դարձեալ շարունակեցին ճամբան։ Այս անգամ կ'որոշեն առիւծի մը կարծիքն առնել։ Եւ կանգ կ'առնեն առիւծի մը որջին առջեւ։ Դուրս կ'ելլէ առիւծին սպասաւորը, աղուէս մը։ Կը հարցնէ թէ ի՞նչ կ'ուզեն։ Օձն ու Հաճին կը բացատրեն իրենց դատը։

Մարդը կ'ըսէ.

— Ես այս օձը կրակէն ազատեցի, գաւազանիս ծայրէն տոպրակ մը կախեցի, օձը տոպրակին մէջ մտաւ...

— Ապո՞ւշ կարծեցիր զիս, կ'ընդմիջէ աղուէսը, այդքան ալ սուտ կ'ըլլա՞յ, այս խոշոր օձը ի՞նչպէս կրնայ մտնել տոպրակին մէջ...

— Ճիշդը ճիշդ է, կ'ըսէ օձը, տես թէ ի՞նչպէս կրնամ մտնել։

Եւ օձը դարձեալ կը մտնէ տոպրակին մէջ։ Աղուէսը կ'աճապարէ եւ տոպրակին բերանը կը փակէ։

— Ա՛ռ, խենթ մարդ, հիմակ ինչ կ'ուզես ըրէ, կ'ըսէ աղուէսը եւ բանտարկուած օձը կը յանձնէ մարդուն։

Եւ մարդը ոտքին տակ ճզմելով սպաննեց օձը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԹՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 24 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4177

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ Կ'ՈՐՈՃԱՅ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ, ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՇՐՋԱՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԻ ԹԷ ԿՐԱԿԸ ՊԻՏԻ ԹԱՓԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ, ԽՆԱՅԵԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ՍԹԱԼԻՆ ՄԵՐԺԱ՞Ծ Է ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԸՆԾԱՅԵԼ

Կը թուի թէ Հիթլէր անելի մը մատնուած է եւ գիշեր ցերեկ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իր նախարարներուն եւ կուսակցական վարիչներուն հետ: Այսպէս, կիրակի օր յանկարծ արտակարգ ժողովի մը հրաւիրեց Անգարայի, Մոսկուայի եւ Հռոմի դեսպանները, կուսակցական շրջանապետները (15 հոգի), նախարարները եւ զօրավարները: Բնականաբար գաղտնի կը պահուին այս խորհրդակցութիւնները: Բայց, եթէ հաւատանք զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած լուրերու, Գերմանիոյ Առաջնորդը քաղաքական պարտութիւն մը եւս կրած է, Անգարայի դաշնագրէն վերջը:

Այդ աղբիւրներուն համաձայն, Սթալին մերժած է ընդառաջել իր յանձնառութիւնները, զինուորական աջակցութիւն ընծայելով Գերմանիոյ: Այս տեղեկութիւնը բերած է Մոսկուայի դեսպանը, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի կողմէ Սթալինի գրուած անձնական նամակին: Սթալին պարզապէս կը հաւանի ստորագրել ռուսեւգերման միացեալ յայտարարութիւն մը Եւրոպայի կացութեան մասին, բայց կը մերժէ ծանուցանել թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է ամէն կերպով ուժ տալու Գերմանիոյ: Մոսկուա կը զգուշանայ որ եւ է բանաձեւէ որ պիտի խորացնէր իր յանձնառութիւնները, որպէսզի չիյնի պատերազմին մէջ: Այդ է մէկ պատճառը, եթէ կրաւորական դիրք բռնեց Անգարայի դաշնագրին հանդէպ: Սթալին տրամադիր կ'երեւայ կատարելու իր խոստումը ռուսեւգերման յարաբերութեանց բարւոքման համար, արձակելով Ռուսաստանի մէջ բանտարկուած 3000 Գերմանացիներ եւ զսպելով հակահիթլէրական գործունէութիւնը, բայց չուզեր պատերազմի բռնուիլ, այս կամ այն ճակատին վրայ:

Գալով նիւթական աջակցութեան, Սթալին այս մասին ալ սահմանափակումներ հաստատած է: Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Մոսկուա ոսկեդրամ կը պահանջէ Գերմանիոյ ապսպրած արմտիքին, հանքային արտադրութեանց եւ քարիւղին համար: Այս ենթադրութեան ապացոյց մը կը համարուի Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակութեան նախագահին անակնկալ վերադարձը: Նախագահը Պերլին դարձաւ օդանաւով, նոր հրահանգներ ստանալու համար: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա մերժած է յանձնել բամպակի, հանքային արտադրութեանց եւ ցորենի ապսպրանքը, մինչեւ որ Գերմանիա յանձնէ իր խոստացած մեքենաները եւ գործուած ապրանքները:

Այս կացութեան մէջ, իրազեկներ կը կարծեն թէ Հիթլէր երկու սուրի մէջ կը գտնուի: Մաժինոյի գծին դէմ ուղղակի յարձակում մը գործնական չհամարուելով, կարծողներ կան թէ Հիթլէր կրնայ յուսահատական փորձ մը կատարել դէպի Հունգարիա եւ Ռումանիա, հում նիւթեր ճարելու եւ իր տնտեսական խարխուլ զօրացնելու համար: Բայց այսպիսի ձեռնարկ մը չափազանց վտանգաւոր կը համարուի, որովհետեւ այն ատեն Գերմանիոյ դէմ պիտի ելլեն ոչ միայն դանուբեան եւ պալքանեան պետութիւնները, այլեւ Թուրքիան, որ յանձն առած է բանալ Նեղուցները դաշնակից մարտանաւերուն առջեւ, եւ Իտալիան, որ վերջերս աւելի գործօն դեր մը կը կատարէ Պալքաններու մէջ: Ուրիշ ելք մըն ալ կը համարուի «ամբողջական պատերազմը», որուն դէմ ամէն միջոց ձեռք առած են Ֆրանսա եւ Անգլիա:

Լոնտոնի կիրակնօրեայ մեծ թերթին՝ «Օպզըրվըր»ի խմբագրապետը, Կարվին, որ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ, իր վերջին խմբագրականով կը բացատրէ թէ գերմանական սպարապետութիւնը հիմնական ծրագիր մը մշակած է արեւմտեան ճակատի գործողութեանց մասին: Այդ ծրագրին համաձայն, հաւանական չէ որ փորձ մը կատարուի ճեղքելու Մաժինոյի գիծը: Իսկ յարձակում մը Հոլանտայի, Պելժիոյ կամ Զուիցերիոյ ճամբով՝ Գերմանիոյ դէմ պիտի հանէ չէզոք պետութեանց հանրային կարծիքը: Մաժինոյի գիծը ճակատէն զարնելու փորձը կատարեալ աղէտ մը պիտի դառնայ որ կրնայ տապալել ամբողջ հիթլէրական կարգուսարքը: Կը մնայ ամիսներով դիրք բռնել արեւմտեան ճակատին վրայ, նոյնիսկ մինչեւ գարուն, անշարժութեան դատապարտելով ֆրանքեւանգլիական զօրքը եւ ռազմամթերքը: Այդ պարագային, Գերմանիա պիտի փորձէ իր ամբողջ կրակը կեդրոնացնել Անգլիոյ վրայ, ծովէն եւ օդէն: «Այս կը համարուի գերագոյն ճիգը ներկայ պատերազմին»: Այդ առաջադրութեամբ ալ, Գերմանիա նոր սուզանաւեր կը շինէ գիշեր ցերեկ: Այսպէս ուղղակի յարձակելով Անգլիոյ վրայ, Հիթլէր պիտի ջանայ հասկցնել թէ կռիւ չունի Ֆրանսայի հետ եւ զայն բաժնել Անգլիայէն...

Շուէտական թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, Սթալին հաւանած է սուզանաւեր եւ օդանաւեր տրամադրել Գերմանիոյ, պայմանաւ որ իր ձեռքը ազատ ձգէ սկանտինաւեան երկիրներու մէջ: Այս ծրագրին ուժգնօրէն կ'ընդդիմանան մարաջախտ Կէօրինկ եւ ծովակալ Ռիտէր: Գերմանական ուրիշ բարձր շրջանակներ ալ մտահոգութեամբ կը դիտեն Խ. Միութեան թափանցումը Պալթիկ ծովու շրջանին մէջ:

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ փիէռ Սէմառ, երկաթուղիներու արհեստակցական դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ Թուռնմէն, գանձապահը: Երկուքն ալ պոլշեւիկներ են եւ ամբաստանուած են թէ կը շարունակէին պոլշեւիկեան նշանախօսքեր տարածել կազմակերպութեան մէջ, հակառակ կուսակցութեան լուծման:— Հանքագործներու Միութիւնն ալ միաձայնութեամբ դատապարտեց պոլշեւիկներուն դաւաճանութիւնը:— Աժանս Ֆուռնիէ կը ծանուցանէ թէ համայնավարի մը տունը խուզարկութիւն կատարուելով, մեծաքանակ թռուցիկներու հետ գտնուեցաւ իբր մէկ միլիոն ֆրանք արժողութեամբ թղթադրամ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արեւմտեան ճակատին վրայ

Հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան կիրակի եւ երկուշաբթի օր.—

Զեկոյց թիւ 95, Հոկտեմբեր 21, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Գործունէութիւն պահակախումբերու: Ցողնեցուցիչ հրետաձգութիւն:

Զեկոյց թիւ 96, իրիկուն.— Որոշ գործունէութիւն երկու կողմի հրետանիներու:

Զեկոյց թիւ 97, Հոկտեմբեր 22, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 98, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ: Պահակախումբերու գործունէութիւն եւ զարանակալ գործողութիւններ ճակատի զանազան կէտերուն վրայ:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ Հռենոսը եւ Մոզէլը յորդած ըլլալով, գերմանական ջրհանները անընդհատ կը գործեն, ամրութիւնները փրկելու համար ողողումներէն: Ամբողջ արեւմտեան ճակատը ցեխերով ծածկուած է, ինչ որ կը խափանէ զինուորական գործողութիւնները եւ երկու կողմերն ալ կը գոհանան պահակախումբերու գործունէութեամբ: Տիղմը այնքան խորունկ է որ անցեալ շաբթու փոխադրուած գերմանական հրասայլերը եւ գրահապատ կառքերը խրած են դաշտին մէջ: Տակաւին յայտնի չեն գերմանական սպայակոյտին վերջնական ծրագիրները, բայց Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Հիթլէր մասնակցած ըլլալով մեծ պատերազմին, չուզեր Գերմանիոյ երիտասարդութիւնը փճացնել Մաժինոյի գծին վրայ: Մասնագէտներու կարծիքով, աւելի քան մէկ միլիոն զինուոր պէտք է վտանգել, ճեղք մը բանալու համար:

Անգլեւֆրանսական բանակները կը պատրաստուին հանդիստ ձմեռ մը անցընել Մաժինոյի գծին միջնաբերդին մէջ, որուն ստորերկրեայ ամրոցներուն մէջ արդէն իսկ պատսպարուած են 1.500.000 հոգի, կեդրոնական ջերմութեամբ: Ընդհակառակն գերմանական ճակատը կը ներկայացնէ 30 մղոն թանձրութեամբ գօտի մը, խրամէ տարբեր եւ անջատ ամրութիւններով, որոնք զուրկ են Մաժինոյի գծին յարմարութիւններէն: Ուրեմն գերմանական զօրքը պիտի բանակի ցեխին եւ անձրեւին մէջ, մասնագէտներու կարծիքով:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը եւ ուրիշ թերթեր կը հաստատեն թէ Գերմանացիները գրաւած են Վարնթի անտառը, ընդհ. սպայակոյտը հաստատուած ըլլալով թէ ֆրանսական զօրքը երկու շաբաթ առաջ պարպած է այդ շրջանին ստորին մասերը եւ նոր ամրութեանց վրայ քաշուած: «Ֆրանսացիները լքած են Սեպտեմբեր 7ին գրաւուած անտառին աւելի քան կէսը, առանց կռուելու եւ առանց հասկցնելու իրենց նահանջը: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը նորէն հաղորդեց թէ պարպումը տեղի ունեցած էր համաձայն զինուորական խորհուրդի որոշման, յարձակողականը վերածելով պաշտպանողականի, որպէսզի Ֆրանսացիները աննպաստ դիրքի մը մէջ չգտնուին, ցած եւ անպաշտպանելի գետնի մը վրայ: Այսպէս Գերմանացիները ետ առած են վեց շաբաթ առաջ կորսուած տարածութեան աւելի քան կէսը, իբրեւ արդիւնք անցեալ երկուշաբթի օրուան երկու յարձակումներուն եւ ֆրանսական նահանջին: Գրեթէ ֆրանքեւանգլիական ցցուն դիրքեր չկան գերմանական գիծերուն մէջ եւ շատ մը կէտերու վրայ սահմանագիծերը մօտ են երկու պետութեանց սահմանագլուխին: Բայց Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ ուր որ սահմանագլուխին գերմանական մասը նպաստաւոր է պաշտպանողականի համար, իրենց խրամները կը պահեն գերմանական հողին վրայ»:

Վարնթի անտառին պարպումը պատերազմին ամենամեծ անակնկալներէն մէկն է, ինչպէս որ անոր գրաւումը զինուորական ամենամեծ գործողութիւններէն մէկն էր, արեւմտեան ճակատին վրայ: Անտառը, որ եօթը մղոն տարածութիւն կը բռնէ, չափազանց խիտ ծառեր ունենալով կարելի չէ հրասայլեր գործածել: Ֆրանսացիները 4 — 5 մղոն ետ քաշուելով, դադրեցուցին իրենց ճնշումը Սարպրուքէնի վրայ, բայց Ֆորպախի ամրութեանց խոշոր թնդանօթները դեռ ուղղակի կը սպառնան անոր:

*** Անգլիական վերջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ արքայական օդատորմիղը կիրակի օր վար առաւ երկու գերման օդանաւեր, Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ծովեզերքին վրայ: Երկու օդանաւերէն ոչ մէկը ռումբ ձգած էր: Միեւնոյն ատեն Անգլիացիները բռնեցին հինգ գերման օդաչուներ, որոնք մասնակցած էին Հիւսիսային ծովուն մէջ կատարուած յարձակումի մը: Օդաչուներէն երեքը կառչած էին իրենց օդանաւերու թեւերուն եւ կը դողային ցուրտէն եւ ուժասպառութենէն: Ուրիշ երկու հոգի ալ ցամաք հանուեցան ձկնորսանաւի մը կողմէ, շաբաթ օրէն ի վեր ջուրին երեսը մնացած ըլլալով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐ ընկղմեցին երեք չէզոք նաւեր, Հոկտեմբեր 21ին,— մէկը ռումանական, որ քարիւղ կը փոխադրէր, երկրորդը նորվեկեան, երրորդը շուէտական:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ պատուիրակութիւնը Մոսկուա վերադարձաւ, շարունակելու համար բանակցութիւնները:— Խորհրդային զօրքը գրաւեց Էսթոնիոյ այն մասերը որ ձգուած էին Խ. Միութեան:

Պատերազմը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ...

Անգլիական կառավարութիւնը 250,000 զինուորներ եւս դրօշի տակ առաւ, 20 — 22 տարեկան: Այս առթիւ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ 100,000 զինուոր եւս պիտի փոխադրուի Ֆրանսա եւ Պ. Հօր Պէլիշա, պատերազմական նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ պատերազմի նպատակներու մասին: Այս ճառը անուղղակի պատասխան մը կը համարուի Լոյտ Ճորճի, որ միշտ կը յիշեցնէ միջազգային խորհրդաժողովի մը անհրաժեշտութիւնը, քանի դեռ պատերազմը չէ սաստկացած: Պատերազմական Նախարարը յայտարարեց.

— «Գերմանիա երեք ելք ունէր,— 1.— Վճռական հարուած մը փորձել ցամաքի եւ ծովու վրայ կամ օդին մէջ: 2.— Հանդարտ կենալ, այն յոյսով թէ մենք յարձակողականի պիտի ձեռնարկենք կանխահասօրէն: 3.— Մեզ քաշել հաշտութեան բանակցութեանց քննութեան: Վերջին ժամանակներու զինուորական փորձառութիւնը կ'ապացուցանէ թէ օգտակար չէ յարձակողականը պատրաստուած դիրքերու դէմ: Լեհաստան Մաժինոյի գիծ չունէր որպէսզի կարենար դիմանալ ծանր գրոհներու: Հաւանական չէ որ մեր հրամանատարները ապարդիւն կերպով զոհեն մեր զինուորներու կեանքը, պատեհ ժամէն առաջ: Հակառակ երեւութական անգործութեան, վճռական դէպքեր տեղի ունեցան: Նացի Գերմանիան անդադար կ'աղաղակէր.— «Գործելու ազատութիւն տուէք մեզի Արեւելքի մէջ»: Լեհաստանը պարզապէս հանգրուան մըն էր աշխարհակալութեան երկար ծրագրի մը մէջ որ պիտի կատարուէր այդ ուղղութեամբ: Պալթեան պետութիւնները պիտի նուաճուէին: Ուկրայնայի ցորենի դաշտերուն աչք տնկած էին: Գերմանիա Լեհաստանի մէջէն պիտի անցնէր Ռումանիա հասնելու համար: Ռուսիա ի դերեւ հանեց այս բոլոր յոյսերը: «Պերլին - Պաղտատ» կ'ըսէին միշտ: Միայն Թուրքիան կրնար բանալ այդ ճամբան: Թուրքիան, քաջ եւ արժանայարգ բարեկամ, ուժգնօրէն փակեց ճամբան: Իրաքը կը մնայ մեր հաւատարիմ զինակիցը: Նացի Գերմանիան կրնայ Արեւելքի իր գործունէութեան հաշուեկշիռը կազմել, եօթը շաբթուան պատերազմէ մը վերջը:

«Գերմանիոյ երրորդ մեթոտը հաշտութեան առաջարկն է, որուն պէտք է մօտենալ մեծ խոհեմութեամբ: Նկատի չի կրնար առնուիլ հաշտութեան որ եւ է առաջարկ որ իր նուիրագործման համար կը հիմնուի խոստմնազանցութեան վրայ: Մեր կողմէ թշնամութեանց դադարումը կրնայ արդարանալ միայն նոր կարգուսարքի մը հաստատման երաշխաւորութեամբ, բացարձակապէս ազատ՝ նացիական հարստահարութեան սպառնալիքէն: Բարի եւ չար ուժերու ընդհարումն է այս: Մենք պատերազմի չմտանք պարզապէս Չեխոսլովաքիան եւ Լեհաստանը վերակազմելու համար: Բարտէսի պատերազմ չէ այս, այլ կռիւ վերահաստատելու համար այն պայմանները ուր ազգերն ու անհատները — մէջն ըլլալով անշուշտ գերման ազգն ու անհատները— կարենան ապրիլ, նորէն ապրիլ: Ոչ մէկ տատանում մեր կողմէ, որքան ալ թեթեւ ըլլայ: Պէտք է որ խորտակուի այս բռնակալութիւնը որուն մարտահրաւէրը ընդունեցանք մենք, եւ պիտի խորտակուի: Անոնք որ սուր կը քաշեն, սուրով պիտի կորսուին: Կան ուրիշներ ալ որ նոյնպէս սուր գործածեր են, բայց արժանի են յարգանքի: Մեծն Աղեքսանդր աշխարհակալ մըն էր, բայց Արեւելքի մէջ տարածեց յունական քաղաքակրթութեան հարստութիւնները: Կեսար աշխարհակալ մըն էր, բայց տարածեց հռոմէական օրէնքին արդարութիւնը: Նափոլէոն աշխարհակալ մըն էր, բայց լուսաւորութեան կարգ մը սկզբունքներ տարաւ իր դրօշին հետ: Ի՞նչ բարիք բերաւ Նացի Գերմանիոյ Առաջնորդը: Քանի՞ կաթիլ երջանկութիւն պարգեւեց Աւստրիոյ, որ գերմանախօս ժողովուրդ մըն է: Ի՞նչ բանի համար պիտի յիշուի ան: Իր սարքած չարչարանքներով, կեդրոնացման կայաններով, իր գաղտնի ոստիկանութեամբ, Եւրոպան ցեղային ատելութեան եւ կրօնակ. հալածանքի ցանցի մը մէջ կաշկանդելու զարշելի ճիգով: Միայն նացի Գերմանիոյ պարտութիւնը կրնայ փարատել այն խաւարը որ այժմ կը ծածկէ մեր քաղաքները. միայն այդ պարտութիւնը կրնայ լուսաւորել Եւրոպայի եւ աշխարհի հորիզոնը»:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ
եւ ռուսեւթուրք բանակցութիւնները

Առաջին առթիւ լռութիւն պահելէ վերջը, խորհրդային մամուլը սկսաւ արտայայտուիլ Անգարայի մէջ ստորագրուած երրեակ համաձայնութեամբ (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա): Այսպէս, կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա», շաբաթ օր խմբագրական մը հրատարակեց, հետեւեալ եզրակացութեամբ.—

1.— Ֆրանսա եւ Անգլիա զանազան խաղեր սարքեցին, իրար ձգելու համար Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիան: 2.— Անգարայի դաշինքը չի հակասեր Խ. Միութեան անմիջական շահերուն: 3.— Բայց եւ այնպէս, կարելի չէ խաղաղութեան ազդակ մը նկատել այդ համաձայնութիւնը:

Մոսկուայի չէզոք շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Քրէմլինի վարիչները այնքան ալ դժգոհ չեն Անգարայի դաշինքէն, քանի որ ան իրապէս կը կրճատէ Խ. Միութեան յանձնառութիւնները Գերմանիոյ հանդէպ — եթէ յարձակում կատարուի Պալքաններու մէջ— առանց ջլատելու Ռուսիոյ գործելու ազատութիւնը:

Իտալական մամուլն ալ սկսաւ արտայայտուիլ, մեծ զգուշութեամբ: Առաջին անգամ խօսեցաւ «Ճօռնալէ տ'Իթալիա», կարճ խմբագրականի մը մէջ պարզելով արտաքին նախարարութեան տեսակէտները: Հռոմի մէջ կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ըլլան Անգարայի դաշինքին եւ Պալքանեան համաձայնութեան յարաբերութիւնները եւ թէ այս դաշինքը ինչ անդրադարձումներ պիտի ունենայ Ռուսիոյ ընթացքին վրայ: Գալով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ստանձնած յանձնառութեանց, իտալական թերթը կը կարծէ թէ անոնք նոր բան մը չեն բերեր Միջերկրականի եւ Պալքաններու մէջ, անցեալ մայիսէն ի վեր ծանօթ ըլլալով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ համաձայնութեան նպատակները: Ինչ կը վերաբերի բուն Իտալիոյ դիրքին, թերթը կը գոհանայ արձանագրելով թէ ֆաշական կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի «եւրոպական պատերազմին այս նոր դրուագին» եւ հանդարտութեամբ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին: Անգլիերէն թերթ մը գրած ըլլալով թէ Թուրքիա ոչ միայն կը պահէ իր դիրքը իբրեւ պահապանը Նեղուցներուն, այլ եւ պիտի շարունակէ միջնորդութեան եւ ամրապնդումի պաշտօն մը վարել Պալքաններու մէջ, յարաճուն հեղինակութեամբ, «Ճօռնալէ տ'Իթալիա» կը յայ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

տարարէ ,— « Պալքաններուն մէջ ոչ մէկ բան կրնայ փորձուիլ եւ կատարուիլ առանց Իտալիոյ: Իտալիոյ շահերը կենսական են այդ շրջանին մէջ եւ միայն տնտեսական հազամանք չունին »:

Օտար դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Անգարայի դաշնագրով ստեղծուած նոր կացութիւնը ի վերջոյ դուռ պիտի բանայ խօսակցութեանց, Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Գերմանիա եւ Իտալիա լուսաբանութիւններ պիտի պահանջեն Թուրքիայէն :

Ամէն պարագայի մէջ, վերջին լուրն այն է թէ Ֆոն Փափէն, որ Պերլին կանչուած եւ ժամերով բացատրութիւններ տուած էր Հիթլէրի, Անգարա պիտի վերադառնայ, լուսաբանութիւններ պահանջելու եւ ի հարկին ազդարարութիւններ ուղղելու համար Թուրքիոյ:

Միւս կողմէ, զանազան աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ մօտերս պիտի վերսկսին ռուսեւթուրք բանակցութիւնները: Սարաճօղլու եւս հաստատեց այս տեղեկութիւնը, յայտարարութիւններ ուղղելով մամուլին :

*** Զօրավարներ Վէկան եւ Ուէյվըլ, որոնք Անգարա գացած էին Թրքական սպայակոյտին հետ խորհրդակցելու համար, մեկնեցան օդանաւով: Թուրքիոյ սպայակոյտին նախագահը ջերմ գոհունակութիւն յայտնեց կատարուած խորհրդակցութեանց մասին: Զօր. Վէկան մեկնելէ առաջ յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլին, իր ուրախութիւնը յայտնեց Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, պատմական դէպք մը համարելով զայն :

*** Անգարայի դաշնագիրը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու մէջ,— Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Իրաք եւն.:

*** Աժանս Հավաս զեկոյց մը հրատարակելով Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա գտնուած ատեն փորձեց Խ. Միութիւնն ալ կապել այն քաղաքականութեան հետ զոր Թուրքիա կը վարէ Պալքաններուն մէջ: «Ցետոյ գերմանական ազդեցութիւններ ի գործ դրուեցան բանակցութեանց վրայ: Գերմանիա կը ջանար ճշգրիտ առաւելութիւններ շահիլ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, իբրեւ փոխարինութիւն այն դիրքերուն զոր ստիպուեցաւ լքել հիւսիսի մէջ, ռուսական ճնշումին տակ: Պերլինի պնդումին վրայ, Ռուսերը փորձեցին օգտագործել անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութեան հիմքը, զայն ընդլայնելու համար ի նպաստ Գերմանիոյ, այսինքն ամէն բանէ առաջ փակել տալով Նեղուցները: Թուրքիա նախընտրեց ընդհատել բանակցութիւնները »:

*** Անգարայի դաշնագիրը պիտի արձանագրուի Ազգերու Դաշնակցութեան տոմարին մէջ:

Անգարայի համաձայնութեան բնագիրը

Ահաւասիկ բնագիրը Անգարայի դաշնագրին, որ ստորագրուեցաւ հոկտ. 19ին եւ որուն հիմնական մասերը հաղորդեր էինք շաբաթ օր.—

ՅՕԴ. 1.— Եթէ Թուրքիա թշնամութեանց բռնուի եւրոպական պետութեան մը հետ, իբրեւ հետեւանք այդ պետութեան կողմէ Թուրքիոյ դէմ կատարուած նախայարձակումի մը, Ֆրանսա եւ Միացեալ Թագաւորութիւնը (Անգլիա) իրականօրէն պիտի գործակցին Թուրքիոյ եւ անոր պիտի ընծայեն իրենց կրցած օգնութիւնը եւ աջակցութիւնը :

ՅՕԴ. 2.— Ա) Եթէ նախայարձակման արարք մը գործուի եւրոպական պետութեան մը կողմէ եւ առաջնորդէ պատերազմի մը միջերկրականեան շրջանին մէջ ուր Ֆրանսա եւ Միացեալ Թագաւորութիւնը խառնուին, Թուրքիա իրականօրէն պիտի գործակցի Ֆրանսայի եւ Միացեալ Թագաւորութեան եւ անոնց պիտի ընծայէ իր կրցած բոլոր օգնութիւնը եւ աջակցութիւնը :

ՅՕԴ. 2.— Բ) Եթէ եւրոպական պետութեան մը կողմէ գործուած նախայարձակում մը պատճառ դառնայ պատերազմի մը միջերկրականեան շրջանին մէջ, ուր Թուրքիան ալ խառնուի, Ֆրանսա եւ Միացեալ Թագաւորութիւնը իրականօրէն պիտի գործակցին Թուրքիոյ հետ եւ անոր պիտի ընծայեն իրենց կրցած օգնութիւնը եւ աջակցութիւնը :

ՅՕԴ. 3.— Ցորչափ ի զօրու են Ֆրանսայի եւ Միացեալ Թագաւորութեան կողմէ Յունաստանի եւ Ռումանիոյ տրուած երաշխաւորութիւնները, համաձայն իրենց 1939 ապրիլ 13 թուակիր յայտարարութեանց, Թուրքիա իրականօրէն պիտի գործակցի Ֆրանսայի եւ Միացեալ Թագաւորութեան հետ եւ անոնց պիտի ընծայէ ամէն օգնութիւն եւ աջակցութիւն, եթէ Ֆրանսա եւ Միացեալ Թագաւորութիւնը թշնամութեանց բռնուին, վերոյիշեալ երաշխաւորութեանց մէկուն կամ միւսին հետեւանքով :

ՅՕԴ. 4.— Եթէ Ֆրանսա եւ Միացեալ Թագաւորութիւնը թշնամութեանց բռնուին եւրոպական պետութեան մը հետ, իբրեւ հետեւանք այդ պետութեան կողմէ այս երկու պետութիւններէն մէկուն կամ միւսին դէմ գործուած նախայարձակման մը, առանց գործադրուած ըլլալու 2 եւ 3 յօդուածներուն տրամադրութիւնները, դաշնագիր կողմերը պիտի խորհրդակցին անմիջապէս: Բայց համաձայնութիւն գոյացած է որ այդպիսի պատահականութեան մը մէջ Թուրքիա առ նուազն բարեացակամ չէզոքութիւն մը պիտի պահէ Ֆրանսայի եւ Միացեալ Թագաւորութեան հանդէպ:

ՅՕԴ. 5.— Առանց դպչելու վերոյիշեալ 3րդ յօդուածին տրամադրութեանց, այն պարագային երբ,— ա) Եւրոպական պետութեան մը կողմէ յարձակում գործուի ուրիշ եւրոպական պետութեան մը դէմ որուն անկախութիւնը կամ չէզոքութիւնը պահպանելու համար օգնելու յանձնառութիւն ստանձնած է դաշնագիր կողմերէն մէկը, նոյն կառավարութեան հաւանութեամբ,— կամ բ.—Եւրոպական պետութեան մը կողմէ գործուած նախայարձակում մը, թէեւ ուղղուած ուրիշ եւրոպական պետութեան մը դէմ, դաշնագիր կողմերէ մէկուն կառավարութեան կողմէ սպառնալիք համարուի իր սեփական անկախութեան համար, դաշնագիր կողմերը անմիջապէս պիտի խորհրդակցին, ձեռք առնելու համար ամէն հաւաքական միջոց որ արդիւնաւոր կը համարուի:

ՅՕԴ. 6.— Ներկայ դաշնագիրը ուղղուած չէ ո եւ է երկրի դէմ, այլ կը ձգտի Ֆրանսայի, Միացեալ Թագաւորութեան եւԹուրքիոյ ապահովել փոխադարձ օգնութիւն եւ աջակցութիւն, դիմադրելու համար նախայարձակման, եթէ անհրաժեշտութիւն ծագի :

ՅՕԴ. 7.— Ներկայ դաշնագրին տրամադրութիւնները հաւասարապէս արժէք ունին իբրեւ երկողմանի յանձնառութիւն Թուրքիոյ եւ միւս երկու դաշնագիր կողմերէն իւրաքանչիւրին միջեւ :

ՅՕԴ. 8.— Եթէ դաշնագիր կողմերը թշնամութեանց բռնուին ներկայ դաշնագրին գործադրութեան հետեւանքով, զինադադար կամ հաշտութիւն պիտի կնքեն միայն հաւաքական համաձայնութեամբ :

ՅՕԴ. 9.— Ներկայ դաշնագիրը պիտի վաւերացուի եւ վաւերագիրները միաժամանակ Անգարա պիտի յանձնուին կարելի եղածին չափ շուտ: Դաշնագիրը գործադրելի է այդ յանձնումը կատարուած օրէն:

Դաշնագիրը կնքուած է տասնըհինգ տարուան ժամանակաշրջանի մը համար: Եթէ դաշնագիր կողմերէն ոչ մէկը միւս երկուքին տեղեկացուցած չըլլայ թէ վերջ պիտի տայ նոյն ժամանակաշրջանին լրացումէն վեց ամիս առաջ, դաշնագիրը պիտի նորոգուի լռելեայն հաւանութեամբ, հինգ տարուան նոր ժամանակաշրջանի մը համար եւ այսպէս շարունակ:

Կազմուած Անգարայի մէջ, երեք օրինակ, 1939 հոկտեմբեր 19ին: (Ստորագրուած Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դեսպաններուն եւ Թուրքիոյ վարչապետին կողմէ):

Դաշնագրին կցուած են հետեւեալ երկու ատենագրութիւնները .—

1.— Ստորագրեալ լիազօրները կը հաստատեն թէ իրենց կառավարութիւնները համաձայն են որ դաշնագիրը գործադրութեան յանձնուի ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը: Ներկայ ատենագրութիւնը լրացուցիչ մասը պիտի համարուի այսօր կնքուած դաշնագրին :

2.— Այս դաշնագրին ստորագրութեան պահուն, ստորագրեալ լիազօրները պարտուպատշաճ արտօնութիւնն ստանալով հետեւեալ համաձայնութեան յանգեցան .—

Վերոյիշեալ դաշնագրին համաձայն Թուրքիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները չեն կրնար պարտադրել այդ երկիրը ձեռնարկելու որ եւ է գործողութեան որ կրնայ իբրեւ ազդեցութիւն կամ հետեւանք զայն զինեալ ընդհարումի մը բռնել Խ. Միութեան հետ: Ներկայ ատենագրութիւնը լրացուցիչ մասը պիտի համարուի դաշնագրին »:

Զանազան լուրեր օտար երկիրներու մասին

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մշակոյթի տասնամեակին առթիւ շարք մը հանդէսներ սարքուած են Մոսկուայի մէջ, հոկտեմբեր 20էն սկսեալ : Այս առթիւ Երեւանէն Մոսկուա փոխադրուած են անհրաժեշտ հանդերձեղէնները եւ զարդարանքները, ինչպէս եւ պետական օփերայի երգչախումբի եւ պալէթի 575 անդամներ, փիլարմոնիք նուագախումբին արուեստագէտները եւն.: Հայկական խումբերուն անդամներու թիւը կը հաշուէ 920: Ներկայացումները տեղի ունեցան Մոսկուայի պետական օփերային մէջ եւ առաջին առթիւ ներկայացուեցաւ Սպենդիարեանի կազմած «Ալմաստ» օփերան, որ կը հաղորդուէր Մոսկուայի անթելին միջոցաւ :

ՊՈԼՍԷՆ կը գրեն թէ քարիւղի հանքեր կը փնտռուին Զարումի մօտ:— Նոր օդակայան մը կը շինուի Իզմիրի մէջ:— Մեծ հանդիսաւորութեամբ բացուեցաւ Սըվազ - Կարին երկաթուղին :

ԳՈՐԾԱԶՈՒԿՆԵՐՈՒՆ հողագործական աշխատանք պիտի առաջարկուի : Անոնք որ կը մերժեն, պիտի զրկուին նպաստէ:— 5000էն պակաս բնակիչ ունեցող շրջաններու մէջ գործադրկութեան նպաստը չի կրնար 7 ֆրանքէն աւելի ըլլալ :

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ կարգադրութեամբ, այսուհետեւ պաշտօնեաները եւ բանուորները ի հարկի պիտի աշխատին շաբաթը 60 ժամ, անփոփոխ պահելով վճարումը: Ցաւելուածական վճարում պիտի ըլլայ 60 ժամէն աւելի եղած աշխատանքի համար :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ պիտի չդադրի նոյեմբեր 1ին (Մեռելոց), մինչեւ կէս օր, իսկ նոյեմբեր 11ին՝ ամբողջ օրը (զինադադար):

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ եւ սինէմաները այսուհետեւ բաց պիտի մնան մինչեւ գիշերուան ժամը 11, համաձայն նոր հրահանգի մը:

ՀԻԹԼԷՐ ունկնդրութեան ընդունելով «Րոյըլ Օք» զրահաւորը ընկղմող սուզանաւին հրամանատարը եւ նաւաստիները, ջերմօրէն սեղմեց բոլորին ալ ձեռքը եւ իր եւ Գերմանիոյ երախտագիտութիւնը յայտնեց իրենց քաջագործութեան համար:

ԹՐՈՑՔԻՆ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ դատադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ Մեքսիկայի մէջ: Ամբաստանեալը սպանիացի բոլշեւիկ մըն է:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ըստ անգլի ական ճերմակ Տետրակին

Անգլիական կառավարութիւնը ճերմակ Տետրակով մը հրատարակութեան տուաւ Պերլինի դեսպան Հէնտէրսընի տեղեկագիրը Օգոստոս 30 եւ 31ի դէպքերու մասին:

Այդ տեղեկագրին մէջ դեսպանը այսպէս կը ներկայացնէ մարաջախտ Կէօրինկը.

— « Կասկած չունիմ որ մարաջախտ Կէօրինկ կը նախընտրէր խաղաղ լուծում մը, բայց նման հարցերու մէջ Հիթլէրն էր միայն, որ որոշում կուտար: Եւ յետոյ ինչ գոյն ալ ունենան իր անձնական զգացումները, Կէօրինկ հնազանդ եւ ուղղամիտ կերպով կը ծառայէր իր մեծաւորին»:

Ուրիշ հատուածի մը մէջ, Հէնտէրսըն կը պատմէ իր խօսակցութիւնը Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ, երբ իր կառավարութեան կողմէ լիազօրուած՝ կը յայտարարէր, թէ Անգլիա պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնները Լեհաստանի հանդէպ, այս վերջինը յարձակումի մը ենթարկուած պարագային:

« Ես այդ յայտարարութիւնը գրաւոր յանձնեցի արտաքին նախարարին, ժամը 9.30ին, Օգոստոս 30ին: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ այդ ժամանակ ըսաւ ինծ թէ միակ պատասխանատուները Լեհերն էին, թէ անոնք էին որ առաջինը զօրաշարժ յայտարարած եւ գերմանական հող մտած էին կանոնաւոր բանակով : Նախարարը չհետաքրքրուեցաւ յայտարարութեանս հանգամանքով, այլ ըսաւ միայն թէ պիտի ներկայացնէր Ֆիւհրէրին»:

Եւ ահա թէ Հէնտէրսըն ինչպէս կը ներկայացնէ Հիթլէրը .

«Դատելով իր յարաճուն փառասիրութենէն եւ զինք շրջապատող խմբակէն, Հիթլէրի համար նախընտրելի էր պատերազմ քան հաշտարար լուծում մը: Դժուար է հաւատալ թէ պիտի շարժէր այնպէս ինչպէս շարժեցաւ եթէ արինահեղ պատերազմ մը զինք փորձութեան մէջ չդնէր աւելի քան հաշտարար լուծում մը:

Իր նպատակն էր դաս մը տալ Լեհերուն, պատժել զանոնք անոր համար որ մերժած էին ընդունիլ իր «վեհանձն» պահանջները, զորս ներկայացուցած էր Մայիսին, եւ տակաւ ապերախտութիւն կը համարէր:

Հիթլէրի մեծագոյն պակասներէն մին այն էր, որ դէպի Իտալիա կատարած երկու պաշտօնական այցելութիւններէ զատ՝ երբեք ճամբորդած չէր արտասահմանի մէջ: Հետեւաբար, բրիտանական հոգեբանութեան մասին իր ծանօթութիւնները կը քաղէր Ֆոն Ռիպպէնթրոփէն, զոր կը համարէր, իբրեւ Լոնտոնի նախկին դեսպան որ գիտէ անգլիերէն եւ ֆրանսերէն եւ երկար ապրած է Քանատայի մէջ, միակ մարդը որ աշխարհի փորձառութիւնը ունի:

Եթէ ճիշդ է ինչ որ կը պատմուի, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ շարունակաբար իրեն սխալ տեղեկութիւններ տուած է Անգլիոյ վերաբերեալ հարցերու մասին, մինչ այլ հարցերու մէջ շահած իր յաջողութիւններուն շնորհիւ Հիթլէր զինք կը համարէր երկրորդ Պիզմարք մը, համոզում մը զոր ապահովաբար Ռիպպէնթրոփ եւս ունէր իր մասին:

Ամէնէն բացարձակ դիկտատորն իսկ ընդունակ է իր շրջապատին ազդեցութիւնը կրելու: Այսուհանդերձ, իր որոշումները, իր հաշիւները, իր պատեհապաշտութիւնը ամբողջովին կը պատկանին իրեն: Կէօրինկ կ'ըսէր ինծի, օր մը. «Երբ հարկ է որոշում մը տալ, մեզմէ ոչ ոք աւելի կշիռ ունի որքան այն քարերը, որոնց վրայ կանգնած ենք: Որոշումը միայն Ֆիւհրէրը ինք կուտայ»:

Եւ սակայն կար բան մը որ կշիռ ունէր, — իր զինուորական խորհրդականներուն կարծիքը: Մինչ այնպէս կարծուած է թէ իր զինուորական խորհրդականներն էին որ իրեն թելադրեցին հոգատարութիւն մը հաստատել Պոհեմիոյ մէջ :

Եւ անցեալ Օգոստոս ամսուն եւս, կը կարծեմ թէ այդ խորհրդականներն էին որ ըսին Հիթլէրի թէ զինուորական գործողութեանց ամէն յապաղում ճակատագրական դեր կրնայ խաղալ, այն վախով որ աշնանային դէշ եղանակը արգելք կը հանդիսանայ Լեհաստանի արագ նուաճումի յատակագծին իրագործման: Բանակը նոյնիսկ զինք կը մեղադրէր որ պարապ անցուց Օգոստոս 25 Սեպտեմբեր 1 տեւող շաբաթը, Անգլիոյ եթէ ոչ չէզոքութիւնը, գէթ բարեացակամութիւնը գնելու փորձով մը :

Բայց հակառակ ամէն երեւոյթի, պէտք է ըսել թէ իր զինուորականներուն կարծիքն ալ չէր ծառայեր ուրիշ բանի ,բայց եթէ հետապնդելու իր անձնական ծրագիրները :

Իր անհամբերութիւնն ու հապճեպ գործողութիւնը, Օգոստոսի վերջին օրը, դժուար թէ կանխամտածուած չըլլան: Ռուսիոյ հետ կնքած իր դաշինքը կը թուէր թէ իրեն կուտար սպասուած առաւելութիւնը, այնպէս որ այնուհետեւ կարծեց թէ կորսնցնելիք ժամանակ չունէր՝ եթէ չէր ուզեր որ ցեխը դաշնակցէր Լեհաստանի զինակիցներուն»:

(Մնացեալը յաջորդով)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme .. Paris (13)

Հայ գրողները անգլիերէն լեզուով

Քանի մը օր առաջ «Հայրենիք»ի տպարանը հրապարակ հանեց անգլիերէն պատկառելի եւ սիրուն հատոր մը, որ կը կրէ Three Worlds (Երեք Աշխարհներ) անունը :

Այս հատորին մէջ, որ կը բաղկանայ աւելի քան 300 գեղեցիկ տպագրուած էջերէ, ամփոփուած են մեր անգլիերէն շաբաթաթերթի մէջ առաջին չորս տարիներու ընթացքին լոյս տեսած գրական կտորներէն ամէնէն ընտիրները : Առաջին մասին մէջ մտած են «հին աշխարհ»ին, այսինքն՝ հին սերունդին պատկանող հայ գրողներու (Ա. Ահարոնեանի, Րաֆֆիի, Աւետիք Իսահակեանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Սա. Զօրեանի, Կ. Զարեանի, Եղէն Բիւզանդի, Պերճուհիի եւ Համաստեղի) պատմուածքները, անգլիերէն թարգմանուած: Երկրորդ մասը կազմուած է «նոր աշխարհ»ի», այսինքն՝ Ամերիկայի մէջ մեծցած մեր նոր սերունդը ներկայացնող անգլիերէն գրողներու (Ուիլըըմ Սարոյեանի, Խաչիկ Մինասեանի, Ճան Մինասեանի, Վահան Գայլեանի, Ազատ Մամիկոնեանի, Մարճի Ճէյ Պաքճեանի, Հրանտ Բ. Արմէնի, Լեմուէլ Ամիրեանի, Ջեփրո Արզունիի եւ Ա. Բեդերիկէսի) պատմուածքներէն, ամէն մէկէն մէկ մէկ հատ ընտրուած: Վերջապէս, երրորդ մասը կը պարունակէ «նորագոյն աշխարհը», այսինքն՝ Ամերիկա ծնած մեր մանկահասակ գրողներու կարճ պատմուածքներն եւ բանաստեղծութիւնները :

Այս բոլոր գրական - գեղարուեստական կտորներու ընտրութիւնը կատարած է մեր տաղանդաւոր երիտասարդ գրողը, Ուիլըըմ Սարոյեան, որ այս հաւաքածոյ ժողովածուին համար գրած է նաեւ գեղեցիկ ներածութիւն մը:

Ամբողջ հատորը շատ լաւ եւ հարազատ գաղափար մը կուտայ հայ գրական ճաշակի, ոգիի, հանճարի եւ ստեղծագործութեան առանձնայատկութիւններու մասին:

Որքան գիտենք, Միացեալ Նահանգներու մէջ ապրող ազգային բազմաթիւ խմբակցութիւններէն եւ ոչ մէկը ցարդ մեր այս ժողովածուի բնոյթն ունեցող գրական - գեղարուեստական գործ մը հրապարակ հանած է անգլիերէն լեզուով:

Մեր փոթորկայոյզ ժամանակաշրջանին մէջ, երբ բոլոր ազգերն ալ այնքան նիւթական եւ բարոյական միջոցներ կը սպառեն իրենց պրոպագանդին համար Ամերիկայի մէջ, վստահ ենք որ մեր հին եւ նոր սերունդի գրողներու գրական գեղարուեստական երկերէն կազմուած այս ընտիր ժողովածուն կրնայ դառնալ օրինակ մը պրոպագանդի այն միակ չինարար ու բաղձալի ձեւին համար, զոր ազգերը պէտք է ուրացնեն իրենք զիրենք իրարու հետ ծանօթացնելու եւ իրարու սիրելի դարձնելու համար :

Կասկած չունինք, որ մեր հրատարակած այս անգլիերէն հատորը Հայկական Դատին համար լաւագոյն տեսակի պրոպագանդ մը պիտի դառնայ եւ անհամեմատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլայ, քան տասնեակ մը հատորներ հայկական կոտորածներու եւ մինչեւ իսկ հայկական կոխներու մասին:

Եթէ ընթերցող հասարակութիւնը, հայ թէ օտար, քաջալերէ մեր այս ձեռնարկը, «Հայրենիք» պիտի ուզէ եւ պիտի կրնայ հրատարակել մեր հին եւ նոր գրողներու ընտիր գրուածքներէն կազմուած նման ընտիր գրական - գեղարուեստական նոր հատորներ: (Հայրենիք):

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մուֆթին, որ Պաղեստինէն Լիբանան փախած էր, երկար ատենէ ի վեր, այս անգամ ալ Պաղտատ ապաստաներ էր Մուսուլի ճամբով: Կ'ըսուի թէ յայտարարութիւն մը պիտի ուղղէ իսլամական աշխարհին, ի նպաստ Դաշնակիցներուն, բայց միեւնոյն ատեն յիշեցնելով թէ Պաղեստինի Արաբներուն պահանջները պէտք չէ ձգձգուին անվերջ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը 2,000,000 տոլար տրամադրեց, նոր սաւառնակներ գնելու համար :

Վիճակագրական տեղեկութիւններ Թուրքիոյ մասին

Փարիզի թերթերը հետեւեալ վիճակագրական տեղեկութիւնները կը հրատարակեն Թուրքիոյ եւ դրացի երկիրներու մասին.—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ.— Տարածութիւն 23,975 քառ. քիլոմեթր: Բնակիչ՝ 1,266,000: ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ.— 738,761 քառ. քիլոմեթր, բնակիչ՝ 14,934,000.— Ցամաքային սահմաններ, համագումար երկայնութիւն 2418 քիլոմեթր, Յունաստանի հետ՝ 172 քիլոմեթր, Պուլկարիոյ հետ՝ 219, Իրանի հետ՝ 370, Իրաքի հետ՝ 390, Խ. Միութեան հետ՝ 602, Սուրիոյ հետ՝ 665: Ծովային սահմաններ՝ համագումար 3455 քիլոմ.: Երկաթուղի՝ 6970 քիլ.: Գլխաւոր արտադրութիւններ՝ ծխախոտ, պտուղ, բանջարեղէն, ձէթ, ոստին, ափիոն, խէժ, գորգ, մետաքս, բուրդ եւ բրդեղէն, բամպակ եւ բամպակեղէն:

ԲԱՆԱԿ.— Խաղաղութեան ատեն՝ 196,000, պատերազմի ժամանակ՝ 1,600,000: Օդանաւ՝ իբր 850, օդաչու՝ մօտ 8200: Նաւատորմիղ.— Տարողութիւն՝ 85,000 թոն (5 յածանաւ, 10 թորփիլանաւ, 8 սուզանաւ եւ 20 զանազան մարտանաւեր): Նաւաղ եւ սպայ՝ 9500:

ԱՆԳԼԻՈՅ ժողովուրդին ցուցակագրութիւնը վերջացած ըլլալով, պարենատոմսերը պիտի բաժնուին 8 — 10 օրէն եւ անմիջապէս պիտի գործադրուի նոր կանոնը :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը նոր տուրքեր պիտի հաստատէ թոշակներու եւ եկամուտներու վրայ, գոցելու համար երկու պահեստի դասերու, ինչպէս եւ 1907—1918ին ծնած զինուորցուներու զօրակոչին ծախքերը :

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱ նոր տուրքեր հաստատեց թէյին եւ սուրճին վրայ: Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ շաբաթական միայն 65 — 70 կրամ սուրճ տալ մարդ գլուխ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԽԽԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Միւս երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 25 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4178

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԻԹԼԷՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԻ ՀՐԱԻԻՐԵԼՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ՀՌՉԱԿԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ...

ՆՈՐԷՆ ՎՃՌԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ

Հակասական լուրեր շրջան կ'ընեն Հիթլէրի սարքած գաղտնի խորհրդակցութեանց մասին, որոնց հրաւիրուած էին բոլոր նախարարները, զօրավարները, նահանգապետները եւ կուսակցական շրջանապետները կամ մարզպետները: Պերլինի մէջ կը ջանան համոզել թէ արտակարգ հանդամանք մը չունին այդ խորհրդակցութիւնները. բայց արտասահմանի մէջ ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Հիթլէր վճռական որոշումներ տուած է, կոյր վստահութիւն պահանջելով իր գործակիցներէն:

Այսպէս, լաւատեղեակ աղբիւրէ մը հաղորդուած լուրերու համաձայն, Հիթլէր յառաջիկայ շաբթու բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրէ խորհրդարանը, պաշտօնապէս պատերազմ հռչակելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, նորէն հաշտութեան ծրագիր մը պիտի առաջարկուի, այս անգամ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի միջոցաւ, որ երէկ ճառ մը պիտի խօսէր Տանցիկի մէջ: Մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր այդ ճառին: Վերջապէս, Զուիցերիոյ թերթերը կ'իմանան թէ Գերմանիա այս շաբթու խիստ յանկարծակի պիտի հարուածէ Անգլիան, ծովային եւ օդանաւային ուժերով:

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ նորէն կը գտնուինք վճռական շաբաթի մը առջեւ, շաբաթ մը որ կրնայ ճակատագրական նշանակութիւն ունենալ պատերազմին համար:

Բոլոր զրոյցները արձանագրած ըլլալու համար, յիշենք լուր մը եւս, որ կը հաղորդուի Զուիցերիայէն,— իբրեւ թէ հինգ զօրավարներ ձերբակալուեր են Պերլինի մէջ, ամբաստանուած ըլլալով թէ պայքար կը մղէին, միապետութիւնը վերահաստատելու համար:

Մինչ այս մինչ այն, պատրաստութիւնները կը շարունակուին արեւմտեան ճակատին վրայ: Վերջին լուրերու համաձայն, մօտ մէկ միլիոն գերման զինուորներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, մեծաքանակ թնդանօթներով, հրասայլերով եւ օդանաւերով, Մաժինոյի գծին դիմաց: Հիթլէր տակաւին հրաման արձակած չըլլալով, առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ արեւմտեան ճակատին վրայ, Մոզէլէն մինչեւ Հռենոս: Ահաւասիկ երէկ հրատարակուած ֆրանսական զեկոյցները.—

Զեկոյց թիւ 99, Հոկտեմբեր 23, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զրոյց թիւ 100, իրիկուն.— Նշանակալից գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, մասնաւորապէս Սարի արեւմտեան կողմը:

Ֆրանսական ռազմավարութիւնը երէկ եւ այսօր

Ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները, մեծ պատերազմին ատեն պաշտօնական զեկոյցները չէին արձանագրեր 8—10 զինուորներէ բաղկացած պահակախումբերու մանր-մունր ընդհարումները եւ կը գոհանային դասական բացատրութեամբ.— «Ամէն ինչ հանդարտ է արեւմտեան ճակատին վրայ»:

Նոյն տեսութեանց համաձայն, սպարապետ Կամլէնի զօրքը լրացուցած է դէպի սահմանագլուխ քաշուելու գործողութիւնները եւ այժմ կը զբաղի զօրացնելու իր պաշտպանողական դիրքերը, Մաժինոյի ամրութեանց դիմաց: Ֆրանսացի մասնագէտներ կը բացատրեն թէ հոկտեմբերի ընթացքին ֆրանսական բանակին կատարած գործողութիւնները պէտք է նկատել նահանջ դէպի Մաժինոյի գիծը, կարելի եղածին չափ ուշացնելու համար գերմանական բանակին յառաջխաղացութիւնը: Նոյն մասնագէտներուն կարծիքով («Թան» եւ ուրիշ թերթեր), պատերազմին սկիզբը ֆրանսական սպայակոյտը կ'ուզէր յարձակողականի ձեռնարկել ճեղք մը բանալու համար Զիկֆրիտի գծին վրայ, իբրեւ ամէնէն արդիւ միջոցը օգնելու Լեհերուն: Բայց, ֆրանսական ծանր հրետանին դեռ հասած եւ տեղաւորուած չէր, առաջին առթիւ զարնելու եւ քանդելու համար գերմանական ամրութիւնները: Ուստի ֆրանսական բանակին առաջին գործն եղաւ գրաւել գերմանական հողերը Զիկֆրիտի գծին առջեւ: Գործողութիւն մը որ կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 3—15: Նոյն թուականին ֆրանսական զօրքը հասած էր բուն իսկ Զիկֆրիտի գծին առջեւ, բայց չէր կրնար աւելի յառաջ երթալ, մինչեւ որ ծանր հրետանին հասած եւ տեղաւորուած ըլլար:

Ֆրանսական ծանր թնդանօթները պատրաստ չէին մինչեւ Սեպտեմբեր 20: Իսկ երբ Սեպտեմբեր 20ը հասաւ եւ ֆրանսական բանակը պատրաստ էր մեծ յարձակողականի մը ձեռնարկելու Զիկֆրիտի գծին դէմ, լեհական բանակը փլած էր արդէն եւ Ռուսերն ալ իրենց կարգին Լեհաստան մտան, մահացու հարուածը տալով Լեհերուն: Եւ Սեպտեմբեր 17ին Ֆրանսացիները առաջին անգամ դիտեցին որ գերմանական զօրք փոխադրուած է արեւելքէն արեւմուտք: Այս հանգամանքները ամբողջովին փոխեցին ֆրանսական բանակին ռազմավարութիւնը: Որովհետեւ, մինչ Ֆրանսացիները վստահ էին թէ պիտի կրնային ճեղքել Զիկֆրիտի գիծը առանց մեծ դժուարութեան, երբ միայն երկրապահ եւ պահեստի զինուորներ կը պաշտպանէին զայն, խնդիրը կը փոխուէր, երբ Գերմանիոյ լաւագոյն զինուորները բռնած էին զանոնք եւ եւսէն ալ ստուարաթիւ օգնական զօրք պիտի հասնէր:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ տեսչութիւնը երեւան հանած է գերմանական քարոզութեան մէկ գաղտնիքն ալ: Հարիւրաւոր գերման դպրոցականներ, որոնք նախապէս Ֆրանսա բնակած են, նամակներ գրելով իրենց բարեկամներուն, պատմութիւններ կը պատմեն Հիթլէրի «խաղաղասիրական» դիտաւորութեանց մասին: Այս նամակներէն օրինակներ հասած են Իտալիոյ, Պելժիոյ եւ Զուիցերիոյ ճամբով, հաւանաբար գերմանական հիւպատոսարաններու կողմէ ձգուած: Աշակերտներուն ուսուցիչները ոստիկանութեան վերադարձուցած են շատ մը նամակներ:

Չորս ամիսը անգամ մը 10—8 օր արձակուրդ բոլոր զինուորներուն

Վարչապետութեան գրասենեակէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Պ. Տալատիէ, որ արդէն որոշած էր վերահաստատել 24 ժամուան արձակուրդը, ներքին բանակին համար, յանձնարարած է արձակուրդներ հաստատել բոլոր զինուորեալներուն համար:

Այս որոշման համաձայն, ամէն չորս ամիսը անգամ մը տասը օր հանգստանալու հրաման (permission de détente) պիտի տրուի այն զինուորներուն որ մաս կը կազմեն ճակատի բանակներուն, իսկ ութ օր՝ անոնց որ կը գտնուին ներքին զօրաշարքերուն մէջ:

Եռօրեայ արձակուրդներ նախատեսուած են զինուորին հօրը, մօրը, կնոջը կամ զաւկին մահուան, հիւանդութեան, կեանքը վտանգող արկածի մը պարագային, ինչպէս եւ երբ իր եղբայրը կը մեռնի Ֆրանսայի համար:

Բացառիկ արձակուրդներ պիտի տրուին նաեւ ամուսնութեան, ինչպէս եւ զաւկի մը ծնունդին առթիւ:

Ասկէ զատ, այն զինուորները որ կը դարմանուին առողջապահական վայրերու մէջ, ծառայութեան ատեն ստացուած վէրքերու կամ հիւանդութեան համար, բայց չեն օգտուիր ապաքինութեան արձակուրդէ մը, իրաւունք պիտի ունենան ապաքինութեան արձակուրդի մը տասը կամ ութ օրուան համար, համաձայն իրենց պատկանած զօրաշարքերուն (ճակատի կամ ներքին բանակ):

Վերջապէս, Պատերազմական Խաչի, Պատուոյ Լեգէոնի, Զինուորական Արժանիքի պատուանշաններ տրուած ատեն, երեք օր կ'աւելնայ արձակուրդը:

Այս բոլոր արձակուրդներուն մէջ նկատի առնուած է ճամբու տեւողութիւնը: Փոխադրութիւնը պիտի ըլլայ ձրի: Մասնաւոր տրամադրութիւններ նախատեսուած են այն զօրականներուն համար որ կ'ուզեն իրենց արձակուրդէն օգտուիլ Քորսիքայի կամ Հիւս. Ափրիկէի մէջ, ինչպէս եւ անոնց համար որոնց զօրաշարքերը կը գտնուին Ֆրանսայէն դուրս:

Այս նոր կարգուսարքը գործադրելի է նոյեմբեր 1էն սկսեալ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼ. ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Անգլիական զեկոյցները վերջին մէկ շաբթուան գործողութեանց հաշուեկշիռը կազմելով, կը հաղորդեն թէ Գերմանիա 16 ամբարձիդ օդանաւեր կորսնցուցած է Անգլիոյ զանազան մասերուն կամ առեւտրական նաւերու դէմ կատարուած յարձակումներու ընթացքին: Իսկ դաշնակիցները կորսնցուցած են ինը նաւեր, իբրեւ հետեւանք գերմանական սուզանաւերու յարձակման. ինչ որ կը նշանակէ թէ թշնամին սաստկացուցած է ծովային պատերազմը:

Գերմանական օդանաւերը միշտ սպառնալից դիրք մը բռնած են Անգլիոյ հանդէպ, ուստի ահազանգը միշտ կը հնչէ այդ երկրին եւ մասնաւորապէս Սկովտիոյ զանազան մասերուն մէջ: Հինգ շաբթուան ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով ահազանգը հնչեց նաեւ Լոնտոնի մէջ, երկուշաբթի օր, իսկ ուրիշ ահազանգ մը Ֆըրթ ավ Ֆորթի մէջ, երբ անծանօթ սաւառնակ մը երեւցաւ խոնմպուրկի մօտ: Լոնտոնի արուարձաններուն մէջ ահազանգը հնչեց ճիշդ նախաճաշի պահուն: Հազարաւոր քաղաքացիներ իրենց անկողիններէն կամ խոհանոցներէն վազեցին դէպի պատսպարանները եւ շատեր ճաշեցին սովորականէն երկու ժամ վերջը, գործի երթալով ժամը 11ին: Միեւնոյն ատեն լուր հասաւ թէ Գերմանացիները ընկղմած են երկու նաւեր եւս, մէկը Սկովտիոյ հիւսիսային կողմը, միւսը՝ Հիւսիսային ծովուն մէջ: Անգլիոյ ծովապետութիւնը խոստովանելով հանդերձ նաւային «ծանր կորուստները», դիտել կուտայ թէ ընկղմած նաւերուն տարողութիւնը շատ փոքր է, բաղդատմամբ 1917ի:

Գերմանօ-ռուս տնտեսական համաձայնութիւնը

Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ հրատարակուած զեկոյցներու համաձայն, գրեթէ վերջացած են առեւտրական բանակցութիւնները եւ պայմանագիրը պիտի ստորագրուի մօտերս: Թէեւ գերմանական պատուիրակութեան նախագահը Պերլին վերադարձած է, բայց իր օգնականը Մոսկուա կը մնայ: Կ'ըսուի թէ մօտերս Գերմանիա պիտի հասնի Խ. Միութեան նաւային շինութեանց գործավարը, Իվար Թեւոսեան (Հայ?), կազմակերպելու համար Գերմանիոյ յանձնելիք ապսպրանքները: Երկու երկիրներուն բանակցութեանց գլխաւոր նպատակն եղած է տնտեսական տեւական գործակցութիւն մը հաստատել, փոխանակութիւնները բարձրացնելով 1931ի առաւելագոյն չափին,— 1 միլիառ մարք: Հավասի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ պիտի հայթայթէ քարիւղ, մանկանէզ, երկրորդական ատրճանի համածոյ երկաթ Ուրալի շրջանէն, կտաւաքար (ասբեստոս), փոսֆաթ, ցորեն, ատաղձ, թերեւս վուշ եւ բամպակ: Հրատարակուած զեկոյցը այն տպաւորութիւնը կը գործէ թէ մինչեւ անգամ գերման պատուիրակները շատ հաւատք չունին որ Խ. Միութիւնը կարենայ արագօրէն յանձնել ապսպրանքները, նկատի առնելով փոխադրութեան միջոցներու անբաւականութիւնը: Այնպէս որ, ծրագիրը կազմուած է քանի մը տարուան հաշուով: Օրինակ, Չեխոսլովաքիոյ նախկին զինագործարանը, Շքոտա, խորհրդային ապսպրանքներ ստացած է, յանձնելի մինչեւ 1942: Այս մեծ հաստատութիւնը, որ ռազմանիւթերէ տարբեր բաներ ալ կ'արտադրէ, հաւանաբար պիտի կրնայ գոհացնել Խ. Միու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ «ԵԱՎԱՇ-ԵԱՎԱՇ»Ը

Տակաւին ի վիճակի չենք մէկ-երկու մխիթարական տեղեկութիւններ հաղորդելու «հայկական ճակատ»էն,— կազմակերպութիւն մը, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Միւս կողմէ, շարունակ տխուր, նոյնիսկ վրդովիչ լուրեր կը հասնին գաւառէն: Կը բաւէ կարդալ Մարսէյլի եւ Վիէնի թղթակցութիւնները, գաղափար մը կազմելու համար: (Տես Բ. էջ):

Ինչպէս կ'երեւայ, գաւառական իշխանութիւնները կը շարունակեն հակասական տնօրինութիւններ հաղորդել հայ տարագիրներու եւ մասնաւորապէս աշխատաւորներու հանդէպ, հետզհետէ անելի մը մատնելով զանոնք:

Եւ վերջապէս, Մարսէյլի մէջ անհատական կոչնագիրներ ուղղուած են մինչեւ 55 տարեկաններու:

Մէկ խօսքով՝ տեսակ մը լաբիւրինթոս, ուր դժուար է լոյսի շող մը գտնել:

Բարեբախտաբար, Մարսէյլի մէջ արթնցեր են արդէն, եւ փոխանակ անվերջ սպասելու Փարիզի ջոջերու խորհուրդներուն, հաւաքական յուշագիր մը ներկայացուցեր են նահանգապետութեան, լուծում խնդրելով ինը կարեւոր խնդիրներու համար:

Կ'իմանանք թէ այստեղ, Փարիզի մէջ ալ յուշագիր մը կազմուած է նախաձեռնութեամբ երկու Օֆիսներուն, խնդրելով հայ տարագիրներուն շնորհել հաւասար իրաւունքներ, քանի որ հազարաւոր հայ երիտասարդներ կը ծառայեն ֆրանսական բանակին մէջ:

Տարակոյս չկայ որ երբ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունի թէ հայ տարագիրները սովորական օտարազգիներ չեն, այլ տեսակ մը «պաշտպանեալներ», շատ մը հարցեր ինքնին կը լուծուին: Եւ այն ատեն որ եւ է գաւառական իշխանութիւն իրաւունք չունենար խտրութիւններ հաստատելու, կամաւոր զինուորութիւն պարտադրելու եւ ուրիշ անիրաւութիւններ շարունակելու:

Այս պարագան մասնաւորապէս կը վերաբերի աշխատանքի նախարարութեան, որուն հրահանգները յաճախ սխալ կը մեկնուին:

Արդարեւ, անըմբռնելի է թէ ինչո՛ւ աշխատանքի տարրական իրաւունքէն կը զրկուին հայ բանուորները, երբ նախարարութիւնը ինք աջ-ձախ ինկեր է, աշխատաւորներ ճարելու համար ոչ միայն Լեհերէն, Չեխերէն եւ Սպանիացիներէն, այլեւ հեռաւոր Անամէն:

Դառնալով նորէն Փարիզ,— դժբախտաբար չունինք ուրիշ մխիթարական լուր, ինչպէս յիշեցինք սկիզբէն:

Գրեր էինք թէ յանձնախումբ մը կազմուած է, օգնելու համար կարօտ զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն:

Որքան գիտենք, յանձնախումբը տակաւին միջոցներ չէ գտած «շարժելու», առաջին օրէն իսկ մատնուած ըլլալով դրամական անձկութեան: Իր հիմնական դրամագլուխը պիտի կազմէ Նանսէնեան տուրքերու եկամուտը, երբ վճարուի: Ոչ մէկ ձայն՝ ունեւոր ջոջերէն կամ Բարեգործականէն:

Առկախ կամ անորոշ վիճակ մը կը ներկայացնէ, նաեւ, ազգ. վարչութեան մը կազմութիւնը:

Եղած-չեղած հոսանքները հաւասարապէս կ'ընդունին անոր ստիպողականութիւնը: Ցանկեր ալ կազմուած են, եթէ չենք սխալիր:

Եւ սակայն, «եավաշ եավաշ»: Իրար անցնելու բան չկայ...

Մինչ հողերը կը դիզուին եւ դէպքերը իրար կը հրմշտկեն, ամէն առտու նոր անակնկալ մը ստեղծելով, տեսակ մը թմրութիւն, «այսպէս ալ կ'ըլլայ»ի հոգեբանութիւն անշարժութեան դատապարտեր է ամէնէն պիտանի ուժերը:

Բայց տակաւին ո՞րքան ատեն, այս վրդովիչ ձգձգումը:— Շ.

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՈՐԲԻՆԵՐՈՒՆ

Մեր բացած հանգանակութեան համար 100 փրանք ստացած ենք Պ. Հրանտ Թորոսեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ նկարիչ Զարեհ Գալֆայեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս 25 փրանք Պ. Խորէն Գրիգորեանէ: Մանչուրիայէն ալ գումար մը ստացած ենք չէքով: Գանձելէ վերջ բոլորը մէկ պիտի արձանագրենք ընդհ. գումարին մէջ:

Այս առթիւ ըսենք թէ 10.000 (տասը հազար) փրանք եւս փոխադրած ենք (հինգերորդ առաքում) կաթող. ընդհ. փոխանորդ Սարաճեան արք.ի, մասնաւոր արտօնութիւն ստանալով Office des Changesէն:

Դրամական օգնութիւն Թուրքիոյ

Կարգ մը թերթեր գրած էին թէ մինչեւ 60 միլիոն անգլ. ոսկի փոխ պիտի տրուի Թուրքիոյ: Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ անճիշդ են յիշուած թիւերը: Բայց եւ այնպէս, կը հաստատէ թէ խորհրդակցութիւններ կատարուած են անգլիական, ֆրանսական եւ թրքական կառավարութեանց միջեւ, դրամական եւ տնտեսական աջակցութիւն մը ընծայելու համար Թուրքիոյ: Այս մասին ընդհանուր կարգադրութիւններ եղած են համաձայն Անգարայի դաշնագրին տրամադրութեանց:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նոր դահլիճին կազմութիւնը նորէն յանձնուեցաւ Պ. Քէօսէիվանովի, իբրեւ լաւագոյն թեկնածուն:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ արտակարգ նիստի հրաւիրուած է նոյեմբերի երկրորդ կիսուն, քննելու համար նիւթացոյցը եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ հետ բանակցութիւնները վերսկսան Մոսկուայի մէջ: Սկանտինաւեան երկիրները կը վախնան որ գլխաւոր զոհերը իրենք ըլլան, եթէ Գերմանիա սաստկացնէ պատերազմը Անգլիոյ դէմ:

թեան պահանջները, մինչեւ որ մաշին ներկայ մեքենաները: Այս ապսպրանքներուն մէկ փոքր մասը միայն կանխիկ պիտի վճարուի, իսկ մեծ մասը՝ հում նիւթերով:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, գերմանեւխորհրդային տնտեսական գործակցութիւնը այնքան ալ շահաւոր չէ Ռուսիոյ համար, եթէ խաղաղութիւնը չվերահաստատուի: Խ. Միութիւնը անշուշտ մէկդի պիտի չդնէ իր երրորդ հնգամեայ ծրագիրը, գոհացնելու համար Գերմանիոյ պահանջները: Արդ, այս վերջինը ի՞նչպէս պիտի գոհացնէ Խ. Միութեան պահանջները (մեքենաներ), եթէ պատերազմը շարունակուի:

Մոսկուայի մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը անկեղծօրէն խաղաղութիւն կ'ուզէ հետեւեալ պատճառներով.— պատերազմը պիտի խանգարէ գերմանական մեքենաներու յանձնումը (հինները մաշած են արդէն).—Խորհրդային զօրաշարժը կ'ուշացնէ այդ երկրին տնտեսական վերակազմութիւնը եւ մասնաւորապէս հողագործական արտադրութիւնը եւն.:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԵԼՄՏԱԿԱՆ եւ առեւտրական նախարարները միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին որով կը յիշեցնեն Ֆրանսական հաստատութեանց թէ գերման արտածիչներու եղած պարտքերը չեն կրնար վճարել չէզոք երկրի մը միջոցաւ: (Գերման արտադրիչները այդ ճամբով հաշուեցոյցներ ղրկած են Ֆրանսական հաստատութեանց):

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐՈՒ հետեւանքով շատ մը ականներ փրթած են Հիւսիսային ծովուն մէջ: Ռիւթէր կ'իմանայ թէ վեցը փճացուած, 17ը պայթած են: Շոգենաւերուն ազդարարուեցաւ որ զգուշանան:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ Եթովպիոյ մէջ տեղաւորելու համար գերմանական յանձնաժողով մը գնաց Հռոմ: Կը խորհուի կեդր. Եւրոպայէն 30,000 Հրեաներ փոխադրել Թանա լիճին շրջանը: Իտալական թերթերը կ'իմանան թէ 50 միլիոն տոլար դրուած է յանձնաժողովին տրամադրութեան տակ, ամերիկեան դրամատան մը միջոցաւ:

ԱՄԷՆ ՕՐ 7 — 8 միլիոն նամակներ կը ղրկուին զինուորներուն, համաձայն Թղթատարական նախարարին յայտարարութեան: Նախարարը անցեալ շաբթու քննական պտոյտ մը կատարեց ճակատի մէջ, աւելի կանոնաւորելու համար առաքումները:

500,000 ԿԻՆԵՐ մեքենաշարժ արօրներ եւ ինքնաշարժներ վարելու վարժութիւն պիտի ստանան յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին, Խ. Միութեան մէջ:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ պիտի հաստատուին Լեհաստանի ռուսական մասին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ մէջ ալ պարտաւորիչ պիտի դառնայ ռուսերէնը:

ՔԻԼԻ ՋՐԱՆՑՔԸ պիտի ընդարձակուի, որպէսզի 35,000 թոնոնոց զրահաւորներ կարենան անցնիլ:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ երկուշաբթի օրէն սկսեալ այլեւս անհրաժեշտ չէ արտօնութիւն ստանալ, թերթեր, հանդէսներ, լուսանկարներ, նամակներ եւն. ղրկելու համար բրիտանական կայսրութեան որ եւ է մէկ վայրը, Ամերիկա, Ֆրանսա եւ ֆրանսական գաղթավայրերը:

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

»»» . «««

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Փարիզ եւ Սէնի նահանգը բնակող բազմաթիւ օտարականներ ունին անձնագիրներ, կանոնական տեւողութեամբ —երեք տարի— որոնց պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, հետեւաբար պարտաւոր են զանոնք նորոգել այդ թուականէն առաջ:

Կարելի եղածին չափ կրճատելու համար սպասումները, ենթականերէն կը խնդրուի իրենց անձնագրի նորոգման խնդրագիրը ներկայացնել հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

Հոկտեմբեր 20էն 30 (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով) A. եւ B.: Հոկտ. 31էն 4 Նոյեմբեր՝ C.: Նոյեմբեր 6էն 10 Նոյեմբեր՝ D.: Նոյեմբեր 13էն 18՝ E.: Նոյեմբեր 20էն 25 F.: Նոյեմբեր 27էն Դեկտեմբեր 1 G.: Դեկտեմբեր 2էն 7՝ H.: Դեկտ. 8էն 16 Դեկտ. I. եւ J. Դեկտեմբեր 18էն 28՝ K.:

Փարիզ բնակող օտարականները պիտի ընդունուին ոստիկանական վերատեսչութեան կեդրոնին մէջ: Այն օտարականները որ Սէնի նահանգին ուրիշ մէկ վարչական շրջանը (Commune) կը բնակին, պիտի ընդունուին իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան մէջ: Սակայն, Ռուս, Հայ եւ Սարցի ապաստանեալները կը հրաւիրուին ներկայանալ ուղղակի ոստիկանական վերատեսչութեան:

Անոնք որոնց մականունը կը սկսի L.էն մինչ Z եղած տառերով, պիտի կանչուին այս թուականէն վերջը: Խնդրագիրները պէտք է գրել դրոշմաւոր թուղթի վրայ (6 ֆրանք), միասին տանելով երեք լուսանկար, աջ կիսադէմէն քաշուած, բնակարանի վաւերացուած վկայական մը, եւ ազգութեան վկայականը կամ անցագիրը:

ՅԱՌՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մարսէյլի հոգեր եւ հաւաքական ձեռնարկ մը

ՀԱՅ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԸ.— ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ »ԱՆԿԱՆՈՆ»ՆԵՐՈՒ ԴԷՄ.— ԴԻՄՈՒՄ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ, ԻՆԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.— 27 ԱՅՐԵՐ ԵՒ 7 ԿԻՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ.— 55 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ԿԸ ՀՐԱԻՐՈՒԻՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Հոկտեմբեր (Յառաջ).— Մեր արհեստաւոր եւ աշխատաւոր հայրենակիցներու վիճակը ծանր է:

Պարզ բանուորներէն շատեր պարապ են: Մասնաւորապէս նաւահանգիստը աշխատողները շատ ազդուած են, գործ չըլլալուն պատճառաւ: Արհեստաւոր եւ առեւտրականներէն ալ շատ քիչեր իրենց ծախքերը հոգալու չափ կը գործեն: Ընդհանուրին վիճակը անյոյս պատկեր մը կը ներկայացնէ:

Կը յուսացուի որ մօտերս գործերը վերսկսին, այլապէս տխուր պարագաներու ականատես պիտի ըլլանք, ձմրան ընթացքին:

Ինքնութեան թուղթերու փոփոխման եւ «անկանոն»ներու վիճակն ալ դժուարութեանց կը հանդիպի, նոր խստութեանց պատճառաւ:

Հակառակ անցեալ տարի կառավարութեան կողմէ եղած յայտարարութեան եւ տրուած պայմանաժամին, շատ մը Հայեր անհոգ եւ անտարբեր գտնուած են իրենց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւորելու համար եւ հիմա որ խստութիւններ կան, նոր արթնցած են եւ կ'ուզեն կանոնաւորել իրենց վիճակը: Բայց իբր պարտազանց եւ անսաստողներ, կը ձերբակալուին եւ բանտ կ'առաջնորդուին: Մեծ մասով ծեր կիներ են, որոնց մօտաւոր պարագաները, կարծելով թէ ծերեր են եւ թուղթի պէտք չունին, անհոգ գտնուած են: Ջէ՞նք ըսած նախորդով թէ՝ խաղաղութեան ժամանակ չափազանց անտարբեր ենք: Բաները մտնելէ վերջն է որ կուլանք, կ'ողբանք եւ հազար քարի կը զարնուինք, ճար մը գտնելու համար:

Կան դեռ ուրիշ կարգ մը պարագաներ, որոնք ստիպողութեան առջեւ կը դնեն մեր տեղական զանազան պաշտօնական մարմինները — զինուորցուներու ինքնութեան թուղթեր, ծերեր եւ անկարողներ, բանտարկեալներ եւայլն, քանի որ Փարիզէն ձայն ձուն չկայ:

Մասնաւոր դիմումի մը վրայ, նահանգապետութեան ընդհ. քարտուղարը ունկնդրութեան ընդունեց երեք յարանուանութեանց պետերը եւ Օֆիսի ներկայացուցիչները որոնք գրաւոր եւ բանաւոր ներկայացուցին հայ գաղութի ցաւերն ու բաղձանքները:

Ներկայացուած յուշագիրը կը բովանդակէր 9 խնդիրներ.— Զինուորցուներու ընտանիքներուն եւ ծնողներուն ձրի ինքնութեան թուղթ, աշխատանքի անընդունակ ծեր եւ անկարողներու կարօտութեան տոմս, երկու ամիս պայմանաժամ անկանոն եւ ժամանակը անցած ինքնութեան թուղթ ունեցողներու, որոնք բանտարկուած են, ներում ժամանակը անցած ինքնութեան թուղթ ունեցողներու տուգանքի, վտարեալներու եւ աքսորեալներու կացութիւնը կանոնաւորելու միջոց, Թրքական, յունական, սուրիական եւայլն հպատակ արձանագրուածներ որոնք ի վիճակի չեն իրենց հպատակութիւնները հաստատելու, Հայ առեւտրականներու համար առեւտրականի յատուկ անձնագիր տրուելու բարեացակամութիւն, դրօշի տակ գտնուող զինուորցուներու ծնողներուն եւ ընտանիքներուն աշխատանքի դիւրութիւն (աստնց անձնագիրներուն վրայ «ոչ - աշխատաւոր» նշանակուած է): Եւն. եւն.:

Ընդհ. քարտուղարը մարամասնօրէն կարդալով ներկայացուած յուշագիրը, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած է երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ Օֆիսի ներկայացուցչի փոխանորդին, խոստանալով բարեացակամօրէն քննել բոլոր կէտերը, եւ գոհացում տալ օրէնքի սահմաններու մէջ: Յուշագիրէն օրինակ մըն ալ պիտի ղրկուի Փարիզ, պատկան նախարարութեան:

Մարսէյլի երեք բանտերուն մէջ կը գտնուին 27 այր եւ 7 հայ կիներ, գրեթէ բոլորն ալ ինքնութեան թուղթերու անկանոնութեան պատճառով:

Ուրախալի է որ երեք յարանուանութիւնները եւ ազգային մարմինները միշտ կը խորհրդակցին եւ կը գործակցին, դէթ կարգ մը տարրական իրաւունքներ ապահովելու համար, անհրաժեշտ դիմումները եւ հետապնդումները կատարելով տեղական իշխանութեան մօտ: Փափաքելի է որ այս գործակցութիւնը աւելի ամրապնդուի եւ ուժեղ կապ մը հաստատուի մեր մարմիններուն միջեւ, գոնէ միջնորդի դեր մը կատարելու եւ լուսաբանելու ժողովուրդը շատ մը օրէնքներու մասին որոնց անտեղեակ ըլլալուն պատճառով շատեր ակամայ դժուարութեանց եւ անելի կը մատնուին:

Մինչեւ հիմա 20 — 48 տարեկան «ռէֆիւժիէ»ները կը կանչուէին ոստիկանատուն ստուգման ենթարկուելու, իսկ այժմ, մինչեւ 55 տարեկաններն ալ յատուկ կոչնագրերով ցուցակագրուելու կը կանչուին: Ինչ ալ ըլլայ այս մասին եղած օրէնքը, մեր հայրենակիցներէն անոնք որ՝ Réfugié d'Origine Arménienne արձանագրուած են եւ մինչեւ հիմա կեդրոնական ոստիկանատուն երթալով recensé չեն եղած, պէտք է փութան հարկ եղած ձեւակերպութիւնը լրացնելու: Անշուշտ, առ այժմ, համաձայն եղած յայտարարութեան, 20—48 տարեկանները: Մնացեալները, ինչպէս կ'երեւայ, առանձին եւ անձնական կոչնագրերով կը կանչուին:— Զ.

Հայ աշխատաւորներ շուարած

ՎԻԷՆ, 21 Հոկտեմբեր, (Յառաջ).—

Հ. Կ. Տէրմոյեանի կողմէ դիմում կատարուեցաւ քաղաքապետութեան եւ ոստիկանապետին, որոնք խոստացան միջամտել եւ կարգադրել «ռէֆիւժիէ»ներուն խնդիրը, քանի որ անոնք արդէն արձանագրուած են եւ, կը սպասեն բժշկական քննութեան:

Մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ ալ ուրիշ գործարանի մը կողմէ եղած էր նոյնիմաստ ազդարարութիւն մը, հայ բանուորներուն (ռէֆիւժիէ), ու այնատեն ալ Հայր Կ. Տէրմոյեանի կողմէ բացատրութիւններ տրուելով խնդիրը կարգադրուեցաւ:

Սակայն, ի՞նչ պիտի ըլլայ Սուրիա - Լիբանանցիներու խնդիրը: Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Սէն Մորիսի (Էնի նահանգ) սուրիական եւ լիբանանեան հայրենակիցները զօրակոչի ենթարկուած են (մինչեւ 35 տարեկան), զօրաշարժի առաջին օրէն, երկու տարի առաջ «անհայրենիք»ներուն հետ քննութենէ անցած եւ զինուորական տետրակներ ստացած ըլլալով:

*** Հոկտեմբեր 6ի թղթակցութեանս մէջ գրուած կօշիկի գործարանին զինուորական բաժինի վրայ աշխատողներուն համար սխալմամբ գրած էի 67 ժամ: Պէտք է ըլլայ 57:— Գալէ

ՀԱՐԱՒ. ԹԻՐՈԼԻ Գերմանացիներուն փոխադրութեան համար պայմանագիր մը ստորագրուեցաւ իտալական եւ գերմանական կառավարութեանց միջեւ: Գերմանական թերթերը կ'ողջունեն այս կարգադրութիւնը, «որուն շնորհիւ ամէն անհամաձայնութիւն պիտի վերնայ իտալեւգերման յարաբերութեանց միջեւ»:

ՃԱՓՈՆԻ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ճափոնական ազգը, «ամուր ինչպէս պողպատը», վճռած է նոր կարգուսարք մը հաստատել արեւելեան Ասիոյ մէջ, առանց ազդուելու ո եւ է պետութենէ: Նոր կարգուսարքը պիտի չվտանգէ օտար շահերը: Այս ազդարարութիւնը մասնաւորապէս ուղղուած է Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ Դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով մամուլին մէջ, կը դնահատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը համայնավարներուն եւ «ուրիշ խմբակցութեանց կամ անհատներու դէմ որոնք կը խանգարեն ազգային պաշտպանութիւնը»: Յայտարարութիւնը կը բացատրէ թէ կառավարութիւնը իրաւունք ունի ազգը պաշտպանելու ամէն յարձակման դէմ, այդ արարքը ուղղուած ըլլայ անոր սահմաններուն դէմ թէ սահմանուած խորտակելու անոր դիմադրութիւնը. բայց այս պարտքը չի նուազեցներ իր պարտաւորութիւնները արդարութեան հիմնական կանոններու եւ հանրապետական կարգուսարքի սկզբունքներուն հանդէպ:—39 ծայրագոյն ձախեր, որոնք տետրակ մը հրատարակեր էին, անմիջական հաշտութիւն պահանջելով, հարցաքննուեցան զինուորական Բ. ատեանին առջեւ: Անիշխանական մը, Լուի Լըքուան, յայտարարեց թէ ստորագրողները նախապէս հաւանութիւն յայտնած էին, հրատարակութենէն առաջ:— Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ համայնավարները կ'օգտուէին զինուորական ձրի թղթատարէն, խռովարարական թռուցիկներ ղրկելու համար զինուորներուն:

ԺԸՆԵՒԻ 32,549 տուներէն 14,000ը «վտանգի շրջան» հռչակուեցան: 12,000 տուներու մառանները պատսպարաններու վերածուած են, օդանաւային յարձակման դէմ:

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ մէջ իսկ ամէնէն յետամնաց երկիրն է, կը գրէ Փէյամի Սէֆա «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ, «եթէ նիւթական չափերով կըշռուի»: Եւ կը ներկայացնէ հետեւեալ հաշիւը.— Ռումանիոյ մէջ 100 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ 35.7 քիլ. ճամբայ շինուած է, Պուլկարիոյ մէջ 23.9 քիլոմեթր, Եուկոսլաւիոյ մէջ 16.6 քիլ., Յունաստանի մէջ 9.2 քիլ., Թուրքիոյ մէջ միայն 2 —3 քիլոմեթր:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
ըստ անգլիական ճերմակ Տետրակին

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հէնտէրսըն կ'աշխատի նաեւ պարզել Հիթլէրի զգացումները հանդէպ Անգլիոյ.

« Հիթլէր շարունակ կը կրկնէր թէ կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ Անգլիոյ հետ, գիտեմ որ անկեղծ էին այդ զգացումները: Յառաջիկային պատմագրին եւ կենսագրին համար այս պարագան պիտի կազմէ չափազանց շահեկան ուսումնասիրութեան նիւթ մը որ կը շահագրգռէ հոգեբանութիւնը: Այլազան բացատրութիւններ պիտի տրուին այդ մասին: Պատեհ չէ այս զեկոյցին մէջ երկար կանգ առնել Հիթլէրի նկարագրին եւ հոգեբանութեան այդ գիծերուն վրայ: Այսքան միայն կ'ուզեմ ըսել, որ Հիթլէր, ինչպէս կ'ենթադրեմ՝ բազմաթիւ Գերմանացիներ, բրիտանական ազգին հանդէպ իրենց ունեցած հիացումը կը միացնեն նախանձին, զոր կը զգան հանդէպ Անգլիացիներու կատարած գործին, ատելութեան զոր կը զգան հանդէպ Անգլիացիներու ընդդիմութեան, որ ցոյց կը տրուի Գերմանիոյ չափազանցուող յանկութիւններուն »:

Այս զեկոյցին մէջ հետաքրքրական է մասնաւորաբար այն տեսակցութիւնը, զոր Հէնտէրսըն կատարած է Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ, պատերազմի յայտարարութեան օրը, Սեպտեմբեր 3ին:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը կարդալու համար Հէնտէրսընի կը ներկայացնէ երկար պաշտօնաթուղթ մը, որով կը մերժուէին բրիտանական պահանջները, միաժամանակ կ'ազդարարուէր որ Գերմանիա պիտի պատասխանէր Անգլիոյ յարձակումներուն նոյն զէնքերովը եւ նոյն եղանակով:

« Այս պաշտօնաթուղթին բովանդակութեան մնացեալ մասը կը բաղկանար զուտ քարոզչական խօսքերէ, որոնք ուրիշ նպատակ չունէին եթէ ոչ հաստատել գերման ժողովուրդին եւ համայն աշխարհի առջեւ թէ պատերազմին միակ պատասխանատուն Անգլիան էր:

Կարդալէ վերջ այս պաշտօնաթուղթը, ամբողջովին ստութեանց վրայ հիմնուած, ըսի թէ պատմութեան կը վերաբերի ճշդել թէ ով է պատասխանատուն:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ յայտարարեց թէ պատմութիւնը արդէն կը հաստատէ դէպքերը, թէ ոչ ոք այնքան մեծ ճիգ թափած է որքան Հիթլէր՝ փրկելու համար խաղաղութիւնը եւ բարեկամական յարաբերութիւն մշակելու համար Անգլիոյ հետ:

Իբրեւ վերջին խօսք, ինծի ըսաւ թէ անձնապէս բարիք կը կամենայ ինծի, եւ ես ալ պատասխանեցի թէ խորապէս կը ցաւիմ որ ձախողեցան խաղաղութեան համար կատարած ճիգերս, բայց ոչ մէկատելութիւն ունիմ գերմանացի ժողովուրդին հանդէպ:

Այնուհետեւ ոչ մէկ գերման պաշտօնատար տեսայ, բացի փրոթոքոլի մարմինին ներկայացուցիչէն, որ ինծի ընկերացաւ մեր մասնաւոր շոգեկառքին մէջ մինչեւ Ռոթէրտամ:

Մեր մեկնումէն առաջ հետաքրքիրներու փոքրիկ խումբ մը հաւաքուած էր դեսպանատան շուրջ, բայց ոչ մէկ ցոյց կատարեց, ճիշդ հակառակը 1914ի նոյն օրերուն:

Պերլինի փողոցները ամայի էին գրեթէ, ոչ մէկ նշան որ ցոյց տար թէ սկսած է պատերազմ մը որ պիտի վճռէր թէ միջազգային յարաբերութեանց մէջ իրաւարարը ո՞ւժը պէտք է ըլլայ թէ ուրիշ բան, թէ փոքր պետութիւնները ունի՞ն իրաւունքներ իրենցմէ զօրաւոր պետութիւններուն դէմ պաշտպանելու, մէկ խօսքով՝ աշխարհի վրայ պէ՞տք է շարունակել ժողովուրդին կառավարութիւնը ժողովուրդով եւ ժողովուրդին համար, թէ անոր տեղ պէտք է տիրէ կամքն ու փառասիրութիւնը միահեծան մարդոց որոնք կ'իշխեն ժողովուրդին վրայ առանց նկատի առնելու ժողովուրդին կամքը »:

Հետաքրքրական է նոյնպէս այն հատուածը, ուր Հէնտէրսըն կը պատմէ Իտալիոյ դեսպանին կատարած վերջին ճիգերը փրկելու համար խաղաղութիւնը:

« Սեպտեմբեր 2ին, իտալական դեսպանը եկաւ գիս տեսնել ճիշդ կէսօրին, արտաքին նախարարին մօտ երթալէ առաջ:

Պ. Աթոլիքօ ըսաւ ինծի թէ կ'ուզէր գիտնալ պարագայ մը,— այն պաշտօնական յայտարարութիւնը, զոր ըրած էի Սեպտեմբեր 1ի գիշերը Ֆոն Ռիպպէնթրոփի վերջնագիրի հանգամա՞նք ունէր թէ ոչ: Պատասխանեցի թէ լիազօրուած էի յայտնել նախարարին, եթէ այդ հարցումը ընէր ինծի,— բայց չըրաւ,— թէ վերջնագիր չէր, այլ ազդարարութիւն:

Պ. Աթոլիքոյի ըսի նաեւ թէ տեղեակ էի որ իտալական կառավարութիւնը փափաք յայտնած է դադրեցնել թշնամութիւնները եւ անմիջապէս հրաւիրել խորհրդաժողով մը շահագրգռուող պետութեանց մասնակցութեամբ: Այդ առթիւ, ըսի թէ կը պարտաւորուիմ յայտնել այն կարծիքը թէ նման առաջարկ մը անընդունելի պիտի համարուի, եթէ միաժամանակ գերմանական բանակը ետ չքաշուի լեհական հողէն: Ինծի պատասխանեց թէ չէի կրնար խօսիլ յանուն կառավարութեան: Ընդունեցայ այդ դիտողութիւնը, բայց ըսի թէ չէի կրնար երեւակայել որ բրիտանական կառավարութիւնը, իսկ Լեհերը երբեք, ընդունէին ստորադաս պայմաններ:

Ես չեմ գիտեր թէ գերմանական կառավարութիւնը ինչ պատասխան տուաւ այդ առաջարկին, ոչ ալ գիտեմ թէ ուրիշ հակառաջարկ մը ըրած է: Բայց կ'ուզեմ այստեղ արձանագրել իրողութիւնը թէ ոչ ոք այնքան սրտանց աշխատեցաւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, որքան Պ. Աթոլիքօ, ոչ միայն այս տարի, այլեւ անցեալ տարի: Իր բոլոր ճիգերը անկեղծ էին»:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ .... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա .... 245 ֆրանք 140 ֆրանք
Ուրիշ երկիրներ .... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 26 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4179
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

«ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԻՆ ՉԱՓ»

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Տանցիկի մէջ, իր սլաքները մասնաւորապէս ուղղելով Անգլիոյ դէմ: Իր յայտարարութեան համաձայն, «Անգլիա եթէ պատերազմ կ'ուզէ լաւ,պիտի տեսնէ իր ուզածին չափ»:

Բանախօսութիւնը կազմակերպուած էր Նացի Ռազմիկներու ընկերակցութեան կողմէ: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ խօսեցաւ մէկ ժամ, ազդարարելու համար թէ քանի որ Պ. Չէմպըլէն մերժեց Հիթլէրի «բարեկամութեան ձեռքը», Գերմանիա պատրաստ է Անգլիոյ նետած ձեռնոցը վերցնելու եւ մինչեւ ծայրը կռուելու Մեծն Բրիտանիոյ դէմ: Տեսակ մը ատելութեան երգ էր այս ճառը, որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ունկնդիրներուն վրայ, ինչպէս կը հեռագրեն Տանցիկէն: Բազմութիւնը մոլեգնօրէն կը ծափահարէր եւ կանչէր կ'արձակէր, երբ նախարարը չանթեր կը տեղար Անգլիոյ դէմ:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփի յայտարարութեան համաձայն, Անգլիան է պատերազմի դրդիչը: Ան կ'ուզէ կործանել Գերմանիան: Ան էր որ պատերազմի մղեց Լեհերը, երբ Լեհաստանի արտաքին նախարարը, գնդ. Պէք, նախապէս տրամադիր էր լսելու Առաջնորդին առաջարկները, խաղաղութեամբ կարգադրելու համար Տանցիկի եւ Նրբանցքի վէճը: Դարձեալ Անգլիան էր որ պատերազմի կրկէսը քաշեց Ֆրանսան, հակառակ անոր կամքին: «Գերմանիա որ եւ է պահանջ չունի Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն, բացի իր նախկին գաղթավայրերէն: Փոխանակ շնորհակալ ըլլալու Առաջնորդին որ դարմանեց Վերսայլի անարդարութիւնները, նոյն դաշնագրին պատասխանատուները՛ ընդդիմանան որ եւ է վերաքննութեան»: Յետոյ նորէն ծանրանալով Անգլիոյ մեղքերուն վրայ, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ յայտարարեց.

— «Ահաւասիկ ամէնէն ցայտուն օրինակը.— 1938 Սեպտեմբեր 30ին, Պ. Չէմպըլէն Միւնիխի մէջ համաձայնութիւն մը կնքեց Հիթլէրի հետ, փափաք յայտնելով որ այլեւս երբեք պատերազմ չմղուի երկու երկիրներուն միջեւ: Չէմպըլէնն էր որ խզեց այդ համաձայնութիւնը: Ան պատերազմ դրդեց անդուլ անդադար: Ան էր որ պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ, 1939 Սեպտեմբեր 3ին»:

Այս ամբաստանութենէն վերջն էր որ նախարարը ազդարարեց — Եթէ Անգլիա պատերազմ կ'ուզէ, գերման ժողովուրդը վճռած է այդ պատերազմը մղել ամենայն սաստկութեամբ, մինչեւ որ վերջնապէս անհետանայ որ եւ է վտանգ Գերմանիոյ ապահովութեան դէմ:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ըստ սովորութեան փառաբանեց Ատոլֆ Հիթլէրը, պնդելով թէ ան երբեք չէ դրժած իր խօսքը, քանի որ «Հիթլէր նոյն ինքն գերման ժողովուրդն է», եւ գերման ժողովուրդը երբեք չէ դրժած իր խօսքը: Յետոյ յիշելով Խ. Միութեան հետ հաստատուած բարեկամութիւնը, յայտարարեց,— «Բոլոր պայմանները նպաստաւոր են ամրապնդելու այդ բարեկամութիւնը: Երկու երկիրները իրար կը լրացնեն տնտեսապէս եւ փոխադարձաբար կը յարգեն իրենց վարդապետութիւնները: Ոչ - յարձակման եւ բարեկամութեան դաշինքը ժողովրդականութիւն գտաւ զանգուածներուն մէջ»:

Նախարարը յետոյ հաւաստեց թէ որ եւ է անհամաձայնութիւն չունին Մ. Նահանգներուն հետ եւ թէ Գերմանիոյ միակ բաղձանքն է ամէնէն բարգաւաճ առեւտուրը կատարել այդ երկրին հետ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս ճառէն անմիջապէս վերջը, Աժանս Հավաս զեկոյց մը հրատարակեց, ներկայացնելով Ֆրանսայի իրաւասու շրջանակներուն տեսակէտները: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ ճառը սահմանուած էր ներքին սպառման, ելեկտրականացնելու համար Գերմանիոյ հանրային կարծիքը որ չփոթութեան մատնուած է, անոր մէջ արծարծելով բուռն ատելութիւն մը Անգլիոյ դէմ: Առաջնորդին ուղղուած արարողական գովասանքներէն վերջը, որոնք երբեք զարմանք չեն պատճառեր, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Անգլիան մարմնացնելով Չէմպըլէնի մէջ, անոր կը վերագրէ ամէն փառասիրութիւն եւ դրուժանութիւն, զոր ամբողջ աշխարհ սովորաբար կը վերագրէ Գերմանիոյ, անշուշտ սխալ տեղեկութիւններ ստացած ըլլալով... Անգլիան կ'ամբաստանուի ամէն տեսակ ոճիրներով. ան է լեհական եւ արեւմտեան պատերազմին պատճառը, ան է որ կը հարստահարէ մարդկային ցեղերու մեծ մասը: Գալով Ֆրանսայի, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի բնաբանը այն է որ շարունակ նիւթ կը ծառայէ գերմանական քարոզութեան,— Ֆրանսայի դատը անջատել Անգլիոյ դատէն:

*** Լոնտոնի մէջ ալ նոյն տպաւորութիւնը գործեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ճառը: Անգլիան սուզանաւերով եւ օդանաւերով պաշարելու ծրագիրը յուսահատութեան ապացոյց մը կը համարուի: Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Հիթլէր որոշած է փակել Պալթիկ ծովը եւ ստիպել որ չէզոք պետութեանց, մասնաւորապէս սկանտինաւեան երկիրներու նաւերը գերմանական նաւահանգիստէ մը անցնին: Պաշարելով Սքակէրաքը եւ հսկողութեան հաստատելով Քիլի ջրանցքէն մինչեւ Հոլթէնաու, Գերմանիա կը յուսայ խափանել ամէն ազատ անցք Պալթիկի մէջ: Հիթլէր խոստացած է 30 վայրկեանէն վերջացնել խուզարկութիւնը, եթէ սկանտինաւեան նաւատէրերը ընդունին Գերմանիոյ հսկողութիւնը եւ չփորձեն պատերազմական ապրանքներ փոխադրել: Միեւնոյն ատեն կը խոստանայ աւելի մեծ քանակութեամբ ապրանք գնել այդ երկիրներէն:

*** Չէզոք երկիրներու մէջ ալ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ճառը նոր ապացոյց մը կը նկատեն Գերմանիոյ յարաճուն տագնապին, քաղաքական թէ տնտեսական:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 101, հոկտեմբեր 24, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 102, իրիկուն.— Անցեալ գիշեր ուշ ատեն եւ ցերեկուան ընթացքին արշաւներ եւ ղարանակալ գործողութիւններ տեղի ունեցան ճակատի զանազան մասերուն վրայ: Բաւական բուռն ընդհարումներ դէպի Վարնթի անտառին ծայրը, ուր մեր պահականոցներէն մէկը, որ յարձակման ենթարկուած էր, փրկուեցաւ անմիջական հակայարձակումով մը:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը պարզելով արեւմտեան ճակատին կացութիւնը, կը բացատրէ թէ միայն մանր ընդհարումներ տեղի կ'ունենան ամայի տարածութեան, թափուր գետնի վրայ: Գերմանացիները Զիկֆրիտի ամրութեանց մէջ, Ֆրանսացիներն ալ Մաժինոյի գծին մէջ ամրացած, յամառօրէն կը մնան պաշտպանողականի վրայ, սպասելով որ միւս կողմը ստանձնէ յարձակման նախաձեռնութիւնը: Գերմանացիները կը շարունակեն բարձրախօս գործիքներով տարփողել իրենց խաղաղասիրութիւնը: Ամբողջ Հռենոսի երկայնքը ձայնասփիւռները օրը երկու անգամ կը կրկնեն ծանօթ յանկերգը.— «Հիթլէր չուզեր պատերազմիլ Ֆրանսայի դէմ»: Ֆրանսացի զինուորները, որոնք ձանձրացած են շարունակ նոյն եղանակը լսելով, կը պատասխանեն.— «Փոխեցէք ձեր տիսքը»:

Օդին խստութիւնը կը շարունակուի, խանգարելով լայն գործողութիւններ: Աշնանային անձրեւները կը տեղան շարունակ, անանցանելի դարձնելով ճամբաները: Հրասայլերը պիտի խրին ցեխին մէջ, եթէ փորձեն ասպարէզ նետուիլ: Ոչ միայն Հռենոսը բարձրացած է, ողողելով կարգ մը գերմանական ամրոցներ, այլեւ սահմանամերձ ուրիշ գետեր ալ՝ Սար, Հօրն եւ Պլիս յորդած են լճերու վերածելով շրջակաները:

Գերմանական միակ հողաշերտը զոր Ֆրանսացիները դեռ կը պահեն անցեալ սեպտեմբերի գրաւումներէն վերջը, Վարնթի անտառին մէկ մասն է, որ կը գտնուի Ֆրանսայի սահմանամերձ Ֆորպախ քաղաքին արեւմտեան կողմը: Գերմանացիները կ'ուզեն այդ հողաշերտն ալ ետ առնելով, ազատել ամբողջ գերմանական հողը: Այս առաջադրութեամբ, երեքշաբթի օր երեք անգամ փորձեցին ետ առնել գերմանական փոքր գիւղ մը որ կը գտնուի Ֆորպախի արեւմտեան կողմը, Վարնթի անտառին ափը: Գերմանացիները առաջին անգամ փորձեցին գիւղը ետ առնել անակնկալ յարձակումով մը: Հետեւակազօրքի գումարտակ մը ասպարէզ նետուեցաւ անտառէն, բայց Ֆրանսացիները արթուն էին եւ բուռն կռիւ մը մղելով ձեռնառումբերու միջոցաւ, յաջողեցան քշել թշնամին: Գերմանացիները երկու անգամ եւս յարձակեցան եւ երրորդ անգամին գնդացիրի տեղատարափի մը մատնուելով, քաշուեցան անկարգ - անկանոն: Ռազմադաշտին վրայ մնացին բաւական թիւով գերման սպանեալներ եւ վիրաւորներ: Ֆրանսացիները յաջող ձեռնարկ մը եւս կատարեցին Մոզէլի արեւելեան կողմը, յանկարծակիի բերելով գերմանական գնդացիրի կայան մը, գերի բռնելով երկու զինուորներ եւ գրաւելով գնդացիր մը: Ֆորպախի հիւսիսային կողմը երիտասարդ գերման տեղակալ մը Ֆրանսական թակարդը ինկաւ, երբ կը փորձէր ստուգել իրենց թնդանօթաձգութեան հետեւանքները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է նոյեմբերի երկրորդ կիսուն: Օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրն է պատերազմական առաջին նախահաշիւը: Ելմտական նախարարը այս նախահաշիւը երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնախումբին պիտի ներկայացնէ նոյ. 15ին, անմիջական քննութեան առաջարկելով: Խորհրդարանին գումարման բուն թուականը չէ ճշդուած, բայց հաւանական է որ տեղի ունենայ նոյեմբեր 27ին: Կառավարութիւնը կ'ուզէ ելմտացոյցը քուէարկել տալ տարին լրանալէ առաջ:

Տեղական թերթերը կ'իմանան թէ նախարարը երկու անջատ նախահաշիւներ պատրաստած է, մէկը՝ սովորական, քաղաքային ծախքերու համար, երկրորդը՝ զինուորական: Տակաւին յայտնի չէ թէ կառավարութիւնը պիտի պահանջէ՞ երկարաձգել իր ելմտական եւ տնտեսական լիազօրութիւնները որոնց պայմանաժամը կը լրանայ նոյեմբեր 30ին: Այդ լիազօրութիւնները վաւերացուեցան անցեալ նոյեմբերի սկիզբը, երբ խորհրդարանը 67 միլիառ ֆրանքի զինուորական վարկ մը քուէարկեց:

Խորհրդարանը գումարուած ատեն, պիտի քննուի նաեւ համայնավար երեսփոխանները դուրս ձգելու խնդիրը: Ինչպէս յայտնի է, կուսակցութեան լուծումէն վերջը, շատ մը երեսփոխաններ միացան նորահաստատ բանուորագիւղացիական խմբակցութեան, որ սակայն կարճ տեւեց եւ անդամներէն 40 հոգի անմիջապէս բանտարկուեցան: Ուրիշներ ալ փախան կամ խզեցին իրենց կապերը կուսակցութեան հետ: Կը կարծուի թէ օրինագիծ մը պիտի առաջարկուի, խորհրդարանէն վտարելով բոլոր համայնավար երեսփոխանները, բացի անոնցմէ որ խզած են ամէն կապ: Հաւանաբար Պ. Տալատիէ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ դաշլիճին քաղաքականութեան մասին, խորհրդարանին բացումէն վերջը, միեւնոյն ատեն առաջարկելով վաւերացնել հրատարակուած հրամանագիր - օրէնքները:

ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ ՄԱՐՔ տուգանք սահմանուած էր Գերմանիոյ Հրեաներուն, Փարիզի գերմանական դեսպանատան քարտուղարին սպանութեան առթիւ: Այս գումարը լրացած չըլլալով, գերմանական կառավարութիւնը որոշած է 20էն 25 առ հարիւրի բարձրացնել Հրեաներու հարստութեան տուրքը: Պայմանաժամ նշանակուած է մինչեւ նոյեմբեր 15:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Էրլ Պրաուտըր, դատի քաշուեցաւ, կեղծ անցագիր գործածած ըլլալով: Ամբաստանեալը ձերբակալուելէ վերջ ազատ ձգուեցաւ 10.000 տոլարի երաշխաւորութեամբ: Հարցաքննութեան ատեն ընդհ. քարտուղարը խոստովանեցաւ թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին Եւրոպա ճամբորդած էր կեղծ անցագիրներով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԻՒՂ ՄԸ ՊԱՏՄԵՑ ...

Ձեզի պատմեցի առակ մը Վարդան Այգեկցիէն, յետոյ առակ մըն ալ Մխիթար Գօշէն: Այսքան մը բան գիտնալը բաւական է, կարծեմ, առակախօսի համբաւ տալու համար... ինծի:

Կ'ուզեմ շնորհքս ցոյց տալ, այսօր:

×

Պարտէզ իջայ: Փոթորիկ կար, — իրար կը զարնուէին ծառերը՝ խենթի պէս գլուխ շարժելով ու թեւ փարտելով: Ծաղիկները կը թռչկոտէին միջոցին մէջ հողմատատան: Սրափուշը կը ծեծէր պարտէզին պատերը ու կասկենին բուռ բուռ տերեւ կը նետէր ցարասիին վրայ, որ կծկտեր էր ցանկապատին տակ: Սօսին սպառնալից բաներ մը կ'ըսէր, իսկ ուռին մազերը կը փետտէր աւազանին վրայ կախուած:

Տնակիս պատին տակ, ո՛վ զարմանք, ինքնաբոյս սէզը եւս կը փորձէր խառնուիլ ընդհանուր փոթորիկին, եւ իր ամբողջ գոյութեամբը շի՛ւղ մը միայն՝ սպառնալիքի պէս բաներ մըն ալ կ'ըսէր:

— Կանա՛նչ շիւղիկ, դո՞ւն ալ կը սպառնաս, հարցուցի:

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ եւ պատմեց առակ մը:

×

Կար ու չկար, Թագաւոր մը կար հօթը լեռներուն ետեւ, հօթն ալ Աստուծոյ պէս վեհափառ՝ երկինքներուն մէջ խրած:

Ու Թագաւորը, բազմակին ու թոռներու տէր, հրաման ըրած էր ժողովուրդին, որ խրախճանք կատարեն ամէն անգամ որ զաւակ մը ծնէր իրեն, կամ իր որդիներուն, կամ իր թոռներուն: Ահա թէ ինչո՛ւ խրախճանքը պակաս չէր բովանդակ երկրին մէջ, եւ ամէն օր ժողովուրդը ուրախութիւն կ'ընէր՝ իւրաքանչիւրը հօր մը պէս երջանիկ:

Եւ եղաւ որ այդ երկրին ամէնէն դժբախտ եւ ամէնէն աղքատ հայրը կորսնցնէ իր մէկ հատիկ զաւակը, իր գոյութեան միակ խարխալը:

Սիրտը խոց, ողբակոծ լացաւ խեղճ հայրը, ամբո՛ղջ օրը, երբ անդին մարդիկ նուագներով ու գինարբուքով կը տօնէին Թագաւորին չեմ գիտեր քանիերորդ թոռան ծնունդը:

Եկան Թագաւորին մարդիկը եւ ըսին.

— Ի՞նչ ողբ ու կոծ է այս, ինչո՞ւ նուագ չես զարներ եւ սեղան չես զարդարեր:

— Մեռա՛ւ զաւակս, մէկ հատի՛կս, ըսաւ աղքատը արցունքը կուլ տալով:

— Ատիկա պատճառ մը չէ, որ ուրախութիւն չընես Թագաւորին թոռան ծնունդին առթիւ:

— Ա՛խ, եղբայրնե՛ր, զաւկիս կորո՞ւստն ալ ողբալ տրուած չէ ինծի պէս աղքատին, ըսաւ դժբախտ մարդը եւ սկսաւ խնդալ վախէ՞ն թէ խելք չկարենալով հասցնել անիրաւ աշխարհին, չեմ գիտեր:

×

— Այնպէս ալ ես, շի՛ւղ մը, իրաւունք չունիմ չմասնակցելու պարտէզին ընդհանուր այս փոթորիկին: Երբ տօն է սարքեր պարտէզը, ես ալ ամբողջ կանանչս կը թափեմ դուրս, գէթ իբրեւ զարդարիչ՝ բանով մը մասնակցելու համար հանդէսին: Երբ սուգ է մտեր պարտէզը, ես ալ գլուխ կը շարժեմ՝ մասնակցելով ուրիշին ողբուկոծին: Օ՛, ես իրաւունք չունիմ իմ ցաւս ունենալու, ես շի՛ւղ մը միայն եւ ուրիշ ոչինչ:

Վերջապէս, երիտասա՛րդ, մի՛ մոռնար որ մենք, անտեսուածներս, պարտաւոր ենք մոռնալ մեր գոյութեան նպատակը, ոչ թէ թագաւոր մը ունենալու համար ապաւէն, այլ արժանի հանդիսանալու համար մեծերուն ու զօրաւորներուն ուշադրութեան՝ եւ բախտագէտ մնալով որ մեզ կը հաշուեն գէթ իրենց օգտակար բան մը, հող չէ իբրեւ սէզ որ կը բուսնի տանիքներու կաթիլներուն տակ, իբրեւ շիւղ, վերջին կանանչ շիւղը ձեր Խորէնացիին ածուէն:

ԱՐԱՉ

Անգարայի դաշնագիրը եւ Իտալիա

Իտալական մամուլը եւ ձայնասփիւռը կը շարունակեն վերլուծել Անգարայի դաշնագիրը, երեւան հանելու համար անոր բուն միտքը: Անգլիական թերթ մը գրած ըլլալով թէ Թուրքիա այսուհետեւ կրնայ, շնորհիւ իր յարաճուն հեղինակութեան, միջնորդի դեր կատարել Պալքաններու մէջ, «Ճորնալէ տ'Իթալիա» անմիջապէս պատասխանեց թէ կարելի չէ որ եւ է գործ կատարել Պալքաններուն մէջ, առանց նկատի առնելու Իտալիան:

Հռոմի մէջ այն կասկածն ունին թէ Անգարայի դաշնագիրը կնքելով, Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն տեսակ մը պալքանեան խմբակցութիւն կազմել Թուրքիոյ հովանաւորութեամբ: Այս առթիւ կը յիշեն թէ այդ քաղաքականութեան հիմը դրին այն օրէն երբ Ալեքսանտրէթի Սանճաքը ձգուեցաւ Թուրքիոյ: Իտալական տեսակէտով, պալքանեան թերակղզին ոչ միայն պարենաւորման աղբիւր մըն է, տնտեսական ներքնաշխարհ մը, այլ եւ պաշտպանութեան գօտի մը Ադրիականի համար: Իտալիա այս ուղղութեամբ աշխատանքներ կը կատարէ թէ դիւանագիտական, թէ տնտեսական եւ թէ մշակութային տեսակէտով:

«Թան»ի Թղթակցին կարծիքով, երբ Ֆրանսա եւ Անգլիա, նկատի առնելով Գերմանիոյ յաջորդական բռնութիւններըԿեդր.Եւրոպայի մէջ,ծրագրեցին հաւաքական դիմադրութեան ճակատ մը կազմել եւ Թուրքիոյ հետ համաձայնութեան առաջին հիմը դրին, Իտալիա, որ Գերմանիոյ հետ կապուած է «պողպատեայ դաշինքը»ով, բնագդաբար կարծեց թէ իր դիրքերը վտանգուած են: Եւ անմիջապէս ամուր յենարան մը կազմակերպեց Պալքաններու մէջ, գրաւելով Ալպանիան: Այսպէս էր կացութիւնը, երբ ծագեցաւ նոր պատերազմը եւ Իտալիա որոշեց չէզոք մնալ: «Մնաց որ, Իտալիոյ շահը գերազանցօրէն կը պահանջէ ամէն խռովութիւն հեռացնել այդ շրջանէն, որովհետեւ պատերազմ մը Պալքաններու մէջ կը նշանակէ պատերազմ Մօտաւոր Արեւելքի, արեւելեան Միջերկրականի մէջ, եւ այն ատեն Հռոմ կրնայ փափուկ կացութեան մը մատնուիլ: Ինչ որ ալ ըլլայ, Անգարայի դաշինքը նոր կասկածներ կը յարուցանէ Հռոմի մէջ, ուր միշտ կը վախնան թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա Թուրքիոյ պիտի յանձնեն միջնորդի եւ պաշտպանի դեր մը կատարել Պալքաններու մէջ: Իտալական կարծիքով, Անգարայի համաձայնութիւնը ֆրանքեւանգլիական նոր ցանց մըն է, որուն շնորհիւ Թուրքիա օգտագործելով պալքանեան համաձայնութիւնը, կ'ուզէ առաջնակարգ դեր մը կատարել: Ուստի փաշական Իտալիան կը հարցնէ թէ ի՞նչ են իսկապէս Անգարայի դաշնագրին նպատակը եւ տարողութիւնը: Այդ համաձայնութիւնը վտանգ մը կը կազմէ՞ Իտալիոյ դիրքերուն համար Պալքաններու մէջ: Կը սպառնա՞յ իր ազդեցութեան եւ ծաւալման: Խոչընդոտ մը չէ՞ Պալքաններու մէջ հետապնդած գործին» եւն.:

ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻՆ լուծելով, Հիթլէր Գերմանական Եկեղեցի մը պիտի հաստատէ, համաձայն Լոնտոն հասած լուրերու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Անգարայի դաշնագիրը եւ իսլամական աշխարհը

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Փոփիւլէռ», վերլուծելով Անգարայի դաշնագրին արժէքը, մասնաւորապէս կը յիշէ թէ իսլամական աշխարհը ուրախութեամբ ողջունեց զայն :

Պատերազմը պայթած ատեն, Եգիպտոս եւ Իրաք խզեցին իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ, իսկ Անդրյորդանան, Սուրիա եւ Լիբանան իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեցին Հոգատար իշխանութեանց: Պաղեստինի մէջ մերձեցում մը հաստատուեցաւ Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ եւ Երուսաղէմի մեծ միւֆթին ուղերձ մը յանձնեց Սուրիոյ մարզպանին, մաղթելով որ «Ֆրանսա յաջողի արդարութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատել եւ փրկել բոլոր ազգերու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը»: Այսպէս ծանր հարուած մը կրեց գերմանական քարոզութիւնը որ տարիներէ ի վեր կը գործէր իսլամական աշխարհին մէջ :

— «Ինչ որ ալ ըլլան Արաբներու տրտունջները արեւմտեան ժողովրդապետութեանց դէմ, որոնց քաղաքականութիւնը յաճախ դէչ ներշնչուած եւ հակասական եղած է, այդ ժողովուրդները կը զգան թէ հոգատարութեան, թեւարկութեան կամ զինակցութեան կարգուսարքը անհաշտ չէ իրենց յոյսերուն հետ՝ աւելի լայն ինքնավարութեան մը յանգելու համար: Մինչդեռ եթէ իյնան Գերմանիոյ թաթին տակ, այն պատմական բարեշրջումը որ դէպի ինքնավարութիւն կ'առաջնորդէ զիրենք, յանկարծ պիտի ընդհատուի եւ անկարելի պիտի դառնայ քաղաքական եւ ընկերային յառաջդիմութեան որ եւ է հեռանկար : Այն ատենէն որ, մենք ականատես եղանք արաբական հանրային կարծիքի ինքնաբեր զօրաշարժին, նախ գերմանական, յետոյ գերմանեւխորհրդային փորձերուն առթիւ, որ կը ձգտէին Թուրքիան բաժնել արեւմտեան ժողովրդապետութիւններէն: Թուրքիան մեծ հմայք մը կը վայելէ իսլամական աշխարհին մէջ: Հակառակ խալիֆայութեան ջնջումին եւ դէպի աշխարհականութիւն դառնալու ճիգին, Թրքական հանրապետութիւնը իսլամական աշխարհին համար կը կազմէ հրաշալի օրինակը հերոսական եւ յաղթական պայքարի մը որ արդիական եւ անկախ պետութիւն մը դարձուց Անատոլուն: Անկէ զատ, Թրքական քաղաքականութիւնը չձգտեցաւ կրօնական եւ քաղաքական գերակայութիւն մը հաստատել որ պիտի յիշեցնէր օսմանեան կայսրութեան քաղաքականութիւնը: Ընդհակառակն, ան կատարած է իրաւարարի եւ հաշտարարի դեր մը իսլամական պետութեանց մէջ, ինչպէս կ'ապացուցանէ 1937 յուլիս 8ի ասիական դաշինքը, որ կազմուեցաւ նախաձեռնութեամբ Թուրքիոյ եւ մասնակցութեամբ Աֆղանիստանի, Իրանի եւ Իրաքի: Թուրքիոյ միջնորդութեան շնորհիւ էր, օրինակ, որ լուծուեցաւ Շաթ էլ Արապի հովիտին ծանր վէճը, Պարսից ծոցին մէջ:

Միշտ ուշադիր՝ իր անկախութեան եւ ապահովութեան, Եգիպտոս, որ նոյնպէս մեծ կարեւորութիւն ստացած է իսլամական աշխարհին մէջ (ատեն մը կը մտածէին խալիֆա հռչակել Ֆարուք Թագաւորը), կը խորհի թէ իր ապագան մեծ չափով կապուած է Թուրքիոյ եւ Թրքական քաղաքականութեան հետ: Ասոր համար է որ Գահիրէի մէջ մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան Գերմանիոյ եւ յետոյ Խ. Միութեան գործունէութեան՝ Անգարայի մէջ: Գերմանեւխորհրդային դաշինքին կնքումը որոշ վրդովում պատճառեց միտքերու մէջ: Օգոստոս 25ին «Ահրամ» խմբագրականով մը կը յայտարարէր թէ եգիպտական կառավարութիւնը ամէն պարագայի մէջ պիտի կատարէ իր պարտաւորութիւնները Անգլիոյ հանդէպ: «Անգլիան զօրաւոր է. ան մեր զինակիցն է եւ անխախտ կը մնայ մեր հաւատարմութիւնը մեր ստանձնած յանձնառութեանց»: Բայց եւ այնպէս, որոշ մտահոգութիւն կը տիրէր Թուրքիոյ հանդէպ: Անգարայէն լուրեր հասած էին թէ Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը « խորհուրդ կու տան » Թուրքիոյ փոխել իր քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ կ'ըսէին թէ Մոսկուայի դաշինքին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը, երկար խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են Անգարայի մէջ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարին, խորհրդային դեսպանին եւ Ֆոն Փափէնի միջեւ : Գերմանական քարոզութիւնը Եգիպտոսի մէջ կ'աւետէր արդէն թէ բոլորովին փոխուած է Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը եւ խորհուրդ կու տար Եգիպտոսի որ անոր հետեւի: Թուրքիան իրենց կողմը շահելու այս պայքարը մեծապէս կը դրդեցնէր արաբական աշխարհը: Օտար իրադեկ մը կը գրէր հոկտեմբեր 10ին, Գահիրէէն,— « Մէկ ամիսէ ի վեր Արաբները, Նեղոսէն մինչեւ Տիգրիս, իրենց աչքերը յառած են Թուրքիոյ վրայ, որուն դիրքը ներկայ պարագաներուն մէջ վճռական կրնայ ըլլալ իրենց քաղաքական ուղղութեան համար » :

Արաբական աշխարհը նոյն մտահոգութեամբ հետեւեցաւ Սարաճօղլուի այցելութեան դէպի Մոսկուա: Նոյն իրադեկին տեսութեամբ, Եգիպտոս, որ խանդավառութեամբ յարած էր ժողովրդավար պետութեանց ճակատին, այն համոզումով թէ Թուրք զօրքը օգնութեան պիտի հասնի Սուէզի ջրանցքին եւ Տէլթային պաշտպանութեան համար, պահ մը վախցաւ որ ընդհակառակն, եթէ ընդհանուր պատերազմ ծագի, Թուրքերը Սուէզ պիտի գան Գերմանացիներուն հետ, ոչ թէ իբրեւ պաշտպաններ, այլ իբրեւ յարձակողներ: Եւ քանի որ ռուսեւթուրք համաձայնութիւն մը կարելի, գրեթէ կնքուած կը համարուէր այդ պահուն, գերմանական քարոզութիւնը զրոյց կը տարածէր թէ իբրեւ փոխարինութիւն Ռուսիոյ եղած զիջումներու՝ Սեւ ծովու եւ Պալքաններու մէջ, Թուրքիա ազատութիւն կը ստանար գործելու արաբական երկիրներուն մէջ :

Անգարայի դաշինքին ստորագրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 19ին, կարճ կապեց այս բոլոր խաղերը, մեծ սփոփանք պատճառելով եւ վերահաստատելով արաբական աշխարհին վստահութիւնը: Ռուսական զօրքին կեդրոնացումը Կովկասի սահմաններուն վրայ աւելի ամրապնդեց իսլամական երկիրներուն եւ մասնաւորապէս Սաատապատի դաշինքը ստորագրող պետութեանց յարաբերութիւնները: «Ահրամ»ի Պոլսոյ թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թուրք քաղաքագէտի մը հետ որ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

— « Ռուսական սպառնալիքը Իրաքի, Իրանի, Աֆղանիստանի եւ նոյնիսկ Հնդկաստանի դէմ անկարելի բան մը չէ: Բայց Խ. Միութեան կողմէ այդպիսի գործողութիւն մը պիտի ըլլար ծանր սխալ մը զինուորական, ինչպէս եւ քաղաքական տեսակէտով: Արդարեւ, եթէ Խ. Միութիւնը մէկ քառակուսի հող գրաւէ Իրաքէն կամ Միջին Ասիոյ միւս երկիրներէն, իրեն դէմ պիտի գտնէ ամբողջ իսլամական աշխարհը »:

Ընկերվարական թերթը կ'եզրակացնէ թէ իսլամութեան քարտէսը, զոր ապահոված կը կարծէր Գերմանիա, վերջնապէս ինկաւ իր ձեռքէն, հակառակ խորհրդային մեղսակցութեան :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ գերմանական «Էմտէն» մարտանաւին կողմէ բռնուած եւ ռուսական Մուրմանսք նաւահանգիստը փոխադրուած ըլլալով, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց խորհրդային Միութեան: Շոգենաւը 4968 թոն տարողութիւն ունի եւ ազատած էր ընկղմած «Աթենիա» շոգենաւին ուղեւորներէն 220 հոգի: Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը բացատրութիւններ պահանջեց :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ պատուիրակութիւնը հազիւ Մոսկուա հասած, նորէն իր երկիրը վերադարձաւ, նոր հրահանգներ ստանալու համար: Երկու կառավարութիւններն ալ գաղտնի կը պահեն բանակցութեանց արդիւնքը: Սթոքհոլմի (Շուէտ) խորհրդային դեսպանը, Տիկին Քոլոնթայ, Մոսկուա գնաց օդանաւով.— Կ'ըսուի թէ Գերմանիա Լիթուանիոյ պիտի վերադարձնէ Մէմէլը:

70 ԹՈՆ ԼԵՀԱԿԱՆ ՈՍԿԻ հասաւ Փարիզ, արկածալի ճամբորդութենէ մը վերջ (6000 մղոն): Արժէքն է 88,400,000 տոլար, ինչ որ լայնօրէն կը բաւէ Փարիզի մէջ հաստատուած լեհական կառավարութեան: Գերմանացիները փորձած էին ձեռք անցընել զայն, բայց չյաջողեցան :

ՆԱԽԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿԸ վերահաստատուեցաւ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ նաւահանգիստներուն միջեւ: Հռոդոսի եւ Թուրքիոյ նաւային երթեւեկն ալ պիտի վերահաստատուի նոյեմբերի վերջերը :

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ, կարգ մը թերթեր հաւանական կը գտնեն որ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի պետութիւնները խորհրդաժողով մը գումարեն: Եթէ արեւմտեան պետութիւնները յաջողին հարթել Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ եղած քաղաքական խոչընդոտները, Մուսոլինի կրնայ ստանձնել այս խորհրդաժողովին նախաձեռնութիւնը:— Անգլիական մամուլը կը շարունակէ փառաբանել Անգարայի դաշնագիրը, հաւաստելով թէ անոր էական նպատակներէն մէկն է ապահովել պալքանեան պետութեանց անկախութիւնը եւ միութիւնը, առանց վնասելու Իտալիոյ եւ Խ. Միութեան :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԴԷՄ բողոքելով, իբրեւ թէ Գերմանիա սպառնացեր է Թուրքիոյ չյանձնել այն երեք մարտանաւերը զոր կը շինէ իրեն համար: Լոնտոնի թերթերը այս լուրը տալով, կ'աւելցնեն թէ Թուրքիան ալ իր կարգին սպառնացեր է որ եւ է ապրանք չղրկել Գերմանիա, եթէ նաւերը չյանձնուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, երկու ժամուան զեկուցում մը տուաւ Հալքի խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ, Մոսկուայի բանակցութեանց մասին: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ փոխանակուած գաղափարներու պայծառութիւնը եւ փոխադարձ յայտարարութիւնները կ'ապացուցանեն երկու ազգերուն բարեկամութեան անկեղծութիւնը:

ՉԸՐՉԻԼԻ ԴԷՄ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Տօքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարը, ամերիկեան «Աթէնիա» շոգենաւին խորտակման առթիւ: Գերման նախարարը կրկնելով կարգ մը թերթերու պատմութիւնները, «աշխարհի դատաստանին առջեւ» կը հրաւիրէ Անգլիոյ ծովային նախարարը եւ զայն կ'ամբաստանէ թէ ոճրամտօրէն սարքած է ամերիկեան նաւուն թորփիլահարումը, յետոյ Գերմանիոյ վրայ ձգելու համար մեղքը: Տօքթ. Կէօպէլս իր ճառին մէջ «ոճրագործ եւ անզգամ» կոչելով Չըրչիլը, կը սպառնար «ջախջախել անոր կզակը, որպէսզի այլեւս չհամարձակի սուտ խօսիլ » : Անգլիոյ մէջ կը հեգնեն այս ճառը, ջղագար մարդու արտայայտութիւն համարելով զայն: Իբրեւ թէ ճամբորդ մը վկայեր է որ թնդանօթ կար նաւուն մէջ, իսկ 12 վկաներ կ'ըսեն թէ իրենք տեսան գերմանական սուզանաւը: Բանակռիւը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ :

ԾՈՎԱՅԻՆ ՋԻԿՖՐԻՏԻ ԳԻԾ ՄԸ հաստատուած է Հիւսիսային ծովուն մէջ, պաշտպանելու համար Գերմանիոյ երկրային ջուրերը: Այս առթիւ յօդուած մը հրատարակելով, գերման ծովակալ մը կը բացատրէ թէ ուրիշ պաշտպանողական միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ձեռք ձեռքի տանք եւ գործենք

ԿԱՐՏԱՆ, 13 Հոկտեմբեր, (Յառաջ) — Երկար ատենէ ի վեր որ եւ է թըղթակցութիւն ղրկած չէի «Յառաջ»ին, Կարտանի գաղութի մասին: Վերջին հրամանագիր-օրէնքներէն իվեր, տեսակ մը լճացած երեւոյթ առած է Կարտանը, որուն թատերական, գեղարուեստական զանազան ձեռնարկները իրար կը խաչաձեւէին յաճախ: Ինչո՞վ սակայն կարելի է արդարացնել ներկայ անտարբեր եւ «ինչո՞ւս պէտք»ի վիճակը: Առաջ, հաւաքական երեկոյթներն անգամ իրենց դերն ու արժէքը ունէին, հայրենի անոյշ ու սիրելի յիշատակները վերարծարծելու համար: Այժմ բառին իսկական իմաստով, Կարտանի մէջ ամէն ինչ բախտին ձգուած է: Ոչ թէ գործելու ասպարէզն է որ փակուած է, այլ մեր հայրենակիցները ձեռնթափ եղած են: Շատեր պատրուակ կը բռնեն ներկայ տագնապալի պարագաները, պատերազմին արհաւիրքը:— « Աղբար, ի՞նչ կը խօսիս, որո՞ւ վրայ հալ է մնացեր, ջուրը եկեր ջրաղացն է տարեր, դուն ջախջախը կը փնտռես: — Ջախջախն ալ պէտք է, եղբայր Կիրակոս: Աշխատելու, գործելու ասպարէզը նոր է որ կը բացուի: Խաղաղութեան շըրջանին, երբ ամէն ինչ բնական կ'ընթանար, շատ դիւրին էր ազգային գործեր հոլովելը: Տղամարդ կ'ուզեմ որ փոթորկոտ օրերուն իսկ չվարանի որ եւ է հայրենասիրական գործ կատարելու :— Աղէկ ամա...

*** Ընդհանուր զօրակոչի թուղթերը հոս ալ հասան: Մեր հայրենակիցներէն շատեր այժմ կը ծառայեն զօրանոցներու մէջ: Ոմանք երկու երեք զաւակներով, տուն տեղ լքեցին ու մեկնեցան: Կան ալ որ արձանագրուած, զինուորական քննութենէ անցած են եւ կը սպասեն իրենց զօրակոչին :

*** Բանուորական կեանքը շատ լաւ չէ հոս: Շատ քիչ հայրենակիցներ կան անգործ: Մինչեւ հիմա ո եւ է օտար (հայ) գործաւոր արձակած չեն ածխահանքի ընկերութիւններն ու ալիւմինիոմի հաստատութիւնը: Պիկէի հանքը առ այժմ շաբաթը չորս օր կը բանի: Սթափինք, հայրենակիցներ ձեռք ձեռքի տանք ու գործենք այս ծանր օրերուն ալ, ճախորդ օրերը ձմրան նման կուգան ու կ'երթան» :— Դաշնակունի

Ի՞նչ եղաւ «Պրեմէն»ը

Պատերազմի յայտարարութեան առաջին օրը, թերթերը կը կարծէին թէ գերի պիտի բռնուի «Պրեմէն» գերմանական մեծ նաւը, որ ովկիանոսներու փառքը կը համարուէր: Արդարեւ «Պրեմէն» ճամբայ ելած էր Նիւ Եորքէն Օգոստոս 30ին, վերադառնալու համար Գերմանիա, մինչ իրեն կը հետեւէին անգլիական մարտանաւեր, որոնք գերի պիտի բռնէին զայն անմիջապէս որ պատերազմ յայտարարուէր :

Բայց «Պրեմէն» ազատեցաւ այդ հետապնդումէն եւ այժմ ապաստանած է Մուրմանսքի նաւահանգիստը, Սպիտակ ծովուն մէջ:

«Պրեմէն» պարապ կը վերադառնար, չէր ուզած ճամբորդ առնել, որպէսզի աւելի արագ հասնէր իր նաւահանգիստը: Աւելի կանուխ չէր կրցած ճամբայ ելլել դատական հարցի մը պատճառով:

Երբ Ատլանտեանի բացերը ելաւ, միջազգային կացութիւնը չափազանց ծանրացած էր եւ այլեւս հաւանական կը նկատուէր պատերազմը :

«Պրեմէն»ի նաւապետը որոշեց կամ չէզոք նաւահանգիստ մը հասնիլ, կամ ընկղմել նաւը, զայն չյանձնելու համար Անգլիացիներուն: Ուստի հրամայեց գիշեր ատեն մարել բոլոր լոյսերը, ներկել նաւը որպէսզի նուազ տեսանելի ըլլայ ցերեկին եւ խիստ արագութեամբ նաւարկել յառաջ: Ու մինչ նաւը կը սուրար, նաւազները «Պրեմէն»ի կողերէն կախուած՝ սկըսան ներկել, յանձն առնելով ամէն վտանգ :

Նաւապետ Ահրէնս վերջապէս անթելով տեղեկութիւն առաւ, որ պատերազմը յայտարարուած է արդէն : Կանչեց բոլոր նաւազները եւ յայտարարեց թէ երդում ըրած է նաւը չյանձնել՝ երբ հանդիպի թշնամի մարտանաւերուն :

— Պիտի ընկղմեմ, երբ թշնամին երեւայ, ըսաւ:

Նաւազները ծափերով իրենց գնահատութիւնը յայտնեցին նաւապետին որոշման մասին: Եւ բոլորը մէկ երգեցին գերմանական քայլերգը :

Իսլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ, նաւապետը դարձեալ կանչեց նաւազները:

— Արդէն կը գտնուինք առիւծին որջին առջեւ: Ամէն տասը մղոն վըրայ անգլիական մարտանաւերը հըսկողութիւն կը կատարեն: Եթէ մարտանաւերը չտեսան մեզ, ազատած ենք, եթէ ոչ պիտի գործադրուի որոշումս :

Նաւին կամուրջներուն վրայ եւ ամէն կողմ շարել տուաւ քարիւղի տակառներ: Ամէն միջոց ձեռք առնուած էր վերջապէս: Առաջին ազդանշանին վրայ՝ կրակ պիտի տրուէր քարիւղի տակառներուն եւ յարմար գործիքներով պիտի խորտակէին ամբարները: Եւ այսպէս հսկայ նաւը պիտի ընկղմէր քանի մը վայրկեանէն, իրենք ալ միասին:

Թանձր մշուշ մը պատած էր ծովը: Եթէ մարտանաւերը չտեսնէին իսկ «Պրեմէն»ը, վախ կար որ ուրիշ նաւի մը բախէր եւ կը խորտակուէր:

Բայց բախտաւոր նաւը Սեպտեմբեր 6ին անվտանգ հասած էր Մուրմանսքի առջեւ: Ռուսական դրօշ պարզեց եւ նաւահանգիստ մտաւ :

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՉՈՐՍ ԱՆԳԱՄ ՅՕՇՈՏՈՒԱԾ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

Դպրոցական սեղաններու վրայ սովոր էինք Եւրոպայի մէջ երկու տարբեր Հայաստաններ տեսնելու. մին Զուիցերիան՝ իբրեւ բնաշխարհ, միւսը Լեհաստանը՝ իբրեւ բախտակից երկիր, մեր հայրենիքին նման յօշոտուած երեք պետութեանց կողմէ :

Այսօր, Լեհաստանը, իր աճիւններէն հազիւ վերածնած, կը կրէ իր պատմութեան չորրորդ բաժանումը :

Պատմութիւնը կը կրկնէ ինքզինքը, աւելի ճիշդ, կը հետեւի իր երկաթեայ բիրտ տրամաբանութեան ...:

Քննենք ներկայ դէպքերը անցեալի լոյսին տակ :

Լեհաստանը, Փոլոնիա, (Փոլիէ, սլաւական բառ որ կը նշանակէ դաշտ), զուրկ բնական սահմաններէ, եղած է միշտ տեղափոխուող ժողովուրդներուն քառուղի մը: ԺԸ. դարուն, իր քաղաքական սահմանները կը տարածուէին Պալթիկէն մինչեւ Կարպաթները, Օտէր գետէն մինչեւ Տնիէփերէն անդին, Ռուսիոյ խորերը: Լիթուանիան ալ իրեն մաս կը կազմէր:

Թագաւոր մը ունենալով հանդերձ, երկիրը կը կոչուէր լեհական հանրապետութիւն, որովհետեւ ԺԶ. դարէն սկսած թագաւորը կը նշանակուէր ընտրովի եւ ժառանգական չէր :Կրնային ընտրուիլ օտար իշխաններ եւս: Թագաւորը, որուն իրաւասութիւնները սահմանափակուեցան հետզհետէ, ի վերջոյ վերածուեցաւ զարդանկարչական անձնաւորութեան մը :

Իրական օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը կը պատկանէր Ծերակոյտին, ուր կ'իշխէին ջոջ ազնուականները եւ նուիրակներու ժողովին ուր տիրող տարրն էր մանր ազնուականութիւնը: Կենսական հարցերը կը դրուէին պետական համագումարի մը առջեւ, որ միացումն էր վերոյիշեալ երկու ժողովներուն: Օրէնքը կը տրամադրէր որ որոշումները անցնէին միաձայնութեամբ: Մէկ քուէի հակառակութիւնը կը բաւէր որ որոշումը չեղեալ հռչակուէր: Այդ պահուն համագումարը «պառակտած» կը հռչակուէր: 1652 — 1764 շրջանին, տեղի ունեցան 55 համագումարներ, որոնց 48ը ապարդիւն անցան :Այս պայմաններուն մէջ, ո եւ է զօրաւոր, հետեւողական կառավարութիւն անհընար էր:

Տկար էր նաեւ բանակը, որու հրամանատարութիւնը կը բխէր ազնուապետական ծերակոյտէն: Ամէն ազնուական սպայ էր ինքնին: Ու երբեմն երեք զինուորին մէկ սպայ կ'իյնար: Հրամայողը աւելի շատ էր քան հնազանդողը:

Այս եւ ուրիշ պատճառներ եւս թոյլ չէին տար որ կազմուի հզօր, կեդրոնացեալ պետական կորիզ մը: Ազնուականութիւնը միացեալ ճակատ չէր կրնար կազմել եւ աւելի շատ հակամէտ էր արտաքին կողմնակցութիւններուն :

Լեհաստանը իբրեւ պետութիւն տոկաց ու տեւեց, որքան ժամանակ որ զօրաւոր դրացիներ չունէր : Բայց այն օրէն որ իր շուրջը կենսունակ տարրեր սկսան խլրտիլ, իր ներքին փտախտը երեւան եկաւ :

Իր վտանգաւոր դրացիներն էին մանաւանդ Ռուսիան եւ Փրուսիան, որոնք ԺԸ. դարուն սկսած էին աճիլ ու վտանգաւոր ախորժակներ ցոյց տալ: Երկուքն ալ տեղեակ Լեհաստանի ներքին տկարութեան, առիթ կը փնտռէին զայն յօշոտելու :

Փրուսիան այն օրերուն ալ լեհական միջանցքով երկու մասի բաժնուած էր, Պրանտընպուրկը եւ արեւելեան Փրուսիան, եւ հետեւաբար այդ երկու մասերուն միացումը կարելի էր միջանցքի գրաւումովը միայն :

Ռուսիան Մեծն Պետրոսի օրերէն արդէն սկսած էր կարեւորութիւն ստանալ: Իր օրօրոցէն, Մոսկուայէն դուրս եկած, երիտասարդ պետութիւնը կը ձգնէր տարածուիլ դէպի Պալթիկի ափերը, դէպի Սեւ ծով ու միանգամայն շփում ստեղծել կեդրոնական Եւրոպայի հետ :

Արդ, Լեհաստան ամէն ուղղութեամբ կը խափանէր իր ճամբան. անհրաժեշտ էր խորտակել այս թումբը:

ՍԱՐԱՍԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻԹԼԷՐԻ ԳԻՐՔԸ, «Իմ Պայքարը», կը գտնուի 1321 գիրքերու մէջ, որոնք ընտրուած են անգլիացի հազարապետ - գրագէտի մը կողմէ, ճակատի զինուորներուն համար :

ԼԵՀԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ (Փարիզ) բողոքագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան դէմ, որ ընտրութիւններ սարքած է իր գրաւած լեհական շրջանին մէջ: Կառավարութիւնը միջազգային օրէնքներու հակառակ համարելով այս կարգադրութիւնը, չեղեալ կը հռչակէ զայն: Խորհրդային կառավարութիւնը կը շարունակէ իր ուզածին պէս կազմակերպել գրաւեալ երկրամասը, միեւնոյն ատեն բազմաթիւ լրտեսներ գործածելով, երեւան հանելու համար «ժողովուրդի թշնամիները»: Մինչ Մոսկուա զբաղած է իր գրաւած շրջանները կարմրցնելով, Գերմանիա ծրագիրներ կ'որոճայ, հրէական կեդրոն մը հաստատելու համար Լեհաստանի մնացեալ մասին մէջ:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Յաճախորդ մը որ եւ է ատեն կրնայ դադրեցնել իր պայմանագրութիւնը, նամակ մը ուղղելով ընկերութեան: Եթէ բաժանորդ մը իր պարտքը չվճարէ յանձնարարեալ նամակէ մը մէկ ամիս վերջը, ելեկտրականութիւնը ինքնին կը դադրի :

16 — 18 ՏԱՐԵԿԱՆ պատանիները (1921ի եւ 1923ի դասեր) վարժութիւններ պիտի ստանան, զինուորութեան պատրաստուելու համար, Հիթլէրի մարտական խումբերուն միջոցաւ :

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Համզա անուն Թուրք մը սպաննած է իր առեւտրական ընկերը՝ Երուանդ եւ վիրաւորած՝ անոր եղբայրը՝ Կարպիս եւ գրագիրը՝ Սուրէն: Ոճրագործը ձերբակալուած է :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարութեան կողմէ հրատարակուած յայտարարութեան մը համաձայն, Լեհաստան պիտի փոխադրուին հետեւեալ գերման փոքրամասնութիւնները,— Էսթոնիայէն՝ 16000 հոգի, Լաթվիայէն՝ 62,000, Լիթուանիայէն՝ 35,000, Կալիցիայէն՝ 150,000, Ռումանիայէն՝ 750 հազար, Եուկոսլավիայէն՝ 600 հազար, Հունգարիայէն՝ 480 հազար, Հարաւային Թիրոլէն՝ 200 հազար: Լեհ բնակիչները պիտի վտարուին իրենց բնակած վայրերէն, տեղաւորելու համար այս բազմութիւնը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4180

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Պ. Չէյմպըլէն յայտարարեց թէ նկատի առնելով բացառիկ հանգամանքները, անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնել Անգարայի դաշնագիրը, որ անմիջապէս պիտի ներկայացուի Թագաւորին, ստորագրելու համար: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, արպէսզի վաւերացման գիրերը Անգարա հասնին յառաջիկայ շաբթու:

Գերմանական մամուլը կը պահանջէ Անգլիան զարնել օդէն եւ ծովէն

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին ճառէն անմիջապէս վերջը, Պերլինի մամուլը շնդալից խորագիրներով ազդարարեց թէ «ժամանակը եկած է» զանգուածային արշաւներով զարնելու անգլիական քաղաքները, օդէն եւ ծովէն: Այս ազդարարութեան հետ միաժամանակ, Հիթլէր երկար խորհրդակցութիւններ ունեցաւ իր զօրավարներուն, մասնաւորապէս սպարապետ Պրաուչիչի եւ Զօր. Քայթէլի հետ: Առաջինը նոր վերադարձած էր արեւմտեան ճակատէն:

Իրազեկներու կարծիքով, հաւանական չէ որ գերմանական մեծ գործողութիւն մը կատարուի արեւմտեան ճակատին վրայ: Մարաջախտ Կէօրինկի օրկանը, «Նացիոնալ Ցայթունկ» եւս ուժգնօրէն կը յանձնարարէ օդանաւային յարձակողականի մը ձեռնարկել Անգլիոյ դէմ: «Հասած է ժամանակը որ Անգլիոյ ուզած պատերազմը կրակ տեղայ բուն իսկ բրիտանական կղզիներուն վրայ »: Յօդուածը կը բացատրէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ազդարարութենէն վերջ, այլ եւս պէտք է սկսիլ յարձակումը: «Հիմա որ Անգլիոյ հետ խաղաղ մերձեցում հաստատելու բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցած են, հիմա որ նախապէս զոռոզութեամբ մերժուեցաւ Առաջնորդին այնքան անչափելի համբերութեամբ երկարած ձեռքը, զէնքը պէտք է խօսի ».

Միւս թերթերուն խորագիրներն ալ նոյն միկնութիւնը կուտան Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ճառին: «Լոքալ Անցայկըր » կ'ըսէ.— «Սուրը պիտի վճռէ»: Սակարանի կեդրոնական օրկանը միայն մէկ բառի մէջ կը խտացնէ կացութիւնը. — « Ճակատամա՛րտ»: Իսկ «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» կ'ազդարարէ. — « Զէն ի ձեռին»: Սակարանի օրկանին խմբագրականը կը յայտարարէ.

— « Այսօրուընէ սկսեալ ամէն բան կախում ունի ոչ թէ պատերազմի պատասխանատուներուն դիւանագիտական խաղերէն, այլ զէնքի ուժէն: Անգլիա կը սպառնայ մեր գոյութեան եւ մեր կենսական իրաւունքներուն: Հիմա Անգլիա ուզէ կամ ոչ, պէտք է վտանգի դնէ իր համաշխարհային տիրապետութիւնը եւ կայսրութիւնը: Մենք կը յայտարարենք Անգլիոյ եւ աշխարհի, — խաղաղութեան համար երաշխաւորութիւնները պիտի չքննուին կանանչ սեղանի մը առջեւ, այլ պիտի վճռուին հատու սուրով մը»:

Ուրիշ թերթ մը կ'ազդարարէ թէ Գերմանիա զէնքը վար պիտի չդնէ մինչեւ որ ապահովութիւն չստանայ իր կայսրութեան համար եւ մինչեւ որ երաշխաւորութիւն չտրուի, գերման ժողովուրդը միանգամ ընդ միշտ յարձակումէ ազատ պահելու համար: «Եւրոպան պէտք է միանգամընդմիշտ փրկուի անգլիական ճնշումէն»:

Մէկ խօսքով, գերմանական մամուլը կ'ուզէ համոզել թէ Գերմանիա պարզապէս պաշտպանողական պատերազմի մը բռնուած է, եւ այլեւս հաշտութեան մասին չի խորհիր: Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնն ալ հաստատեց թէ հաշտութեան նոր առաջարկ չէ եղած եւ պիտի չըլլայ, Առաջնորդը ամէն բան ըսած ըլլալով իր ճառին մէջ:

Հինգ անգլիական, մէկ յունական նաւեր ընկղմեցան

Կը թուի թէ Գերմանացիները խօսքէն գործի անցած են: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ վերջին 48 ժամուան ընթացքին հինգ անգլիական եւ մէկ յունական նաւեր ընկղմեցան, գերմանական սուզանաւերու եւ զրահաւորի մը կողմէ: Բրիտանական «Բէյն» շոգենաւը (7256 թոն), որ անգլիական նաւահանգիստ մը կ'երթար, թորփիլահար եղաւ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ, Սպանիոյ ջուրերուն մէջ: Քսան Եւրոպացիներէն եւ 80 Լասքարներէն փրկուեցան 18 Եւրոպացիներ, բոլորն ալ սպայ: 60 Լասքարներ կորսուած կը համարուին: Ուրիշ երկու անգլիական բեռնատար նաւեր, մէկը 3528, միւսը 2474 թոն, նոյնպէս ընկղմեցան Ատլանտեանի մէջ, գերմանական սուզանաւերու յարձակումով: Առաջինէն 30, երկրորդէն հինգ նաւաստիներ ազատուեցան ամերիկեան շոգենաւի մը կողմէ: Երկրորդ նաւուն նաւաստիներէն 22 հոգի անհետացած են: Չորրորդ անգլիական նաւ մը, որ ունէր 4413 թոն տարողութիւն, ընկղմեցաւ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: 31 հոգի փրկուեցան: Գերմանական «Տէօյչլանտ» փոքր զրահաւորն ալ ընկղմեց անգլիական «Սթօնկէյթ» շոգենաւը, 5044 թոն: Չի գիտցուիր թէ նաւաստիներէն քանի հոգի փրկուած են: Վերջապէս Գերմանացիները ընկղմեցին յունական «Կոստանտինոս Հաճի Փաթէրաս» շոգենաւը: Նաւաստիներէն 15 հոգի փրկուեցան ազատարար մակոյկով մը: Նաւապետը յայտարարեց թէ կորսուած են երեք նաւազներ եւ անգլիացի ղեկավարը:

Համագումար կորսուած կը համարուին 91 հոգի:

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական ղեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 103, հոկտեմբեր 25, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհ. ճակատին վրայ: Պահակախումբերու եւ հրետանիներու գործունէութիւն Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 104, իրիկուն.— Մեր եւ թշնամի հետազօտիչ խումբերը որոշ գործունէութիւն ցոյց տուին ցերեկուան ընթացքին: Եռ մղեցինք գերմանական ջոկատ մը Մոզէլի հարաւան շրջանին մէջ:

*** Ֆրանսական հետազօտիչները լուր բերած են թէ Գերմանացիները կատարելապէս կազմ եւ պատրաստ են, վիթխարի յարձակողականի մը ձեռնարկելու համար Մաժինոյի գծին դէմ: Անոնց զինուորները եւ ռազմամթերքը պատրաստ կը սպասեն յառաջացեալ դիրքերուն վրայ, մինչեւ որ հասնի Հիթլէրի ազդանշանը: Բայց ոչ ոք, թերեւս գերման սպարապետն ալ չի գիտեր թէ այդ ազդանշանը խակապէս պիտի տրուի՞: Առ այժմ գերմանական զօրքին գլխաւոր ճիգն է Ֆրանսացիները եռ մղել Վարնթի անտառէն,— գերմանական միակ հողաշերտը որ տակաւին Ֆրանսական բանակին ձեռքը կը գտնուի: Անոնք նորէն փորձեցին եռ առնել Ֆորպախի մերձակայ գիւղը, սակայն ձախողեցան: Այս անգամ գումարտակ մը ղրկեր էին Ֆրանսական այս դիրքին դէմ զոր կը պաշտպանեն 15 զինուորներ: Անոնք դիրքին աջ եւ ձախ կողմերէն յառաջ խաղալով, փորձեցին պաշարել, բայց Ֆրանսացի ենթասպան հասկնալով գերմանական ռազմավարութեան միտքը, անմիջապէս լուր տուաւ հրետաձիգ վաշտին եւ քիչ մնաց որ ոչնչացուէր գումարտակը: Ֆրանսական թնդանօթները անմիջապէս կրակ բացին, գերմանական յարձակումը եւ օգնական զօրքի ժամանումը խանգարելու համար: Միեւնոյն ատեն Ֆրանսական հետեւակազօրքը օգնութեան հասաւ պաշարուած պահակազօրքին, եւ Գերմանացիները եռ մղուեցան կատաղի կռիւէ մը վերջը որ տեւեց մէկ ժամ: Տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ Գերմանացիները ռազմադաշտին վրայ ձգեցին քանի մը սպանեալներ, իսկ Ֆրանսացիները ունեցան միայն քանի մը թեթեւ վիրաւորներ:

*** Արեւմտեան ճակատի անգլիական գունդերը հետզհետէ կը տեղաւորուին, ամրացնելով իրենց դիրքերը:

** Անգլիական կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց 35 — 50 տարեկան քաղաքացիները, ծառայելու համար բանակի մատակարարութեան ճիւղին մէջ: Երէկ իսկ սկսաւ այս դասակարգին զինուորագրութիւնը: Ասոնք ալ նոյն վճարումը պիտի ստանան ինչ որ հետեւակազօրքը: Անոնց գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ հսկել պաշարի փոխադրութեան, երկաթուղիներու եւ ճամբաներու վրայ, նոր ճամբաներ շինել եւն.: Մեծ պատերազմին ատեն անգլիացի մէկ զինուորի համար հինգ հոգի կ'աշխատէին թիկունքի գիծերուն վրայ: Այս անգամ ճակատի իւրաքանչիւր զինուոր կը կարօտի ինը քաղաքացիներու ծառայութեան, հագուստ-կապուստ, ուտելիք, պատսպարան եւ ռազմանիւթ ճարելու, մատակարարութեան վիթխարի մեքենան բանեցնելու համար:

*** Անգլիական օդանաւերը թռիչք մը կատարեցին Պերլինի, Մակտէպուրկի եւ Համպուրկի վրայ: Թէեւ ոչ թուցիկ, ոչ ալ ռումբ ձգեցին, բայց Գերմանացիները ամէն զգուշական միջոցներ ձեռք առած էին: Այս երկրորդ օդանաւային յարձակումն է որ կը կատարուի Գերմանիոյ մայրաքաղաքին վրայ (առաջինը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 1ին)): Անգլիական ղեկոյցը կ'ըսէ թէ օդանաւերը վերադարձան անվնաս:

*** Պ. Իտըն, գաղթապետութեանց նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Անգլիա չի կրնար ընդունիլ «զինեալ զինադադար մը» կամ «կարկտան հաշտութիւն մը»: «Գերմանական ոչ եւ գործողութիւն չի կրնար ազդել մեր որոշումներուն վրայ: Մենք վճռած ենք որ այս անգամ բարիք մը ծնի մեր պահանջած զոհողութիւններէն: Մենք վճռած ենք որ կրուելու հրաւիրուած երիտասարդութիւնը չմատնուի անցեալի յուսախաբութեանց: Սպառնալիքները չեն կրնար ազդել մեր վրայ, որքան ալ բարձրաձայն յայտարարուին »:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ պաշտօնաթերթը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կառավարութիւնը «թշնամի պետութիւն» կը հռչակէ Գերմանիան:

ԶՕՐ. ԿՐԱՆՔՈՒՈ, որ ժամանակին ծառայած է Սուրիոյ մէջ եւ այլուր եւ վերջերս դուրս ձգուած էր Ֆրանսական բանակէն, իրաւունք ստացաւ իբրեւ պարզ զինուոր ծառայելու բանակին մէջ, Հանրապետութեան նախագահին մասնաւոր արտօնութեամբ:

ԵՐԿԱԹԻ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՃԱՐԵ՞Լ ԱԼ ՅԱՆՑԱՆՔ Է

Նորէն անիմանալի տնօրինութիւններ, որոնք դժբախտաբար տխուր հեռանկար մը կը մատնեն, հայ աշխատաւորներու ապագայի մասին:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, խորհրդաւոր քննութիւններ կը կատարուին օտար աշխատաւորներու մասին:

Օրինակ, ներկի գործարանի մը օտար աշխատաւորները հարցաքննուած եւ թուղթեր լեցուցած էին մէկ ամիս առաջ: Այժմ ասոնք յաջորդաբար կանչուելով, 3 — 4 ամիս պայմանաժամ կը ստանան, իրենց աշխատանքը շարունակելու համար: Երբ լուսաբանութիւն կը խնդրուի, գործատէրը կը պատասխանէ թէ «հրամանը վերէն է»:

Գիտենք որ աշխատանքի նախարարութիւնը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած է բանուորներու արձանագրութեան, արձակման եւն. բոլոր գործերը: Այս առթիւ, պայմանաժամ տրուած էր, որպէսզի գործատէրերը հաղորդեն իրենց օտար աշխատաւորներուն ցանկը, ինչպէս եւ արձակուածներուն անունները:

Ուրեմն այս ձեւակերպութիւնն է որ կը կատարուի այժմ: Օրինական կարգադրութիւն մը որ առարկութիւն չի վերցներ:

Բայց, ինչ որ սիրտ կը պղտորէ, աշխատանքը շարունակելու արտօնութեան պայմանաժամն է: (Յառաջը մէկ հատիկ տողաչար ունի, 15 տարուան աշխատաւոր մը,— եւ արտօնութիւն տուած են միայն երեք ամսուան համար: Ուրիշ բազմաթիւ օրինակներ եւս, 10 — 15 տարուան աշխատաւորներու համար):

Արդ, բանուորը կը փորձուի հարցնել, այս կարգադրութեան առթիւ, — Իսկ երեք – չորս ամիս վե՞րջը ...

Հարցումը ինքնին կը նշանակէ մտահոգութիւն: Եւ երբ գիտենք թէ քանի մը տասնեակներ չեն, այլ հարիւրաւորներ, հազարաւորներ որ այս կացութեան մատնուած են, հեռանկարը կը դառնայ խորապէս վրդովիչ:

Ուրեմն նորէ՞ն անձկութիւն, պատառ մը հաց ճարելու համար:

Աշխատի՞լն ալ յանցանք դարձաւ, ճիշդ այն պահուն երբ հազարաւոր օտարականներ ճակատ մեկնած ըլլալով, իրենց բնտանիքներուն եւ զաւակներուն հողը ձգեր են մնացողներուն վրայ: Իսկ մնացողները չեն գիտեր թէ դեռ ո՛րքան ժամանակ իրաւունք պիտի ունենան աշխատելու:

Երբ կը խօսինք ազգ. կեդրոնական կազմակերպութեան մը մասին, ջուրի ձայն կուգայ շատերուն: Մինչդեռ աչուառիկ հոգերը կը դիզուին իրարու վրայ, եւ չկայ գրասենեակ մը, հասցէ մը, «դուռ» մը ուր կարենան դիմել անճարները:— Շ.

Գերման կուսակալ մը Լեհաստանի համար

Գերմանական կառավարութիւնը սկսաւ կազմակերպել այն երկրամասը զոր գրաւած էր Լեհաստանի մէջ: Այդ ընդարձակ տարածութեան մէկ մասը պիտի կցուի Գերմանիոյ, միւսը պիտի վերածուի հովանաւորեալ շրջանի մը, զինուորական իշխանութեան տակ մնալով մինչեւ պատերազմին վերջը:

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Գերմանիոյ կցուելիք շրջաններն են,— Սուվալքի, որ կը գտնուի արեւելեան Փրուսիոյ եւ Լիթուանիոյ միջեւ, ամբողջ լեհական Նրբանցքը, Փոզնան, Փոզէն, ամբողջ վերին Շլեզիան, ինչպէս եւ Լոձ եւ Քրաքովիա քաղաքները շրջապատող տարածութեան մեծ մասը: Լոձ եւ Սիերած քաղաքները պիտի կցուին, իսկ բուն Քրաքովիան եւ Ցէսթոչովան պիտի մնան հովանաւորեալ պետութիւն: Այս կերպով Գերմանիոյ սահմանները կ'անցնին 1914ին գիծէն ալ անդին:

Լեհական գրաւեալ երկրամասին կուսակալ նշանակուեցաւ նախարար Հանս Ֆրանք, փոխանորդ՝ Զայս Ինքվարդ,— ան որ դիւրացուց Աւստրիոյ կցումը: Այս առթիւ չէզոք երկիրներու թերթերը դիտել կուտան թէ Գերմանիա կ'իւրացնէ այնպիսի ընդարձակ տարածութիւններ որոնք ամբողջովին լեհական են: Այսպէս, Լոձ քաղաքին 600,000 բնակիչներէն 62 առ հարիւրը Լեհեր են, 31 առ հարիւրը Հրեաներ, եւ միայն 7 առ հարիւրը Գերմանացիներ:

*** Ռուսերն ալ կը շարունակեն կազմակերպել իրենց գրաւած երկրամասը: Ընտրութիւնները վերջացան այդ շրջանին մէջ, բնականաբար յանգելով այն ելքին զոր նախապէս որոշած էր խորհրդային կառավարութիւնը, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

Նոր լուսաբանութիւններ զինուորական արձակուրդներու մասին

Զինուորական արձակուրդներու օրէնքը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին չորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ: (Գլխաւոր տրամադրութիւնները հրատարակեր էինք նոյն օրը):

Հրատարակուած օրէնքին համաձայն, 24 ժամուան արձակուրդները պիտի տրուին որքան թոյլ կուտան ծառայութեան պահանջները եւ փոխադրութեան միջոցները: 24 ժամուան երկու արձակուրդներ կրնան վերածուիլ 48 ժամուան մէկ արձակուրդի: Այս արձակուրդները իրաւունք չեն տար ձրի ճամբորդելու, ոչ ալ ճամբուն տեւողութիւնը հաշուելու: Գալով չորս ամիսը անգամ մը տրուելիք արձակուրդներուն, որոշ վայրերու համար վերածուած են վեցամսեայ կամ տարեկան արտօնութեանց, համաձայն հետեւեալ տրամադրութեանց.—

Ցամաքային Ֆրանսա եւ սահմանամերձ երկրամասեր.— Քորսիկայի համար եւ փոխադարձաբար 15—12 օր: Երկու արտօնութիւն 12 ամսուան մէջ:

Հիւսիսային Ափրիկէ համար եւ փոխադարձաբար.— 30—24 օր: Մէկ արտօնութիւն 12 ամսուան համար:

Գործողութեանց արտաքին վայրեր կամ արտասահմանի մէջ ծառայողներուն.— 30—24 օր, տարին մէկ արտօնութիւն:

Այս արձակուրդները պիտի սկսին նոյեմբեր 1ին, հետեւաբար առաջին չորս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ամիսները կը վերջանան 1940 փետրուարին. բայց մեկնումները պիտի սկսին յառաջիկայ ամառնանառաջին օրերուն ։ Սակայն պէտք չէ զանգուածային մեկնումներու սպասել սկիզբէն իսկ ։ Կազմակերպութիւնը շատ բարդ է ։ Նախ պէտք է կառախումբեր ճարել փոխադրութեան համար, ինչպէս եւ իջեւաններ ։ Ուրեմն նոյեմբեր 1էն սկսեալ հրաման ստացողներու թիւը պիտի կըրճատուի եւ յետոյ աստիճանաբար պիտի աւելնայ ։ Յետոյ, մեկնումները կախում պիտի ունենան զինուորական կացութենէն ։ Եթէ ճակատամարտ մը մօտալուտ համարուի, արձակուրդները առժամապէս պիտի դադրին ։ Վերջապէս, արտօնութեանց համեմատութիւնը շատ բարձր (25 առ հարիւր) պիտի ըլլայ ներքին բանակներու զինուորներուն համար, բայց կրճատեալ՝ ճակատի զօրաբաժիններուն համար ։

Ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի ընտանիքի հայրերու, որպէսզի իրենց արձակուրդը զուգադիպի իրենց զինուոր զաւկին արձակուրդին ։ Արձակուրդ ստացողները ձրի պիտի ճամբորդեն կառախումբով թէ չոգենաւով, (երթուդարձ) ։ Կարգադրութիւններ պիտի ըլլան կայարաններու մէջ, որպէսզի արձակուրդ ստացողները կարենան հանգստանալ, սպասելով իրենց երթալիք վայրի կառախումբին ։

*** Զինուորական նպաստներու մասին նորէն տրտունջներ յայտնուած ըլլալով, Սէնի նահանգապետութիւնը կը յայտարարէ թէ այդ նպաստէն օգտուելու համար պէտք է ապացուցանել.— 1. Թէ զինուորեալը բանակին մէջ մտնելէ առաջ անհրաժեշտ նեցուկն էր այն անձին որուն համար նպաստ կը խնդրուի ։ 2.— Թէ զինուորեալին մեկնումին հետեւանքով խնդրարկու այրը կամ կինը կարօտութեան մատնուած է ։ Յետոյ, նպաստի յաւելումը անպատճառ համապատասխան պիտի չըլլայ զաւակներու թիւին ։ Օրինակ, կրնայ պատահիլ որ երեք զաւակներու տէր մայր մը ստանայ միայն գլխաւոր գումարը, կամ անոր հետ միայն մէկ-երկու յաւելում ։ Շրջանային յանձնաժողովները, որոնց պաշտօնն է ընդունիլ կամ մերժել զինուորական նպաստի խնդրագիրները, իրենց որոշումը կը հիմնեն այս հարցին վրայ.— Ի՞նչ են խնդրարկու ընտանիքին նիւթական աղբիւրները, զինուորեալին մեկնելէն վերջ եւ ի՛նչ պէտք է ըլլան, տանելի ապրուստ մը ապահովելու համար ։ Ուրեմն զինուորական նպաստը պակաս մըն է որ պիտի լրացնէ, համաձայն պարագաներուն ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ, քննելու համար Խ. Միութեան առաջարկները, որոնք շատ աւելի ծանր են քան կը սպասուէր ։ Ֆինլանտա որոշած է ամէն գնով պաշտպանել իր անկախութիւնը ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մէկ միլիոն թոն ցորեն, գարի եւ վարսակ պիտի ծախէ Գերմանիոյ ։ Յանձնումը պիտի սկսի տասը օրէն ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանը լուծուեցաւ, նոր դահլիճին պահանջով ։ Վարչապետ կը մնայ Պ. Քէօսէիվանով, միեւնոյն ատեն վարելով արտաքին նախարարութիւնը ։

ԱԶԱՏ ԱՐՋԱԿՈՒԵՑԱՆ, առժամապէս, երեք համայնավար երեսփոխաններ (մէկը՝ Պ. Բամբոն, քաղաքապետ Ալֆորվիլի) ։ Ասոնք անուղղակի պարսաւած էին Երեսփ. Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակը, որ անմիջական հաշտութիւն կը պահանջէր ։

ԼԵՀԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ.— Ինչպէս գրած էինք, արկածալի ճամբորդութենէ մը վերջ Փարիզ հասաւ Լեհաստանի ոսկին, որ ունի 70 թոն ծանրութիւն եւ մօտ 88,400,000 տոլար արժէք ։ Այս յանդուգն փոխադրութիւնը կատարած է մէկ հոգի, ընդ. Մաթուսեվսքի, նախկին ելմտական նախարարը ։ Ոսկին պահուած էր Վարշաւայի ազգ. դրամատան նկուղներուն մէջ, մինչեւ պատերազմի առաջին շաբթուան վերջը, երբ հրամայուեցաւ տեղափոխել ։ Ընդ. Մաթուսեվսքի անմիջապէս բազմաթիւ վակոններ վարձեց, զանոնք վերածելով սովորական բեռնակառքերու ։ Գերմանական ամբաձիգ օդանաւերը քանի մը անգամ յարձակեցան կարաւանին վրայ, մինչեւ ռումանական սահմանագլուխը, բայց չկրցան վնասել ։ Ռումանիոյ մէջ մասնաւորապէս վարձուած կառախումբ մը թանկագին զանձը փոխադրեց Քոնսթանցա, ուր տեղաւորուեցաւ թրքական փոքր շոգենաւի մը մէջ ։ Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ շուտափոյթ, որովհետեւ գերմանական կառավարութիւնը իմացած էր փոխադրութիւնը եւ շոգենաւին մեկնելէն քանի մը ժամ վերջը ազդարարած էր ռումանական կառավարութեան որ թոյլ չտայ դուրս հանել ոսկին ։ Մէկ շաբաթ վերջը, բեռը փոխադրուեցաւ ֆրանսական շոգենաւ մը, Սուրիոյ մէջ եւ Միջերկրականը կտրելով հասաւ Ֆրանսական նաւահանգիստ մը ։ Լեհական կառավարութիւնը յայտարարեց թէ ոսկին պիտի չգործածուի ընթացիկ ծախքերու համար, այլ իբրեւ հիմ պիտի ծառայէ լեհական թղթադրամին, երբ կառավարութիւնը վերահաստատուի Վարշաւայի մէջ ։ Այս առթիւ լեհական կառավարութիւնը պատրաստած է 1940ի նախահաշիւը, որ կը ներկայացնէ 10 միլիոն զլոտիի ելք մը, առանց հաշուելու բանակին ծախքը ։ Անգլիական կառավարութիւնն ալ 6 միլիոն ոսկիի յաւելուածական վարկ մը բացած է, որ խոստացուած էր պատերազմէն առաջ, իսկ Ֆրանսա՝ 600 միլիոն ֆրանք ։ Լեհական, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները հերքեցին գերմանական անթելին այն լուրը թէ լեհական ոսկին Թուրքիոյ յանձնուած է, ի գին Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան ։

ՉՈՐՍ ԱՆԳԱՄ ՅՕՇՈՏՈՒԱԾ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Որպէսզի կարելի ըլլար անդամահատել Լեհաստանը, անհրաժեշտ էր որ շարունակէր մնալ իր ներքին անիշխանական վիճակին մէջ ։

Արդ, ժԸ. դարու կիսուն կարգ մը լեհ հայրենասէր ազնուականներ, նախզգալով վտանգը, խորհեցան բարեկարգել իրենց պետական սահմանադրութիւնը, ինչ որ արտաքին թշնամիներուն գործին չէր գար ։

1764 Օգոստոսին Ռուսիոյ ցարուհին, Մեծն Կատարինէ եւ Փրուսիոյ թագաւորը, Ֆրէտէրիք գաղտնօրէն համաձայնեցան որ թոյլ չտան Լեհաստանի բարենորոգչական ձեռնարկը եւ անոր պարտադրեն իբրեւ թագաւոր լեհ երիտասարդ ազնուական մը, Սթանիսլաս Փոնիաթովսքի, Կատարինէի սիրականներէն մէկը ։

Երկու զաւազիրները 1766ին պահանջեցին որ Լեհաստանի պետական համագումարը երկրին բողոքական եւ օրթոտոքս հպատակներուն տայ նոյն իրաւունքները ինչ որ ունէին կաթոլիկ Լեհերը ։ Համագումարը մերժեց ։

Ռուս բանակը ներս խուժեց սահմաններէն ու հասաւ Վարշաւայի դուռները ։ Արտաքին ճնշումի տակ լեհական ժողովը համակերպեցաւ ։

Բայց զինուորական այս ոտնձգութենէն վիրաւորուած, լեհ ազնուականութիւնը փորձեց համադաշնակցութեան ձեւով վերակազմուիլ եւ Փոնիաթովսքին տապալել ։

Կատարինէի դրդումով, օրթոտոքս ուկրայնացի գիւղացիները ապստամբեցան եւ արիւնալի ջարդեր տեղի ունեցան ։ Ռուսական բանակը այս դէպքը պատրուակ բռնեց միջամտելու ։

Ապարէզ իջաւ սակայն նոր գործօն մը.— Թուրքիան, որ Լեհաստանը պաշտպանելու նպատակով 1778ին պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ ։

Բայց թրքական բանակը եւ նաւատորմը կազմալուծուած էին եւ այդ պատերազմը իր ձախողանքներով յառաջացուց կազմեց օսմանեան կայսրութեան անկումին ։

Կատարինէի բանակները լեհական ճակատին վրայ կռիւ մղելով հանդերձ, Սեւ ծովու վրայ գրաւեցին Ազովը եւ ռումանական նահանգները ողողելէ, Եէնի Գալէն եւ Իսմաիլեան գրաւելէ վերջ Դանուբը անցան ։

Միւս կողմէ ռուսական նաւատորմիղ մը Պալթիկէն մեկնելով, Եւրոպայի շուրջը դարձաւ, եւ յունական ջուրերուն մէջ խարիսխ նետեց ։ Ռուս գործակալներ Պելոպոնէսի մէջ հրահրեցին յունական ըմբոստութիւն մը, որ թէեւ մոլեգնօրէն զսպուեցաւ, բայց ազդանշանը եղաւ Ելլադայի ազգային զարթօնքին ։

Թրքական տորմիղը, թէեւ թիւով գերազանց ռուսականէն, ապաստանած էր Իզմիրի մօտ, Չէշմէի մէջ, սեղմ շարքերով ։ 1770 Յուլիս 7էն 8ի գիշերը ռուսական տորմիղը յանդգնօրէն եկաւ պաշարելու օսմանեան տորմիղը ։ Երկու հրձիգ նաւեր, բեռնաւոր՝ հրձիգ եւ պայթուցիկ նիւթերով, խուժեցին թրքական փայտաշէն նաւերու դէմ, որոնց վրայ կը տեղար նաեւ հեռուէն ռուսական ռումբերու տեղատարափը ։ Օսմանեան նաւատորմիղը վերածուեցաւ վիթխարի խարոյկի մը, հազիւ նաւեր պայթեցան իրարու ետեւէ ։ Առտուն յիսուն նաւերէն կը մնային հազիւ տասը ։ Թուրքերը տուած էին 8 — 900 զոհեր ։

Այս փայլուն յաղթանակէն վերջ ռուսական նաւատորմիղին առջեւ կը բացուէին Պոլսոյ դուռները, բայց անոնք չգիտցան օգտագործել իրենց յաջողութիւնը ։

Օսմ. պետութեան կրկնակ պարտութիւնը ծովու եւ ցամաքի վրայ պիտի անդրադառնար Լեհաստանի ճակատագրին վրայ ։ Բաժանումի գըլխաւոր արգելքը վերցած էր ։

Կատարինէ ցարուհին վայրկեանը հասած նկատեց իր ծրագիրը իրականացնելու ։ Բանակցութիւններ տեղի ունեցան Փրուսիոյ եւ Աւստրիոյ հետ եւ յանգեցան 1772 Յուլիս 25ի դաշնագրին ։ «Յանուն Ամենասուրբ Երրորդութեան», այս երեք պետութիւնները կ'որոշէին Լեհաստանէն խլացնել խոշոր պատառներ ։ Աւստրիա կը խլէր Կալիցիան, Փրուսիա կը գրաւէր լեհական ծովեզերքը, իսկ Կատարինէի բաժին կ'իյնար Լիթուանիան ։ Կը մնար անդամահատուած Լեհաստան մը Վարշաւայի շուրջ ։ Ծերակոյտը ստիպուած էր ընդունիլ այս առաջին բաժանումը ։ Միանգամայն Լեհերը յանձն կ'առնէին ոչ մէկ բարեփոխում չենթարկել իրենց սահմանադրութիւնը ։

Յաջորդ քսան տարիներուն լեհ ազնուականութիւնը ճիգ մը փորձեց վերակազմելու երկիրը եւ բանակը ։ 1791ին նոյնիսկ որոշեցին պետութիւնը վերածել ժառանգական միապետութեան ։

Անմիջապէս Ռուսիա եւ Փրուսիա միջամտեցին յանուն 1772ի դաշնագրին եւ 1793ին տեղի ունեցաւ երկրորդ բաժանումը ։ Լեհ հայրենասէրները ընդվզեցան. ազնուականութիւնը եւ գիւղացին յուսահատ պայքար մը մղեցին ։ Մանգաղներ բարձրացան հրացաններու դէմ ։ Ռուսական բանակը խուժեց մինչեւ Վարշաւա, ուր 12,000 մարդիկ խողխողուեցան ։ 1795ին ըմբոստութիւնը խեղդուած էր եւ երեք պետութիւնները — Աւստրիա, Փրուսիա եւ Ռուսիա — խղճի հանգստութեամբ կրցան կատարել Լեհաստանի երրորդ եւ ամբողջական բաժանումը ։

Ֆրանսա, յեղափոխութեամբ զբաղուած, ոչինչ կրնար ընել յօգուտ խոշտանգուած Լեհաստանի ։

Լեհաստանի աւերակներու վրայ կը կնքուէր երեք ոճրապարտ պետութիւններուն մէկ նոր համաձայնութիւնը — «երրեակ, Սուրբ համաձայնութիւն»— որ ծառայեց Եւրոպայի վրայէն անցնող յեղափոխական փոթորիկին դէմ եւ երկար ժամանակ մնաց յետադիմութեան միջնաբերդը ։

Լրացնելու համար այս ուրուագիծը, անհրաժեշտ է յիշել նաեւ հետեւեալը.—

1772ի բաժանումէն վերջ տեղի ունեցան նաեւ ռուս-թրքական հաշտութեան բանակցութիւնները, որոնք յանգեցան Գայնարճայի նշանաւոր դաշնագրին (21 յուլիս 1774) ։ Համաձայն ատոր, Ռուսիա կը պահէր Ազովը եւ կը ճանչցուէր պաշտպանը Օսմ. պետութեան քրիստոնեայ հպատակներուն ։

Այդ դաշնագիրը պատրուակ մը եղաւ որ Ռուսիա վայելէ հսկայ ազդեցութիւն Պալքաններու վրայ եւ միջամտէ Օսմ. գործերուն ։

ՍԱՐԱՍԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԸ ՀԱՎՐ, 24 հոկտեմբեր.—Սիրելի «Յառաջ», Ֆոռ տը Թուրնըվիլը, ուր հայ զինուորներ ալ տեղաւորուած են Սեպտեմբեր 10էն ի վեր, կը գտնուի քաղաքին վերնամասին մէջ, ծովահայեաց եւ գալար գետիններու պորտին վրայ, շրջապատուած գեղեցիկ ծառերով ։ Քառասուննեւօթը Հայեր ենք հոս, մեծ մասով Քոլոմպ, Պուա - Քոլոմպ, Անիէռի շրջանէն ։ Ու քանի մը ներկայացուցիչներ ալ՝ Փարիզէն, Լա Կառէնէն, Իսիէն, Պանեօ Քաշանէն եւ Լը Հավրէն ։ Զանազան արհեստներու տէր, մանր առեւտրական եւ քանի մը բանուոր ։ Ամուսին, հայր՝ մէկ, երկու, երեք զաւակներու, նշանուած եւ ամուրի ։ Ամէնքն ալ պատրաստ իրենց պարտականութիւնները կատարելու, իբրեւ զինուոր ֆրանսական բանակին ։

Զինուորական պտոյտներու ընթացքին, «Լուսին չկար»ը, «Մեր հայրենիք»ը եւ «Յառաջ նահատակ»ը ոչ միայն կ'երգուին Հայերուս կողմէ, այլ եւ ֆրանսացի աստիճանաւորներու եւ ռուս զինուորներու, որոնք մեզի կ'ընկերանան «լա, լա, լա»ներով ։

Աստիճանաւորները, հրամանատար, հարիւրապետ, տեղակալ, փոխտեղակալ եւ յիսնապետ, ամէնքն ալ ազնիւ Ֆրանսացիներ են ։ Որքան զինուորական, նոյնքան մարդկային ։ Կեանքը ապրած, սերտած եւ ըմբռնած, հետեւաբար լայնամիտ եւ բարեացակամ, գիտեն թէ ի՛նչ եւ որքան պէտք է պահանջել հայրենազուրկ չաւաններէ, որոնք քսան տարեկան չեն, այլ երեսուն եւ երեսունը հինգ ։ Օրը օրին կը ստանանք «Յառաջ»ը ։—

Ա.

ՍԷՆ ՔԱՆԹԷՆ, 23 հոկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», հկրցայ կարօտի արցունքս զսպել, երբ բարեկամի մը միջոցաւ ստացայ Յառաջը, մեր բոլորին դառնութեան արտայայտիչը ։ Մասնաւորապէս յուզումով կարդացի ֆրանսացի ազնիւ բարեկամներու ֆըրանսերէն գրութիւնները ։

Այո, մեր արդար իրաւունքները ։ Այստեղ հիւանդանոցին մէջ բոլոր սպաներն ու զինուորները կը հարցնեն թէ ի՞նչ լեզուով է գրուած ։ Ու ես հպարտ եմ իբրեւ մեր ազնիւ ժողովուրդին զաւակը ։ Իրենց բացատրեցի կարողութեանս չափ, խօսեցայ մեր անցեալի, եւ ներկայիս մեր երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հանդէպ կատարած պարտականութիւններու մասին ։ Երբ յիշեցի մեր զինուորական տետրակներու վրայ եղած արձանագրութիւնը — ne possède pas la nationalité Française, բոլորը մէկ զարմանք յայտնեցին ։

Դուն, թանկագին «Յառաջ», դուն դուն եղիր մեր արդար իրաւունքներուն պաշտպանը ։

Մենք մօտաւորապէս 20 հոգի ենք ։ Մեզի շատ լաւ կը նային, «Արմէնիէն» ըսելով ։ Մենք ալ սրտանց կ'աշխատինք, վաղուան արշալոյսին յոյսը միշտ վառ պահելով մեր սիրտերուն մէջ, մեր թանկագին հայրենիքին հանդէպ ։— Գ. Դ. Պիքլիսցի

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ երեք ամբաստանեալներ դատուեցան Նանսիի զինուորական ատեանին առջեւ ։ Ամէնէն ծանր պատիժին դատապարտուեցաւ Փօլ Շունէքս, 42 տարեկան գերմանահպատակ ճարտարագէտ մը, որ բնակած էր Սարի շրջանին մէջ ։ Ամբաստանեալը դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան ։ Երկրորդ ամբաստանեալն էր Մորիս Կէրտէն, 47 տարեկան ֆրանսացի առեւտրական մը, որ դատապարտուեցաւ տասը տարի թիապարտութեան, իսկ երրորդը՝ Էթիէն Շմիտ, Սթրազպուրկէն, ինը տարի բանտարկութեան ։ Ատեանը սկսաւ քննել նաեւ Ալզասի ինքնավարութեան դատը, որուն մէջ ամբաստանուած են հինգ հոգի, գլուխն ըլլալով Տոքթ. Շարլ Ռօս ։

ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐՈՒ մէջ ծառայելու համար 17 — 25 տարեկան երիտասարդներ կամաւոր գրուելու հրաւիրուած են Գերմանիոյ մէջ ։ Հրատարակելով այս կոչը, Պերլինի թերթերը կը հրաւիրեն «Գերմանիոյ ծաղիկ երիտասարդութիւնը» ծառայել սուզանաւերու մէջ ։ Մարզանքը կարելի եղածին չափ շուտ պիտի կատարուի, որպէսզի նորագիր կամաւորները կարենան գործօն ծառայութեան մէջ մտնել տարին չլրացած ։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ վարչապետին, Անգարայի դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ ։ Այս առթիւ անգլիական թերթերը նորէն կը գրեն թէ Անգարայի գերմանական դեսպանը Թուրքիան դաշնակիցներէն անջատելու համար, թելադրած էր տիրանալ Մուսուլի նաւթահանքերուն ։ Այս խայծը լայնօրէն տարածուած էր թրքական բանակին սպաներուն մէջ ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ մեթոտներու մասին կարեւոր գաղտնիքներ յայտնեց նախկին գործակալ մը, Տիկին Քնաութ, Նիւ Եորքի մէջ ։ Այս առթիւ խօսք առաւ նաեւ Տիկին Բոգվէլթ, իսկ ամերիկեան հակալրտեսական կազմակերպութեան նախկին նախագահը յայտարարեց թէ Գերմանիա մեծ պատերազմին ատեն մօտ 150 միլիոն տոլար ծախսած էր Մ. Նահանգներուն մէջ, մինչեւ անգամ գնելով ամերիկեան կարեւոր օրաթերթ մը, փոխան 1.300.000 տոլարի ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ պաղտնի ժողով մը գումարուած ըլլալով Վալանսիէնի մէկ սրճարանին մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ութ վարիչներ, որոնց մէկը Հիւսիսային շրջանի սէնտիքաներու քարտուղարն է ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԽՄԲ.— Փարիզի պարբերաթերթերը եւ օրաթերթերը վերջերս հրատարակեցին երկար յօդուածաշարքեր, որոնք մանրամասնօրէն կը պատմեն թէ ինչպէս ծագեցաւ պատերազմը ։ Որքան կը ցաւի մարդ, կարդալով ու տեսնելով որ կարելի էր մարդկութեան խնայել այս պատերազմը, բայց ախտաւոր սնափառութիւն մը չվարանեցաւ Եւրոպան խրել այս մեծ եղեռնին մէջ ։

Քաղելով Անտրէ Մօրուայի պատմութենէն, որ կը հրատարակուի Nouvelles Revue Françaiseի կողմէ, եւ եռասաղով կնքող յօդուածագրի մը պատմութենէն, որ կը հրատարակուի Petit Parisienի մէջ, (այս վերջին յօդուածագիրը կը թուի թէ իր տեղեկութիւնները կը քաղէ Պերլինի ֆրանսական նախկին դեսպան Քուլոնտրի շրջապատէն), յաջորդաբար պիտի պատմենք պատերազմի ծագման գլխաւոր դէպքերը եւ մանրամասնութիւնները.—

Օգոստոս 24 ։ Կէս օրը անցած է ։ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ նոր վերադարձած է Պերլինէն ։ Դէմքը կը ճառագայթէ, որովհետեւ գրպանը դրած է մեծ եղեռնին գործիքը, ռուսեւգերմանական դաշինքը ։ Իր այս յաջողութիւնը հպարտութեամբ լեցուցած է իր հոգին ։ Այլեւս հանճար կը կարծէ ինքզինք ։ Գլուխը բարձր, նայուածքը անհունին մէջ կորսուած, կարծես չի տեսներ այլեւս անոնք որ կը դառնան իր շուրջը ։

Երկար ատենէ ի վեր, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Եւրոպայի խաղաղութեան այս դաւադիրը, կ'երազէր դաշինք մը կնքել Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ ։ Այն պահուն, երբ գերմանական բանակը կը մտնէր Փրակա, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ փորձեց նախ համոզել Լեհաստանի կառավարութիւնը՝ միասնաբար արշաւելու համար Ուքրայնա, բայց Լեհաստան մերժեց ։ Այս անգամ դարձաւ Ռուսիոյ կողմը եւ առաջարկեց անդամատել Լեհաստանը ։

Հիթլէր երկար ընդդիմացաւ այս ծրագրին ։ Բայց եւ այնպէս կը ցանկար ցոյց տալ նախկին տասնապետի իր ռազմավարական տաղանդը պատերազմի դաշտին վրայ, փաստելու համար այն տպաւորութիւնը թէ պըլֆներու Նաբոլէոն մը չէ ինք, այլ իրական աշխարհակալ մը ։ Միւս կողմէ, ի՛նչպէս դաշինք կնքէր Ռուսերուն հետ, որոնց դէմ նիզակ ճօճեր էր շարունակ ։

— Ի զուր կը ճգնին զիս վախցնել Սովետներու բանակով, կը ճառէր շարունակ, ես չեմ վախնար զինուորներէ, որոնք կը սպաննեն իրենց զօրավարները, ես չեմ վախնար բանակէ մը, որ գլուխ չունի, ես չեմ վախնար պետութենէ մը, որ կ'ուտէ իր լաւագոյն ծառայողներուն գլուխը, ես չեմ վախնար երկրէ մը, որ սպառած է քսան տարիներու արիւնոտ վարչաձեւի մը տակ ։ Մենք, Գերմաններս, լաւ կը ճանչնանք ռուսական բանակը, կը կրկնեմ, զիս չի կրնար վախցնել ռուսական բանակը ։

Անշուշտ Հիթլէրի համար նախընտրելի էր իր փառասիրութիւնները յագեցնել եւ ռազմագէտի իր ընդունակութիւնները ցոյց տալ օժանդակութեամբ հակակոմինտէրն դաշինքին անդամներուն ։ Այս վերջինները, սակայն, տրամադիր չէին ուժ տալու իր փառասիրութիւններուն ։ Եւ Օգոստոս 19ին, Հիթլէր կը զգար որ մինակ մնացած է իր մութ ծրագիրներուն բաւիղին մէջ ։

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ գտաւ յարմար ժամը մօտենալու իր մեծաւորին ։ Գիտէր որ այլեւս Հիթլէր կրնար ընդունիլ յուսահատութեան ժամերու որոշում մը ։ Այսպէս յաջողեցաւ լիազօրութիւն ստանալ, կնքելու համար ռուսեւգերմանական դաշինքը որուն գետին պատրաստած էր արդէն Օգոստոս ամսուան առաջին օրերէն սկսեալ ։ Իր երազը կ'իրականանար վերջապէս ։

Օգոստոս 24ին, կէսօրէ ետքը ժամը 5ին Ֆոն Ռիպպէնթրոփի օդանաւը կ'իջնէր Թէմփէլհոֆի կայանը ։ Մոսկուայէն կուգար ճառագայթարձակ ։

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ յաջողած էր իր տեսակէտները պարտադրել Գերմանիոյ առաջնորդին,— իր առաջին յաղթանակն էր այդ ։ Երկրորդ յաղթանակը, Լեհաստանի խորտակումը, ապահով էր այլեւս ։ Ատիկա դեռ ոչինչ,— ձեռք ձգելով ռուսական ամբարին հարստութիւնը, ան կ'երազէր նաեւ կործանել բրիտանական կայսրութիւնը ։ Այդ մեծագոյն յաղթանակէն վերջ դիւրին էր այլեւս աքացիով մը տապալել Ռուսիան ։Եւ յառաջ դէպի Արեւելք ։

Օդանաւէն հազիւ վար իջած, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը սուրայ իր առաջնորդին մօտ ։ Հիթլէրի կ'աւետէ թէ Գերմանիա այլեւս վախնալու որ եւ է պատճառ չունի Ռուսիայէն, ընդհակառակն Մոսկուա գործակից դարձած է այլեւս ։ Ուստի պէտք է յարձակիլ Լեհաստանի վրայ ։ Նոյն իրիկունն իսկ հրաման կը տրուի գերմանական զրահապատ ուժերը համախմբել լեհական սահմաններուն վրայ ։ Կ'որոշուի նաեւ յարձակման օրը,— Օգոստոս 26ին, առաւօտուն ։

Օգոստոս 25 ։ Կէսօր է դարձեալ ։ Հիթլէր իր մօտ հրաւիրած է Մեծագոյն Գերմանիոյ զօրավարներն ու ապայակոյտը ։ Կը ճշդուին յարձակման յետին մանրամասնութիւնները ։

Այսուհանդերձ, Հիթլէր խոհեմութիւն կը համարի, նախ քան յարձակումը, դիւանագիտական բեմայարդարում մը եւս կատարել ։ Կամ վերջին փորձ մը, այն յոյսով որ թերեւս Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հրաժարին շահագրգռութիւն ցոյց տալէ գերմանեւլեհական վէճին մասին ։ Նման փորձի մը ժամանակ, Օգոստոս 25ի կէսօրէն վերջ, Հիթլէր կ'աշխատի անգլիական դեսպանին աչքերը շլացնել գերմանեւանգլիական դաշինքի մը հեռանկարով, կը բաւէ որ ազատ ձգեն զինքը հաշիւը մաքրելու Լեհերուն հետ ինչ ձեւով որ ուզէ ։ Այս առթիւ Գերմանիոյ առաջնորդը կը խոստանայ նաեւ պաշտպանել բրիտանական շահերը, աշխարհի բոլոր մասերուն վրայ ։

(1) (Շար.)

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 28 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4181

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ Է ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ (ՉԷՅՄՊԸՐԼԷՆ)

Անգլիոյ պատասխանը սպառնալիքներուն.— «Պատրաստ ենք»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէյմպըրլէն ուժգին ճառ մը խօսեցաւ, իբրեւ պատասխան Գերմանիոյ արտաքին նախարարին վերջին բանախօսութեան (Տանցիկ): Վարչապետը կարճ այլ ազդու բառերով ճղկեց Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ընթացքը եւ յայտարարեց թէ մեծ մասով անոր վրայ կ'իյնայ «մեր ժամանակներու մեծ ողբերգութեան» պատասխանատուութիւնը :

— « Վերջին օրերս Պերլինէն լուրեր հասան նացի վարիչներու երկար խորհրդակցութեանց մասին: Կը թուի թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հոկտեմբեր 24ի ճառը արդիւնքն է այդ խորհրդակցութեանց: Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ճառին գլխաւոր բնաբանը այն է թէ Անգլիան էր եւ ոչ թէ Գերմանիան որ պատերազմ սարքեց: Մինչդեռ Պերլինի մեր դեսպանին տեղեկագիրը կ'ապացուցանէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ քաջալերած էր Հէռ Հիթլէրի փառասիրութիւնները Լեհաստանի հանդէպ եւ մինչեւ վերջին պահուն հաւկցուցած էր անոր թէ Անգլիա պիտի չկռուի: Եւ սակայն այս մարդն է որ հիմա կը յայտարարէ թէ 1933էն ի վեր բրիտանական քաղաքականութեան ամբողջ նպատակը եղած է պատերազմ յարուցանել Գերմանիոյ դէմ: Ամբողջ աշխարհ գիտէ որ անճիշդ է Ֆոն Ռիպպէնթրոփի վերագրումը Անգլիոյ յարձակողական դիրքի մասին: Ամբողջ աշխարհ գիտէ որ ոչ մէկ կառավարութիւն այնքան եռանդով փորձեց խուսափիլ պատերազմէն կամ աւելի մեծ վտանգներ յանձն առաւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար որքան այս երկրին կառավարութիւնը: Գերմանական կառավարութիւնն էր որ, շարունակ նախայարձակումներ կատարելով հակառակ մեր կրկնակի ազդարարութեանց, ի վերջոյ ստիպեց մեզ զէնք վերցնել ակամայ: Գերմանական կառավարութիւնն է որ անփութօրէն արհամարհելով տրուած խոստումը եւ ուրիշ ժողովուրդներու իրաւունքներն ու ազատութիւնը, պիտի կրէ այս պատերազմին և անոր հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը: Այս երկրին մէջ ոչ ոք պիտի խաբուի Ֆոն Ռիպպէնթրոփի խեղաթիւրումներէն: Նոյնիսկ ես այն յոյսը ունիմ թէ, հակառակ բոլոր ջնջումներուն եւ խարդախութիւններուն, Գերմանիոյ մէջ ալ կան մարդիկ որ գիտեն թէ ուր է բուն ճշմարտութիւնը: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը յայտարարէ թէ Գերմանիա վճռած է այս կռիւը տանիլ մինչեւ ծայրը, իր ամբողջ ուժով: Եթէ այդ է իրենց վճիռը, մենք միայն մէկ պատասխան ունինք եւ պատրաստ ենք տալու զայն »:

Պ. Չէյմպըրլէն այս առթիւ պարզելով միջազգային կացութիւնը, յայտարարեց թէ օրուան գլխաւոր դէպքն է Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը, «որ խոր գոհունակութեամբ ընդունեցաւ ամբողջ կայսրութեան եւ Ֆրանսայի, ինչպէս եւ բազմաթիւ երկիրներու մէջ, իբրեւ երաշխիք մը խաղաղութեան, գոնէ աշխարհի մէկ մասին մէջ »:

— « Իսկ եւ իսկ պաշտպանողական միջոց մըն է այս, որ ոչ ոքի կը սպառնայ եւ որ կը ձգտի դիմադրել նախայարձակման: Բրիտանական, ֆրանսական եւ թրքական կառավարութիւնները բաւական ատենէ ի վեր կը քննեն Թուրքիոյ դրամական եւ տնտեսական աջակցութիւն ընծայելու եւ մասնաւորապէս անոր ռազմանիւթ ճարելու խնդիրը: Խօսակցութիւնները շարունակուեցան անկեղծ եւ սիրալիր տրամադրութեամբ եւ իրենց վախճանին կը մօտենան: Վստահ եմ թէ գործնական եւ օգտակար արդիւնքներու պիտի յանգին :

Անգլիոյ դիրքը Խ. Միութեան հանդէպ

Նոյն օրը արտաքին նախարարը, լորտ Հէլիֆաքս ալ իր կարգին ճառ մը խօսեցաւ լորտերու ժողովին մէջ, մասնաւորապէս ծանրանալով Խ. Միութեան դիրքին վրայ: Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ճառին առթիւ, նախարարը յայտարարեց.

— « Երբեք այսքան ձախաւեր փորձ մը չէր տեսած Անգլիան եւ Ֆրանսան իրարմէ բաժնելու: Արդարեւ, այդ կը թուի իր ճառին բացորոշ նպատակը: Երբեք այսքան մտերմական եղած չէր վստահութիւնը Ֆրանսայի եւ մեր միջեւ: Այս ճառը ինծի այն համոզումը ներշնչեց թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ որքան անկարող հանդիսացաւ հասկնալու բրիտանական ժողովուրդը խաղաղութեան ատեն, նոյնքան անկարող է հասկնալու Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի հասարակաց հոգեբանութիւնը »:

Լորտ Հէլիֆաքս իր դերման պաշտօնակցին փաստարկութիւնները ծիծաղելի հռչակելով, դարձաւ Խ. Միութեան դիրքին, իբրեւ պատասխան աշխատաւորական ժողովականի մը որ կ'առաջարկէր սերտ մերձեցում հաստատել Ռուսաստանի հետ :

— « Առանց ստորագնահատելու այս մասին եղած նկատումներուն կարեւորութիւնը, հարկ է յիշել, եթէ կ'ուզէք հաւասարակշիռ գաղափար մը կազմել ընդհանուր կացութեան մասին, թէ խորհրդային վերջին գործողութիւնը Պալթիկի պետութեանց հանդէպ միայն անձկութիւն չպատճառեց անմիջականօրէն շահակից շրջանակներու մէջ եւ թէ ստեղծուած կացութիւնը երբեք պայծառ չէ: Խորհրդային կառավարութեան եւ Ֆինլանտայի միջեւ կատարուած բանակցութեանց ճշգրիտ վիճակն ալ պայծառ չերեւար առ այժմ: Ես չեմ ուզեր ըսել որ եւ է բան որ կրնայ աւելի դժուարացնել այդ բանակցութիւնները. բայց կարելի չէ նախատեսել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ, կարգ մը պարագաներու մէջ, հակազդեցութիւնը սկանտինաւեան երկիրներու մէջ եւ այլուր, եթէ այդ բանակցութիւնները անելի մը յանգին: Իմ մտքէս չանցնիր պաշտպանել խորհրդային կառավարութեան կատարած գործողութիւնը իր ընտրած պահուն (կ'ակնարկէ Լեհաստանի դէմ կատարուած յարձակման). բայց պէտք է աչքի առջեւ բերել երկու պարագաներ,— առաջին՝ այդ կառավարութիւնը երբեք այսպէս պիտի չշարժէր, եթէ գերմանական կառավարութիւնը սկսած եւ օրինակ տուած չըլլար արշաւանք մը կատարելով Լեհաստանի վրայ, առանց պատերազմի յայտարարութեան: Ցետոյ, պէտք է յիշել որ խորհրդային կառավարութեան կատարած գործը եղաւ ռուսական սահմանները տանիլ հաստատել այն գծին վրայ որ յանձնարարուած էր Վերսայլի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 105, հոկտեմբեր 26, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Օդը գէշ է:

Զեկոյց թիւ 106, իրիկուն.— Հանդիպում յառաջապահ զօրախումբերու եւ փոխադարձ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ :

*** Ինչպէս կը հաստատեն բոլոր տեղեկութիւնները, անձրեւը, ձիւնը եւ ցեխը կը խափանեն կարեւոր գործողութիւններ: Գերմանական զօրքը ապաստանած է Զիկֆրիտի գծին ետեւը, առանց փորձելու նախատեսուած յարձակողականը Մաժինոյի գծին եւ գերմանական ամրութեանց միջեւ փռուած անմայր տարածութեան վրայ: Ֆրանսական պահակախումբերը կը շարունակեն հետազօտիչ գործողութիւններ կատարել, ստուգելու համար գերմանական յարձակման հաւանական կէտերը: Տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով յորդած են Հռենոսը, Սարը, Մոզէլը, Պլիսը, Լոթէրը եւ ուրիշ գետեր: Սարպրուքէնի արեւելեան կողմը գետինը ջուրերուն տակ թաղուած է քանի մը մղոն տարածութեան վրայ եւ Զիկֆրիտի ամրոցները կը ցցուին իբրեւ կղզիներ: Ողողումները բնական առաւելութիւն մը կը կազմեն ֆրանսական բանակին համար, նեղցնելով այն ռազմաճակատը ուրկէ գերմանական ստպայակոյտը կրնայ ասպարէզ նետել իր հրասայլերը եւ զօրքը: Շատ մը մասնագէտներ կը կարծեն թէ գերմանական մեծ յարձակողականը յետաձգուած է, որովհետեւ Հռենոսի արեւմտեան մասին մէջ օդանաւերու կէտէն աւելին անգործածելի դարձած են, ցեխին եւ ողողումներուն հետեւանքով. կացութիւն մը որ գերմանական ուժերը կը զրկէ իրենց օդանաւային աջակցութեան կենսական մէկ մասէն: Առջի օր Գերմանացիները նոր փորձ մը կատարեցին Ֆրանսացիները քշելու Վարնթի անտառին մնացեալ մասէն, սակայն ձախողեցան :

Օտար աշխատաւորներուն տեղ Ֆրանսացիներ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր արգիլուած է օտար աշխատաւոր մը գործածել, առանց նախապէս արտօնութիւն ստանալու Սէնի նահանգային տեղաւորման գրասենեակէն: Այս արգելքը ի զօրու է նոյն իսկ այն պարագային երբ օտար աշխատաւորը կանոնաւոր անձնագիր ունի: Հետեւաբար, Փարիզի եւ Սէնի շրջանին բոլոր քաղաքապետութեանց յանձնուած են արտօնութեան տպագիր հարցարաններ, լեցնելու համար պահանջուած բոլոր տեղեկութիւնները :

Այս առթիւ տրուած հրահանգներուն գործադրութեամբ, տրամադրելի ֆրանսացի աշխատաւորներ կրնան առաջարկուիլ օտար աշխատաւորներու տեղ, եթէ պահանջ ներկայացուի զանոնք պահելու: Ուստի, գործատէրերուն կը յանձնարարուի տեղեկութիւններ ստանալ տեղաւորման վարչութեննէն ոչ միայն օտարականներու վարած գործին հանգամանքներուն, այլեւ անոնց ընտանիքներուն կազմութեան եւ Ֆրանսացիներու հետ ունեցած կապերու մասին :

ԽՄԲ.— Ինչպէս բացատրած էինք երէկ, արդէն իսկ 3 — 4 ամիս պայմանաժամ կուտան օտար — եւ հայ — աշխատաւորներու, իսկ շատերուն ալ կը մերժեն, Ֆրանսացի առաջարկելով :

Հայ Ժողովրդական Միութիւնն ալ արգելքի տակ

Տեղական թերթերը երկար ցանկ մը հրատարակեր էին երէկ, ներկայացնելով այն ֆրանսական կամ օտար կազմակերպութիւնները, կոմիտէները եւ միութիւնները, որ ուղղակի կամ անուղղակի կապեր ունին բոլշեւիկեան կուսակցութեան հետ (լուծուած): Այս կազմակերպութեանց գոյքերը արգելքի տակ առնուած են (սէքէսթր), ինչպէս եղաւ բուն համայնավար կուսակցութեան համար:

Երէկ հրատարակուած ցանկին մէջ կ'երեւայ նաեւ Հայ Ժողովրդական Միութիւնը, իր հասցէով, 9 ռիւ Պուրտալու: Միւս Միութիւններն են Սպանիոյ հանրապետականներուն օգնութեան պուլկարական հատուածը, Հրկիզուած գիրքերու գերմանական գրադարանը, Հակաֆաշական եւ հակապատերազմեան կոմիտէն, Խ. Միութեան բարեկամներու կազմակերպութիւնը, Մըշակոյթի պաշտպանութեան գրագէտներու միջազգային ընկերակցութեան ֆրանսական հատուածը, Խաղաղութիւն եւ Ազատութիւն միութիւնը եւայլն, իրենց հասցէներով: Ամբողջ ցանկը կը բաղկանայ 18 կազմակերպութիւններէ, որոնց առաջին իննին համար հաշուեյարդար նշանակուած Պ. Մուլէն (այս շարքին մէջ է Հայ Ժողովրդական Միութիւնը), իսկ երկրորդին համար Պ. Շարլ Ժէոլէ: Նախապէս հաշուեյարդարի ենթարկուած էին 34 բոլշեւիկեան կազմակերպութիւններ:

Երկու լրտեսներ մահուան դատապարտուեցան

20րդ շրջանի (Նանսի) զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց Ալզասի ինքնավարութեան վարիչը, Տօքթ. Քարլ Ռօս, իբրեւ լրտես: Նոյն պատիժին եւ ստորնանարգութեան դատապարտուեցաւ նաեւ իր գործակիցը, Լոպշթան: Ուրիշ երեք ամբաստանեալներ, Մարքօ, Հանաուէր եւ Քաուֆման դատապարտուեցան հինգական տարի թիապարտութեան :

Դատավարութիւնը սկսած էր երկուշաբթի, բայց հինգշաբթի օր 40 վայրկեանը բաւեց, վճռելու համար Տօքթ. Ռօսի ճակատագիրը: Մահապարտը երբեմն անդամ էր Սթրազպուրկի քաղաքապետական խորհուրդին եւ օգնականը քաղաքապետ Հիւպնէրի, որ նոյնպէս Ալզասի ինքնավարութեան շարժումին վարիչներէն մէկն էր: 1928ին Ռօս ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ 10 տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ քսան տարի աքսորի, դաւադրած ըլլալով պետութեան ապահովութեան դէմ: Այդ առթիւ իր բնակարանին մէջ գտած էին նամակներ, ուղղուած՝ «Օր. Լիւսի Պուրկի», որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ գերմանական գործակալը: Այն ատեն Ռօս Գերմանիա փախաւ, բայց վերադարձաւ Սթրազպուրկ, քաղաքական ժողով մը գումարելով եւ յետոյ ներում ստացաւ: Այս անգամ ձերբակալուած էր անցեալ փետրուարին: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մահապարտը ճշգրիտ տեղեկութիւններ ծախած էր Գերմանիոյ, ֆրանսական զօրքի շարժումներու եւ հրետանիներու դիրքերու մասին, 1936 մարտի եւ 1938 սեպտեմբերի տագնապներուն ատեն:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդակցութիւն մը տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի կառավարութեանց միջեւ, խորհրդաժողով մը գումարելու համար: Ինչպէս յայտնի է, չորս պետութիւնները գործակցութեան դաշնագիր մը կնքած են —Սաատապատի ուխտ— եւ իրենց վերջին ժողովը տեղի ունեցաւ Թէհրանի մէջ :

*** Թրքական երգիծաթերթ մը, «Քէօրօղլու», իր կողքին վրայ հրատարակած է պատկեր մը որ կը ներկայացնէ երեք թնդանօթներ, անոնց վրայ ալ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ դրօշները, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— « Այն օրէն ի վեր որ այս երեք ազգերը ձեռք ձեռքի տուած են, Միջերկրականի կամ Պալքաններու մէջ ո՞ր երկիրը կրնայ զէնք բարձրացնել իրենց դէմ »:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Գերմանիոյ քարոզչական վարչութիւնը Թուրքիոյ զանազան շրջանները կը ղրկէ ֆրանսական շաբաթաթերթի մը բուն յարձակողականը՝ Անգլիոյ դէմ, որ հրատարակուեցաւ մէկ - երկու տարի առաջ (Անոր Պէռօ): Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ այս կոշտ խաղը անտարբեր կը ձգէ հասարակութիւնը, որ զայն կը վերագրէ Անգլիան եւ Ֆրանսան իրարմէ բաժնելու փորձի մը :

Պուլկարիա պիտի կրնա՞յ չէզոք մնալ

Սոֆիայէն կը գրեն Լոնտոնի թերթերուն.— Գերմանական քարոզութիւնը, որ շոգեպինդ կը բանի ամբողջ Պալքաններուն մէջ, այս միջոցին մասնաւորապէս մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Պուլկարիոյ մէջ: Ամէն միջոց կը փորձուի հականգլիական եւ հակաֆրանսական զգացումները խրախուսելու եւ դառնութիւն սերմանելու համար ուրիշ պալքանեան պետութեանց դէմ, որ պէտքի ջուրը իյնայ պալքանեան չէզոք ճակատի մը կազմութիւնը: Օրինակ, նացի գործակալները զրոյց կը տարածեն թէ դէպքեր պատահած են սահմանագլուխին վրայ եւ թէ Պելկրատի պուլկարական դեսպանը նախատուած է: Բայց եւ այնպէս, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիտումներու մասին եղած կասկածները կը նուազին հետզհետէ: Չի կարծուիր որ փոխուի Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, իբրեւ հետեւանք դաշլիճին վերակազմութեան: Պուլկարիա ընդհանրապէս կ'ուզէ չէզոք մնալ: Ան հողային պահանջներ ունի Ռումանիայէն՝ Տոպրուճա, Յունաստանէն՝ ելք դէպի ծով եւ Եուկոսլավիայէն՝ Մակեդոնիոյ մասին: Բայց փորձառութիւն ստացած ըլլալով անցեալ պատերազմէն, հաւանական չէ որ այդ պահանջներուն գոհացում ընելու համար պատերազմի մը դնով: Միեւնոյն ատեն այս տենչերը կենսական տարր մը կը կազմեն Պուլկարիոյ ազգային զգացումներուն մէջ: Եգէականի վրայ ծովային ելքի եւ Մակեդոնիոյ պահանջները կրնան մոռցուիլ, բայց հարաւային Տոպրուճայի վերադարձի պահանջը միշտ վառ կը մնայ ամէն մէկ Պուլկարի մտքին մէջ: (Այս շրջանը, որուն բնակիչներուն մեծ մասը Պուլկարներ են, Ռումանիոյ անցաւ պալքանեան երկրորդ պատերազմէն վերջը, 1913ին): Եթէ այս պահանջը գոհացում գտնէ, Պուլկարիա անմիջապէս պիտի միանայ Պալքանեան Համաձայնութեան, չէզոք զանգուած մը կազմելու համար, եթէ ոչ, Պուլկարիա անձկալով հանդերձ չէզոքութեան, դառնացած մէկը պիտի քաշուի: Գալով Խ. Միութեան, Պուլկարիոյ դիրքը թէ հիացում կը մատնէ եւ թէ երկիւղ: Պատմական պատճառներով գրեթէ ամբողջ երկիրը ռուսասէր է: Գերմանեւխորհրդային դաշնագրին ստորագրութենէն ի վեր նշանակալից աճում մը կը ցուցնէ համայնավարութիւնը եւ կառավարութիւնը կը վարանի խափանել զայն: Գերմանիոյ քաղաքական ազդեցութիւնը զգալապէս տեղի տուած է, այն օրէն ի վեր որ Հիթլէր նահանջեց Սթալինի առջեւ, լեհական պատերազմէն վերջը: Բայց եւ այնպէս Գերմանիան է որ կը գնէ Պուլկարիոյ արտադրումներուն 80 առ հարիւրը: Բայց այս առեւտուրը աննշան մաս մը կը կազմէ Գերմանիոյ ներածումներուն մէջ. այնպէս որ Պերլին կրնայ շատ ծանր հարուած մը իջեցնել Պուլկարիոյ, եւ առնելով իր ապսպրանքները, եթէ այդ երկիրը աննպաստ դիրք բռնէ Գերմանիոյ հանդէպ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քարոզութեանց նախարարը, Տօքթ. Կէօպէլս, ժողովի հրաւիրելով 200 կուսակցական շրջանապետներ, հրահանգեց սաստկացնել քարոզչական պայքարը Անգլիոյ դէմ:— Հիթլէր նոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց իր օդանաւային եւ զինուորական վարիչներուն հետ, հինգշաբթի օրն ի բուն, յետոյ քանի մը ժամ առանձնացաւ մարաջախտ Կէօրինկի հետ: Ընդհ. պայմակոյտն ալ ժողովի հրաւիրուեցաւ երէկ:

դաշնագրին ատեն, լորտ Քըրզընի կողմէ: Թէեւ խորհրդային կառավարու-թեան նախկին յայտարարութիւններով կասկածելի կը թուէր տնտեսական համերաշխութիւնը, այժմ այդ կառավարութիւնը տրամադիր կ'երեւայ տըն-տեսական անկողմնակալ յարաբերութիւններ մշակելու բոլորպատերազմիկնե-րուն հետ, եւ, ինչպէս գիտէք, մեր կառավարութիւնը արդէն օգտուած է այս դիրքէն, վերջերս համաձայնութիւն մը կնքելով, ատաղձ գնելու համար փո-խան ձգախէժի եւ անագի: Այժմ կը քննենք երկու երկիրներուն առեւտուրը զարգացնելու հնարաւորութիւնը, ապրանքներու փոխանակութեան հիման վրայ, որ միակ կարելի միջոցն է ներկայ պարագաներուն մէջ: Եթէ յաջո-ղինք, առեւտրական օգուտ մը պիտի ունենանք, ինչպէս եւ ուրիշ կարգ մը առաւելութիւններ»:

1910ի զօրադասը ազատ պիտի արձակուի այսօր

Վարչապետութեան գրասենեակէն կը հաղորդեն թէ Պ. Տալատիէ որոշած է արձակել 1910ի դասը, Հոկտեմբեր 28ին (այսօր): Վարչապետը միեւնոյն ատեն յանձնարարած է իրենց տուները վերադարձնել այն զինուորեալները (mobilisé) որոնք իրենց ընտանեկան հոգերուն պատճառով, կապուած են պա-հեստիներու Բ. շարքի վերջին զօրադասին: Այս կարգադրութիւնը արդիւնք է կառավարութեան հոգածութեան՝ ի նպաստ Ֆրանսացի ընտանիքներու:

Օտար կամաւորներու խնդիրը

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ օտար կամաւորներու հպատակութեան ձեւակերպութիւնները դիւրացնելու համար, դատական նախարար Պ. Ժորժ Պոնէ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է: Այս կարգի հպատակները օրի-նական տուրքէն ազատ պիտի ըլլան, եթէ իրենց դիմումը ընդունուի: Զինուո-րագրութեան գործողութիւնները աստիճանաբար կատարելու համար, առ այժմ այս տնօրինութիւնները պիտի ըլլան միայն սահմանամերձ պետութեանց հպատակներուն համար, անշուշտ բացառութեամբ գերման հպատակներուն:

Ահա թէ ինչպէս պիտի կատարուին գործողութիւնները.—

1.— Հպատակութեան թեկնածուն կը ներկայանայ զինուորագրութեան գրասենեակը, միասին տանելով իր անձնագիրը, բժշկական քննութեան կ'են-թարկուի եւ եթէ յարմար դատուի զինուորութեան, խնդրագիր մը կը ներ-կայացնէ, ֆրանսական բանակին մէջ ծառայելու համար իբրեւ կամաւոր: Փոխարէն կը տրուի ընկալագիր մը:

2.— Յետոյ օտարականը կը ներկայանայ իր բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, եւ եթէ չկայ, քաղաքապետութեան, ներկայացնելով.— 1. Իր խնդրագիրը դրոշմաւոր թուղթի վրայ.— 2. Իր, կնոջ եւ զաւկին իրաւական վիճակը ներկայացնող թուղթերը.— 3. Կամաւորութեան խնդրագրին ընկա-լագիրը, որ մասնաւորապէս հաստատէ թէ ընդունակ է զինեալ ծառայու-թեան:

Այն օտարականները որ լրացնելով այս պայմանները, արդէն հպատակու-թեան խնդրագիր տուած են, կրնան նոր խնդրագիր մը ներկայացնել, նոր կարգադրութենէն օգտուելու համար պահանջուած թուղթերով միասին:

Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի այս կարգի օտարականներուն հպատակութեան գործողութիւնները կատարուին առանց որ եւ է յապաղումի:

*** Կամաւոր արձանագրուելու համար պէտք է լրացնել հետեւեալ պայ-մանները.— 1. Ըլլալ 18 — 45 տարեկան.— 2. Ֆրանսա բնակած ըլլալ առ նուազն հինգ տարիէ ի վեր, եթէ օտարականը 18 — 35 տարեկան է, եւ 10 տա-րիէ ի վեր, եթէ 35 — 45 տարեկան:— 3. Բնակութեան օրինաւոր արտօնագիր ունենալ, եթէ արտօնութիւնը տրուած է մէկ տարիէն աւելի ժամանակի հա-մար.— 4. Յարմար ըլլալ զինեալ ծառայութեան եւ խնդրագիր ներկայացնել.— 5. Ամէն տեսակէտով նպաստաւոր տեղեկութիւններ ներկայացնել:

ԽՄԲ.— Այս նոր կարգադրութիւնն ալ կրնայ յուսաբանել մեր այն հայ-րենակիցները որ չփոթութեան մատնուելով, կամաւոր գրուած են, մինչդեռ ըստ օրինի անոնք արդէն ենթակայ են զինուորագրութեան **(20—48 տարեկան)** եւ պիտի կանչուին աստիճանաբար:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Սիթի ավ Ֆլինթ» շոգենաւը, որ գերմանական զրահաւորի մը կողմէ բռնուելով ռուսական Մուրմանսք նաւահանգիստը տարուած եւ ար-գելափակուած էր, ազատ արձակուած է, անմիջապէս մեկնելու պայմանաւ: Գէթ այսպէս կը հաղորդէ Ռիւթէրի թղթակիցը, Մոսկուայէն: Նաւուն 18 նա-ւաստիները ողջ առողջ են: Ազատ ձգուած են նաեւ գերման նաւազները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանական մասնաւոր յանձնաժողովը, որ պաշտօն ունի քննելու օտարականներու հակամերիկեան գործունէութիւնը, մեծ յուզում պատճառեց, հրատարակութեան տալով 563 պետական պաշ-տօնեաներու ցանկ մը: Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ համայնավարներ, ուղղակի կամ անուղղակի: Ցանկին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ բարձր պաշ-տօնատարներ, որոնց երկուքը 10,000 տոլար տարեթոշակ կը ստանան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլ. իշխանութիւնը որոշեց դադրեցնել պաշարման վիճա-կը, մասնաւորապէս Երուսաղէմի շրջանին մէջ եւ մեծ մասով ազատ արձակել արաբ եւ հրեայ քաղաքական յանցաւորները, ինչ որ կը նշանակէ թէ կացու-թիւնը մեծապէս բարւոքած է:

ԻՏԱԼԻԱՑԷՆ առեւտրական պատուիրակութիւն մը գնաց Պուլկարիա, բա-նակցութիւններ վարելու համար: Պատուիրակութիւնը նախապէս գացած էր Եուկոսլավիա, նոյն պաշտօնով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՆՈՅՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 23 Հոկտեմբեր, (Յառաջ).— Տիրող տագնապին հետեւանքով, մետաքսի գործարանները կանգ առին: Մեծամասնաբար Հայեր կ'աշխատէին: Աւելորդ է խօսիլ թշուառութեան մասին:

Փոն տ'Օպնայի շրջանը զինուորութեան առաջին կոչին 30է աւելի զինուորներ տուաւ: Նոյնքան եւս կարգի կը սպասեն: Մեծ մասը փոխադրուեցաւ Պոռտօ: Բոլորն ալ ընտանիքի տէր են եւ շատեր պզտիկներով ծանրաբեռնուած:

Զինուորներէն հասած նամակները միշտ լաւ կը խօսին իրենց վիճակի մասին: Վերջերս Պոռտոյէն վերադարձաւ Լեւոն Ահարոնեան, տկարութեան պատճառով եւ երեք ամսուան արտօնութեամբ:

Փոն տ'Օպնայի քաղաքապետութիւնը, առանց խտրութեան ձրի ապուր կը բաշխէ զինուորներու կարօտ ընտանիքներուն: Հայեր ալ կ'օգտուին: Ցաւալին դրամական ոչ մէկ օգնութիւն:

Ազգ. կեանք.— Փոն տ'Օպնա թոյլ էր, այժմ թոյլ ամպերն ալ վրայ տուաւ: Մօտ ութ-ինը ամիս առաջ Ազգ. Միութիւն մը կազմուեցաւ, սակայն չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը; նոյնիսկ անման մնաց Մուսա Լերան հանգանակութեան գործին: Յուսա՞նք որ այս ալեկոծ օրերուն պիտի մտածէ իրերօգնութեան գործ մը կազմակերպել:

Լապէկլիւտի չիշի գործարանը, որ փուռին նորոգութեան պատճառով կանգ առած էր, ամէն բան վերջացուցած է, բայց փուռը վառելու նը-շանները չկան: Արտադրուած չիշերը կը մնան, նոր ապսպրանք չկայ եւ կը վախցուի որ բոլորովին փակուի: Այստեղ ալ ունինք երեք հայ աշխատաւորներ:

Նոյնն է պարագան նաեւ Վալսի հանքային ջուրերու գործաւորներուն համար: Սէն Փիէռի մետաքսի գործատէր Պ. Պրիան կրճատեց օրավարձերը: Այստեղ մեծ մասով Հայեր կ'աշխատէին, բոլորն ալ պզտիկներով ծանրաբեռնուած:

Մեծ ցաւ զգացի, երբ գործարանին «շէֆ»երէն մէկը, որ ամբողջ 30 տարի ոստիկանութեան բովին մէջ թրծուած եւ պատասխանատու պաշտօններ վարած էր, դեռ նոր հանգստեան կոչուած, կը հարցնէր.

— Դուք Հայերդ ալ կամաւոր կ'արձանագրուի՞ք, Ֆրանսայի օգնելու համար:

Ուրեմն չի՞ գիտեր որ Հայերն ալ Ֆրանսացիներու նման, առաջին կոչին զօրանոց մտան: Երբ պատասխանատու անձ մը այսչափ վիճակ մեր մասին, դիւղացին ինչ՞ր պիտի մտածէ...

Թրքական սարսափներէն հրաշքով ազատուածները, մէկ մէկ օճախի կայծերը կ'երթան համատարած յորձանքին մէջ խեղդուելու: Ցաւալի է որ չկայ տէր մը, գլուխ մը, որպէսզի կարենայ արժեցնել մեր զոհաբերու-թիւնը: Ալ հերիք չէ՞ղա՞ւ այս անտիրութիւնը, որո՞ւ, եւ ո՞ր օրուան կը սպասուի, Ազգ. Ընդհ. Միութիւն մը կազմելու համար:— Մ. Բարխեան

Ձանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ գաղթապետութեանց վարչապետները կամ նախարարները Լոն-տոն կը սպասուին իրենց քաղաքական եւ զինուորական պատուիրակութիւն-ներով եւ պիտի մնան 15 օր, խորհրդակցելու համար կայսրութեան պաշտպա-նութեան մասին: Կարգ մը նախա[...]ներ եւ պատուիրակներ աւելի երկար պի-տի մնան:

« **ՆՈՐՄԱՆՏԻ** » եւ «**ՔՈՒԻՆ ՄԷՐԻ** » շոգենաւերը, որոնք Նիւ Եորքի նա-ւահանգիստը կը գտնուին պատերազմէն ի վեր, մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուեցան, դաւադրութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով Մ. Նահանգներու գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ: Պահակներուն թիւը 30ի բարձրացաւ: Ար-գիլուած է ինքնաշարժով անցնիլ նաւարաններէն եւ անցորդները չեն կրնար մօտենալ այն քարափներուն ուր խարսխած են անգլիական եւ ֆրանսական երկու նա-ւերը:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ սպաննած են Լոնտոնի լեհական նախկին դեսպանը, Սքիրմունթ, եղբայրը եւ քոյրը, ռուսեւլեհ սահմանագլուխին վրայ, համա-ձայն Ռիւթէրի քաղած տեղեկութեանց:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ գացողները կրնան 500 ֆրանքէն աւելի գումար մը տանիլ, արտօնութիւն ստանալով Office des Changesէն կամ կառավարութեան ճանչցած դրամատուններէն: Այս առթիւ անհրաժեշտ է ներկայացնել անցագիրը, վաւե-րացուած՝ ոստիկանական վերատեսչութենէն կամ թաղին ոստիկանութենէն:

ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ այսուհետեւ բաց պիտի մնայ ժամը 10էն 16, բայց որոշ փոփոխութիւններով, իբրեւ հետեւանք պատերազմական վիճակի: Միաժամանակ հարիւր հոգիէն աւելի պիտի չընդունուի: Շատ մը գիրքեր եւ թուղթեր դուրս փոխադրուած են, բայց դրական եւ պատմական ուսումնա-սիրութեանց համար դիւրութիւններ չեն պակսիր, ձեռագիրները փարիզ պահ-ուած ըլլալով: Ուրիշ մատենադարաններ ալ բացուեցան:

ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ տնտեսական մեծ պետութիւն մը հաստատելու ծրագիրը կազմած է Հիթլէր, համաձայն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղած տեղե-կութեանց: Այս պետութիւնը պիտի ունենայ 350,000 քառ. մղոն տարածու-թիւն (Վերսայլի դաշնագրով սահմանուած Գերմանիոյ գրեթէ կրկինը), ամ-բողջովին գերման բնակչութեամբ: Այս ծրագրին շնորհիւ, Հիթլէր կը յուսայ ոչ միայն մեծագումար օտար դրամ ճարել նորեկներէն, այլեւ բարեկամու-թիւնը շահիլ այն պետութեանց որ պիտի ազատին գերմանական փոքրամաս-նութիւններէն:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Ռումանիա, առեւտրա-կան փոխանակութեանց մասին բանակցելու համար: Եգիպտոս կ'ուզէ բրինձ արտածել, փոխարէն ստանալով ռումանական քարիւղ եւ արջառ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայ զինուոր մը տառապեր

ԿՈՒՍԷՆՎԻԼ, 23 Հոկտեմբեր.— Ինչպէս ամէն գիւղ եւ քաղաք իր զին-ուորը ղրկեց իր երկրորդ հայրենիքը պաշտպանելու, մեր Կուսէնվիլն ալ ունեցաւ 12 զինուորներ, որոնց մէկը նախապէս իր մարզանքը կատարած ըլլալով, ճակատ գնաց, մէկն ալ Փառ տը Քալէ: Մնացեալ 10 հոգին ղրկեցին Ամիէն, իրենց մարզանքը կատարելու:

Միշտ նամակներ կը ստանանք եւ բոլորն ալ գոհունակութիւն կը յայտ-նեն թէ ուտելիքի թէ իրենց զինուոր ընկերներու եւ սպաներու մասին: Մարզանքէն մէկ շաբաթ վերջը ընդ-հանուր մարզանքի մրցում մը կա-տարուած է հրամանատարներու ներ-կայութեամբ եւ Գ. աստիճան շահեր է Հ. Մովսէսեան անուն Հայ մը: Հրամանատարը շնորհաւորելով տաս-նապետի (քափորալ) աստիճան տուեր է:

Սիրելի «Յառաջ», մենք Ֆրանսան կը նկատենք իբրեւ մեր երկրորդ հայ-րենիքը: բայց, ինչո՞ւ շատեր խորթ աչքով կը նային եւ ուր երթաս «օ-տարական» անունը կուտան: Այս բառը շատ գէշ կ'ազդէ մեր վրայ.— Գ. Մովսէսեան

ՄՈԶԷԼ, 22 Հոկտեմբեր.— Ցիսուն օր կ'ըլլայ որ Մարսէյլէն հեռացեր էի, պատահմամբ «Յառաջ» մը անցաւ ձեռքս եւ մեծ հրճուանք զգացի, կար-դալով մայրենի լեզուս: Առաջին ան-գամ աչքիս զարկաւ «Երկու խօսք»ը, — «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»: Շատ ուրախ եմ որ մեր հայրենակիցները հանդիստ են զօրանոցներու մէջ: Ես ալ հանդիստ եմ, թէեւ մինակ, հե-ռաւոր ափի մը վրայ: Երկու եղբայր դրօշի տակ ենք: Մեր տետրակին վը-րայ եւս գրուած է որ հպատակ չենք: Ինչո՞ւ այս անիրաւութիւնը, որուն հանդէպ զարմանք կը յայտնեն ֆրան-սացի սպաներն անգամ:— Մ. Հ.

Տխուր մահ

Հոկտեմբեր 16ին Պլյանքուրի եկե-ղեցիէն գերեզմանատունը փոխա-դրուեցաւ հանգուցեալ Միքայէլ Ա-լէմշահի մարմինը: Անողոք հիւան-դութիւն մը տապալած էր զինք եր-կու օրուան մէջ՝ տակաւին 63 տա-րեկան:

Միքայէլ Ալէմշահ ծնած էր Պար-տիզակ 1876ին: Սկզբնական ուսումը տեղական եւ Գատըգիւղի Մխիթար-եան վարժարաններուն մէջ շարունա-կելէ վերջ, անցած է Վենետիկի Մու-րատ-Ռափայէլեան վարժարանը՝ ուրկէ շրջանաւարտ վերադարձած է ծննդավայրը, 1894ին:

Հայիւ քսանամեայ, կեանքի աս-պարէզը նետուելով, մինչեւ Դաշնա-կիցներու Պոլիսէն մեկնելու թուակա-նը, շուրջ երեսուն տարի պատասխա-նատու պաշտօններ վարեց գլխաւո-րաբար Հանրային Պարտքի եւ Ար-մսթրոնկ Վիքըրս նաւային ընկերու-թեան մէջ:

Ազգային ասպարէզին մէջ ալ ոչ նուազ կարեւոր եւ պատուաբեր դեր կատարած է հանգուցեալը, իր պաշ-տօնով Պոլիս փոխադրուելու թուա-կանէն սկսեալ: Եղած է կաթողիկէ Հայոց Երեսփ. եւ Վարչական ժողով-ներու անդամ, նաեւ Ս. Յակոբ հի-ւանդանոցին հոգաբարձութեան ատե-նապետ: Իր համախոհներու հետ մի-ասին բուռն պայքար մղած է հան-գուցեալ Թերզեան կ. Պատրիարքի դէմ, ի պաշտպանութիւն հանրային իրաւունքներու: Փարիզ հաստատուե-լէն վերջն ալ միշտ բերած է իր մաս-նակցութիւնը կ. Հայոց Ս. Խաչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ աղքա-տախնամ մարմիններուն:

Միքայէլ Ալէմշահի վերջին երկու գլխաւոր պաշտօնները եղան Բարե-գործականի համար իր ստանձնած նախ՝ ընդհանուր քննիչի եւ ապա Մելքոնեան հաստատութեան նմա-կան տնօրէնի պաշտօնները, զոր ջա-նաց կատարել բարեխղճօրէն:

Հանգուցեալը աններող էր մանա-ւանդ անիրաւ բանսարկուներու դէմ: Չէր կրնար հանդուրժել շողոքորթու-թեան եւ անիրաւութեան: Իր մահով կ'անհետանայ պատուական Հայ մը:

Վշտակից

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ալէմշահ եւ զաւակները՝ Խաչիկ, Գուրգէն եւ Կարպիս, Հոփսիմէ Ալէմշահ եւ պա-րագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ան-ձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցա-ւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրե-լի ամուսնոյն եւ հօր եւ ազգականին, ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼԷՄՇԱՀի մահուան առ-թիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Զարուհի Արսէնեանի հասցէն: Յարգ. կը գտնուէր Rue Voltaire, 22, Levalois Perret (Seine):

Կը փնտռուի իր եղբօր կողմէ՝ Արմենակ Քօլօլեան, Str. Romana, 202, Bucarest.

ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Կը խնդրուի մինչեւ Հոկտեմբեր 31 վճարել թերթին հաշիւները, եւ կամ ղրկել թղթատարով: Գործակալ «Յառաջ»ի, Գ. Ծերիկեան: G. Tzerikiantz, 13, Rue des Dominicaines, Marseille:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Շահրիկեան» Գրա-դարանի վարչութիւնը կը յայտարա-րէ թէ Գրադարանը բաց է երկուշաբ-թի, չորեքշաբթի, ուրբաթ երեկոյ-ները ժամը 6.30էն մինչեւ 8, իսկ կի-րակի առաւ. 10էն 12: Կը խնդրուի ընթերցողներէն վերադարձնել իրենց ստացած գիրքերը: Անոնք որ կը փա-փաքին կրնան նորէն գիրք ստանալ:

Le Gerant : H. STEPHAN Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Նոյն օրը, ժամը 5ին Հիթլէր կը հրաւիրէ նաեւ ֆրանսական դեսպանը: Քուլոնտր հազիւ ներս կը մտնէ, Հիթլէր, դէմքը պրկուած ու մութ, ինչպէս իր ցասման օրերուն, սովորական բարեւներէն վերջ, անմիջապէս կը սկսի յարձակիլ Լեհերուն վրայ,— թէ Գերմանները կը հալածահարուին, կը բան-տարկուին, կը ծեծուին, կը սպաննուին, վերջապէս անլուր հալածանքներ, օրինակ՝ Լեհերը կոտեր են քանի մը Գերմաններ, հետեւաբար լեցուած է այլ եւս իր համբերութեան բաժակը եւ որոշած է պատժել Լեհաստանը:

Հիթլէր չի մոռնար իր համակրանքը յայտնել հանդէպ Ֆրանսայի, աւել-ցնելով որ շատ պիտի ցաւի եթէ, Լեհաստանի մը համար, ստիպուի կռուիլ նաեւ Ֆրանսայի դէմ: Ի՞նչ ընէ, այլեւս համբերութիւնը սպառած են սա Լե-հերը:

— Կը խնդրեմ, որ այս ամէնը հաղորդէք Պ. Տալատիէին, եւ ոտքի կ'ելլէ որպէսզի մեկնի դեսպանը:

Բայց չի մեկնիր դեսպանը: Չհամկնալ կը ձեւացնէ: Գամուած կը մնայ իր թիկնաթոռին: Իր պարտականութիւնը կը թելադրէ նստիլ տակաւին եւ քանի մը բառով հասկցնել թէ Լեհաստանի մէջ բնակող Գերմանացիներու հալածա-հարութեան պատմութիւնները — Միւնիխի օրերուն ալ կրկնուած էին ա-տոնք — պատճառ մը չեն որ հարցը չքննուի խաղաղութեամբ:

— Իմ պարտականութիւնս է, կ'աւելցնէ Քուլոնտր, փարատել որեւէ պատրանք իմ կառավարութեանս բռնելիք դիրքին մասին: Ձեր խօսքերը ան-միջապէս պիտի հաղորդեմ Պ. Տալատիէի: Բայց հարկ կը համարեմ բացորոշ յայտարարել թէ երբ Գերմանիա յարձակի Լեհաստանի վրայ, Ֆրանսա պիտի դիմէ զէնքի: Զինուորի խօսքս ձեզի վկայ, որ Ֆրանսա պիտի յարգէ իր յանձ-նառութիւնները եւ պիտի պատերազմի:

Ֆրանսական դեսպանին այս յայտարարութիւնը որ եւ է ազդեցութիւն գործե՞ց Հիթլէրի որոշումին վրայ,— ոչ ոք կրնայ բան մը ըսել: Իրողութիւն է, սակայն, որ Օգոստոս 25ի գիշերը, ուշ ատեն, հրաման կուտայ յետաձգել յարձակումը, որ Օգոստոս 26ին առաւօտուն պիտի կատարուէր Լեհաստանի վրայ: Այդ հրամանը, շատ ուշ տրուած ըլլալով, կարելի չէր եղած հաղորդել ամբողջ ճակատին, այնպէս որ Օգոստոս 26ի առաւօտուն, ժամը 6.45ին, յար-ձակումի ենթարկուեցան լեհական երեք սահմանապահ կայաններ: Վերջապէս կարելի չեղաւ նոյն հրամանը հաղորդել նաեւ տնտեսական վարչութեան, որ պատերազմական վիճակի յատուկ կարգադրութիւնները կատարեր էր արդէն, Օգոստոս 26ի առաւօտուն, իբր թէ թշնամութիւնները սկսած ըլլային Գեր-մանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ: Այնպէս որ երբ գերման ժողովուրդը արթնցաւ Օգոստոս 26ի առաւօտուն, հրապարակ ելած էին արդէն մասնաւոր օրէնքներ, որոնք կը սահմանափակէին պարէնի, զգեստի, կօշիկի, օճառի վաճառումը: Ամէն ինչ տոմսերով պիտի վաճառուէր այլեւս: Քանի մը օր վերջ սափրիչ-ներու ցուցափեղկին վրայ կը կարդացուէր. «Հոս կարելի է սափրուիլ առանց օճառի տոմսի»: Ուտելիքի եւ հագնելիքի վաճառատուները պարպուեցան, այնքան որ Օգոստոս 28ին, երկուշաբթի, կարելի չէր մէկ զոյգ գուլպայ գնել առանց մասնաւոր արտօնագրի:

Ժողովուրդին վրայ ծանր տպաւորութիւն գործեց այս կացութիւնը: Պա-տերազմը ցոյց կուտար այլեւս իր դէմքը, եւ այն դէմքը որ ամէնէն աւելի սարսափ կը պատճառէ,— 1914 — 1918 տարիներու դրկանքին յիշատակը: Սնունդի, հագուստի, կօշիկի պակասը: Փողոցները յանկարծ կերպարանա-փոխուեցան, մռայլ ու մտահոգ արտայայտութիւն մը ամէնուն դէմքին վրայ:

Պողոտաներէն արագ արագ եւ շարան շարան կ'անցնէին ինքնաշարժները, որոնք գրաւուած էին զինուորական իշխանութեան կողմէ: Բնակարաններու տանիքներուն վրայ կը հաստատուէին օդանաւային յարձակումներու դէմ պաշտպանութեան յատուկ գնդացիրներ եւ թնդանօթներ:

Մամուլը, սակայն, կ'աշխատէր փարատել այն ծանր տպաւորութիւնը զոր գործած էին պարէնի տոմսերը: Իբրեւ պատճառաբանութիւն, կ'ըսուէր թէ առատութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, ուստի միջոցներ ձեռք առնուած են, որ-պէսզի չարաշահութեան համար մեծաքանակ մթերում չկատարուի: Եւ վստա-հութիւն կը ներշնչէին ժողովուրդին, յայտարարելով որ, ինչ ալ պատահի, ոչինչ պիտի պակսի ժողովուրդին: Ո՞վ մտիկ կ'ընէր, սակայն: Մսավաճառ-ներուն առջեւ կը կազմուէին երկար պոչեր, մանաւանդ որ մսավաճառները օ-րը միայն երկու ժամ կը բանային խանութները:

Պերլինի բնակչութիւնը, այսպէս, կը հասկնար, որ կը ծանրանայ կացու-թիւնը: Լսեր էր նոյնպէս որ պատերազմական նախարարութիւնը հաղորդած էր օտար դեսպանատուներուն թէ իրենց զին. կցորդները այլեւս չեն կրնար բացակայիլ մայրաքաղաքէն առանց մասնաւոր արտօնութեան:

Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ պահակի պէս կը սպասէին երկու ինք-նաշարժներ, որոնց մէջ նստած էին գաղտնի ոստիկաններ,— երբ սպայ մը դուրս ելլէր դեսպանատունէն, այս ինքնաշարժներէն մէկն ու միւսը կը հե-տեւէր սպային: Այս պարագան Ֆրանսացիներուն ուշադրութիւնը գրաւած ըլ-լալով; դեսպանատան երիտասարդ սպաներուն համար զուարճանալու առիթ էր դարձած յաճախակի դուրս ելլել դեսպանատունէն եւ թափառիլ դարձդար-ձիկ փողոցներու մէջ, շուարեցնելու եւ ճամբան «ցանելու» նպատակով գաղտ-նի ոստիկանները:

Աղէտը կը մօտենար, սակայն:

Օգոստոս 26ին, կէս օրէն վերջ, լուր տարածուեցաւ թէ հասած է Տալա-տիէի նամակը:

Ի՞նչ բովանդակութիւն ունէր արդեօք այդ գիրը: Բայց Հիթլէր կարեւորութիւն պիտի ընծայէ՞ր զգաստութեան եւ չափաւորութեան որ եւ է կոչի, երբ չէր իսկ ուզած լսել Րուզվէլթի կոչը:

(2) (Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԽՕԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Զուիցերիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 29 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4182

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

Գացողները անոնք են որ զօրանոց փութացին առաջին զօրակոչին, մնացողներն ալ՝ այն ինչ որ կը կոչուի «թիկունք», պատերազմի ատեն :

Գացողներու մասին տեղեկութիւններ կը հասնին պարբերաբար : Բուն զինուորները — անոնք որ միամեայ կամ երկամեայ շրջան մը բոլորած էին — գրկուած են ճակատ : Միւսները մեծ մասով կը գտնուին զօրանոցներու մէջ, կանոնական մարզանքներն ստանալու համար, եւ միշտ ենթակայ են տեղափոխութեանց :

Այս վերջին շարքին պատկանողները ընդհանրապէս գոհ են իրենց վիճակէն, ինչպէս կը հաստատեն բազմաթիւ նամակներ : Եթէ ունին գլխաւոր հոգ մը, այն ալ իրենց ընտանիքներն են, բռնաւորուած մատաղ զաւակներով, յաճախ 3 — 4 հատ՝ մէկ տունի մէջ : Եւ մէկ ալ սա «օտարական»ի հանգամանքը, որ անըմբռնելի խորութիւն մը կը կազմէ :

Երկու ազնիւ Ֆրանսացիներ, մէկը այր, միւսը կին, հրապարակաւ յիշեցուցին թէ հայ երիտասարդներն ալ նոյն ջերմութեամբ կը ծառայեն այս երկրին. հետեւաբար իրաւունք ունին վայելելու նոյն իրաւունքները :

Ահաւասիկ Ֆրանսուհի մը եւս, — ամուսնացած Հայու մը հետ — որ խմբագրութեան ուղղած նամակով մը իր վրդովումը կը յայտնէ տիրող անարդարութեան մասին, եւ պատրաստակամութիւն կը ցուցնէ նոյնիսկ յօդուած գրելու ֆրանսերէն թերթի մը մէջ, առանց վախ ըլլալու թէ պիտի արհամարհին հրատարակել ...

Ամէն պարագայի մէջ, մխիթարական են համակրանքի այս ձայները, երբ ամբողջ աշխարհ քար կտրած է տկարներու, անճարներու հանդէպ :

Գացողներուն հոգերը թեթեւցնելու համար, ինչ որ մեզմէ կախում ունի, կը կատարուի որոշ չափով. — եղբայրական աջակցութիւն իրենց եւ կարօտ ընտանիքներուն եւն. :

Բայց կարօտութեան տեսակներ — ըսենք՝ լուռ ցաւեր — կան որ նոյնքան ուշադրութիւն կը պահանջեն :

Օրինակ, հայ աշխատաւորներու արձակումը, իբրեւ օտարական, արդէն իսկ խոր յուզումի մը մատնած է հարիւրաւոր ընտանիքներ : Թշուառութեան պատմութիւններ կը հասնին Մարսէյլէն եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներէ :

Ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք մռայլ հեռանկարի մը առջեւ, որ երթալով պիտի թանձրանայ, ձմրան ընթացքին : Մանաւանդ եթէ այսպէս շարունակեն եղած բանուորները արձակել, կամ ուրիշներուն աշխատանքի տարական իրաւունքը մերժել :

Կը կարծենք թէ սովորական միջոցներէն տարբեր ձեռնարկ մը պէտք է փորձել, կարելի դիւրութիւններն ստանալու համար :

Սէնի շրջանէն վերջը, ահա Սէն է Ուազի նահանգապետութիւնն ալ կը յանձնարարէ Ֆրանսացիներ վարձել օտար աշխատաւորներու տեղ :

Միայն այս պարագան բաւական է մտահոգութեան մատնելու բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնց ամէնէն բախտաւորները հազիւ 3 — 4 ամսուան արտօնութիւն կը ստանան :

Գացողները եւ մնացողները կը կազմեն ամբողջութիւն մը, իսկ անոնց հոգերը ամէն բանէ առաջ յարատեւ, հաւաքական եւ ծրագրեալ աշխատանքի մը կը կարօտին :— Շ.

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԻՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Նախարարական խորհուրդը ուրբաթ օր գումարուեցաւ Նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահին : Այս առթիւ նախագահը արտօնուեցաւ ստորագրելու անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը, որ ստորագրուած էր հոկտեմբեր 19ին, Անգարայի մէջ :

Վարչապետ Պ. Տալատիէ ընդհանուր զեկուցում մը տուաւ զինուորական եւ դիւանագիտական կացութեան մասին :

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանելով աշխատաւորական առաջնորդին հարցումին, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ .

— « Սովորութիւն է որ դաշնագիրները երեսփ. ժողովին առջեւ դրուին 21 օր, վաւերացուելէ առաջ, բայց նկատի առնելով ներկայ բացառիկ պարագաները, ցանկալի է որ անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը վաւերացուի կարելի եղածին չափ շուտ : Հետեւաբար Ն. Վեհափառութեան պիտի ներկայացնենք դաշնագիրը, անմիջապէս ստորագրելու եւ վաւերացման թուղթերը Անգարա հասցնելու համար յառաջիկայ շաբթու » :

Յաջորդ օրն ալ, իր շաբաթական զեկուցման առթիւ, վարչապետը շեշտելով դաշնագրին արժէքը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, ինչպէս կը գրէ «Թան» :

— « Հպարտ ենք որ այս դաշնագրին տրամադրութեամբ, մենք փոխադարձ պատասխանատուութիւններ կը ստանձնենք Թուրք ազգին հետ, որուն հայրենասիրութեան, ուղղամտութեան եւ արժէքի մասին բարձր համարում ունինք (ծափեր) :

Մենք մեծ հաճոյքով է որ ընդունեցանք այդ պատուիրակութիւնը եւ անոր ականաւոր նախագահը, Զօր. Քեազիմ Օրպէյ : Խօսակցութիւնները կատարուեցան անկեղծ եւ սիրալիր տրամադրութեամբ եւ այժմ կը մօտենան իրենց վախճանին : Վստահ եմ թէ անոնք պիտի յանգին օգտակար եւ գործնական արդիւնքներու » :

Անգլիան ալ մեծ քա-

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 107, հոկտեմբեր 27, առաւօտ.— Հետազօտիչ զօրախումբերու տեղական գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 108, իրիկուն.— Ցարաճուն գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, ինչպէս եւ երկու կողմի հրետաններու :

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցներուն կարծիքով, գերմանական մեծ յարձակողականը ժամերու խնդիր է : Օրերէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով օդը լաւացած էր, բայց գետինը ողմուտ է եւ Հռենոսի ջուրերը նորէն բարձրացան :

Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական մամուլը, որ կը շարունակէ շանթեր տեղալ Անգլիոյ վրայ, այս անգամ բուռն լեզու մը կը գործածէ Պելժիոյ դէմ, ամբաստանելով թէ չեղած է չէզոքութեան պարտականութիւններէն եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան տիրապետութեան տակ կը գտնուի : Հոլանտական թերթի մը Պերլինի թղթակիցը կ՚իմանայ թէ մօտերս շատ կարեւոր դէպքեր պիտի պատահին հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ :

Պելժիացի մը, որ սահմանագլուխին մօտ կը բնակի, հաղորդեր է Փարիզի թերթերուն թէ բազմաթիւ գերմանական բռնակառքեր շինանիւթ եւ զինուոր կը փոխադրեն պելժիական սահմանագլուխը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, լըրտեսները կը վխտան այդ շրջանին մէջ :

Զինուորական համախմբումներ կը հաղորդուին նաեւ Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի սահմանագլուխէն : Կը կարծուի թէ Հիթլէր տակաւին կը վարանի ընդհ. յարձակողականի ազդանշանը տալու :

*** « Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական ընդհ. սպայակոյտին կեդրոնը կը գտնուի Կոպլէնցէրկ, — այն քաղաքը ուր Չէյմպըրլէն պատմական տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հիթլէրի հետ, անցեալ տարուան տագնապին ատեն : Նոյն աղբիւրին համաձայն, 75—80 զօրաբաժիններ կեդրոնացած են արեւմտեան ճակատին վրայ : Ֆրանսական սպայակոյտը ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղած է գերմանական բանակներու դիրքի եւ շարժումներու մասին :

*** Անգլիական մարտանաւերը խիստ հետապնդումներ կը կատարեն Հիւսիսային ծովուն մէջ, բռնելու համար գերմանական երկու զրահաւորները, «Տէօյչլանտ» եւ «Ծովակալ Շէր», որոնք ասպատակութիւններ կը կատարէին եւ վերջերս ընկղմեցին կարգ մը նաւեր : Կը կարծուի թէ երկու մարտանաւերը յաջողած են խզել բրիտանական պաշարման շղթան : Անգլիական ծովապետութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, երկու զրահաւորները բռնելու կամ ոչնչացնելու համար :

Գերմանական սուզանաւի մը բեկորները գտնուեցան անգլիական ջուրերուն մէջ, մօտ 50 դիակներով որոնք փոխադրուեցան Անգլիա :

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ առնուազն եօթը գերմանական օդանաւեր իրենց կայանը վերադարձած չեն : Այս օդանաւերը մաս կը կազմէին այն օդատորմիղին որ անցեալ շաբաթ օր յարձակեցաւ անգլիական նաւերու վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ :

*** Պ. Փէրնօ, Ֆրանսայի պաշարման նախարարը, ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ Ֆրանսա միայն մէկ բան կը պահանջէ չէզոք պետութիւններէն, — Պաշար չճարել Գերմանիոյ : «Մենք պիտի ջանանք դիւրացնել չէզոք ժողովուրդներու պարենաւորումը. բայց իրաւունք ունինք սպասելու որ այս գործակցութիւնը նոյնիսկ մասամբ չնպաստէ այն անողոք հակառակորդին որ այս պատերազմը պարտադրեց մեզի : 1914ի մեծ ճգնաժամուն մենք շատ երկար ժամանակ մարդկային ուժի պայքար մը մղեցինք : Նկատի առնելով մեր զինուորներուն կեանքը եւ փութացնելու համար յաղթանակը, Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները այժմ վճռած են ուժգնօրէն շարունակել տնտեսական պատերազմը» :

նակութեամբ Թրքական արտադրութիւններ պիտի գնէ, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց հոս, որովհետեւ Թուրքիան կ՚ազատէ Գերմանիոյ տնտեսական տիրապետութենէն : Գերմանիա միեւնոյն ատեն պիտի չկրնայ ապրանքներ գնել Թուրքիայէն : Թուրքեւգերման առեւտրական համաձայնութեան լրացումէն ի վեր Գերմանիա կրցած է Թուրքիոյ մէջ գնել միայն օտար դրամ վճարելով : Հետեւաբար Թրքական արտադրութիւններ կը գնէ Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ միջոցաւ, ինչ որ կը կրկնապատկէ գիները : Նոր դաշնագիրը վերջ պիտի տայ այս գործառնութեանց, որովհետեւ Թուրքիա վճռած է նոր եւ տեւական շուկաներ հաստատել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ — ԱՆԳԼԻՈՒՌՈՒՍ առեւտուրին զարկ տալու համար կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին երկու կառավարութեանց միջեւ : Եթէ այս բանակցութիւնները յաջող ելքի մը յանգին, հաւանական է որ Անգլիա քաղաքական խնդիրներ ալ դնէ սեղանի վրայ : Թերեւս անգլիացի նախարար մը երթայ Մոսկուա, քաղաքական խօսակցութիւններ կատարելու համար Սթալինի հետ, որ երկար ատենէ ի վեր կը սպասէ այսպիսի պատեհութեան մը :

ԹՇՆԱՄԻ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒՆ չդպչելու հրաման տրուեցաւ Գերմանացիներուն, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.— 1. Եթէ թշնամի օդանաւ մը վար իյնայ, կրնայ ըլլալ որ օդաչուն պայթուցիկներ դրած ըլլայ, զայն փճացնելու համար : 2.— Օդանաւին մէջ գտնուած ամէն առարկայ մեծ արժէք ունի զինուորական իշխանութեանց համար : Անսաստողները պիտի պատժուին :

80,000 ԳԵՐՄԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ կը հսկեն Չեխերուն վրայ, կը գրէ «Տէյլի Էքսփրէս» : Չեխերը կը շարունակեն կրաւորական դիմադրութիւնը : Չեխ աղջիկները կը մերժեն պարել Գերմանացիներու հետ եւն. :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն կը գրեն մեզի.— Ինչպէս հաղորդած էին տեղական թերթերը, Վիլֆրանշի քաղաքապետին առաջարկութեամբ, Տիկին Վ. Քէօլէեան յանձն առաւ հովանաւորել եւ կնքամայր (maraine) նշանակուեցաւ քաղաքին

կարօտ զինուորներու օգնութեան յանձնաժողովին : Այս վաշտին մէջ հայ զինուորներ ալ կան եւ իշխանութիւնները որ եւ է խտրութիւն՝ չեն դներ :

Տիկին Քէօլէեան միեւնոյն ատեն գնահատելով հայ զինուորներու օգնութեան Փարիզի յանձնաժողովին գործը, որոշեց Կապոյտ Խաչի վարչութեան միջոցաւ անոր տրամադրութեան տակ դնել 100 կապոց իրեղէններ, հայ կարօտ զինուորներու համար : Այդ կապոցները կը պարունակեն.—

10 քիլօ բուրդ, 100 (հարիւր) ծրար շոքոլա, 100 ծրար պանիր, զանազան գիրքեր եւ պարբերաթերթեր, որոնց անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէին հայ զինուորներու կողմէ գրուած նամակներ, «Յառաջ»ի մէջ :

Տասը քիլօ բուրդը կուտայ 100 զոյգ գուլպայ (փորձած ենք այստեղ եւ գիտենք որ 100 կրամ բուրդէն մէկ զոյգ գուլպայ կը հիւսուի) :

Այսպէս ամէն կապոցի մէջ մէկ զոյգ գուլպայ, մէկ փաթէթ պանիր, մէկ ծրար շոքոլա եւ մէկ-երկու գիրք դնելով, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը 100 հատ կոկիկ կապոց կ՚ունենայ իր տրամադրութեան տակ, ներկայացնելով Փարիզի մէջ կազմուած յանձնաժողովին : Վերոյիշեալ իրեղէնները կը ղրկուին «ՅԱՌԱՋ»ի միջոցաւ :

*** «Յառաջ»ի հոկտեմբեր 25 թուակիր խմբագրականին առթիւ, մեզի կը տեղեկացնեն թէ Բարեգործականը Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր ամսական 5000 ֆրանք յատկացուցած է Հայ Զինուորներու Օգնութեան յանձնաժողովին եւ խոստացած է աւելցնել այս ամսավճարը, երբ աւելնան պէտքերը : Ցետոյ, վարիչ պատուիրակին դիմումին վրայ ծանօթ հայրենակից մը 5000 ֆրանքի առաջին նպաստը ղրկած է յանձնաժողովին, որ ստացած է նաեւ ուրիշ գումարներ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Հայ Տիկնանց Միութիւնն ալ օգնած է հարիւրի մօտ զինուորներու, իսկ Պ. Պ. Խամէրեան մօտակայ շրջան մը այցելելով, օգնութիւններ ըրած է 40 հայ զինուորներու, միեւնոյն ատեն ստանալով 16 կարօտ ընտանիքներու ցանկը :

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

Օտարականներու Ֆրանսա ծնած զաւակներուն հպատակութեան մասին

Պաշտօնաթերթը ուրբաթ օր հրատարակեց նոր հրամանագիր մը, որ կարգ մը փոփոխութիւններ կը մտցնէ 1927 օգոստոս 10ի օրէնքին մէջ, օտարականներու Ֆրանսա ծնած զաւակներու հպատակութեան մասին : Ահաւասիկ անոր գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

ՅՕԴ. 1.— 1927 Օգոստոս 10ի օրէնքին Բ. յօդուածի Ա. հատուածին տրամադրութեանց տեղ, հաստատուած են հետեւեալ տրամադրութիւնները, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին եւ արական սեռին պատկանող անհատներու համար.—

ՅՕԴ. 2.— Հատուած Բ.— Ֆրանսացի կը համարուի, եթէ այդ հանգամանքը մերժած չըլլայ իր 18րդ տարիքը հասնելէն երեք ամիս վերջը.

1.— Ամէն օրինաւոր արու զաւակ որ Ֆրանսա ծնած է օտար մօրմէ մը, նոյնպէս Ֆրանսա ծնած :

2.— Ամէն բնական (ապօրինի) արու զաւակ, որ Ֆրանսա ծնած է օտար ծնողքէ, երբ այն որուն հպատակութեան պիտի չհետեւի, համաձայն Ա. յօդուածին, ինքն ալ ծնած է Ֆրանսայի մէջ :

Վերի յօդուածներով նախատեսուած երիտասարդները երբ 18 տարեկանէն վեր եւ 22 տարեկանէն վար են ներկայ հրովարտակին գործադրութեան ատեն, նոյնպէս վերջնականօրէն ֆրանսացի կը համարուին, եթէ այդ հանգամանքը չեն մերժեր երեք ամսուան ժամանակաշրջանի մը մէջ, սկսելով այս հրամանագրին հրատարակութեան օրէն :

ՅՕԴ. 3.— 1927 օգոստոս 10ի օրէնքին 4րդ յօդուածին Ա. հատուածին տեղ հաստատուած են հետեւեալ տրամադրութիւնները, թշնամութեանց ընթացքին եւ արական սեռէ անհատներու համար.—

ՅՕԴ. 4.— 18 տարեկանին Ֆրանսացի կը դառնայ, եթէ Ֆրանսա կը բնակի, օտարէ մը ծնած ամէն արու անհատ, եթէ 18 տարեկանին հասած օրէն մինչեւ երեք ամիս մերժած չըլլայ Ֆրանսացիի հանգամանքը եւ եթէ կը համապատասխանէ յօդուած 2ի տրամադրութեանց :

ՅՕԴ. 5.— Հատուած Բ.— Յօդ. 3ով նախատեսուած անհատները որ ներկայ հրամանագրին գործադրութեան ատեն 18 տարեկանէն վեր եւ 22 տարեկանէն վար են եւ Ֆրանսա կը բնակին, նոյնպէս վերջնականօրէն Ֆրանսացի կը դառնան, եթէ այդ հանգամանքը չմերժեն երեք ամսուան ընթացքին, սկսելով այս հրամանագրին հրատարակութեան օրէն :

ՅՕԴ. 6.— 1928 մարտ 31ի 12րդ յօդուածին Ա. հատուածը, որ կը վերաբերի օտարականներու զինուորագրութեան, ջնջուած է պատերազմի տեւողութեան ընթացքին :

Ներկայ հրամանագրին 1, 2, 3 եւ 4 յօդուածներով նշանակուած երիտասարդները զինուորագրութեան գործողութեանց պիտի մասնակցին իրենց տարեկից դասերուն հետ : Սակայն բանակին մէջ պիտի չմնեն, նոյն յօդուածներով նախատեսուած եռամսեայ պայմանաժամին լրանալէն առաջ, եթէ ներկայացուցած չեն 1928 մարտ 31ի օրէնքին 12րդ յօդուածին Բ. հատուածով նախատեսուած յայտարարութիւնը :

Բ. եւ Դ. յօդուածներով նշանակուած երիտասարդները, որոնց զօրադասը ցուցակագրուած է արդէն, զինուորագրութեան գործողութեանց պիտի մասնակցին նոյն ատեն ինչ որ այն երիտասարդները որոնց զօրադասը պիտի կազմուի ներկայ օրէնքին հրատարակութեան ատեն :

ՅՕԴ. 7.— Այն անհատները որ մերժած կ՚ըլլան Ֆրանսացիի հանգամանքը թշնամութեանց ընթացքին, պիտի զրկուին յետագային ֆրանսական հպատակութիւն խնդրելու իրաւունքէն եւ պիտի չկրնան ստանալ հպատակութեան կամ վերահաստատման շնորհը :

ՅՕԴ. 8.— Այս հրամանագրին տրամադրութիւնները գործադրելի են Ալժերիոյ, ինչպէս եւ Կուատալուփի, Մարթինիքի եւ Ռէիւնիոնի գաղթավայրերուն համար :

*** Ուրիշ հրամանագիր մը կը դիւրացնէ ֆրանսական հպատակութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

վերահաստատումը, երբ կորսուած է ամուսնութեան հետեւանքով: Այսուհե-տեւ ամէն ֆրանսածին կին իրաւունք ունի վերստանալու իր ֆրանսական հպատակութիւնը, եթէ օտարականի մը հետ իր ամուսնութիւնը լուծուած է մահուան, ապահարզանի կամ օրինական բաժանումի հետեւանքով:

Հայ լեգէոնականներու ինքնութեան թուղթերը ձրի

Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան կատարած դիմումներուն վրայ Ոստիկանական Վերատեսչութիւնը իր 12 հոկտեմբեր 1939 թուակիր եւ 1.627.764 թուահամար պաշտօնագրով կը հաղորդէ նոյն միու-թեան նախագահին.—

«Ի պատասխան ձեր 28 Դեկտեմբեր 1938 թուակիր նամակին, պատիւ ունիմ ձեզ հաղորդելու թէ համաձայն Պ. վարչապետին եւ ազգ. պաշտպանու-թեան նախարարին հրահանգին, ներքին գործերու Պ. Նախարարը որոշած է որ Արեւելեան Լեգէոնի հայ նախկին կամաւորները կարենան օգտուիլ ինքնու-թեան թուղթերու ստացման կամ նորոգութեան վերաբերեալ ծախքերէն զերծ մնալու տրամադրութենէն:

Ուրեմն, ինչպէս ֆրանս. բանակի օտար նախկին կամաւորները, Հայկա-կան լեգէոնի ընկերներն ալ այսուհետեւ ձրիաբար պիտի ստանան կամ վերա-նորոգեն իրենց ինքնութեան թուղթերը:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ նախկին կամաւորներու ամենազգի միութիւնները ամէն տարի, հաւաքական կերպով թափոր մը պիտի կազմեն հոկտեմբեր 31ի օրը դէպի Էթուալի հրապարակը, Անծանօթ Զինուորին դամբանին բոցը ար-ծարծելու համար: Այս արարողութեան կը մասնակցի ամէն ազգ իր դրօշին շուրջ խմբուած: Ուրեմն, Հայ Կամաւորներու Միութիւնն ալ կը հրաւիրէ հայկական դրօշին շուրջ խմբուիլ նոյն օրը — իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին, Շան զ'Էլիզէի պողոտային անզոյգ թիւերու կողմը, Էթուալի հրապարակին վրայ, իր բոլոր ընկերներով եւ կարելի եղած բազմութեամբ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ անդադար զօրք եւ օդանաւ կը կեդրոնացնէ Հիւսիսային ծո-վու ափերուն վրայ, համաձայն չէզոք աղբիւրներէ հասած լուրերու:— Ուրիշ լուրի մը համաձայն հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները գրեթէ անկարելի դարձած են Գերմանիոյ եւ սկանտինաւեան պետութեանց միջեւ:

110 ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ եւ նաւազներ գերի բռնուած եւ Անգլիա փո-խադրուած են, համաձայն երեսփ. ժողովին մէջ եղած յայտարարութեան մը: Անգլիական կառավարութիւնը առ այժմ չուզեր փոխանակել այս գերիները, չափազանց աննշան գտնելով Գերմանիա տարուած անգլիացի գերի օդաչու-ներուն թիւը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մեծահարուստ իշխաններէն Հայտարապատի Նիզամը յանձն առաւ ամսական 11.250 անգլ. ոսկի վճարել փոխարքային, հոգալու համար իր պետութեան շրջանէն դուրս կազմուած հեծելագունդի եւ հետեւա-կազօրքի ծախքերը: Նոյն իշխանը 100.000 ոսկի ալ նուիրեց Անգլիոյ օդանա-ւային նախարարութեան:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ աւելցնելու համար, Մոսկուայի կուսակ-ցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», ստիպողական կոչ մը ուղղեց խորհր-դային բանուորներուն: Միեւնոյն ատեն Մոլոթով ալ յանձնարարեց վերա-կազմել նաւթահորերը, լիաձրական անտիճանին հասցնելու համար արտա-դրութիւնը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ բնակիչները սովի մատնուած են եւ չունին միս կ'ուտեն, քիչօն երկու տոլարէն, համաձայն Փարիզի լեհական գործակալութեան ստա-ցած լուրերուն: Ջուր չկայ, ոչ ալ կազ եւ ելեկտրականութիւն եւ գրեթէ բո-լոր խանութները փակուած են: Լեհական բոլոր թերթերը խափանուած են եւ գերմանական իշխանութիւնը լեհերէն թերթ մը կը հրատարակէ: Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն գանգուածային ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարու-թիւններ կատարուած են, որովհետեւ ժողովուրդը շարունակ յարձակումներ կը կատարէ Գերմանացիներու դէմ: Վարշաւայի քաղաքապետը, Սթէֆան Սթէրզինսքի, որ դիմադրութեան կազմակերպիչն էր, իր պաշտօնը կը շարունա-կէ գերմանական ոստիկանութեան հսկողութեան տակ:

ԱՆԳԼԻՈՅ օդանաւային նախարարութիւնը ազդարարեց օդանաւային բո-լոր հաստատութեանց թէ արգիլուած է օդանաւերու վաճառումը ամբողջ կայսրութեան մէջ:— Անգլիական բանակին թիւը մէկ միլիոնի պիտի հասնի յառաջիկայ տարի:— Անգլիոյ Լէհերն ալ կը զինուորագրուին, Ֆրանսա փո-խադրուելու համար:

ԿԱՇԱՌՔԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ չատեր տունը կը ձգեն կամ կը կորսնցնեն Անգ-լիոյ մէջ: Կառավարութիւնը նկատելով որ կորսնցնողները նորէն պիտի պա-հանջեն, որոշեց դասի քաշել անոնք որ անհրաժեշտ ուշադրութիւն չեն ըն-ծայեր պետութեան դրամական արտօնագրի մը: Զանցառուները պիտի դատա-պարտուին հինգ ոսկի տուգանքի (850 ֆրանք):

ՅՈՅՆ ՄԸ, Վլատիմիր Կանդարի, մանուկներու համար կազարդել դի-մակներ շինելով կը ծախէր Պուլոնյը Պիյանքուրի մէջ, հատը 50 ֆրանքի: Քննութիւն կատարուելով հաստատուեցաւ թէ բոլորովին անպէտ են այս դի-մակները, հատը 7 ֆրանքի ապրանք եղած: Խարդախ ձերբակալուեցաւ: Բա-րեբախտաբար չէր կրցած շատ բան ծախել:

Թուրք ժողովրդ. բանահիւսութիւն

Ոջիլը, լուն եւ մլուկը

Լուն ու մլուկը կը նախանձին ոջի-լին բարեկեցիկ վիճակին վրայ:

— Մենք մարդուն վրայ կը յարձա-կինք այն ատեն՝ երբ կ'անօթենանք: Երբ կը կշտանանք, կը հեռանանք: Ընդհակառակն, ոջիլը ծակաչք է, փորը կշտանալէն վերջ անգամ չի հե-ռանար սեղանէն: Եւ շատ անգամ մեր օրապահիկ սնունդը հայթայթելուն արգելք կը հանդիսանայ: Մինչ ինք միսին ամէնէն փափուկ եւ համեղ մասերը կը ճաշակէ: Կարծես մենք մնացորդով ու փշրանքով սնանելու դատապարտուած ըլլայինք:

Այսպէս կը բամբասէին ոջիլին մա-սին: Ցետոյ որոշեցին դարման մը գտնել:

— Ես հնարք մը գտայ, ըսաւ լուն, այդ հնարքով ոջիլը կը փախցնենք ու կը փախցնենք: Եկուր երթանք փոր-ձենք: Տես թէ ինչպէս պիտի փախչի:

Կ'երթան ոջիլին մօտ: Լուն կ'ըսէ.

— Քեզի բարեկամի պէս լուր բե-րինք: Շուտ փախիր այստեղէն: Շա-պիկ թօթվողը եկաւ:

Ոջիլը տեղէն անգամ չշարժեցաւ.

— Կը թափի ան որուն ոտքը կը սայթաքի:

Մլուկը, տեսնելով անյաջողութիւ-նը, կը ծաղրէ լուն:

— Ցատկան լուերուն պէս վախ-կո՞տ կարծեցիր ոջիլը:

Բայց լուն երդում ըրաւ որ անպայ-ման պիտի փախցնէ ոջիլը:

Երկրորդ անգամ լուն նորէն կ'եր-թայ եւ կ'ըսէ.

— Շուտ փախիր, եղունգով ոջիլ կոտրողը եկաւ:

Ոջիլը տեղէն անգամ չշարժեցաւ.

— Մեռնելու օրս եթէ եկած է, կը մեռնիմ, ինչո՞ւ փախչիմ:

Լուն քիչ մնաց սատկէր ամօթէն ու մլուկին ծաղրանքէն: Ցաջորդ անգամ մինակ գնաց ոջիլին մօտ, յայտարա-րելու ամենամեծ եւ սարսափելի պա-տահարը.

— Փախիր, շուտ փախիր, կաթսա-յին մէջ շապիկ խաշողը եկաւ:

— Ուրեմն, կը նշանակէ թէ աշ-խարհի վրայ այլեւս haf-շէբիաթ չմնաց, ուր ալ երթամ՝ պիտի մեռ-նիմ: Թողէք, գոնէ հօրենական բնա-կավայրիս մէջ մեռնիմ:

ՀԱՐՄՆՈՒԿՆ ՈՒ ՇՆԱԳԱՅԼԸ

Մատղաշ հարմնուկ մը, գիւղէն հե-ռու, կը լողնար ձորին մէջ: Շնագայլ մը տեսաւ եւ ըսաւ. «Ամօ՜թ, ամօ՜թ, հարմնուկ մը այսպէս բոլորովին մերկ»: Եւ կը պոռայ: Հարմնուկը կ'ամչնայ, կը վախնայ եւ կ'ըսէ շնա-գայլին. «Մարդու մի ըսեր, փոխարէն քեզի կուտամ ոսկիներս, վիզէդ կը կախես»: Շնագայլը կը համաձայնի: Հարմնուկը ոսկիները կը կախէ շնա-գայլին վիզէն:

Շնագայլը օրեր վերջը հանդիպե-ցաւ իր մէկ ցեղակիցին:

— Ընկե՛ր, ըսաւ, ուրկէ՞ գտար այս աղուորիկ բաները:

— Պոչս կախեր էի առուակին ջու-րին մէջ, երբ քաշեցի՝ տեսայ որ պո-չէս կախուեր են ասոնք, առի եւ կա-խեցի վիզէս:

Միւս շնագայլը կը վազէ ձոր, պոչը կը կախէ ջուրին մէջ եւ շարունակ կ'երերցնէ, սպասելով մինչեւ առա-ւօտ: Կը նայի, պոչէն կախուած բան չկայ: Առտուն, ցուրտէն, ջուրը կը սառի եւ պոչը կը կապուի: Լուսնալու մօտ շունի ձայն կը լսէ: Կը քաշէ պո-չը, կը քաշէ եւ այնքան ուժով կը քաշէ որ պոչը կը փրթի:

Կը փախչի, ճամբան ուրիշ ցեղակի-ցի մը կը հանդիպի:

— Այս ի՞նչ վիճակ է, ընկեր, կ'ը-սէ:

— Մի հարցներ, վիզէս ոսկի կա-խեմ ըսելով պոչս ալ կորսնցուցի:

ԼԵՐՋՈՒԻՆ ԲԱՑԱԾ ՎԷՐՔԸ

Օր մը վիրաւորուեցաւ առիւծը: Ցաւին ուժգնութենէն մռնչելով կ'եր-թար լեռն ի վար, երբ հանդիպեցաւ կէխային:

— Ընկեր, ի՞նչ պատահեցաւ, հար-ցուց կէխան:

— Վիրաւորուեցայ՝ երբ կը պտտէի կարմիր լճին եզերքը: Վէրքս խորունկ է եւ շատ ցաւ կը պատճառէ:

— Իմ ցեղակիցներս այդ կողմը որ-սի գացած էին, անո՞նք վիրաւորած են արդեօք քեզ:

Առիւծը կրակ կտրեցաւ.

— Ա՛խ, ես այս վէրքէն չեմ մեռ-նիր, բայց այդ խօսքէն կը մեռնիմ:

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կը թարգմանենք մէկ-երկու քեր-թուածներ Եոհան Լուտվիկ Ռունէ-պէրկէն, հռչակաւոր բանաստեղծ ծա-գումով՝ Ֆին, բայց կը գրէ շուէտե-րէն լեզուով: Ծնած է 1804ին Եա-քոպշթատ, մեռած՝ 1877ին: (Անցեալ անգամ իրմէ թարգմանած էինք ՏԻ-ՑԱՂԸ բանաստեղծութիւնը):

ՄԱՑՆՈՒԹԻՒՆ

Երեկոյեան, տուն դարձաւ մանկա-տի աղջիկը,— Եւ իր մայրը, տեսնե-լով որ կարմիր ներկուած են աղջկան մատները,— Ըսաւ. «Ինչո՞ւ կարմիր են մատներդ, աղջիկ»: — «Մայր իմ, ծաղիկներ տեսայ նշդարիին վրայ,— Եւ երբ կը քաղէի, փուշը խայթեց մատներս»:

Ուրիշ իրիկուն մը, երբ տուն դար-ձաւ, մայրը — Տեսնելով որ կարմրեր են աղջկան շրթները, ըսաւ. «Աղջիկս, — Ինչո՞ւ կարմիր են շրթներդ»: — «Անտառին մէջ, շանթութ կը ժող-վէի, եւ ուտելով — Կարմրեցան շրթ-ներս քաղցր հիւթէն»:

Ուրիշ իրիկուն մը, երբ տուն դար-ձաւ նորէն,— Մայրը տեսաւ որ տժ-գունած է աղջկան դէմքը: — Ի՞նչ ու-նիս, աղջիկս, ինչո՞ւ տժգունած ես»: — «Մա՛յր իմ, մայր, պատրաստէ՛ պատանքս,— Փորէ գերեզմանս, խաչ մը տնկէ դամբանիս վրայ,— Ու խա-չիս վրայ փորագրէ այսպէս.— Իրի-կուն մը, աղջիկս տուն եկաւ ձեռքերը կարմրագոյն,— Իր սիրականն էր սեղմեր ձեռքերը ուժգնօրէն,— Իրի-կուն մըն ալ եկաւ, շրթներն էին բո-ցավառ,— Իր սիրականն էր համբու-րեր շրթները ուժգնօրէն,— Վերջին անգամ երբ տուն եկաւ, խիստ տժ-գոյն էր,— Որովհետեւ այն զոր աղ-ջիկս կը սիրէր, աւա՜ղ, դրժեր էր երդումը»:

ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հովիտին մէջ, ուր առատուած արեւը — Իր շողերը կը թափէ, մանկամարդ աղջիկը կուլայ — Ուրախութենէն՝ տեսնելով որ կուգայ — Իր սիրակա-նը, որ կը ժպտի եւ կ'ըսէ. — «Երբ կը մեկնէի երէկ երեկոյ, կուլայիր,— Այս առաւօտ, երբ կը վերադառնամ, կուլաս դարձեալ,— Սիրակա՛նս, ի՞նչ տարբերութիւն ունին իրարմէ այս արցունքներդ»:— «Անոնք շատ տար-բեր են իրարմէ,— Արցունքներ են նաեւ ցօղերը,— Զուարթ արեւը կը չորցնէ զանոնք առաւօտուն, մինչ տխրօրէն կը փայլին գիշերը»:

ԽՌՈՎԵԱԼ ՀՈԳԻՆ

Աղջիկ մը կը լուար — Իր ոտքերը ջինջ առուակին եզերքը,— Ծառին վրայէն՝ թռչուն մը որ զայն կը դի-տէր,— Ըսաւ. «Մի պղտորեր ջուրը, — Երկինքը չի կրնար դիտել ինքզին-քը անոր հայելիին մէջ»:

Ցանկարծ լացաւ աղջիկը,— Եւ պա-տասխանեց. «Թռչուն,— Մի ցաւիր ջուրին համար,— Ան շուտով կը խա-ղաղի նորէն,— Բայց երբ զիս տես-նես այստեղ,— Երիտասարդ տղու մը կողքին, — Լաւ կ'ըլլայ որ ըսես ա-նոր. «Մի խռովեր այս մատղաշ հո-գին, որովհետեւ,— Աւա՜ղ, խաղա-ղութիւնը չի վերադառնար այլեւս այդ հոգիին մէջ, — Ոչ ալ երկինքը կրնայ դիտել զինք այնտեղ»:

ՊԱՏՈՒԷՐ

Մայր մը իր աղջկան տուաւ երեք խորհուրդ.— «Մի՛ հառաչեր, զուարթ եղիր,— Եւ պաչիկ մի՛ տար տղոց»:— «Մայր իմ, եթէ աղջիկդ յօժարի կա-տարել — Տուած խորհուրդներուդ վերջինը,— Ի՞նչպէս կրնայ հնազան-դիլ առաջին երկու խորհուրդներուդ:

Կարեւոր գիտելիք

ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բանակ գտնուող հայ զինուորներու ընտանիքներէն պետ. նպաստէ կրնան օգտուիլ՝ զինուորին օրինաւոր կինը, զաւակները, իր ամէնէն մերձաւոր ազգականները, այսինքն ծնողքը:

Նպաստի ստացման համար պէտք է կատարել հետեւեալ ձեւակերպու-թիւնները.—

Նպաստընկալը պէտք է խնդրագիր մը ներկայացնէ քաղաքապետին (maire,) անոր մէջ նշանակելով, բացի իրմէ, ընտանիքին այն միւս անդամ-ները որ կրնան նպաստ ստանալ, եւ որոնք կ'ապրէին մեկնող զինուորին աշխատութեան արդիւնքով:

Քաղաքապետարանէն (mairie) պէտք է ստանալ յայտարարագիր մը (récé-pissé) որ հաստատէ թէ խնդրագիրը մատուցած են:

Այդ խնդրագրին, որ պէտք է ներ-կայացուի երկու օրինակ, պէտք ըն-կերանան հետեւեալ վաւերագրերը.—

1.— Զինուոր գացող անհատին նա-խորդ տարուան համար պարտական եղած տուրքին գումարը յայտնող վկայական մը, զոր պէտք է վաւե-րացնէ նոյն տուրքը գանձելու պաշ-տօն ունեցող հարկահաւաքը (percep-teur): Այս վկայականն ալ պէտք է ըլլայ երկու օրինակ:

2.— Եթէ նպաստ ստանալիք անձը կամ անձերը կ'աշխատին եւ տուրք կը վճարեն, համանման վկայական մըն ալ պէտք է ներկայացնեն իրենց հա-մար, միշտ վաւերացուած հարկա-հաւաքէն եւ միշտ երկու օրինակ:

3.— Բանակ գտնուող զինուորին հետ իրենց ուղղակի ազգականութիւ-նը հաստատող ու եւ է պաշտօնական վաւերագիր մը զոր կրնան ստանալ կամ Հայ Գաղթականաց Կեդր. Ցանձ-նաժողովէն կամ Հ. Հ. Գաղթականաց Օֆիսէն: Այս վկայականներն ալ պէտք է ըլլան երկու օրինակ:

4.— Խնդրոյ առարկայ զինուորին բանակ գտնուիլը հաստատող վկայա-գիր մը (Bulletin de présence au corps), զոր զինուորը պէտք է ղրկէ իր նպաս-տընկալ անձերուն, եթէ արդէն չէ ըրած: Այս վկայագիրն ալ պէտք է ըլլայ երկու օրինակ:

Այն նպաստընկալները որոնք իրենց խնդրանքը ըրած ատեն դեռ չեն կր-ցած այդ բոլոր վաւերագրերը ձեռք բերել, պէտք է որ, առանց սպասե-լու, օր առաջ իրենց խնդրագիրը տան քաղաքապետին, խոստանալով յա-րակից թուղթերը վերջէն ներկայա-ցնել, որովհետեւ զինուորի ընտանիք-ներուն պետական նպաստը կը յատ-կացուի այն թուականէն ուր իրենց խնդրագիրը մատուցուած է քաղաքա-պետին:

Կազարդել դիմակները եւ Հայերը

Կ'իմանանք թէ Պ. Զօպանեան դի-մում կատարած է Ծերակուտական Պ. Կոթըրոյի, որպէսզի Հայերուն ալ կա-զարդել դիմակներ բաշխուին նոյն պայմաններով:

Պ. Կոթըրօ իբրեւ պատասխան հա-ղորդած է ձեռնհաս իշխանութեան մէկ պաշտօնագիրը, որմէ կը տեղե-կանանք թէ Ֆրանսացիներու տրուած պայմաններով ու եղանակով կազար-դել դիմակ կրնան ստանալ նաեւ.—

Ֆրանսական բանակի նախկին մար-տիկի հանգամանք ունեցող բոլոր օ-տարականները, իրենց կիները եւ զա-ւակները:

Ներկայիս բանակ գտնուող կամ ֆրանսական դրօշին տակ իրենց ծա-ռայութիւնը կատարած օտարական կամ անհայրենիք զինուորներու բո-լոր ուղղակի ազգականները (կին, զաւակ, հայր, մայր):

Իրենց պաշտպանութիւնը իրենք ա-պահովելու կոչուած, կամ հաւաքա-բար պետական ծառայութեան յատ-կացուելու կարելիութեան ենթակայ, եւ կամ ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող բոլոր գործարան-ներու կամ հաստատութեանց գոր-ծաւորները:

Բանակ գտնուող Հայերու ընտա-նիքները (պաշտօնագիրը 10.000 նշա-նակած է այդ Հայոց թիւը):

Սուրիական, լիբանանեան կամ թր-քական հպատակները չեն կրնար ըս-տանալ նոյն պայմաններով:

ԵՐԵՔ ՃԱՌ ՅԱՆԱՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Ամերիկա վճռած է չէզոք մնալ

Միեւնոյն օրը երկու ճառեր խօսեցան Մ. Նահանգներու նախագահը եւ Պելժիոյ թագաւորը, պարզելով իրենց տեսակէտները օրուան դէպքերու մա-սին: Պ. Ռուզվէլթ իր ճառին մէջ շեշտեց թէ Մ. Նահանգները անխախտ պիտի պահեն իրենց չէզոքութիւնը, հեռու մնալով եւրոպական պատերազմէն: «Բայց պաշտօնական չէզոքութիւնը չի նշանակեր չէզոք մնալ մեր մտածումներով եւ գործքերով. որովհետեւ այս երկրին ժողովուրդը, մտածելով պայծառօրէն եւ առանց նախապաշարումներու, կարծիք մը կազմած է Եւրոպայի ներկայ դէպքերու մասին, գիտէ զանազանել ճշմարտութիւնը եւ սուտը: Ժամանակա-կից պատմութեան ամէնէն գարշելի սուտերէն մէկն է այն առասպելը թէ ամերիկացի մայրերու զաւակները Եւրոպա պիտի ղրկուին, կռուելու համար ռազմաճակատին վրայ: Պարզ ճշմարտութիւնն այն է թէ Ուաշինկթընի ազ-գային վարչութեան, կամ նահանգի մը կառավարութեան կամ քաղաքի մը եւ որ եւ է շրջանի կառավարութեան մէջ ոչ մէկը երբեք չէ թելադրած ամերիկա-ցի մայրերուն զաւակները ղրկել Եւրոպա, կռուելու համար ռազմադաշտե-րուն վրայ»:

Պելժիոյ թագաւորն ալ իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ յայտարարեց թէ Պել-ժիա խաղաղութեան միջնարարդ մը կը կազմէ, միւս չէզոք պետութեանց հետ: Այս առթիւ յոյս յայտնեց թէ պատերազմիկները պիտի յարգեն իր երկ-րին չէզոքութիւնը. [illegible]

[illegible] կենսական տարր մըն է այս երկրին համար: Պելժիոյ գոյութիւնը կախում ու-նի էապէս իր ժողովուրդին աշխատանքէն: Հետեւաբար խաղաղութիւնը կեան-քի եւ մահուան խնդիր մըն է Պելժիոյ ժողովուրդին համար: Մենք հողային տենչեր չունինք: Մենք ոչ ուղղակի, ոչ ալ անուղղակի գործ չունինք ներկայ պատերազմին մէջ: Եթէ Պելժիա այդ պատերազմին մէջ խրի, իր երկիրը ռազ-մադաշտի մը պիտի վերածուի եւ ամբողջովին պիտի կործանի, ինչ որ ալ ըլ-լայ պատերազմին ելքը: Պելժիա եւ Հոլանտա խաղաղասիրական կոչի մը կը կազմեն ի շահ բոլորին»:

*** Խաղաղութեան երրորդ խօսքը ճառ մը չէ, բառին բուն իմաստով, այլ Պապին առաջին կոնդակը, որ կը կրէ հոկտեմբեր 20 թուականը: Այս կոնդա-կով Պապը խստօրէն կը ձաղկէ «մարդկային համերաշխութեան եւ գթութեան մոռացումը» եւ ցեղապաշտական քաղաքականութիւնը, ինչպէս եւ բռնատի-րական կարգուսարքը: Կը յայտարարէ թէ ներկայ չարիքներուն սկզբնապատ-ճառը այն է որ մարդիկ դէպի հեթանոսական շրջանները կը դառնան: Գալով ապագային, «փրկութիւնը սուր գործածելով չէ որ պիտի գայ, այլ յարգելով բնական իրաւունքը եւ աստուածային յայտնութեան լոյսը»:

*** Մ. Նահանգներու ծերակոյտը, չաբաթներով վիճելէ վերջ, բանաձեւ մը քուէարկեց որ գրեթէ կը վերցնէ ռազմանիւթերու արտածման արգելքը:

Խ. ՄՈԼՈԹԵԱՆ գերագոյն խորհուրդին հինգերորդ արտակարգ նստաշր-ջանը պիտի գումարուի հոկտեմբեր 31ին, քննելու համար օրուան խնդիրները. — Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուայի անգլիական դեսպանին յանձ-[illegible]

Երկու լրտեսներ գնդակահարուեցան

Նանսիի մէջ գնդակահարուեցան այն երկու լրտեսները, Շարլ Ռօս եւ Լոպշթայն, որոնք մահուան դատապարտուած էին առջի օր: Տեղական թեր-թերը Ռօսի լուսանկարը հրատարակեցին, հիթլէրական համազգեստով եւ նացիական բարեւ տալու դիրքով: Այս լուսանկարը գտնուած էր իր սենեակին մէջ, այն թուղթերուն հետ որ կ'ապացուցանէին իր գործունէութիւնը՝ Ալ-զաս-Լոռէնը Գերմանիոյ վերադարձնելու համար: Ռօս սպայ էր գերմանական բանակին մէջ, մեծ պատերազմին ատեն, յետոյ կրթական քննիչ՝ Սարի շրջա-նին մէջ: («Նիւ Եորք Հէրըլտ»):

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Փարիզ եւ Սէնի նահանգը բնակող բազմաթիւ օտարականներ ունին անձ-նագիրներ, կանոնական տեւողութեամբ —երեք տարի— որոնց պայմանա-ժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, հետեւաբար պարտաւոր են զանոնք նորոգել այդ թուականէն առաջ:

Կարելի եղածին չափ կրճատելու համար սպասումները, ենթականերէն կը խնդրուի իրենց անձնագրի նորոգման խնդրագիրը ներկայացնել հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

Հոկտեմբեր 20էն 30 (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով) A. եւ B.: Հոկտ. 31էն 4 Նոյեմբեր՝ C.: Նոյեմբեր 6էն 10 Նոյեմբեր՝ D.: Նոյեմբեր 13էն 18՝ E.: Նոյեմբեր 20էն 25 F.: Նոյեմբեր 27էն Դեկտեմբեր 1 G.: Դեկտեմբեր 2էն 7՝ H.: Դեկտ. 8էն 16 I. եւ J.: Դեկտեմբեր 18էն 28՝ K.:

Le Gerant : H. STEPHAN   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԹՐԹԻԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	285 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 31 Octobre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4183

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԷՊՔԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պատերազմին 58րդ օրն է այսօր: Գերմանիա տակաւին կը ձգձգէ իր մեծ յարձակողականը, շարունակելով հանդերձ պատրաստութիւնները: Կը թուի թէ Հիթլէր ելքի, թերեւս հրաշքի մը կը սպասէ, ճակատագրական ազդանշանը արձակելէ առաջ:

Օրուան կարեւոր դէպքն է Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին որոշումը՝ զէնքի եւ ռազմանիւթի արտածման մասին, որ վերջնական ձեւ պիտի ստանայ, երբ Երեսփ. Ժողովն ալ քուէարկէ արգելքին բարձրումը: Այս օրէնքէն մեծապէս պիտի օգտուին Դաշնակիցները:

Նորէն կը խօսուի հաշտութեան առաջարկի մը մասին, այս անգամ Խ. Միութեան բերնով:— Իտալիա կը մնայ միշտ չէզոք, բայց ֆաշական մամուլը միշտ կը յիշեցնէ թէ ոչինչ կարելի է կարգադրել առանց լսելու Իտալիոյ ձայնը:

Կը թուի թէ Խ. Միութիւնը որոշ պահանջներ ներկայացուցած է Թուրքիոյ (Կարս, Արտահան եւն.), միաժամանակ ականներ ցանելով Սեւ ծովու մէջ: Միեւնոյն ատեն կը շարունակուին բանակցութիւնները Ֆինլանտայի հետ, որ պատրաստած է իր վերջնական պատասխանը:

Մոլոթո՞վ ալ հաշտութիւն պիտի առաջարկէ

Խորհրդ. Միութեան դիրքը միշտ խորհրդաւոր

Լոնտոնի կիրակնօրեայ մեծ թերթին՝ «Օպզըրվըր»ի դիւանագիտական խմբագիրը կ'իմանայ թէ Պ. Մոլոթով կարեւոր ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, Գերագոյն Խորհուրդին գումարումէն վերջը: «Խ. Միութեան վարչապետը ոչ թէ հաշտութեան առաջարկներ պիտի ներկայացնէ, (որոնց երաշխաւոր ըլլալ մերժեց, որովհետեւ Անգլիոյ կանխայայտ հաւանութիւնը անհրաժեշտ է, արդիւնաւոր ըլլալու համար), այլ ընդհանուր յայտարարութիւն մը, շեշտելով թէ հաշտութիւնը կարելի է տակաւին եւ պէտք է կնքել, քանի դեռ ուշ չէ»: Լոնտոնի թերթին կարծիքով, Մոլոթով պիտի բացատրէ թէ Հիթլէր չի կրնար աւելի ընդարձակել Գերմանիան, որովհետեւ արեւմուտքէն պաշարուած է Դաշնակիցներուն, իսկ արեւելքէն՝ Խ. Միութեան կողմէ: Այժմ նոր տարր մը կ'երեւայ կացութեան մէջ,— «այլեւս արժէք չունի Հիթլէրի խօսքին հաւատալու կամ չհաւատալու խնդիրը: Եթէ ան հաւանի եւ տանել իր յարձակողական ծրագիրը, խորհրդաժողովի մը առջեւ, վտանգ չկայ որ Գերմանիա դրժէ իր խոստումը, որովհետեւ Դաշնակիցները եւ Խ. Միութիւնը անկարելի դարձուցած են նոր նախայարձակումը»: Միակ ելքերը կը մնան Սկանտինաւեան երկիրները եւ հարաւային - արեւելեան Եւրոպան, երկուքն ալ ամբապէս փակուած»: Վերջապէս, միշտ նոյն թերթին կարծիքով, Մոսկուա պիտի բացատրէ թէ Հիթլէր յոյսը դրած է Քրէմլինի վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, անհամբերութեամբ կը սպասուի Մոլոթովի յայտարարութեան, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը, չորեքշաբթի:

Ուրիշ կիրակնօրեայ թերթ մը, «Սընտէյ Թայմզ», իր խմբագրականով կ'ազդարարէ թէ Մոսկուայի վերջնական դիտումները անորոշ են տակաւին եւ թէ «Խ. Միութեան չէզոքութիւնը բարեացակամ չէ: Արեւմտեան պետութիւնները միշտ պէտք է հաշուի առնեն թէ կրնայ թշնամական դառնալ այդ դիրքը: Այս հաւանականութիւնը կը վերաբերի նաեւ ռուսեւգերման յարաբերութեանց, ինչպէս հասկցած ըլլալու է Հիթլէր»:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» քաղաքական տեսութեան մը մէջ կը բացատրէ թէ մինչ պատերազմը իր երկրորդ շրջանին մէջ կը մտնէ, ամբողջ կացութեան վրայ կը տիրապետէ ռուսական առեղծուածը,— Ստալին նոր զինակցութիւն մը պիտի կնքէ՞ Հիթլէրի հետ, «նոր կարգուսարք մը» հաստատելու համար Պալքաններուն մէջ, ինչպէս ըրին Պալթիկի մէջ: Սեւաստոփոլի նաւահանգստին «ականուորումը» փարիզեան թերթերուն կողմէ կը համարուի Խ. Միութեան առաջին հակահարուածը անգլօ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագրին: Բայց ականներու տեղաւորումը կրնայ համարուիլ նաեւ պաշտպանողական միջոց, ինչ որ չի կրնար նեղել Դաշնակիցները, եթէ անոնց նաւերը չմօտենան այդ հռչակաւոր նաւահանգստին: Ստալին այժմ սեղանի վրայ ունի հետեւեալ կենսական խնդիրը.— աւելի յառաջ երթա՞լ Հիթլէրի հետ, ընդդէմ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, վերահաստատելու համար Ռուսիոյ կայսերական սահմանները Պալքաններու մէջ, աշխարհակալութեան աւարը բաժնելով Գերմանիոյ հետ: Անգլիոյ առեւտրական նախարարը յայտարարեց թէ անգլօ-խորհրդային առեւտրական բանակցութիւնները պիտի վերսկսին: Այս յայտարարութիւնը ապացոյց մը կը համարուի թէ Դաշնակիցները կը փորձեն թոյլ չտալ որ Հիթլէր զինուորական աջակցութիւն ստանայ Խ. Միութենէն: «Իրազեկներու կարծիքով, Հիթլէր եւ Ստալին ծրագիր մը կ'որոճան, Սեւ ծովու քարտէսը վերակազմելու համար այնպէս ինչպէս Պալթիկի քարտէսը»: Ռումանիա իր հարուստ նաւթահանքով եւ բարեբեր հողերով առաջին կարելի զոհը կը համարուի, եթէ ռուսեւգերման զինակցութիւնը կնքուի»: Հետեւաբար, քաղաքական աշխարհը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այն յայտարարութեան որով Մոլոթով պիտի պարզէ Խ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ, չորեքշաբթի օր: Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ Մոլոթով պիտի ծանուցանէ Խ. Միութեան միացումը Անգլիան պաշարելու քաղաքականութեան: Բայց այս ակնկալութիւնը հիմնուած է միայն Ռուսաստանի այն ծանուցագրին վրայ որով կը բողոքէր Անգլիոյ կողմէ արգիլեալ հռչակուած ապրանքներու ցանկին իրաւական հանգամանքին դէմ:

Գալով անգլեւռուս առեւտրական բանակցութեանց, Փարիզի մէջ կը հաւատեն թէ Դաշնակիցները չափազանց զգոյշ պիտի ըլլան, Խ. Միութեան հայթայթելով նուազագոյն քանակութեամբ ձգախէժ եւ թիթեղ, իր ներքին սպառման համար, որպէսզի Մոսկուա Գերմանիոյ չյանձնէ այդ ապրանքները: Թէ Անգլիա եւ թէ Ֆրանսա կը ջանան աւելցնել իրենց գնումները Եուկոսլաւիայէն եւ Ռումանիայէն, որպէսզի Գերմանիան կարելի եղածին չափ զրկուի այդ երկիրներու յաւելուածական արտադրութենէն: Վերջին ամենամեծ առեւտուրն եղաւ 10,000 վակոն ռումանական ցորենի գնումը Դաշնակիցներուն կողմէ: Փոխադրութիւնը պիտի կատարուի Քոնսթանցայէն, Տարտանէլի ճամբով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻ՞ՐՆ ԱԼ ՔՆՆՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Աժանս Հավասի այս հեռագիրը «L'Intransigeant»ի մէջ հրատարակուած էր հետեւեալ խորագրով.— «Կ'ԸՍՈՒԻ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՏԱՐԵԼ ԿԱՐՍԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ» (29 հոկտ.): Իսկ «Le Populaire»ի խորագիրն է «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ»: Նոյնութեամբ կը թարգմանենք լուրը, որ ուրիշ աղբիւրէ մըն ալ հաղորդուած էր, անցեալ շաբթուան ընթացքին.—

ՊԷՐՆ, 28 հոկտեմբեր (Havas).— «Պազլըր Նախրիխթէն»ի Փէշթայի թղթակցին մէկ հեռագրին համաձայն, հունգարական «Մաճար Նէմզէթ» լրագիրը կ'իմանայ Պելկրատէն թէ Խ. Միութիւնը պիտի պահանջէ հայկական խորհրդային հանրապետութեան ձգել 50 — 75 քիլոմեթր հողամաս մը, մասնաւորապէս մէջն ըլլալով Արտահան քաղաքը եւ Կարսի բերդը: Կարսը Ռուսերուն ձեռքն էր Մեծ պատերազմին ատեն, բայց յետոյ Թուրքիոյ ձգուեցաւ Սէվրի դաշնագրով: (ԽՄԲ.— Պէտք է ըլլայ՝ Կարսի, եւ յետոյ Մոսկուայի դաշնագրով): Այս պահանջը արդարացնելու համար, կ'ըսուի թէ Մոսկուա պիտի պատճառաբանէ թէ Սէվրի (կարդա՝ Կարս — Մոսկուայի) դաշնագիրը պէտք եղածին չափ նկատի չէ առած Հայաստանի օրինաւոր տենչերը:

Հունգարական թերթը կ'աւելցնէ թէ հայկական խնդիրը արդէն քննուած է Մոսկուայի մէջ, Սարաճօղլուի հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին: Ճիշդ է որ, ինչպէս կը հաւաստեն, թրքական կառավարութիւնը նախատեսած է թէ հարկ է զոհացում տալ Հայերու կարգ մը բաղձանքներուն: Բայց երբեք չէր սպասեր հողային պահանջներու: Զրոյց կը շրջի թէ կարգ մը զինուորական շարժումներ նշմարուած են Կովկասեան սահմանին վրայ եւ թէ Ռուսաստան միջոցներ ձեռք կ'առնէ Սեւ ծովու մէջ:

Ուրբաթ օրէն ի վեր, օտար նաւերը ռուսական նաւահանգիստները կրնան հանդիպիլ միայն ընկերակցութեամբ խորհրդային առաջնորդներու, որովհետեւ նաւահանգիստներուն մուտքը փակուած է ականներով:

*** Լոնտոնի թերթերն ալ Մոսկուայէն կ'իմանան թէ ծովային գործաւորութիւնը ականներ տեղաւորած է Սեվաստոփոլի նաւահանգստին առջեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի Ռուսաստան ապահովէ Սեւ ծովու բացարձակ հսկողութիւնը: (Մաթէն):

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԵՐՑՈՒՑ ԶԷՆՔԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԸ

Նոր պարտութիւն մը Գերմանիոյ համար

Մ. Նահանգներու ծերակոյտը, մօտ մէկ ամիս վիճաբանելէ վերջ, 30ի դէմ 63 ձայնով քուէարկեց զէնքերու արտածման արգելքը, ինչպէս առաջարկած էր նախագահ Րուզվէլթ: Օրինագիծը այժմ վերադարձուած է երեսփ. ժողովին, եւ կը յուսացուի թէ ան ալ մեծամասնութեամբ պիտի քուէարկէ, այս շաբթու իսկ, վերջնական օրէնքի վերածելով զայն:

Ծերակոյտին որոշումը ոչ միայն փայլուն յաղթութիւն մը կը կազմէ նախագահ Րուզվէլթի համար, այլեւ ծանր հարուած մը Գերմանիոյ դէմ, քանի որ ծովերու տիրապետութիւնը կը գտնուի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռքը:

Նախորդ օրէնքով, արգիլուած էր զէնք ծախել բոլոր պատերազմիկներուն, մինչդեռ նոր օրէնքը կ'արտօնէ զէնք եւ ռազմանիւթ ծախել բոլոր պատերազմիկներուն: Բայց, 1. այս վերջինները պէտք է իրենք երթան առնեն եւ փոխադրութիւնը կատարեն իրենց նաւերով, ամէն վտանգ աչք առնելով.— 2. Պէտք է կանխիկ վճարեն (Քէշ էնտ Քէրի,—գինը վճարէ, առ գնա):

Նոր օրէնքը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները: 1.— Ամերիկեան նաւերուն արգիլուած է առեւտուր ընել պատերազմիկներուն հետ, բացի պատերազմէն հեռու շրջաններէ: 2.— Ամերիկեան նաւերը իրաւունք չունին ուղեւորներ փոխադրելու պատերազմիկ երկիրներու այն նաւահանգիստները որ կը գտնուին պատերազմական գօտիին մէջ: Ամերիկեան քաղաքացիներուն արգիլուած է գործածել պատերազմիկներուն վերաբերեալ նաւեր: 3.— Նախագահը կրնայ պատերազմական գօտին արգիլել ամերիկեան նաւերուն եւ քաղաքացիներուն: 4.— Ամերիկեան առեւտրական նաւերը միայն թեթեւ զէնքեր կրնան փոխադրել: 5.— Ամերիկացիներուն արգիլուած է դրամական օգնութիւն խնդրել կամ ստանալ պատերազմիկներուն համար, բացի այն նպաստներէն որ սահմանուած են տառապանքները մեղմացնելու: 6.— Նախագահը արտօնուած է սահմանելու ամերիկեան նաւահանգիստներու գործածութեան պայմանները պատերազմիկներուն համար, ի հարկին դուրս ձգելու սուզանաւերը եւ զինուած առեւտրական նաւերը: 7.— Ոչ-ամերիկեան առեւտրական նաւերուն արգիլուած է ամերիկեան դրօշ գործածել: 8.— Այս տնօրինութիւնները չեն վերաբերիր այն ամերիկեան հանրապետութեանց որ պատերազմի մէջ են ոչ-ամերիկացի ազգերու հետ:

*** Ինչպէս ըսինք, քաղաքական շրջանակներու մէջ Դաշնակիցներուն համար դիւանագիտական յաղթանակ մը կը համարուի չէզոքութեան օրէնքին վերաքննութիւնը, Անգարայի դաշնագրին կնքումէն վերջ: Անգլ. մամուլը ուրախութեամբ արձանագրեց այս յաջողութիւնը: «Տէյլի Սքէչ»ի կարծիքով զէնքի արտածման արգելքին բարձումը մէկ տարի կը կարճեցնէ պատերազմը: Իր տեսութեամբ, Գերմանիա կրնայ փութացնել իր զինուորական յարձակողականը, որովհետեւ շուտով Ամերիկայէն ռազմանիւթ պիտի հասնի Դաշնակիցներուն համար եւ եթէ Հիթլէր գործի չձեռնարկէ մինչեւ նոյեմբեր 10, պիտի հարկադրուի սպասել մինչեւ գարուն, երբ Դաշնակիցները շատ աւելի նպաստաւոր դիրքի մը մէջ պիտի գտնուին: «Տէյլի Էքսփրէս» խոշոր տառերով աւետեց թէ ամերիկեան ծերակոյտին որոշումը կը նշանակէ որ «յառաջիկայ շաբթու երեք հարիւր օդանաւեր պիտի գան Միացեալ Նահանգներէն»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Դաշնակիցները 6000 օդանաւ եւ 1000 սուզանաւի հետապնդիչ ապսպրած են Մ. Նահանգներու մէջ:

Ծերակոյտին որոշումը ուշադրութիւն գրաւեց նաեւ չէզոք երկիրներու մէջ: Իտալիոյ մէջ զայն ընդհանրապէս կը նկատեն մեծ յաջողութիւն մը նախագահ Րուզվէլթի համար, իսկ Պելժիոյ մէջ՝ յաղթանակ մը ժողովրդավար պետութեանց համար:

Փարիզի մամուլն ալ ջերմ գոհունակութեամբ կ'ողջունէ այս որոշումը:

ՆՈՐ ԲՈՅՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ԱՐԾԻՒՆԵՐՈՒՆ

Ա. Առաքելեան, Տայրէն (Մանչուրիա)	315	Եւ բարեկամ մը (Սէվրան)	20
Հ. Ն. Թորոսեան	100	Գումար՝	490
Խորէն Գրիգորեան	25	Հոկտ. 17ի գումարը	123.404
Գրիգոր Նազարէթեան	30	Ընդհ. գումար՝	123.894

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան ճակատին վրայ

Հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան կիրակի եւ երկուշաբթի օր.—

Զեկոյց թիւ 109, հոկտեմբեր 28, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 110, իրիկուն.— Հետապօտիչ ջոկատներու հանդիպումներ ճակատի զանազան մասերուն վրայ: Ծովուն վրայ մեր պահականաւերը ժողվեցին գերման սպաներու եւ նաւազներու դիակները, որոնք կը պատկանէին ընկղմած սուզանաւի մը:

Զեկոյց թիւ 111, հոկտեմբեր 29, առաւօտ.— Խիստ կրճատեալ գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 112, իրիկուն.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ Գերմանացիները իրենց ամենածանր թնդանօթները գործածեցին ֆրանսական յառաջացեալ դիրքերուն եւ Մաժինոյի բերդերուն դէմ: «Գերմանական կրակը յայտնապէս կը ձգտէր քանդումի. որովհետեւ գործածեցին այնպիսի թնդանօթներ որոնք արձակուած չէին մինչեւ հիմա, եւ ոչ թէ պարզապէս 77նոց թնդանօթներ որ սովորաբար կը գործածուին Ֆրանսայի հաղորդակցութեան միջոցները աւել - սրբելու համար: Ֆրանսական մարտկոցները անմիջապէս պատասխանեցին, եւ ամբողջ օրը (շաբաթ) հրետաձգութիւնը չափազանց բուռն էր 90 մղոն ճակատին վրայ, Մոզէլէն Հռենոս: Միեւնոյն ատեն մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին ֆրանսական եւ գերմանական պահակախումբերը, փոխադարձաբար իմանալու համար իրենց դիրքերը: Գերմանական ծանր թնդանօթներուն կրակը ապացոյց կը համարուի թէ վերջացած է գերմանական գլխաւոր ուժերուն փոխադրութիւնը լեհական ճակատէն: Դատելով ռմբակոծութեան սրընթաց թափէն, Գերմանացիները արձակած են մօտ 20,000 ռումբ, վերջին 24 ժամուան ընթացքին, բայց ամենաթեթեւ ճեղք մը անգամ չբացուեցաւ ֆրանսական հզօր ամրութեանց գծին վրայ»:

Վերլուծելով գերմանական սպայակոյտին դիտաւորութիւնները, «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը կը բացատրէ թէ գերմանական զօրքին ներկայ բաշխումը պէտք չէ նշան համարել թէ յարձակումը պիտի կատարուի այն կէտին վրայ ուր այժմ համախմբուած են այդ ուժերը: Ամէն պատերազմիկ իր ուժերը կը համախմբէ այնպէս որ ոչ մէկը կարենայ գուշակել իր բուն ծրագիրները, եւ երբ գործողութեան ժամը հնչէ, զինուորներու կողմնակի տեղափոխութիւն մը կը կատարուի գաղտնապէս, 3 — 4 գիշերուան ընթացքին: Միայն զօրքի իրապէս կարեւոր զանգուած մը ճակատամարտի բռնուած ատեն է որ կրնանք ըսել թէ մեծ յարձակողական մը սկսա՞ծ է թէ պարզապէս ցեղում մը կը կատարուի, մեր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու եւ մեր պահեստները շարժման մէջ դնելու համար»:

*** Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիա աւելի քան 1,500,000 զինուոր համախմբած է արեւմտեան ճակատին վրայ: Չէզոք երկիրները, մասնաւորապէս Հոլանտա, Զուիցերիա եւ Պելժիա մեծ մտահոգութեամբ կը դիտեն այս շարժումները: Զուիցերիա նորէն զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ: Ձիւնը ժամանակէն առաջ տեղացած ըլլալով, զուիցերիական բանակը պիտի կրնայ աւելի զօրացնել իր ուժերը կարգ մը կէտերու վրայ: Հոլանտա իր գլխաւոր յոյսը դրած է ջուրերուն վրայ, որոնց շնորհիւ Օրանժի իշխանը ետ մղեց Սպանիացիներու արշաւանքը, 350 տարի առաջ: Այս ռազմագիտական «ջուրերու գիծը» լաւ կը պաշտպանէ հիւսիսային եւ արեւմտեան շրջանները, բայց «չոր» անկիւն մը կը ձգէ ԼիմպուրկէնՄաասթրիխթ, որ պաշտպանուած է հզօր ամրութիւններով, հետեւողութեամբ Զիկֆրիտի գծին:

*** Վարչապետ Պ. Տալատիէ քննական պտոյտ մը կատարեց Ալզասի մէջ, աչքէ անցընելով զինուորները:

** Գերմանական սաւառնակ մը վար առնուեցաւ Սկովտիոյ մէջ, երբ հետազօտութիւններ կը կատարէր: Օդանաւը յուսահատական փորձեր կատարեց խուսափելու համար, բայց անգլիական օդանաւերու կողմէ հետապնդուելով ժայռերուն զարնուեցաւ եւ վար ինկաւ: Սաւառնակին կէսը քանդուած էր արդէն, օդաչուներէն երկուքը ծակ ծակ եղած էին գնդակներէն, մէկը վիրաւորուած էր, իսկ բուն վարիչը անվնաս մնացած:— Անգլիական օդանաւեր նոր թռիչք մը կատարեցին Գերմանիոյ վրայ:

*** Ռուսերը ազատ արձակեցին ամերիկեան «Սիթի օվ Ֆլինթ» շոգենաւը, բայց Ամերիկացիները սրտնեղած են. որովհետեւ նաւը Գերմանացիներուն յանձնուած է, իսկ նաւաստիներէն լուր չկայ:

Աժանս Հավաս դիտել կուտայ թէ Ռուսաստան օգնութիւն կ'ընծայէ Գերմանիոյ չէզոքութեան պատրուակով, այսպէս պատերազմիկ կողմերէն մէկուն տրամադրութեան տակ դնելով մեծաքանակ պաշար: Ամերիկեան ծերակոյտին որոշումով հաւասարակշռութիւնը պիտի վերահաստատուի 2 պատերազմիկ խմբակցութեանց միջեւ: Հիմա որ Դաշնակիցները կրնան իրենց ուզածին չափ օդանաւ եւ ռազմամթերք գնել, ստիպուած են ընդարձակել իրենց հսկողութիւնը Ատլանտեանի մէջ, խորտակելու համար գերմանական վերջին սուզանաւերը:

*** Գերմանիոյ մէջ առ այժմ սպասելով օրինագծին վերջնական վաւերացման, չեն ծածկեր թէ չէզոքութեան օրէնքին վերաքննութեամբ Մ. Նահանգները զինակից դարձած պիտի ըլլան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, միայն անոնց շահերուն ծառայելով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Ոչ մէկ որոշում առանց Իտալիոյ»

Ֆաշական յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը նորէն դարձած է Իտալիոյ վրայ եւ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան: Այս առթիւ մեծ տպաւորութիւն գործեց Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական օրկանին՝ Իլ Թէլէկրաֆօի մէկ յօդուածը, որ կ'ազդարարէ.— «Եւրոպայի մէջ ոչինչ պիտի վճռուի մինչեւ որ Իտալիա իր խօսքը չըսէ, եւ այդ խօսքը պիտի արտասանէ Մուսոլինի՝ իր ընտրած ժամուն»:

Անգամ մը եւս բացատրելով թէ Իտալիոյ դիրքը ներկայ պատերազմին մէջ կը ներշնչուի միայն իր սեփական շահերէն եւ չի կրնար ազդուիլ որ եւ է օտար դիւանագիտութենէ կամ վարդապետութենէ, թերթը կը շարունակէ.

— «Մինչեւ 1914 Իտալիա իրականին մէջ միայն յարաբերական անկախութիւն կը վայելէր միջազգային քաղաքականութեան մէջ. բայց այսօր քաղաքական կացութիւնը տարբեր է: Իր ազգային միութեան իրականացումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Իտալիա մեծ կայսրութեանց հակամարտ շահերէն առաջ եկած պատերազմի մը հանդէպ, իր ընթացքը կը վարէ այնպէս ինչպէս մեծ կայսրութիւն մը, այսինքն իր քաղաքականութիւնը հիմնելով իր սեփական շահերուն վրայ: Իտալացի ժողովուրդը կարգապահութեան վարժուած մեծ պատերազմով մը, պատժական տնօրինութիւններով եւ 20 տարուան Ֆաշականութեամբ, չի կրնար հրապուրուիլ որ եւ է քարոզութենէ: Միայն մէկ բան ստոյգ է շատ անստոյգ ապագայի մը մէջ.— Ոչինչ պիտի վճռուի Եւրոպայի մէջ առանց լսելու Մուսոլինիի Իտալիան»:

Իրան բացարձակապէս չէզոք

Թէհրանի գործակալութիւնը՝ «Ֆարս», կը հեռագրէ Հոկտեմբեր 29 թուականով.— Շահը Հոկտեմբեր 26ին բացաւ 12րդ օրէնսդիր ժողովը: Այս առթիւ իր դահաճառին մէջ մանաւորապէս յիշեց թէ կառավարութեան ջանքերը շատ լաւ արդիւնքներ տուած են տնտեսական ասպարէզին մէջ: Ուրիշ երկիրներու եւ մանաւորապէս դրացի պետութեանց հետ յարաբերութիւնները հիմնուած կը մնան փոխադարձ բարեկամութեան եւ յարգանքի վրայ: Խ. Միութեան հետ կնքուած առեւտրական պայմանագիրը լրացած ըլլալով, դադար մը յառաջ եկած է երկու երկիրներու առեւտուրին մէջ. բայց կը յուսացուի թէ ուղղակի բանակցութեանց եւ փոխադարձ բարեկամեցողութեան շնորհիւ պիտի վերահաստատուի սովորական կացութիւնը:

Գալով եւրոպական պատերազմին, դահաճառը կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը բացարձակապէս չէզոք դիրք մը բռնած է: Բայց պարզ է որ պատերազմին շարունակութիւնը տնտեսապէս մեծ վնաս պիտի պատճառէ բոլոր ազգերուն, միեւնոյն ատեն սպառնալիք մը դառնալով աշխարհի քաղաքակրթութեան համար. ուստի Իրան կը մաղթէ որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի կարելի եղածին չափ շուտ:

Շահը ջերմ գոհունակութիւն յայտնեց որ կառավարութեան բարենորոգչական քաղաքականութիւնը հետզհետէ կը գնահատուի ազգին կողմէ եւ ուրախութեամբ հաստատեց դաստիարակութեան եւ մարմնակրթութեան զարգացումը երկրին մէջ:

*** Նոյն գործակալութիւնը կը հերքէ այն զրոյցը թէ մօտերս ժողով պիտի գումարեն Սատապատի ուխտակիցները (Իրան, Իրաք, Թուրքիա եւ Աֆղանիստան):

Ո՞ր զինուորները պիտի արձակուին

»»» · «««

Գրած էինք թէ վարչապետական հրամանով պիտի արձակուին 1910ի զօրագասին զինուորները (39 տարեկան), բացի պահեստի սպաներէն: Այս առթիւ հետեւեալ նոր լուսաբանութիւնները հաղորդուեցան.— 1. Պիտի արձակուին 1910ի զօրագասին զինուորեալները.— 2. Այն հայրերը որ չորս-հինգ զաւակ ունին, ինչ զօրագասի ալ պատկանին.— 3. Այն հայրերը որ երեք զաւակ ունին, մինչեւ 1916ի զօրագասը (այս դասն ալ մէջն ըլլալով).— 4. Այն հայրերը որ երկու զաւակ ունին, մինչեւ 1914ի զօրագասը (այս դասն ալ մէջն ըլլալով):

Այս տրամադրութիւնները կը վերաբերին միայն դրօշի տակ առնուած պահեստիներուն եւ երբեք անոնց որ մասնաւոր զօրաշարքերու յատկացուած են (affectés spéciaux): Պէտք չէ մոռնալ թէ այսպէս արձակուած զինուորները ազատ չեն զինուորական պարտաւորութիւններէ, այլ կրնան նո կանչուիլ, եթէ ազգային պաշտպանութիւնը պահանջէ:

*** Վերջին պահուն հետեւեալ նոր ճշդումը կատարուեցաւ.— Արձակման իրաւունքէն պիտի օգտուին 4 — 5 զաւակ ունեցող հայրերը, ինչ զօրագասի ալ պատկանին: Գալով վեց զաւակ ունեցող հայրերուն, որ ժամանակին իմացուած են վեցերորդ զաւկին ծնունդը, անոնք զօրակոչի ենթարկուած չեն, բաց ի պահեստի սպաներէն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ուսուցիչներէն զինուոր գացած են 25,000 հոգի, 35—40,000ի վրայ: Մնացեալները կրկնապատկած են իրենց աշխատանքը, որպէսզի կըրթական գործը երեսի վրայ չմնայ: Մեծ պատերազմին ծանր կորուստներ կրեցին ուսուցիչներն ալ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գերմանական պատուիրակութիւնը յաջողած է պայմանագրութիւն մը կնքել, որուն շնորհիւ Խ. Միութիւնը մէկ միլիոն թոն ցորեն, գարի, վարսակ եւ հաճար պիտի յանձնէ, երկու ամսուան ընթացքին: Կը կարծուի թէ Ռուսիա պիտի կրնայ մէկ միլիոն արմտիք եւս յանձնել, որովհետեւ անցեալ տարի երկու միլիոն թոն ղրկած էր Անգլիա եւ Պելժիա:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան 16րդ տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ այս առթիւ ունկնդրութեան ընդունեցաւ դեսպանները եւ երեսփոխանները որոնք ներկայ եղան զօրահանդէսի մը եւ երիտասարդական կազմակերպութեանց թափորին: Փարիզի մէջ ալ հանդէս մը սարքուեցաւ: Անգարայի հանդիսութեանց ներկայ էին 100,000 հոգի:

ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՆ երեք կասկածելի կազմակերպութիւններ Ալժասի մէջ: Անոնց հրատարակութիւններն ալ խափանուեցան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ անկախութեան տարեդարձին առթիւ բողոքի լուռ ցոյցեր կատարուեցան ամբողջ երկրին մէջ: Ձեռները սեւ փողկապներ կապեր էին: Այս առթիւ ընդհարումներ ալ պատահեցան: Չորս հոգի սպաննուած են Փրակայի մէջ եւ հարիւրաւորներ ձերբակալուած: Զանազան աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ դժգոհութեան ցոյցեր կատարուած են նաեւ Աւստրիոյ մէջ եւ ըմբոստութիւններ ծագած են զօրքին մէջ:

ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունեցած են հեռաձայնով, համաձայն Հավասի քաղած տեղեկութեանց: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունած է կարգ մը յեղափոխականներ Մակեդոնիոյ եւ Տոպրուճայի շրջանէն: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեանց:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ամրութիւններ կը շինէ Լեհաստանի նոր սահմանագլուխին վրայ, միեւնոյն ատեն զինուոր կեդրոնացնելով արեւելեան Կալիցիոյ մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչը յայտարարութիւն մը ուղղեց հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Անգլիացի բանուորը կ'անիծէ պատերազմը. բայց կ'անիծէ նաեւ դիկտատուրան եւ իր վայրագ մեթոտները: Անգլիացի բանուորները անողորմաբար վճռած են միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ «կազմակերպուած աւազակութեան» որ խռովեալ վիճակի մը մէջ պահեց Եւրոպան վերջին տարիներու ընթացքին, կործանեց Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի ազատութիւնը եւ որ կը սպառնայ միւս ազգերու ազատութեան»:

ԼԵՀԱԿԱՆ կառավարութիւնը բողոքագիր մը եւս ուղղեց Գերմանիոյ դէմ, որ հրամայած է 1939 Նոյեմբեր 1էն սկսեալ գերմանական պետութեան, կցել Լեհաստանի մէկ մասը, երկու նոր նահանգներ ստեղծելով: Կառավարութիւնը ապօրէն կը հռչակէ այս քայլը, զինուորապէս գրաւուած երկրի մը հանդէպ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ օրական երեք անգամ պիտի ըլլայ Փարիզի մէջ, Նոյեմբեր 13էն սկսեալ: (Նախապէս չորս անգամ էր, այժմ երկու անգամ):

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկ միլիոն թոն ցորեն, գարի եւ վարսակ պիտի ղրկէ Գերմանիա, ինչպէս գրած էինք: Լոնտոնի մասնագէտները կ'ըսեն թէ մէկ միլիոն թոնի յանձնումը նիւթապէս անկարելի է Ռուսիոյ համար, որ շատ մեծ մթերք մը չունի այս միջոցին: Փարիզի մէջ ալ տնտեսագէտներ դիտել կու տան թէ Ռուսիա յանձնառութիւններ ունի իր սովորական յաճախորդներուն հետ եւ թէ այս փոխադրութիւնները ընդհանրապէս կը կատարուին Սեւ ծովու նաւահանգիստներէն, բայց Գերմանիա չի կրնար ապսպրանքը ընդունիլ այդ ճամբով, որովհետեւ Դաշնակիցները եւ Թուրքիա դաշինք մը կնքած են որ կ'արգիլէ արգիլուած ապրանքի փոխադրութիւնը Գերմանիոյ համար: Ցամաքի փոխադրութիւնն ալ դժուար է, քանի որ կառախումբերը պիտի փոխուին գերմանական սահմանագլուխին վրայ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ 1484 երեսփոխանները, որոնք ընտրուեցան անցեալ կիրակի, ժողով գումարեցին Լվովի մէջ (Լէմպէրկ): Այս երեսփոխանները կը ներկայացնեն արեւմտեան Ուկրայնան, իսկ միւս գրաւեալ մասերու ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ անցեալ շաբաթ օր:

ՖՈՆ ՌԻՊՊԷՆԹՐՈՓԻ ԴԷՄ մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ, համաձայն անգլիական թերթերու ստացած տեղեկութեանց: Կ'ըսուի թէ Քրուփի գործարանատէրը եւ նախկին նախարար Տոքթ. Շախթ եւս պահանջած են որ արտաքին նախարարը հրաժարի:

ԱՐԱԲԻՈՅ առաջին ներկայացուցիչը, Ֆուատ Համզա, Փարիզ հասնելով ջերմ ընդունելութիւն գտաւ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Իպնը Սէուտ թագաւորը կարեւոր պաշտօն մը յանձնած է անոր:

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ զօրքը գրաւեց Վիլնօ քաղաքը, զոր Խ. Միութիւնը իրեն պարգեւած էր, լեհական աւարէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Շահրիկեան» Գրադարանի վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ Գրադարանը բաց է երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ երեկոյները ժամը 6.30էն մինչեւ 8, իսկ կիրակի առտու 10էն 12: Կը խնդրուի ընթերցողներէն վերադարձնել իրենց ստացած գիրքերը: Անոնք որ կը փափաքին կրնան նորէն գիրք ստանալ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԹՈՒԼ, 23 Հոկտեմբեր.— Մեր քաղաքը (էնդր է Լուառ) փոխադրուած զինուորները բաժնուած են ագարակներու մէջ: Ընդհ. զօրակոչին հայ զինուորներն ալ սիրով պատասխանեցին եւ Թուլի զօրանոցին մէջ կային 120է աւելի հայ երիտասարդներ, մեծ մասը Փարիզէն եւ արուարձաններէն, Մարսէյլէն, Վալանսէն, իսկ փոքր մաս մըն ալ Թուլի շրջանէն: Անոնք որ մէկ տարի կամ 18 ամիս զինուորական ծառայութիւն կատարած էին, բաժնուեցան իրենց զօրագասերուն մէջ: Թուլէն 6 քիլոմեթր հեռու, Վելոտռի մէջ կային 30—40ի չափ հայ տղաքներ, որոնք այժմ ճակատն են:

Այս տեղի տղաքը կը ջանան իրենց կապերը պահել Փարիզի ազգային մարմիններու հետ: Մենք նամակներ կը ղրկենք Պ. Զօպանեանի, որ սիրով պատասխանած է: Բոլորն ալ կ'ուզեն միշտ անխախտ պահել իրենց կապերը ազգ. մարմիններու հետ, ուր որ ալ երթան:

Մինչեւ հիմա մեր զբաղումը եղած է զինուորական դաստիարակութիւն: Բաւական յառաջդիմեր ենք, այնպէս որ մեր սպաները իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն վերջերս Neuil մնացած 75ի չափ հայ տղաքներ, Պ. Ա. Զօպանեանի դիմելով Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայող կամաւորներու վերաբերեալ գիրքեր ուզեցին եւ ստացան, մեր ուզած պատկերազարդ գիրքը եւ ուրիշ երկու հատորներ: Այդ գիրքերը մենք տրամադրած ենք մեր սպաներուն եւ ընդհ. հրամանատարին, որպէսզի որոշ գաղափար մը կազմեն հայութեան մասին: «Յառաջ»էն ալ կը խնդրուի Հոկտեմբեր 15ի հրամանագիր-օրէնքը որ հրատարակուեցաւ մամուլի մէջ: Իմացանք թէ անոնք որ զօրակոչին պատասխանեցին իրենց ներկայութեամբ, պէտք է իրենց վարձքերը վճարեն 100էն 25: Ենթադրենք որ այդ զինուորները երկար ժամանակ մնան դրօշի տակ: Ուրեմն հողատէրերը, տուներու տէրերը, խանութներու տէրերը յետագային իրաւունք ունի՞ն գրաւելու այդ զինուորներու գոյքերն ու ապրանքները, քանի որ դրօշի տակ եղած զինուորները չեն կրնար վճարել իրենց վարձքերը: Շատ մը զինուորներու տուներն ու խանութները գոց են այսօր եւ անոնց ընտանիքները տեղափոխուած գաւառ, նիւթապէս եւ բարոյապէս ենթակայ հոգատարութեան:

Այս հարցի մասին մեր բոլոր տղաքները շատ կը հետաքրքրուին: Ինչպէս որ գիտէք, մեր ժողովուրդը Ֆրանսայի մէջ հարիւրին 80ը արքիզաններ են, վարձակալներ, մանր գործատէրեր եւն.: Կը խնդրենք որոշ ու յստակ պատասխան մը տալ:— Ա. Պ. (Իսի լէ Մուլինօյէն):

ԽՄԲ.— Օրէնքը կ'արգիլէ որ եւ է գրաւում զինուորեալներու ծառայութեան շրջանին (պատերազմի ատեն): Այս մասին աւելի լայն լուսաբանութիւններ՝ յառաջիկային:

ԿՐԸՆՈՊԼ, 25 Հոկտ.— Սիրելի «Յառաջ», երկու ամիսէ ի վեր այս շրջանին մէջ գիւղ մը կը գտնուին 17 հայ զինուորներ: Նախապէս կարգ մը գործեր կատարելէ վերջ, սկսան թնդանօթի, գնդացիրի եւ հրացանի գործածութեան փորձերը: Ամէնքն ալ գոհ են իրենց վիճակէն շնորհիւ սպաներուն որոնք բնաւ խտրութիւն չեն դներ: Ամէն օր «Յառաջ» կը ստանանք: Շնորհակալութիւն: Տասը հոգի իբրեւ վարժ զինուորներ քաղաքի զօրանոցը փոխադրուեցան: Կան հայ սափրիչ մը եւ դերձակ մը որոնք շատ սիրուած են.— Պ. Խ.

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Փարիզ եւ Սէնի նահանգը բնակող բազմաթիւ օտարականներ ունին անձնագիրներ, կանոնական տեւողութեամբ —երեք տարի— որոնց պայմանաժամը կը լրանայ 1939 դեկտեմբեր 31ին, հետեւաբար պարտաւոր են զանոնք նորոգել այդ թուականէն առաջ:

Կարելի եղածին չափ կրճատելու համար սպասումները, ենթականերէն կը խնդրուի իրենց անձնագրի նորոգման խնդրագիրը ներկայացնել հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

Հոկտեմբեր 20էն 30 (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով) A. եւ B.: Հոկտ. 31էն 4 Նոյեմբեր՝ C.: Նոյեմբեր 6էն 10 Նոյեմբեր՝ D.: Նոյեմբեր 13էն 18՝ E.: Նոյեմբեր 20էն 25 F.: Նոյեմբեր 27էն Դեկտեմբեր 1 G.: Դեկտեմբեր 2էն 7՝ H.: Դեկտ. 8էն 16 Դեկտ. I. եւ J. Դեկտեմբեր 18էն 28՝ K.:

*** Աշխատաւորները պարտաւոր են ներկայացնել նաեւ վկայական մը իրենց վերջին գործատէրէն, որ ճշդէ իրենց աշխատավարձքին գումարը, եւ կամ իրենց գործազրկութեան տոմսը:

Առեւտրականները պէտք է ներկայացնեն իրենց առեւտրական արձանագրութեան պատճէնը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ նախկին կամաւորներու ամենազգի միութիւնները ամէն տարի, հաւաքական կերպով թափոր մը պիտի կազմեն Հոկտեմբեր 31ի օրը դէպի Էթուալի հրապարակը, Անծանօթ Զինուորին դամբանին բոցը արծարծելու համար: Այս արարողութեան կը մասնակցի ամէն ազգ իր դրօշին շուրջ խմբուած: Ուրեմն, Հայ Կամաւորներու Միութիւնն ալ կը հրաւիրէ հայկական դրօշին շուրջ խմբուիլ նոյն օրը — իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին, Շան զ'Էլիզէի պողոտային անզոյգ թիւերու կողմը, Էթուալի հրապարակին վրայ, իր բոլոր ընկերներով եւ կարելի եղած բազմութեամբ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ժամը 7ին, դեսպան Քուլոնտր ներկայացաւ Հիթլէրի, յանձնելու համար Տալատիէի նամակը, թարգմանութիւնն ալ միասին, որպէսզի ժամանակ չկորսուի:

Դեսպան Քուլոնտր դարձեալ կը յիշեցնէ պատերազմի մը արհաւիրքը, իրենց զաւակները կորսնցուցած մայրերու ողբը, քանդուած օճախներու պատկերը, միլիոնաւոր բազմութիւններու թշուառութիւնը, աւերակ Եւրոպայի մը հեռանկարը,— ահա ինչ որ պիտի բերէր պատերազմը:

Դեսպան Քուլոնտր պահ մը կը դիտէ իր խօսակիցը, Հիթլէր, որ ուռած է անտարբեր հպարտութեամբ մը եւ անհասանելի փառասիրութիւններով:

Մենամարտը կը սկսի: Հիթլէր, կարդալէ վերջ Տալատիէի նամակը, չի կրնար ծածկել իր յուզումը: Քուլոնտր կը թելադրէ ընդունիլ առաջարկը, Լեհաստանի հետ ուղղակի բանակցութեամբ կարգադրել վէճը, Լեհաստան պատրաստակամութիւն կը յայտնէ…

Հիթլէրի դէմքը կը պրկուի: Ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը նետէ Լեհաստանի վրայ: Թէ կարելի չէ որ եւ է համաձայնութեան գալ ուղղակի բանակցութիւններով: Լեհաստան տեղի պիտի չտայ, որովհետեւ կը քաջալերուի Անգլիոյ կողմէ: Ինչո՞ւ ուրեմն այդ բանակցութիւնը:

Ֆրանսական դեսպանը չի յուսահատիր, կ'աշխատի գտնել իր խօսակիցին մարդկային ջիղը, որպէսզի հրաժարի զէնքի դիմելէ, հաւաստելով որ Լեհաստան պիտի ընդունի խաղաղ լուծումի եղանակ մը: Եւ վերջապէս դարձեալ կը յիշեցնէ անհուն պատասխանատուութիւնը, որ պիտի իյնայ գերման կառավարութեան վրայ:

— Խաղաղութեան ճակատագիրը, կը շարունակէ Քուլոնտր, կը գտնուի ձեր ձեռքերուն մէջ: Պահպանել այդ խաղաղութիւնը որ եւ է ձեւով չի վնասեր ձեր հեղինակութեան: Ընդհակառակն պիտի բարձրանայ ձեր հմայքը: Բայց երբ մերժէք ու զէնքի դիմէք, Պատմութիւնը պիտի դատապարտէ ձեզ վաղը: Խորհեցէք արցունքի եւ արիւնի հեղեղին մասին, որ պիտի հոսի վաղը, պատերազմ յայտարարուած պարագային՝ ձեր իսկ նախաձեռնութեամբ: Եւ խորհեցէք այն երախտագիտութեան հաճանուագին մասին, որ պիտի բարձրանայ միլիոնաւոր կուրծքերէ, երբ վաղը աշխարհ իմանայ թէ ձեր մէկ որոշումով խափանուած է պատերազմը:

Հիթլէր յայտնապէս կը ցնցուի պահ մը: Քանի մը անգամ արցունքով կը լեցուին աչքերը: Բայց կը ճգնի դիմադրել ներքին յուզումին: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ոտքի կեցած է քովը: Աչքերով կը հետապնդէ զայն, կ'ուզէ ազդել վրան: Խուզարկու նայուածք մը կը նետէ: Մեծագոյն Գերմանիոյ առաջնորդը պիտի տկարանա՞յ արդեօք, տեղի՞ պիտի տայ:

Եւ ահա Հիթլէր կը զսպէ ինքզինք:

Կ'ըսէ թէ պիտի պատասխանէ Տալատիէի նամակին: Որոշ է, ժխտական պիտի ըլլայ այդ նամակը:

Ժամը 9ին Քուլոնտր կը վերադառնայ դեսպանատուն: Վրան կը թափին իր աշխատակիցները, բոլորը անձկութեան մէջ եւ անհամբեր: Դեսպանը բերանը չբացած, անոնք կը կարդան արդէն Պ. Քուլոնտրի դէմքին վրայ պատմական այդ խօսակցութեան եզրակացութիւնը: Հիթլէր քաջութիւն չունեցաւ նահանջելու: Մերժեց ետ կենալ իր որսին վրայ ցատկելու մտադրութենէն:

Կէս ժամ վերջ, գերմանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ յետաձգուած է Նացի կուսակցութեան համագումարը, զոր Հիթլէր ամիս մը առաջ կ'անուանէր «խաղաղութեան համագումար»:

Օգոստոս 27: Կիրակի:

Պերլին, որ ամէն կիրակի հանգստեան ջուրի բուժական - քաղաքի կերպարանք կ'առնէր, ամայի է այդ օրը: Փողոցներուն մէջ շատ քիչ կ'երեւին ինքնաշարժները, բնակչութիւնը եւս չափազանց նօսրացած, որովհետեւ պատերազմին յաջորդական զօրակոչերը դրեթէ պարպած են քաղաքը:

Կենդանութեան միակ նշանը կու տան զինուորական փոխադրակառքերը, մեքենաշարժ զօրախումբերու անցքը, հրետանիի կառքերը, որոնք կ'ուղղուին դէպի արեւելք, ճեղքելով մայրաքաղաքը:

Աշնանային արեւ մը կը զարդարէ Թիէրկարթէնը:

Ժամը 4, կէսօրէ վերջ:

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ իր մօտ կը հրաւիրէ Ֆրանսական դեսպանը, յանձնելու համար Հիթլէրի նամակը, ուղղուած Տալատիէի: Նամակ մը կեղծ զգայնութեամբ, արուեստական միամտութեամբ եւ յայտնի անբարեացակամութեամբ մը գրուած:

Հիթլէր կը կրկնէ թէ Գերմանիոյ «համակրանքը կ'աճի» հանդէպ Ֆրանսայի: Կը կրկնէ թէ յանձն առած է «վերջնապէս» զոհել Ալզասը եւ Լորէնը: Կը կրկնէ իր յանկերգը Վէրսայլի դաշնագրին դէմ: Կը կրկնէ միւս յանկերգը հարստահարուած Գերմանացիներու մասին: Եւ կ'անցնի Տանցիկի հարցին, որուն, որքան ալ փափուկ, այսուհանդերձ դժուար չէր լուծում մը գտնել, ինչպէս կը յայտարարէր տարւոյն սկիզբը, բայց այժմ անկարելի դարձեր է: «Ի՞նչ պիտի ըսէիք, կը հարցնէր Տալատիէի, եթէ Փարիզէն Մարսէյլ երթալու համար ստիպուէիք անցնիլ օտար հողամասէ մը, ինչ պիտի ըսէիք, եթէ Մարսէյլի բնակչութիւնը, դժբախտ պատերազմի մը հետեւանքով մայր հայրենիքէն անջատուած, նշաւակ դառնար օտար պետութեան մը վայրենի վարմունքին»:

(Շար.)

(3)

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme .. Paris (13)